SENECAE PHILOS. OPERA: M. ANNÆI SENECÆ...

Lucius Annaeus il Retore Seneca (il Retore)

Digitized by Google

B 5
5
570
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Digitized by Google

B. 5. 5. 570
5

Digitized by Google

Buonamici

Digitized by Google

M. ANNÆI
SENECÆ
RHETORIS
SUASORIÆ,
AC
CONTROVERSIÆ,
CUM
DECLAMATIONUM
EXCERPTIS.

Tomus Tertius.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE

PATAVII, MDCCXXVIII.
Ex Typographia Seminarii.
Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU.

B° 5. 5. 570

Digitized by Google

M. ANNÆI SENECÆ RHETORIS SUASORIARUM

LIBER UNUS.

SUASORIA I.

Deliberat Alexander, An Oceanum naviget.

FInitam cuique rei magnitudinem natura dederat, dedit & modum. nihil infinitum eſt, niſi Oceanus. *Avitus*. Fertiles in Oceano jacere terras, ultraque Oceanum rurſus alia littora, alium naſci orbem, nec uſquam naturam rerum deſinere, ſed ſemper inde, ubi deſiſſe videatur, novam exſurgere: facile iſta finguntur: quia Oceanus navigari non poteſt. Satis ſit hactenus viciſſe Alexandro, qua mundo lucere ſatis eſt. Intra has terras cœlum Hercules meruit. Stat immotum mare, & quaſi deficientis in ſuo fine naturæ pigra moles, novæ ac terribiles figuræ, magna etiam Oceano portenta, quæ profunda iſta vaſtitas nutrit, confuſa lux alta caligine, & interceptus tenebris dies, ipſum vero grave & defixum mare, & aut nulla, aut ignota ſidera. Ita eſt, Alexander, rerum natura; poſt omnia Oceanus: poſt Oceanum

nihil. *Argentarii*. Reſiſte, orbis te tuus revocat: vicimus qua lucet. nihil tantum eſt, quod ego Alexandri periculo petam. *Pompeji Silonis*. Venit ille dies, Alexander, exoptatus, quo tibi operæ eſt adeſſe. iidem ſunt termini & regni tui, & mundi. *Oſci*. Tempus eſt Alexandrum cum orbe & cum ſole deſinere. Quod noveram, vici: nunc concupiſco quod neſcio. Quæ tam feræ gentes fuerunt, quæ non Alexandrum poſito genu adorarint? Qui tam horridi montes, quorum non juga victor miles calcaverit? Ultra Liberi patris trophæa conſtitimus. Non quærimus orbem, ſed amittimus. Immenſum, & humanæ intentatum experientiæ pelagus, totius orbis vinculum, terrarumque cuſtodia, inagitata remis vaſtitas, litora modo ſæviente fluctu inquieta, modo fugiente deſerta. tetra caligo remittet fluctus. Neſcio quid humanis natura ſubduxit oculis, extrema nox obruit. *Muſæ*. Fœda belluarum magnitudo, & immobile profundum teſtantur, Alexander, nihil ultra eſſe, quod vincas; revertere. *Albutii Sili*. Terræ quoque ſuum finem habent, & ipſius mundi aliquis occaſus eſt, nihil infinitum eſt. modum magnitudini facere debes, cum fortuna non facit. Magni pectoris eſt inter ſecunda moderatio. Eundem fortuna victoriæ tuæ, quem natura finem facit. Imperium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo tua rerum quoque naturam ſupergreſſa eſt! Alexander orbi magnus eſt, Alexandro orbis anguſtus eſt. Aliquis etiam magnitudini modus eſt. Non procedit ultra ſpatia ſua cœlum. Maria intra terminos ſuos agitantur. Quicquid ad ſummum venit, incremento non reliquit locum. Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus, quam ultra Oceanum. *Marillii*. Maria ſequimur, terras cui tradimus? Orbem quem non no-

vi,

Digitized by Google

vi, quæro, quem vici, relinquo. *Fabiani.* Quæ iſta toto pelago infuſa caligo? Navigantem tibi videtur admittere, quæ proſpicientem quoque excludit. Non hæc India eſt, nec terribilis ferarum ille conventus. immanes propone belluas. aſpice quibus procellis fluctibuſque ſæviat, quas ad litora undas agat. tantus ventorum, tanta convulſi funditus maris inſania eſt: nulla præſens navigantibus ſtatio eſt, nihil ſalutare, nihil notum. rudis & imperfecta natura penitus receſſit. Iſta maria ne illi quidem petierunt, qui fugiebant Alexandrum. Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum. Illi qui jam ſiderum collegerunt metus, & annuas hiemis atque æſtatis vices ad certam legem redegerunt, quibus ignota nulla pars mundi eſt, de Oceano tamen dubitant, utrumne terras velut vinculum circumfluat, an in ſuum colligatus orbem, & in hos, per quos navigatur ſinus, quaſi ſpiramenta quædam magnitudinis exæſtuet: ignem poſt ſe, cujus augmentum ipſe ſit, habeat, an ſpiritum. Quid agitis commilitones? regem domitoremque generis humani, magnum Alexandrum, eo demittitis, quod adhuc quid ſit diſputatur? Memento Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quam pacato relinquis.

DIVISIO. Ajebat *Ceſtius*, hoc genus ſuaſoriarum aliter declamandum eſſe, quam ſuadendum. Non eodem modo in libera civitate dicendam eſſe ſententiam, quo apud reges: quibus etiam quæ proſunt, ita tamen ut delectent, ſuadenda ſunt. Et inter reges ipſos eſſe diſcrimen: quoſdam magis aut minus rerum uſum habere. Veritatem facti Alexandrum exiſſe. Quoſdam ſuperbiſſimos, & ſupra mortalis animi modum elatos cernimus. Denique ut alia dimittantur argumenta, ipſa ſuaſoria inſolentiam ejus coar-

guit; orbis illum ſuus non capit: itaque nihil dicendum ajebat, niſi cum ſumma veneratione regis, ne accideret idem quod præceptori ejus Calliſtheni accidit, quem occidit propter intempeſtive liberos ſales. Nam cum ſe Deum vellet videri, & vulneratus eſſet, viſo ſanguine ejus philoſophus mirari ſe dixerat, quod non eſſet *ἀ ἰχὼρ οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι*. Ille ſe ab hac urbanitate lancea vindicavit. Eleganter in C. Caſſii Epiſtola quadam ad M. Ciceronem miſſa poſitum, multum jocatur de ſtultitia Cn. Pompeji adoleſcentis, qui in Hiſpania contraxit exercitum, & ad Mundam acie victus eſt. Deinde ait: Nos quidem illum deridemus, ſed timeo ne ille non gladio *ἀντιμυκτηρίσῃ*. In omnibus regibus hæc urbanitas extimeſcenda eſt. Ajebat itaque, apud Alexandrum ita dicendam eſſe ſententiam, ut multa adulatione animus ejus permulceretur. Servandum tamen aliquem modum, ne nobis accideret tale aliquid, quale accidit Athenienſibus, cum publicæ eorum blanditiæ non tantum deprehenſæ, ſed & caſtigatæ ſunt. Nam cum Antonius vellet ſe Liberum patrem dici, & hoc nomen ſtatuis ſubſcribi juberet, habitu quoque & comitatu Liberum imitaretur, occurrerunt venienti ei Athenienſes cum conjugibus & liberis, & *Διόνυσον* ſalutaverunt. Bene illis ceſſerat, ſi naſus Atticus ibi ſubſtitiſſet. dixerunt deſpondere ipſos in matrimonium Minervam ſuam, & rogaverunt ut duceret. Ac Antonius ait ducturum, ſed dotis nomine imperare ſe illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait: *ὦ κύριε, ὁ Ζεὺς τὴν μητέρα σου Σεμέλην ἄπροικον εἶχε*. Huic quidem impune fuit: ſed Athenienſium ſponſalia mille talentis æſtimata ſunt. quæ cum exigerentur, complures contumelioſi libelli proponebantur: quidam etiam ipſi Antonio

tra-

tradebantur: ſicut ille qui ſubſcriptus ſtatuæ ejus fuit, cum & eodem tempore Octaviam uxorem haberet, & Cleopatram: ε ΟΚΤΑΒΙΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΤΩΝΙΩ, RES TUAS TIBI HABE. Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſala Corvinus deſultorem bellorum civilium vocat, quia ab Dolabella ad Caſſium tranſiturus, ſalutem ſibi pactus eſt, ſi Dolabellam occidiſſet: & a Caſſio deinde tranſivit ad Antonium: noviſſime ab Antonio transfugit ad Cæſarem. Hic eſt Deillius, cujus Epiſtolæ laſcivæ ad Cleopatram feruntur. Cum Athenienſes tempus peterent ad pecuniam conferendam, nec exorarent, Deillius ait: Et tamen ſcito illos tibi annuam, bimam, trimam diem debere. Longius me fabellarum dulcedo produxit. Itaque ad propoſitum revertar. Ajebat Ceſtius, magnis cum laudibus Alexandri hanc ſuaſoriam eſſe dicendam: quam ſic diviſit, ut primum diceret, etiam ſi navigari poſſet Oceanus, navigandum non eſſe: ſatis gloriæ quæſitum: regenda eſſe & diſponenda, quæ in tranſitu viciſſet: conſulendum militi, tot victoriis laſſo: de matre illi cogitandum: & alias cauſſas complures ſubjecit. Deinde illam quæſtionem (ſubjecit) ne navigari quidem Oceanum poſſe. *Fabianus* philoſophus primam fecit quæſtionem eandem, Etiam ſi navigari poſſet Oceanus, navigandum non eſſe. At rationem aliam primam fecit, modum imponendum eſſe rebus ſecundis. hic dixit ſententiam: Illa demum magna eſt felicitas, quæ arbitrio ſuo conſtitit. Dixit deinde locum de varietate fortunæ, & cum deſcripſiſſet nihil ſtabile eſſe, omnia fluitare, & incertis motibus modo attolli, modo deprimi, abſorberi terras, & maria ſiccari, montes ſubſidere: deinde exempla rerum e faſtigio ſuo devolutarum adjecit: Sine potius rerum natu-

Digitized by Google

ram, quam fortunam tuam deficere. Secundam quoque quæſtionem aliter tractavit. Diviſit enim illam ſic, ut primum negaret ullas in Oceano, aut trans Oceanum eſſe terras habitabiles: deinde ſi eſſent, perveniri tamen ad illas non poſſe. Hic difficultatem ignoti maris, naturam non patientem navigationis. Noviſſime ut poſſit perveniri, tanti, tamen non eſſe. Hic dixit incerta peti, certa deſeri; deſcituras gentes, ſi Alexandrum rerum naturæ terminos ſupergreſſum notuiſſet. Hic matrem memoravit, de qua dixit, quomodo illa trepidavit, etiam quod Granicum tranſiturus eſſet. *Glyconis* celebris ſententia eſt: *f* τοῦτο οὐκ ἔστι Σιμόεις, οὐδὲ Γράνικος. τοῦτο εἰ μή τι κακὸν ἦν, οὐκ ἂν ὕστατον ἔκειτο. Hoc omnes imitari voluerunt. *Plution* dixit: *g* Καὶ διὰ τοῦτο μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν μετὰ πάντα, μετὰ δὲ αὐτὸ οὐδέν. *Artemon* dixit. *h* βούλεσθ᾽ ὦ νεωλαία πλείους ἡλίους, δύο Ἑλλησποντίους ἤδη ἐφεστῶτες. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ Παμφυλίῳ πελάγει τὴν ἐμπρόθεσμον προσδοκῶμεν ἄμπωσιν; Οὐ δὲ Εὐφράτης τοῦτ᾽ ἔστιν, οὐδὲ Ἰνδὸς, ἀλλ᾽ ἔστι μυστήριον. εἰ τε φύσεως ὅρος, εἴτε πρεσβύτατον στοιχεῖον, εἴτε γένεσις θεῶν πρώτων ἐστὶν, ἢ καὶ ἁπλῶς ὕδωρ. *Apaturius* dixit: *i* ἐντεῦθεν ναῦς ὁρμιᾶς φορᾶς εἰς ἀνατολάς. ἔνθα καὶ εἰς τὰς ἀοράτους δύσεις. *Ceſtius* deſcripſit: Fremit Oceanus, quaſi indignetur, quod terras relinquas. Corruptiſſimam rem omnium, quæ umquam dictæ ſunt, ex quo homines diſerti inſanire cœperunt. putabant Dorionis eſſe in Metaphraſi dicta Homeri: Tum excæcatus Cyclops ſaxum in mare rejecit. Hæc quomodo ex corruptis eo perveniant, ut & magna, nec tamen ſana ſint, ajebat, Mecænas apud Virgilium intelligi poſſe. Tumidum eſt *k* ὄρεος ὄρος ἀποστήσαντα. Virgilius quidem ait:

Rapit haud partem exiguam montis. -----

Magnitudini ſe dat. Sed ut non impudenter diſcedat a fide: eſt inflatum

l κάρ

ἰκνδρκαεὶκ βάλλεται μέτος Virgilius ait de navibus,

-----*Credas innare revulſas*
Cycladas.

Non dicit hoc fieri, ſed videri. propitiis auribus auditur: quamvis incredibile eſt, quod excuſatur, antequam dicitur. Multo corruptiorem ſententiam *Meneſtrati* cujuſdam declamatoris non abjecti ſuis temporibus, nactus ſum in hac ipſa Suoſoria, cum deſcriberet belluarum in Oceano naſcentium magnitudinem. Efficit hæc ſententia, ut ignoſcamus ei, qui dixit, ipſis Charybdi & Scylla majus portentum, Charybdin ipſius maris naufragium videri, & ne in mare ſemel inſaniret: quid ibi poteſt eſſe ſalvi, ubi ipſum mare perit? *Damaſcicus* induxit matrem loquentem, cum deſcriberet aſſidue prioribus periculis nova ſuperveniſſe. *Barbarus* dixit, cum introduxiſſet excuſantem ſe exercitum Macedonum, hunc ſenſum. *Fuſcus Arellius* dixit: Teſtor ante orbem tibi tuum deeſſe, quam militem. *Latro* ſedens hanc dixit: Non excuſavit militem, ſed dixit: Dum ſequor, quis mihi promittit hoſtem, quis terram, quis diem, quis mare? Da ubi caſtra ponam, ubi ſigna ponam. Reliqui parentes, reliqui liberos, commeatum peto: numquid immature ab Oceano? Latini declamatores in Oceani deſcriptione non nimis viguerunt; nam aut tumide ſcripſerunt, aut curioſe. Nemo illorum potuit tanto ſpiritu dicere, quanto Pedo, qui navigante Germanico dixit:

Jam pridem poſt terga diem ſolemque relictum,
Jam pridem notis extorres finibus orbis,
Per non conceſſas audaces ire tenebras,
Heſperii metas, extremaque littora mundi.
Nunc illum pigris immania monſtra ſub undis:
Qui ferat Oceanum, qui ſævas undique Priſtis,

Æquoreoſque canes ratibus conſurgere prenſis.
Accumulat fragor ipſe metus, jam ſidere limo
Navigia, & rapido deſertam flamine claſſem,
Seque feris credunt per inertia fata marinis
Tam non felici laniandos ſorte relinqui.
Atque aliquis prora ſpectat ſublimis ab alta
Aera pugnaci luctatus rumpere niſu:
Ut nil erepto valuit dinoſcere mundo,
Obſtructo taleis effundit pectore voces:
Quo ferimur? ruit ipſe dies, orbemque relictum
Ultima perpetuis claudit natura tenebris:
An ne alio poſitas ultra ſub cardine gentes,
Atque alium libris intactum quærimus orbem?
Dii revocant, rerumque vetant cognoſcere finem
Mortaleis oculos: aliena quid æquora remis
Et ſacras violamus aquas, divumque quietas
Turbamus ſedes?

Ex Græcis declamatoribus nulli melius hæc ſuaſoria proceſſit, quam Glyconi. Sed non minus multa magnifice dixit, quam corrupte. Utriuſque vobis faciam poteſtatem. Et volebam vos experiri, non adjiciendo judicium meum, nec ſeparando a corruptis ſana. potuiſſet etenim fieri, ut vos illa magis laudaretis, quæ inſaniunt: & nihilominus poteſt fieri, quamvis diſtinxerim. Illa belle dixit: ſed fecit quod ſolebat, ut ſententiam adjectione ſupervacua atque tumida perderet. Adjecit enim illud: Vale terra: vale Nais mea. jubeo enim: num ferent oculi?

culi? *m* ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε Ναὶς ἐμά. κέλομαι γὰρ· ἆρ' οἴσει τὰ ὦτα; Quoſdam judices dubios ſui habet: ego non dubito contra ſententiam ferre.

GRÆCA EXPLICATA.

a Qualis erat ſanguis manans e corpore Divum.
b Viciſſim irrideat.
c Bacchum.
d Domine, Jupiter matrem tuam Semelen indotatam habuit.
e Octavia & Minerva Antonio.
f Oceanus Simois non eſt, neque Granicus. niſi malus erat, non in extremo eſſet poſitus.
g Et ipſum propterea maximum, quia quidem poſt omnia, poſt ipſum vero nihil.
h Vultis ne, o Juvenes, plures Soles? Duo præfecti Helleſpontiacis littoribus. Qui vero in mari Pamphylio terminum datum exſpectemus æſtuarium vadoſum? Neque Euphrates hic eſt, neque Indus, ſed arcanum quid, ſive naturæ limes, ſive antiquiſſimum Elementum, ſive ortus primorum Deorum eſt, vel ſimpliciter aqua.
i Hinc navis ex uno curſu in Orientem, inde ad inaſpectabiles Occaſus.
k Montis verticem auferte.
l Caput faſcia mittitur medius.
m Vale terra, vale Nais mea. jubeo enim. num ferent oculi?

SUASORIA II.

Trecenti Lacones contra Xerxem miſſi, cum trecenti ex omni Græcia miſſi fugiſſent, deliberant, an & ipſi fugiant.

ARellii Fuſci Patris. At, puto, rudis lecta ætas, & animus qui frangeretur metu inſueto, armaque non paſſuræ manus, hebetataque ſenio, an vulneribus corpora. quid dicam potiſſimos Græciæ? an Lacedæmonios? an Eleos? an repetam tot acies patrum, tot excidia urbium, tot victarum gentium ſpolia? Et nunc, proh dolor! concidunt, ſi remeabimus templa. Pudet conſilii noſtri. pudet, etiam ſi non fugimus, deliberaſſe talia. At cum tot millibus Xerxes venit, o Lacedæmonii, non adverſus Barbaros. reveremini opera veſtra, non avos, non patres, quorum nos exemplum moveat? Ab infantia ſurgit ingenium: pudet Lacedæmonios ſic adhortari: tuti ſumus. Licet totum claſſe orientem trahat, licet metuentibus explicet inutilem numerum: hoc mare, quod tantum ex vaſto patet, urgetur in minimum, inſidioſis excipitur anguſtiis, qua vix minimo aditus navigio eſt, & hujus quoque remigium arcet inquietatione, quod circumfluit mare, fallacia curſus, vada altioribus internata, aſpera ſcopulis, & cetera, quæ navigantium vota decipiunt. Pudeat, inquam, & Lacedæmonios & armatos quærere, quemadmodum tuti ſint. Non referam Perſarum ſpolia? certe ſuper ſpolia nudus cadam. Sciet & alios nos habere trecentos, qui ſic non fugiant, & ſic cadent. Hunc ſumite animum. Neſcio an vincere poſſimus, vinci non poſſumus. Hæc non utique perituris refero, ſed etſi cadendum eſt, erratis, ſi metuendam creditis mortem.

Nulli

Nulli natura in æternum ſpiritum dedit, ſtatutaque naſcentibus in finem vitæ dies eſt. Imbecilla enim nos materia Deus orſus eſt, quippe minimis ſuccidunt corpora, indenuntiata ſorte rapimur: ſub eodem pueritia fato eſt, eadem juventus cauſa cadit: optamus quoque plerique mortem: adeo in ſecuram quietem receſſus eſt. At gloriæ nullus finis eſt, proximique Deo. Sic ages. ea ſatagunt. fœminis quoque frequens hinc in mortem pro gloria iter eſt. Quid Lycurgum? quot interritos omni periculo, quos memoriæ ſacravit, viros referam? ut unum Otryadem citem, annumerare trecentis exempla poſſum. *Triarii*: Non pudet Laconas nec pugna quidem hoſtium, ſed fabula vinci? Magnum & alumnum virtutis naſci Laconem. ad certam victoriam omnes remanſiſsent; ad certam mortem tantum Laconas. Non eſt Sparta lapidibus circundata. ibi muros habet, ubi muros non habet. Melius revocabimus fugientes Trœzenos, quam ſequemur. Sed montes perforat: maria contegit. Nunquam in ſolido ſtetit ſuperba felicitas, & ingentium imperiorum magna faſtigia oblivione fragilitatis humanæ collapſa ſunt. Scias licet ad finem perveniſse, quæ ad invidiam perducta ſunt. Maria, terraſque rerum natura ſtatione mutavit ſua. moriamur trecenti: ut hic primum invenerit, quod mutare non poſſit. Si tandem amens placiturum conſilium erat; cur non potius in turba fugimus? *Porcii Latronis*. In hoc ſcilicet morati ſumus, ut agmen fugientium cogeremus? furori terga vertitis. Sciamus ſaltem quis ſit iſte, quem fugimus. Vicit. At victoria dedecus elui poteſt. Ut omnia fortiter fiant, feliciter cadant: multum tamen nomini noſtro detractum eſt jam, Lacones, quod, an fugeremus, deliberavimus. Ut enim non moriamur, quantum ad

me

me quidem pertinet, poſt hanc deliberationem nihil aliud timeo, quam ne revertamur. Arma nobis fabulæ excutiunt? nunc nunc pugnemus. Latuiſſet virtus inter Trœzenos. Ceteri quidem fugerunt. ſi me quidem interrogatis quid ſentiam: ego in noſtrum & in Græciæ patrocinium loquar: electi ſumus, non relicti. *Gavii Sabini*. Turpe eſt cuilibet viro fugiſſe: Laconi etiam deliberaſſe. *Marillii*. In hoc reſtitimus, ne in turba fugientium lateremus. Habent quemadmodum ſe excuſent Trœzeni Græciæ. Munitas Thermopylas ſatis putavimus, cum relinqueremus illic Laconas. *Ceſtii Pii*. Quam turpe fugere judicaſtis Lacones, tamdiu non fugiendo! Omnibus ſua decora ſunt, Athenæ eloquentia inclytæ ſunt, Thebæ ſacris, Sparta armis. Ideo hanc Eurotas amnis circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam? ideo Taygeti montis difficilia niſi Laconibus juga? ideo Hercule gloriamur operibus cœlum merito? ideo muri noſtri arma ſunt? O grave majorum virtutis dedecus! Lacones ſe numerant, non æſtimant. Videamus quanta turba ſit: ut habeat certe Sparta etiamſi non fortes milites, at nuntios veros: ita ne bello quidem, ſed nuncio vincimur. Merito Hercules omnia contempſit, quem Lacones audire non ſuſtinent. Si vincere Xerxem non licet, videre liceat. Volo ſcire quem fugiam. Adhuc non ſum ex ulla parte Athenienſium ſimilis, non muris, nec educatione. nihil prius illorum imitabor, quam fugam? *Pompeii Silonis*. Xerxes multos ſecum adducit; Thermopylæ paucos recipiunt; erimus inter hoſtes fugaciſſimi, inter fugaces tardiſſimi. Nihil refert, quantas gentes in noſtrum orbem Oriens effuderit, quantumque nationum ſecum Xerxes trahat. tot ad nos pertinent, quot locus ceperit. *Cornelii Hiſpani*.

Digitized by Google

ni. Pro Sparta venimus, pro Græcia ſtemus: vincamus hoſtes, ſocios jam vicimus: ſciat iſte inſolens Barbarus, nihil eſſe difficilius, quam Laconis armati latus fodere. Ego vero quod Trœzeni diſceſſerunt, gaudeo; liberas nobis reliquere Thermopylas. Nihil erit quod virtuti noſtræ ſe opponat, quod inſerat: non latebit in turba Laco: quocunque Xerxes aſpexerit, Spartanum videbit. *Blandi*. Referam præcepta matrum. Aut in his, aut cum his? Minus turpe eſt, a bello inermem reverti, quam armatum fugere. Referam captivorum verba? captus Laco? Occide, inquit, non ſervio: potui non capi, ſi fugere voluiſſem. Deſcribite terrores Perſicos: omnia iſta, cum mitteremur, audivimus. Videat trecentos Xerxes, & ſciat, quanti bellum æſtimatum ſit, quanto aptus numero locus. Revertamur ne nuntii quidem niſi noviſſimi. Quis fugerit, neſcio. hos mihi Sparta commilitones dedit.

Deſcriptio Thermopylarum. Nunc me delectat, quod fugerunt Trœzenii, anguſtas mihi Thermopylas fecerant.

Contra, *Cornelii Spatini*. At ego maximum dedecus futurum Reipublicæ noſtræ arbitror, ſi Xerxes nihil prius in Græcia vicerit, quam Laconas. Ne teſtem quidem virtutis noſtræ habere poſſumus. id de nobis tradetur, quod hoſtes narraverint. Habetis conſilium meum. idem autem meum, quod totius Græciæ: ſi quis aliud ſuadet, non fortes vos eſſe, ſed perditos gaudet. *Claudii Marcelli*. Non vincent nos, ſed obruent. Satis fecimus nomini: multum rei geſſimus: ante nos rerum natura victa eſt.

DIVISIO. Hujus ſuaſoriæ feci mentionem, non quia in ea ſubtilitatis erat aliquid, quod vos excitare poſſet, ſed ut ſciretis quam nitide *Fuſcus* dixiſſet, vel quam licen-

licenter ipſe ſententiam feram. Veſtri arbitrii erit, utrum explicationes ejus luxurioſas putetis, an (ut Poeta Pollio Aſinius ajebat) hoc non eſſe ſuadere, ſed invidere, ne volo nihil fuiſſe, & juvenis te amo, tamquam has explicationes Fuſci, quas nemo noſtrum non alius, alia inclinatione vocis, velut ſua quiſque modulatione cantabat. At quia ſemel in mentionem incidi Fuſci, ex omnibus ſuaſoriis celebres deſcriptiunculas ſubtexam, etiam ſi nihil occurrerit, quod quiſquam alius niſi ſuaſor dixerit. Diviſione autem hac ſuaſoria Fuſcus uſus eſt illa vulgari, ut diceret, non eſſe honeſtum fugere, etiam ſi tutum eſſet: deinde æque periculoſum eſſe fugere, & pugnare. noviſſime, periculoſum eſſe fugere, & pugnantibus hoſtes timendos: fugientibus, & hoſtes & ſuos. *Ceſtius*. Primam partem ſic tranſegit, quaſi nemo dubitaret, an turpe eſſet fugere, deinde illo tranſiit, an non eſſet neceſſe. Hæc ſunt, inquit, quæ vos confundunt, hoſtes, ſociorum paucitas. Non quidem hæ ſuaſoriæ. Sed in hac materia, diſertiſſima illa fertur ſententia Dorionis, cum poſuiſſet hoc dixiſſe trecentis Leonidam, quod puto etiam apud Herodotum eſſe, *α ὕτως ἀριστᾶτε, ὡς ἐν ᾅδου δειπνήσοντες*. *Sabinus Aſidius*, venuſtiſſimus inter rethores ſcurra, cum hanc ſententiam Leonidæ retuliſset, ait: Ego illi ad prandium promiſiſſem, ad cœnam renuntiaſſem. *Attalus Stoicus*, qui ſolum vertit a Sejano circumſcriptus, magnæ vir eloquentiæ, ex Philoſophis, quos noſtra ætas vidit, longe & ſubtiliſſimus & facundiſſimus, cum tam magna & nobili ſententia certavit, ut mihi dixiſse videatur animoſius, quam prior. Occurrit mihi ſenſus in ejuſmodi materia, a Cornelio Severo dictus, tanquam de Romanis, neſcio an parum fortiter. Edicta in poſte-

rum

rum diem pugna, epulanteis milites induxit, & ait:

------ſtratique per herbam,
Hic meus eſt, dixere, dies.

Elegantiſſime quidem affectum animorum incerta ſorte pendentium expreſſit, ſed parum Romani animi ſervata eſt magnitudo. cœnant enim tanquam craſtinum deſperent. Quantus illis Laconibus animus erat, qui non poterant dicere: Hic dies eſt meus. Illud *Porcellus* Grammaticus arguebat in hoc verſu quaſi ſolœciſmum, quod cum plures induxiſset, diceret, Hic meus eſt dies, non, Dies hic eſt noſter: & in ſententia optima accuſabat id quod erat optimum. muta enim, ut noſter ſit, peribit omnis verſus elegantia: in quo hoc eſt decentiſſimum, quod ex communi ſermone trahitur. nam quaſi proverbii loco eſt, Hic dies meus eſt. & cum ad ſenſum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia, ab omnibus magnis ingeniis ſubmovenda, habebit locum. Dixerunt enim non omnes ſimul, tamquam in chorum manu ducente Grammatico, ſed ſinguli ex his: Hic meus eſt dies. Sed ut revertar ad Leonidam & trecentos, pulcherrima illa fertur *Glyconis* ſententia. In hac ipſa ſuaſoria non ſane refero memoria ullam ſententiam Græci cujuſquam niſi *Damæ*, ὁ τί σὺ φθέγγει εἰς ἀπλῆ τάχη. De poſitione loci eleganter dixit *Haterius*, cum anguſtias loci facundiſſime deſcripſiſset, Natus trecentis locus. *Ceſtius* cum deſcripſiſset honores, quos habituri eſsent, ſi pro patria cecidiſsent: adjecit, Per ſepulchra noſtra jurabitur. *Nicetas* longe diſertius hanc phantaſiam movit, & adjecit: Niſi antiquior fuiſſet Xerxes quam Demoſthenes Ciptoy, cui dicere hanc ſuam dixit ſententiam, aut certe non deprehenſam, cum deſcripſiſset opportunitatem loci, & tuta undique pugnantium latera, &

an-

anguſtias a tergo poſitas, ſed adverſas hoſtibus. *Potamon* magnus declamator fuit Mitylenis, qui eodem tempore viguit, quo *Lesbocles* magni nominis, & nomini reſpondentis ingenii: in quibus quanta fuerit animorum diverſitas in ſimili fortuna, puto vobis indicandum: multo magis, quia ad vitam pertinet, quam ſi ad eloquentiam pertineret. Utrique filius iiſdem diebus deceſſit. *Lesbocles* ſcholam ſolvit. nemo unquam ampliore animo ſe geſſit. *Potamon* a funere filii contulit ſe in ſcholam, & declamavit. Utriuſque tamen affectum temperandum puto: hic durius tulit fortunam quam patrem decebat, ille mollius. Verum *Potamon* cum ſuaſoriam de trecentis diceret, tractabat, quam turpiter feciſſent Lacones hoc ipſum quod deliberaſſent de fuga: & ſic noviſſime clauſit. Inſanierunt in hac ſuaſoria multi circa Otryaden. *Murrhedius*, qui dixit, Fugerunt Athenienſes: non enim Otryadæ noſtri literas didicerant. *Sarconius* dixit: Otryades qui periit ut falleret, revixit ut vinceret. *Licinius Nepos*. Cum exemplo vobis etiam mortuis vincendum fuit. *Antonius Atticus* inter plures ſententias videtur palmam meruiſſe. dixit enim: Otryades pene a ſepulchro victor digitis vulnera geſſit, ut trophæa Laconum inſcriberet, dignum Spartano ſacramento virum, cujus ne litteræ quidem fuere ſine ſanguine. *C. eſtius Criſpus*. Municipalis Gatozeos dixit poſt relatum exemplum, Otryade dicebat municipalis: Aliud ceteros, aliud Laconas decet. Nos ſine deliciis educamur, ſine muris vivimus, ſine vita vincimus. *Senecio* fuit, cujus nomen ad vos potuit perveniſſe, ingenii confuſi ac turbulenti, qui cupiebat grandia dicere, adeo ut noviſſime hujus rei morbo & teneretur & rideretur. Nam & ſervos nolebat habere, niſi grandes, & argentea vaſa,

non

non niſi grandia. Credatis mihi velim non jocanti, eo pervenit inſania ejus, ut calceos quoque majores ſumeret, ficus non eſſet niſi mariſcas. concubinam ingentis ſtaturæ habebat, omnia grandia probabat: ei impoſitum eſt cognomen, vel, ut Meſſala ait, cognomentum, & vocari cœpit Senecio Grandio. Is in hac ſuaſoria cum poſuiſſet contradictionem, ait: Omnes qui miſſi erant a Græcia, fugerunt. ſublatis manibus, inſiſtens ſummis digitis (ſic enim ſolebat, quo grandior fieret) exclamat, Gaudeo, gaudeo. mirantibus nobis quid tantum boni illi contigiſſet, adjecit: Totus Xerxes meus erit. Idem dixit: Ille qui claſſibus ſuis maria ſurripuit, qui terras circumſcripſit, dilatavit profundum, novam rerum naturæ faciem imperaret: ponat ſane contra cœlum aſtra, commilitones habeo deos. *Senianus* multo potentius dixit: Terras armis obſidet, cœlum ſagittis, maria vinculis: Lacones, niſi ſuccurritis, mundus captus eſt. Decentiſſimi generis ſtultam ſententiam referam *Victoris Statorii*, municipis mei, cujus tabulis memoria digniſſimis aliquis ſuaſoria occaſione contradictionem ſumpſit. At, inquit, trecenti ſumus: & ita reſpondet, Trecenti, ſed viri, ſed armati, ſed Lacones, ſed ad Thermopylas. Numquam vidi plures trecentis. *Latro* in hac ſuaſoria, cum tractaſſet omnia quæ materia capiebat, poſſe ipſos & vincere, poſſe certe invictos reverti, & beneficio loci, tum illam ſententiam: Si nihil aliud, erimus certe belli mora. Poſtea memini auditorem Latronis *Abronum Silonem*, patrem hujus Silonis, qui pantomimis fabulas ſcripſit, & ingenium grande non tantum deſeruit, ſed poſuit, recitare carmen, in quo agnovimus ſenſum Latronis in his verſibus:

Ite agite o Danai, magnum Pæana canentes:

Ite

Digitized by Google

Ite triumphantes, belli mora concidit Hector.

Tam diligentes tum auditores erant, ne dicam tam maligni, ut unius verba ſurripi non poſſent. At nunc cuilibet orationes invertere tuto licet pro ſuis. Sed ut ſciatis, ſenſum bene dictum, dici tamen poſſe melius, notate præ ceteris quanto decentius Virgilius dixerit hoc, quod valde erat celebre:

------ Belli mora concidit Hector.

Item:

Quicquid apud duræ ceſſatum eſt mœnia Trojæ,
Hectoris Æneæque manu victoria Grajum Hæſit.

Meſſala ajebat, hic Virgilium debuiſſe deſinere: quod ſequitur,

Et in decimum veſtigia rettulit annum,

explementum eſſe. *Mecænas* hoc etiam priori comparabat. Sed ut ad Thermopylas revertar: *Diocles Caryſtius* dixit. *A. Patrius* dixit. *Corvo* teſtimonium ſtuporis reddendum eſt, qui dixit: Quid ſi jam Xerxes ad nos ſuo mari navigat, fugiamus antequam nobis terra ſurripiatur. Hic eſt *Corvus*, qui cum tentaret ſcholam Romæ Summo illi, qui Judæos ſubegerat, declamavit controverſiam, de ea, quæ apud matronas diſſerebat, liberos non eſſe tollendos, & ob hoc accuſatur Reipublicæ læſæ. In hac controverſia, ſententia ejus hæc ridebatur. Inter pyxides & redolentis animæ medicamina conſtitit mitrata concio. Sed ſi vultis, hiſtoricum quoque vobis fatuum dabo. *Thuſcus* ille, qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia extincta eſt, majeſtatis reum fecerat, homo quam improbi animi, tam infelicis ingenii, cum hanc ſuaſoriam declamaret, dixit: Expectemus, ſi nihil aliud, hoc effecturi, ne inſolens barbarus dicat: *Veni, vidi, vici*, cum hoc poſt multos annos Di-

Digitized by Google

vus Julius victo Pharnace dixerit. *Durio* dixit. *Andreas* ajebat, *Nicocratis* Lacedæmonis inſignem hanc ſententiam fuiſſe futuram, ſi media interciderentur. Sed ne vos diutius infatuem, qui prædixeram me *Fuſci Aurelii* explicationes ſubjecturum, finem ſuaſoriæ faciam, quarum nimius cultus, & fracta compoſitio poterit vos offendere, cum ad meam ætatem veneritis. Interim non dubito, quin nunc vos ipſa, quæ offenſura ſunt, vitia delectent.

GRÆCA EXPLETA.

a Sic prandere, tanquam apud inferos cænaturi.

b Quid tu fugis in tenues muros?

SUASORIA III.

Deliberat Agamemnon, an Iphigeniam immolet, negante Calchante aliter navigari poſſe.

ARellii Fuſci. Non in aliam conditionem Deus fudit æquora, quam ne omnis ex voto iret dies. nec ea ſors mari tantum eſt, ceterum ipſa non ſub eadem conditione ſidera ſunt. Alia negatis imbribus exurunt ſolum, & miſeri cremata agricolæ legunt ſemina. & hæc interdum anno lex eſt: aliis ſerena clauduntur, & omne cœlum nubilo grave, ſubſidit ſolum, & creditum ſibi terra non retinet: alius incertis ſideribus curſus eſt, & variantur tempora, neque ſoles nimis urgent, neque ultra debitum imbres cadunt: quidquid aſperatum æſtu eſt, quicquid nimio defluxit imbre, invicem temperatur altero, ſive ita natura diſpoſuit, ſive (ut ferunt) luna curſu gerit: quæ ſive plena lucis ſuæ eſt, ſplendenſque pariter aſſurgit

in

Digitized by Google

in cornua, imbres prohibet; ſive occupata nubilo, ſordidiorem oſtendit orbem ſuum, non ante finit quam in lucem redit: ſive ne lunæ quidem ipſa potentia eſt, ſed flatus qui occupavere annum, tenent, quidquid bonum eſt. Extra juſſum Dei tutum fuit adultero mare. An non potero vindicare adulteram? prior eſt ſalus pudicæ. Ne quid virginitati hujus timerem, perſequebar adulterum. Victa Troja Virginibus hoſtium parcam: nihil adhuc virgo Priami timet. *Ceſtii Pii*. Vos ergo ad hanc diem immortales invoco, ſic recluſuri eſtis maria? Obſtate potius. Ne Priami quidem liberos immolaturus es. Deſcribe nunc tempeſtatem. Omnia iſta patimur, nec parricidium fecimus. Quod hoc ſacrum eſt, virginis deæ templo virginem occidere? libentius hanc ſacerdotem habebit quam victimam. *Cornelii Hiſpani*. Infeſtæ, inquit, ſunt tempeſtates, & ſæviunt maria: neque adhuc parricidium feci. Iſta maria ſi numine ſuo Deus regeret, adulteris clauderentur. *Marillii*. Si non datur nobis ad bellum iter, revertamur ad liberos. *Argentarii*. Iterum in malum familiæ noſtræ fatale revolvimur, propter adulteram fratris liberi pereunt. iſta mercede nollem reverti. At Priamus bellum pro adultero filio gerat.

DIVISIO. Hanc Suaſoriam ſic diviſit *Fuſcus*, ut diceret, etiam ſi aliter navigare non poſſent, non eſſe faciendum, & ſic tractavit: ut negaret faciendum, quia homicidium eſſet, quia parricidium, quia plus impenderetur, quam peteretur; peti adulteram, impendi Iphigeniam; vindicari adulterium, committi parricidium. Deinde dixit, etiamſi non immolaſſet, navigaturum: Illam enim moram naturæ maris & ventorum eſſe, deorum voluntatem ab hominibus non intelligi. Hoc *Ceſtius* diligenter diviſit.

viſit. dixit enim, deos rebus humanis non interponere arbitrium ſuum. ſi interponant, voluntatem eorum ab homine non intelligi, ut intelligatur, non poſſe fata revocari. ſi non ſint fata, ſacra profutura: ſi ſint, non poſſe mutari. *Silo Pompejus*, etiam ſi quod eſſet divinandi genus certum, auguriis negavit credendum. quare ergo, ſi neſcit Calchas, affirmat primum, & ſcire ſe putat? Hic communem locum dixit in omnes qui affectarent ſcientiam: deinde iraſcitur ſibi, invitus militat, quærit ſibi tam magno teſtimonio apud omnes gentes fidem. In ea deſcriptione primum in hac ſuaſoria *Fuſcus Arellius* Virgilii verſus voluit imitari. Valde autem longe petit, & pœne repugnat materiæ, certe non deſideranti inſeruit. Ait enim de luna, quæ ſive plena lucis ſuæ eſt, ſplendenſque pariter aſſurgit in cornua, imbres prohibet: ſive occupata nubilo ſordidiorem oſtendit orbem ſuum, non ante finit quam vicem reddit. At Virgilius hæc quanto ſimplicius & beatius dixit?

Luna revertentes cum primum colligit ignes,
Si nigrum obſcuro comprenderit aera cornu,
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.

Et rurſus:

Sin ortu in quarto (namque is certiſſimus auctor)
Plena, neque obtuſis per cœlum cornibus ibit.

Solebat autem ex Virgilio *Fuſcus* multa trahere, ut Mecænati imputaret. Totiens enim pro beneficio narrabat, in aliqua ſe Virgiliana deſcriptione placuiſſe: ſicuti in hac ipſa ſuaſoria dixit: Cur iſte inter ejus miniſterium placuit? cur hoc os Deus elegit? cur hoc potiſſimum ſortitur poeſis? quod tantum

tum non impie ajebat ſe imitatum Virgilium, *Plena Deo?* Solet autem Gallio noſter hoc aptiſſime ponere. Memini una nos ab auditione *Nicetis* ad Meſſalam veniſſe. Nicetes ſuo impetu valde Græcis placuit. Quærebat a Gallione Meſſala, quid illi viſus eſſet Nicetis? Gallio ait, Plena Deo: quotiens audierat aliquem ex his declamatoribus, quos ſcholaſtici caldos vocant, ſtatim dicebat, Plena Deo. Ipſe Meſſala numquam aliter eum ab hominis auditione venientem interrogabat, quam ut diceret: Numquid Plena Deo? Itaque hoc ipſi tam familiare erat, ut invito quoque excideret. Apud Cæſarem cum mentio eſſet de ingenio Haterii, conſuetudine prolapſus dixit: Et ille erit Plena Deo. Quærenti deinde quid hoc ſeſe vellet, verſum Virgilii retulit, & quomodo hoc ſemel ſibi apud Meſſalam excidiſſet; & numquam poſtea potuiſſet excidere. Tiberius ipſe Theodoreus offendebatur Nicetis ingenio, atque delectatus eſt fabula Gallionis: hoc autem dicebat Gallio, Naſoni ſuo valde placuiſſe: itaque feciſſe quod in multis aliis verſibus Virgilius fecerat, non ſurripiendi cauſſa, ſed palam imitandi, hoc animo ut vellet agnoſci, eſſe autem in tragædia ejus: Feror huc illuc, ut plena Deo. Jam vultis ad *Fuſcum* revertar, & deſcriptionibus ejus vos ſatiabo. Hæc potiſſimum ex his quas in ſimilitudinis tractatione poſuit, cum diceret omnino non conceſſam futurorum ſcientiam.

SUA-

SUASORIA IV.

Deliberat Alexander Magnus, an Babyloniam intret, cum denunciatum eſſet illi reſponſo auguris periculum.

ARellii Fuſci. Quis eſt qui futurorum ſcientiam ſibi vindicet? novæ oportet ſortis ſit, qui jubente Deo canat. non eodem contentus ſit utero, quo imprudentes naſcimur: quandam imaginem Dei præferat, qui juſſa exhibeat Dei. ſic eſt. Tantum enim regem, tantique rectorem orbis eſſe in metu cogit: magnus iſte & ſupra humanæ ſortis habitum oportet ſit, cui liceat terrere Alexandrum. Ponat iſte ſuos inter ſidera patres, & originem cœlo trahat: agnoſcat ſuum vatem Deus, non eodem claudatur vitæ fine, ætate magna extra omnem futurorum neceſſitatem caput ſit, quod gentibus futura præcipiat. Si vera ſunt iſta, quid ita non huic ſtudio ſervit omnis ætas? Cur non ab infantia, rerum naturam deoſque qua licet, viſimus? cum pateant nobis ſidera, & intereſſe numinibus liceat, quid ita inutili deſidemus facundia: aut periculoſis atteritur armis manus? an melius alio pignore quam futuri ſcientia, ingenia ſurrexerint? Qui vero in media ſe, ut prædicant, fatorum miſere pignora, natales inquirunt, & prima mediorum annorum habent initia, quo ierint motu ſidera, in quas diſcurrerint parteis: contrane Deus ſteterit: an placidus affulſerit ſol: an plenam lucem, an initia ſurgentis acceperint: an abdiderit in noctem obſcurum caput luna: Saturnus naſcentem, an ad bella Mars militem: an negotioſum in quæſtus Mercurius exceperit: an blanda annuerit naſcenti Venus, an ex humili in ſublime Jupiter tulerit: Exiſtimant tot circa

Digitized by Google

unum caput tumultuanteis Deos ? Futura nuntiant. Pleroſque dixere victuros : & nihil metuentes oppreſſit dies. aliis dedere finem propinquum : at illi ſuperfuere. Egentes inutilis animæ, felices naſcentibus annos ſpoponderunt : at fortuna in omnem properavit injuriam. incertæ enim ſortis vivimus: unicuique iſta pro ingenio finguntur, non ex ſcientiæ vi. Deerit aliquis toto orbe locus, qui te victorem non viderit? Babylone cluditur, cui patuit Oceanus.

DIVISIO. In hac ſuaſoria nihil aliud tractaſſe *Fuſcum* ſcio, quam eaſdem, quas ſupra retuli, quæſtiones, ad ſcientiam futuri pertinentes. Illud quod nos delectavit, præterire non poſſum. Declamitabat *Fuſcus Arellius* controverſiam de illa, quæ poſteaquam ter mortuos pepererat, ſomniaſſe ſe dixit, ut in luco pareret. Valde in vos contumeliosus fuero, ſi totam controverſiam, quam ego intelligo me dicere, *Fuſcus* declamaret, & aperte, aut non agnoſcentis puerum, tractaret locum contra ſomnia, & deorum providentiam, & male de magnitudine deorum dixiſſet mereri eum, qui illos circa puerperas mitteret. ſummis clamoribus dixit illum Virgilii verſum.

Scilicet is ſuperius labor eſt, ea cura quietos
Sollicitat. -----

Auditor *Fuſci* quidam, cujus pudori parco, cum hanc ſuaſoriam de Alexandro ante Fuſcum diceret, putavit æque belle poni verſum eundem. dixit:

Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos
Sollicitat. -----

Fuſcus illi ait: Si hoc dixiſſes audiente Alexandro, ſcires apud Virgilium & illum verſum eſſe:

Capulo tenus abdidit enſem.

Et

Digitized by Google

Et quia ſoletis mihi moleſti eſſe de *Fuſco*, quid fuerit, quare nemo videretur dixiſſe cultius, ingeram vobis Fuſcinas explicationes. Dicebat autem ſuaſorias libentiſſime, & frequentius Græcas quam Latinas. *Hybreas* in hac ſuaſoria dixit: *οἷον ἔσχηκε Βαβυλὼν μάντιν ὀχύρωμα*, ideſt, Qualem habuit Babylon vatem pro munimento.

SUASORIA V.

Deliberant Athenienſes, an Trophæa Perſica tollant, Xerxe minante rediturum ſe, niſi tollerentur.

ARellii *Fuſci*. Pudet me victoriæ veſtræ: ſic fugatum creditis Xerxen, ut reverti poſſit? tot cæſa millia nihil ex hac acie relictum minanti, niſi quod vix ſequi fugientem poſſit. totiens merſa claſſis. Quid Marathona, quid Salamina referam? Pudet dicere. dubitamus adhuc, an vicerimus. Xerxes veniet? At neſcio quomodo languet circa memoriam jacturæ animus, & diſturbata arma non repetit. Prior enim metus, futuri pignus eſſet. amiſſa, ne audeat, amiſſurum monent. Ut in gaudia interdum ſurgit animus, & ſpem ex præſenti metitur, ita adverſis frangitur. Omnis eſt ſic animum dies, ubi ignominia ſpem premit, ubi nullam meminit aciem, niſi quæ fugerit. errat circa damna ſua, & quæ male expertus eſt, vota deponit. Si venturus eſſet, non minaretur. Suis ira ardet ignibus, & impacta non ſolvitur. non denuntiaret, ſi venturus eſſet: neque armaret nos nuntio, nec infligeret victricem Græciam, nec ſollicitaret arma felicia. magis ſuperveniret improvidis; nam & arma indenuntiata movetet. Quantumcumque Oriens valuit, primo in Græciam impetu effuſum eſt: hoc ille

numero ferox, & in deos arma tulerat. extincta tot ante Xerxen millia, tot ſub ipſo jacent? nulli, niſi qui fugerunt, ſuperſunt. Quid dicam Salamina? Quid Cynægyron referam? & te Polyteles? & hoc agitur, an viceris? Hæc ego trophæa depoſui, hæc in totius Græciæ conſpectu ſtatui, ne quis timeret Xerxem minantem. Me miſerum, pugnante Xerxe trophæa poſui, fugiente tollam? Nunc Athenæ vincimur. non tantum credetur rediiſſe, ſed viciſſe Xerxes. Non poteſt Xerxes, niſi per nos, trophæa tollere. Credite mihi, difficile eſt attritas opes recolligere, & ſpes fractas novare, & pœnitenda acie in melioris eventus fiduciam ſurgere. *Ceſtii Pii*. Inferam, inquit, bellum: alia mihi trophæa promittit. Poteſt major venire quam victus eſt? *Argentarii*. Non pudet vos? pluris trophæa veſtra Xerxes æſtimat, quam vos.

DIVISIO. *Fuſcus* ſic diviſit. Etiam ſi venturus eſt Xerxes, niſi tollimus, non ſunt trophæa tollenda. Confeſſio ſervitutis eſt, juſſa facere: ſi venerit, vincemus. hoc non eſt diu colligendum. de eo, dico, vincemus quem vicimus. Sed nec veniet quidem: ſi venturus eſſet, nec denuntiaret. Fractus eſt & viribus & animo. *Ceſtius* & illud dicit, quod in prima parte tractavit, non licere Atheníſibus trophæa tollere: commune in illis jus totius Græciæ eſſe. communem victoriam, commune bellum fuiſſe. deinde nefas quidem eſſe: numquam factum, ut quiſquam conſecratis virtutis ſuæ operibus manus adferret. Iſta trophæa non ſunt Athenienſium: deorum ſunt. illorum bellum fuit. illos Xerxes vinculis, illos ſagittis perſequebatur. hæc omnia ad impiam & ſuperbam Xerxis militiam pertinent. Ecquid? ergo bellum habebimus? Habebimus. etſi Xerxen removebis, invenietur alius hoſtis. Numquam

ma-

Digitized by Google

magna imperia otioſa. Omnium bellorum proſpere ab Athenienſibus geſtorum, deinde non erit bellum. Xerxes enim non veniet. multo timidiores eſſe qui ſuperbiſſimi fuerint. Noviſſime, ut veniat, cum quibus veniet? reliquias victoriæ noſtræ colliget: illos adducet, quos priore bello quaſi inutiles reliquias novit, ſi qui ex fuga conſecuti ſunt. Nullum habet militem, niſi aut faſtiditum, aut victum. *Argentarius* his duobus contentus fuit; aut non venturum Xerxen, aut non eſſe metuendum, ſi veniret. His ſolis inſtitit: & illud dixit quod excerptum eſt: Tollite, inquit, trophæa. Si viciſti, quid erubeſcis? ſi victus es, quid imperas? Locum movit non utiliter: judicare quidem ſe, neque Xerxen, neque jam quemquam Perſarum auſurum in Græciam effundere: ſed eo magis ipſis trophæa tuenda. Si quis umquam illinc venturus hoſtis eſſet, ut conſpectu trophæorum animi militum accenderentur, hoſtium frangerentur. *Blandus* dixit: Repleat ipſe prius hiatus, & maria in antiquam faciem reducat. Apparere voluit poſteris quemadmodum venerit: appareat etiam quemadmodum redierit. *Triarius* omni dimiſſa diviſione, tantum exultavit quod audierit Xerxem venire ad ſe, ipſis novam victoriam, nova trophæa. *Silo Pompejus*, venuſto genere ſententiæ uſus eſt. Niſi tollitis, inquit, trophæa, ego veniam: hoc ait Xerxes: niſi hæc trophæa tollitis, alia ponetis. Alteram partem ſolus *Gallio* declamavit, & hortatus eſt ad tollenda trophæa: dixit, gloriæ nihil detrahi: manſuram enim memoriam victoriæ quæ perpetua eſſet: ipſa trophæa & tempeſtatibus & ætate conſumi: bellum ſuſcipiendum fuiſſe pro libertate, pro conjugibus, pro liberis. pro re ſupervacua, & nihil nocitura, ſi fieret, non eſſe ſuſcipiendum. Hic dixit, utique venturum

Xerxem, & deſcripſit adverſus ipſos deos tumentem: deinde habere illum magnas vires: neque omnes illum copias in Græciam produxiſſe, nec omnes in Græcia perdidiſſe: timendam eſſe fortunæ varietatem: exhauſtas eſſe Græciæ vires, nec poſſe jam pati alterum bellum. illi eſſe immenſam multitudinem hominum. Hoc loco diſertiſſimam ſententiam dixit, quæ vel in oratione vel in hiſtoria ponitur: Diutius illi perire poſſunt, quam nos vincere.

SUASORIA VI.

Deliberat Cicero, an Antonium deprecetur.

Q. *Haterius*. Sciant poſteri potuiſſe Antonio ſervire Remp. non potuiſſe Ciceronem. Laudandus erit tibi Antonius, in hac cauſa etiam Ciceroni verba deficient. Crede mihi, cum diligenter te cuſtodieris, faciet tamen Antonius quod Cicero tacere non poſſit. Si intelligis Cicero, non dicit, Roga ut vivas: ſed, Roga ut ſervias: quemadmodum autem hunc ſenatum intrare poteris exhauſtum crudeliter, repletum turpiter? Intrare autem tu ſenatum voles, in quo non Cn. Pompejum viſurus es, non M. Catonem, non Lucullos, non Hortenſium, non Lentulum atque Marcellum: non tuos, inquam, Coſſ. Hircium & Panſam? Cicero, quid in alieno ſæculo tibi? Jam noſtra peracta ſunt. M. Cato ſolus maximum vivendi moriendique exemplum, mori maluit quam rogare: nec erat Antonium rogaturus, & illas uſque ad ultimum diem puras a civili ſanguine manus, in ſe infeſtas, acerrime armavit. Scipio cum gladium poni juſſus foret, dicitur abdidiſſe ſe, quærentibus qui in navem tranſierant militibus impera-

torem: *Imperator*, inquit, *bene ſe habet*. Victus vocem victoris emiſit. Vetat, inquit, Milo rogari, Judices; vir clariſſimus, nunc & Antonium rogat. *Porcii Latronis*. Ergo loquitur imperator Cicero, ut non timeat Antonius. loquatur umquam Antonius, ut Cicero timeat? Civilis ſanguinis Syllana ſitis in civitatem redit, & ad triumviralem haſtam pro vectigalibus, civium Romanorum mortes locantur. Injuſta bella albo Pharſalica, ac Mundenſis Mutinenſiſque ruina vincitur, conſularia capita auro rependuntur. Tuis verbis Cicero utendum eſt: *O tempora, o mores*! videbis ardentes crudelitate ſimul ac ſuperbia oculos: videbis illum non hominis, ſed belli civilis vultum: videbis illas fauces per quas Cn. Pompeij bona tranſierunt, illa latera, illam totius corporis gladiatoriam firmitatem, videbis illum pro tribunali loco, quem magiſter equitum, cui ructare turpe erat, vomitu fœdaverat. Supplex accidens genibus deprecaberis, & ore, cui ſe debet ſalus publica, humilia in adulationem verba ſubmittes? Pudeat Verrem quoque, quia proſcriptus fortius perit. *Cyri Marillii Eſernini*. Occurrat tibi Cato tuus, cujus a te laudata mors eſt. Quicquam ergo tanti putas, ut vitam Antonio debeas? *Ceſtii Pii*. Si ad deſiderium populi reſpicis Cicero, quandoque perieris, parum vixiſti: ſi ad res geſtas, ſatis vixiſti: ſi ad injurias fortunæ & præſentem Reipublicæ ſtatum, nimium diu vixiſti: ſi ad memoriam operum tuorum, ſemper victurus es. *Pompeii Silonis*. Scias licet, tibi non expedire, vivere, ſi Antonius permittit ut vivas. Tacebis ergo proſcribente Antonio, & Rempublicam laniante, & ne gemitus quidem tuus liber erit? Malo populus Romanus mortuum Ciceronem, quam vivum deſideret. *Triarii*. quæ Charybdis eſt tam vorax? Charybdin

Digitized by Google

dixi; quæ ſi fuit, animal unum fuit. Vix mediusfidius Oceanus tot res tamque diverſas uno tempore abſorbere potuiſſet. Huic tu ſævienti putas Ciceronem poſſe ſubduci? *Arellii Fuſci*. Ab armis ad arma diſcurritur: foris victores, domi trucidamur. dum in ſanguine inteſtinus hoſtis incubat, quis non hoc populi Romani ſtatu, Ciceronem ut vivat, cogi putat? Rogabis Cicero turpiter Antonium, fruſtra. Non te ignobilis tumulus abſcondet: idem virtutis tuæ qui finis eſt immortalium humanorum operum, cuſtos memoria, quæ manſuri vita perpetua eſt, in omnia te ſæcula ſacratum dabit. Nihil aliud intercidet quam corpus fragilitatis caducæ morbis obnoxium, caſibus expoſitum, proſcriptionibus objectum. Animus vero divina origine hauſtus, cui nec ſenectus ulla, nec mors, onerosi corporis vinculis exſolutus, ad ſedes ſuas & cognata ſidera recurret. Et tamen ſi ad ætatem, annorumque numquam obſervatum viris fortibus numerum reſpicimus, ſexaginta ſupergreſſus es: nec potes videri non nimis vixiſſe, qui moreris Reipublicæ ſuperſtes. Vidimus furentia toto orbe civilia arma, & poſt Italicas Pharſalicaſque acies Romanum ſanguinem hauſit Ægyptus: quid indignamur in Ciceronem Antonio licere? Sic in Pompejum Alexandrino licuit. An non occiduntur, qui ad indignos confugiunt? *Cornelii Hiſpani*. Proſcriptus eſt ille, qui tuam ſententiam ſecutus eſt: tota tabula tuæ morti præluditur, alter fratrem proſcribi, alter avunculum patitur: quid habes ſpei? Ut Cicero periret, tot parricidia facta ſunt. Repete, age, tot patrocinia, tot clientelas, & maximum beneficiorum tuorum teipſum: jam intelliges Ciceronem in mortem cogi poſſe, in preces non poſſe. *Argentarii*. Explicantur triumviralis regni delicata convivia, & popina tributo

gen-

gentium inſtruitur: ipſe vino & ſomno marcidus deficienteis oculos ad capita proſcriptorum levat. Jam ad iſta non ſatis eſt dicere, O hominem nequam!

DIVISIO. *Latro* ſic hanc diviſit omnem ſuaſoriam. Etiam ſi impetrares vitam ab Antonio, non eſt tanti rogare: deinde impetrare non potes. In priore illa parte poſuit: Turpe eſſe cuilibet Romano nedum Ciceroni vitam rogare. Hoc loco omnium, qui ultro mortem apprehendiſſent, exempla poſuit: deinde inutilis illi ſua vita futura proponitur, morte gravior, detracta libertate. Hic omnem acerbitatem ſervitutis futuræ deſcripſit: deinde non futurum fidei impetratæ beneficium. Hic cum dixiſſet, Aliquid erit quod Antonium offendat, aut factum tuum, aut dictum, aut ſilentium, aut vultus: adjecit ſententiam: Haud enim placiturus es. *Albutius* aliter diviſit. primam partem fecit, moriendum eſſe Ciceroni, etiam ſi nemo proſcriberet. hæc inſectatio temporum fuit. deinde moriendum eſt: ille enim ſe ſua ſponte conficeret, quia moriendum eſſet, etiam ſi mori noluiſſet: graves odiorum cauſas eſſe: maximam cauſam proſcriptionis ipſum eſſe Ciceronem. Et ſolus ex declamatoribus tentavit dicere, non unum illi eſſe Antonium infeſtum. Hoc loco dixit illam ſententiam: Si cui ex triumviris non es inviſus, gravis es. Et illa ſententia valde excepta eſt: Roga, Cicero, exora unum, ut tribus ſervias. *Ceſtius* ſic diviſit: Mori tibi utile eſt, honeſtum eſt, neceſſe eſt, ut liber & illibatæ dignitatis conſummes vitam. Hic illam ſententiam dixit audacem: Ut numereris cum Catone, qui ſervire nec Antonio quidem nondum domino potuit. *Marcellus* hunc ſenſum de Catone melius: Uſque eo ne omnia cum fortuna populi Romani converſa ſunt, ut ali-

Digitized by Google

quis deliberet, utrum ſatius ſit vivere cum Antonio: an mori cum Catone? Sed ad diviſionem *Ceſtii* revertamur. Dixit utile eſſe, ne etiam cruciatus corporis pateretur: non ſimplici illum modo periturum, ſi in Antonii manus incidiſſet. & in hac parte cum deſcripſiſſet contumelias inſultantium Ciceroni & verbera & tormenta, dixit illam multum laudatam ſententiam: Tu mehercules, Cicero, cum veneris ad Antonium, mortem rogabis. *Varius Geminus* ſic diviſit: Hortarer te, ſi alterutrum utique faciendum eſſet, aut moriendum, aut rogandum, ut morereris potius, quam rogares. & omnia complexus eſt, quæ a ceteris dicta erant. ſed addidit & tertium: adhortatus eſt illum ad fugam, illic eſſe M. Brutum, illic C. Caſſium, illic Sex. Pompejum. Et adjecit illam ſententiam, quam Caſſius Severus unice mirabatur. Quid deficiemus? & Reſpub. ſuos triumviros habet. Deinde etiam quas petere poſſet regiones, percurrit: Siciliam dixit vindicatam eſſe ab illo, Ciliciam a Proconſule egregie adminiſtratam, familiares ſtudiis ejus & Achajam & Aſiam, Dejotari regnum obligatum beneficiis, Ægyptum & habere beneficii memoriam, & agere perfidiæ pœnitentiam. ſed maxime illum in Aſiam & Macedoniam hortatus eſt in Caſſii & in Bruti caſtra. Jam *Caſſius Severus* ajebat, alios declamaſſe, Varium Geminum vivum conſilium dediſſe.

Alteram partem pauci declamaverunt. nemo auſus eſt Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari, bene de Ciceronis animo judicaverunt. *Geminus Varius* declamavit alteram quoque partem, & ait: Spero me Ciceroni meo perſuaſurum, ut velit vivere. Quod grandia loquitur, & dicit: Mors nec immatura conſulari, nec miſera ſapienti, non movet me: idiotam petit. Ego belle

mo-

mores hominis novi: faciet, rogabit, nam quod ad ſervitutem pertinet, non recuſabit: jam collum tritum habet, & Pompejus illum, & Cæſar ſubjecerunt. Veteranum mancipium videtis. & complura alia dixit ſcurrilia, ut illi mos erat. Diviſit ſic, ut diceret, non turpiter rogaturum, non fruſtra rogaturum. In priori parte illud poſuit, non eſſe turpe, civem victorem rogari a victo: hic quam multi rogaſſent C. Cæſarem, hic & Ligarium. deinde ne iniquum eſſe quidem Ciceronem ſatisfacere, qui prior illum proſcripſiſſet, qui & judicaſſet ab eo ſemper naſci ſatisfactionem, ac dato rogari. Deinde non pro vita illum, ſed pro Republica rogaturum: ſatis illum ſibi vixiſſe, Reip. parum. In ſequenti parte dixit, exorari ſolere inimicos, ipſum exoratum a Vatinio, C. quoque Verri affuiſſe. facilius exorari Antonium poſſe, qui cum tertius eſſet, ne quis tribus hanc tam ſpecioſam clementiæ occaſionem præteriret, fortaſſe iraſci Antonium, qui ne tanti quidem putaſſet illum quem rogaret. Fuga quam periculoſa eſſet, cum deſcripſiſſet, adjecit: Quocumque perveniſſet, ſerviendum illi eſſe: ferendam aut Caſſii violentiam, aut Bruti ſuperbiam, aut Pompeji ſtultitiam. Quando in hanc ſuaſoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quomodo quiſque ſe ex hiſtoricis adverſus memoriam Ciceronis geſſerit. Namque Cicero nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium, nec tam ſtultus ut exorari poſſe ſperaret, nemo dubitat, excepto Aſinio Pollione, qui infeſtiſſimus famæ Ciceronis permanſit, & is etiam occaſionem ſcholaſticis dedit. Solent enim ſcholaſtici declamatores ponere, *An promittente ſalutem Antonio, orationes ſuas comburat.*

HISTORICORUM DE CICERONE ELOGIA; aliis

SUASORIA VII.

HÆc inepte ficta cuilibet videri poteſt. Pollio vult illam veram videri: ita enim dixit illa oratione, quam pro Lamia dedit. *Aſinii Pollionis*. Itaque numquam perficeret, nec mora fuit, quin ejuraret ſuas eſſe, quas cupidiſſime effuderat orationes in Antonium: multiplicesque numero, & accuratius ſcriptas illi contrarias edere, ac vel ipſe palam pro concione recitare, pollicebatur: ceteraque his alia ſordidiora multo: ut tibi facile liqueret, hoc totum adeo falſum eſſe, ut ne ipſe quidem *Pollio* in hiſtoriis ſuis ponere auſus ſit. Huic certe actioni ejus pro Lamia qui interfuerunt, negant eum hæc dixiſſe (nec enim mentiri ſub triumvirorum conſcientia ſuſtinebat) ſed poſtea compoſuiſſe. Nolo autem vos juvenes mei contriſtari, quod a declamatoribus ad hiſtoricos tranſeo. ſatisfaciam vobis, & fortaſſe efficiam, ut his ſententiis lectis ſolidis, & verum habentibus, recedatis æquiores. Hoc ſi tamen recta via conſequi non potero, decipere vos cogar, velut ſalutarem pueris daturus potionem abſinthiati poculi. Livius adeo detrectationis conſilium habuiſſe Ciceronem non dicit, ut neget tempus habuiſſe. Ita enim ait. *Livii*. M. Cicero ſub adventum triumvirorum ceſſerat urbe, pro certo habens id quod erat, non magis Antonio eripi ſe, quam Cæſari Caſſium & Brutum poſſe: primo in Tuſculanum fugit, inde tranſverſis itineribus in Formianum, ut ab Caieta navim conſcenſurus proficiſcitur. Unde aliquotiens in altum provectum cum modo venti adverſi retuliſſent, modo

ipſe

ipſe jactationem navis cæco volvente fluctu pati non poſſet, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit. regreſſuſque ad ſuperiorem villam, quæ paulo plus mille paſſibus a mari abeſt, Moriar, inquit, in patria ſæpe ſervata. Satis conſtat, ſervos fortiter fideliterque paratos fuiſſe ad dimicandum, ipſum deponi lecticam, & quietos pati, quod ſors iniqua cogeret, juſſiſſe. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præciſum eſt. Nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit. manus quoque ſcripſiſſe in Antonium aliquid exprobrantes præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, juſſuque ejus inter duas manus in roſtris poſitum, ubi ille conſul, ubi ſæpe conſularis, ubi eo ipſo anno adverſus Antonium, quanta nulla umquam humana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat: vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra ejus poterant. *Baſſus Aufidius*, & ipſe nihil de animo Ciceronis dubitavit, quin fortiter ſe morti non præbuerit tantum, ſed obtulerit. *Aufidii Baſſi*. Cicero paulum remoto velo, poſtquam armatos vidit: Ego vero conſiſto, ait: accede veterane, & ſi hoc ſaltem potes recte facere, incide cervicem. Trementi deinde, dubitantique: Quid ſi ad me, inquit, primum veniſſetis? *Cremutius Cordus* & ipſe ait, Ciceronem cum cogitaſſet, utrumne Brutum, an Caſſium, an Sextum Pompejum peteret, omnia illi diſplicuiſſe, præter mortem. *Cremutii Cordi*. Quibus viſis lætus Antonius, cum peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet eſſe, quippe non ſatiatus modo cædendis civibus, ſed defectus quoque, juſſit pro roſtris exponi. Itaque quo ſæpius ille ingenti circumfuſus turba proceſſerat, quæ paulo ante coluerat piis concionibus, quibus multorum capita ſervaverat, tum per artus ſuos

lætus

numero ferox, & in deos arma tulerat. extincta tot ante Xerxen millia, tot ſub ipſo jacent? nulli, niſi qui fugerunt, ſuperſunt. Quid dicam Salamina? Quid Cynægyron referam? & te Polyteles? & hoc agitur, an viceris? Hæc ego trophæa depoſui, hæc in totius Græciæ conſpectu ſtatui, ne quis timeret Xerxem minantem. Me miſerum, pugnante Xerxe trophæa poſui, fugiente tollam? Nunc Athenæ vincimur. non tantum credetur rediiſſe, ſed viciſſe Xerxes. Non poteſt Xerxes, niſi per nos, trophæa tollere. Credite mihi, difficile eſt attritas opes recolligere, & ſpes fractas novare, & pœnitenda acie in melioris eventus fiduciam ſurgere. *Ceſtii Pii*. Inferam, inquit, bellum; alia mihi trophæa promittit. Poteſt major venire quam victus eſt? *Argentarii*. Non pudet vos? pluris trophæa veſtra Xerxes æſtimat, quam vos.

DIVISIO. *Fuſcus* ſic diviſit. Etiam ſi venturus eſt Xerxes, niſi tollimus, non ſunt trophæa tollenda. Confeſſio ſervitutis eſt, juſſa facere: ſi venerit, vincemus. hoc non eſt diu colligendum. de eo, dico, vincemus quem vicimus. Sed nec veniet quidem: ſi venturus eſſet, nec denuntiaret. Fractus eſt & viribus & animo. *Ceſtius* & illud dicit, quod in prima parte tractavit, non licere Atheniẽſibus trophæa tollere: commune in illis jus totius Græciæ eſſe. communem victoriam, commune bellum fuiſſe. deinde nefas quidem eſſe: numquam factum, ut quiſquam conſecratis virtutis ſuæ operibus manus adferret. Iſta trophæa non ſunt Athenienſium: deorum ſunt. illorum bellum fuit. illos Xerxes vinculis, illos ſagittis perſequebatur. hæc omnia ad impiam & ſuperbam Xerxis militiam pertinent. Ecquid? ergo bellum habebimus? Habebimus. etſi Xerxen removebis, invenietur alius hoſtis. Numquam

ma-

Digitized by Google

magna imperia otioſa. Omnium bellorum proſpere ab Athenienſibus geſtorum, deinde non erit bellum. Xerxes enim non veniet. multo timidiores eſſe qui ſuperbiſſimi fuerint. Noviſſime, ut veniat, cum quibus veniet? reliquias victoriæ noſtræ colliget: illos adducet, quos priore bello quaſi inutiles reliquias novit, ſi qui ex fuga conſecuti ſunt. Nullum habet militem, niſi aut faſtiditum, aut victum. *Argentarius* his duobus contentus fuit; aut non venturum Xerxen, aut non eſſe metuendum, ſi veniret. His ſolis inſtitit: & illud dixit quod excerptum eſt: Tollite, inquit, trophæa. Si viciſti, quid erubeſcis? ſi victus es, quid imperas? Locum movit non utiliter: judicare quidem ſe, neque Xerxen, neque jam quemquam Perſarum auſurum in Græciam effundere: ſed eo magis ipſis trophæa tuenda. Si quis umquam illinc venturus hoſtis eſſet, ut conſpectu trophæorum animi militum accenderentur, hoſtium frangerentur. *Blandus* dixit: Repleat ipſe prius hiatus, & maria in antiquam faciem reducat. Apparere voluit poſteris quemadmodum venerit: appareat etiam quemadmodum redierit. *Triarius* omni dimiſſa diviſione, tantum exultavit quod audierit Xerxem venire ad ſe, ipſis novam victoriam, nova trophæa. *Silo Pompejus*, venuſto genere ſententiæ uſus eſt. Niſi tollitis, inquit, trophæa, ego veniam: hoc ait Xerxes: niſi hæc trophæa tollitis, alia ponetis. Alteram pàrtem ſolus *Gallio* declamavit, & hortatus eſt ad tollenda trophæa: dixit, gloriæ nihil detrahi: manſuram enim memoriam victoriæ quæ perpetua eſſet: ipſa trophæa & tempeſtatibus & ætate conſumi: bellum ſuſcipiendum fuiſſe pro libertate, pro conjugibus, pro liberis. pro re ſupervacua, & nihil nocitura, ſi fieret, non eſſe ſuſcipiendum. Hic dixit, utique venturum

Digitized by Google

Xerxem, & deſcripſit adverſus ipſos deos tumentem: deinde habere illum magnas vires: neque omnes illum copias in Græciam produxiſſe, nec omnes in Græcia perdidiſſe: timendam eſſe fortunæ varietatem: exhauſtas eſſe Græciæ vires, nec poſſe jam pati alterum bellum. illi eſſe immenſam multitudinem hominum. Hoc loco diſertiſſimam ſententiam dixit, quæ vel in oratione vel in hiſtoria ponitur: Diutius illi perire poſſunt, quam nos vincere.

SUASORIA VI.

Deliberat Cicero, an Antonium deprecetur.

Q. *Haterius*. Sciant poſteri potuiſſe Antonio ſervire Remp. non potuiſſe Ciceronem. Laudandus erit tibi Antonius, in hac cauſa etiam Ciceroni verba deficient. Crede mihi, cum diligenter te cuſtodieris, faciet tamen Antonius quod Cicero tacere non poſſit. Si intelligis Cicero, non dicit, Roga ut vivas: ſed, Roga ut ſervias: quemadmodum autem hunc ſenatum intrare poteris exhauſtum crudeliter, repletum turpiter? Intrare autem tu ſenatum voles, in quo non Cn. Pompejum viſurus es, non M. Catonem, non Lucullos, non Hortenſium, non Lentulum atque Marcellum: non tuos, inquam, Coſſ. Hircium & Panſam? Cicero, quid in alieno ſæculo tibi? Jam noſtra peracta ſunt. M. Cato ſolus maximum vivendi moriendique exemplum, mori maluit quam rogare: nec erat Antonium rogaturus, & illas uſque ad ultimum diem puras a civili ſanguine manus, in ſe infeſtas, acerrime armavit. Scipio cum gladium poni juſſus foret, dicitur abdidiſſe ſe. quærentibus qui in navem tranſierant militibus impera-

torem: *Imperator*, inquit, *bene ſe habet.* Victus vocem victoris emiſit. Vetat, inquit, Milo rogari, Judices; vir clariſſimus, nunc & Antonium rogat. *Porcii Latronis*. Ergo loquitur imperator Cicero, ut non timeat Antonius. loquatur umquam Antonius, ut Cicero timeat? Civilis ſanguinis Syllana ſitis in civitatem redit, & ad triumviralem haſtam pro vectigalibus, civium Romanorum mortes locantur. Injuſta bella albo Pharſalica, ac Mundenſis Mutinenſiſque ruina vincitur, conſularia capita auro rependuntur. Tuis verbis Cicero utendum eſt: *O tempora, o mores!* videbis ardentes crudelitate ſimul ac ſuperbia oculos: videbis illum non hominis, ſed belli civilis vultum: videbis illas fauces per quas Cn. Pompeij bona tranſierunt, illa latera, illam totius corporis gladiatoriam firmitatem, videbis illum pro tribunali loco, quem magiſter equitum, cui ructare turpe erat, vomitu fœdaverat. Supplex accidens genibus deprecaberis, & ore, cui ſe debet ſalus publica, humilia in adulationem verba ſubmittes? Pudeat Verrem quoque, quia proſcriptus fortius perit. *Cyri Marillii Eſernini*. Occurrat tibi Cato tuus, cujus a te laudata mors eſt. Quicquam ergo tanti putas, ut vitam Antonio debeas? *Ceſtii Pii*. Si ad deſiderium populi reſpicis Cicero, quandoque perieris, parum vixiſti: ſi ad res geſtas, ſatis vixiſti: ſi ad injurias fortunæ & præſentem Reipublicæ ſtatum, nimium diu vixiſti: ſi ad memoriam operum tuorum, ſemper victurus es. *Pompeii Silonis*. Scias licet, tibi non expedire, vivere, ſi Antonius permittit ut vivas. Tacebis ergo proſcribente Antonio, & Rempublicam laniante, & ne gemitus quidem tuus liber erit? Malo populus Romanus mortuum Ciceronem, quam vivum deſideret. *Triarii*. quæ Charybdis eſt tam vorax? Charybdin

 dixi;

Digitized by Google

dixi; quæ ſi fuit, animal unum fuit. Vix mediusfidius Oceanus tot res tamque diverſas uno tempore abſorbere potuiſſet. Huic tu ſævienti putas Ciceronem poſſe ſubduci? *Arellii Fuſci*. Ab armis ad arma diſcurritur: foris victores, domi trucidamur. dum in ſanguine inteſtinus hoſtis incubat, quis non hoc populi Romani ſtatu, Ciceronem ut vivat, cogi putat? Rogabis Cicero turpiter Antonium, fruſtra. Non te ignobilis tumulus abſcondet: idem virtutis tuæ qui finis eſt immortalium humanorum operum, cuſtos memoria, quæ manſuri vita perpetua eſt, in omnia te ſæcula ſacratum dabit. Nihil aliud intercidet quam corpus fragilitatis caducæ morbis obnoxium, caſibus expoſitum, proſcriptionibus objectum. Animus vero divina origine hauſtus, cui nec ſenectus ulla, nec mors, onerofi corporis vinculis exſolutus, ad ſedes ſuas & cognata ſidera recurret. Et tamen ſi ad ætatem, annorumque numquam obſervatum viris fortibus numerum reſpicimus, ſexaginta ſupergreſſus es: nec potes videri non nimis vixiſſe, qui moreris Reipublicæ ſuperſtes. Vidimus furentia toto orbe civilia arma, & poſt Italicas Pharſalicaſque acies Romanum ſanguinem hauſit Ægyptus: quid indignamur in Ciceronem Antonio licere? Sic in Pompejum Alexandrino licuit. An non occiduntur, qui ad indignos confugiunt? *Cornelii Hiſpani*. Proſcriptus eſt ille, qui tuam ſententiam ſecutus eſt: tota tabula tuæ morti præluditur, alter fratrem proſcribi, alter avunculum patitur: quid habes ſpei? Ut Cicero periret, tot parricidia facta ſunt. Repete, age, tot patrocinia, tot clientelas, & maximum beneficiorum tuorum teipſum: jam intelliges Ciceronem in mortem cogi poſſe, in preces non poſſe. *Argentarii*. Explicantur triumviralis regni delicata convivia, & popina tributo

gen-

gentium inſtruitur: ipſe vino & ſomno marcidus deficienteis oculos ad capita proſcriptorum levat. Jam ad iſta non ſatis eſt dicere, O hominem nequam!

DIVISIO. *Latro* ſic hanc diviſit omnem ſuaſoriam. Etiam ſi impetrares vitam ab Antonio, non eſt tanti rogare: deinde impetrare non potes. In priore illa parte poſuit: Turpe eſſe cuilibet Romano nedum Ciceroni vitam rogare. Hoc loco omnium, qui ultro mortem apprehendiſſent, exempla poſuit: deinde inutilis illi ſua vita futura ponitur, morte gravior, detracta libertate. Hic omnem acerbitatem ſervitutis futuræ deſcripſit: deinde non futurum fidei impetratæ beneficium. Hic cum dixiſſet, Aliquid erit quod Antonium offendat, aut factum tuum, aut dictum, aut ſilentium, aut vultus: adjecit ſententiam: Haud enim placiturus es. *Albutius* aliter diviſit. primam partem fecit, moriendum eſſe Ciceroni, etiam ſi nemo proſcriberet. hæc inſectatio temporum fuit. deinde moriendum eſt: ille enim ſe ſua ſponte conficeret, quia moriendum eſſet, etiam ſi mori noluiſſet: graves odiorum cauſas eſſe: maximam cauſam proſcriptionis ipſum eſſe Ciceronem. Et ſolus ex declamatoribus tentavit dicere, non unum illi eſſe Antonium infeſtum. Hoc loco dixit illam ſententiam: Si cui ex triumviris non es inviſus, gravis es. Et illa ſententia valde excepta eſt: Roga, Cicero, exora unum, ut tribus ſervias. *Ceſtius* ſic diviſit: Mori tibi 'utile eſt, honeſtum eſt, neceſſe eſt, ut liber & illibatæ dignitatis conſummes vitam. Hic illam ſententiam dixit audacem: Ut numereris cum Catone, qui ſervire nec Antonio quidem nondum domino potuit. *Marcellus* hunc ſenſum de Catone melius: Uſque eo ne omnia cum fortuna populi Romani converſa ſunt, ut ali-

quis deliberet, utrum ſatius ſit vivere cum Antonio: an mori cum Catone? Sed ad diviſionem *Ceſtii* revertamur. Dixit utile eſſe, ne etiam cruciatus corporis pateretur: non ſimplici illum modo periturum, ſi in Antonii manus incidiſſet. & in hac parte cum deſcripſiſſet contumelias inſultantium Ciceroni & verbera & tormenta, dixit illam multum laudatam ſententiam: Tu mehercules, Cicero, cum veneris ad Antonium, mortem rogabis. *Varius Geminus* ſic diviſit: Hortarer te, ſi alterutrum utique faciendum eſſet, aut moriendum, aut rogandum, ut montereris potius, quam rogares. & omnia complexus eſt, quæ a ceteris dicta erant. ſed addidit & tertium: adhortatus eſt illum ad fugam, illic eſſe M. Brutum, illic C. Caſſium, illic Sex. Pompejum. Et adiecit illam ſententiam, quam Caſſius Severus unice mirabatur. Quid deficiemus? & Reſpub. ſuos triumviros habet. Deinde etiam quas petere poſſet regiones, percurrit: Siciliam dixit vindicatam eſſe ab illo, Ciliciam a Proconſule egregie adminiſtratam, familiares ſtudiis ejus & Achajam & Aſiam, Dejotari regnum obligatum beneficiis, Ægyptum & habere beneficii memoriam, & agere perfidiæ pœnitentiam. ſed maxime illum in Aſiam & Macedoniam hortatus eſt in Caſſii & in Bruti caſtra. Jam *Caſſius Severus* ajebat, alios declamaſſe, Varium Geminum vivum conſilium dediſſe.

Alteram partem pauci declamaverunt. nemo auſus eſt Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari, bene de Ciceronis animo judicaverunt. *Geminus Varius* declamavit alteram quoque partem, & ait: Spero me Ciceroni meo perſuaſurum, ut velit vivere. Quod grandia loquitur, & dicit: Mors nec immatura conſulari, nec miſera ſapienti, non movet me: idiotam petit. Ego belle

mo-

Digitized by Google

mores hominis novi: faciet, rogabit, nam quod ad ſervitutem pertinet, non recuſabit: jam collum tritum habet, & Pompejus illum, & Cæſar ſubjecerunt. Veteranum mancipium videtis. & complura alia dixit ſcurrilia, ut illi mos erat. Diviſit ſic, ut diceret, non turpiter rogaturum, non fruſtra rogaturum. In priori parte illud poſuit, non eſſe turpe, civem victorem rogari a victo: hic quam multi rogaſſent C. Cæſarem, hic & Ligarium. deinde ne iniquum eſſe quidem Ciceronem ſatisfacere, qui prior illum proſcripſiſſet, qui & judicaſſet ab eo ſemper naſci ſatisfactionem, ac dato rogari. Deinde non pro vita illum, ſed pro Republica rogaturum: ſatis illum ſibi vixiſſe, Reip. parum. In ſequenti parte dixit, exorari ſolere inimicos, ipſum exoratum a Vatinio, C. quoque Verri affuiſſe. facilius exorari Antonium poſſe, qui cum tertius eſſet, ne quis tribus hanc tam ſpecioſam clementiæ occaſionem præteriret, fortaſſe iraſci Antonium, qui ne tanti quidem putaſſet illum quem rogaret. Fuga quam periculoſa eſſet, cum deſcripſiſſet, adjecit: Quocumque perveniſſet, ſerviendum illi eſſe: ferendam aut Caſſii violentiam, aut Bruti ſuperbiam, aut Pompeji ſtultitiam. Quando in hanc ſuaſoriam incidimus, non alienum puto, indicare, quomodo quiſque ſe ex hiſtoricis adverſus memoriam Ciceronis geſſerit. Namque Cicero nec tam timidus fuerit, ut rogaret Antonium, nec tam ſtultus ut exorari poſſe ſperaret, nemo dubitat, excepto Aſinio Pollione, qui infeſtiſſimus famæ Ciceronis permanſit, & is etiam occaſionem ſcholaſticis dedit. Solent enim ſcholaſtici declamatores ponere, *An promittente ſalutem Antonio, orationes ſuas comburat.*

ipſe jactationem navis cæco volvente fluctu pati non poſſet, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cepit. regreſſuſque ad ſuperiorem villam, quæ paulo plus mille paſſibus a mari abeſt, Moriar, inquit, in patria ſæpe ſervata. Satis conſtat, ſervos fortiter fideliterque paratos fuiſſe ad dimicandum, ipſum deponi lecticam, & quietos pati, quod ſors iniqua cogeret, juſſiſſe. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præciſum eſt. Nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit. manus quoque ſcripſiſſe in Antonium aliquid exprobrantes præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, juſſuque ejus inter duas manus in roſtris poſitum, ubi ille conſul, ubi ſæpe conſularis, ubi eo ipſo anno adverſus Antonium, quanta nulla umquam humana vox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat: vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra ejus poterant. *Baſſus Aufidius*, & ipſe nihil de animo Ciceronis dubitavit, quin fortiter ſe morti non præbuerit tantum, ſed obtulerit. *Aufidii Baſſi*. Cicero paulum remoto velo, poſtquam armatos vidit: Ego vero conſiſto, ait: accede veterane, & ſi hoc ſaltem potes recte facere, incide cervicem. Trementi deinde, dubitantique: Quid ſi ad me, inquit, primum veniſſetis? *Cremutius Cordus* & ipſe ait, Ciceronem cum cogitaſſet, utrumne Brutum, an Caſſium, an Sextum Pompejum peteret, omnia illi diſplicuiſſe, præter mortem. *Cremutii Cordi*. Quibus viſis lætus Antonius, cum peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet eſſe, quippe non ſatiatus modo cædendis civibus, ſed defectus quoque, juſſit pro roſtris exponi. Itaque quo ſæpius ille ingenti circumfuſus turba proceſſerat, quæ paulo ante coluerat piis concionibus, quibus multorum capita ſervaverat, tum per artus ſuos

lætus

lætus aliter ac ſolitus erat, a civibus ſuis conſpectus eſt, prætendenti capiti, orique ejus impenſa ſanie, brevi ante princeps ſenatus Romanique nominis titulus, tum pretium interfectoris ſui. Præcipue tamen ſolvit pectora omnium in lacrymas gemituſque viſa ad caput ejus deligata manus dextera, divinæ eloquentiæ miniſtra: ceterorumque cædes privatos luctus excitaverunt, illa unam communem. *Brutidii Nigri* Elapſus interim altera parte villæ Cicero lectica per agros ferebatur, ſed, ut vidit appropinquare notum ſibi militem, Popilium nomine, memor defenſum a ſe, lætiore vultu aſpexit. at ille, victoribus idipſum imputaturus, occupat facinus, caputque deciſum, nihil in ultimo fine vitæ facientis, quod alterutram in partem poſſet notari, Antonio portat, oblitus ſe paulo ante defenſum ab illo. Et hic voluit poſiti in roſtris capitis miſerabilem faciem deſcribere, ſed magnitudine rei obrutus eſt. Item *Brutidii Nigri*. Ut vero juſſu Antonii inter duas manus poſitum in roſtris caput conſpectum eſt, quo totiens auditum erat loco, dato gemitu & fletu maximi viri inferiæ, nec ut ſolet, ita depoſiti in roſtris corporis concio audivit, ſed ipſa narravit. Nulla non pars fori aliquo actionis inclytæ ſignata veſtigio erat. Nemo non aliquod ejus in ſe meritum fatebatur: hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miſerrimi temporis ſervitutem ac aleam delatam in Antonium. Quotiens magni alicujus mors ab hiſtoricis narrata eſt, totiens fere conſummatio vitæ, & quaſi funebris laudatio redditur. hoc ſemel atque iterum a Thucydide factum, idem in pauciſſimis perſonis uſurpatum a Salluſtio, Livius benignius omnibus magnis viris præſtitit. Sequentes hiſtorici multo id effuſius fecerunt. Ciceroni hoc (ut Græco verbo utar)

εὐ-

ἐπιτάφιον Livius reddit, *T. Livii*. Vixit tres & ſexaginta annos, ut ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poſſit: ingenium & operibus & præmiis operum felix: ipſe fortunæ diu proſperæ & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus ſteterat, filiæ morte, exitu tam triſti atque acerbo, omnium adverſorum, nihil ut viro dignum erat, tulit, præter mortem, quæ vere æſtimanti minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nil crudelius paſſurus erat, quam quod ejuſdem fortunæ compos ipſe feciſſet. Si quis tamen virtutibus vitia penſarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cujus laudes ſequendas Cicerone laudatore opus fuerit. Ut eſt natura candidiſſimus omnium magnorum ingeniorum æſtimator T. Livius; pleniſſimum teſtimonium Ciceroni reddidit. *Cordi Cremutii* non eſt operæ, deferre etiam redditam Ciceroni laudationem. Nihil enim in ipſa Cicerone dignum eſt: ac ne hoc quidem, quod pene maximum eſt, tolerabile eſt. *Cremutii Cordi*. Privatas enim ſimultates deponendas interdum putabat, publicas nunquam. Vides credendam ejus non ſolum magnitudinem virtutum, ſed multitudinem quoque conſpiciendam. *Aufidii Baſſi*. Sic M. Cicero deceſſit, vir natus ad Reip. ſalutem: quæ diu defenſa & adminiſtrata, in ſenectute demum e manibus ejus elabitur, non ipſius vitio læſa, quod nihil in ſalute ejus aliud illi, quam ſi caruiſſet Antonio, placuit. Vixit ſexaginta & tres annos, ita ut ſemper aut peteret alterum, aut invicem peteretur: nullamque rem rarius, quam diem illum quo nullius intereſſet ipſum mori, vidit. *Pollio* quoque *Aſinius*, qui Verrem Ciceronis reum fortiſſime morientem tradidit, Ciceronis mortem ſolus ex omnibus

CORNELII SEVERI.

Oraque magnanimum ſpirantia pene virorum
In roſtris jacuere ſuis: ſed enim abſtulit omnis,
Tanquam ſola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia Conſulis acta,
Jurataque manus, deprenſaque fœdera noxæ,
Patriciumque nefas: eſt tunc & pœna Cethegi,
Dejectuſque redit votis Catilina nefandis.
Quid favor aut cœtus, pleni quid honoribus anni
Profuerunt? ſacris exacta quid artibus ætas?
Abſtulit una dies civis decus, ictaque luctu
Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ,
Unica ſollicitis quondam tutela ſaluſque,
Egregium ſemper patriæ caput; ille ſenatus
Vindex, ille fori, legum, rituſque, togæque.
Publica vox civis æternum obmutuit armis.
Informes vultus ſparſamque cruore nefando
Caniciem, ſacraſque manus, operumque miniſtras
Tantorum, pedibus civis projecta ſuperbis
Proculcavit ovans: nec lubrica fata, deoſque
Reſpexit. nullo luet hoc Antonius ævo.
Hæc nec in Æmathio mitis victoria Perſe,

Nec te dire Syphax, non fecit in hoſte Philippo,
Inque triumphato ludibria cuncta Jugurtha
Aſuerant, noſtræque cadens ferus Hannibal iræ:
Membra tamen Stygias tulit inviolata ſub umbras.

Non laudabo municipem noſtrum bono verſu, ex quo hic multo melior Cornelii Severi proceſſit:

Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ.

Sextilius Hena fuit homo ingenioſus magis quam eruditus, inæqualis poeta, & pene quibuſdam locis talis, quales eſſe Cicero Cordubenſes poetas ait, pingue quiddam ſonantes atque peregrinum. Is hanc ipſam proſcriptionem recitaturus in domo Meſſalæ Corvini, Pollionem Aſinium advocaverat; & in principio hunc verſum non ſine aſſenſu recitavit:

Deflendus Cicero eſt, Latiæque ſilentia linguæ.

Pollio Aſinius non æquo animo tulit, & ait: Meſſala, tu quid tibi liberum ſit in domo tua, videris: ego iſtum auditurus non ſum, cui mutus videor. Atque ita conſurrexit, ne intereſſet recitationi eorum: quod Cornelium ſcio, cui non æque diſplicuiſſe hunc verſum, quam Pollioni, apparet: quod meliorem quidem, ſed non diſſimilem illi & ipſe compoſuit. Si hic deſiero, ſcio futurum, ut vos deſinatis eo loco legere, quo ego a ſcholaſticis receſſi. Ergo ut librum velitis uſque ad umbilicum revolvere, adjiciam ſuaſoriam proximæ ſimilem.

SUA-

SUASORIA VII.

Deliberat Cicero an ſcripta ſua comburat, promittente Antonio incolumitatem, ſi feciſſet.

O *Haterius*. Non feres Antonium: intolerabilis in malo ingenio felicitas eſt: nihilque cupientes magis accendit, quam proſperæ turpitudinis conſcientia. Difficile eſt. Non feres, inquam, & iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies. Quod ad me quidem pertinet, multum a Cicerone abſum: tamen non tædet tantum me vitæ meæ, ſed pudet: ne propter hoc quidem pertinet multum a Cicerone. Ingenium tuum amas, quod illud Antonius plus odit quam te. Remittere ait ſe tibi ut vivas: commentus, quemadmodum eripiat etiam quo vixeras: Crudelior eſt pactio Antonii, quam proſcriptio. Ingenium erat, in quod nihil juris haberent triumviralia arma: Commentus eſt Antonius, quemadmodum quod non poterat cum Cicerone proſcribere, tolleret per Ciceronem. Hortarer te, Cicero, ut vitam magni æſtimares, ſi libertas ſuum in civitate haberet locum, ſi ſuum in libertate eloquentia, ſi non civium cervicibus luderetur. nunc ut ſcias nihil melius eſſe qaam mori, vitam tibi Antonius promittit. Pendet nefariæ proſcriptionis tabula: tot prætorii, tot conſulares, tot equeſtris ordinis viri periere: nemo relinquitur, niſi qui ſervire poſſit. Neſcio an hoc tempore vivere velis, Cicero: nemo eſt cum quo velis. Merito, hercules, illo tempore vixiſti, quo Cæſar ultro te rogavit, ut viveres ſine ulla pactione: quo tempore non quidem ſtabat Reſpublica, ſed in boni principis ſinum ceciderat. *Ceſtii Pii.* Numquid opinio me fefellit?

lit? Intellexit Antonius, ſalvis eloquentiæ monumentis, non poſſe Ciceronem mori. ad pactionem vocaris, qua pactione melior in te pars tui petitur. Accommoda mihi pauliſper eloquentiam. Ciceronem periturum rogo. Si te audiſſent Cæſar & Pompejus, neque iniſſent turpem ſocietatem, neque dimiſſent: ſi uti unquam conſilio tuo voluiſſent, neque Pompejus Cæſarem, neque Cæſar Pompejum deſeruiſſet. Quid conſulatum ſalutarem urbi, quid exilium conſulatu honeſtius, quid provocatam inter initia adoleſcentiæ libertatem, tyrociniis tuis Syllanam potentiam, quid Antonium avulſum, Catilinam Reipublicæ redditum? Ignoſce Cicero, ſi diu iſta narravero, forſitan hæc die noviſſimo audientur. Si occidetur Cicero, jacebit inter Pompejum patrem filiumque: & Afranium Petrejumque, Q. Catulum, M. Antonium illum indignum hoc ſucceſſore generis. Si ſervatur, vivet inter Ventidios & Canicios & Saxas. Ita dubium eſt, an ſatius ſit cum illis jacere, an cum his vivere? Pro uno homine jactura publica paciſceris. Scio omne pretium iniquum eſſe, quod ille conſtituit: nemo tanti emit Ciceronis vitam, quanti vendit Antonius. Si hanc tibi pactionem ferret, Vives, ſed eruentur oculi tibi: vives, ſed debilitabuntur pedes: etiam ſi in alia damna corporis præſtares patientiam, excepiſſes tamen linguam. Ubi eſt ſacra illa vox tua: Mori enim naturæ finis eſt, non pœna? hoc tibi uni non liquet? At videris Antonio perſuaſiſſe. Affere te potius libertati, & unum crimen inimico adjice. Fac Antonium moriendo nocentiorem. P. *Aſprenatis*. Ut Antonius Ciceroni parcat, Cicero ipſe eloquentiam ſuam animadvertet? Quid autem tibi ſub hac pactione promittitur? Ut Cn. Pompejus, & M. Cato, & ille antiquus reſtituatur

tur

tur Reipublicæ Senatus digniſſimus apud quem Cicero loqueretur? Multos victuros animi ſui contemptus oppreſſit: multos perituros parati ad pereundum animi ipſa admiratio eripuit: & cauſſa illis vivendi fuit, fortiter mori. Permitte te populo Romano contra Antonium. Si ſcripta combuſſeris, Antonius paucos annos tibi promittitat: ſi non combuſſeris, populus Rom. omnes. *Pompeii Silonis*. Quale eſt ut perdamus eloquentiam Ciceronis, fidem ſequamur Antonii? miſericordiam tu iſta vocas, ſupplicium ſummum ingenio Ciceronis? Credamus Antonio, Cicero, ſi bene illi pecunias crediderunt fœneratores, ſi bene pacem Brutus & Caſſius. hominem & vitio naturæ, & licentia temporum inſanientem, inter ſcenicos amores civili ſanguine luxuriantem: hominem, qui creditoribus ſuis oppignoravit Rempublicam, cujus gulæ duorum principum bona, Cæſaris & Pompeji, non potuerunt ſatisfacere. Tuis utar Cicero verbis: Cara eſt cuiquam ſalus, quam aut dare, aut eripere poteſt Antonius? Non eſt tanti ſervare Ciceronem, ut ſervatum Antonio debeam. *Triarii*. Compulſus aliquando populus Romanus in eam neceſſitatem eſt, ut nihil haberet præter Jovem obſeſſum & Camillum exulem: nullum tamen fuit Camilli opus majus, quam quod indignum putavit viro, ſalutem pactioni debere. O gravem vitam, etiam ſi ſine pretio daretur! Antonius hoſtis a Republica judicatus, nunc hoſtem Rempublicam judicat. Lepidus, ne quis putet illum male Antonio collegam placuiſſe, alienæ ſemper dementiæ acceſſio, utriuſque collegæ mancipium, noſter dominus. *Argentarii*. Nihil Antonio credendum eſt. mentior: quid enim iſte non poteſt, qui occidere Ciceronem poteſt: qui ſervare niſi crudelius quam occidebat, non poteſt? Ignoſcen-

ſcentem tibi illum putas, qui ingenio tuo iraſcitur? ab hoc tu ſperas vitam, cui nondum verba tua exciderunt? Ut corpus, quod fragile & caducum eſt, ſervetur, pereat ingenium, quod æternum eſt? Ego mirabar, ſi non ſupplicio crudelior eſſet Antonii venia. P. Scipionem a majoribus ſuis deſciſcentem generoſa mors in numerum Scipionum repoſuit. Mortem tibi remittit, ut id pereat, quod ſolum in te immortale eſt. Qualis eſt pactio? Auſertur Ciceroni ingenium ſine vita: promittuntur oblivione nominis tui pauci ſervitutis anni. Non ille te vivere vult, ſed facere ingenii tui ſuperſtitem. Vive, ut Cicero audiat Lepidum, Cicero audiat Antonium, nemo Ciceronem. Pati poteris, ut quod in te optimum habes, ante te efferas? Sine durare poſt te ingenium tuum, perpetuam Antonii proſcriptionem. *Aurelii Fuſci*. Quoad humanum genus incolume manſerit, quamdiu uſus litteris, honor ſummæ eloquentiæ pretium erit: quamdiu Reip. noſtræ aut fortuna ſteterit, aut memoria duraverit, admirabile poſteris vigebit ingenium, & uno proſcriptus ſæculo proſcribes Antonium omnibus. Crede mihi, viliſſima pars tui eſt, quæ tibi vel eripi, vel donari poteſt. Ille verus eſt Cicero, quem proſcribi Antonius non putat, niſi a Cicerone poſſe. Non ille tibi remittit proſcriptionem, ſed tolli deſiderat ſuam. Si fidem deceperit Antonius, morieris; ſi præſtiterit, ſervies. Quod ad me attinet, fallere malo. Per te, M. Tulli, per quatuor & ſexaginta annos pulchre actos, per ſalutarem Reip. conſulatum, per æternam, ſi pateris, ingenii tui memoriam, per Rempubl. quæ, ne quid te putes carum relinquere, ante te periit, oro & obteſtor, ne moriaris confeſſus quod nolueris mori.

Hujus ſuaſoriæ alteram partem neminem ſcio

ſcio declamaſſe: omnes pro libris Ciceronis ſolliciti fuerunt, nemo pro ipſo, cum adeo illa pars non ſit mala, ut Cicero, ſi hæc conditio ei lata fuiſſet, deliberaturus non fuerit. Itaque hanc ſuaſoriam nemo declamavit efficacius quam Silo Pompejus: non enim ad illa ſpecioſa ſe contulit, ad quæ *Ceſtius*: qui dixit hoc gravius eſſe ſupplicium quam mortem, & ideo hoc Antonium eligere. brevem eſſe vitam homini, multo magis ſeni. ita memoriæ conſulendum, quæ magnis viris æternitatem promitteret. non qualibet mercede vitam redimendam: & has conditiones intolerabiles eſſe. omnia potius ſubeunda quam monumenta ingenii ſui ipſum exurere. Injuriam illum facturum populo Romano, cujus linguam in tantum extuliſſet, ut inſolentis Græciæ ſtudia tanto antecederet eloquentia, quanto fortuna: injuriam facturum generi humano. pœnitentiam illum acturum tam care ſpiritus empti, cum in ſervitute ſeneſcendum fuiſſet. in hoc unum eloquentia utendum, ut laudaret Antonium. Male cum illi ait, dare vitam, eripi ingenium. *Silo Pompejus* ſic egit, ut diceret, Antonium non paciſci, ſed illudere: non eſſe illam conditionem, ſed contumeliam. combuſtis enim libris, nihilominus occiſurum. non eſſe tam ſtultum Antonium, ut putaret ad rem pertinere, libros a Cicerone comburi, cujus ſcripta per totum orbem celebrarentur, & hoc petere eum quod poſſet ipſe facere: niſi forte non eſſet in ſcripta Ciceronis is, qui eſſet in Ciceronem. Quare nihil aliud eum agere, quam ut ille Cicero multa fortiter de mortis contemptu locutus, ad turpes conditiones perductus occideretur. Antonium illi non vitam cum conditione promittere, ſed mortem ſub infamia quærere. Itaque quod turpiter poſtea paſſurus eſſet, nunc illum fortiter debere pati. Et hæc

ſua-

ſuaſoria inſignita eſt. Dixit enim ſententiam cacozeliæ genere humillimo & ſordidiſſimo, quod detractu, aut adjectione ſyllabæ facit ſenſum. Proh facinus indignum! peribit ergo quod Cicero ſcripſit, manebit quod Antonius proſcripſit? Apud Ceſtium Prætorem declamabat hanc ſuaſoriam *Surdinus*, ingenioſus adoleſcens, a quo Græcæ fabulæ eleganter in Latinum ſermonem converſæ ſunt. Solebat dulces ſententias dicere, frequentius tamen prædulces & infractas. In hac ſuaſoria cum jusjurandum bellis ſenſibus prioribus complexus eſſet, adjecit: ita te legam. *Ceſtius*, homo naſutiſſimus, diſſimulavit exaudiſſe ſe, ut adoleſcentem ornatum quaſi imprudens objurgaret: quid dixiſti; quid? ita te fruar. Erat autem *Ceſtius* nullius quidem ingenii, Ciceroni etiam infeſtus: quod illi non impune ceſſit. Nam cum M. Tull. filius Ciceronis Aſiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit, præter urbanitatem, cœnabat apud eum *Ceſtius*. M. Tullio & natura memoriam dempſerat: & ebrietas ſi quid ex ea ſupererat, ſubducebat. ſubinde interrogabat, Quis ille vocaretur qui in imo recumberet: & cum ſæpe ſubjectum nomen *Ceſtii* excidiſſet, noviſſime ſervus, ut aliqua nota memoriam ejus faceret certiorem, interroganti domino, quis ille eſſet qui in imo recumberet, ait: Hic eſt Ceſtius qui patrem tuum negabat litteras ſciſſe. afferri protinus flagra juſſit, & Ciceroni, ut oportuit, de corio *Ceſtii* ſatisfecit. Erat autem etiam ibi Pietas, Niger, & Cotula. Hybreæ diſertiſſimi viri filio male apud ſe cauſam agenti a *ἀτίμων πατέρων* & cum in quadam poſtulatione Hybreas de paritate ſtultorum locum ad litteram, omnibus agnoſcentibus diceret: Age, inquit. non putas me ſcripta didiciſſe patris mei: *Quouſque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra?*

Gar-

Digitized by Google

Gargonius amabiliſſimus in hac ſuaſoria dixit duas res, quibus ſtultiores ne ipſe quidem unquam dixerat. unam in principio. nam cum cœpiſſet ſcholaſticorum frequentiſſimo jam more a jurejurando, & dixiſſet multa: Ita quamprimum tantum timeat, quantum poteſt, ita aut totus vivat Cicero, aut totus moriatur, ut ego quæ hodie pro Ciceronis ingenio dixero, nulla ріатione delebo. Alteram rem dixit, cum exempla referret eorum qui fortiter perierant: Juba & Petrejus, mutuis vulneribus concurrerunt, & mortes fœneraverunt.

GRECA EXPLETA.

a alii. *ἀτιμήτων πατέρων* Infamium parentum. *Alii ἀγνωμόνων*, dementium ſeu indoctorum.

M. ANNÆI SENECÆ RHETORIS CONTROVERSIARUM LIBER PRIMUS.

Seneca Novato, Senecæ, Melæ Filiis ſalutem.

EXigitis rem magis jucundam mihi, quam facilem. Jubetis enim, quid de his declamatoribus ſentiam, qui in ætatem meam inciderunt, indicare, & ſi qua memoriæ meæ nondum elapſa ſunt, ab illis dicta colligere: ut quamvis notitiæ veſtræ ſubducti ſunt, tamen non credatis tantum de illis, ſed etiam judicetis. Eſt, fateor, jucundum mihi redire in antiqua ſtudia, melioreſque ad annos reſpicere, & vobis querentibus quod tantæ opinionis viros audire non potueritis, detrahere ipſam temporum injuriam. Sed cum multa jam mihi ex me deſideranda ſenectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium ſenſum hebetaverit, nervorum firmitatem fatigaverit: inter ea quæ retuli, memoria eſt, res ex omnibus partibus animi maxime delicata & fragilis: in quam primam ſenectus incurrit. Hanc aliquando in me floruiſſe, ut non tantum ad uſum ſufficeret, ſed in miraculum uſque procederet, non nego. Nam & duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, reddebam: & ab his qui ad audiendum præceptorem noſtrum convenerant, ſingulos verſus a ſingulis datos, cum plures quam

quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens uſque ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantum, quæ vellem, velox erat mihi memoria: ſed etiam ad continenda, quæ acceperat. Nunc autem & ætate quaſſata, & longa deſidia, quæ juvenilem quoque animum diſſolvit, eo perducta eſt, ut etiam ſi poſſit aliquid præſtare, tamen promittere non poſſit: & diu ab illa nihil repetivi. Solebat bonæ fidei eſſe. Nunc quia jubetis, quid poſſit experiar; & illam cum cura ſcrutabor. Ex parte enim ſpero bene. Nam quæcunque apud illam aut puer, aut juvenis depoſui, quaſi recentia, & modo audita ſine cunctatione profert. At ſi qua illi intra proximos annos commiſi, ſic perdidit & amiſit, ut etiam ſi ſæpius ingerantur, totiens tanquam nova audiam. Itaque ex memoria, quantum vobis ſatis ſit, ſupereſt. Neque enim de his interrogatis, quos ipſi audiſtis; ſed de his, qui ad vos uſque non pervenerunt. Fiat quod vultis: mittatur ſenex in ſcholas. Illud neceſſe eſt impetrem, ne me quaſi certum aliquem ordinem velitis ſequi, in contrahendis quæ mihi occurrent. Neceſſe eſt enim per omnia ſtudia mea errem, & paſſim quicquid obvenerit, apprehendam. Controverſiarum ſententias forte ponam pluribus locis in una declamatione dictas. Non enim dum quæro aliquid invenio: ſed ſæpe quod quærenti non comparuit, aliud agenti præſto eſt. Quædam vero quæ obverſantia mihi, & jam ex aliqua parte ſe oſtendentia non poſſum occupare, eadem ſecuro & compoſito animo ſubito emergunt. Aliquando etiam ſeriam rem agenti & occupato, ſententia diu fruſtra quæſita intempeſtive moleſta eſt. Neceſſe eſt ergo me ad delicias componam memoriæ meæ, quæ mihi jam olim precario paret. Facitis autem juvenes mei rem neceſſariam & utilem, quod non

contenti exemplis ſæculi veſtri, prioris quoque vultis cognoſcere. Primum, quia quo plura exempla inſpecta ſunt, plus eloquentia proficitur. Non eſt unus, quamvis præcipuus ſit, imitandus: quia numquam par fit imitator auctori. Hæc natura eſt rei: Semper citra veritatem eſt ſimilitudo. Deinde ut poſſitis æſtimare, quantum quotidie ingenia decreſcant: & neſcio qua iniquitate naturæ, eloquentia ſe retro tulerit: quicquid Romana facundia habet, quod inſolenti Græciæ aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia, quæ lucem noſtris ſtudiis attulerunt, tunc nata ſunt. In deterius deinde quotidie data res eſt: ſive luxu temporum; nihil eſt enim tam mortiferum ingeniis, quam luxuria: ſive cum præmium pulcherrimæ rei cecidiſſet, translatum eſt omne certamen ad turpia, multo honore quæſtuque vigentia: ſive fato quodam, cujus maligna perpetuaque in omnibus rebus lex eſt, ut ad ſummum perducta, rurſus ad infimum, velocius quidem quam aſcenderant, relabantur. Torpent ecce ingenia deſidioſæ juventutis, nec in ullius honeſtæ rei labore vigilatur. Somnus languorque, ac ſomno & languore turpior, malarum rerum induſtria, invaſit animos. Cantandi, ſaltandique nunc obſcœna ſtudia effœminatos tenent: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare cum fœminis, & immundiſſimis ſe excolere munditiis, noſtrorum adoleſcentium ſpecimen eſt. Quis æqualium veſtrorum, quid dicam ſatis ingenioſus, ſatis ſtudioſus, immo quis ſatis vir eſt? Emolliti, enerveſque, quod nati ſunt inviti manent: expugnatores alienæ pudicitiæ, negligentes ſuæ. In hos nec Dei tantum mali permittant, ut cadat eloquentia: quam non mirarer, niſi animos, in quos
ſe

Digitized by Google

ſe conferret, eligeret. Erratis optimi juvenes, niſi illam vocem non M. Catonis, ſed oraculi creditis. Quid enim eſt oraculum? Nempe voluntas divina, hominis ore enuntiata. Et quem tandem antiſtitem ſanctiorem invenire ſibi divinitas potuit, quam Catonem, per quem humano generi non præciperet, ſed convicium faceret? Ille ergo vir quid ait? Orator eſt, Marce fili, vir bonus, dicendi peritus. Ite nunc, & in iſtis vulſis atque expolitis, & nuſquam niſi in libidine, viris, quærite oratorem. Merito talia habent exempla qualia ingenia. Quis eſt, qui nunc memoriæ ſtudeat? Quis qui non dico magnis viribus, ſed ſuis placeat? Sententias a diſertiſſimis viris factas, facile in tanta hominum deſidia pro ſuis dicunt: & ſacerrimam eloquentiam, quia præſtare non poſſunt, violare non deſinunt. Eo libentius, quod exigitis, faciam. Et quæcunque a celeberrimæ facundiæ viris dicta teneo, ne ad quemquam privatim pertineant, populo dedicabo. Ipſis quoque multum præſtaturus videor, quibus oblivio imminet, niſi aliquid tradatur poſteris, quo memoria eorum producatur. Fere enim aut nulli commentarii maximorum declamatorum extant: aut, quod pejus eſt, falſi. Itaque ne aut ignoti ſint, aut aliter quam debeant noti, ſummæ cum fide ſuum cuique reddam. Omnes autem magni in eloquentia nominis videor audiſſe. Nec Ciceronem quidem ætas mihi eripuerat, ſed bellorum civilium furor, qui tunc totum orbem pervagabatur, intra coloniam meam me continuit. Alioquin in illo atriolo, in quo duos grandes prætextatos ait ſecum declamare ſolitos, potui illud ingenium, quod ſolum populus Romanus par imperio ſuo habuit, cognoſcere: & quod vulgo de alio dici ſolet, ſed de illo proprie debet, potui vivam vocem audire. Decla-

Digitized by Google

mabat autem Cicero, non quales nunc Controverſias dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem dicebantur, quas theſes vocabant. Hoc autem genus materiæ, quo nos exercemur, adeo novum eſt, ut nomen quoque ejus novum ſit. Controverſias nos dicimus: Cicero cauſas vocabat. Hoc vere alterum nomen Græcum quidem eſt, ſed in Latinum ita translatum, ut pro Latino ſit. Scholaſtica controverſia multo recentius eſt, ſicut ipſa declamatio. apud nullum auctorem antiquum, ante ipſum Ciceronem & Calvum, inveniri poteſt, qui declamationem diſtinguit. Ait enim, Declamare eſt, jam non mediocriter dicere. Bene alterum putat domeſticæ exercitationis eſſe, alterum veræ actionis. Modo nomen hoc prodiit. Nam & ſtudium ipſum nuper celebrari cœpit. Ideo facile eſt mihi ab incunabulis noſſerem poſt me natam. In aliis autem an beneficium vobis daturus ſim, neſcio: in uno accipio. Latronis enim Porcii, cariſſimi mihi ſodalis, memoriam ſæpius cogar retractare, & a prima pueritia uſque ad ultimum ejus diem perductam familiarem amicitiam cum voluptate maxima repetam. Nihil illo viro gravius, nihil ſuavius, nihil eloquentia ſua dignius. Nemo plus ingenio ſuo imperavit. Nemo plus indulſit. In utraque parte vehementi viro modus deerat; nec intermittere ſtudia ſciebat, nec repetere. Cum ſe ad ſcribendum concitaverat, jungebantur noctibus dies: & ſine intervallo gravius ſibi inſtabat: nec deſinebat, niſi defecerat. Rurſus cum ſe dimiſerat, in omnes luſus & in omnes jocos ſe reſolvebat. Cum vero ſe ſilvis montibuſque tradiderat, omnes illos agreſtes in ſilvis ac montibus natos, laboris patientia ac venandi ſolertia provocabat: & in tantam ſic vivendi pervenerat cupiditatem, ut vix poſſet ad priorem conſuetudinem retrahi.

trahi. At cum ſibi minum injecerat, & ſe blandiendo, unde abduxerat, revocarat, tantis viribus incumbebat in ſtudium, ut non tantum nihil perdidiſſe, ſed multum acquiſiviſſe deſidia videretur. Omnibus quidem prodeſt ſubinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor, & omnis triſtitia, quæ continuatione pertinacis ſtudii adducitur, feriarum hilaritate diſcutitur. Nulli tamen intermiſſio manifeſtius proderat. Quotiens ex intervallo dixerat, multo acrius violentiuſque dicebat. Exultabat enim novato & integrato robore: & tantum a ſe exprimebat, quantum concupierat. Neſciebat diſpenſare vires ſuas, ſed immoderati adverſum ſe imperii fuit. Ideoque ſtudium ejus prohiberi debebat, quia regi non poterat. Itaque ſolebat & ipſe, cum ſe aſſidua & nunquam intermiſſa contentione fregerat, ſentire ingenii laſſitudinem: quæ non minor eſt quam corporis, ſed occultior. Corpus illi erat & natura ſolidum & multa exercitatione duratum. Ideoque nunquam eum ardentis impetus animi deſeruit. Vox robuſta, ſed ſordida lucubrationibus, & negligentia, non natura, infuſcata; beneficio tamen laterum extollebatur: & quamvis inter initia parum attuliſſe virium videretur, ipſa actione accreſcebat. Nulla unquam illi cura vocis exercendæ fuit. Illum fortem, agreſtem, & Hiſpanæ conſuetudinis morem non poterat dediſcere: utcunque res tulerat, ita vivere: nil vocis cauſa facere: non illam per gradus paullatim ab imo uſque ad ſummum perducere, non rurſus a ſumma contentione paribus intervallis deſcendere; non ſudorem unctione diſcutere, non latus ambulatione reparare. Sæpe cum per totam lucubraverat noctem, ab ipſo cibo ſtatim ad declamandum perveniebat. Jam vero cum rem inimiciſſimam corpori faceret, vetari nullo mo-

Digitized by Google

do poterat. Poſt cœnam fere lucubrabat, nec patiebatur alimenta per ſomnum quietemque æqualiter digeri, ſed perturbata & diſſipata in caput agebat. Itaque & oculorum aciem contuderat, & colorem mutaverat. Memoria & natura quidem felix, ſed plurimum adiuta arte. Nunquam ille quæ dicturus erat, ediſcendi cauſa relegebat. Edidicerat illa, cum ſcripſerat, cum id in illo magis mirabile videri poſſit, quod nec lente & anxie, ſed eodem pene, quo dicebat, impetu ſcribebat. At illi qui ſcripta ſua torquent, qui de ſingulis verbis in conſilium veniunt, neceſſe eſt, quæ totiens animo ſuo admoverint, noviſſime affigant. At quorumcumque ſtilus eſt velox, tardior memoria eſt. In illo non tantum naturalis memoriæ felicitas erat, ſed ars ſumma, & ad apprehendenda quæ tenere debebat, & ad cuſtodienda: adeo ut omnes declamationes ſuas quaſcumque dixerat, teneret. Jam itaque ſupervacuos ſibi fecerat codices. Ajebat ſe ſcribere in animo. Dicebat ita ut in nullo unquam verbo eum memoria deceperit. Hiſtoriarum omnium ſumma notitia: jubebat aliquem nominari ducem; & ſtatim ejus acta curſu reddebat. Adeo quæcunque in animum ejus ſemel deſcenderant, in promptu erant. Video vos, juvenes mei, plus juſto ad hanc ejus virtutem obſtupeſcere. Alia vos in illo mirari volo. Hoc quod tam vobis mirum videtur, non operoſa poteſt tradi arte. Intra exiguum pauciſſimorum dierum tempus, poterit quilibet facere id quod Cyneas fecit: qui miſſus a Pyrrho legatus ad Romanos, poſtero die novus homo & ſenatum, & omnem urbanam circumfuſam ſenatui plebem, nominibus ſuis perſalutavit. Aut quod ille fecit, qui recitatum a poeta carmen novum, ſuum eſſe dixit, & protinus memoria recitavit: cum hoc ille

cu-

cujus carmen erat, facere non poſſet. Aut quod fecit Hortenſius, qui a Siſenna provocatus, in auctione perſedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine ſuo argentariis recognoſcentibus, ita ut in nullo falleretur, recenſuit. Cupitis ſtatim diſcere. Suſpendam cupiditatem veſtram, & faciam alteri beneficio locum. Interim hoc vobis, in quo jam obligatus ſum, perſolvam. Plura fortaſſe videor de Latrone meo vobis, quam audire deſideratis, expoſuiſſe. Ipſe quoque hoc prævideram futurum, ut a memoria ejus, quotiens occaſio fuiſſet, difficulter avellerer. Tamen nec his contentus ero, ſed quotiens me invitaverit memoria, libentiſſime faciam, ut illum totum & vos cognoſcatis, & ego recognoſcam. Illud unum non differam, falſam opinionem de illo in animis hominum convaluiſſe. Putant enim fortiter quidem, ſed parum ſubtiliter eum dixiſſe: cum in illo ſi qua alia virtus fuit, etiam ſubtilitas fuerit. Id quod nunc a nullo fieri animadverto, ſemper fecit. Antequam dicere inciperet, ſedens, quæſtiones ejus quam dicturus erat controverſiæ proponebat, quod ſummæ fiduciæ eſt. Ipſa enim actio multas latebras habet: nec facile poteſt, ſi quo loco ſubtilitas defuerit, apparere: cum orationis curſus judicium audientis impediat, dicentis abſcondat. At ubi nuda proponuntur membra, ſi quid aut numero, aut ordine excidit, manifeſtum eſt. Quid ergo? Unde hæc de illo fama? Nihil eſt iniquius his qui nuſquam putant eſſe ſubtilitatem, niſi ubi nihil eſt præter ſubtilitatem: & in illo cum omnes oratoriæ virtutes eſſent, hoc fundamentum tot & tantis ſuperſtructis molibus obruebatur. Nec deerat in illo, ſed non eminebat. Et neſcio an maximum vitium ſubtilitatis ſit, nimis ſe oſtendere. Magis nocent inſidiæ,

C 5 quæ

Digitized by Google

quæ latent. Utiliſſima eſt diſſimulata ſubtilitas, quæ effectu apparet, habitu latet. Interponam itaque aliquibus locis quæſtiones controverſiarum, ſicut ab illo propoſitæ ſunt. Nec his argumenta ſubtexam, ne & modum excedam, & propoſitum tam meum quam veſtrum, cum vos ſententias audire velitis, & quidquid ab illis abduxerit, moleſtum futurum ſit. Hoc quoque Latro meus faciebat, ut amaret ſententias. Cum diſcipuli eſſemus apud Marillium rhetorem, hominem ſatis aridum, pauciſſima belle, ſed non vulgato genere dicentem: cum ille exilitatem orationis ſuæ imputaret controverſiæ, & diceret, Neceſſe eſt me per ſpinoſum locum ambulantem ſuſpenſos pedes habere: ajebat Latro, Non mehercules tui pedes ſpinas calcant, ſed habent. Et ſtatim ipſe dicebat ſententias, quæ interponi argumentis cummaxime declamantis Marillii poſſent. Solebat autem & hoc genere exercitationis uti, ut aliquo die nihil præter epicheremata ſcriberet, aliquo die nihil præter enthymemata, aliquo die nihil præter has translatitias, quas proprie ſententias dicimus, quæ nihil habent cum ipſa controverſia implicitum, ſed ſatis apte & alio transferuntur, tanquam quæ de fortuna, de crudelitate, de ſæculo, de deliciis dicuntur. Hoc genus ſententiarum ſupellectilem vocabat. Solebat ſchemata quoque per ſe quæcunque controverſia reciperet, ſcribere. Et putant illum homines hac virtute caruiſſe: cum ingenium quidem ejus hac dote abundaverit, judicium autem fuerit ſtrictius. Non placebat illi orationem inflectere, nec unquam recta via diſcedere: niſi cum hoc aut neceſſitas coegiſſet, aut magna ſuaſiſſet utilitas. Schemata negabat decoris cauſa inventa, ſed ſubſidii: ut quod palam aures offenſurum eſſet, ſi palam diceretur, id oblique & furtim ſurrepe-

Digitized by Google

reperet. Summam quidem eſſe dementiam, detorquere orationem, cui rectam eſſe liceret. Sed jam non ſuſtineo vos morari. Scio quam ſit odioſa Circenſibus pompa. Ab ea autem controverſia incipiam, quam primam declamaſſe Latronem meum memini, admodum juvenem, in Marillii ſchola, cum jam cœpiſſet diem ducere.

CONTROVERSIA I.

Patruus abdicans.

Lex eſt. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Thema. *Duo fratres inter ſe diſſidebant. alteri filius erat: patruus in egeſtatem incidit: patre vetante, adoleſcens illum aluit. ob hoc abdicatus, tacuit. adoptatus a patruo eſt. patruus accepta hæreditate, locuples factus eſt. egere cœpit pater. vetante patruo, aluit illum. abdicatur.*

PRO ADOLESCENTE. *Porcii Latronis*. Quid mihi objicis? Puto luxuriam. Quicquid unquam immodeſta largitione effudimus, id omne conſumebatur in alimentum duorum ſenum. Cum vetaret me pater, ajebat: Ipſe mihi cum egerem, alimenta non dabat. Eo jam perductus erat, ut omnem ſpem ultimorum alimentorum in ea domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ecce oppreſſit increſcentem. quid acturus es? pluris tibi frater efferendus quam alendus eſt. Quis rogatus eſt? aut quis fratrem tam locuples frater alere non poteſt? Miſerrimus ſenex divitias ſuas, & jam extremum blandimentum in ſtipem perdidit. Ipſe, inquit, me non aluit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Nec eo quidem æſtimas, quanta iſta crudelitas ſit: quod

Digitized by Google

ſi quis fratrem non alit, nec a filio quidem alendus eſt? Quid adoptionem jactas? Tunc ad te veni, cum haberem divitem patrem. Parcius quæſo fratres. Judices habemus deos. Scis tuto te facere. etiam ſi abdicaveris, alam. Fatendum eſt crimen meum, tardius miſertus ſum. Iterum do pænas: egeo. Parentibus meis, cum in cetera odium ſit, tantum in meam notam convenit. O felix ſpectaculum, ſi vos in gratiam poſſum reducere, faciam hoc, quod vultus quoque veſtri hortantur. Surgite patres, adeſte judices. alter mihi ex parentibus ſervatus, alter ſervandus eſt. porrigite mutuas manus in gratiam, me fœderi medium pignus addite. Inter duos contendentes, medius elidar. Ergo fame morientem videbo, per cujus cineres juraturus ſum? Omnis inſtabilis & incerta felicitas eſt. Quis crederet jacentem ſupra crepidinem Marium aut fuiſſe conſulem, aut futurum? Quid porro tam longe exempla repeto? tanquam modo non ſit qui illum vidit. Quid non timendum felicibus putas? quid deſperandum infelicibus? *Junii Gallionis*. Ego indicabo, cur me abdices: tu indica, cur adoptaveris. Quædam accedunt nova. Et quidem nova. Illud non miror, quod miſericordia objicitur. Illud miror, quod hic objicit. Sic enim me geſſi, ut hoc crimine duos patres obligarem. uterque me amat, uterque ali miſer deſiderat, uterque prohibet. Nec ſecum, nec mecum fortuna bene convenit. Componite aliquando bonos quidem, ſed contumaces viros. Uter diſcordiæ cauſſam præbuerit, nolite a me exigere. Uterque patruus eſt, uterque pater eſt. Tranſit ad iſtum fratris ſui & fortuna & animus. Miſericors ſum. Non mutaſſem patrem, ſi naturam mutare potuiſſem. *P. Aſprenatis*. Fortunæ eſt lex, præſtare quæ exegeris. Miſerere. Mutabilis

eſt

eſt caſus: dederunt victis terga victores: & quos provexerat fortuna deſtituit. Quid referam Marium, ſexto conſulatu Carthagine mendicantem, ſeptimo imperantem? Nec circa plura inſtabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. *Othonis Junii.* Pater timeo mutationem, & ille nihil prius ex bonis quam filium perdidit. *Arellii Fuſci.* Pater ecquid aperis mi penates tuos? Non ſum hoſpes gravis, unum ſenem adduco. hoc tibi vitio pater placui. Venit ignotus ſenex, volo tranſire jacentem: per patrem rogat. Ergo aliquis peribit fame, qui filium ſuum optat ſuperſtitem? Quid hoc eſſe dicam, quod me tam periculoſe abdicant? quod totiens iſti fortunam mutant, quotiens ego patrem? Redite in gratiam. Inter funeſtas acies armatæ manus in fœdus porriguntur. Perierat totus orbis, niſi iram finiret miſericordia. Aut ſi tam pertinacia placent odia, parcite. Jactatus inter duos patres, utriuſque filius, ſemper tamen felicioris abdicatus: poſitus inter duo pericula, quid faciam? qui alunt, abdicant; mendicant, qui non alunt. Illud tamen pater deos teſtor, divitem te relinquo. *Ceſtii Pii.* Tali me operi præparaveram. volebam fratres in gratiam reducere. at niſi impetravero ut boni fratres ſint, impetrabo ne mali patres ſint. Uterque me amavit, uterque pro me vota fecit: quantum eſt, dixero, uterque me aluit? Quæ cauſa fuerit diſcordiæ, neſcio. Timeo, ne iſte prior egere cœperit. Quid objicis pater? Hoc tu objicis? ſcio quendam in hac civitate propter iſtud crimen adoptatum. Frater me, inquit, alere noluit. Inveniſti quo poſſim me defendere. Poſſum liberos tollere, ut præ meis oculis narrem avum illorum fame periſſe? Non fefelli. qualis eſſem, ſciviſti, & cum adoptares. Bis abdicatus ſum, volo u-

trum-

trumque cauſam meam agere, neutrum pro me volo. adſit mihi alius. ſemper cauſa mea habebit advocatum patruum, aut patrem. Alter alterum amet: uterque me amabit. Vis illum veras pœnas dare? ſentiat, quam bono fratri injuriam fecerit. *Pompeji Silonis*. De patre bene: quod eum per ætatem noſſe non poſſum: ſed habet & ille beneficium meum. duos ejus filios alui. Surge infelix ſenex. quid putatis illum flere? quod eget? imo quod abdicavit: quod alui. *Argentarii*. Vides enim, liberalis in domo tua eſſe cœpi, ille propter me duxit uxorem, cum fortaſſe juvenem adoptare poſſet. Hæc abdicantis fuere verba: I ad illum, quem magis amas, quam patrem. Non omnibus imperiis parendum eſt: nihil interim novi facio: ſcis me & priori patri non paruiſſe. Venit demiſſa barba, capilloque deformi, non ſenectute, ſed fame membris trementibus, ſemeſa & tenui atque eliſa jejunio voce, ut vix exaudiri poſſet, introrſum conditos oculos vix allevans. Alui, quomodo, quæritis? quomodo iſtum. *Cornelii Hiſpani*. Putate me hodie non abdicari, ſed adoptari. Volo quædam futura prædicere patri. Hic quem vis adoptare, inimicum patris ſui invito patre aluit: reliquit æquo animo beatam domum, ut cum mendico viveret. Noveris oportet hoc ejus vitium. ad præſtandam calamitoſis miſericordiam contumax eſt. Habeo quod de hoc vitio queri poſſim: hoc enim patrem, hoc patruum perdidi. Quam multi patres optant ſimilem filium! Bis abdicor, Homo eſt: non vis ali hominem? civis eſt: non vis ali civem? amicus eſt: non vis ali amicum? propinquus eſt: non vis ali propinquum? ſic pervenitur ad patrem. homo eſt, civis eſt, amicus eſt, propinquus eſt. Ergo non erit vitium porrexiſſe ſtipem, niſi dixero, pater eſt? *Vibii Calvi*.

vi. Circuibo tecum, pater, aliena limina: oſtendam omnibus, & me, qui alimenta dedi, & te, qui negaſti. *Romani Hiſponis*. Scio pater, melius eſſe quod tu dicis: iſtud ego ſi poſſem, numquam abdicatus eſſem. Fateor vitium meum: hoc quoque prior in me emendare voluit pater, nec potuit. Impuliſti me in fraudem. qui me abdicabat, ajebat, Non oportet fieri: tu dicebas, Oportet. tibi credidi. Non dedit, inquit, mihi alimenta: defuerunt tibi? Quiſquis alimenta a mendico rogatus eſt, nihil amplius quam iter ei monſtrat. Vade ad fratrem, i ad filium: jam quidem nobis eandem fortunam precantur. Crede mihi, ſacra populi digna eſt. *Albutii Sili*. Tollite veſtras divitias, quas huc atque illuc incertæ fortunæ fluctus appellet: redite in gratiam, innocens ſum.

Pars altera. *Valli Syriaci*. Creſcere ex mea propoſuit invidia; ſequemur ſenes, quo vocat ambitio juvenilis; & concionem illi præbebimus. melius ſe poteſt jactare quam defendere. Ecquid juſtus metus meus eſt? ne heredem ingratum ſcribam, inimicum relinquam. Inter cætera, quæ mihi cum inimico patior eſſe communia, & hoc eſt: infeliciſſimam & triſtiſſimam ambo egimus vitam, excepto uno, quod alter alterum egentem vidimus, immo fecimus. Adjice iſtis verborum contumeliis, Ad cœlum manus ſuſtulit, faſſus ſe hujus ſpectaculi debitorem: & tunc primum fratri vitam precatus eſt. Lætitiam patrimonii patri, ut ex tantarum calamitatum ſtupore, nullam percepi, niſi quod iſti daturus eram omnia, illi negaturus. Liquet nobis Deos eſſe. Qui non aluit, eget: qui in domum ſuam fratrem non cepit, in publico manet. Æquavit jam potentiam meam cum illius potentia fortuna: niſi quod hæc prior facere non

poſ-

poſſum. Adoptavi te, cum abdicatus es. cum abdicas, abdico. *Vibii Furii*. Cum egerem, aiebam: Satis ſe vindicavit, quod a diſpenſatore locupletis inimici conſors modo omnis fortunæ diurnum petam. *Marilii*. Ille autem audebit rogare, qui mori mallet, quam verba ſua ſibi dici? Multis debeo miſericordiam: a multis tuli. quiſquis eſt qui me ulla calamitate ſimilem effinget, perinde habebo, ac ſi gradu cognationis attingat. Scio quam acerbum ſit, ſupplicare exteris: ſcio quam grave ſit, repelli a domeſticis: ſcio quam grave ſit, quotidie & mortem optare, & vitam rogare. Etiam ſi tu non odiſti eum qui mihi fecit injuriam: ego odi eum, qui fecit tibi.

Diviſio. Diviſio controverſiarum antiqua ſimplex fuit: recens utrum ſubtilior, an tantum operoſior, ipſi æſtimabitis: ego exponam quæ aut veteres invenerunt; aut ſequentes aſtruxerunt. *Latro* alias quæſtiones fecit: diviſit in jus & æquitatem, an abdicari poſſit, an debeat. ſic quærit, an neceſſe fuerit illi patrem alere, & ob id abdicari non poſſit, quod fecit lege cogente. Hoc in has quæſtiones diviſit: An abdicatus non deſinat eſſe filius: an is deſinat qui non tantum abdicatus, ſed etiam ab avo adoptatus eſt, etiam ſi filius erat: an quiſquis patrem non alit, puniatur, tanquam æger, vinctus, captus: an aliquam filii lex excuſationem accipiat: an hoc accipere potuerit: an abdicari debeat. Per hoc quæſivit, an etiam ſi ille indignus fuit qui aleretur, hic tamen recte fecerit qui aluit: deinde, an indignus fuerit qui aleretur. Novi declamatores Græcis auctoribus adjecerunt primam illam quæſtionem, An adoptatus abdicari poſſit. hac Ceſtius uſus eſt. adjecit quæſtionem Gallio alteram, An abdicari poſſit jam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti. hoc autem ex æquitatis

tatis

Digitized by Google

tatis parte pendet, & tractatio magis eſt quam quæſtio. *Gallio* quæſtionem primam Latronis duplicavit ſic: Licuit mihi alere, etiam te vetante: deinde non licuit non alere. In priori parte hoc vindicavit, non poſſe filium ob id abdicari, quod eſſet ſuæ poteſtatis: nulli autem interdici miſericordiam. Quid ſi flere me vetes, cum vidi hominem calamitoſum? quid ſi vetes propter aliquod honeſtum factum periclitanti favere? affectus noſtri in noſtra poteſtate non ſunt: quædam enim jura non ſcripta, ſed omnibus ſcriptis certiora ſunt. Quamvis filius familiæ ſim, licet mihi & ſtipem porrigere mendico, & humum cadaveri. Iniquum eſt, collapſis manum non porrigere: commune hoc jus generis humani eſt. nemo invidioſum jus poſtulat, quod alteri profuturum eſt. *Latro* illud vehementer preſſit. Non feci ratione, affectu victus ſum: cum vidiſſem patrem egentem, mens non conſtitit mihi: quid vetueris, neſcio. Hoc ajebant non eſſe tractandum tanquam quæſtionem: eſſe tamen potentius quam ullam quæſtionem. *Fuſcus Arellius* pater hoc movit in ultimo tanquam quæſtionem: Putavi te, quamvis vetares, nihilominus velle ali fratrem. Vultu vetabas, aut mihi ita videbaris. *Ceſtius* audacius: Non fuit contentus dicere, Putavi velle te: adjecit, Voluiſti, & hodie quoque vis, & ſua figura dixit omnia, propter quæ velle deberet. quare ergo abdicas? puto, indignaris præreptum tibi officium.

Color. *Latro* colore ſimplici pro adoleſcente. habere, non quod excuſet, ſed quod glorietur. Non potui, inquit, ſuſtinere illud durum ſpectaculum. Offenſam mihi putas tantum excidiſſe: mens excidit, non animus mihi conſtitit; non in miniſterium ſuſtinendi corporis ſuffecerunt pedes; oculi ſubita caligine obtorpuerunt. Alioquin ego

ſi tunc

ſi tunc meæ mentis fuiſſem, expectaſſem dum rogaret? *Fuſcus* illum colorem introduxit, quo frequenter uti ſolebat, religionis: Movet, inquit, me natura, movet pietas, movet & humanorum cauſa, & tam manifeſto approbata exemplo veritas. Stare ante oculos fortuna videbatur, & dicere talia: Hi ſunt, qui ſuos non alunt. *Albutius* hoc colore: Acceſſit, inquit, ad me pater; nec ſummiſſis verbis locutus eſt: non rogavit, ſed, quomodo agendum erat cum filio, alere me juſſit. recitavit legem, quam ego ſemper ſcriptam etiam patruo putavi. Deinde dixit, Præſtiti non quantum patri præſtare debui, ſed quantum vetanti ſurripere potui. *Blandus* colore diverſo. Venit ſubito deformis ſqualore, lacrymis. O graves fortuna vires tuæ! Ille dives modo ſuperbius rogavit alimenta, rogavit filium ſuum, rogavit abdicatum ſuum. Interrogas, quam diu rogaverit? ne dii iſtud nefas patiantur, ut diu rogaverit: diutius tamen quam tu. Quæritis, quid fecerit? quod ſolebat. *Silo Pompeius* hoc colore. Movet, inquit, me quod nihil ſuo jure, nihil pro poteſtate, quod tanquam patruus acceſſit: ego vero non expectavi verba, non preces: complexus ſum, & oſculatus patrem, dedi alimenta. hoc unum crudeliter feci, quod dixi fratrem dediſſe. Non alere, ſed exprobrare viſus ſum. *Triarius* hoc colore: Timui, inquit, ſi non aluiſſem, ne abdicarer a patre: ſciebam quomodo illi placuiſſem. *Argentarius* hoc colore: Acceſſit, inquit, ad me pater, obrutus ſordibus, tremens, deficientibus membris. rogavit alimenta. Interrogo vos, Judices, quid facere oporteat? nam iſtum non interrogo. Scit quid facturus ſim. Nam patrem ut alteri patri faciam injuriam, alteri invidiam. Cum vetuiſſet me alimenta præſtare, ſi qua eſt fides, non putavi illum ex

ani-

animo vetare. Lenocinatur, inquam, gloriæ meæ, ut videar etiam prohibitus aluiſſe. *Marillius* novo colore egit. Cecidit in pedes meos ſenex, ſqualidus barba capilloque. movit, inquam, neſcio quis iſte miſericordiam meam. allevavi, cum ignorarem quis eſſet: vultis repellam, quod pater eſt? *Ceſtius* hoc colore. Hæc mecum cogitavi. Patrem meum egentem video: frater nec miſeretur, nec præſtat alimenta: hoc eſt, inquam, novi vitii, eripere filio officium. Sciebam hanc fortunam meorum, has jam meas eſſe parteis. Hoc peccavi, quod non ultro ad patrem acceſſi. ſed ajebam, Nolo quicquam amplius præſtare, quam illi præſtiti. Expectavi, donec patruus ad me veniret. & nunc expectabo. Venit ad me pater: quid debui facere? perducerem illum ad patruum? non feci, merito iraſcitur. Potuit enim, ſi aluiſſet, levare quidem fortunam fratris, ſed cauſam aggravare. *Buteonis* colorem non approbat Latro: præſtitiſſe ſe dixit exiguum, tantum quo ſpiritum poſſet producere, & dum deſcripſiſſet pallorem ejus & maciem, adjecit, Apparet illum ab inimicis ali. Hunc colorem cum improbaret Latro, hac ſententia uſus eſt: Non eſt, inquit, abdicato quidquam ex gloria ſui criminis detrahendum. *Hiſpanus* hunc colorem venuſtius. nam & miſerationi ejus, qui benigniſſime alit, adjecit aliquid: & pietati ſuæ nihil detraxit. Quomodo, inquit, illum alo? Exiguos furtive cibos mitto: & ſi quid de menſa mea detrahere potui, famelico ſeni porrigo. Non credis, quia ſcis quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte quæ durior eſt, ultro ajebat hunc ſequendum, ut graviſſimarum injuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia. Thyeſteo more ajebat, patrem non iraſci tantum debere, ſed furere. Ipſe

in

in declamatione uſus eſt ſummis clamoribus, illo verſu tragico: Cur fugis? fratrem ſcit ipſe. Hunc colorem ſecutus *Syriacus* Vallius durum ſenſum videbatur non dure poſuiſſe in narratione ſic. Infeliciſſimam ambo & triſtiſſimam egimus vitam, excepto quod alter alterum egentem vidimus. Æque efficaciter videbatur odium expreſſiſſe fraternum, hac ſententia: Vos Judices audite, quam valde eguerim: fratrem rogavi. Hanc partem memini apud Ceſtium declamari ab Alſio Flavo, ad quem audiendum me fama perduxerat: qui cum prætextatus eſſet, tantæ opinionis fuit, ut P. Romano puer eloquentia notus eſſet. Semper de illius ingenio Ceſtius & prædicavit, & timuit. Ajebat tam immature magnum ingenium non eſſe vitale: ſed tanto concurſu hominum audiebatur, ut raro poſt illum auderet Ceſtius dicere. Ipſe omnia mala faciebat ingenio ſuo: naturalis tamen illa vis eminebat: quæ poſt multos annos tametſi deſidia obruta, & carminibus enervata, vigorem tamen ſuum tenuit. Semper autem eloquentiam ejus commendabat aliqua res extra eloquentiam. In puero lenocinium erat ingenii, ætas: in juvene, deſidia. Hic cum declamaret partem abdicantis, hanc ſummis dixit clamoribus ſententiam. *Alſii*. Quis es tu, qui de facto fratrum ſententiam feras? Ille tunc peccavit: tu nunc peccas. ad te arbitrum odia noſtra non mittimus: judices habemus deos. Et illam ſententiam: Audivimus fratrum fabuloſa certamina, & incredibilia, niſi nos fuiſſemus: impias epulas, deteſtabili parricidio fulvum diem. Hoc uno modo iſte frater a fratre ali meruit. Quam innocenter me contra parricidium vindico? filium illi ſuum reddo. *Ceſtius* hunc colorem tam ſtrictum non probavit, ſed dixit temperandum eſſe: & ipſe
hoc

hoc colore uſus eſt, quem ſtatim a principio induxit. Miratur aliquis, quod cum duo graviſſimam acceperimus injuriam, ego & filius, ego ſolus iraſcor? non eſt quod quiſquam miretur. jam filio ſatisfactum eſt. Debuiſti me rogare, ut ipſe præſtarem: debuiſti illum ad me perducere: debuiſti reconciliationem tentare, non famam pietatis ex noſtra captare diſcordia. Fortaſſe ego cum egerem, fratrem rogaſſem, ſi tu non fuiſſes. fortaſſe ille me rogaſſet, ſi tu non fuiſſes. poterat nobis convenire, ſi non fuerit in medio, quem potius miſeri contumaces rogent. *Hermagoras* in hac controverſia tranſiit a proœmio in narrationem eleganter, rariſſimo quidem genere, ut in eadem re tranſitus eſſet, ſententia eſſet, ſchema eſſet. ſed ut Latroni placebat, ſchema quod vulneret, non quod titubet. Ex altera parte tranſiit a proœmio in narrationem *Gallio*, & ipſe per ſententiam ſic: Quidni filium mihi nolim cum iſto communem eſſe, cum quo utinam communem nec patrem habuiſſem? *Diocles Caryſtius* illum ſenſum a Latinis jactatum dixit breviſſime, rariſſimo genere, quod ſententia verbis conſumatur. nec enim paucioribus poteſt. *Euctemon* levis declamator, ſed dulcis, dixit nove & amabiliter illum æque ab omnibus vexatum ſenſum, quo reconciliatio fratrum tentatur.

CON-

Digitized by Google

CONTROVERSIA II.

Sacerdos proſtituta.

Lex: Sacerdos caſta e caſtis, pura e puris ſit. Thema. *Quædam virgo a piratis capta veniit: empta a lenone, & proſtituta eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem. militem qui ad ſe venerat, cum exorare non poſſet, colluctantem & vim inferentem occidit. accuſata, & abſoluta, remiſſa ad ſuos eſt: petit ſacerdotium. Contradicitur.*

CONTRA PUELLAM. *Porcii Latronis.* Sacerdos noſtra adhuc in lupanari viveret, niſi hominem occidiſſet. Inter barbaros quid paſſa ſit, neſcio: quid pati potuerit, ſcio. Sacerdoti ne purus quidem contigit dominus. Abſint ex hoc foro lenones, abſint meretrices, ne quid parum ſanctum occurrat, dum ſacerdos legitur. ſi nihil aliud, certe oſculatus eſt te, quiſquis puram putabat. O egregium pudicitiæ patrocinium! militem occidi. At hercules lenonem non occidiſti. Deducta es in lupanar, accepiſti locum, pretium conſtitutum eſt, titulus inſcriptus eſt: hactenus in te inquiri poteſt. Ceterum neſcio quid cellulam, & obſcænum lectulum voces. De pudicitia ſacerdotis hic quæritur. Nemo, inquit, mihi virginitatem eripuit, ſed omnes quaſi erepturi venerunt: ſed omnes quaſi eripuiſſent, receſſerunt. Quo mihi ſacerdotem, cujus precaria eſt caſtitas? cum ex illo lupanari cruenta fugeres, ſi qua tibi occurriſſet. Si mater tua proſtitiſſet, tibi noceret: propter te liberis tuis ſacerdotium non daretur. *Fulvii Sparſi.* Quid incluſa feceris, nec quærere debemus, nec ſcire poſſumus. *Cornelii Hiſpani.*

ni. Occidiſti hominem. quid reſpondes? vim afferebat mihi. Puto, ſacerdoti pro libertate vota facienda ſunt: captivæ mandabitis? Pro pudicitia vota facienda ſunt: proſtitutæ mandabitis? Pro militibus vota facienda ſunt: iſti mandabitis? Id enim deerat, ut templa eas reciperent, quas aut carcer aut lupanar ejecit. *Marillii*. Ut ſciamus illam apud lenonem fuiſſe, blanda eſt: ut ſciamus apud piratas, cruenta eſt. Nemo, inquit, me attigit. domi lenonis rationes captura conveniet. Age, ſi quis venit pertinax? age, ſi quis hoc ipſum concupivit quod virgo eras? age, ſi quis, ne negare poſſes, ferrum appulit? P. *Vinitii*. Eam ſacerdotem facite, quæ aut honeſte maneat, quod ſemper fuit, aut pœnam ſentiat, ſi eſſe deſierit. Cujus audaciæ es puella? etiam ſi nobis non timeremus, tu tibi metuere deberes. Aliter deorum numini ſubjecta uniuſcujuſque conſcientia eſt, aliter noſtræ æſtimationi. Nos tantum quæ feceras palam, vidimus, illi, etiam quæ ſecreta ſunt. Indignam ſacerdotio dicerem, ſi tranſiſſes per lupanar. Procedente hac lictor ſubmovere jubebitur? huic prætor via cedet? ſummum imperium conſules cedent tibi? quæcumque meretrix proſtrata fuit, fugiet? Fas ſacerdoti non eſſet, ancillam tibi ſimilem habere: fieri te ſacerdotem fas erit? Nam quod ad ſortem pertinet, ne reliquæ virgines contaminarentur, hæc ſegregata eſt. Caſtam te putas, quia inviſa meretrix es. Nuda in littore ſtetit ad faſtidium emptoris: omnes partes corporis & inſpectæ & contrectatæ ſunt. Vultis actionis exitum audire? Vendit pirata, emit leno, excipitur nihil. Eo deducta es, ubi tu aliud honeſtius nihil facere potuiſti quam mori. Quæ ſtipem rogaſti, ſacerdotium rogas? Fortuna, inquit, hoc me coegit pati: miſereri debent omnes mei. Et ego miſere-

or tui, puella. ſed non facimus miſerandas ſacerdotes. non eſt apud nos maximus honor, ultimorum malorum ſolatium: *Mentonis*. Honorem habitum auribus majeſtatique velim veſtræ, quod neceſſe eſt in hac cauſa nominare lupanar, lenonem, meretricios quæſtus, homicidium. Quis credat? Inter hæc ſacerdos quæritur. At mehercules futuræ ſacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis veſtræ ſumma notitia eſt, quod proſtitit. ſumma virtus quod occidit: ſumma felicitas, quod abſoluta eſt. Non poteſt in ea ſperari ſacerdos, in qua ſperari meretrix poteſt. Aliis oculis virginem leno æſtimat, aliis pontifex. *Blandi*. Virgo ſum, inquit: interroga, ſi dubitas, archipiratam: interroga gladiatorem, an rogatus virginitati pepercerit. Non refello, dum ſcias clauſa eſſe teſtibus tuis templa. In auctione nemo voluit liceri, ut enotuit, ſerviſſe piratis? non videbatur iſte virginis vultus, iſta conſtantia, & ne armatum quidem timens audacia: *Arellii Fuſci Patris*. Ne metuas puella, pudica es, ſed ſic te viro lauda, non templo. Meretrix vocata es, in communi loco ſtetiſti, ſuperpoſitus eſt cellæ tuæ titulus, venientes recepiſti. Cetera, etiamſi in communi loco eſſem, tamen potius tacerem. *Pompeji Silonis*. Excipitur meretricum oſculis. Docetur blanditias, & in omnem motum corporis confringitur. Avertite aures petituræ ſacerdotium, dum reliqua narro, nihil ad vos deferam dubium: nihil audietis, niſi quod vicina civitas vidit. Tu ſacerdos? quid ſi tantum capta? quid ſi tantum proſtituta? quid ſi tantum homicida? quid ſi tantum rea fuiſſes? *Romani Hiſponis*. Numquid hoc negas, colluctatam te tamen cum viro? quem in illa volutatione neceſſe eſt prius ſuper te fuiſſe. Adjiciebat *Zeno*, merito occiſum militem.

Digitized by Google

Plus auſum, quam in proſtitutam licebat. Exoraſti populum. Nunquid & lenonem? nunquid & piratam illum, quem non poteras occidere? *Argentarii*. Armatum, inquit, occidi. Quid inermis gloriatur homicidio ejus, quem neſcio, an ſero occiderit? *Ceſtii Pii Narratio*. Ita domi cuſtodita eſt, ut rapi poſſet: ita curæ fuit ſuis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni venderetur: ſic emit leno, ut proſtituerit: ſic venientes deprecata eſt, ut ferro opus eſſet. Conjectum in urnam nomen ejus non exiit, ſed ejectum eſt. tempus erat nos ſortiri, urna purgata eſt. Steriſti puella in lupanari: ut nemo te violaverit, locus ipſe violavit. Stetiſti cum meretricibus, ſtetiſti ſic ornata, ut populo placere poſſes, ea veſte quam leno dederat. Nomen tuum pependit in fronte? pretia ſtupri accepiſti. & manus, quæ diis datura erat ſacra, capturas tulit. cum deprecareris intrantis amplexus, ut omnia alia impetraris, oſculo rogaſti. Ancillæ ex lupanaribus ſacerdoti non emuntur: coram ſacerdote obſcœnis homines abſtinent. Non ſine cauſa ſacerdoti lictor apparet, occurrenti tibi meretricem ſubmoviſſet. Non eſt credibile, temperaſſe a libidine piratas, omni crudelitate efferatos, quibus omne fas nefaſque luſus eſt, ſimul terras & maria latrocinantes, quibus in aliena impetus per arma eſt: jam ipſa fronte crudeles, & humano ſanguine aſſuetos, præferentes ante ſe vincula, & catenas, gravia captis onera. A ſtupris removere potuiſti, quibus inter tot tanto majora ſcelera, virginem ſtuprare, innocentia eſt? Sed lupanar excipit omnes: ſordida injurioſaque turba huc influit, nec quiſquam eo ut judicet, venit. At omnes favere fabulis tuis, at omnibus perſuaſum eſt. Nemo in tanta euntium redeuntiumque turba inventus eſt,

qui fortunæ tuæ vellet illudere? Ergo tu cum tam innocens quam dicis, iſta paſſa es, credis deos eſſe? nihil, inquit, paſſa ſum. hoc ſatis eſt nupturæ, ſacerdoti parum. Ubi adhuc fuiſti? diſcede, ignota es: diſcede, nimium nota es. P. *Aſprenatis*. Contradico, non inimicitiis cujuſquam impulſus. Quod enim odium, quæ inimicitiæ cujuſquam eſſe poſſunt, quam nemo civium ſuorum norat antequam proſtitit? Movet me reſpectus omnium virginum, de quibus hodie gravis fertur ſententia, ſi in civitate nulla inveniri poteſt, neque meretrice caſtior, neque homicida purior. Piratæ te inviolatam ſervaverunt? a ſacerdote ſe non abſtinuiſſet pirata, leno, mango. De ſacerdotis pudicitia his ſponſoribus credendum eſt? Jacuiſti in piratæ myoparone: contrectata es alicujus oſculo, alicujus amplexu. An melius pirata ſervavit, quam pater? Converſata es diutius inter humano ſanguine delibutos: inde eſt profecto quod potes hominem occidere. Proclama ingenuam eſſe te, quid expectas? cum in lupanar veneris, jam tibi omnia templa præcluſa ſunt. Conſervarum oculis inquinatur, inter ebriorum convivarum jocos jactatur, modo in puerilem, modo in muliebrem habitum compoſita. Iſtinc ne patri quidem redimenda es. Nulla ſatis pudica eſt, de qua quæritur. Non legerem te ſacerdotem, etiam ſi ſacerdoti ſerviſſes. Virginem eſſe ſacerdotem noſtram, cui credimus? meretrici, lenoni, piratis? hæc enim teſtium ſumma eſt. Caſtigationem ex pontificis maximi arbitrio meruerat ſacerdos, ſi te e lupanari redemiſſet. Convenit omnis libidinoſorum turba, & concurrit ad meretricem novam. Illud certe fateberis, pudicitia tua precaria eſt. Tot intraverunt cellam tuam gladiatores, tot juvenes ebrii & omnes ante militem inermes. Ego illam di-

co

co proſtitiſſe: illa ſe dicit etiam mendicaſſe. Pudicitiam ſacerdotis meæ etiam carnifici debeo. *Junii Gallionis*. Ambitioſa lex eſt: ad ſacerdotium notæ non ſanctitatis tantum, ſed felicitatis admittit. Inquirit in mores, in corpus, in vitam. Vide tu, quemadmodum tam moroſæ legi ſatisfacias. Capta es a piratis: inter ſervos, inter homicidas, in illis myoparonis anguſtiis ſpatiata es. Viderimus quid in te audere potuerit feritas hoſtium, libido barbarorum, licentia dominorum. Certum habeo, Judices, cum hanc feritatem barbarorum audiatis, favetis illi, ut quamprimum mutet ſervitutem. Sic iſtam ſervaverunt piratæ, quemadmodum qui lenoni eſſent vendituri. Stare in illo ordine, ex eadem veſci menſa, in eo loco vivere, in quo etiam ſi non patiaris ſtuprum, videas. Aliquis fortaſſe inventus eſt, quem hoc ipſum irritaret, quod rogabas. Ipſe autem leno pepercit? Ignoramus iſtos, quibus vel hoc in ejuſmodi quæſtu præcipue placet, quod illibatam virginitatem decerpunt. Servavit te leno, quam proſtituturus erat in libidinem populi? ita eſt. Sic leno tanquam non caſtam e caſtis. Omnes, inquit, exoravi. Si quis dubitat, an meretrix eſſet, audiat quam blanda ſit. Hæſiſti in complexu: oſculo pacta es, ut feliciſſima fueris: pro pudicitia impudice rogaſti. Quid faciam mulieri in crimina ſua deſilienti? Cum dico, Vim paſſa es: Occidi, inquit. cum dico, Hominem occidiſti: Inferebat, inquit, vim. Sacerdos noſtra ſtuprum homicidio, homicidium ſtupro defendit.

DIVISIO. *Latro* in has quæſtiones diviſit: An per legem ſacerdos fieri non poſſit: & ſi lex illi non obſtat, tamen ſacerdotio indigna ſit. An lege prohibeatur, in hæc duo diviſit: An caſta ſit, an pura ſit. An caſta ſit, in hæc diviſit: Utrum caſtitas tan-

tum ad virginitatem referatur, an ad omnium turpium obſcœnarumque rerum æſtimationem. Puta enim virginem quidem eſſe te, ſed contrectatam oculis omnium, etiam ſi citra ſtuprum, cum viris volutatam. Es caſta talis qualis videri poteſt, cui lex nocere vult matrem quoque inceſtam. Si ad virginitatem tantum refertur caſtitas: An hæc virgo ſit. Ajebat *Apollodorus* quidem placere, ſi fixa eſſet, hæreat & tuta: ſed hic non repugnare controverſiam huic ſuſpicioni. Non enim potitur adhuc virgine: & multa ſunt propter quæ credibile ſit non eſſe. Illud adjiciebat: Denique etiam ſi non effecero, ut credant judices non eſſe virginem: conſequar tamen, ut non putent dignam ſacerdotio, de qua dubitari poteſt, an virgo ſit. An pura ſit, in hæc diviſit. An etiam ſi merito occidit hominem, pura tamen non ſit homicidio coinquinata: deinde, An merito occiderit hominem innocentem, uti corpore proſtituto volentem. Abſoluta eſt. oſtendit non puram ſe eſſe, ſed tutam. An idonea ſit, in tractationes quas quiſque vult diviſit: An idonea ſit tam infelix ut caperetur, ut veniret lenoni potiſſimum, ut proſtitueretur, occidere hominem cogeretur, ut cauſſam diceret. *Ceſtius* etiam altius petit, & objicit, quod tam vilis ſuis fuiſſet, ut non redimeretur. *Silo Pompeius* dum præceptum ſequitur, quo jubemur, ut quotiens poſſumus, de omnibus legis verbis controverſiam faciamus, illam quæſtionem movit, *Caſta e Caſtis*. Lex, inquit, *e Caſtis* cum dicit, hoc non tantum ad parentes refert, ſed ad omnes quibuſcum verſata eſt virgo. Non enim adjicit, *e Caſtis Parentibus*: ſed, *e Caſtis*, vult illos a quibus virgo venit, caſtos eſſe. Intelligo, inquit, ſub hoc verbo multa. Caſtis cum dicit penatibus, tu ex inceſtis venis; intel-

ligo

Digitized by Google

ligo caſtis diſciplinis, tu ex obſcœniſſimis venis. quid enim didiciſti? & quæcumque hoc loco dici poterant. Idem & in illa parte fecit, *Pura e Puris*. *Hiſpo Romanus* accuſatoris uſus pugnacitate, negavit puram eſſe, non ad eam hoc referens, ſed ad corpus: tractavit impuram eſſe quæ oſculum impuris dederit, quæ cibum cum impuris ceperit. *Albutius* figuram diviſit in controverſiam. Dixit enim: Putemus tres ſacerdotium petere: unam quæ capta eſt: alteram quæ proſtituta: tertiam, quæ hominem occidit. Omnibus nego: & ſic cauſam contra ſingulas egit. *Fuſcus Arellius* ſic diviſit: Probabo indignam ſacerdotio: primum etiam ſi pudica ſit: deinde, quia neſcimus an pudica ſit: noviſſime, quod non ſit pudica.

Color. *Fuſcus* pro puella colorem hunc introduxit. Voluerunt Dii immortales in hac puella vires ſuas oſtendere, ut appareret, quam nulla vis humana divinis reſiſteret. magis putaverunt miraculo eſſe in captiva libertatem, in proſtituta pudicitiam, in accuſata innocentiam. *Latro* dixit. Aliqua capta felicior fuit, nulla fortior. *Marillius* cum deſcripſiſſet dignationem puellæ magnam fuiſſe, altius quiddam ſuperbiuſque vultu ipſo præferentem, hanc adjecit ſententiam, quam ſolebat mirari Latro, immo (ut ipſe ajebat) exoſculari: Narrate ſane omnes tanquam ad proſtitutam veniſſe, dum tamquam a ſacerdote diſceſſerint. *Albutius* dixit: Neſcio quis fero & violento animo venit, ipſis credo diis illum impellentibus, ut futuræ ſacerdotis non violaret caſtitatem, ſed videret: prædixit illi, abſtineret a ſacro corpore manum. Non eſt quod audeas lædere pudicitiam, quam homines ſervant, dii expectant. Cruente & in perniciem cruente tuam, hæc, inquit, arma, quæ neſcis tenere pro pudicitia, & raptum gladium in pectus piratæ ſui torſit.

Hoc factum ejus ne lateret, eiſdem diis immortalibus fuit curæ. Accuſator ejus inventus eſt, qui judici ejus in foro teſtimonium redderet. Nemo credebat occiſum virum a fœmina, juvenem a puella, armatum ab inermi: majora videbantur, quam ut poſſent credi ſine deorum immortalium auxilio geſta. *Ceſtius* timuit ſe in narrationem demittere, ſed illam tranſcucurrit: hoc dixit, in ſacerdote futura maxime debere æſtimari pudicitiam, innocentiam, felicitatem. quam pudica ſit, miles oſtendit: quam innocens, judex: quam felix, reditus. Etiam habemus quandam prærogativam ſacerdoti ab ipſo numine datam, licet iſti objiciant illi fuiſſe captivam, lenoni poſtea ſerviſſe, cauſſam noviſſime dixiſſe: inter tot pericula non ſervaſſent illam dii, niſi ſibi. *Argentarius* illud in narratione dixit. Accuſator in hoc maxime premebat ream, ajebat occiſum eſſe intra verba, antequam vim afferret. *Silo Pompeius* hac figura narravit: Eam vobis ſacerdotem promitto, quam inceſtam nulla facere potuit fortuna. Poteſt aliquid ſervitus cogere: ſervivit & barbaris & piratis: inviolata apud illos manſit. Poteſt aliquam corrumpere prolapſi in vitia ſæculi prava conſuetudo: etiam matronarum notum in libidine magiſterium. licet illam ponatis in lupanari, & per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit. fuit in loco turpi, probroſe leno illam proſtituit: populus adoravit: nemo non plus ad ſervandam pudicitiam contulit, quam ad violandam attulerat. Multum poteſt ad rectum quoque pudici animi propoſitum: hoſtis gladio non ſuccumbet: immo, ſi opus fuerit, pudicitiam vindicabit. Incredibilem videor in puella rem promittere: jam præſtitit. Adoleſcentem miſericordis populi beneficium polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui

qui illam accuſaret cædis. abſoluta eſt. ne qua vobis poſſet eſſe dubitatio, quæ ventura erat ad ſacerdotium, an pura eſſet, an integra : jam judicatum eſt. *Triarius* dixit : Negat ſe puella feciſſe. Negat illum ſuis manibus cecidiſſe. Altior, inquit, humana viſa eſt circa me ſpecies eminere, & puellares lacertos ſupra virile robur attollere. quicunque eſtis dii immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cum miraculo voluiſtis emergere, non ingratæ puellæ opem tuliſtis. Vobis pudicitiam dedicat, quibus debet. *Alterius* partis color nihil habet difficultatis. Apparet quas propoſui. dicendum eſt in puellam vehementer, non ſordide, nec obſcœne. Sordide *Baſilius* : qui dixit : Extra portam iſtam virginem. & , Oſtende iſtam æruginoſam manum. *Vibius Rufus*, qui dixit: Redoles adhuc fuliginem fornicis. Obſcœne. quemadmodum *Murrhedius* rhetor qui dixit: Unde ſcimus, an convenientibus pro virginitate, alio libidinis genere deciderit ? Hoc genus ſenſus memini quendam prætorium dicere, cum declamaret controverſiam de illa, quæ egit cum viro malæ tractationis, quod virgo eſſet, & damnavit : poſtea petiit ſacerdotium. Novimus, inquit, iſtam maritorum abſtinentiam, qui etiam ſi primam virginibus timidis remiſere noctem, vicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum diſertiſſimus homo, ſed venuſtiſſimus, qui nullius unquam impunitam ſtultitiam tranſire paſſus eſt. ſtatim Ovidianum illud,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

& ille excidit, nec ultra dixit. Hoc autem vitium ajebat Scaurus e Græcis declamatoribus tractum, qui nihil non & permiſerint ſibi & penetraverint. *Hybreas* inquit, cum diceret controverſiam de illo qui tribada deprehenderat, & occiderat, deſcribere cœpit

Digitized by Google

mariti affectum, in quo non deberet exigi inhoneſta inquiſitio, [a] ἐγὼ δ'ΕΖΗΣΟΠΗΣΑΤΙΩΤΕΡΟΝ τὸν ἄνδρα. γεγένηται, ἢ προσέῤῥαπται. *Grandaus Aſianus* æquæ declamator cum diceret in eadem controverſia: Num ideo occidi adulteros non paterentur, dixit: [b] εἶδε. φιλαῤῥενα μοιχὸν ἔλαβον. In hac controverſia de ſacerdote, non minus obſcœne dixit Murrhedius. Fortaſſe dum repellit libidinem, manibus excepit. Longe recedendum ab omni obſcœnitate & verborum & ſenſuum: quædam ſatius eſt cauſæ detrimento tacere, quam verecundiæ dicere. *Vibius Rufus* videbatur quotidianis verbis uſus non male dixiſſe; Iſta ſacerdos quantum mihi abſtulit!

GRÆCA EXPLETA.

a Locus non explicabilis. forte ἐδυσώπησα πρότερον.

b Novit. virorum amantem adulterum accepi.

CONTROVERSIA III.

Inceſta de ſaxo.

Lex. Inceſta de ſaxo dejiciatur. Thema. *Inceſti damnata, antequam dejiceretur de ſaxo, invocavit Veſtam. vixit dejecta: repetitur ad pœnam.*

CONTRA INCESTAM. *Latronis*. Hoc expectatis, ut capite demiſſo verecundia, ſe ipſa antequam impelleretur, dejecerit? id enim deerat, ut modeſtior eſſet in ſaxo, quam in ſacro fuerat. conſtitit, & circumlatis in frequentiam oculis, ſanctiſſimum numen quaſi parum violaſſet inter altaria, cœpit in ipſo quo vindicabatur violare

re ſupplicio. Hoc alterum damnatæ inceſtum fuit. Damnata eſt, quia inceſta erat: dejecta eſt, quia damnata erat: repetenda eſt, quia & inceſta & damnata & dejecta eſt. Dubitari poteſt, quin uſque eo dejicienda ſit, donec efficiatur propter quod dejecta eſt? Patrocinium ſuum vocat pereundi infelicitatem. Quid tibi importuna mulier imprecer, niſi ut nec bis quidem dejecta pereas? Veniet ad colendum Romani imperii pignus, etiamſi non ſtupro, at certe carnificis manu inceſta. Invocavi, inquit, deos. ſtatuta in illo ſaxo deos nominaſti: & miraris, ſi iterum te dejici volunt; ſi nihil aliud, in loco inceſtarum ſtetiſti. *Ceſtii Pii* Narratio. Quid agam? exponam quando ſtuprum commiſerit? cum quo? quibus conſciis? Iſta quia probavi, damnata eſt. quid poſtea acceſſit, quod illam virginem faceret? quod jacuit in carcere? quod ducta eſt ad ſaxum? quod inde projecta? ait ſe innocentem, quia perire non potuit. Ita lex de ſacerdotum jure in judicio quæri voluit, de judicibus in ſupplicio? ampliatur a judicibus in pœnam: poſtulat, ut, cum contra pœnam cauſa tuta non fuerit, contra cauſam tuta pœna ſit. Non putas legem caviſſe ut perires: quæ cavit, quemadmodum perires? Exoremus te mulier, ut iterum abſolvaris. Aut tu ſacerdotium violaſti, aut dii ſacerdotem. Male de diis exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt. lata eſt ſententia: pronunciatum eſt: damnata es. Interrogo te hoc loco mulier: reſponde mihi. Sunt dii? *Arellii Fuſci* patris. Iterum experiamur: Quid times propitios deos? Erat, inquit, præruptus locus, & immenſæ altitudinis. Dicebam tibi, Inceſtam lex mori voluit. ſtat moles abſciſſa in profundum, frequentibus exaſperata ſaxis, quæ aut elidant corpus, aut de integro gravius impellant: inhorrent ſcopulis enaſcentibus latera

D 5 &

& immenſæ altitudinis triſtis aſpectus; electus potiſſimum locus, ne damnati ſæpius dejiciantur. *Fulvii Sparſi*. A ſuperis dejecta, ab inferis non recepta, in cujus pœnam ſaxum extruendum eſt. *Junii Baſſi*. Nihil putabam amplius adiici poſſe audaciæ iſtius, quam quod in illa cruce Veſtam nominaverat. ab ipſo enim ſupplicio in templum uſque revoluta, quicquid ſecundum deos ſanctiſſimum eſt, contactu ſuo polluit: quam a ſaxo nuſquam reverti fas eſt, niſi ad ſaxum. Quanto minus quam in templum reſiluit; huc potius venit, ubi damnatur, quam illo ubi abſolvitur. *Albutii Sili*. Si quis adhuc dubitabat de dejecta, veniat, & ſibi ipſi credat. Hæc impudentia virginis eſt: in urbe tam beata cum tot ſuperent virgines, cum tot principum filiæ ſint, poſtulat, ut præteritis his propemodum ab inferis eruatis ſacerdotem. Quare ergo ſi inceſta ſum, vivo? neſcio: hoc unum ſcio, nec fieri quod non poteſt, nec portentum eſſe quod poteſt. Abſit, nefas eſt, ut id ſaxum abſolvat, quod tantum damnatos accipit. *Argentarii Narratio*. Pene Judices narrare cœpi, qualis eſſet rea. ſed quid efficiam, cum illam inceſtam probavero? nempe ut de ſaxo dejicienda videatur. jam viſa eſt. Non imitabor iſtius impudentiam, ut repetendo judicium, quod factum eſt improbaſſe videar. quod exigebatur, probavi: quod judicaſtis, exequar. *Cornelii Hiſpani*. Deos deaſque invoco, quos priore judicio non fruſtra invocavi, inceſta quam tardiſſime pereat. Invocavi, inquit, numina. Quid invocas mulier? Si innocens es, dii non ſunt. Videte quantum ſacerdos peccaverit, quæ nec abſolvi potuit, nec mori. Aut tu ſacerdotium violaſti, aut nos ſacerdotem. Erras ſi ſatis ad ſacerdotium putas, perire non poſſe. *Romani Hiſponis*. Ab Tarpeja ad Veſtam, cujus

jus vittam carnifex rupit. a templo ad ſaxum, a ſaxo ad templum. hic pudicæ ſacerdotis inter ſupplicia & vota diſcurſus eſt. inter ſuperos inferoſque jactata, in novam pœnam revixiſti. *Pompeji Silonis Narratio*. Quod ad rerum expoſitionem pertinet, Judices, non committam ut deorum immortalium ultionem morer. inceſta ſaxo dejiciatur. lege damnata eſt: habetis judicium. dejecta eſt: habetis exemplum. *Vibii Galli* narratio, brevis expoſitio rerum eſt. Adverſariam inceſti poſtulavi, accuſavi, damnavi, carnifici tradidi: permittis jam abeam? Accuſator recede, eamus ad abſolutionem tuam. ita dii damnatam abſolvere maluere, quam ſacerdotem? Sero innocentiam damnata concupiſti, vitam dejecta.

Altera Pars. *Silli Sparſi*. Damnata dejecta eſt: abſoluta deſcendit. *Arellii Fuſci Patris*. Putares puellam demitti, non cadere. *Ceſtii Pii*. Nullam habebat gratiam; in templo dixerat, itaque tantum deos invocabat. Lex ſacerdotum non uſque ad ſaxum differret, niſi expectaret deorum ſententiam. *Cornelius Hiſpanus* deſcripſit altitudinem montis, etiam ſecure deſpicientibus horrendam; & adjecit: Carnifex quoque recedens impellit. nihil fecit tanquam rea, contumax eſt innocentia, turpe putabat ſacerdos rogari, niſi deos. *Marillii*. Mirandum eſt, ſi oppreſſa eſt virgo ſine gratia? Cujus enim genibus ſubmiſit manus? quem deprecata eſt, quæ tarde rogavit etiam deos?

Diviſio, *Latro* in has quæſtiones diviſit. Utrum lex de inceſta tantum ſit, quæ dejiciatur nec pereat: An etiam damnata, ſi innocens poſt damnationem apparuit, deiici non debeat. An hæc innocens ſit: An hæc deorum adjutorio ſervata ſit. *Ceſtius* & illa ſubjunxit huic ultimæ quæſtioni: An dii immortales humanarum rerum curam agant. Et ſi

agunt, An ſingulorum agant; ſi ſingulorum agant, An hujus egerint. Improbabat Albutius, quod hæc non tamquam particulas incurrentes in quæſtionem tractaſſet, ſed tanquam problemata φιλοσοφούμενα. *Fuſcus Arellius* pater ſic diviſit: Utrum inceſtæ pœna ſit dejici, an perire: utrum providentia deorum, an caſu ſervata ſit. Si voluntate deorum ſervata ſit, an in hoc ut crudelius periret.

Color. Hic color fere ſententiis quas propoſui, permixtus eſt. Quid tamen Ceſtius ſenſerit, indicabo. Contra ſacerdotem qui dixerunt, videri deos infeſtos illi, in hoc eam ſervaſſe, ut diutius torqueretur, ajebat Ceſtius, malle ſe caſu videri factum, quam deorum voluntate: nam ſi ſemel illos intervenire huic rei fateremur, manifeſtius erit in pœna ſervatam eſſe ſacerdotem, quam in pœnam actam: quæ non probabat ille. *Triarii*. Remiſſam tibi pœnam putas: ampliata eſt & ipſa, inquit, ampliatio, quæ apud judices fieri ſolet: & verbum in ſententia poſitum, non eſt damnantis, ſed dubitantis. Declamaverat apud illum hanc ipſam controverſiam Varus Quintilius, tunc Germanici gener, ut prætextatus, cum deſcripſiſſet circunſtantem turbam dolentem, quod tam cito oculis pœna ſubduceretur, dixit: Exaudierunt dii immortales populi vota. Inceſtam, ne cito præceps ſupplicium tranſcurreret, revocaverunt. Ceſtius multa contumelioſe dixit in ipſam ſententiam. Sic, inquit, quomodo quadrigas, revocaverunt: nam & ante poſuiſti ſimilitudinem, quia & hæc de carcere exierat. Cum multa dixiſſet, noviſſime adjecit rem, quam omnes improbavimus. Iſta negligentia pater tuus exercitum perdidit, filium objurgabat, patri maledixit. *Paſtor Aretius* hanc controverſiam apud Ceſtium jam Senator dixit, & hunc colorem optimum putavit: Sic vene-
ficiis

ficiis corpus induruit, ut ſaxa reverberaret. Multum Ceſtius hanc corripuit, & dixit, Hoc eſt, quare ego auditores meos invitem ad alios audiendos ire: hoc male mihi facit ille, qui aut athleta aut pyctes eſt. Dicebat autem in Albutium, qui illis diebus dixerat in hac controverſia, durius ſaxo: & in Baſſum Julium multa, qui dixerat, Virgo de ſub ſaxo. Othonem Junium patrem memini colorem inſulſum inducere. quod minus ferendum eſt, quod libros colorum edidit. Fortaſſe, inquit, pœnæ ſe præparavit: & ex quo peccare cœpit, cadere condidicit. *Silo Pompejus* hunc colorem tentavit. Præſtatur, inquit, quædam damnatis ſacerdotibus verecundia. erubuimus quicquam ex damnatæ veſte detrahere. *Hiſpanus* dixit: Ita putaveras una te pœna poſse defungi, cum in ſaxo deos nominaſſes? *Triarius* indignantium voces deſcripſit, & dicentium: Quia non potes, non vis mori. *Marillius* dixit: Conſtituta in ſaxo invocavit deos. publica indignatio exorta eſt. audet iſta nominare deos, audet hoc loco? Quid autem habet jam quod illos roget, niſi bonam mortem? *Diocles Caryſtius* dixit: *a* τάλαινα καὶ τὸ δεύτερον (ait.) *Puton* ait: *b* ἀεὶ ἐχθρὸν νομίσης ἐφ᾽ ᾧ βέβλησαι.

GRÆCA EXPLETA.

a Miſera etiam ſecundo.

b Semper hoſtem putaveris per quem dejecta fuiſti.

Digitized by Google

CONTROVERSIA IV.

Vir fortis ſine manibus.

Lex. Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit. *Altera*. Liceat adulterium in matre & filio vindicare. *Thema. Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum uxore, ex qua filium adoleſcentem habebat: imperavit filio ut occideret. Non occidit: adulter effugit; abdicat filium.*

CONTRA FILIUM. *Porcii Latronis*: Adulteros meos tantum excitavi. me miſerum, quam diu jacuerunt poſtquam deprehenderam? Ego te non abdicem, quem poſſem occidere? O acerbam mihi virtutis meæ recordationem! O triſtem victoriæ memoriam! Ille onuſtus modo hoſtilibus ſpoliis vir militaris, adulteris meis tantum maledixi: ſolus ego ex omnibus maritis, nec dimiſi adulteros, nec occidi. Quid ridetis? inquam, quod non habeo manus? voco filium. Tu viri fortis filius, qui ſtringere ferrum non potes? ne truncus quidem capi potui, niſi domi. utcunque tamen potui, obluctatus ſum, & truncum corpus oppoſui. Exierunt adulteri, tantum meo ſanguine cruenti. *Cornelii Hiſpani*. O dignum, cui aut pudica contingat uxor, aut impudica, dum armatus eſt! Te reſpublica invoco, quæ manus meas poſſides: quis non putet aut me ſine filio fuiſſe, aut filium ſine manibus? *Ceſtii Pii*. Conceptus eſt iſte: ex quo, ſciemus, cum adulteros deprehendero. Nunquam putavi futurum ſalva republica, ut vir fortis ſentiret ſe manus perdidiſſe. *Marillii*. Adulteros meos uſque ad limen proſecutus

ſum.

Digitized by Google

ſum, cucurri miſer ad ferrum, quaſi manus haberem. *Triarii*. Deciderunt arma cum manibus: tunc primum ſenſi me manus perdidiſſe. Dii boni, & his manus aliquis deriſit? *Aſprenatis*. Arceſſitus ut occideret adulteros, venit ut dimitteret. Ita ego manus etiam pro adulteris perdidi. ſteti deprehenſus ab adulteris meis. Patris deſertor, matris leno, quem puto jam creditis non eſſe filium viri fortis, tertius in cubiculo deriſor ſtetit. *Fulvii Sparſi*. In bello meas, in domo etiam filii manus perdidi. Proceſſit in bellum hic unus omnium adoleſcentis filii vicarius: in acie vicit, domi captus eſt: portat inter ſpolia viri fortis voluntates adulteros. Adoleſcens, venit tempus militiæ tuæ; indignare ſi deceptus es. Tam fruſtra ad filium, quam ad gladium cucurrit. ridebant adulteri truncas viri fortis manus, circa ſua arma labentis. *Argentarii*. Ante patriæ quam patri negavit manus. Libenter cauſam ejus ſuſcepi. quis enim illum non vindicet? quid hoc infelicius, quem adulteri tunc riſerunt, cum deberent mori? Vir fortis in civitate truncus, integros adulteros ſpectat. *Julii Baſſi*. Non eſt quod putetis puniri illum: ad ſuos dimittitur, inquam, ad matrem ſuam: neſcio an & ad patrem. Meruit hereditatem illius, quem occidere parricidium putavit. Nulli unquam plus debuiſtis viro forti; uſque eo pro vobis pugnavit, ut pro ſe non poſſet. Adoleſcens, quos dimiſiſti, ſequere.

Pars altera. *Vibii Galli*. Matrem, inquit, non occidiſti. quem minus hoc crimine perdere debui quam patrem? Pater occidere juſſit: lex vetat: non comparaſſem patri legem, niſi cum illa lex fuiſſet. alterum putavi parricidium, matrem coram patre occidere. *Arellii Fuſci*. Patris. O miſera pietas! Inter quæ parentum vota conſtitiſti?

Non

Digitized by Google

Non ſemper ſcelera noſtri juris ſunt. atroces quoque animos miſericors natura debilitat.

Diviſio. *Latro* hac uſus eſt diviſione; An licuerit filio: An vindicare oportuerit: An ſi licuit, & oportuit, ignoſcendum ſit illi, ſi non potuit, indulgentia repugnante. An licuerit, in illa diviſit: An tunc liceat adulterium filio vindicare, cum maritus non eſt: An tunc liceat, ubi maritus in eo loco eſt, quaſi omnino non eſſet. An oportuerit, tractationis quidem eſt, quam ut quiſque vult variat. Latro tamen ſic ordinavit. Oportuit, etiam ſi pater non juberet, occidere adulteram, viri fortis uxorem. Oportuit, jubente patre, etiam ſi ipſe poſſet occidere. Oportuit cum & juberet, & ipſe non poſſet. Novi declamatores illam quæſtionem tentaverunt ex verbo legis natam, *Adulterum cum Adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat*, *ſine fraude ſit*: An nemo poſſit occidere, niſi qui deprehenderit. Tentaverunt & illam, An non poſſit abdicari filius, ob id quod illi facere ſalva lege non licuit.

Color. Color pro adoleſcente unus ab omnibus qui declamaverunt introductus eſt: Non potui occidere: ex illa Ciceronis ſententia tractus, quam in ſimili controverſia dixit, cum abdicaretur is qui adulteram matrem occidendam acceperat, & dimiſerat terrore. *Latro* deſcripſit ſtuporem totius corporis, in tanto inopinati flagitii ſpectaculo: & dixit: Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia. ſed cum oculorum caliginem, animi defectionem, membrorum omnium torſionem deſcripſiſſet, adjecit: Antequam ad me redeo, exierunt. *Gorgias* inepto colore, ſed dulci **. *Pammenes* ex bonis declamatoribus dixit **. *Gorgias* egregie dixit **. *Pammenes* dixit **. *Fuſcus Arellius* dixit:

Digitized by Google

dixit : Majus erat ſcelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. *Albutius* non narravit, ſed hoc colore egit ab initio uſque ad finem. Ego me defendere debeo: ſi quid mihi objectum erit, aut negabo, aut excuſabo. Si quid exegeris majus viribus meis, dicam : Ignoſce, non poſſum. Ignoſcit filio pater navigationem recuſanti, ſi non ferat mare : ignoſcit non ſequenti caſtra, ſi non poteſt, quamvis pater ipſe militaris ſit. Non poſſum occidere. Agedum ipſam legem recita : Liceat & marito, liceat & filio. Quare tam multos nominat, niſi quod putat aliquos eſſe qui non poſſint? Et in deſcriptione dixit : Cum me vocavit pater, hoc, inquam, putavit ſupplicium futurum morte gravius, ſi adulteram filio oſtenderet. Et illud dixit: Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium ſtupentem. *Silo Pompejus* hoc colore narravit. Non putavi mihi licere. *Blandus* hoc colore. Utrinque filii nomen audio : pater rem petit juſtiorem, mater faciliorem. Et illud poſt deſcriptionem adjecit. Fatebor vobis, parricidium coram patre facere non potui. *Ceſtius* hoc colore egit. Proſiluit, inquit, protinus mater, & amplexu ſuo manus meas alligavit. Ago confuſioni meæ gratias, quod nihil in illo cubiculo vidi, niſi patrem & matrem. Pater rogabat, ut occiderem : mater, ut viveret. Pater, ne nocens impunita eſſet : mater, ut ego innocens eſſem. Pater recitabat legem de adulteris: mater de parricidis. Et ultimam ſententiam dixit : Occidere matrem ſi turpe eſt noluiſſe, non potui. *Argentarius* dixit: Non eſt quod me ex hoc habitu æſtimetis, quod manus habeo: tunc non habui. Et illud dixit: Dat pœnas tibi: perdidit virum, perdidit filium, ægrotanti non aſſidebo, egentem non alam, omnia mihi libera ſunt, jam vitam illi non debeo.

Ex

Digitized by Google

Ex altera parte multa ſunt pulcherrime dicta: ſed neſcio an Græcis noſtri ceſſuri ſint. In hac controverſia dixit *Amas*: Habet aliquid corrupti hæc ſententia. *Latro* dixit: Quantum ego tunc queſtus ſum cum fortuna mea, quod non & oculos perdidiſſem! *Silo Pompejus* dixit: Fili, aut oculos erue, aut manus commoda. Omnes aliquid belli dixerunt, illo loco quo deprehenſi ſunt adulteri dimiſſi. *Latro* dixit: Adulteros meos tantum excitavi. *Fuſcus Arellius* dixit innuiſſe nuntiæ. frigidius dixit contrariam illi ſententiam: Adulteros interventu meo ne excitavi quidem. *Vibius Rufus* dixit: Adulteri marito non aſſurrexerunt. *Pompejus* dixit: Adoleſcens, denique adulteros excita: poſtquam tu veniſti, ſecurius jacent. *Latro* dixit: Erratis, qui me putatis manus non habere. filium vocavi: ut intravit, ab adultero ſalutatus eſt. *Fuſcus* dixit: Fili, tuam fidem oſtende, te integro, manus me non perdidiſſe. controverſiam mihi de te facit adulter, veni, utrius filius ſis, indica. *Punitius* & pulchre dixit, & nove ſumpſit ab omnibus bene dicta. Irrupi in cubiculum adulterorum: quid mentiar miſer? aperto cubiculo expectabant adulteri. *Ceſtius* dixit: Vocavi filium. riſit adulter, tanquam qui diceret: Meus eſt. *Vibius Rufus* dixit: Adulter matris exit, & commodo ſuo. *Hybreas* hunc ſenſum optime dixit. *Dionyſius*, filius ejus Dionyſii, qui Ciceronis filium docuit; elegans magis Declamator, quam vehemens, hunc ſenſum & vehementer dixit, & eleganter. *Vibius Rufus* dixit: Quam otioſi, quam ſecuri adulteri tranſierũt præter oculos meos, præter filii manus? *Latro* cum exeuntes adulteros deſcripſiſſet, adiecit: Adoleſcens, parentes tuos ſequere. *Nicetes* illam ſententiam pulcherrimam, qua neſcio an noſtros

an-

anteceſſerit, ſed illum Albutium, qui Græcis præeminet, cum pugnantem in acie ſe deſcripſiſſet, dixit: Me miſerum, quas manus adulter effugit: & illud Albutii: Non potui, inquit, matrem occidere. quo excuſatior ſis, adjice, & patrem. *Albutius* ſic narravit, ut tanquam filio ſciente factum eſſet adulterium, ſuſpectum patri, quaſi conſcium matri ſuæ fecerit. *P. Aſprenas* dixit: Exiit noviſſime maritus, & dedit adulteris locum. Idem dixit: Matrem occidere non potes. adulterum certe occide. An & iſte pater eſt? dixerat Nicetes. *Murrhedius* dum hanc ſententiam imitari vult, ſtultiſſimam dixit: Reliqui in acie pugnaces manus.

CONTROVERSIA V.

Raptor duarum.

Lex. Rapta Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Thema. *Una nocte quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera nuptias*.

CONTRA RAPTOREM. *Porcii Latronis*. Jam ſe parabat in tertiam, niſi nox defeciſſet. Stupri accuſatus, ſtupro defenditur. Cum altera litigat rapta, alteram advocat. Vindicate patres, vindicate fratres, vindicate Mariti, fortior diſciplinæ publicæ ſeveritas ſurgat, jam binæ rapiuntur. *Mentonis*. Poſtera die erat in hujus domo fletus, lamentatio matris ſpes ſuas deplorantis: cum interim ex alia domo alia vociferatio oritur, alius tumultus. coit populus, velut publico metu exterritus, & vix credens duos tantum raptores fuiſſe, cum interim producitur publicus pudicitiæ hoſtis, quem una nocte unius virginis injuria non fatigaverat. *Ceſtii Pii*. Alteram injuriæ rapuit, alteram patrocinio.

cinio. Quantum ſuſpicor, ne rapta quidem es. quæris argumentum? non iraſceris. quomodo iſtud fit? duabus injuriam fecit: una queritur. Miſericors ſum, inquit. Gaude, habes qui te vindicet. Vide qualem habitura ſis virum: non eſt una contentus. *Argentarius* eundem ſenſum dixit, hoc ad ecto: Non eſt una contentus, ne una quidem nocte. *Pompeji Silonis*. At quam bene mimum egit, quomodo raptam ſe queſta eſt, qua vociferatione, quam perbene illi optionem ceſſimus. *Triarii*. Perieras raptor, ni bis perire meruiſſes. *Junii Gallionis*. Sumatur de illo ſupplicium, conſtituatur in conſpectu publice: cædatur diu: toto die pereat, qui tota nocte peccavit. Subito faſtidioſus raptor occurrit, & ait: Jam nec nuptias volo. Stulta deciperis. dicam ſuus? quid dixerim tibi? idem enim dixi & huic; dum te peto, in illam incidi. *Arellii Fuſci* patris. Retro amnes fluant, & ſol contrario curſu orbem revocet: confugiat ſacrilegus ad aras, raptorem rapta vindicat.

Ex altera parte. *Pompeji Silonis*. Poſtero die cum illi narratus eſſet nocturnus error, dum putat ſe in unam incidiſſe, huic priori ſupplices ſubmiſit manus, hanc prius deprecatus eſt: exoravit: propter hoc puto iſta magis raptori iraſcitur. Altera ex puellis raptorem mori vult, altera ſervari reum: alter judex damnat, alter abſolvit: inter diſpares ſententias mitior vincat. Dicam quod ſentio: magis iraſceretur, ſi unam tantum rapuiſſet. diceret, Ergo ego ſola digna viſa ſum, cui injuriam faceret? *Argentarii*. Referat nunc Virginiam, referat Lucretiam: plures tamen Sabinæ ſunt: Ex tribunis potentior eſt qui intercedit: non eſt invidioſa poteſtas, quæ miſericordia vincit. Quid ceſſas puella? pro marito roga. Hæc ſententia deridebatur a Ceſtio, quaſi improba.

DI-

Digitized by Google

DIVISIO. In hac controverſia de prima quæſtione nulli cum altero convenit. *Latro* primam fecit quæſtionem: Non poſſe raptorem, qui ab rapta mori juſſus eſſet, ſervari. Si legatus, inquit, exire debet; peribit: ſi militare debet, peribit: ſi legem dicere debet, peribit: ſi raptam ducere debet, æque peribit. Si is ante te rapuiſſet, & nuptias optaſſet, interpoſito deinde tempore, antequam nuberet, hanc vitiaſſet: negares illum debere mori, rapta jubente? Atqui nihil intereſt: niſi quod dignior eſt raptor morte: cujus inter duos raptus ne una quidem nox intereſt. Si rapta nupſiſſet, deinde poſt tertium diem rapuiſſet aliam, negares illum mori debere? Atqui quid intereſt? niſi quod honeſtius tunc maritum defenderes, quam nunc raptorem defendis. Alteram fecit; An rapta, quæ nuptias optat, nihil amplius raptori præſtare poſſit, quam ne ſua lege pereat: contra alienam legem nullum jus habeat. Optaſti nuptias: non occidetur tamquam raptor tuus. at idem ſi eadem nocte qua te rapuit, ſtationem deſeruit, fuſte ferietur. ſi ſacrilegium fecit, occidetur. Licet tu dicas, Quid? ergo ego non nubam? Tu raptori præſtas, ut illum ipſa non occidas: non potes præſtare, ne quis occidat. Quomodo ſacrilegus, quamvis a te ſervatus, periret, ſic alterius puellæ raptor a te ſervatus peribit. Si rapuiſſet te, deinde deprehenſus in adulterio adſervaretur in tormentum diutius pereundi: tu interim educta nuptias optaſſes (datur enim optio & in abſentem) vetares illum occidi a marito? Quid intereſt, qua lege pereat, niſi quod modeſtius alienam legem interpellares quam tuam? Tertiam fecit: cum quod utraque optat, fieri non poſſit, an ea eligenda ſit optio, qua ultio ad utramque perveniat. Atqui mortem optat mea optio, & te vindicat.

cat: tua me non vindicat, nec hoc tibi mea optio præſtat, quod mihi, occiſo raptore invidiam. Illa reſpondet: Optio tua me non vindicat? Vindictam tu meam putas, non fieri quod volo, fieri quod nolo? etiam mihi contumelioſum erit, te dignam videri in cujus honorem occidatur: me indignam in cujus honorem ſervetur. Iſto modo & mea te vindicat. Nempe lex duas pœnas ſcripſit vitiatori: alteram paſſurus eſt: non eris inulta. jam raptor non erit impunitus: habebit pœnam, indotatam uxorem. Reſpondet eodem modo. Morietur: ſed non mihi. Servabitur, ſed tibi. Quartam fecit quæſtionem: Si non poteſt utriuſque rata eſſe optio, utra dignior ſit. Ultimam non quæſtionem, ſed tractationem: Nullum non raptorem impunitum futurum: ſi hæc via impunitatis monſtretur, ut qui plures rapuiſſet tutior eſſet. Neminem non inventurum aliquam humilem, quæ ſe in optionem commodaret. *Fuſcus Arellius* primam quæſtionem hanc fecit: Qui duas rapuit, perire utrique debet. Lex, inquit, quæ dicit, *Rapta Raptoris aut mortem optet, aut nuptias*: de eis loquitur, qui ſingulas rapuerunt. non putavit quemquam futurum, qui una nocte duas raperet. Non quæro, quid optetis. quod ſeveriſſime optare poteſtis, occupo. neceſſe eſt raptorem mori. Quare? utrique raptæ debet ultio contingere. Utramque enim non potes ducere, utrique mori potes. Una pars legis ad hunc raptorem pertinet, in qua mors eſt. Putate enim utramque nuptias optaſſe? quid futurum eſt? in raptoris matrimonium ambitus erit. Putate illum plures rapuiſſe quam duas: quid fiet? una nubet? Nuptiæ ad unam pertinebunt, mors ad omnes. Qui duas rapuit, utrique debet mori. quare? dicam. Quod vult, eligat. Aut nuptias optabunt; aut altera mortem, altera

Digitized by Google

ra nuptias. Si nuptias optaverint, non poterit fieri quod utraque voluerit. Uno modo poterit fieri quod utraque volet, ſi utraque mortem optaverit. Ergo fiat id; quo uno duæ vindicari puſſunt. Hic tractavit: Ne exemplo quidem utile eſt, non utique perire eum qui duas rapuerit, ne hunc morem pernicioſiſſimum introduci civitati, ut aliquis propter hoc non pereat, quia perire ſæpius meruit. Reliquam partem controverſiæ Fuſcus in hæc diviſit: Utra optio honeſtior ſit, utra juſtior, utra utilior. *Ceſtius* hanc partem controverſiæ ſic diviſit: Utra puella dignior ſit, quæ valeat: utra optione raptor dignior ſit. Ceſtius & conjecturalem quæſtionem tentavit: An hæc cum raptore colluſerit, & in hoc rapta ſit, ut huic opponeretur. *Iatro* ajebat, non quicquid ſpargi poſſit ſuſpicioſe, de eo etiam dicendum. Colorem hunc eſſe, non quæſtionem: eam quæſtionem eſſe, quæ impleri argumentis poſſit. *Ceſtius* ajebat, & eam impleri poſse argumentis. Hunc ſenſum a Latinis jactatum *Nicetes* dixit: a ἐπὶ τὴν τρίτην νὺξ ἔχηνεν. *Glycon* dixit. *Diocles Caryſtius* dixit. Hunc ſenſum *Vibius Rufus* ſubtiliter dixit. Volo tibi malam gratiam cum ſponſo tuo facere. habet amicam. In hac controverſia dixit *Albutius*, Ambulat in maſculos. adeo nullum ſine amatore vitium eſt, ut hoc quidam diſertum putaverint. ego tamen magis miror, hoc Albutium potuiſſe dicere, quam aliquos potuiſse laudare. Ex Latinis dixit *Triarius*: Gratulor vobis virgines, quod citius illuxit. *Argentarius* dixit, Quæritis quid iſti finem rapiendi fecerit? dies.

GRÆCA EXPLETA.

a Ad tertiam nox inhiavit.

CONTROVERSIA VI.

Archipiratæ filia.

Thema. Captus a piratis ſcripſit patri de redemptione. non redimebatur. Archipiratæ filia jurare eum coegit, ut duceret ſe uxorem, ſi dimiſſus eſſet. juravit. Relicto patre ſecuta eſt adoleſcentem. Rediit ad patrem, duxit illam. orba incidit. pater imperat, ut archipiratæ filiam dimittat, & orbam ducat: nolentem abdicat.

CONTRA FILIUM. *Porcii Latronis.* Pro dii boni, & hæc puella hoſpitio patris excepta eſt. Prohibeo domo terra prohibendam. Bonæ ſpei uxor, bonæ ſpei nurus, quæ amare poteſt captivum, odiſſe vel patrem. Captus, inquit, in tenebris jacebam. Narra obſecro ſoceri tui beneficia. Poſſum, Judices, eſſe ſecurus? filius meus ait ſe uxori parricidium debere. *Ceſtii Pii.* Quis interfuit nuptiis tuis? pater? denique puellæ pater.

Ex altera parte. Silii Baſſi. Hodie captivus eſſem, niſi hæc archipiratæ filia fuiſſet. Ut dixi, Patrem habeo: inter bonos captivos ſepoſitus ſum. Archipiratæ filia vocatur, puto ex aliqua nata captiva: certe animum ejus natura a patre abduxerat: miſericors erat, deprecabatur, flebat, movebatur periculis omnium: nihil in illa deprehendi poterat piraticum. Promiſi nuptias, & quaſi aliquam ſacram teſtationem, tuum nomen inſerui. Eo loco me non deſerit, in quem venire etiam patres timuerunt. Arctius nos fortuna alligavit, quam ut orba poſſit divellere. Vidiſſes tectum pannis corpus, omnia membra vinculis preſſa, maciem, retractos introrſus oculos, obtritas catenis

&

& inutiles manus . talem quis amare niſi miſericors poſſet ? Decepi te puella , alia pollicitus ſum . Venies in patriam mecum , ibi tibi referam gratiam: hic catenatus , egens , ſqualidus quid poſſum ? pater meus , ſocer tuus (hoc enim jampridem te vocabat) ſocer , inquam , tibi tuus gratiam referet . Quidam avitas paternaſque flagitiis obruerunt imagines , quidam ignobiles nati fecere poſteris genus : in illis non ſervaſſe quod acceperant , maximum dedecus : in his quod nemo dederat feciſſe , laudabile . Si poſſent homines ſibi ſortem facere naſcendi , nemo eſſet humilis , nemo egens , unuſquiſque felicem domum invaderet . Sed quandiu non ſumus , natura nos regit , & in quemcunque vult caſum nos mittit . Hinc ſumus æſtimandi , cum ſumus noſtri . Quis fuit Marius , ſi illum in ſuis inſpexerimus majoribus ? humilis . In tot conſulatibus nihil habet clarius quam ſe auctorem . Pompejum ſi hæreditariæ extuliſſent imagines , nemo Magnum dixiſſet . Servium regem tulit Roma : in cujus virtutibus humilitate nominis nihil eſt clarius . Quid tibi videntur illi ab aratro citati , qui paupertate ſua beatam fecere rempublicam ? Quemcunque volueris revolve nobilem : ad humilitatem pervenies . Quid recenſeo ſingulos , cum hanc urbem poſſim tibi oſtendere ? Nudi ſtetere colles . Inter hæc tam effuſa mœnia , nihil eſt humili caſa nobilius . faſtigiatis ſupra tectis auro puro fulgens prælucet Capitolium . Potes objurgare Romanos , quod cum humilitatem ſuam obſcurare poſſint , oſtendunt . Sed hæc non putant magna , niſi apparuerit ex parvis ſurrexiſſe . Miſereri illius oportet , quia orba eſt . iſta tamen habet propinquos, habet amicos paternos, habet te imbecillitatis ſuæ tutorem fortiſſimum . Omnes uxores divites ſervitutem exigunt . Crede mihi,

Digitized by Google

volet in ſuis regnare divitiis: & tamen æquum eſt eam poſſidere domum, quam meam agnoverit. Si cœperimus eſſe magis liberi, ſi paullo ſpecioſior animo ejus effulſerit domus, ſi parum blande fecerimus, reliquit: & tunc eſt tormentum, carere divitiis, cum illas jam ſenſeris. Vides quid inter duas uxores interſit. iſta ſi nos reliquerit, repetet ſuos: hæc quod dedit, dimiſſa non auferet. Multi duxere ſine dotibus uxores: quidam dictas non accepere dotes: quidam emptis contenti fuere mancipiis: & cum poſſent accipere divitias, emere quibus libertatem darent maluerunt, quam ſuam vendere. Aliquis in adoptionem juvenis petitur? ſi volet ire, quæret ſenex ille qui petit, quales, & quos habeat majores, quanta bona, an ſatis magno ſe poſſit addicere. Aliquis captare orbos ſenes vult, & ſuas ſpes in alienas mortes diffundere? excutiat teſtamenta, ſcrutetur cenſus. Ubi vero quæret uxorem, videat an nuptias ſuas amet, an nihil pluris faciat marito, an miſericors ſit, an fortis ſit, an poſſit ſi quid viro inciderit mali, una tolerare. Si his bonis fuerit inſtructa, dotata eſt. Non poſſumus una felices eſſe: quod ſolemus, una infelices erimus. Fac, inquit, quod imperat. nolo propter me patrem tuum offendas. Ibo, inquit, ſola. Tu ibis? quo infelix? Quas petitura regiones? Eſt enim tibi aliquis locus? pater tuus nobis maria præcluſit, meus terras. *Ceſtii Pii*. Solent qui coguntur a patribus ut uxores ducant, illa dicere: Non ſumus etiam nunc apti nuptiis. Ego contra, refugio uxorem quia uxorius ſum. *Arellii Fuſci* patris. Inſolens malum eſt, beata uxor. Cum immenſum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas noſtras oneravérit, quid aliud quam beate ſerviemus? Altera filium dat tibi, altera patrimonium;

pa-

pater, utra magis dives eſt? Locuples eſt, pater, quam mihi concilias. O ſi ſcires, quam dives hæcfuiſset. Orba, inquit, eſt. & hæc orba eſt. Inter duas orbas ea mihi curanda eſt magis, quam orbam ego feci.

Diviſio. In hac controverſia nihil litium fuiſse fere omnes conſentiunt. *Latro* primam quæſtionem fecit: An pater propter matrimonium filium abdicare poſſit, cum liberum cuique hujus rei arbitrium ſit. *Gallio* ſubjecit huic: Etiam ſi poteſt imperare filio, ut uxorem ducat, an ei qui jam habet? *Latro* ſecundam fecit: Si jus eſt patri, etiam propter matrimonium abdicandi, An liberum huic fuerit, non parere cum juraſſet. Hoc in hæc diviſit: An nemo jurejurando teneatur, quo per neceſſitatem adactus eſt: An expleverit jusjurandum, ducendo illam uxorem: An etiam ſi non explevit, non teneatur religione, qui coactus aliquid contra iusjurandum fecit: hunc autem cogi a patre ſuper jusjurandum facit: An poſſit parere patri, An debeat. Hic de meritis puellæ & moribus.

Color. Colore hoc uſus eſt *Latro* pro patre: Puellam non miſericordia motam, ſed libidine: & ideo non eſse beneficium. In argumentis eleganter hanc partem tractavit: Etiam ſi beneficium dediſset, non eſse ſic referendam gratiam. deinde beneficium eſse quod judicio detur, non quod furore aut morbo. *Hiſpo Romanus* alio colore dixit: Illam non amore adoleſcentis, ſed odio patris ſui ſecutam eſse. Voluit ille & amoris commendationem detrahere. *Buteo* longe acceſito colore uſus eſt; voluit eam nubere non invito patre, ſed ſecreto ſuadente, palam diſſimulante totum hoc geſtum. ratione illa honeſtam conditionem nuptiarum inventam, cum alio nullo modo poſset. neque enim aliter illos effugere potuiſse, niſi

patiente patre. Sed ajebat *Latro*, non eſſe tanti, detrahere illi commendationem ſoluti adoleſcentis, ut detraheretur invidia relicti patris. *Fuſcus Arellius* egregie declamavit: Non enim propter nuptias orbæ dimitti illam, ſed quamvis orba non eſſet, ejici juſſit. non aliam ſibi magis placere, ſed illam diſplicere dixit: & hoc quod *Latro* tranſcurrerat, preſſit. Timere ſe puellam temerariam, inter piratas natam, inter piratas educatam, impiam in patrem. *Gallio* illud quod omnes ſcholaſtici tranſierunt, dixit: Timere ſe, ne hæc ſpeculatrix eſſet, & piratis omnes occaſiones indicaret: aut certe ne videretur nolle ſe ſuſpectum eſſe reipublicæ illi juraſſe. timuit, ne a puella videretur improbe jusjurandum exegiſſe. Ne quid liberi ſibi eſſet, adjecit, juraſſe per patrem. *Triarius* dum ſententiam puerilem captat, inepte dixit, Juraſſe & ſe per orbam. Ajebat enim *Ceſtius*, valde hanc fieri orbam, etiam ſi juraſſet. *Latro* ajebat quoque jusjurandum ineptum eſſe: nihil enim minus convenire, quam aliquem per patrem jurare, patrem relicturæ. Omnes honeſtam matrem puellæ dederunt: omnes dixerunt eam miſericordia motam, non amore. Solus *Pollio* judicio feciſſe vult eam: etiam a miſericordia diſceſſiſſe: dixit enim illam non potuiſse cum piratis vivere. Ut primum honeſtam occaſionem invenerit diſcedendi, diſceſſiſse. *Q. Haterius* a parte patris pulcherrimam imaginem movit. Cœpit enim ſubito quo ſolebat curſu orationis fervere, quaſi exaudiret aliquem tumultum, vaſtari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agreſtium: & cum omnia impleſſet terrore, adjecit: Quid exhorruiſti adoleſcens? ſocer tuus venit. *Glyconis* valde levis & Græca ſententia eſt. Tolerabilem dixit illam rem, cum jurisjurandi vim deſcriberet:

Digitized by Google

beret: hoc eſſe quod fœdera ſanciret, quo aſtringeretur exercitus. *a* ὅρκος ἐστὶ πεῖσμα καὶ παρὰ πειραταῖς νημερτὲς μένον. *Artemon* circa eundem ſenſum verſatus eſt a parte adoleſcentis. cum dixiſſet relictum patrem, adjecit: *b* λοιδόρει νῦν τὸν ἀρχιπειράτην, τὸν μιαιφόνον, τὸν ΠΡΟΣΕΔΟΝ, προδότης, εἰ θέλεις, καὶ τὸν ἐπίορκον.

GRÆCA EXPLICATA.

a (al. ϖρῆγμα) Juſjurandum eſt firmamentum, etiam apud piratas verum manens.
b Convitiare nunc archipiratæ ſanguinario ..... adde, ſi libet, etiam perjuro,

CONTROVERSIA VII.

Tyrannicida a piratis dimiſſus.

Lex. Liberi parentes alant, aut vinciantur.
Thema. *Quidam alterum fratrem tyrannum occidit: alterum in adulterio deprehenſum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus ſcripſit patri de redemptione. Pater piratis epiſtolam ſcripſit, ſi præcidiſſent manus, duplam pecuniam ſe daturum: piratæ illum dimiſerunt. patrem egentem non alit.*

PRO TYRANNICIDA. *Porcii Latronis*. Da mihi epiſtolam eſurientis iſtius. Manus, inquit, præcidantur. in quam partem corporis durius ſævitia incurrat? cetera membra mea ſunt, manus publicæ ſunt. Talem me dimittite, qualem a piratis recepiſtis. Non habeo quod de fortuna queri poſſim, eum qui manus meas configit. Si præcideritis, inquit, manus: Si iraſceris: ſcribe potius, Si occideritis. Tyrannicida exitum tyranni rogo. Non timeo, ne manus quas pi-

ratæ ſolverunt, judices alligent. Ex omnibus quæ mihi fortuna terra marique privatim mala publiceque congeſſit, tyrannum, adulterum, piratas, nihil expertus ſum durius quam patrem. Tyrannus cum timeret manus meas, non præcidit. injuria matrimonii nihil abſtulit corpori. piratæ, quaſi beneficio meo viverent, gratis miſerti ſunt. Unum hoſtem inexorabilem habui quod felici re, quod ſubito inimico, non ante tyrannidem navigavi. Genui, inquit, educavi. nempe iſtud beneficium & tyranno præſtitiſti, & adultero. Has manus ſi per te redimere non potes, rempublicam appella. Adulter cum manibus ſepultus, tyrannus cum manibus projectus eſt. Magnis ſceleribus jura naturæ intereunt. non magis tu pater, quam illi fratres. Audite novam captivi vicem. Tutus ſum, ſi pater meus nihil habet. Quicquid habes, pro redemptione filii mitte: non eſt quod timeas: non deerunt tibi alimenta, cum dixeris tyrannicidæ patrem. Pro adultero filio rogas? quærite nunc quomodo tyranni fiant. *Ceſtii Pii*. Cedo mihi epiſtolas patris. quæris unde habeam, cum mihi nullas miſeris? Duplam dabo pecuniam: apparet, pro unico filio rogat. Duplam pecuniam dabo: unam ſummam pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus præcideritis, hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Non habui pecuniam; ſed rogare illos potes, & audacter roga; in miſericordes piratas incidi. Quare non alo? quia captum filium tuum, age, parum eſt, ſi dixero, non redemiſti. Alere non poſſum: perdidi manus. non credis? epiſtolam lege. Duplam pecuniam dabas, avaris dabas, piratis dabas; ſic excuſabant piratæ, ipſas mihi cum præciderent manus: Pater juſſit, ajebant. magnum facinus eſt, ſed magno licet. Egens ſum, inquit. mentiris. Cedo mihi

Digitized by Google

hi patris mei cenſum. Quid ergo alis patrem? dimiſſus fortaſſe promittam; cum rogaveris, nihil paciſcor. Etiamnum manus meas petis? nega tuam eſſe epiſtolam, & habes argumentum. dic, Ego rogare pro adultero ſoleo. Qui non aluit, inquit, patrem, alligetur. Plus de manibus meis timui. *Cornelii Hiſpani.* Quid me rogarit pater, neſcio: publica vindicta cruentum gladium privato tyranno impreſſi. Captum me piratæ nihil aliud quam alligaverunt. *Q. Pius.* Duplam pecuniam dabo. Polliceris, inquam. petitur unde tantas patrimonii vires habeas. etiamnum tanquam de tyranni arca loqueris. Corrupit frater uxorem meam, quam nec tyrannus violaverat. Ut pretium piratæ conſtituerunt: Gaviſus ſum, inquam; locuples pater poterat dare, etiamſi duplam popoſciſſent. Remiſerunt me reip. cum manibus, patri cum epiſtolis. *Pompeji Silonis.* Pactus ſum de redemptione. ſcripſi patri. quicunque pro tyrannicida veſtro pependiſtis; certum habeo, ſolliciti optatis; ut hæ litteræ ad patrem perveniant. Egeo, inquit. ſic ſubito? Quod ex toto emi non debet, duplo emit. *Arellii Fuſci* patris. Cauſam meam tenui apud eos, qui nihil debebant manibus meis. Tunc primum egere queritur iſte, cum manus meas vidit. Quid mirum, ſi non putaverunt turpe piratæ, accipere mercedem quam pater dabat? Ades pietas: ſi ſancte vixi & innocenter, effice ut iſte manus meas, qui odit, deſideret. Tarde mihi epiſtola ſolvi videbatur. Hoc prorſus ad fabulas, repleto ſceleribus noſtro ſæculo, deerat, ut narraretur aliquis ſolutus a piratis, & alligatus a patre. *Blandus.* Hic qui unde vivat non habet, quam care tyrannicidæ veſtro ſe mancipat? quid agis pirata filii, piratarum magiſter, ejus crudelitatis emptor, cujus nec pirata venditor eſt? *Romani Hiſ-*

Digitized by Google

tonis. Pater piratis ſalutem. Hanc eripis filio. Duplam dabo. Quid neceſſe eſt ? potui vilius ſolvi. Ut præcidatis manus. Obſtupuerunt piratæ: & cum dimitterent, dixerunt: I, dic patri tuo, non omnia piratas vendere. *Mentonis*. Adhuc, Judices, tanquam pro manibus meis egi. verum eſt confitendum, vobis remiſſæ ſunt. Exhibeo reſpublica piratarum depoſitum tibi. manus hæ tuæ ſalvæ ad te perlatæ ſunt. Fac quod voles. illud unum rogo, ſi peccaverunt, cuilibet tu vinciendas trade. ſi iſti tradis, ſic alligabit quomodo voluit. præcidet. *Allegii Flavii*. Adhuc qualem optem patrem, neſcio. divitem ? debilitat. egentem ? alligat. neutrum manibus meis expedit. Duplam dabo, ut manus præcidatis. Filium minus crudelem habuiſti. *Marillii*. Ut allata eſt epiſtola, cœperuntque eam piratæ ſolvere, ut recitata dupla in epiſtola pecunia eſt: Hic eſt, inquam, pater, quem vobis laudaveram. *Triarii*. Ubi eſt patrimonium tuum illud, quo tyrannos inſtruis, quo adulteros facis ? ubi eſt ? certe in me nil impendiſti.

Pars altera. *Silii Baſſi*. Infelix futura eſt etiam victoria mea. ſi non tenuero cauſam, fame moriar: ſi tenuero, hoc tantum conſequar, ne fame moriar. Duxi uxorem nimium fœcundam ? peperit mihi tria neſcio quæ prodigia, variis generibus inter ſe & me furentia: unum qui poſſet patriam opprimere, alium qui fratrem violare, alium qui patrem. Teſtor, Judices, omnes cives meos. una ſervivimus, nemo tyrannidem me uno ſenſit magis. Argumentum habeo maximum, quod vivo. Non peperciſſetis mihi, ſi putaſſetis me patrem tyranni. Dum inter ſe pugnant, vicit reſpub. Reliqui duo, quia non poterant in nos, inter ſe, tyrannidem exercuerunt. Habebat iſte neſcio quam uxorem, quam in arce cognoverat. Si alligare

te

te poſsem, proficiſcentem alligaſsem. Non opus eſt tibi magna impenſa ad ſuſtinendum patrem. tu mecum alimenta partire. nolo me tam bene alas, quam ego te alui: nolo ignoſcas mihi quicquid paſsus es, quicquid timuiſti patrem. poſce flagella, ſcinde rugas, ultores ſubjice ignes, & mortuam hanc partem, quæ tantum in contumeliam ſuam ſpirat, quia extingui non poteſt, exure. ſi parum eſt, fac quod ais ne piratas quidem feciſse, manus præcide. exhibeo tibi. hæ ſunt illæ, quæ quidlibet ſcribunt. Ubi eſt gladius tuus? ſtringe. tyranno licuit vulnere mori: adulter uno ictu breviter confectus eſt: pater te pro beneficio ſimilem ſortem rogo. ne tu quidem apud piratas famem timuiſti. neminem tyrannus ſic torſit. *Porcii Latronis*. Fili, nihil amplius quam famem deprecor: ſi tamen inexorabilis es, illud pro beneficio peto, ut aut tanquam adulter moriar, aut tanquam tyrannus. Par erat utriuſque fortuna illo tempore. tu alligatus eras, ego ſenectute immobilis, & vincto ſimillimus: tu in ſollicitudine, ego in omnium meorum ſolitudine: tu lucem non videbas, ego etiam modicam. hoc unum inter nos intereſt, quod tu etiam a piratis cibum accepiſti. *Blandi*. Deprecabar non pro adultero, ſed pro domo: ne fratrem occideret; tyrannicidium inquinaret, patrem reſpergeret. roganti mihi, & has interponenti manus pene præcidit. Hæc ſententia deridebatur a Latrone, tanquam puerilis. Hoc & pro iſto eſt, ut aliquem ex ſuis reliquiſſe videatur, quem non occiderit. *Vibii Ruſi*. Hæ nempe ſcripſerunt epiſtolam manus. præbeo. præcide, & ale. *Pompeij Silonis. Liberi parentes alant, aut vinciantur.* ad te legem meam transfero, licet alliges, & alas.

DIVISIO. Fere hac uſi ſunt diviſione:

Digitized by Google

An lex cauſam nec patris nec filii æſtimet, ſed hominis: Pater an filio alendus ſit. Dixit legem hanc pro malis patribus ſcriptam eſſe, bonos etiam ſine lege ali. An omnes alendi ſint. An hic alendus ſit. Hanc quæſtionem *Latro* in hæc diviſit. An alendus ſit, qui filium a piratis non redemit. hoc loco quærit, An potuiſſet redimere, An voluiſſet deinde, An alendus ſit, ſi etiam præcidi filii manus voluerit. noviſſime, An præcidi voluerit. *Hiſpo Romanus* ſeparatim quaſi juris quæſtionem fecit, An qui non redemit filium, non poſſit ab eo alimenta petere. Sed hoc utraque quæſtio continet, ut ajebat Gallio, & prior in qua quæritur: An omnis pater alendus ſit: dicitur enim: Quid ſi quis filium excæcaverit? quid ſi quis non redemerit? Et cum ad alteram quæſtionem ventum eſt, in qua quæritur, An hic pater alendus ſit: nihil aliud dici poteſt, quare non alatur, quam quod non redemit, quam quod duplam promiſit, ut manus præciderentur. Græcorum improbam quæſtionem ſatis erit in ejuſmodi controverſiis ſemel aut iterum annotaſſe, An in tyrannicidam uti pater hac lege poſſit. quaſi enim ſacras & publicas manus eſſe: in quas ne piratæ quidem licere quicquam putant. Noſtri hoc genus quæſtionis ſummoverunt. *Silo Pompeius* non eis tantum uſus eſt quibus ceteri, cum dicerent hunc patrem non debere ali, quod non redemiſſet filium, & quod præcidi manus filio voluiſſet: ſed a privatis cauſis tranſit ad publicam cauſam. dixit enim, non debere ali hominem perniciosſum Reip. qui tyrannum filium habuiſſet, qui deſideraſſet amiſſum, quod non vindicaſſet. Sed negavit ullam aliam cauſam illi eſſe perſequendi tyrannicidam, niſi libertatem publicam: & deſcripſit mores hominis impii, cruenti: qui quia per liberos non poſſet, per

piratas tyrannidem exerceret: ut liberius diceret, latrocinium filio dedit. & illud in hac parte laudatum eſt a Silone declamante. Cœperat hoc tractare, non debere ali tyranni patrem, omnibus faventibus, illum fame necandum: & cum diu preſſiſſet, illum tyranni patrem eſſe, adjecit: Aude poſtulare ut illud tibi proſit, quod tyrannicidæ pater es. *Blandus* hunc ſenſum, cum poſtero die declamaret, in ironiam vertit: & cum objeciſſet, quod tyranni pater eſſet, adjecit: Nolite illum averſari. habet quod opponat. & adulteri pater eſt.

Color. Colorem pro patre alius alium introduxit. *Fuſcus* iratum ſe illi confeſſus eſt fuiſſe; quod fratrem in conſpectu patris occidiſſet: & huic loco vehementer inſtitit, cum nemo hoc tyrannus, nemo pirata feciſſet. Iratus, inquit, ob hoc ipſum fui, quod hoc ſcelere etiam tyrannicidium inquinaveras. apparet te morbo quodam adverſus tuos furere: & ſervavit hunc actionis tenorem. Iratus fui, hodieque pacifcor, nec queror: nec ſe demiſit in preces, aut rogavit, ſed jure patrio uſus eſt. Illud ad excuſandam epiſtolæ crudelitatem adjiciebat: Scripſi piratis, non eo animo ut manus tibi præciderentur, ſed ut exprobrarem tibi cruentas in conſpectu patris fraterno ſanguine manus; tuto autem ſcribebam. ſciebam enim piratas non facturos, niſi pecuniam accepiſſent, quam non mittebam. Quamobrem neque præciderunt: & ſi ſperaſſent, utique præcidiſſent. Sed apparuit illas epiſtolas iraſcentis eſſe, non promittentis. In ultimo deſcripſit, quam miſer futurus eſſet, alimenta accipiens illis manibus, quas paulo ante ſpectaverit fratrem occidentes: & adjecit, quod ajebat præceptore ſuo dicente, ſumma cum admiratione exceptum, illud Homeri Priamo aptum: α καὶ κύσε χεῖρας δεινὰς, ἀνδρο-

φόνυς, αἱ οἱ πολέας κτάνον υἷας. *Silo Pompe-ius* & ipſe iram faſſus eſt. ajebat enim non habiturum fidem, ſi ſe negaſſet iratum fuiſſe: ſed iræ cauſam non dixit. *Q. Fuſcus* tranſeundas ajebat eas offenſas, quibus ille gloriaretur. hanc cauſam poſuit, quod relictus eſſet ab unico filio; quod invito ſe navigaſſet: cum videret ſenem orbum jam pene egentem, jam tum illum fugiſſe, ne aleret: & ad preces patrem deduxit, & rogavit in epilogo filium. Et *Sparſum* hoc colore declamaſſe memini, hominem inter ſcholaſticos ſanum, inter ſanos ſcholaſticum. *Ceſtius* alio colore uſus eſt. dixit enim, non iram illam patris fuiſſe, ſed calliditatem: Non habebam, inquit, unde redimerem. Quem rogarem pecuniam in tam avara civitate, in qua ne filii quidem patres alunt? uſus ſum conſilio, ſciebam piratas non crudeles eſſe, ſed avaros. volui efficere ut deſperarent illum redimi, & propter hoc ſupervacuum & cum impenſa futurum dimitterent. An prudenter cogitaverim, neſcio. feliciter certe cogitavi. poſt epiſtolas illas quas accuſat, dimiſſus eſt. *Latro* ſe totum ab iſtis removit coloribus, & advocavit vires ſuas tanto totius actionis impetu, ut attonitos homines tenuerit. hoc enim colore uſus eſt: Neſcio quid ſcripſerim: olim jam mihi excuſſa mens eſt, ex quo vidi filium unum in arce, alterum in adulterio, tertium in parricidio. ex quo reſperſus ſum ſanguine morientis filii, ex quo relictus ſum ſolus, ſenex, orbus, egens, odi meos. Hic color illius viribus approbandus eſt. Quanto enim opus eſt, ut aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat? *Albutius* omnes colores miſcuit: & ut hoc liberum eſſet, patronum patri dedit, nec voluit narrare. Ad propoſitionem cœpit. Alimenta pater a filio petit. Deinde cum ad defendendum venit,

nit, quod ſcripſit duplam ſe daturum, ſi manus præcidiſſent, primum Latroniano colore uſus eſt. Hoc, inquit, reſpondeo; neſcit quid fecerit, in inſaniam malis actus eſt. Hic philoſophicum locum introduxit, quomodo magnis calamitatibus animi everterentur, deinde anthypophoram ſumpſit. Mentiris. Ille vero iratus fuit. Cogis, inquit, me dicere, iratum tibi merito fuiſſe. Executus eſt omnia. hoc illi inter cetera objecit, quod occupans fratrem ſuum ignoraſſet aut diſſimulaſſet: ait tyrannicidio quoque ejus commendationem facere. deinde ad illum colorem redit Ceſtianum: Sed illum puto conſilio feciſſe quæ fecit. quid ergo? quid iſte tandem dicit quare ſcripſiſſet? nihil dixit, flet; mori vult, ſed non fame. In hac declamatione hanc *Albutius* ſententiam dixit dubiam inter admirantes & deridentes: Panem cani das, patri non das. *Glycon* egregie dixit: *b* ἐλεήσατε αὐτ̃ ὃς κινδυνεύει πατέρα θρέψαι. *Gorgonius* fuit Buteonis auditor, poſtea ſcholæ quoque ſucceſſor, vocis obtuſæ, ſed pugnaciſſimæ, cui Baro ſcurra rem venuſtiſſimam dixit: Centum raucorum vocem habes. Hic putavit varium colorem ſe excogitaſſe pro patre. Ego, inquit, dictavi; *Duplam dabo, ſi manus non præcideritis*. Librario una ſyllaba excidit, *Non*: & ſcripſit, *ſi præcideritis*. Digna res, quæ voce illa diceretur. *Artemon dixit*: *c* φιλότεχνε πάτερ, καὶ σοί τι.... *Andreas* dixit: *d* ἄξεινον σκάφος· καὶ τίς τῶν ἀντίων ἐν αὐτῷ τῷ σκάφει πατήρ ἐστι; *Nicetes* dixit: *e* διπλᾶ δώσω, ἂν ἀποκόπτητε τὰς χεῖρας· ἐζήτουν οἱ πειραταί. μή τις τυραννήσας, μή τις μοιχεύσας.

GRÆCA EXPLETA.

a Atque oſcula fixit
Sanguineis manibus natorum cæde cruentis.

b Mi-

b Miſereat vos ejus qui ob alimentum patri datum periclitatur.

c Pater filii amans, & tibi aliquid .....

d Inhoſpitalis ſcapha. & quis adverſariorum in ipſa ſcapha pater eſt?

e Dupla dabo, ſi manus ſecabitis. Quærebant piratæ, num quis tyrannidem exercuerit, num quis fornicatus ſit.

CONTROVERSIA VIII.

Ter fortis.

Lex. Qui ter fortiter fecerit, militia vacet.

Thema. *Ter pater fortem in acie, quarto volentem exire retinet: nolentem abdicat.*

CONTRA TER FORTEM. *Porcii Latronis*. Miſerrimus pater jam non viderem filium, niſi abdicarem. fortis plus quam aut legi aut patri ſat eſt. Tertio mihi non redditus, ſed relatus eſt. quod patriæ ſupereſt, patri vindico. fugit me filius, & quidem ad hoſtem. Quouſque pavidus præliorum nuntios expectabo? fili, mihi vacationem peto. *Ceſtii Pii*. Abdico filium, ut habeam. non minus vacatio mea Reipub. profuit, quam militia. duxi uxorem. Sic deſcendit in narrationem. Tertio: audivi velut denuntiantes deos. Faciat adoleſcens jam felicitatis ſuæ finem. Ego a diis vacationem in unam pugnam petii. Accidat, inquam, quicquid timeo, ſi illum amplius in aciem dimiſero. Cum diis pactus ſum. Non timeo, inquit. Hoc eſt cur timeam. Objicitur mihi, quod me filius oderit. *Arellii Fuſci* Patris. O me filio pugnante jam laſſum! Magna omnia ſunt. Nihil hoc putas, quod viri fortis pater timet? Miſerum me! jam hoſti nimis notus ſum, jam prote

te neſcio quid etiam lex timet. Miraris, ſi quod legis ſatis eſt, patri nimis eſt? Nunquid luxuriam, inquit, objicis? ego vero te etiam morari poſco inter voluptates. Quouſque in duro caſtrorum jacebis cubiculo? quouſque ſomnum claſſico rumpes? quouſque cruentus vives? ſimus hilares: trium victoriarum vota ſolvenda ſunt. Tot acies ſuſtinuiſti, tot vulnera: poſſum cum Repub. queri. ſero dimitteris. Subinde audio te dicentem, Malo gloriam quam vitam. Hoc ergo me exanimat, quod mori tibi tam facile eſt. Denique uno quieſce bello. *Pompeji Silonis*. Cauſa abdicandi eſt, ne ſine filio vivam: quem tamdiu non viderem, niſi abdicarem. Abdicatio mea in poteſtate abdicati eſt. *Romani Hiſponis*. Quid fatigatæ felicitati moleſtus es? quid expectas, donec caſtris ejiciaris? *Mentonis*. Erubeſcit Reſp. tam cicatricoſo milite uti. Non oportet tantam virtutem ſine ſucceſſore concedere, ducenda uxor eſt. ſed jam nunc te admoneo, ne unum tollas. *Cornelii Hiſpani*. Non ante te retinere cœpi, quam dimiſit Reſpubl. Nullum jam tibi vulnus, niſi per cicatricem imprimi poteſt. adhuc diutius fuiſti cum hoſte quam apud patrem. Dominantum ſanatus es. *Julii Othonis Patris*. Optimus virtutis finis eſt, antequm deficias, deſinere.

Ex altera parte. *** Ter fortiter pugnantem abdicas. certe abdicatis pugnare licet. *Albutii Sili*: Quis hic ſubitus inſonuit tumultus? nunquid imperator vocat? venio. Plurimum in prima acie laboravi. pudet me: ter victi militant. *P. Aſprenatis*. Quouſque, inquit, periclitaberis? Bene habet, Judices: pater me putat dignum eſſe qui ſalvus ſim. Senator poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Prætorio licet prætexta

toga

toga uti feſtis, aut ſolemnibus diebus: nunquid neceſſe eſt? Quicquid aut præmii aut honoris nomine datur, in utramque partem ſumi liceat: alioquin deſinit præmium eſſe, cui neceſſitas jungitur. Pareo tibi pater: qui gloria nos immortales fieri dicebas, qui ex acie redeuntis vulnera oſculabaris. Ad hæc nova & diverſa imperia ſubito me circumagi putas poſſe? non ita eſt. Ille in nos dominatur affectus, qui animum primus intravit. Luxuria, avaritia, deſidia, injuſtitia, timor, non dediſcuntur, & quotidie hæc omnia aut caſtigantur, aut puniuntur: in tantum etiam vitiorum tenaces ſumus. Crede mihi pater; non ſum mei juris, cum ille prœlii clamor exortus eſt: invadere hoſtes libet, obſtantes cuneos gladiis diducere: hic impetus, hic ardor animi, domum tuam trinis hoſtium ſpoliis adornavit: huic ſupplicationes illas debeo, propter hoc me etiam cum abdicas, diligis. non animus, non lingua conſtat: in alieno opere deprehenſus ſum: toga ipſa humeris non cedit. Ad obſidendum hoſtem, ad occupandum caſtris locum, ad intercipiendos hoſtium commeatus ire juſſeris. otium imperas animo non otioſo. Quotieſcumque tumultus aliquis exortus eſt, in me civium diriguntur oculi, meas ſpectant manus: & adhuc (verum dicendum) nihil patria debet mihi: nunquam pugnavi, niſi coactus. Crediſne, quicquid refero tibi? ſcimus quem vitæ curſum agamus: eadem pericula nos ubique circumſtant, & totidem viæ ad mortem ſunt. Interdum continuatus labor firmiores facit: ſæpe quos labor roboraverat, deſidia conſumpſit. *Marillii*. Sine me aliquod meritum in patriam conferre: adhuc militia mea legis munus eſt. Pugnabo & abdicatus: nec verebor, ne vilis ſit opera mea patriæ. Athenienſes abdicato vicerunt duce. Quantum

tum inter illum & me intereſt ? ille abdicationem virtute delevit, ego merui.

DIVISIO. Prima quæſtio illa ab omnibus facta eſt vulgaris: An filius ob id, quod ſui juris ſit, abdicari poſſit. deinde, An debeat. Hæc tota tractationis eſt. Græci illam quæſtionem primam ſolent tentare, quam Romanæ aures non ferunt; An vir fortis abdicari poſſit. Non video autem quid allaturi ſint, quare non poſſit. nam quod & vir fortis eſt, & totiens fortiter egit, non plus juris illi adfert, ſed plus commendationis.

Color. Colorem a parte patris quidam duriorem fecerunt: voluerunt enim videri inviſum filio patrem: itaque malle illum cum hoſtibus vivere, quam cum patre. pene omnes: eſſe adoleſcentem inſatiabilem gloriæ: ſed propter ipſum patri & moderandum & continendum. Quidam ex toto ad patris indulgentiam refugerunt, & non diſputaverunt hoc modo, quo Silo Pompejus diſputavit, qui ſic diviſit, ut diceret: Etiam ſi patrem non haberes, deſinere debebas. quia patrem habes, deſinere debes, quia pater vetat. Facit illo modo quo Gallio, qui ſic diviſit hanc partem: Hoc impero Reip. cauſa, tua cauſa, mea cauſa. Sequentia duo videtis quemadmodum potuerit implere. Illud, Reipubl. cauſa imperare, ſic tractavit: Primum ut pluribus juvenibus pateat ad virtutem aditus; non debere omnium occaſionem fortiter faciendi ab uno occupari: Deinde expedire Reipubl. non videri tantum ex uno pendere: futurum ut & animi hoſtium creſcerent, & ſuorum frangerentur, ſi caſu ter fortis occidiſſet: Ad ultimum, utile eſſe Reipublicæ, ter fortem ſervari, ut ſit qui oſtendatur juventuti: jam illum magis poſſe ornamentum eſſe quam præſidium. Illum ſenſum veterem, Jam pro viro forti neſcio quid

etiam

Digitized by Google

etiam lex timet, hoc loco *Gallus* poſuit. hoc quoque inquit: Ter viro forti aut diffidit, aut conſulit. Nec illam quidem ſecuti ſunt tractationem, qua uſus eſt *Blandus*, qui dixit: Militia tibi ſupervacua eſt, invidioſa eſt, periculoſa eſt. Supervacua eſt: quia non cogeris, immo verecunde vetaris. Gloriæ cauſa aliquis militat: conſecutus es gloriam, vacationis cauſa: conſecutus es præmium. Tria domi præmia ſunt. Et ſic tranſiit, ut diceret, invidioſum eſſe, unum hominem totiens optare omnes honores intercipere. Quam periculoſa res eſſet invidia, quam magnos viros oppreſſiſſet. Hic exempla. Periculoſam eſſe militiam, eodem loco collegit. Illud unum adjecit de lege, Non poſſe illum jam fortiter facere, quia omnes illum hoſtes peterent: & adjecit; ideo lex ter fortem dimiſit. ſcit illum jam obſervari ab hoſte. His ergo omiſſis, illi qui amantem patrem induxerant, hoc genere egerunt: Non poſſum pati. non poſſum deſiderium tui ſuſtinere. Hoc loco *Æſchines* ex bonis declamatoribus cum diceret; Non me gloria cupidiorem tui fecit, non omnibus admiranda virtus; Confitebor, inquit, affectus patris, quos, ut quisque volet, interpretetur. *α ὕτως σὺ καὶ ἄτιμον ἐφίλυν*. Videbatur hic, dum indulgentiam exprimit, non ſervaſſe dignitatem patris. Placebat autem Latroni, potius ratione retineri patrem, quam affectu: cum in ratione habeat aliquem locum & affectus. *Aſprenas* colorem ſecutus eſt longe alium: dixit enim ſe non negare Reipublicæ viri fortis operas, ſed ad neceſſarios uſus reſervare. Si magnum aliquod bellum incidat, tunc & veteranos vocari ad arma. Et illa ſententia ejus hoc loco valde laudata eſt: Nunc illi militent quibus neceſſe eſt: tu militabis, ſi erit neceſſe. Sic veniſſe populum Romanum ad Scipionem Æmilianum,

cum

Digitized by Google

cum majus bellum Numantinum apparuiſſet, quam quod alii duces ſuſtinere poſſent. Magnum intervallum inter Numantiam & Carthaginem Scipioni datum. Sic ad Pompejum, cum piratæ maria clauſiſſent. Magna præſidia non eſſe conſumenda. Hoc loco *Aſprenas* de lege dixit & ipſe ſententiam. Videlicet ad hos caſus lex ter fortem ſepoſuit. A parte filii colorem induxerunt quidam, ut illum cupidum gloriæ & bellicoſum facerent. *Nicetes* quidem hoc uſus eſt verbo: ὁ παραστήσωμεν αὐτὸν τοῖς δικασταῖς ἀρειμάνιον, & ſic egit, ut quereretur quod ceſſarent manus ſuæ, quod inermes eſſent. *Latroni* non placebat hic color: malebat adoleſcentem judicio, quam morbo militare. Hoc eſt, inquit, quod pater efficaciter dicat, detrahere illum operibus ſuis glomerarium, ſanguinarium, quem nec pater poſſit retinere, nec lex dimittere. Quidam pacti ſunt cum patre tanquam *Mento*: qui dixit ſemel tantum ſe militare velle, ut aliquid videretur Reip. ſupra legem præſtitiſſe. Quidam perpetuam denuntiaverunt militiam; quamdiu vires fuiſſent, non defuturum Reipub. virum fortem. Non probabat hunc colorem *Latro*. Negabat patri abſcindendam ſpem filii in perpetuum. *Vibius Rufus* hoc colore egit quo Mento: ſed illud adjecit, pervenire ad ſe voces invidorum illas: Numquid amplius pugnavit, quam quod neceſſe illi fuit? Quidam hoc compoſitum & ſimulatum inter nos putaverunt, ut ego militare vellem, tu vetares. *Latro* vehementer egit a parte patris, & adjecit: Abdicato non permittam exire, injiciam manus, tenebo. noviſſime ante limen exeuntis cadaver hoc ſternam. ut ad hoſtem pervenias, patrem calca. Putabat Plancus, ſummus declamator, Latronis hunc ſenſum, a Latrone fortius dictum, a Lesbocle Græ-

co.

Digitized by Google

co tenerius, qui dixit ſic: *c κείσομαι ὡς τεῖχος, τὴν τάφρον ὑπέρβηθι, καὶ πατέρα*, *Fuſcus Arellius* religioſe patrem induxit ominibus territum: ajebat præceptorem ſuum in hac controverſia deſcribentem pericula futuri prælii, Homeri verſus ob hoc ediſſe: *d Δαιμόνιε, φθίσει σε τὸ σὸν μένος*. *Glycon* dixit, *e οὐκέτι σὺ δ' ἀθανάτῳ. καταφρονῶ ταύτης· πάτερ ἐμέ.* *Diocles Cariſtius* dixit: *f ἂν ἐπιτύχῃς, μίαν προσθήσεις ἀριστείαν· ἂν ἀποτύχῃς, τρεῖς ἀριστείας ἀπολέσεις*. *Glycon* dixit: *g οὐκ ἔστιν οὐ ἱκανὸν εἰς τὸ ὑποκείμενον* ΤΟΣ *προπεμπτικόν*. *Æſchines*, non ille orator, tunc enim non declamandi ſtudium erat, ſed hic ex declamatoribus dixit nobis cum denuntiaret filio periculum, & præſagiis tangi ſe diceret: *h ἔστι πατὴρ, ἔστι δὲ τύχη μαντικώτατον;* *Diocles Cariſtius* dixit ſententiam, quæ non in declamatione tantum poſſet placere, ſed etiam in ſolidiore aliquo ſcripti genere, cum de fortunæ varietate locum diceret: *i μία γὰρ ἐστὶ πρὸς τύχην ἀσφάλεια, τὸ μὴ τοσαυτάκις αὐτὴν πειράσαι.* *Dorion* dixit rem paulo quidem elatiorem, quam preſſa & civilis oratio recipit, ſed qua egregie attonitos patris affectus exprimeret: *k τίσι ποιοῦμαι, τέκνον, ἵν' ἄσμενα ποιοίην ἀλλ' εἰ μὲν φθαίην φοβοῦμαι μή τι οὐ παράταξις, μή τι οὐ πόλεμος· μὴ τὸ ἀρκεῖ; φοβοῦμαι περὶ τῆς οἰχομένης· τί τέκνον ἐρυθριᾷς;*

GRÆCA EXPLETA.

a Adeo inglorium diligebant.
b Siſtamus illum judicibus belli ardore inſanum.
c Jacebo ut murus: foſſam tranſi, & patrem.
d Te generoſe tuus perdet furor.
e non amplius......
f Si nactus eris, unam appones fortitudinem. Sin minus, tres amittes res præclare geſtas.

g Parum idoneum eſt ad præſentem rem... comitativum.

h Eſt pater, eſt maxime: nonne fortuna eſt res, quæ maxime futura præſagit?

i Una eſt enim ad fortunam ſecuritas, non toties eam experiri.

k Quid te faciam fili, ut libentia tibi faciam? ſed ſi quidem prævertam, timeo, ne quid non acies, ne quid non bellum. ne hoc quidem ſufficit; metuo orbi terrarum. quid fili erubeſcis?

LI.

Digitized by Google

LIBER SECUNDUS

Seneca Melæ Filio ſalutem.

CUm repeterem quos unquam bene declamantes audiſſem, occurrit mihi inter alios Fabianus Philoſophus: qui adoleſcens admodum, tantæ opinionis in declamando, quantæ poſtea in diſputando fuit. Exercebatur apud Arellium Fuſcum: cujus genus dicendi imitatus, plus deinde laboris impendit, ut ſimilitudinem ejus effugeret, quam impenderat, ut exprimeret. Erat explicatio Fuſci Arellii ſplendida quidem, ſed operoſa & implicita: cultus nimis exquiſitus: compoſitio verborum mollior, quam ut illam tam ſanctis fortibuſque præceptis præparans ſe animus pati poſſet. Summa inæqualitas orationis, quæ modo ex illis erat, modo nimia licentia vaga & effuſa: principia, argumenta, narrationes aridæ dicebantur: In deſcriptionibus extra legem omnibus verbis, dummodo niterent, permiſſa libertas. Nihil acre, nihil ſolidum, nihil horridum. Splendida oratio, & magis laſciva quam læta. Ab hac cito ſe Fabianus ſeparavit: & luxuriam quidem cum voluit abjecit: obſcuritatem non potuit evadere. hæc illum uſque in philoſophiam proſecuta eſt. Sæpe minus, quam audienti ſatis eſt, eloquitur: & in ſumma ejus ac ſimpliciſſima facultate dicendi, antiquorum tamen vitiorum remanent veſtigia. Quædam tam ſubito deſinunt, ut non brevia ſint, ſed abrupta. Dicebat autem Fabianus fere dulces ſententias: & quotiens incidebat aliqua materia, quæ convicium ſæculi reciperet, inſpirabat magno magis quam acri animo. Deerat illi oratorium robur, & ille pugna-

to-

Digitized by Google

torius mucro: ſplendor vero velut voluntarius non elaboratæ orationi aderat. Vultus dicentis lenis, & pro tranquillitate morum remiſſus; vocis nulla contentio, nulla corporis aſſeveratio, cum verba velut injuſſa fluerent. Jam videlicet compoſitus & pacatus animus, cum veros compreſſiſſet affectus, & iram doloremque procul expuliſſet, parum bene imitari poterat, quæ effugerat. Suaſoriis aptior erat: locorum habitus, fluminumque decurſus, & urbium ſitus, moreſque populorum, nemo deſcripſit abundantius. Nunquam inopia verbi ſubſtitit, ſed velociſſimo curſu ac facillimo omnes res beata circumfluebat oratio. Hæc eo libentius, Mela, fili cariſſime, refero, quia video animum tuum a civilibus officiis abhorrentem, & ab omni ambitu averſum, hoc unum concupiſcentem nihil concupiſcere, ut eloquentiæ tantum ſtudeas. facilis ab hac in omnes artes decurſus eſt. Inſtruit etiam, quos non ſibi exercet. Nec eſt quod inſidias putes tibi fieri, quaſi id agam, ut te bene cedentis ſtudii labor teneat. Ego vero non ſum bonæ mentis impedimentum: perge quo inclinat animus: & paterno contentus ordine, ſubduc fortunæ magnam tui partem. Erat quidem tibi majus ingenium quam fratribus tuis, omnium bonorum artium capaciſſimus: eſt & hoc ipſum melioris ingenii pignus, non corrumpi bonitate ejus, ut illo male utaris. Sed quoniam fratribus tuis ambitioſæ curæ ſunt, foroque ſe & honoribus parant, in quibus ipſa quæ ſperantur, timenda ſunt: ego quoque aliquando ejus proceſſus avidus, & hortator, laudatorque vel periculoſæ, dum honeſtæ modo, induſtriæ, duobus filiis navigantibus, te in portu retineo. Sed proderit tibi in illa quæ tota mente agitas, declamandi exercitatio, ſicut Fabiano profuit: qui ut aliquando, cum Sextium audiret, nihilo-

Digitized by Google

hilominus declamat, & tam diligenter, ut putares illum illi ſtudio parari, non per illud alteri præparari. Habuit etiam Blandum rethorem præceptorem, qui eques Romanus Romæ docuit. Ante illum intra libertinos præceptores pulcherrimæ diſciplinæ continebantur: & minime probabili more, turpe erat docere quod honeſtum erat diſcere. Nam primus omnium Latinus rhetor Romæ fuit, puero Cicerone, Plotius. Apud Blandum diutius quam apud Fuſcum Arellium ſtuduit: ſed cum jam transfugiſſet, eo tempore quo eloquentiæ ſtudebat, non eloquentiæ cauſa. Scio futurum, ut auditis ejus ſententiis, cupiatis multas audire. Sed nec ille diu declamationibus vacabat: & ego tanto minorem natu quam ipſe erat, audiebam quotiens inciderat, non quotiens volueram. In hunc ergo libellum quæcunque ab illo dicta teneo, conferam.

CONTROVERSIA IX.

Adoptandus poſt tres abdicatos.

Thema. *Dives tres filios abdicavit. petit a paupere unicum filium in adoptionem. pauper dare vult, nolentem ire abdicat. Contradicitur.*

PRO ADOPTANDO. *Porcii Latronis.* Hanccine meam eſſe fortunam? Eodem tempore & abdicor & adoptor. Iſta videlicet domus adoleſcentem me non capit, quæ te ſenem fecit. quietiora tempora pauperes habuimus. bella civilia aurato Capitolio geſſimus. Divitias putas aurum & argentum, ludibria fortunæ, quæ inter jocum ipſis dominis veniunt? Denuntio tibi dives, etiam ſi venero, dabo operam, quod in tua domo facillimum eſt, ut abdicer. Etiam ſi mul-

multa contra expectationem accidunt, nunquam tamen futurum putavi, ut aut pater meus liberos odiſſet, aut dives concupiſceret. Non deſidero patrimonium. Fragilis & caduca felicitas eſt, & omnis fortunæ blandientis ſpecioſus cum periculo nitor: & ſine cauſa ſæpe fluit, & ſine ratione deſtituit. Vidi ego magni exercitus ducem ſine comite fugientem: vidi ambitioſa turba clientum limina deſerta, ſub domino rectore venalia. Nam quid ex ſummis opibus ad egeſtatem devolutos loquar? Multa tibi ſuccurrent exempla, etiam ſi in una domo quæras. *Rufi Vibii*. Habendos eſſe liberos is quoque judicat, qui non libentiſſime habet. Ego illos in frivola invitavi noſtra, qui illis meam promiſi domum, ſuam eripiam? Quid faciam? Si paruero, abdicabor; ſi non paruero, abdicabor. Patrem amo. hæc eſt contumacia mea. Dives filium non habet: me dabis? ſi dives, reduxerit ſuos. me recipies? ita non adoptari, ſed commodari recuſo. *Ceſtii Pii*. Accipe vitæ meæ teſtem. quid magni æſtimas divitem, cui placere difficile eſt? Vultis ſcire, quare patrem non relinquam, qui genuit me, qui educavit, qui abdicavit? diu dubitavi, ille amicum tentaret, an hic filium. Abdico, inquit. hoc pater verus. Quid ab eo qui adoptabit, ſperare poſſum? *Narratio Ceſtii Pii*. Dives ſuſtulit unum filium, non fuit contentus. quid enim erat diviti unus? tres ſuſtulit, poterat unum in adoptionem dare. abdicavit unum, alterum, tertium. Jam nihil diviti ſupereſſe putatis? quartum abdicat. *Arellii Fuſci patris*. Quiſquis es avarus pecuniæ cuſtos immenſæ, cum multa quæſieris, poteriſne omnibus frui? Filium quæris. ecce turba juvenum ſine patre. impera quidvis. non negabo: militabo, dummodo ubicumque fuero, tuus ſim. Ita nos pauperes ſumus, qui ha-

bemus quod divites rogent? unde talem patrem? non iraſceris, niſi ut ames. quid porro iſta matrimonia, in quæ male ſani ruitis? gaudia dominorum, an onera ſunt? Mille, cum ventum inter vices ſuas, exempla referebas, & inter illa ponebas & divitis domum. Merito abdicaſti, an immerito? Si immerito abdicaſti, odi patrem tot ejicientem innocentes: ſi merito, odi domum tot facientem nocentes. Aliquid in domo locupletis non agendum agam. quæ apud nos frugalitas eſt, apud illos humilitas eſt. Petis iterum potius filios quam recipis. Colit etiamnum in Capitolio caſam victor omnium gentium populus, cujus tantam felicitatem nemo miratur. Merito potens eſt: nemo ab ejus origine eſt, quem non reliquerit. Pater, egredientem te, certe domum redeuntem comitabor, nec niſi in limine deſeram: ero in publico filius. Amo æque paupertatem ac patrem. utrique adſuevi. Non poſſum agere in domo divitis filium. Si carum tibi ſervum venderes, quæreres quis emptor eſſet. Non mehercule habeo, quo tibi irato ſatisfaciam. Interim pluris omni patrimonio puto hoc ſomnium. quod ſic me amittere curas, ſatis amare non poſſum. Quid faciam adoptatus? loquar filiis ejus bene de abdicatione? Ego in domum veſtram intrabo, tanquam ego vos ejecerim? ego ornamenta veſtra occupabo? Tum illic ſi quid commiſero, me nec meus recipiet pater. Quid eſt quod aut negandum mihi, aut excuſandum ſit? Non inſaniſſimum diſpendiorum malum, non erubeſcendos amores, neque luxuriantem habitum, neque potatus objicis filio. hæc ſi non potes, aliqua ſaltem ex commentariis amici tui deſcribe: madentem unguentis heſternis, convulneratum libidinibus, incedentem, ut fœminis placeat, fœmina mollius, & cetera quæ morbi, non

ju

judicii ſunt. Abdicatio loquax eſt. Quam te paupertas amo, ſi beneficio tuo innocens ſum? Accuſatorem non habeo. me miſerum, etiam laudatorem habeo, & eum cui non omnes placent; hoc enim malo dicere, quam omnes non placent. Non tibi per multos liberos fulta domus eſt, neque turba lateri circumerrat, nec multus intra limen hæres eſt: quamquam nec ſic quidem debuiſti dare, cum deos cum votis patris vidiſſes certantes; & tutior adverſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt, & habemus exemplum, poſſe aliquem tres filios perdere. Ille Crœſus inter reges opulentiſſimus, ad tormenta poſt tergum vinctis manibus ductus eſt. Tu Craſſe, poſt veſtigata illa fugitivorum arma urbis Romanæ ditiſſimus, qui nunc apud Parthos eges ſepulchro quoque. Dicta præterea illa corrumpentium non fero: quoties enim inter divitias ſuas exemplo iſtam poſueritis domum, meliores perdentem divitiis ſuis liberos? hoc ſcio noſtros fuiſſe majores: hoc illum Ælium Tuberonem, cujus paupertas virtus fuit: hoc Fabricium, Samnitium non accipientem munera: hoc ceteros patres noſtros, quos apud aratra ipſa, mirantes decora ſua, cirumſtetere lictores. Surgite, ſurgite juvenes:& meum rogando patrem, veſtrum rogare diſcite. *Blandi*. Tres genuit: quatuor abdicat. Abdico, inquit. apparet, unde venias. *Galli Vibii*. Si quis me audit, abdicari jam putat adoptatum. quare? ne auferam patri filium, filiis patrem: nec tam vicino exemplo emendaris. Qui abdicavit ſuos, quærit alienos. nulla certa felicitas eſt. Paulo ante ego divitis filiis invidebam: modo illi mihi. laudat me pater, cum abdicet: laudo ego patrem, cum abdicet. hæc una inter nos diſputatio eſt: iſte me dignum putat beato patre, ego meo. *Fabiani Papirii*. Ecce in-

Digitized by Google

ſtructi exercitus ſæpe civium cognatorumque conſerturi manus, conſtiterunt, & colles equis utrinque complentur, & ſubinde omnis regio trucidatorum corporibus conſternitur, ſillatorum multitudine cadaverum, vel ſpoliantium. ſi quæſierit aliquis, quæ cauſa hominem adverſus hominem in facinus coegit? nam neque feris inter ſe bella ſunt: nec ſi forent, eadem hominem deceant, placidum proximumque divino genus. Quæ tanta vos fert ira, cum una ſtirps, idemque ſanguis ſitis: vel quæ furiæ in mutuum ſanguinem egere? Quod tantum malum humano generi vel ſorte vel fato invectum? an ut convivia poculis exſtruantur, & tecta auro fulgeant, parricidium tanti fuit? Magna enimvero & laudanda ſunt, propter quæ menſam & lacunaria ſua potius quam lucem innocentes intueri maluerint. An, ne quid ventri negetur libidinique, orbis ſervitium expetendum eſt? quid tandem ſic peſtiferæ iſtæ divitiæ expetuntur, ſi ne in hoc quidem ut liberis relinquantur? quid tandem eſt quod in vitio corruperint? Primum ſi inde incipere velis, ædes ipſæ, quas in tantum exſtruxere, ut domus ad uſum & munimentum paratæ, ſint nunc periculo, non præſidio: tanta altitudo ædificiorum eſt, tantæque viarum anguſtiæ: ut neque adverſus ignem præſidium, neque ex ruinis ullum ullam in partem effugium ſit. Ad delicias dementis luxuriæ lapis omnis eruitur, cæduntùrque gentium ſilvæ: æris ferrique uſus, jam auri quoque, in exſtruendis & decorandis domibus. nempe ut anxii interdiu, & nocte ruinam ignemque metuant, qui tectis injectus eſt fortuitus. Hinc & vicina urbium excidia ſunt: quippe non defendis uni, ſed in communi periculo apprehendam: hoſteſque aliena & in ſua damna validiora cæduntur alia, ipſaque cum maxime flagrant, ſpolium

ex

ex alienis ruinis ferunt. In hos ergo exitus varius ille ſecatur lapis, ut tenui fronte parietem tegat, quam vinctis ſevere in hoc pavimentum levatum & infuſum tectis aurum. O paupertas quam ignotum bonum es! Quin etiam montes ſilvæque in domibus marcidis & umbra fumoque viridibus. *Quid faciam? Si paruero, abdicabor: patrem amo; hæc eſt contumacia mea.* ut maria amneſque mutentur, vix poſſum credere unquam vidiſſe ſilvas patenteſque campos, quos rapidus amnis ex præcipiti, vel cum in plana infuſus eſt, placidus interfluit: non maria unquam ex colle vidiſſe lata aut hiberna, cum ventis penitus agitata ſunt. Quis enim tam parvis oblectare animum in vita poſſit, ſi vera cognoverit? Videlicet quæ inſtantibus tangi comprehendique manibus aut ſinu poſſunt. An magna non capit? exiguum eſt & hoc: litoribus quoque moles invehuntur, congeſtiſque in altum terris exaggerant ſinus: aliis foſſis inducunt mare: adeo nullis gaudere veris ſciunt, ſed adverſus naturam alieno loco, aut terræ, aut mari mutata ægris oblectamenta ſunt, ut imbres faſtidio rerum naturæ laborantibus. Jam ne liberi quidem, niſi alieni placent. *Hiſpani Cornelii.* Solus omnium abdicor, quia me meus pater diligit, alienus appetit. *Vibii Rufi.* Dives filium non habet: me dabis? dives reduxerit ſuos: me recipies? ita non adoptari, ſed commodari recuſo. Quid mihi objicitur? Meritis amoris alienum feci. Dic dives audiat. Divitem, inquit, te eſſe volo. O me abdicandum, ſi talem patrem relinquo. Laudabat mihi pater paupertatem, narrabat divitum incommoda: aiebat multos divites accuſatos: ego certe memini abdicatos. Abdico, non eſt patris mei verbum. *Triarii.* Quare abdicas? numquid dies noctesque impendo turpibus conviviis? plurimum

mum vivo in lupanari; ſi neſcis quæ crimina objiciantur, ab amico diſce. Si omnes mali ſunt, quid iſto patre miſerius: ſi boni, quid cruentius? *Romani Hiſponis*. In hanc ego domum ibo, in qua totiens aut inſanitur a patre, aut totiens peccatur in patrem? cum prodiero repente dives, dicent omnes: Quis eſt iſte, quem magna fortuna non decet? hæc eſt divitis quarta abdicatio. *Silonis Pompeii*. Quantumcunque eſt, mihi ſatis eſt: unicus ſum, fortiter fortunam meam feram. Hoc nunc mihi primum accidit: dictus ſum divitis filius, & jam abdicor. Quid videri me velis, neſcio: innocentem? ſed abdicor: nocentem? ſed adoptor. Utcunque tamen abdicatio tolerabilior eſt; unum abdicat, adoptio tres. Non poteſt mihi dici quod ceteris abdicatis: in tua poteſtate fuit: ſi paruiſſes patri, non perdidiſſes patrem: etiam ſi non abdicares, perditurus fui.

PARS ALTERA. *Porcii Latronis*. Si neſcirem quid mali eſſet pauperies, nunc intelligerem, cum abdicationem filius meus non timet. Fabriciorum imagines Metellis patuerunt. Æmiliorum & Scipionum familias adoptio miſcuit: etiam abolita ſæculis nomina per ſucceſſores novos fulgent. Sic illa patriciorum nobilitas ab fundamentis urbis uſque in hæc tempora conſtitit: Adoptio fortunæ remedium eſt. Non ignoro ego, quorum inopia per otium in angulis divitiarum convictos ſtrepit, accuſatioque conſequitur, neque quieſcere finit. Sed nulla materia in rebus humanis virtutes clarius oſtendit cenſu. Senatorium gradum cenſus aſcendit; cenſus equitem Romanum a plebe diſcernit: cenſus in caſtris ordinem promovet, cenſu Judex in foro legitur. Non perſuadeo tibi? I ergo ad illos quos mavis ſequi quam reducere. *Fuſci Arellii Patris*. Facilius poſſum paupertatem laudare, quam ferre.

re. Quid mihi Phocionem loqueris? quid Ariſtidem? Tunc paupertas erat ſæculi. Quid loqueris Fabricios? Quid Coruncanios? Pompæ iſta exempla. Fictilibus fuerunt dii faciles. tibi non noveris divitias eſſe paupertatem. Quid vos liberis veſtris optatis? ego meo imperium.

DIVISIO. Non puto vos quærere, quomodo hæc controverſia diviſa ſit, cum habeat negotii nihil. *Fuſcus* tamen ſic diviſit: Dico mihi licuiſſe adoptare: dico mihi licuiſſe recuſare adoptionem: dico etiam ut licuerit, recte tamen recuſaſſe: & quod jure fit, verum eſt, & quod ſine jure quoque rationem habeat, recte fit. Cum de jure diceret, dixit: Sub arbitrio, inquit, patris ſum: & hoc ſubjicior patri, quia pius ſum: in hoc ſine dubio, ut pius ſim, & ad manum argumentum eſt. nempe abdicanti reſpondeo. quid ita? quia reſpondeo, ſcilicet id ago ne deſinam illius eſſe. quid ago, cum reſpondeo emancipanti, quid enim ad amittendum patrem intereſt, utrum eiiciar, an transferar? Si non licet recuſare, cur potius abdicas me quam tradis? Cum de officio diceret, in hæc diviſit: Dico non fuiſſe dandum ſine magna cauſſa filium in adoptionem: dico multo magis a te: dico minime illi. *Silo Pompeius* ſic diviſit: cœpit evertere, & exploſa quæſtione: In omnia patri pareo, dum ſit: etiam ſi in omnia, ibi non parendum, quo efficitur ne pater ſit. Deinde quærit, an invitus filius dari in adoptionem poſſit: ſi non poteſt a nobis abdicari, quod arbitrii ſui eſt: an poſſit, non cum contra voluntatem patris eſt, ſed cum male arbitrio ſuo utitur. hic ſubjecit, an hic bene uſus ſit. De officii parte tractavit, & ita diviſit: Turpem eſſe adoptionem, inutilem eſſe, periculoſam eſſe. Cum diceret turpem, dixit aliena bona invadere, & trium filio-

Digitized by Google

rum ſub ſe ſortem eſſe, & liberis ſpem re-conciliationis paternæ eripere, quam inhumanum eſſet. Cum inutilem diceret, dixit patri inutilem eſſe, adoptanti inutilem eſſe. Cum patri inutilem diceret, tractavit quam grave eſſet, unico carere filio, quem alius concupiſceret: & cum diceret divitem eſſe, quodque qui tot haberet ſolatia, filium quæreret, dixit: Tibi non erit facile adoptare. Inutilem eſſe diviti cum diceret, ſic tractavit: Futurum ut ad ſuos rediret, ſi non adoptaſſet. Hoc loco belle videbatur dixiſſe; Si animum patris intelligis, dat tibi notam reconciliandi tuos, negat ſe ſolitudinem pati poſſe. Cum inutilem ſibi eſſe diceret, paupertatem laudavit, in divitias invectus eſt: dixit ſe poſſe divitiis corrumpi, quibus corrumpi poſſit exercitus. Cum in divitias inveheretur, dixit: Ajunt multa vitia divites habere iſtos, & hoc graviſſimum, quod ſuos non amant. Nec eſſe quod quiſquam ſe ſatis putet firmum ad repellenda vitia, contactu ipſo nocentia tranſeunti bono. Nec peccare diſcam? Ecce tu quam cito abdicare didiciſti: Dixit futurum, ut diviti diſpliceret propius inſpectus, ipſum amorem paupertatis ab illis faſtidiri: dixit futurum, ut abdicaretur, ſi adoptatus placuerit; ego nec meo placeo: adjecit periculoſam ſibi futuram adoptionem in domo, ſuos dominos deſiderante, & tota familia expellere inſitivum hæredem cupiente. *Latro* ultimam quæſtionem poſuit, quam fere ſolebat. Etiam ſi non recte fecit, quod adoptari a divite noluit: an tamen bono id adverſus patrem animo fecerit; an ignoſcendum. ſit deinde an bono adverſus patrem animo fecerit. In hac quæſtione bona pars adoleſcentis eſt, patrem amantis, & opibus præferentis. *Latro* tamen negabat patrem daturum manus, bono adverſus ſe animo factum, ſed conſenſum filio-

rum

rum adverſus patres dicturum tacitum, n ſcio quem. *Brocco* quidam non male reuſus, qui dixerat adoleſcentem videri ſibi habere capitalia quædam vitia: male de ſe exiſtimare eum qui ire ad Judicem diſtrictum innocens nollet. *Argentarius* omnes priores tranſiens partes ſtatim ad hoc venit, debuerit ne patri parere, an non debuerit: & in figuram contulit declamationem: Volo, inquit, alius filium abdicet, qui petitur a patre paupere, ut in adoptionem divitis daretur. Quam bonam, inquit, cauſam pater habebit? Dicit hic, deinde tranſit. Sic cum declamaſſet eam controverſiam, quæ uſitata non erat: Si ille filius malam cauſam haberet, ego bonam habeo: contulit ſuam cauſam cum illo.

Color. De colore magis quæſitum eſt, an adoleſcens debeat aliquid in divitem dicere. quid enim faciet? diceret in eum qui tantum æs habet, & in amicum paternum? non dicit in eum quem fugit? & illi tamen qui ſibi abſtinentiam conviciorum imperaverant, non bene præſtiterunt. aliqua ſententiæ dulcedo ſurrepſit. Aridi declamatores fidelius quos propoſuerunt colores, tuentur: nihil enim eos ſollicitat, nullum ſchema, nulla dulcedo ſententiæ ſubrepit. ſic quæ malam faciem habent, ſæpius pudicæ ſunt: non animus illis deeſt, ſed corruptor. *Fabianus Philoſophus* hoc colore uſus eſt, ut diceret: Etiam ſi ſubſtinerem, at tradi diviti nollem. & in divitias dixit, non in divitem: illas eſſe quæ frugalitatem, quæ pietatem expugnaſſent, quæ malos patres, malos filios facerent. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam poſtea inſaniæ. Huic accidiſſe uni ſcio, ut in inſaniam non caſu incideret, ſed judicio perveniret. nam dum inſanos imitatur, dum lenocinium ingenii furorem putat, quod ſimulabat, ad verum

redegit. Hic controverſiam poſtero die quam erat a Fabiano dicta, declamavit. Solebat autem ſic ad jocos pervenire, ut amorem deſcriberet, pene cantantis modo, ut diceret, Amorem deſcribere volo: tanquam, Bacchari volo. Deinde deſcribebat, & totiens cœpturus repetebat: Amorem deſcribere volo. In hac controverſia plane quod voluit, conſecutus eſt, ut divitias nobis in odium adduceret. Sæpe enim ingeſſit: Divitias deſcribere volo, & multa minus facunde & corruptius quam Fabianus, ſed dulcius. hoc unum occurrit, in quo puſillum ineſt inſaniæ: Non me delectant ignoti domino ſervorum greges, nec ſonantia laxi ruris ergaſtula; patrem gratis amo. *Fuſcus Arellius* & hunc colorem dixit: Ominibus offendor. cum primum de adoptione iſta cogitarem, occurrerunt mihi tres abdicati: & audio in iſta domo tres fuiſſe filios. Neceſſe eſt timeam infelicem liberis domum. & alias cauſas dixit. licet enim plura abdicato dicere, propter quæ non litiget. ſed nunc refero, cui rei quiſque maxime inſtiterit. *Latro* illo colore uſus eſt, ſodalem ſe tribus divitis filiis fuiſſe: ſemper, inquit, illos colui, immo adhuc colo. cum abdicati eſſent, ego illis ſuaſi ut tacerent, & patrem cedendo mitigarent. dixi, Cum primum tempeſtivum putabitis, patrem veſtrum rogabit meus. Ecce admonent me aptiſſimum eſſe tempus. Verum eſt. non poteſt pater invenire reconciliationis aptius tempus: dives filios quærit. *Ceſtius* illo colore: Quos abdicatione non potuit terrere, putat ſe caſtigaturum adoptione. Non ille tuum filium concupiſcit, ſuos corrigit: dum illos correctos putaverit, me ſtatim abdicabit. Non faciet? Atqui neminem adhuc habuit, in quo hoc aut facilius aut juſtius faceret. *Fabianus* hoc colore, ut dixit egit: Nolo dives eſſe.

eſſe. *Rufus Vibius* hoc: neſcio dives eſſe. Hæc in hoc loco cum diceret, excepta ſunt: Non eſt quod putes, omnibus divitias convenire. nihil eſt inſolentius novitio divite. Sed & illud dixit: Alius animoſe loquitur ut ex contemptu divitiarum gloriam petat. ego non dico, Dives eſſe nolo: ſed neſcio. *Albutius* & ipſe divitias inſecutus eſt, & dixit pulchram de Fabricio ſententiam. Munera, inquit, regia reſpuit, cum auro dominium timet accipere. & illum locum egregie tractavit, Omnes cibos habebo ſuſpectos, omnes potiones, trium pædagogia: ex illis occidere me volet, quiſquis frugaliſſimus fuerit. Non venenum pauperes timent, non heredem: adhuc nec abdicationem timebamus. *Silo Pompeius* illo colore egit: Nemo illi placere poteſt. Ne in hoc quidem aliquem retinuit, ut non omnes abdicaret. Ecce nunc, inquit, invenit novam abdicationem, ne quid de reditu ſperare poſſent. Et cum multa dixiſſet in divitem, dixit: Non eſt quod mireris ſi te oderunt, quos abdicaſti. Colorem aperte, paratius aliquid cur hic deſiderat? Quidam dixerunt patrem cupidum divitiarum, quod invidioſum eſt, in hoc uſum: quidam ita, Divitias filio dare vult, ut filiis eripiat. Itaque *Latro* optimo colore uſus eſt. In hoc, inquit, te in adoptionem volo dare, ut facilius per te abdicati reconcilientur. *Ceſtius*. Timeo, inquit, ne abdicer. vellem timeres. *Albutius* hoc colore uſus eſt: Summam ſibi amicitiam cum divite fuiſſe: dixiſſe illum ſibi dubitanti, an filium tolleret: Tolle, inquit, in meum patrimonium: ego iſtum fratrem liberorum judicabo. Itaque cum & tertium abdicaret, dixit: Niſi mihi illudis, unicum etiamnum filium habeo. venit ad me, & ait: Redde quem educaſti mihi: ſi emendati fuerint liberi mei, habebo hunc cum

illis: ſi perſeveraverint, habebo pro illis? Tentaſti ſtatim illum reducere in gratiā cum filiis. intempeſtivum erat. Tentavi, quotiens ſubtrahendum eum reſpondit: non tanquam poſſit diviti deeſse filius. *Silo* dixit: Amicos, inquit, abdicat. uſus ſum. quid ergo? mavis inimicum adoptet? ſi intraveris domum, videbis, an aliqui animum patris a filiis avertant. Si reduxerit, inquit, illos, & quid fiet? capit divitis domus quatuor liberos. Si illi te fratrem gravabuntur, libentiſſime recipiam. Sic de me dives meruit, ut illi darem filium paratiſſime commodato. *Blandus* hoc colore egit, ut diceret, Divitem inexorabilem eſse liberis: omnia ſe feciſse ut illum placaret: videre ſe magnas cauſas & graves. Itaque certam futuram adoptionem. *Otho Junius* pater ſolebat difficiles controverſias belle dicere, eas in quibus inter ſilentium & actionem medio temperamento opus erat. Edidit quidem quatuor libros colorum, quos belle Gallio noſter Antiphontis libros vocabat: tantum in illis ſomniorum eſt. & hoc vitium ab antiquis, qui artem dicendi tradebant, duxerat. Illi enim colores * probant qui non poſſunt coargui, non ut omnia affeverent: ut non eſſet aliquo homine offenſus: Sed ridiculum eſt affectanti, quod falſum probari non poſſit. Non multum intereſt in cauſa ſua, falſum aliquis teſtem deprehenderit, an ſervum: alteri enim credi non debet, alteri non ſolet. *Otho* tamen *Junius* bene dicebat has controverſias, quæ ſuſpicioſe dicendæ erant. Item memini optime dicere illum pro juvene adulterii reo, in quem *Syriacus Vallius* homo diſertus ad calumniam juraverat. Erat genus judiciale. Speciosum juvenem dominus ſuus deprehendiſſe cum uxore in cubiculo ſuo teſtatus eſt, & ob id uxorem ſuam dimiſit. hoc nomine, ſervum

pro-

Digitized by Google

pro adultero poſtulatum, dominus non defendebat: mulierem, quam petebat præjudicium, tuebatur. opus erat aliquo colore, cum in cubiculo viſa eſſet cum ſervo a marito. *Otho Junius* nullam rem certam poſuit, ſed tantum circumventam a viro mulierem egregie tractavit: cujus actio quam utilis fuiſſet, ſtatim apparuit, *Nigro Brutidio* dicente, qui hoc colore uſus eſt: Acceſſitum a domino ſervum, qui inter ſe medius & dominam, cum domina rem haberet: illam non eſſe paſſam: maritum indignatum., proſiluiſſe quaſi in corruptorem. Uſus eſt colore. dixit enim arceſſitum ut dominicæ libidini * paparium faceret. *Syriacus* cum ſecunda actione hunc colorem urgeret, diſerte multa dixit: inter quæ & hoc: Adulterum accuſator in cubiculum uſque perduxit, patronus in lectum, & pene cauſam abſtulit. Et illud cum Syriaco vafre & facit, & belle reſpondet. cum prima actione diceret, non poſuit cauſam, ſed argumentatus eſt: dixit probaturum ſe deprehenſam in cubiculo cum ſervo. *Niger Brutidius* cum ageret, objecit Syriaco, quod cauſam non poſuiſſet, & inſtitit aſſidue, quare non appareret, quomodo ſervus ſollicitatus eſſet, quomodo perductus in cubiculum. cum reſponderet Syriacus, ait: Primum non apud eundem præceptorem ſtuduimus. Tu Apollodorum habuiſti, cui ſemper narrare placet: ego Theodorum, cui non ſemper. deinde ſi quæris Niger, quare ego non narraverim: ut tu iſta narrares. Tunc & contra Maximum Stertinium, quo premebatur, cum comes ejus fuiſſet, dixit, Per annos duodecim in officio fui: Dic quid in domo tua peccaverim? Sed hæc conſuetudo veſtra. Injuriam vocatis, finem ſervitutis. Tamdiu vobis cordi ſumus, quamdiu uſui. Hæc a Syriaco dicta, magnis excepta clamoribus, cum

oc-

Digitized by Google

occurrerent mihi, præterire non potui. Ad Othonem redeo, a quo longius aberravi. Solebat hos colores adhibere, qui ſilentium & ſignificationem deſiderant. Bene itaque & hanc controverſiam hoc colore dixit, tanquam in emendationem abdicaturus, & reconciliationis cauſa faceret. Hoc non detegebat, ſed omnibus ſententiis utebatur ad hoc tendentibus: tanquam, Non poſſum, inquit, pati ſine patre me: an ſine te putas pati poſſe quemquam, aut patrem putas pati ſine liberis poſſe? Et illud: Credite mihi, impium nihil de liberis duo patres cogitant. Et illud: Recipiat, inquit, ſuos; non poſſum ſine te pati. hoc fortaſſe illi placebit, quod ad tuum patrem reverti voles. Et illud: Non amas abdicatos? domum illorum occupa, ama, ſerva. Dixit & illud: Libenter, inquit, pauper ſum & ego. Dicit aliquis: Quare ergo in adoptionem divitis filium recipi volo? Et excuſationem ſi dixero, filii mei cauſa facio: honeſtius autem nunc facio, quam ſi filium ei facerem. Et illud: Hoc aut meum conſilium eſt, aut illius, aut commune, conſentiatis licet duo ſenes. Jungit & illud, Temerariam adoleſcentiam, & incautam contumaciam: fortaſſe jam ſupervacua eſſet adoptio, ſi non repugnaſſet. Et illud: Non recipio, omnia licet facias: non ero pater orbo divite. Et illud in ultimo: Scis me non invitum eſſe pauperem; ego te genui, ego divitias docui contemnere. ſequere auctoritatem meam. nihil turpiter ſuadeo, nihil ſordide concupiſco; crede, fidei meæ hoc fieri expedit, quod, inquit, me tibi diviti nihil amplius dico. Totam bene dixit controverſiam, ſed hoc genere, ut putares illo dicente dicendum ſic eſſe: deinde mirarere, quid illi ſuſpicioſa actio opus fuiſſet, cum aperte liceret. Bene de hoc vitio illius Scaurus ajebat, illum a-

cta

cta in aurem tegere. *Glycon Scyridion* ex altera parte ſatis dulcem dixit ſententiam: *a* ὅτι ὡμονόησα, πονηρεύῃ, ὁμολογῶν οἱ ἐφίςλωται. *Argemon* dixit: *b* οὐ σύ γε εἶ πατὴρ τῶν βεβαίων κτημάτων. Πλουτοῦσιν, οἷς πλούσιοι προπάτορες ἀπαντῶσιν. *Hermagoras* dixit: *c* περιελευσόμεθα τέσσαρες ἑνὸς ἀπόῤῥητον.

GRÆCA EXPLETA.

a Quia conſenſi, agis maligne, confitens qualia aggrediantur.

b Non tu es pater ſtabilium poſſeſſionum. divites ſunt, quibus majores divites obveniunt.

c Circumluſtrabimus quatuor unius arcanum.

CONTROVERSIA IX.

Jusjurandum mariti & uxoris.

Thema. *Vir & uxor juraverunt, ut ſi quid alteri obtigiſſet, alter moreretur. Vir peregre profectus miſit nuncium ad uxorem, qui diceret deceſſiſſe ſe. Uxor ſe præcipitavit. recreata, jubetur a patre relinquere virum. non vult. abdicatur.*

PORCII LATRONIS. Dii immortales, qua debetis providentia humanum genus regitis: effeciſtis ut illud non periculum eſſet amantis, ſed experimentum. *Ceſtii Pii*. Antequam juraremus, diu inter nos hæc tacita lex erat. Si abdicata fuerim, non vivam. Huic pater non credit. nec eſt novum: nec vir illi credidit. Quæris quod jusjurandum fuerit? Ita patri placeam. *Fuſci Arellii* patris. Jam uxor non navigabo, non peregrinabor. fides tua me timidum fecit. Mentitus, inquit, hic eſt; ſolemne eſt aman-

mantibus. Ideo non niſi jurantibus credimus. Hos dividere vult ſocer, quos ne mors quidem dividet. Moriar, inquit, habeo & cauſam, & exemplum. Quædam ardentibus ſe maritorum rogis miſcuerunt: quædam vicaria maritorum ſalutem anima redemerunt. quam magna gloria brevi ſollicitudine penſata eſt! O te felicem, uxor: inter has viva numeraris. *Marillii*. Aſſiduæ contentiones erant: ego magis amo, immo ego ſine te vivere non poſſum, immo ego ſine te. qui ſolet eſſe exitus certantium, juravimus. Hic animus ſine dubio jurantium fuit, ut vivi non diduceremur, cum illud quoque caveremus, ne morte divideremur. reſpexiſtis nos dii. nunquam vos violavimus. *Hiſponis Romani*. Difficile eſt, Judices, eorum ſecretorum cauſas reddere, quæ amantibus etiam ſine ratione jucunda ſunt. nec eſt quod putetis de abdicatione hodie tantum illius agi: de ſpiritu agitur. Scitis quemadmodum ſuos amet. non magis ſine patre vivere poteſt, quam ſine viro. *Junii Gallionis*. Socer (ſic enim te appellabo quamdiu vixero) quid ſibi volunt altiores hujus gemitus, & fortiora inter lacrymas ſuſpiria? neſcio quid videris fortius puella promittere. non ſum tanti, ut bis pro me pericliteris. *Argentarii*. Nocet illi indulgentia ſuorum. in duo pericula mulier incidit: quorum neutrum eſſet experta, ſi aut minus amaret virum, aut minus amaret patrem. *Alfii Flavi*. Nec eſt quod putetis, illi facilius iſtius eſſe deſiderium; & patrem amat, tanquam juraverit.

Pars altera. P. Aſprenatis. Nempe ſi quid acciderit viro, peritura eſt: &, ſi bene filiam meam novi, peritura eſt, ſi quid genero meo acciderit. Filia mea moritura eſt: adjiciam quod ſit indignum, ſi quid filiæ meæ acciderit, vir ejus victurus eſt. Vide qua-

te

te lege conſtrinxeris: ſi parueris, vives. *Blandi*. O conditionem æquam, alteri vitam debet, alteri devovit. *Papirii Fabiani*. Non poſſum, inquit, relinquere virum. Quidquam non poteſt quæ mori poteſt? pæne dum falſæ mortis nuntium miſit, veræ recipit? Vir dum nimis amat uxorem, pæne cauſa periculi fuit: uxor dum nimis amat virum, pæne cauſa luctus fuit: pater dum nimis amat filiam, abdicat. Servate totam domum, amore mutuo laborantem. Moriar, inquit: hoc patri minaris, viro promittis. Potes ſine viro pati: peregrinationem ejus tuliſti. facilius potes carere eo qui ſpiritum debet, quam eo qui impendit?

DIVISIO. Et hæc controverſia non erat in divinatione. nam præter illam quæſtionem, An pater abdicare poſſet propter matrimonium, reliqua, cum ad æquitatem pertineant, tractationis ſunt. Primam tamen conjecturalem quæſtionem *Latro* fecit: propoſuit illam, An etiam ſi non malo adverſus uxorem animo maritus fuit, fecit tamen, ut tam temerarius & inconſultus relinquendus ſit. deinde, An etiam malo adverſus uxorem animo fecerit. *Fuſcus Arellius* juris quæſtiones ſubjecit, Non poſſe illam diſcedere a viro: nam & hoc jurejurando illam obligavit. hunc enim animum fuiſſe ſine dubio jurantium, ut vivi non diducerentur, cum illud quoque caverint, ne morte dividerentur. *Latroni* contrarium videbatur, onerari jurisjurandi invidiam, cum extenuari deberet: & illud jusjurandum contra fortunam videtur, hoc etiam contra patrem. *Ceſtius* contra fecit, & toto dixit jurejurando illam liberatam: illo caſu ſolutos ipſos vinculo religionis: & ideo non futurum periculum uxoris, ſi quid accidiſſet viro. *Silo Pompejus* contra dixit, illam teneri jurejurando, & adjecit, Et ſi repudio didu-

cta

cta fuerit, non tamen ſolvi fœderis pactionem, & ideo inquit, Honeſtum mortis titulum vindico: ne ſi quid acciderit, aut ego pro aliena uxore moriar, aut illa pro alieno viro.

Color. Hiſpo Romanus hoc colore uſus eſt, Jusjurandum jocoſum fuiſſe: ſicut multa quotidie jurarent amantes, & ipſum juraſſe: idque oblitum ſe an juraſſet, miſiſſe nuntium, ut experiretur affectus uxoris, non ut perimeret. uxorem intellexiſſe falſum nuntium eſſe, & ex eo ſe loco præcipitaſſe, ex quo præcipitata perire non poſſet: Ut quomodo ego illam, inquit, falſo nuntio terrueram, ſic illa me falſo periculo terreret. *Marillius* præceptor noſter licenter verbo uſus eſt, ſatis ſenſum exprimente, cum diceret uxorem intellexiſſe mariti mendacium: & ipſa adverſum temerarios mariti jocos reluſit. Hanc controverſiam memini me videre *Naſonem* declamare apud rhetorem Arellium Fuſcum, cujus auditor fuit. Nam Latronis admirator erat, cum diverſum ſequeretur dicendi genus. habebat enim ille conſtans & decens & amabile ingenium. Oratio ejus jam tum nihil aliud poterat videri, quam ſolutum carmen. Adeo autem ſtudioſe Latronem audivit, ut multas ejus ſententias in verſus ſuos tranſtulerit. In armorum judicio dixerat *Latro*: Mittamus arma in hoſtes, & petamus. *Naſo* dixit:

Arma viri fortis medios mittantur in hoſtes,
Inde jubete peti. ——

& alium ex ſuaſoria ſenſum, quem a Latrone mutuatus eſt, memini Latronem in præfatione quadam dicere, quod ſcholaſtici quaſi carmen didicerant: Non vides, uti immota fax torpeat, & exagitata reddat ignes? mollit viros otium, ferrum ſitu carpitur & rubiginem ducit; deſidia dedocet. *Naſo* dixit:

Vidi

Vidi ego jactatas mota face creſcere flammas:
Et rurſus, nullo concutiente, mori.
Tunc autem cum ſtuderet, habebatur bonus declamator. Hanc certe controverſiam ante Arellium Fuſcum declamavit, ut mihi videbatur longe ingenioſius: excepto eo, quod ſine certo ordine per locos diſcurreret. Hæc illo dicente excepta memini. Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, ut uxori virum, & viro uxorem diligere concedas. Neceſſe eſt deinde, jurare permittas, ſi amare permiſeris. Quod habuiſſe nos jusjurandum putas? Tu nobis religioſum nomen fuiſti. Si mentiremur, illa ſibi iratum patrem invocavit, ego ſocerum. Parce pater, parce ſocer: non pejeravimus. Ecce objurgator noſter, quam effrænato amore fertur. quanquam eſſe * filiam preceris: charum quidem, quod illum ab indulgentia ſua avocet. Dii boni, quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, & abdicat: dolet periclitatam eſſe, & ab eo abduci, ſine quo negat ſe poſſe vivere: queritur periculum ejus, qua pene caruit hic qui amare caute jubet. Facilius in amore finem impetres quam modum. tum hos ponis terminos, ut nihil faciant, niſi conſiderate; nihil promittant, niſi ut jus facturi; omnia verba ratione & fide ponderent. Senes ſic amant. Pauca noſti, pater, crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus: & fortaſſe, quod non putas, pejeravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes jurent? Si vis credere, nec ad deos pertinet. Non eſt quod tibi placeas uxor tanquam prima peccaveris. periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro: illas tamen omnis ætas honorabit, omne celebrabit ingenium. Fer, ſocer, felicitatem tuam. magnum tibi quam parvo conſtat exemplum! in reliquum diligentiores facti ſumus: errorem noſtrum con-

fite-

fitemur; exciderat jurantibus, eſſe tertium qui magis amaret: ſic, dii, ſit ſemper. Perſevera, ſocer, recipe filiam; ego qui peccavi, pœna dignus ſum, quare uxore necata, ſocero cauſa ſim orbitatis? Diſcedam e civitate, fugiam, exulabo: utcunque potero, deſiderium miſera & crudeli patientia perferam. Morerer, ſi ſolus moriturus eſſem. Declamabat autem Naſo raro controverſias, ſed non niſi ethicas: libentius dicebat ſuaſorias. moleſta illi erat omnis argumentatio: verbis minime licenter uſus eſt, niſi in carminibus, in quibus non ignoravit vitia ſua, ſed amavit. Manifeſtum poteſt eſſe, quod rogatus aliquando ab amicis ſuis, ut tolleret tres verſus, invicem petiit, ut ipſe tres exciperet, in quos nihil illis liceret. æqua lex viſa eſt. ſcripſerunt illi quos tolli vellent ſecreto, hic quos tutos eſſe vellet. in utriſque codicillis iidem verſus erant: ex quibus primum fuiſſe narrabat Albinovanus Pedo, qui inter arbitros fuit,

Semiboremque virum, ſemivirumque bovem.

Secundum:

Et gelidum Boream, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, ſummi ingenii viro judicium non defuiſſe ad compeſcendam licentiam carminum ſuorum, ſed animum. Ajebat interim, decentiorem faciem eſſe, in qua aliquis nævus eſſet.

CON-

Digitized by Google

CONTROVERSIA XI.

Raptor patrem ſuum non exorans.

Lex. Raptor niſi ſuum & raptæ patrem intra trigeſimum diem exoraverit, pereat: Thema. Raptor raptæ patrem exoravit. ſuum non exorat. accuſat dementiæ.

CONTRA RAPTOREM. *Porcii Latronis*. Moriar, inquit, moriar hodie: ego virum non fleo. Quid contremiſcis ſenectus? quid lingua trepidas? quid oculi obſtupuiſtis? nondum eſt trigeſimus dies. Vitam rogas? dedi, & perdidiſti. Mori, inquit, filium vis. ego te mori volo? immo furor tuus, illa cæca & temeraria cupiditas; & inter hæc pater illius, qui nimis cito exoratus eſt. Quare tam cito ſenex ille remiſit injuriam? Ne triſtiore quidem vultu expugnatam filiæ pudicitiam tulit. timeo ne verum ſit quod audio; ne novo inauditoque more de nuptiis puellæ exoratus ſit. *Ceſtii Pii*. Quo melius de re judicare poſſitis, narrabo me juvenem. habui patrem ſanæ mentis: nec tam ſeverum ſcilicet, ut crudelis eſſet, nec tam indulgentem, ut incautus. Duxi uxorem, quam pater juſſerat: & tamen nuptiarum mearum me pænitet. Fili: nonne ſæpe excandui, ſæpe reconciliatus ſum, ſæpe quod negaveram dedi? Ipſe diſpenſaſti triginta dies: ut haberet primos ſocer, medios reus, noviſſimos pater. Ne omnia vitia ejus a prima adoleſcentia repetam, virginem rapuit, patrem accuſat. Hæc intra triginta dies. Putas me accuſatori promiſſurum, quod filio negavi? Impetravi, inquit, ab illo: alii aiunt illum a te. medii me diebus accuſas. Rapuiſti virginem, cum tam libenter viveres? *Arellii Fuſci Patris*. Moriar, inquit, etiamnum minaris: non-

dum

dum rogas. Quid, inquit, rogabo? jam laſſus es, nec ullum adhuc rogaſti. Non poſſum, inquit, exorare tam diu? Novo more obiicit dementiæ conſtantiam. Quid? ergo tu poteris videre morientem filium? fortaſſe non potero: & ideo iraſcor, dum licet. *Pompeji Silonis*. Hæc audacia ejus ex parte culpæ meæ eſt, nimium indulgenter nutritus eſt: omnia ſibi putat licere: nec ille unquam me rogavit. Ignovit, inquit. Ita alius ante me rogatus eſt. Non noſti conditionem legis tuæ: in hac qui pares ſententias habent, pereunt. ipſe ad alienam ſe miſit, lex illum miſit ad meam. *Raptor niſi & ſuum & raptæ patrem exoraverit, pereat*. Vis ſcire, lex utrum maluerit? non exoratus iraſcitur. ex duobus patribus eum raptor accuſat, qui legem ſequitur. *Arellii Fuſci*. Miraris me dubitare? ipſa lex inter mortem & nuptias dubia eſt. Quid me intempeſtivæ prodtis lacrymæ? Nondum erat tempus flendi. Non eſt quod quicquam tibi promiſiſſe lacrymas putes. fleo, quod neceſſe mihi eſt ſpectare filium morientem. Quid facturus ſim, adhuc neſcio; utique tu ante triceſimum diem neſcies. Exorabis, inquis, patrem. Quid ergo mihi moleſtus es, ſi hoc tibi ſatis eſt? O Dii, effregit fores? & identidem leges invocantem coegit pati ſtuprum, niſi tam facile puellam exoravit, quam patrem. Mortem vita meruit, accuſatione deprecatur. Conſumuntur interim dies. Uter noſtrum conſumit? Rogo, inquit. Non eſt tuum me rogare. Nunc ego rogare debueram, qui periclitor. *Papirii Fabiani*. Demens ſum, vides: turpiter vivo, meretricem amo, leges ignoro, dies tuos non numero: ad judicem vocatus, non adſum. Ergo moriar, inquit. hoc ſi reo dicis, non curo: ſi judici, videbo: ſi dementi, non intelligo. Demens, inquit, es. & huic aliquis ignoſcere

pot-

poteſt, qui ſic rogat? Vos mei iudices eſtis. iſte habet ſuum judicem. nec poteſt inexorabilem queri, quem nondum expertus eſt. *Junii Gallionis*. Rogo, inquit. Num ſic? ſi volebas rogare, admoviſſes propinquos, amicos, majorum imagines, lacrymas, repetitos alte gemitus. Teſtor Deos, ſic rogaturus fui puellæ patrem. Cum, inquit, multum in ſuppliciis habitum ſubmiſeris, cum dixeris: Pœnitet quod rapui, quod te priorem non rogavi: cum dixeris te dementem fuiſſe, deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis, deliberabo cum tua matre. Me miſerum, quam pene promiſi? anime dura. heri fortior eras: & multum habeo quod deliberem. diverſi me affectus diſtringunt. inter reum & patrem diſtrahor. Hinc injuria eſt, hinc natura. Quid properas? nemo tibi præter me rogandus eſt. Ergo, inquit, miſereberis? nihil promitto ante triceſimum diem. Miſerum me, quod tantum triginta diebus iraſci poſſum. longiore tempore opus erat. Audi a demente exempla huic crimini. Denis viceniſque annis inter bella juventus conſenuit: nos triginta dies ferre non poſſumus: Deliberabo; lex nihil vult temere fieri. Magna res eſt, inquit: delibera, cogita, tempus accipe. effregiſti domum civis, ut dicis, etiam miſericordis. Morere. non eſt hoc nocenti grave. Ego nihil peccavi: propter te mori cupio. ratio a me exigitur alienæ culpæ, non meæ poteſtatis. Quid ergo facturus es? non pronunciabo ante ſupremum. Quid ſic miraris, ſi illum citius exoraſti? facilius eſt injuriam donare, quam crimen. Agedum in medium ſenex, cujus miſericordia crudelis ſum: non putaſti mecum deliberandum? Unde autem ſcis, quem filium habeam? ego certe adhuc neſcio, qualem filiam habeas; Nullum tempus uni verbo anguſtum eſt.

Digitized by Google

eſt. Jam, inquit, anguſtum tempus eſt: & tibi vacat accuſare? *Vibii Rufi*. Quis unquam præter me ignoſcere juſſus eſt? jam, inquit, tempus anguſtum eſt. ita non putas me ſubducere quantum ſuperſit? Jam, inquit, tempus anguſtum eſt. Anguſtum erat, ſi duos rogare deberes. Anguſtum tempus eſt, exclamat: neſcio quid rogem. Roga ergo. Me priorem rogare debuiſti: non dico quia dignior ſum, qui prius roger: quia pater tuus: id quod minimum eſt, propius habito. Huc videlicet illa pars legis pertinebat, ut ſuum patrem exoret. Patrem natus ſic aliquis exorat, ſic deprecatur? Apparat nunc te primum rogare. Demens ſum: immo ſi vis argumentum, dabo tibi, filius meus moriturus eſt. nondum teſtamentum mutavi. *Cornelii Hiſpani*. Multi me affectus diducunt: neceſſe eſt de aliis querar, de aliis erubeſcam, de aliis timeam, de omnibus etiamnum deliberem. Ne ille quidem quamvis dicatur nimis exorabilis, ignoviſſet, ſi ſic rogatus eſſet.

Pars altera. *Arellii Fuſci* Patris. Me miſerum, pater. iræ tuæ detractum eſt nihil, & tempori multum. infelicior ſum, quam ſi neutrum exoraſſem. Mortem timeo, poſtquam mihi homines gratulati ſunt. Quid tibi, optime ſocer, pro iſta miſericordia tua, qua mihi & patri meo pepercisti, precer, niſi ſuperſtitem filiam? *Papirii Fabiani*. Non poſſum diſſimulare, pater, quod illum exoravi; tuum beneficium eſt. certe cum exoratus eſt, hoc dixit: Aliud quidem ſuadebat dolor meus: ſed quid faciam? patris tui miſereor. Miſerere pater: ſcis quam brevis ſit advocatio mea. Miſereor, inquit; vis verum dicam, quid dixerit? patris tui. Unde ego miſer ab hoc patre veniens timerem patrem? *Ceſtii Pii*. Timeo mortem, nec jam habeo cui paream. *Marillii*. Si tibi

bi tam pertinax adverſum me odium eſt, audacter quid ſis facturus, pronuncia. dic exorari te non poſſe; quid me incerta mortis expectatione ſuſpendis? ſolicitus inter ſomnos quoque velut admotam cervicibus meis ſecurim expaveſco. ſi non impetro ut vivam, hoc certe impetrem, ne diu moriar. Non eſt quod putetis legem in numero dierum anguſtam fuiſſe. lex illius, diu moriar. Reſponde, pater: ſi ſervaturus es filium, jam tempus fuit. Si occiſurus, jam tempus eſt: non poſſum ſuſtinere ultra hæc tormenta, diebus paucis & in me mihi aliud licet. *Blandi*. Ita parum contigit tibi, quod ſolus periclitanti filio non rogas?

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit. An intra triceſimum diem raptor agere poſſit: ſicut non poteſt qui in cuſtodia eſt, qui in carcere eſt. Si cum alio poteſt, An cum patre poſſit, cui vitæ mortiſque arbitrium datum eſt. cum illi accuſare eum liberum eſt, quem mortiferum eſt non exoraſſe, etiam ſi cum patre poteſt agere, An ob id poſſit, cujus faciendi poteſtatem lex patri dedit. Iſta enim ratione nihil licet, ſi aut exorari, aut accuſari ei neceſſe eſt. Deinde ſi poſſit agere, An debeat. Iraſcendi cauſam tractavit, quod alium prius rogavit, quod me non rogavit, quod etiam accuſat. Si non exoravit filius, dementia eſt. tantam dementiam ferre non poſſum, cum adhuc an exoretur, incertum ſit. Hic paterno affectu tractavit ſpem faciendi. non probabat Fuſcum, qui paulo apertius agebat: * eſt controverſiam promittere. poteſt nihilominus & bonus agi pater, & non exoratus. *Fabianus* eam quæſtionem fecit, & in ea multum moratus eſt: dementiæ non poſſe agi, niſi cum eo qui morbo fureret: in hoc enim latam eſſe legem, ut pater a filio ſanari deberet, non ut regi. *Latro* eleganter di-

dicebat quaſdam eſſe quæſtiones, quæ deberent inter res judicatas referri. tanquam, An quicquid optaverit vir fortis, aut tyrannicida, accipere debeat: quaſi jam pronuntiatum ſit, non debere. Nemo quæſtionem hanc jam tractat, ſicut ne illam quidem, An quicquid pater imperat, faciendum ſit. Inter has putabat & hanc eſſe, An pater ob dementiam quæ morbo fieret, tantum accuſari a filio debeat. Ajebat enim manifeſtius eſſe de lege & officio patris quæri, & fingi quaſdam controverſias, in quibus pater furioſus probari non poſſit, nec abſolvi tamen propter nimiam impietatem, libidinem fœdam. Quid ergo, ajebat, nunquam utar hac quæſtione? utar; ſed cum aliis deficiar. *Pollio Aſinius* dicebat, hoc Latronem videri tanquam forenſem facere, ut ineptas quæſtiones circumcideret. in nulla magis illum re ſcholaſticum deprehendi. Remittit, inquit, eam quæſtionem, quæ ſemper pro patribus valentiſſima eſt. Ego ſemper ſcio, nullum patri curatorem dari, quia iniquus pater ſit, aut impius; ſed quia furioſus; hoc autem in foro eſſe curatorem petere, quod in ſchola dementiæ agere. *Gallio* & ſuperiore uſus eſt quæſtione, & illam adjecit: An agi cum patre dementiæ poſſit, ob id quod facturus eſſet, non ob id quod fecerit. neminem injuriarum accuſari, quod injuriam facturus ſit: non adulterii, quod adulterium commiſſurus ſit: ne dementiæ quidem, quod demens facturus ſit aliquid. Tu vero, inquit, mecum agis, non quod non exoraſti, ſed quod exoraturus non es: puta enim me hodie exorari. ergo demens videor, qui uno me verbo ſanare poſſum? Lex triginta dies dedit: quia judicavit aliquem duriorem futurum. Etiam ſi demens eſt qui non exoratur a filio, num qui etiam vigeſimo? ergo non potes hoc nomine damnare me, quod

exo-

exoratus non ſim : etiamnum enim exorari poſſum . Itaque ſi quis veſtrum agere mecum hoc crimen non poteſt , ut ſi quem ad triginta dies exorare poſſum , poſt triginta quæri non poteſt, aut crimen non habeo , aut accuſatorem . *Silo Pompejus* fecit quæſtionem, qua *Gallio* uſus eſt , nihil acturum adoleſcentem , etiam ſi damnaverit patrem. nihilominus enim periturum , quia lex nullam aliam ſalutis viam dedit raptori , quam ſi exoraverit patrem. *Latro* hæc omnia quaſi membra in aliquam quæſtionem incurrentia tractabat , non ut quæſtionem : quanquam hoc ipſum in aliam aiebat quæſtionem incurrere , in qua quæritur, An raptor poſſit accuſare patrem intra triceſimum diem . Nam cum dico , non potes accuſare eum , in cujus arbitrio poſitum eſt , moriaris, an vivas: non magis quam magiſtratum in jus vocare , quam de judicibus tuis ferre ſententiam , non magis quam miles in imperatorem ſuum animadvertere , adjicio , Non potes accuſare . nihil enim tibi proderit. etiam ſi damnaveris, morieris. Lex enim, ſi non exoraveris, perire te vult . non exoras autem , etiam ſi damnas. Quare hoc non quæſtionis loco ponebat , quod imbecillum putabat. Apparet enim exigere legem ab eo , ut exoret patrem, qui non habet quem exoret . puta enim patrem alicujus eſſe tam palam furioſum, ut nihil intelligat: hunc exorari a filio non vult. Atqui eodem loco eſt manifeſtus . *Clemens Juſtus* parum hoc putabat valens eſſe, tanquam quæſtionem: ſatis valens , tanquam argumentum : & illam alteram ſatis valentem quæſtionem , non poſſe cum patre agi eo nomine, quod non peccaverit : ſed tractaturus iſte iniquitatem tractationis ponebat , cum diceret : Agere mecum dementiæ, etſi jam poteſt, nunquid enim peccavi ? non ſum exoratus, nondum

Digitized by Google

tempus tranſiit, etiamnum exorari poſſum. quam iniquum eſt nondum eſſe me nocentem, eſſe jam reum!

Color. Omnes infamaverunt raptæ patrem, quaſi cum raptore colludentem. *Gallio* dixit: Ingenuus virginem rapuit, ſi tamen rapuit. *Silo Pompejus* eandem ſuſpicionem in omnia contulit. Exoravit, inquit, raptæ patrem. Ita tu, cum tam exorabilem patrem haberes, rapuiſti? *Hiſpanus* dixit: Omnia cito facta ſunt: iſte cito rapuit, ille cito ignovit. niſi demens ſum, eſt aliud ſuſpicandum. *Argentarius* dixit: Rapta eſt, & ſtatim exorata: immo neſcio an exorata, deinde rapta. ſpero te innocentiorem fuiſſe quam vis videri. Tu exoraſſe te dicis. Ego te exoratum puto: dic quid tibi cum ſocero convenit? *Rufus Vibius* dixit: Dic mihi, quid tibi convenerit, quando tibi nuptias promiſerit. nec victum te hercules fateberis, cum dies venerit. *Aſprenas* dixit: Jam, inquit, non multum reliquum eſt ex triginta diebus, ſi ex illo dies numerarem, cum primum exoraſti. ajunt jam triginta dies præteriſſe. *Latro* dixit: Id quod inter ſententias ſcriptum eſt adoriar: dic ergo verum. *Ceſtius* hac figura declamavit, ut rogaret patrem, tanquam exoratus eſſet raptæ pater: deinde ad hanc ſententiam tranſit: Numquid pejorem cauſam habeo, ſi apud alterum judicer? *Lucius* eadem figura clamavit. & *Hiſpo Romanus*: ſed tranſit mollius; Scio quid reſponderi mihi poſſit: Facile eſt domeſtico judici ſatisfacere. Videro te, cum ad raptæ patrem veneris. In hac controverſia *Triarius* dixerat: Non ſcies an exores, niſi ultimus dies venerit: & tunc, quoad lucebit, perſeverabo. Deinde cum ſcholaſticorum ſummo fragore: Et tu quiſquis es carnifex, cum ſtrictam ſuſtuleris ſecurim, antequam ferias, patrem reſpice. Belle de-

ride-

Digitized by Google

ridebat hoc *Aſinius Pollio* Filius, inquit, cervicem porrigat, carnifex manum tollat, deinde reſpiciat ad patrem, & dicat: *Agon?* quod fieri ſolet victimis. Sed joco quoque remoto, ajebat rem veriſſimam, non poſſe carnificem venire, niſi eo tempore quo jam pater exorari non poſſet. *Ceſtius* ex altera parte hoc colore uſus eſt: quia priorem rogaſſet raptæ patrem. Suſpenſum eſſe volui, ſtatim illum ſecurum eſſe nolui. De me queritur, quod illum potius cogitare de patrimonio filii, quam de periculo volui. *Latro* hoc colore uſus eſt: Scitis periclitantes alieno arbitrio agere. illi qui circa erant ſodales, qui occurrerant amici paterni, ajebant: Eamus ſtatim ad raptæ patrem. in hujuſmodi caſu illi rogantur: nam raptoris patres rogant. *Silo Pompejus* diverſum colorem huic ſecutus eſt. Non erit, inquit, duritia patris mei: item amici ſuaſerunt, ad raptæ patrem iremus, ne noceret apud illum quod tarde ſuum exoret patrem. *Hiſpo Romanus* bello dociſmo uſus eſt. Vultis, inquit, amici, eamus ad raptæ patrem? occurremus. ille domi eſt. *Fuſcus Arellius* dixit: Ille prior rogatus eſt, qui magis timebatur. *Triarius* a parte adoleſcentis dixit: Timeo ne mutetur etiam exoratus. Hunc ſenſum non imprudenter *Silo Pompejus* improbabat. ajebat enim non poſſe mutari ſemel latam ſententiam. Quidam voluerunt videri, cito exoratum raptæ patrem: quidam tarde. *Fuſcus Arellius* dixit: Magnam partem legis conſumpſi: nec de mora queror: raptæ pater rogabatur. *Ceſtius* non probabat, & hac ſententia uſus eſt, cum hunc colorem arguendum putaret: Vult videri rogatum diu raptæ patrem, effecit ut videatur eum diu non rogaſſe; malo autem videri hoc patrem tarde exorari, quam tarde rogari. *Hermagoras* ſolebat interdum diu ſchemata

proſequi, interdum breviter & fortius attingere: ſicut in ſententia fecit, cum ſuſpicionem facere vellet inter raptæ patrem & raptorem colluſionis: *a* πέπεισαι, φησιν, ὁ τῆς φθαρείσης πατὴρ ὅδε. ὡς ταχέως μονονοὺ πρὸ τῆς φθορᾶς. *Artemon* dixit: *b* λέγε, σέ τίς θι. πρὸς πατέρα τῆς ἐφθαρμένης; Ἀντίφωνα κεῖται, σ᾽ ἐποπτεύει, καὶ σιωπᾷς ἀεί. *Glycon* dixit: *c* Μάλα ἀπορῶ. σὲ μέσον ΕΡΗΣΡΥΕΗΣ ἐπιέφθλω; ὦ ΚΡ. πότερον ἀπώθω μεέρμνων, ὃ πρὶν ὦσα τὸν ἔλεον; Hunc ſenſum commodius dixit *Lepidus*, Neronis præceptor: Miſer eris, niſi etiam ultimo die egomet jam tui miſereor. *Diocles Caryſtius* a parte patris ethicos dixit: *d* ἐβόων ἀστοὶ, ἐβόων ἁλιεῖς; τίς ἄρ᾽ ἥρπασέ σε; εἰς τί παρεγένου; εἰς τί παρεγίνετο; καὶ ταῦτα ἤτοι ἰσὰς ἐνέδρας, ἤ τι ὅμοιον.

GRAECA EXPLETA.

a Perſuaſus eſt, ait, hic corruptæ pater: quam cito tantum non ante corruptionem!

b Dic, te quis...... ad corruptæ patrem. Pars adverſaria conſtituta eſt; te contuetur, tu autem aſſidue ſiles.

c Valde animi pendeo, te medium ..... adhuc aſſecutus ſum, o Cr. utrum repello anxiam curam, cujus antea repuli commiſerationem?

d Inclamabant Cives, inclamabant piſcatores, quiſnam te rapuit? ad quid acceſſiſti? ad quid acceſſit? & hæc ſive ponens inſidias, ſive ſimile quid.

CON-

CONTROVERSIA XII.

Nepos ex meretrice ſuſceptus.

Thema. *Abdicavit quidam filium . abdicatus ſe contulit ad meretricem ; ex ea ſuſtulit filium . æger ad patrem miſit . cum veniſſet , commendavit ei filium ſuum , & deceſſit . adoptavit puerum . ab altero filio accuſatur dementiæ.*

PRO PATRE . *Porcii Latronis.* * Qualem vidi! ipſa fungebatur officiis, ſedula circa lectum ægrotantis in omnia diſcurrebat miniſteria, non impulſis tantum, ſed laniatis capillis. Ubi eſt , inquam , meretrix? Venit ad me ſedulo, qui diceret : Filius antequam moritur , rogat venias. Non expectavi, dum iſte permitteret. amens cucurri . Cetera quemadmodum narrem neſcio: ſteterim , an ſederim , quid loquutus ſim , quid audierim, neſcio : hoc unum ſcio , jacuiſſe me inter duos filios : accede huc puer, depoſitum , crimen meum : non habeo miſer , cui te moriturus commendem . *Ceſtii Pii* . Recepi in ſinum nepotem . Vultis & hunc abdicem? duos filios tuli . huic numero jam aſſuevi . Patrem accuſat , fratrem infamat , infantem perſequitur . Rogo vos , non ſatius eſt meretricem amare, quam neminem ? Novi generis dementia arguitur , ſanus etiam ſi non agnoſcerem meos . Tradidit infantem , & expiravit : non habui cui redderem . Offerebam me propinquis, expectabam ut aliquis pro abdicato rogaret, nemo audebat propinquorum fratre ceſſante . illa videlicet in hac cogitatione tacebat. Nos rogabimus , cum frater non audeat ? Meretricis, inquit , filium recepiſti : nempe eius quæ meum receperat . Fateor me aliquando in-

inſanum fuiſſe. Neſcio quis eſſet abdicatus: meliorem extuli. *Papirii Fabiani*. Quam nihil in domo illa meretricia fœdi vidi! aſſidebat mulier triſti vultu affecta, ægro ſimillima ipſa, dimiſſis in terram oculis. Pater, inquit, nihil tecum frater locutus eſt? in ſinu meo & filium & animum depoſuit. domum pertuli, dementiam vocat, quod infantem non abdicavi. Quid facerem? negarem aliquid filio, cum ille rogaret pro filio? ignoſco tibi, quod tam durus es. ægrum fratrem non vidiſti. Ille magni ſucceſſor modo patrimonii natus in lectulo precario moriebatur. Non ſervorum turba circumſtabat, non amicorum: inter infantem & mulierculam, deficientis adoleſcentis ſpiritus in adventum meum ſuſtinebatur. Ut intravi, cadentes jam oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit. Pater, inquit, quod adhuc nihil deprecatus ſum, non contumacia feci, fratri mandaveram. Indico tibi crimina mea: exſpirantem coheredem tuum ad vitam volui revocari. Ut ſalvus eſſet, rogavi deos; &, licet dementiam voces, ſi vixiſſet, recepiſſem. *Arellii Fuſci* Patris. Securior eram, quoniam putaveram illi omnia præſtare fratrem, cum ſubito nuntiatum eſt, in ultimis eſſe filium; nec hoc a fratre. o me miſerum, quod ſolum nepotem recepi! *Albutii Sili*. Ut vidit uxorem, vidit & fratrem, circumſpiciebat & patrem. *Julii Baſſi*. Tibi debeo mulier; quod habuit filius meus in qua domo ægrotaret: Pudet dicere: ut nepotem agnoſcerem rogatus ſum. Non poteſt uno crimine dementia intelligi. Nemo ſine vitio eſt, in Catone moderatio, in Cicerone conſtantia deſideratur. ad ſummam, tres fuimus. omnes peccavimus: ego, quod abdicavi: frater, quod tacuit: tu, quod pro fratre non rogaſti. Non ſum uno herede con-

Digitized by Google

tentus ; duos habere volui : & quo magis concupiſcam , habui . Miſit ad me affectus æger. non ibo? mihi crede, aliter a diis de coherede. Cogitate & quis roget, & quem roget. videbitis negare non poſse, niſi qui accuſare poſſit & patrem.

Altera pars. Porcii Latronis . Quem honeſtius ſubjecit meretrix quam peperit. Pater iſtius incertus eſt, bene cum ipſo ageretur, ſi & mater . *Fuſci Arellii* patris . Errat, ſi quis ſit qui me putet pecunia moveri: primum aſſuevi coheredem habere, deinde olim jam cum puero iſto paterna diviſi, quia mulieri ille frater donavit plus quam pro ſua parte . *Romani Hiſponis* . Incidit in meretricem , inter omnia mala, fœcundam . Veræ inimicæ . Noſcis quibus ante in cubiculum rivalis venit, quam maritus. *Argentarii* . Cum abdicaret, ajebat: Hoc ſcilicet exſpectabo, donec hac e meretrice liberos tollas . Mulier, neſcio an adverſus patrem injurioſior ſis, quod abſtuliſti illi heredem, an quod dediſti . *Albutii Sili* . Sine veniant illuc amici , ſine propinqui : nunc erubeſcunt in domum meretricis accedere . Mulier quæ ſine præfatione honeſte nominari non potes, cedo iſtum puerum nulli agnoſcendum : ſed mater afferat . Severiſſimus pater abdicavit etiam , quem ſciebat ſuum . Erat in domo puer , qui omnes vocabat patres . Adoptavit ejus filium , propter quem etiam ſuum ejecerat. *Ceſtii Pii*. Nullum genus judicum recuſo . ſi ſeveri erunt , nocebit iſti , quod receperit meretricis filium : ſi clementes , quod abdicavit ſuum . Clamavit pater: In domum ergo meam meretrix veniet , aut (quod turpius eſt) filius ad illam ibit? Miſit in domum noſtram publicum puerum . Quis illis nuptiis interfuit, niſi aut abdicatus, aut abdicandus?

DIVISIO: *Latro* ſic diviſit. An pater ob

illam adoptionem accuſari poſſit, an ob hoc debeat. omnes infamaverunt adoleſcentem, quaſi illius criminationibus factum ſit, ut frater abdicaretur. Et ideo ſententia laudatur *Fabiani*: Nihil tecum locutus ſum. Cum hoc unum puero noceat, quod ex meretrice natus eſt, omnes operam dederunt, ut quantum in controverſia licebat, huic vitio mederetur, efficerentque, ne quid in illa videretur meretricis fuiſſe, niſi nomen. *Marillius* decenter hoc dixit, ſimul obiiciens fratri impietatem. Nihil, inquit, in illa domo meretricium fuit: ſcires, ſi mecum fuiſſes. *Albutius* ethicos, ut multi putant, dixit: certe laudatus eſt, cum diceret, Ex euntem perſecutus eſt. non probabat hanc *Meſſalla* ſententiam: Non habebit, inquit, fiduciam, ſi mavult videri recepiſſe puerum quam abduxiſſe: & ea ratione eum adoptaſſe, non quia debuerit, ſed quia ſecutus eſt. Fuit autem Meſſalla exactiſſimi ingenii in omni quidem ſtudiorum parte, Latini utique ſermonis obſervator diligentiſſimus. Idem itaque cum audiſſet Latronem declamantem, dixit: ſua lingua diſertus eſt. Ingenium illi conceſſit, ſermonem objecit. Non tulit hanc contumeliam Latro, & pro Pythodoro Meſſallæ orationem diſertiſſimam recitavit, * quam ſuaſoriam Thendoto declamavit per triduum. quæ dixerit, ſuo loco reddam, cum ad Suaſorias venero.

Color. A parte adoleſcentis non unus omnibus color placuit. Quidam perſonam ejus qualem acceperant, introduxerunt, duram & aſperam. Ex quibus fuit & *Hiſpo Romanus*. *Junius* unum ajebat efficiendum, ut non durus videretur, ſed ſeverus. In hac parte dixit nobilem illam ſententiam, quam Fabius Maximus circumferebat. Venit aſſidue in domum meretrix; non recedit: paulum abeſt, quin noverca ſit. *Ceſtius* bella figu-

ra

ra egit: Dementia, inquit, res eſt ſanitati contraria. Non quæram extra exempla ſani hominis, & quod pater me rogat, ipſum ſibi comparabo. Fuit aliquando ſanus: tunc quid faciebat? Oderat luxuriam, ut caſtigaret, nunc jam ſeverus. ſenem putabitis ſanum, ſi vobis in lupanari oſtendero? Sic declamavit, ut fratri parem daret accuſatorem, & illum argueret ſibiipſi comparandum. *Latro* fratri pepercit; puerum preſſit, & dixit fratris filium non eſſe, & ne fratrem quidem hoc fieri voluiſse, illa verba ab ægro impetrata. *Fabianus* ex omnibus iſtis colorem ſecutus eſt optimum, qui ajebat, dicere Meſſallam non tantum bonam partem adoleſcentis fieri, ſed etiam honeſtam. objecit patri, quod fratrem abdicaſset, non ſchemate, ſed certo. Nihil, inquit, peccaverat, amat meretricem. ſolet fieri. adoleſcens eſt. expecta emendabitur, ducet uxorem, quare tunc non egiſti dementiæ? Expectabat pœnitentiam tuam, ajebat, jam reſipiet. Hoc per tranſitum objicere cœpit, quod non recepiſſet, quod vidiſset in lupanari habitantem. Abdicaſti, inquit, ut emendares, non ut vitia augeres in dies. nullum illius vitium ætatis eſt. amor eſt. recipe antequam aliquid faciat, cur mox pudore moriatur. Ad ultimum objecit illi, quod ægrum non ſuſtuliſset. Poteſt, inquit, convaleſcere, ſi viderit penates ſuos. mitius certe morietur in paterno ſolo ſuo. Quare, inquit, tu apud fratrem non fuiſti? & ego queror. Ille cum ad te mitteret, putavit ſe ad duos mittere. Utinam tecum fuiſsem, pater: rediſses illinc cum filio, ſed tuo. De adoptione noviſſime queſtus eſt & hac figura. Abſtuliſti mihi fratrem, cum quo natus ſum, cum quo educatus ſum, ut dares iſtum. Indignor hanc fratri meo contumeliam, ut hujus vocetur pater. Sed ut aliquid jocer, *Fabianus*

Digitized by Google

Maximus nobiliſſimus vir fuit, qui primus foro Romano hunc vomicum morbum, quo nunc laborat, intulit: de quo Severus Caſſius, antequam ab illo reus ageretur, dixerat: Quaſi diſertus es, quaſi formoſus es, quaſi dives es. unum tantum es: non quaſi, alapam. * Hanc controverſiam cum declamaret Maximus, dixit: Quaſi tricolum tale, qualia ſunt quæ baſilicam infeſtant. Dicebat autem, a patre, omnes aliquid ad nos imbecilli alter alterius onera detulimus. Accuſatur pater in ultimis annis, nepos in primis abdicatur: nullus autem. * Hæc ſubinde refero, quod æque vitandarum rerum exempla ponenda ſunt, quam ſequendarum. In hac controverſia *Latro* contrariam rem controverſiæ dixit, ſed ſibi. Declamabat illam, Cæſare Auguſto audiente & Agrippa, cujus filios nepotes ſuos Cæſar Lucium & Cajum adoptaturus diebus illis videbatur. Erat Agrippa inter eos qui non nati ſunt nobiles, ſed facti. Cum diceret partem adoleſcentis Latro, & tractaret adoptionis locum, dixit: Nam iſti adoptione nobilitati fuerunt. hæc & alia in hanc ſententiam. Mecænas innuit patri, faſcina recuſare. finire jam quidam declamationem putabant. hanc malignam rem (* Mecænas) eſse: effeciſse enim nobilem, non ut audiret quæ dicta erant a Cæſare, ſed ut notaret. Tanta autem ſub divo Auguſto libertas fuit, ut prææpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint, qui ignobilitatem exprobrarent. Vipſanius Agrippa fuerat. Vipſanii nomen quaſi argumentum paternæ humilitatis ſuſtulerat, & M. Agrippa dicebatur. cum defenderet reum, fuit accuſator qui diceret M. Agrippam, & quod medium eſt, volebat Vipſanium intelligi. Fuit qui diceret: Concurrite, Agrippa malum habebis, reſponde diis. Ea in parte utique mihi videtur admiratione dignus divus

vus Auguſtus, ſub quo tantum licuit. Sed horum non poſſum miſereri, qui tanti putant caput potius quam dictum perdere. Latro dignus fuit miſeratione, qui ne excuſare quidem errorem ſuum potuit. Nihil eſt autem crudelius quam ſic offendere, ut magis ſis offenſurus, ſi ſatisfeceris.

CONTROVERSIA XIII.

Torta a tyranno pro marito.

Thema. *Torta a tyranno uxor, nunquid de tyrannicidio ſciret, perſeveravit negare. poſtea maritus ejus tyrannum occidit. illam ſterilitatis nomine dimiſit, intra quinquennium non parientem. Agit illa ingrati.*

PRO UXORE *Porcii Latronis*. Si cum liberis torta eſt, & incaſte: Eſcende, inquit, occide tyrannum. niſi occideris, indicabo. Subinjecta manu ſatelles: Quid moraris? inquit. jam expoſita tormenta ſunt. Bene eſt, inquit, mulier. ad ſtuprum vocor. Inſtabat quotidie viro uxor, exigebat tyrannicidium. Tempus eſt; Eſcende. Si nihil aliud, ut liberos habeas. niſi tyrannicidæ paritura non ſum. Miraris, ſi eo tempore matrona dicere potuit, Eſcende, occide tyrannum? comes ſequerer, niſi me inutilem dimiſiſſet tyrannus: Eſcende. ego jam feci tyrannicidium meum. Eas nuptias tyrannicidium diducit, quas non diduxit tyrannus. *Ceſtii Pii*. Subito infelices nuptias oppreſſit tyrannus. Trahebantur matronæ, rapiebantur virgines: nihil tutum erat: nulli feliciores tunc videbantur quam qui liberos non habebant. Quædam itaque eliſere conceptos: quædam fœcunditatem ſuam moratæ ſunt. Quod ad hanc pertinet, agit ſuæ for-

fortunæ gratias, quod illo tempore nihil peperit. Tyrannus ſuſpicatus eſt, iſtum neſcio quid de tyrannicidio cogitare: ſive iſti aliquid excidit, ſive magna conſilia non bene vultus tegit. Utique de uxoris garrulitate queri non potes, cum ſcias, quemadmodum taceat. Miſit itaque ſatellites: Attrectate, inquit, uxorem, & adjecit, ſi quos filios habet. Veniunt in domum crudeliſſimi carnifices, in quorum vultibus erant tormenta. jactatur miſera inter ſatellitum manus, & toto itinere non ducitur, ſed trahitur. Iſti de tyrannicidio: audacter jam conſilium indicemus: Jam enim puto licet. Nupſit iſti propter liberos: ſed infelices nuptias cito tyrannus oppreſſit. hoc publicum divortium fuit. Rapitur in arcem mulier. inter ſatellitum manus vexatur atque diſtrahitur. Hanc aliquis etiam ſi non torqueatur, non parere miretur: impoſita in eculeum, ſæpius abſentem virum reſpexit, quam præſentem tyrannum. Quam multas matres audivi illo tempore: Quidnam volui, quæ peperi? *Arellii Fuſci* Patris. Explicatur totus tyrannicæ crudelitatis adverſus infelicem fœminam apparatus, & illa inſtrumenta virorum quoque animos ipſo viſu frangentia, ad excutiendam muliebri pectori conſtantiam proponuntur; inſtat tam denuntiationibus, quam tormentis tyrannus, & minando torquet. Tacet. Videt intentum tyranni vultum, videt oculos minaces, & tacet; plus tibi præſtare non potuit, ſi de te liberos ſuſtuliſset. Cœduntur flagellis artus, verberibus corpus abrumpitur, exprimiturque ipſis vitalibus. Tacet, An ſit tibi iſta datura liberos neſcio. tyrannicidium dedit. Ita eſt, mulier, non vis parere, delicata es, cruciatus puerperæ times. Fremebat indignatione captæ civitatis maritus, & conſilio ſuo, & uxoris adjutorio fortior, quomodo occidam tyrannum?

Quæ

Digitized by Google

Quæ pars accedenti maxime vacat? ubi cuſtodiæ ceſſant? ubi natura loci minore munimento virtutem ſubmovet? Sic vir & uxor mentem exercebant: miraris ſi tranſit quinquennium inter uxorem tortam, & virum occupatum? ſæviebat etiamnum tyrannus: torquebantur in conſpectu virorum uxores: pœnitebat matres fœcunditatis ſuæ. *Hiſpo Romanus* inquit: Deſiderabas liberos, ut ſint quibus relinquas patrimonium. Ingrate, ita tu hac ſalva heredem non habes? nullum tormenti genus omiſit, omnia membra laniata, omnes partes convulſæ ſunt, ſciſſum corpus flagellis, exuſtum, convulſum tormentis. ignoſceris puto mulierculæ, ſi dixero: Feſſa eſt. *Hiſponis Cornelii*. Contabatur ille: nec ullis adhortationibus in tyrannicidium poterat impelli. prorſus cum uxorem vidiſſet, poſſes timenti ignoſcere. Aſſidue tormenta variantur: accenduntur extincti ignes: tortor vocatur, ſub quo mariti uxorem prodiderant. paciſci me tecum putas. Ut taceam, donas quinquennium? Quid tyrannicidio gloriaris? tanquam non facilius ſit occidere tyrannum, quam ſuſtinere? Duplici beneficio uxori ſuæ obligatus: & quod non eſt occiſus, & quod occidit. Faſtidit ſterilem, qui fecit. *Junii Gallionis*. Inſtabat tyrannus. Torque. Illa pars etiam poteſt ſubiici in ignes. in illa parte jam exaruit cruor: ſeca, verbera, oculos lancina, faciam ne viro placeat. *Papirii Fabiani*. Deſcribam nunc ego cruciatus, & miſeram corporis patientiam inter tyrannica tormenta ſævientia: extincti ſanguine refovebantur ignes. hæc deſinebat torqueri aliquando, ut ſæpius poſſet. Exquiſita verbera, laminæ, equuleus, quicquid antiqua ſævitia invenerat, quicquid & nova adjecerat. quid amplius dicam? tyrannus torquebat, & cum de tyrannicidio quæreret. O nos felices, quod nul-

Digitized by Google

nullis aucta puerperiis fuit. acuit hanc. fecit tyrannicidium ſilentio, certe tyrannicidam. Convulſis laceratiſque membris, nec adhuc ſufficientibus, non dimiſſa eſt ex arce, ſed projecta. Quid eſt quod uxorem dimiſeris? numquid premit cenſum onere, ſumptibus, & ut ſæculi mos eſt, in deterius luxu fluente? muliebris ambitio certamine mutuo uſque in publica damna privatim inſanit? Nunquid gemmas & ex alieno littore petitos lapillos, & aurum veſtemque nihil in matrona tecturam concupivit? Si talis eſſet, facile illam corrupiſſet tyrannus. Expecta. poteſt parere. Non reſpondet ad propoſitum, nec ad certum diem fœcunditas, ſui juris rerum natura eſt, nec ad leges humanas componitur: modo properat, modo vota præcurrit, modo lenta eſt & demoratur. Expecta modo. pariet. Quid dicis? non poteſt fieri. quare? quia torta eſt. Imputat tibi quod publicata eſt. imputat tibi quod torta eſt. imputat tibi quod ſterilis eſt. *Julii Baſſi*. Ajebat tyrannus: Ure, cæde ventrem. *Argentarii*. Cæde ventrem, ne tyrannicidas pariat. *Triarii*. Non ex formula natura reſpondet, neque ad præſcriptum caſus obſequitur. ſemper expectari fortuna mavult, quam regi. Aliubi offenditur improviſa ſegetum maturitas, aliubi feram magno fœnore moram redemit. Licet lex dies finiat, natura non recipit. Quid faciam? Non agam gratias, quod non indicavit uxori meæ, ne * votis in gratiam. Ajebat tyrannus: Indica. nulla tua culpa eſt. Cæditur? tacet. utrum putas mirandum eſſe, tuum tyrannicidium, an hujus ſilentium? Expectaſſe aliqua per longum tempus maritum dicitur. quanta laus eſt ſervaſſe, cum expectaſſe tanta ſit? Alia deſiderio viri attonita, in ardentem rogum ſe miſiſſe. hæc non cum viro arſiſſet, quæ pro viro arſit?

alia pro incolumitate mariti vicaria morte decidit. Cedo hanc, nec in tormentis oppreſſam. morte amplius pro viro præſtitiſſet, ſi quid amplius elegiſſet tyrannus. *Marcelli.* Si tamen peccaſſet in partu, ignoſci ei poſſet. Nupſerat enim iſti occupato. Crudelior es etiam illo, quem occidiſti, tyranno. ille torſit & dimiſit ad virum. *Albutii Sili.* Vicerat ſævitiam patientia: deerat jam ſanguis, ſuperabat fides. aliquando projecta eſt. differebatur diſtortis manibus, emotis articulis. nondum in ſua membra artus redierant. Talem uxorem tortor dimiſit ad partum. Ingratus vocabatur, quod in præmio nullam uxoris fecerat mentionem. Res tuas tibi habe: injicere debuit manum, & ipſum inter res ſuas trahere. nihil amplius patri debes quam uxori. mihi crede, majus fuit tyrannicidium pati, quam facere.

Pars altera. Argentarii. Ego torta ſum. Merito objiceres, niſi te vindicaſſem. *Fulvii Sparſi.* Vobiſcum, Judices, loquor. **

DIVISIO. Controverſia hæc reum facere primum, ſi materia patitur. Non accepi quidem, & reddidi: aut accepi quidem, ſed non potui reddere, aut iſta noviſſima non facere. Non quiſquis non reddidit beneficium, ingrati tenetur: animus æſtimandus eſt non reddentis. *Pollio Aſinius* ajebat numquam tentandas eſſe quæſtiones: primam manifeſto obtinere poſſe, qua negamus nos beneficium accepiſſe. Perit tota cauſa, niſi in hoc vicit. Apparet enim ingratum eſſe, qui ne fatetur quidem ſe accepiſſe beneficium. *Gallio* noſter putat quotiens poſſit, hoc auferendum adverſario: quotiens non poſſit, concupiſcendum: quotiens ne hoc quidem poſſit, tranſeundum, quaſi donemus, & poſſimus quidem facere controverſiam, ſed nolimus. Idem Attico Vipſanio Apollodori diſcipulo placuit. Hoc illi amplius.

Quo-

Quoties non potuerimus, ajebat, an beneficium acceperimus, controverſiam facere, hoc modo faciamus, non eſſe tam magnum, quam ille dicat: ſicut in criminibus facimus, quotiens negare non poſſumus, eſſe quidem crimen illud fatemur, ſed leviore pœna dignum, quam accuſator arguat. *Latro* in hac controverſia non dubitabat facere primam quæſtionem, an beneficium dederit. hoc in hæc diviſit: Etiam ſi ſciſti de tyrannicidio viri, nec indicaſti, non eſt beneficium ſcelus non facere. deinde ne ſciſti quidem. non enim tibi indicavi, nec tam magnum conſilium, virilibus quoque animis grave, commiſi muliebri garrulitati: quæ id ſolum poteſt tacere, quod neſcit. Etiam ſi dedit beneficium, an receperit: Occidi tyrannum, libertatem mihi, tibi ultionem reddidi pleniſſimam: perſecutus ſum nefarium hoſtem, illic occidi ubi torſerat. Dices me reip. cauſa feciſſe. & tu reip. cauſa tacuiſti. Tutus ſit, quod lege fecerit. Deinde ultima æquitatis tractatio, An quod fecit, facere debuerit. Hoc diviſit in hæc duo: An jam certam ſterilitatem uxoris bonæ ferre debeat: an ne ſterilis quidem pro certo ſit. Novi declamatores Poſmos ** cum Apollodoro, qui reus veneficii fuit, & a Pollione Aſinio defenſus, damnatus Maſſiliæ docuit, & hanc quæſtionem fecerunt in hanc controverſiam, An inter viros & uxores data beneficia ingrati lege teneantur. Non eſt beneficium, ſed officium, facere quod debeas: ut ſi filius patri ſe dicat beneficium dare. Hanc quæſtionem fecit & Gallio noſter. *Blandus* in ultima parte controverſiæ, qua de Republica diſputatur, quæſtionem fecit, An quinquennium numerari debeat excepta tyrannide. illud tempus non debere imputari quaſi ſterili, quod matres etiam editos partus abominatæ ſunt. illud tempus imputatur fœminis

nis in Rep. quando pariunt, non plus tyranno. Huic ſubjecit, An etiam ſi & aliis imputari tempus tyrannidis ſolet, huic non debeat. *Latro* ex ſuo * more has non quæſtiones putabat, ſed membra illius ultimæ partis, ex æquitatis quæſtione pendentia. An ſterilis quidem, altius repeti: an non quæcumque quinquennio non peperit, ſterilis eſt. Quid enim ſi vir alicujus abfuerit toto pene quinquennio in peregrinatione? viro imputabitur. Quid ſi vir ægrotaverit? quid ſi maritus eviratus inutilis in concubitu uxoris ſuæ jacuiſſet, imputaturus fuit? quinquennio quæritis, quare non peperit? tyrannus erat. Nemo non cum parentibus ſuis querebatur, quod natus eſſet. Hæc, quod torta eſt; hæc quod maritus occupatus tyrannicidio non vocavit in uxoris voluptates. *Buteo*, aridus quidem declamator, ſed prudens diviſor controverſiarum, contra Latronem ſentiebat, *Blando* accedebat. Aliud enim eſſe ajebat, quæ intra quinquennium non potuit, non utique ſterilis eſt: aliud, quæ intra quinquennium non peperit, non ſtatim dimitti poteſt ſterilitatis nomine. Hic quæritur de conditione juris: illic de ſpe fœcunditatis. Sed *Blandum* quoque arguebat. ajebat enim ſic fuiſſe quærendum, An tyrannidis tempus excipi deberet: deinde, etiam ſi non in aliis, an inter has gradus eſt. Sed ipſe ſic hanc in partes quæſtionem dividebat, An quæcunque quinquennio non peperit, tanquam ſterilis dimitti poſſit. Poſſet enim accidere, quod Athenienſibus in bello accidit, ut liberi & conjuges in aliquo tutiore loco deponantur. Imputabitur hoc tempus fœminis, quo viros deſtituunt, non quo non habent. Sic tyrannus non vetuiſſet iſtam parere quin interemiſſet. Et cum hoc vehementer impleviſſet, & probaſſet, non omnes poſſe dimitti, ſi quinquennio non

non peperiſſent, tunc illo tranſit, An hæc poſſet. & hic etiamnum non hoc quærebat, an deberet dimitti, ſed an poſſet. Et hoc contra Latronem dicebat: Quomodo iſtam quæſtionem putas in æquitatis tractationem cadere, cum quid liceat quæratur, non quid oporteat? hæc enim, an hæc poſſit, per illum non poſſet, quia tyrannidem non ceperat. Aliquod tempus impune a legibus miſeriæ faciunt. Non dico quia torta eſt, ſed hoc adhuc, propter æquitatis tractationem, reſervo. Sed non peperit, quia tu maxima in cogitatione occupatus, nihil de liberis cogitaſti. *Paſſienus* vir eloquentiſſimus, & temporis ſui primus orator, hanc ſubtilitatem actionis non probabat in Latrone, ſed aſſentiri dicebat, ideo quæſtiones tractandas per ſe eſſe, ſi hæc mulier juſti repudii ageret, non ingrati. Ita non quæritur an legitime, ſed an ingrate dimiſſa ſit. itaque in æquitatis tractationem cadunt, etiam quæ juris ſunt. Nam cum quæritur, An potuerit hæc dimitti; etiam ſi licuit, apparet, quod utique non oportuit, ſi ne licuit quidem. *Albutius* decentiſſime fecit. ſolebat enim fere in aliquas figuras declamationem deſcribere, & prius egit injuſti repudii, deinde ingrati: in quibus putat eſſe, an ullum beneficium viro contulerit, a quo tanquam inique dimiſſa. Hic omnes quæſtiones ad ſterilitatem & æſtimationem quinquennii pertinentes libere tractavit, deinde tranſiit in ingrati accuſationem.

Color. *Ceſtius* pro viro introduxit colorem. Quo tempore uxor torta eſt, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam; poſtea cogitavi, & hæc ipſa cogitandi cauſa fuit uxoris ultio. utrumque ſecutum eſt, ut illa marito inſolentiam imputare non poſſet, maritus illi tyrannicidium poſſet. *Latro* dixit: Si jam tum de tyrannicidio cogitaſſem, uxori non

in-

indicaſſem. *Fabianus* philoſophus colorem magis bono viro convenientem introduxit, quam oratori callido. Dixit enim & cogitaſſe tyrannicidium, & uxori indicaſſe: & illam tum quidem feciſſe, quod probam fœminam facere oportuit: nunc peccare, quod putet beneficium eſſe, recte facere. Hic color illi & illa parte profuiſſet. Si beneficium putas te dediſſe quod tyrannicidium non prodidiſti: ego prior dedi, qui tibi tyrannicidium credidi. repudium ex tuo, quo vis liberorum cupiditatem, quo ſemper uti tamquam vir ejus debuiſſet, poſtea magis tanquam tyrannicida. *L. Vinicius* Vinicii frater Fabiani colorem valde probabat, & ajebat, onerari uxorem uno modo poſſe, ſi nihil unquam ſecretum ab illa maritus habuiſſet. Si dixerit, inquit, poſt tormenta ſe de tyrannicidio cogitaſſe, tum tyrannicidium uxori melius deberi meruit, ſi torta tyrrannicidam fecit, quam ſi tacuiſſet. Apparet & aliquid de tyrannicidio cogitatum, de quo tyrannus uſque eo ſuſpicatus eſt, ut torqueret. Dixerit, cogitaſſe quidem ſe de tyrannicidio ante tormenta, ſed uxori non judicaſſe. augebit uxoris beneficium. Liberius enim potuit, ait, tyrannicidium indicare, quod illi commiſſum non erat. Potuit enim uxor, etiam non indicante marito, tam magni conſilii molitionem deprehendere. At ſi hunc colorem Fabiani ſequor, mutam efficiam. Si olim de tyrannicidio cogitavi, honeſtior ſum vetus tyrannicida: & non privatis, ſed publicis malis ad ultionem impulſus. Si cum cogitarem, non celavi uxorem: facilius perſuadebo, me malum hodie maritum non eſſe, cui ſemper tam deditus fui. Ad ultimum hoc conſequar, ſi quod audierat tacuit, non beneficium eſt, ſed fides. Hic eſt *L. Vinicius*; quo nemo civis Romanus in agendis cauſis præſentius habuit in-

ingenium: quicquid longa cogitatio illi præſtitura erat, prima intentio animi dabat: ex tempore cauſas agebat, ſed non deſiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur: De hoc eleganter dixit divus Auguſtus: Unus Vinicius ingenium in numerato habet. *Hiſpo Romanus* maligne & accuſatorie: Nihil, inquit, ego iſti narraveram: iſta, ut erat neceſſe, aliquid ex vultu, aliquid ex nocturnis vigiliis ſuſpicata eſt. unde emanaverit ſermo, ſcietis. Videtis quo veniat tyrannus, non ad amicum meum, non ad ſervum, ſed ad iſtam, quæ nihil negotii habuiſſet, ſi tacuiſſet. Tua enim cauſſa tacuiſti: ſciebas te perituram, ſi confeſſa eſſes tyrannicidium. *Hybreas* dixit. *

CONTROVERSIA XIV.

Pater & filius luxurioſi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit. accuſatur a filio dementiæ. Contradicitur.*

PRO PATRE. *Porcii Latronis*. Utriuſque tamen comparetur luxuria. Tu conſumis patrimonium patris tui: ego accuſatoris mei. naviga, milita, peregrinare, quære adoleſcens, utere ſenex. Accuſator meus inter ſe contrarios affectus habet: cupit reum damnari, crimen abſolvi. *Ceſtii Pii*. Poteſt nobis convenire. ſimiles ſumus. puta te patrem: dic quid me velis facere. Si tam bona fide frugi es, & hoc imitor. Te ego imitor, an tu me? rogo vos. ego prior cœpi: tu poſterior luxuriaris. Patrimonium, inquit, computemus. Sed tu ſenex, inquit, hoc dicis: Luxuria tua ſerius cœpit, citius deſinet. *Arellii Fuſci* Patris. Sed tu, inquit, ſenex

ſenex es. unde ſcis te non futurum luxurioſum ſenem? Omnia a te vitia: quod unguento coma madet, tuum eſt: quod laxior uſque in pedes tunica demittitur, tuum eſt. Quid eſt quod aliud a te ſenes diſcant? quid porro? domus noſtra luxurioſos duos non capit? indulgentius te abdicare non potui. Ecquid mihi licet ſeniles annos meliore vita reficere? hoc noviſſimum meum meritum eſt; ſed quod tibi proxime imputo, pro te etiam luxurioſus factus ſum. *Fabianus*. Noli pecuniam concupiſcere. quid tibi dicam? Hæc eſt quæ auget diſcordiam, urbes & terrarum orbem in bellum agitat, humanum genus cognatum natura, in fraudes & ſcelera mutua inſtigat: hæc eſt quæ ſenes corrumpit. Quidam ſummum bonum dixerunt voluptatem, & omnia ad corpus retulerunt. nihil eſt mihi opus præcipientibus. exemplum habeo. propoſui quicquid tu feceris, facere. navigabo, ſi navigaris: militabo, ſi militaris. dic hodie quid putes melius. Sed illud excipio, ne objicias, quod elegeris. *Blandi.* Objicit luxuriam propriam, & hoc dicit adoleſcens: Frugaliter vixi, quamdiu frugi patrem habui. ante me deſiſte, ante me cœperas. *Blandi*. Senex luxuriaris. reſpondeo tibi, Adoleſcens navigavi. Ego jam, inquit, deſii, tu nondum. Non miror, ſi deſiſti, prior cœperas. *Mentonis*. Quod gaudium accepiſti, vere luxurior. *Pompeji Silonis*. Si modo emendatus eſt filius meus (ſolet enim etiam luxuria ſimulari) ſuo quiſque ordine reus ſit. Vis me ducere uxorem. ſi novercam haberes: jam abdicatus eſſes. *Vibii Galli*. Convivæ certe tui dicunt: Bibamus, moriendum eſt. Si intelligo, hoc nulli magis in domo dicitur, quam mihi. Oſtendi tibi luxuriam, quam in te non videbas. Alliga me, dum te cuſtodias. *P. Aſprenatis*. Quia nihil proficiebam objurgando, volui il-

li

Digitized by Google

li vitam ſuam oſtendere. *Junii Othonis*. Malam cauſam haberem, ſi alium accuſatorem haberem. Malam cauſam haberem, ſi te filium non haberem.

Altera pars. Junii Gallionis. A laudibus patris incipiam. Hic adoleſcens temperatiſſimus, & lubricum tempus ſine infamia tranſiit: duxit uxorem, filium ſuſtulit, ad ætatem perduxit. Jam ſenex factus eſt: niſi quod ſibi bonum videt, luxuria uſque eo ſe projecit, ut accuſetur. Senex amens, ſenex ebrius, circumdatus ſertis, delibutus unguentis, & in præteritos annos ſe retro agens, & validus in voluptatibus quaſi juvenis exultans, nonne portentum eſt? Luxurioſus adoleſcens peccat: ſenex luxurioſus inſanit. ætates exhauriunt, vitia laſciviunt. *Papirii Fabiani*. Navem in portu mergis. alter ſolito tempore labitur, alter inſolito: alter alieno, alter ſuo; alter annos ſequitur, alter ſenectuti repugnat. Non eſt luxuria tua. patrem videre velimus. Non ſimulas iſta, ſed facis: nec amantem imaginaris, ſed amas: nec potantem adumbras, ſed bibis: nec te doces diſſipare bona, ſed diſſipas. Nemo vitia quæ odit, imitatur. Quis imperator ob hoc ipſe de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? quis ut ambitum comprimeret, ipſe honores mercatus eſt? quis ut ſeditionem leniret, turbavit rempublicam? Non coercet vitia, qui provocat.

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit: An ob hoc accuſari pater poſſit. Hic illam vocalem quæſtionem poſuit, quam ſolebat faſtidire Seleucius, minime ſolere patri objici luxuriam, non magis quam avaritiam, quam iracundiam. Non vitia patris accuſari ſolere, ſed morbum: & ſi poſſit aliquid præter dementiam objici patri, luxuria non poſſit: Alioquin filiis, inquit, abdicare permittis. hic de ſuo conſumit. An ſi ob hoc pater accuſari poteſt a filio,

filio, hæc ultionum exprobratio. Si ebrietatem objicere patri ſolet ebrius: ſi petulantiam, injuriæ damnatus. etiam ſi ob hoc accuſari poteſt, etiam ſi a tali filio. An ſi ad caſtigandum filium hoc conſilio uſus eſt, damnandus ſit. Ait enim adoleſcens: Quolibet alio genere debuiſti me objurgare. quid ſi adulterium vindicare vellet committendo? Turpe eſt ſic caſtigare vitia, ut imiteris. Deinde an conſilio luxurietur. Non enim concedit hoc filius: aut, inquit, quare, ſi cæpiſti ſic emendare filium, cum emendaveris, non deſinis? *Ceſtius Pater* patris aiebat ſimulationem luxuriæ ſignificandam magis quam profitendam: Ita, inquit, adparebit illum ſimulaſſe, ſi etiamnum ſimulat. ſi deſinit ſimulare, oſtendit jam ſibi nihil prodeſſe ea conſilia, quaſi filius emendatus ſit. emendatum autem eſſe non conceſſit, & aſſidue dixit, nihil magis ſequi intervallum hoc luxuria, etiam vere intermiſſa vitia vehementius ſurgere. *Latro* aperte putabat ſimulationem confitendam. Incipio, inquit, non tantum honeſtum ſenem, ſed prudentem defendere: ſi quod vitium videri poterat, efficio conſilium, quare potius ſignificet, quam dicat frugi eſſe. *Blandus* hac figura declamat filium, & pro abdicato reſpondit. *Ceſtius* aiebat, adoleſcentis partem diligentius colorandam: facere illum rem non improbam, non ita patri remittere quod a patre ipſi remiſſum ſit. Itaque ſic narravit, ut ſuam quoque luxuriam imputaret patri. non ſeveram fuiſſe diſciplinam, non bene inſtitutæ domus legem, quæ poſſet adoleſcentis mores formare, & a vitiis ætatis abducere: Quodammodo, inquit, ad luxuriam a patre præmiſſus ſum. Unguento cani madent, & comeſſator ſenex nulli nimis luxurioſus, ſed parum ſanus videtur. Merito in adoleſcentibus non omnem luxuriam vindicant: cito de-

Digitized by Google

deſinunt. Cum haberem luxuriæ iſtius exemplum, quæritis, quæ res mihi remedio fuerit? Ætas. Illa quæ faciebam, imputabat, me non diſcere. * Hunc ſenſum ipſe *Ceſtius* ſano genere dixit. Flavium Alfium auditorem ſuum, qui eamdem rem laſcivius dixerat, objurgavit. *Flavius* hoc modo dixit, cum deſideria deſcripſiſſet, paulatim ſe ad frugalitatem rediſſe, & odio ſibi vitium factum. Hoc fuit, inquit, quare deſinerem. Sentiebam, inquit, me ſenem fieri. *Ceſtius* hoc ajebat dulcius quidem, ſed corrupit & unam ſententiam. Incredibile eſt, inquit, cum juvenis ſit, ſenſiſſe ſe ſenem fieri: & noluiſſe videri tam diu luxuriatum, donec ſentiret ſe ſenem fieri. *Fuſcus Arellius* dixit: Non accuſaturus patrem, ſed me defenſurus ſum, ne aliena luxuriet mea laudatio. Conſilio luxuriantem filium iſtum emendo. Supervacuum in narratione hunc colorem habuit: ſubito furore collapſam patri mentem, meretricem dependentem collo ſenis, & paraſitorum circumfuſam regi turbam, ſic cum rivalibus rixari, & ebrietati nocturnæ addi item diem. Putavi initio & ego conſilium eſſe, non morbum. deſinet luxuriari: deſinet, inquam, ſi propter me cæpit. Permanet in juvenilibus vitiis: hoc turpius luxurioſus, quo diutius. Quid faciam? ſi ſuo more emendare patrem volo: luxuriandum eſt. *Silo Pompejus* patronum adoleſcenti dedit: quod non putabat in accuſatoris perſona Latro faciendum, ut aliquis per patronum accuſaret patrem. *Rufus Vibius*. Feſtivum ſenem, qui in honorem filii ſui adoleſcentis ebrius fit. In narratione hoc uſus eſt colore, ſolutum patrem, jam mentem ejus labantem laudare cæpiſſe luxuriam. dicerem eſſe felicius: ſi his qui ſibi amare permitterent, neceſſarium, tantum habere, quantum acceperant: objurgarent, interim quaſi non commemorent.
Ru-

Ruſticum, inquit, juvenem! prætmatura ſeveritas non eſt frugalitas, ſed triſtitia. Quid tu ſenex facies? non creditis hæc illum dixiſſe, qui dum vitia etiam objurgare vult, luxuriatur? *Argentarius* hoc colore declamavit: Duo luxuriantur una in domo: alter juvenis, alter ſenex: alter filius, alter pater: uterque licenti cultu per publicum incedit. Alter vobis ait: Hoc conceſſum ætati. Utor, & juvenili lege fungor: id facio, quod pater meus fecit, cum juvenis eſſet. negabit? bona ergo ætate cepit ſimul primum hoc tirocinium adoleſcentiæ, quaſi debitum ac ſollemne perſolvere. Revertar ad bonos mores, qui qualem cauſam habeant, videritis. Faciant etiam ſi non quod oportet fieri, at quod ſolet. Alter ait: Scio me novum civitatis miraculum, incedere luxurioſum ſenem: ſed hoc caſtigandi genus commovere viſum. Ut emendaret filium, ipſe peccare cæpit. at ſi avus viveret; nemo in domo luxurioſus non eſſet, tres luxurioſi fuiſſetis.

A parte Patris: *Glycon Syricon* dixit: *a* σὺ τὴν ἀρχὴν δαπανῶ, σὺ δ' οὐ ἐρᾷς παύῃ; *Agrotas Maſilienſis* longe lividiorem ſententiam dixit, quam ceteri Græci declamatores, qui in hac controverſia tanquam rivales rogati ſunt. Dicebat autem Agrotas inculta, ut ſcires illum inter Græcos non fuiſſe, ſententiis fortibus, ut ſcires illum inter Romanos fuiſſe. Sententia quæ laudatur hæc fuit: *b* ἐπὶ τῆς ἀσωτίας τοῦτο διαφωνοῦμεν. σὺ μὲν δαπανᾷς ἡδόμενος, ἐγὼ δὲ ὀδυρόμενος; *Damos Scombrus*: *c* ζῆτε μὲν, ὡς ἐν δέοντι ἀνατωτάτῃ. *Diocles Cariſtius*: *d* αἱ δ' ἔξω ῥυεῖσαι σάρκες εἰς μηδὲν μεταβάλλονται. *Hermagoras* raras ſententias dicebat, ſed argutas, & quæ auditorem diligentem penitus afficerent, ſecurum & negligentem tranſcurrerent. In hac controverſia dixit: *e* ὦ τύχης δεινῆς! ταῦτα ἐπιτάττοντες, ἀλλήλοις ἐποιοῦμεν. *Barbarus* dixit vulgarem ſen-

ſum ſatis vulgariter: *f* Γνώση, τέκνον, ὅτι νοῦς ἂν πάθῃ τι, ἀνεφύει. Elegantius hoc compoſuit *Hiſpo Romanus*. Placet vobis frugalitas mea, quod patrimonium ſervo, quod acquiſivi, uxorem mature duxi, ſemper dilexi, quod ad omnem me tutum fabulam præſtiti. Illud affirmo, nihil tota vita frugalius feci. Rem ab omnibus dictam celeberrime *Syriacus Vallius* dixit: Fili, quando vis, deſinamus.

GRÆCA EXPLETA.

a Num principatum decoquo, tu vero a re amata quieſcis?
b In luxuria ſic diſcrepamus: tu quidem voluptuando ſumptus facis, ego vero largiendo.
c State quidem, ſi forte tempeſtive luxuriari deſinat.
d Quæ vero foras fluunt carnes, in nihilum rediguntur.
e O gravis fortuna! hæc nobis mutuo imperantes, agebamus.
f Noſcas, fili, mentem perturbationibus renaſci.

CON-

CONTROVERSIA XV.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam cum haberet formoſam uxorem, peregre profectus eſt. in viciniam mulieris peregrinus mercator commigravit. ter illam appellavit de ſtupro, adjecit preces, negavit illa. deceſſit mercator: teſtamento omnibus bonis heredem eam reliquit, & adjecit eclogion, Quia pudicam comperi. adit hereditatem: redit maritus, accuſat adulterii ex ſuſpicione.*

CONTRA UXOREM. *Porcii Latronis.* Quanquam eo prolapſi mores jam ſunt, ut nemo ad ſuſpicanda adulteria nimium credulus videri poſſit, tamen ego adeo longe ab eo vitio ſemper fui, ut etiam timeam, ne quis in me aut nimium patientiam, aut nimium ſtuporem arguat, quod tam ſeram querelam detuli. Non accuſo adulteram, niſi divitem factam: ex ea domo ream protraho, in qua jam nihil meum eſt. cum ego tamdiu peregrinatus ſim, nullum periculum terra marique fugerim, plus iſta intra unam viciniam, quam ego toto mari, quæſivit. Poſt tantos impudicitiæ quæſtus, ſi tacere poſſum, confitendum habeo, hac me cauſſa abfuiſſe, ut in acceſſione patrimonii peregrinando cum uxore certarem. Illud, Judices, mihi tormentum eſt, quod notata judicio veſtro, ut multiplicatam dotem perdat, plus tamen ex quæſtu habet, plus habitura eſt, quam quantum damnatæ perdendum eſt. Tantum in iſtam dives amator effudit, ut poſt pœnam quoque expediat fuiſſe adulteram. Quæ præceperim uxori proficiſcens, ſcio: cetera quemadmodum adoleſcens formoſus, dives, ignotus, in viciniam

formoſæ, & in abſentia viri nimium liberæ mulieris commigraverit, quemadmodum aſſidua ſocietate quotidianæ per diem noctemque libidinis exhauſtis viribus perierit, interrogate rumorem. Vos interrogo, Judices, quid officii mei fuerit. Poteram ego ſalvo pudore meo nihil de hereditate ſuſpicari, in qua etiamnum auctor ab uxore dictus ſum? Veni nihil aliud quam ut fortunam meam querar. nam cauſam melius vos noſtis. Tempus eſt, Judices, de uxore & marito credi, mulierem tam formoſam amari potuiſſe. Pudica forte ſic amari, ne ſollicitaretur, potuit. Neque eſt quod dicat: Non in meo iſtud arbitrio poſitum. Erratis vos Judices, ſi non maritum ad ſollicitandam matronam putatis irritamentum; ſpem corrumpendi quamvis facilem, quamvis amabilem ſexum. Si tantum in formoſa ſperari poteſt, quantum placere poteſt, omnes formoſæ in ſe univerſos populos converterent. Matrona quæ ſe adverſus ſollicitantes tutam volet, prodeat in tantum ornata, ne immunda ſit: habeat comites ejus ætatis, qui impudicos, ſi nihil aliud, verecundia annorum removeant: ferat jacentes in terram oculos: adverſus officioſum ſalutatorem inhumana potius quam inverecunda ſit: etiam in neceſſariam reſalutandi vicem multo rubore confuſa longe ante impudicitiam neget ore, quam verbo. in hac ſervandæ integritatis cuſtodia nulla libido irrumpet. Prodite mihi fronte in omne lenocinium compoſita, paulo obſcœnius quam poſita veſte nudæ, exquiſito in omnes facetias ſermone, tantum non ultro blandientes, ut quiſquis viderit, non metuat accedere. Deinde miramini, ſi cum tot argumentis pudicitiam proſcripſerit cultu, inceſſu, facie, aliquis repertus eſt, qui incurreret, & reti adulteræ ſe non ſubduceret. Internuntium, puto ſollicitantis ſe, arripi & denuda-

dari juſſit, & flagella & verbera, & omne genus cruciatus popoſcit, in plagas deterrimi mancipii vix imbecillitatem muliebris manus continuit. Nemo ſic negantem iterum rogat. Quotiens quod non una peregrinareris queſta es? apud quem indignata es? Abunde in argumentum pudicitiæ profuturum putas, ſi ſtuprum tantum negaveris, quod plerumque etiam impudiciſſima ſpe uberioris præmii de induſtria ſimulat. Quando de injuria tua viro ſcripſiſti, & ne in occaſionem ſimilis injuriæ ſolitudo tua pateret, maturiorem reditum rogaſti? & quanto decentius contumeliam penetralium meorum uxoris epiſtola, quam teſtamento ſollicitatoris cognoſcerem! Miſerrimus omnis ſæculi maritus, ſic contempta abſentia mea, etiam nunc injuriam meam neſcirem: ſi qui fecerat, tacere voluiſſet. Totiens ſollicitantem in iſtam faciem qua placere poteras, convertiſti. Non omne ornamentum, veluti cauſam talis injuriæ execrata es? Quod proximum eſt a promittente, rogata ſtuprum, tacet. Inſpicite adulteri cenſum ex eo impune, ſi quod adulteris edidit, ſi eſt aliquid quod non erit. Quid ſingillatim omnia percenſeo? quicquid ego non emi in mundo tibi miſer, ut maritus, cum omni cenſu meo inter munera adulteri lateo. *Sola mihi heres eſto*. Quid ita? habes, inquit. ſcripſit cauſas. quia cum ſemel appellaſſem, cum iterum, cum tertio, non corrupi. O vos nimium felices, & aureo, quod ajunt, ſæculo natos, ſi etiam qui impudicas quærunt, pudicas honorant. Omnium bonorum meorum, omnis pecuniæ meæ ſola heres eſto: quia corrumpi non potuit, quia tot ſollicitationibus expugnari non potuit, quia tam fideliter pudicitiam cuſtodivit. Tace pauliſper nomen auctoris: nunquid non teſtamentum viri credetur? nullam eſſe in uxore ſuſpicatur infamiam inter mu-

tuum ejus amorem : aut certe ita creditum. jam moriturus tabellas occupare, ſi vultis cum muneribus meis imponere, eclogium ex teſtamento adulteri petendum eſt. *Sola heres eſto*: quamvis aliena, quamvis ignota: tantum quia pudica, quia incorrupta eſt. Quid? iſti tam cenſorio adultero non mater eſt? non ſoror? non propinqua? aut nulla earum pudica eſt? Idcirco ſcilicet cum tantis divitiis peregrinas urbes in honorem pudicitiæ incognitæ perambulabat. Illic ubi natus eſt, nulla pudica erat. at illic ubi negotiatus, quia nulla non proſtituta erat, vacuo teſtamento pudica heres per errorem quæſita eſt: Ego adulteram arguo, quam in matrimonium recepi, qui communeis ex illa liberos precatus ſum, qui pudicam libentiſſime crederem. Adeone jam ad omnem patientiam ſæculi mos abiit, ut adverſus querimoniam viri uxor alieno teſte defendatur? At hercules adverſus externorum quidem opiniones ſpecioſiſſimum patrocinium erat: *Ego viro placeo*. At ego, ſi hunc morem inſcribendi recipitis, in conſpectu veſtro ita ſcribam. *Uxor mea heres eſto; quod peregrinante me adamata eſt, quod heres ab adoleſcente alieno ac libidinoſo relicta eſt, quod tam infamem hereditatem adiit*. A duobus vos teſtamentis in conſilium mitto, utrum ſecuturi eſtis: quod ab adultero abſolvitur, an quod damnatur a viro? Magnus pudicitiæ fructus eſt pudicam credi: & adverſus omnes illecebras atque omnia delinimenta muliebris ingenii, eſt veluti ſolum ac firmamentum in nullam incidiſſe fabulam. novos fortaſſe, non in omnium æſtimationem occurrere. & horrenda multa, deinde ac varia daturus experimenta. fœmina quæ damnum pudicitiæ * qui vis eſt, atque curandus eſt eſſe ac videri pudicam.

Ce-

Cetera deſunt . Quæ ſequuntur , ſumpta ſunt ex Epitome .

Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia eſt . Quæ poteſt non timere opinionem adulteri, poteſt non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo veſtis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veſte perſpicua ſit, & nihil in corpore uxoris ſuæ plus maritus , quam quilibet alienus peregrinuſque agnoverit. Fruſtra æſtimabo eſſe indicia, ſi tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur , pudicam tantum unus , & peregrinus . Cui plus laudator quam accuſator nocet. Uxorem meam nuſquam audivi pudicam , niſi in adulteri eclogio. Dejice in terram oculos , & aures tuas externorum vocibus claude . Sibi quiſque per te neget . Pudicam ille dixit , ego impudicam . Puto, plus crediti ſcivi , quam peregrino : marito , quam adultero : Ipſum eclogium corruptoris animo ſcripſit . *Quia pudicam* , inquit , *comperi* . quod nulli præter me contigit. *Pars altera*. Formoſa eſt. hoc natura peccavit. Sine viro fuit. hoc maritus peccavit. Appellata eſt: hoc alius peccavit . Negavit: hoc pudice . Heres relicta eſt : hoc feliciter. Hereditatem adiit : hoc conſulto fecit.

Digitized by Google

LIBER TERTIUS.

Seneca Filiis.

INSTATIS mihi quotidie de Albutio: non ultra vos differam, quamvis non audierim frequenter, cum per totum annum quinquies ſexieſve populo diceret, ad ſecretas exercitationes non multi irrumperent, quos tamen gratiæ ſuæ pœnitebat. Alius erat cum turbæ ſe committebat: alius, cum paucitate contentus erat. Incipiebat enim ſedens, & ſi quando illum produxerat calor, exſurgere audebat. Illa tempeſtiva in declamationibus ejus philoſophia ſine modo tunc, & ſine fine evagabatur: raro totam controverſiam implebat. Non poſſes dicere diviſionem eſſe, non poſſes declamationem; tanquam declamationi multum deerat, tanquam diviſioni multum ſupererat. Cum populo diceret, omnes vires ſuas advocabat, & ideo non deſinebat. Sæpe declamante illo ter buccinavit, dum cupit in omni controverſia dicere, nec quidquid debet dici, ſed quicquid poteſt. Argumenta enim argumentis colligebat: & quaſi nihil eſſet ſatis firmum, omnes probationes probationibus aliis confirmabat. Erat & illud in argumentatione vitium, quod quæſtionem non tanquam partem controverſiæ, ſed tanquam controverſiam implebat. Omnis quæſtio ſuam probationem habebat, ſuam excuſationem, ſuos exceſſus, ſuas indignationes, epilogum quoque ſuum. Ita unam controverſiam proponebat, plures dicebat. Quid igitur? omnis quæſtio per numeros ſuos implenda non eſt? eſt quidem, ſed tanquam acceſſio, non tanquam ſumma. Nullum habile membrum eſt, ſi corpori par eſt. Splendor orationis, quantus neſcio an

in

in ullo alio fuerit. Non lexis magna, ſed phraſis. Dicebat enim citato & effuſo curſu, ſed præparato. Extemporalis illi facultas, ut affirmabant qui propius norant, non deerat, ſed putabatur ipſe ſibi deeſſe. Sententiæ, quas optime Pollio Aſinius albas vocabat, ſimplices, apertæ, nihil occultum, nihil inſperatum afferentes, ſed vocales & ſplendidæ. Affectus efficaciter movit, figurabat egregie, præparabat ſuſpicioſe. Nihil eſt autem tam inimicum, quam manifeſta præparatio. Apparet enim ſubeſſe neſcio quid mali. Ideoque moderatio eſt adhibenda, ut illa ſit præparatio, non confeſſio. Locum beate implebat. Non poſſes de inopia ſermonis Latini queri, cum illum audires: tantum orationis cultæ fluebat. Nunquam ſe torſit quomodo diceret. Sufficiebat enim illi in quintum voluerat, explicandi vis. Itaque ipſe dicere ſolebat, cum vellet oſtendere, non hæſitare ſe in electione verborum: Cum rem animus occupavit, verba ambiunt. Inæqualitatem in illo mirari libebat. Splendidiſſimus erat. idem res dicebat omnium ſordidiſſimas. *acetum*, & *pulejum*, & *laternas*, *philerotem*, *ſpongias*: nihil putabat eſſe, quod dici in declamatione non poſſet. Erat autem illa cauſa: timebat, ne ſcholaſticus videretur. Dum alterum vitium devitabat, incidebat in alterum: nec videbat, nimium orationis ſplendorem his admixtis ſordibus non defendi, ſed inquinari. & hoc æque omnium eſt, ut vitia ſua excuſare malint, quam effugere. Albutius enim non quomodo non eſſet ſcholaſticus quærebat, ſed quomodo non videretur. Nihil detrahebat ex ſupervacuo ſtrepitu. Hæc ſordida verba ad patrocinium aliorum afferebat. Hoc illi accidit inconſtantia judicii. Quem proxime dicentem commode audierat, imitari volebat. Memini omnibus illum rebus omiſ-

Digitized by Google

ſis apud Fabianum philoſophum tanto junio-
rem quam ipſe erat, cum codicibus ſedere.
Memini admiratione Hermagoræ ſtupentem,
ad imitationem ejus ardeſcere. nulla fiducia
ingenii ſui, & ideo aſſidua mutatio. Itaque dum genera dicendi transfert, & modo
exilis eſſe vult, nudiſque rebus hærere, modo horridus, & volens potius quam cultus,
modo brevis & concinnus, modo nimis ſe
attollit, modo nimis deprimit, ingenio ſuo
illuſit, & longe deterius ſenex dixit. Nihil
enim ad profectum ætas ei proderat, cum
ſemper ſtudium ejus eſſet novum. Idiotiſmus eſt inter oratorias virtutes, res quæ raro procedit. Magno enim temperamento opus eſt, & occaſione quadam. Hac virtute
varie uſus eſt. Sæpe illi bene ceſſit, ſæpe
decidit. nec tamen mirum eſt, ſi difficulter
apprehenditur vitio tam vicina virtus. Hoc
nemo præſtitit unquam Gallione noſtro decentius. Jam adoleſcentulus cum declamaret
apte, & convenienter, & decenter, hoc genere utebatur. Quod eo magis mirabar, quia
tenera ætas refugit omne, non tantum quod
ſordidum, ſed & quod ſordido ſimile eſt.
Raro Albutio reſpondebat fortuna, ſemper
opinio: quamvis pœnituiſſet, adire libebat.
Triſtis, ſollicitus declamator, & qui de dictione ſua timeret, etiam cum dixiſſet. Uſque eo nullum tempus ſecurum erat. hæc
illum ſollicitudo fugavit e foro, & tantum
unius figuræ crudelis eventus. Nam in quodam judicio centumvirali, cum diceretur
jurisjurandi conditio aliquando facta ab adverſario, induxit ejuſmodi figuram, qua illi omnia crimina retegeret. Placet, inquit,
tibi rem jurejurando tranſigi? jura, ſed ego
jusjurandum dabo. Jura per patris cineres,
qui inconditi ſunt. Jura per patris memoriam. Et executus eſt locum, quo perfecto
ſurrexit. L. Aruntius ex diverſo ait: Ac-

ci-

Digitized by Google

cipimus conditionem: jurabit: Clamabat Albutius: Non detuli conditionem, ſchema dixi. Aruntius inſtabat. Centumviri rebus jam ultimis ſe parabant. Albutius clamabat: iſta ratione ſchemata de rerum natura tolluntur. Aruntius ajebat: Tollantur, poterimus ſine illis vivere. Summa rei hæc fuit: Centumviri dixerunt, dare ipſos ſecundum adverſarium Albutii, ſi juraret ille. Juravit. Albutius non tulit hanc contumeliam, ſed iratus calumniam ſibi impoſuit: numquam enim amplius in foro dixit, homo ſummæ probitatis, qui nec facere injuriam, nec pati ſciret. Et ſolebat dicere: Quid habeo quare in foro dicam, quum plures me domi audiant, quam quenquam in foro? Cum volo, dico, quandiu volo, aſſum utri volo. Et quamvis non fateretur, hoc delectabat illum in declamationibus, quod ſchemata ſine periculo dicebantur. nec tamen in ſcholis effugere contumelias poterat Ceſtii, mordaciſſimi hominis. Cum in quadam controverſia dixiſſet Albutius; Quare calix ſi cecidit, frangitur: ſpongia ſi cecidit, non frangitur; ajebat Ceſtius: Ite ad illum cras: declamabit vobis, quare turdi volent, cucurbitæ non volent. Cum dixiſſet Albutius in illo, qui fratrem parricidii damnatum exarmata nave dimiſit, Impoſuit fratrem in culeum ligneum: Ceſtius eandem dicturus, ſic expoſuit controverſiam. Quidam fratrem domi a patre damnatum, noverca accuſante, cum accepiſſet ad ſupplicium, impoſuit in culeum ligneum, ut perveniret neſcio quo terrarum. Ingens riſus omnium ſecutus eſt. Sed nec ipſi bene ceſſit declamatio. paucas enim res bene dixit. ſed cum a ſcholaſticis non laudaretur: Nemo, inquit, imponit hos in culeum ligneum, ut perveniant neſcio quo terrarum, ubi calices frànguntur ſi ceciderint, ſpongiæ non frangun-
tur.

Digitized by Google

tur. Video quid velitis: ſententias potius audire, quam jocos: fiat. Audite ſententias in hac ipſa controverſia dictas.

CONTROVERSIA XVI.

Ab archipirata filio dimiſſus.

Thema. *Mortua quidam uxore, ex qua duos filios habebat, duxit aliam. Alterum ex adoleſcentibus domi parricidii damnatum tradidit fratri puniendum: ille exarmato navigio impoſuit. Delatus adoleſcens ad piratas, archipirata factus eſt. Poſtea pater peregre profectus, captus eſt ab eo: & remiſſus in patriam, abdicat illum.*

CONTRA PATREM. *Albutii Silii*. De fratre nec judicare audeo, nec loqui. Uno nomine gratias ago, & gratulor, quod patrem ſervare potuit mori juſſus. Tanta tempeſtate confuſus, neque æſtimare quicquam, neque diſpicere potui. Plura timui crimina pater fortuna torquente, quam quæ videris ipſe noſſe. indicabo. ſolutum mihi fratrem tradideris, an alligatum, neſcio. quantum ad meum ſtuporem attinet, etiam fugere potuit. nec ſatis memineram, tale miniſterium mihi pater an noverca mandaſſet. miniſterium an pœnam eſſe voluiſſet, vindictam parricidii, an parricidium. Inſui fratrem culeo jubes? non poſſum pater. Non ignoſcis, an non credis? ego contendo nec te quidem poſſe. Si quis tibi dixiſſet tyrannus: Veni, tuis manibus filium inſue: in hoc opere potes oculis tuis, potes manibus uti? potes audire incluſi filii gemitum? Si potes, timeo ne innocentem damnaveris. Si non potes, quid frater in fratrem non poſſit, patrem teſtem dedi. Quid accuſas, quod impunitatem fratri dederim? in quo facto conſilium

filium meum victum eſt ? a me frater ut viveret, non impetravit: ut fugeret, non impetravit. Nihil aliud impetravit, quam ut aliter, quam in culeo moreretur. Cauſam malam habeo, ut inter fratres. Ubi ſpes ? in gubernaculo nulla eſt. in remigio ? ne hoc quidem. in comite ? nemo repertus eſt naufragii comes. in velo ? in arte ? omnia pæne inſtrumenta circumciſa ſunt. Adminiculum in ſpe nullum eſt. patri ſum excuſandus, an fratri ? de filio tuo hoc reſpondeo, quandiu in patrio ſolo morari licet, civis eſt projectus in mare, quicquid poſt exilium & naufragium vel facit vel patitur, ab omni fœdere vitæ communis abſtractus, pœnarum ejus pars non eſt, nequitiæ opus eſt. ſed aliis quærentibus, teipſum teſtem dabo, non eſſe piratam. Ego illi terræ, ego lucis cōſpectum, ego etiam mortis humanæ facultatem abſtuli. Fortuna ipſa, quæ miſerta ejus eſt: nihil tamen illi præter mare reliquit. Moriendum eſt mihi. pater juſſit: neque ego te deprecor, ne moriar, nec tibi licet non facere quod juſſus es. Inter patrem iratum & fratrem moriturum, arbitrium pietati tuæ neceſſarium ſuſcipe. Sanguinem meum patri refer, culeum mihi remitte: volo mori, ſed pura manu tua: hoc tuæ pietatis munus ad inferos perferam (licuiſſe mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori.) *Aſinii Pollionis.* Æquas mihi præbete aures, dabo vobis etiam damnatum abſolvendum. Vivit, inquit, frater. non credo. ſervavit, inquit, me. feciſti ut crederem. Hæc eſt ſumma rerum geſtarum. In ea domo, in qua tam facile parricidium creditum eſt, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Quid mihi cum iſta tabula ? ſemel mori volo. *Q. Haterii.* Emicabant denſis undique nubibus fulmina, & terribili fragore horridæ tempeſtates abſconderant diem, imbres undique, & omnia

mnia procellis ſævientia. Expectat, inquit, parricidam mare, intumuerat ſubitis tempeſtatibus mare, juſtis quoque navigiis horrendum. Fateor, fateor, dixi, fratrem tibi, ſi innocens eſt, fortuna commendo, fragmentum infelix & jam navigaturis omen: quod ſi quis gubernator vidiſſet, iter ſuum diſtuliſſet. Naufragus e littore emittitur. *Marcelli Eſernini*. Habes, inquam, frater, ſi innocens es, navigium: ſi nocens, culeum. non potui facere parricidium, & quam facile erramus homines, factum putavi. deliberabam, an parerem patri. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies invenire, etiam locum a naufragiis navigium. *Argentarii*. Quod juſſeras, factum eſt: periit frater. Vivit, inquit, & me dimiſit. Bono argumento probatur vivere. Utraſque ad cœlum manus ſuſtulit. Si nihil unquam impiè cogitavi, ſi patrem meum etiam damnatus diligo, Dii immortales rerum judices adeſte. ſi aliter ſentiret, infelicia ſibi imprecatus eſt maria. ſic navem ſuam rexit. *Blandi*. Jacebat in littore navigium: quod etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam, ſi tibi proficiſcenti navigium ſuum reddidit. Subito mihi ferrum non ſentienti cum animo pariter excidit; torpent manus, & neſcio qua perturbatione tenebræ ſtupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile eſſet parricidium facere, etiam quod imperaſſet pater. Ita mihi, quæ ſola miſeros in domo noſtra reſpicis, fortuna ſuccurras, ita mihi contingat aut honeſte vivere, aut mori: ita ex domo noſtra ego ſim ultimus reus, ut iſte jurabat, meliorem ſe novercam habuiſſe, quam fratrem. *Cornelii Hiſpani*. Fateor, volui occidere: ſed tunc intellexi, quam difficile eſſet parricidium. Ego, inquit, occidere patrem nolui: ne nunc quidem poſſum. Pater noſter naviga-

vit

vit ſereno die, tranquillo mari, auſpicato itinere, integra navi. Quid hoc eſt? navigavit damnatus felicius, quam qui damnaverat. Vade, inquit, patrem te habere mihi non licuit: habebo patronum, revertere. Magnum pietatis argumentum, filio carus pater, etiam poſt ſupplicium. Utrum vobis videtur, innocentiam apud piratas didiciſſe, an ne apud piratas quidem perdidiſſe? *Arellii Fuſci Patris*. Potuit patrem occidere: & quem teſtem timebat abdicatus a patre? Quo me conferam? in mare? non poſſum? iratos habeo piratas. Cum traditus eſt mihi frater, imperatumque ut ſumerem ſupplicium, ſi qua eſt fides, tentari me putavi, an poſſem parricidium facere. *Porcii Latronis*. Perieras, pater, niſi in parricidam incidiſſes. *Triarii*. In naufragio navigabat: parum eſt quod non occidit patrem, imo etiam integra navi dimiſit patrem * reſolutis compagibus, infelix omen navigationis. Inſue me culeo: certe ſentiam maria, non ea videbo. Sciſſa quoque vela fecerant ſinus, & armatas claſſes naufraga præceſſerat ratis: ſcires navigare qui ſervaturus eſſet patrem. Et jam pirata dicitur: iterum falſo crimine male audit. *Ceſtii Pii*. Erat navigium, immo fuerat: ſed adhuc crudelis & pertinax noverca, poſt omnia devicta nihilominus ſævit. maria jam quieſcunt, prædones jam miſerentur, irati jam parcunt. Ibamus præter ſepulcrum matris, ille mortem timens, ego ſcelus: expecta, vide an fortuna nobis objiciat ſcelus. Jacebat navigium pervetus, & attritum ſalo, vix unius capax animæ. Veni ad vos, victoriam pulchram petiturus, ut probem me parricidam. Non occidiſti, inquit, fratrem noverca. audivi jucundiſſimam vocem: fateor me parricidam, occidi fratrem: tutus ſum, pater, ſi hoc probetur? impoſui in exarmatam navem; non eſt occide-

cide-

cidere? Novercæ quidem nunquam ſatis privignus occiditur. Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt: & hæc eſt conditio miſerrima humani generis, quod naſcimur uno modo, multis morimur: laqueus, gladius, præceps locus, venenum, naufragium, mille aliæ mortes inſidiantur huic miſerrimæ animæ, & hoc occidere vocatur, ſed diutius. Si quis nunc ſtat in turba, & hoc dicit: Huic quiſquam parcat, qui fratrem ſuum occidit, & occidiſſe ſe probat? Componis in domo par, ut alter ſcelere ſit parricida, alter miniſterio. Impoſitus eſt in navem frater: qualem navem? ſcitis, nihil eſſe periculoſius, quam etiam inſtructa navigia: parva materia ſejungit fato. Quid ſi vero non rudentibus committitur illa anima, non velis, non gubernaculo defenditur? Exarmata navis, & utroque patens latere, imponitur miſer in naufragium: navigio per ſe peſſum ituro pondus inſuitur. Ecce navem divinitas armat. ſubito viſa ſunt vela, ſubito navis cæpit & regere ſe, & attollere. Magnum eſt præſidium in periculis innocentia. Sævum mare involvitur, procellæ ſpumante impetu latera navigii urgent, pulſatur undique navis periculis; innocentia tamen tuta eſt. O maria juſtiora judiciis, o mitiores procellæ patre, quam ejeciſtis animam! Nec hoc tantum divinitus geſtum eſt, quod pervenit tutus in portum; excipitur claſſe prædonum. Habeat pater mentem navigandi. capietur judex, ut illum pœniteat ſententiæ ſuæ. Damnare me noverca parricidii potuit: parricidam facere nec damnando quidem potuit. Cognoſce innocentiam meam in mari, quam domi noluiſti. Complexu, oſculis proſecutus eſt: ſic patrem parricida dimiſit. *Junii Gallionis.* Multa non agnoſco: frater domi damnatus eſt, ego in publico: il-

Digitized by Google

ſi objectum eſt quod parricidium fecerit, mihi quod non fecerim. ille negabat: mihi novo patrocinio utendum eſt. Fratrem occidi: in ea domo in qua parricida damnatur, hæc innocentia eſt. Video vos invitos audire hoc genus defenſionis: malo itaque me vobis innocentem probari quam patri. Fratrem non occidi, non potui fratrem occidere. Idem timuimus, idem doluimus, idem flevimus; eundem patrem habuimus, eandem matrem, eandem novercam: mitioris natura pectoris ſum, mollioris animi. Non idem omnibus mortalibus natura tribuit ingenium: animus meus durior eſt, illius clementior: apud piratas quoque invenitur, qui non poſſit occidere: putas me dicturum, ne alius occideret? Si mater noſtra viveret, puto illi tradidiſſet. Quod proximum fuit, mihi tradidit. Utrum vobis videtur per manus patris punire filium voluiſſe, an ablegare privignum? pudet me patrocinii mei. Timeo, ne, cum cœpero narrare quod fecerim, dicatis: Certe negabis te poſſe hominem occidere. *Muſæ*. Traditus eſt frater puniendus mihi potiſſimum. quo iſtud propoſito pater feceris, apud pleroſque diſputationem habet. Ego, ſi quid mitius illo tempore voluit fieri, non intellexi. Impoſui multum recuſantem, & inſui culeo poſtulantem. Objicis mihi molliorem animum: alius mitior eſt plus quam debet, alius ſeverior eſt quam neceſſe eſt: mediis alius affectibus inter utrumque poſitus, totus in ſua poteſtate eſt. Quidam & accuſare & damnare poſſunt, & occidere: quidam tam mites ſunt, ut non poſſint in caput ne teſtimonium quidem dicere. Non poſſum hominem occidere: hoc vitium & apud piratas invenitur. Alii vivere ſine reipublicæ adminiſtratione non poſſunt: aliis in privato latere, & extra omnem invidiam ſeceſſiſſe præcipua

Digitized by Google

cipua tranquillitas eſt: aliis non poteſt perſuaderi, ut matrimonio obligentur: aliis, ut careant: ſunt qui caſtra timeant, ſunt qui cicatricibus ſuis gaudeant. In tanta morum varietate, videre quantulum ſit quod excuſem. non ambitioni, non inertiæ veniam peto: miſericors ſum, non poſſum occidere hominem. Gratulare pater naturæ meæ. nunquam ejuſmodi filius parricidium faciet. Hoc vitium a te traxiſſe videor. Non putatis miſericordem, qui quem damnavit, fratri puniendum dedit? Centurio Luculli Mithridatem non potuit occidere: dextera ſimul ac mente languit: pro bone Jupiter, Mithridatem quam non dubium parricidam! *Pompeji Silonis*. Gaude pater, neuter ex filiis tuis parricidium fecit. dimiſit in portum naufragum. Vis pater ſcire, accuſator nocentior ſit, an reus? Conjice in alteram navem novercam: illa faciat votum, precetur, ſi neminem innocentem accuſavit, ſi privignum immerentem non oppreſſit: in eos piratas incidat, qui neſciant captos dimittere.

Pars altera. *Muſæ*. Parricida meus in mari regnat. *Sepullii Baſſi*. Nega tu parricidam fuiſſe, quem ſcis eſſe piratam. *Gabii Sabini*. Facinus indignum, parricida damnatus poſt pœnam, potuit dicere patri ſuo, Morere.

Diviſio. *Latro* in has quæſtiones diviſit: An licuerit illi quod jubebat pater, facere. Non licet, inquit, patrem necare. Ille damnatus erat. non enim judicio publico ceciderat. ignoſce, ſi diligentior ſum, cum videam hominem tam facile damnari. Timeo ne quis me parricidii poſtulet. facile eſt ſi dicenda ſit domi cauſa. etiam nocens abſolutionem ſperare potero. in foro quid reſpondebo? Occidi fratrem. Parricidam me quoque vocant, quod non affui reo. Si licuit,

an

Digitized by Google

an debuerit. Nocens eſt iſte, ſed mihi frater eſt. naturæ jura ſacra ſunt etiam apud piratas. Quid de me judicaturus es, ſi fecero? puto difficulter poſtea in me parricidium credes. Etiam ſi debuit parere patri, an ignoſcendum ſit illi, ſi non potuit. Fatebor, inquit, quod forte offenſurum eſt aures? patri parere volui, fratrem occidere non potui. Obortæ ſunt ſubito tenebræ, diriguit animus, ſublapſum eſt intercepto ſpiritu corpus. non poſſum fratrem occidere. Pone hoc loco piratam. non poterit. Quidam occidere hominem tantum non poſſunt. Quorundam adverſus hoſtes deficit manus. Fratris quoque beneficium non eſt tam magnum, pater, quam putas. Non ille te noluit occidere, ſed non potuit. Noviſſimas illas partes fecit: Quamvis non occiderit, ſi tamen potuit damnatum, an abdicari debeat. Dicit enim pater, Si non poteras, negaſſes, & miſiſſes ad me, non poſſe te. Hoc loco Latro dixit rem valde laudatam. Dixiſſes, inquit, te non poſſe. Ita tu neſciebas? putaſti me poſſe occidere? Quid ergo ſic loquebaris, tanquam unum parricidii condemnaſſes? Deinde an puniverit fratrem. Hæc deſcriptio ſupplicii, quod dixit gravius etiam culeo fuiſſe: & adjecit, hoc die illum pœnas dare inter barbaros incluſum, per quos neceſſe eſt illi patre populari * capere. Sed ne per illos quidem neceſſe eſt parricidium facere. Hac diviſione uſi ſunt, quibus placuit & illius cauſam defendere: inter quos & *Geminus Varius* fuit, qui ajebat adoleſcentem optimam cauſam habere, ſi non occidit fratrem etiam nocentem; meliorem tamen, ſi non occidit innocentem. Partitam autem materiam fecit erga has quæſtiones Geminus, & quibus idem placuit. An abdicari non debeat, etiam ſi nocentem fratrem non occidit. hic dixit, Non licuit,

non

Digitized by Google

non debui, non potui. An innocentem non occiderit. Bellam rem Geminus hoc loco dixit, cum cœpiſſet per omneis numeros fratrem tanquam reum defendere. Dicet, inquit, aliquis, Tam ſero defendis? Non potui citius. Hodie primum res in forum delata eſt. Noviſſime, an etiam nocentem ſatis punierit.

Color. De colore inter maximos & oratores & declamatores diſputatum eſt, utrumne aliquid deberet dici in novercam, an nihil. *P. Aſprenas & Albutius*, & præter oratores magna bonorum rhetorum manus in hanc partem tranſierunt, ut in novercam inveherentur. Fuerunt & illi qui non quidem palam dicerent, ſed per ſuſpiciones & figuras: quam rem non probabat *Paſſienus*, & ajebat, minus verecundum eſſe, aut tolerabile, infamare novercam, quam accuſare. Quidam principia tantum habuerunt in ſua poteſtate, deinde ablati ſunt impetu. Excuſatius eſt autem, in malum colorem incidere, quam tranſire. *Latro* illum introduxit colorem rectum in narratione, quo per totam actionem uſus eſt: Non potui occidere. & cum deſcripſiſſet ingenti ſpiritu titubantem, & interrogatione fratris occidendi concidentem, dixit: Noverca aliud quære in privignum tuum crimen. hic parricidium non poteſt facere. *Ceſtius* colore alio uſus eſt. Tranſibamus, inquit, ſecundum matris ſepulchrum. invocare cœpit manes *ejus*. motus ſum. Et puerili ſenſu colorem tranſcurrit: Quid facerem? inquit: occidere pater jubebat, mater vetabat. Et eum colorem dixit: Hæc mecum cogitavi. Non eſt imperatum, ut manu occiderem, non ut laqueo, non ut mari: eligere ſupplicii genus liberum eſt. *Fuſcus Arellius* hoc colore uſus eſt: Tentari me a patre putavi: Uno, inquit, ſupplicio alterum filium puniri, alterum ex-

pe-

Digitized by Google

periri vult. *Albutius* in argumentis plura poſuit, & omnes fere colores contrectavit. In narratione hoc colore uſus eſt, & dixit: Hoc unum mihi præſta beneficium: ſine me tanquam parricidam mori. *Argentarius*, Non tanquam frater eſſem: ſed hujus conſilii inventor, dixit: Cogitavi quid facerem. Tandem inveni, quomodo parricidium vindicarem ſine parricidio. *Paſſienus* hoc colore uſus eſt: Non putavi patrem utique velle occidi filium. Videbatur mihi omnia miſericordiæ adjumenta præparaſſe, quod domi cognoverat, quod inter ſuos. Fratri, inquam, tradidit. age ſi parcere voluiſſet, cui tradidiſſet? *Pollio Aſinius* dixit in novercam, itaque illo colore uſus eſt: Cogitavi mecum quid liceret, quid oporteret. ſi tantum, inquam, nefas commiſſum eſt, nullæ meæ partes ſunt ad expiandum ſcelus. Triumviris opus eſt, comitio, carnifice. Tanti ſceleris non magis privatum poteſt eſſe ſupplicium, quam judicium. *Marcellus* dixit ita: Si iſte parricidium fecit, ideo & ego faciam? & illam quarum ſupra ſententiam retuli: Habes, inquam, frater. *Varius Geminus* & ipſe dixit: Nolui occidere. Egregie, inquam, noverca inter privignos divilit odium, alter alium aggreſſa eſt. alteri parricidium objicit, alteri mandat. & hac illum figura defendit in narratione. Interrogavi fratrem. Apud quem prætorem cauſam dixiſti? apud nullum, inquit. Quis accuſator fuit? nemo. Quis teſtis? immo qui teſtes? Uni enim etiam de minore ſcelere non creditur: Nemo, inquit. Quis de te pronuntiavit? nemo. Quid porro? inquit. Ego ſi reus fuiſſem, ad te non miſiſſem? *Sepullius Baſſus* hoc colore uſus eſt: Non habui parricidæ inſtrumenta, non culeum, non ſerpentes: parricidam tamen in maria projeci. *Hiſpanus* duro colore uſus eſt: Hoc, inquit, ſupplicium tanquam

quam gravius elegi. Quid iſte, inquam, in-ſuetur, & ſtatim omnem ſenſum ſupplicii effugiet? immo ſollicitus pendeat, & quod ne inſuti quidem parricidæ patiuntur, ipſe pœnam ſuam ſpectet: nihil ſperet, timeat omnia; pejus debet quam ceteri parricidæ mori. a patre damnatus eſt. Et hoc colore per totam declamationem uſus eſt, ut diceret, hoc ſe tanquam gravius elegiſſe. Diſplicebat color hic prudentibus. Quam enim ſpem habeat abſolutionis, ſi nec paruit, nec pepercit? *Haterius* hoc colore uſus eſt: Diu mecum diſputavi. parricida eſt, quem non teſtis probavit, non judex coarguit? quid ergo? innocens, quem condemnat pater? Inveni æque pœnam ſimillimam reo, merſam, non tamen ex toto perditam ratem, quæ vel punire fratrem poſſet, vel abſolvere. *Triarius* & ipſe, quaſi ſententiam de fratre ferre voluiſſet, egit, & dixit: Tandem ad cœlum manibus levatis: Quicquid eſt, inquam, quod terris imperat, quod regnat profundo, quicquid eſt quod ex ſublimi res ſpectat humanas, invoco. damnatus alto committitur. Dii judicate poſt patrem. Hæc ſententia dicebatur ex Græco tranſlata, ſed Græca corruptior eſt: *α Ποσειδῶν, ἀμετρήτων δέσποτα βυθῶν, τὴν ἀερίων καρπωσάμενε βασιλείαν, ἀνάγεται πατροκτονος, μετὰ πατέρα δίκασον*. A parte Patris, quod ab archipirata dimiſſus eſt, ſic *Ceſtius*. Pœnam, inquit, putavit mihi hanc eſſe morte graviorem, & ſic poſuit in narratione: Rogabam ut occideret, non impetravi. *Varius Geminus* ait: In hoc me dimiſit, non quia volebat ſalvum eſſe, ſed ad patrocinium ſuum: ut quia non nunc occiderat, videretur nec antè voluiſſe. *Latro* dixit: Quis porro uno me miſerior eſt, qui vitam parricidæ debeo? *Diocles Caryſtius* elegantem ſenſum in prooemio poſuit pro adoleſcente, cum diceret cauſas ſe abdi-

dicationis non invenire, luxuriæ ſe occaſionem non habuiſſe, parricidium ſibi non objici, & contra reos ſe minime laborare: Fortaſſe, inquit, queritur, quod captum non redemerit. adjecit: *b* οὐκ ἔσχε καιρὸν παίζειν. Et cum tractaret in ultima parte, debere patrem noſſe vitia liberorum, & ferre; utique in unico, adjecit: *c* Πεπείρασαι, πάτερ. ὅτι* (καινῶν) καινὸν πρὸς νουνεχῆ υἱὸς ἐσω δ' ἄχρηστος. *Artemon* in deſcriptione tempeſtatis laudatus eſt, & belle acceſſit ad eam. *d* Νηὶ οὐ πλοήσαντος ἀναγωγή, ἄκουσον. Et cum de ipſo navigio diceret, pulchre cœpit: *e* Σκάφος ἔρημον ἀνόστου τύχης. Et ultimum deſcriptionis ſuæ ſententiam propoſuit: *f* Ναυαγὸς ἀπὸ λιμένων ἀνῆγον. Et ad partem narrationis eleganter tranſit: *g* αἴτησε νεῶ, πάτερ, πῶς νηὶ οὐ, ſupple, ςόλου, ἀπέδυσεν. ὅπως ἀπὸ δύο εἷς. *Glycon* dixit, *

Soleo dicere vobis, Ceſtium Latinorum verborum inopia hominem Græcum laboraſſe, ſenſibus abundaſſe. Itaque quotiens lætius aliquid deſcribere auſus eſt, totiens ſubſtitit: utique cum ſe ad imitationem magni alicujus ingenii direxerat. ſicut in hac controverſia fecit. Nam in narratione, cum fratrem traditum ſibi deſcriberet, placuit ſibi in hac explicatione una & infelici: Nox erat concubia, & omnia, Judices, canentia ſideribus muta erant. *Montanus Julius*, qui comis fuit, quique egregius poeta, ajebat illum imitari voluiſſe *Virgilii* deſcriptionem:

Nox erat, & terras animalia feſſa per omnes,
Alituum, pecudumque genus ſopor altus habebat.

At Virgilii imitationem bene ceſſiſſe, qui illos optimos verſus *Varronis* expreſſiſſet in melius:

Deſierant latrare canes, urbeſque ſilebant.

Digitized by Google

*Omnia noctis erant placida compoſta quie-
te.*

Solebat Ovidius de his verſibus dicere, potuiſſe fieri longe meliores, ſi ſecundi verſus ultima pars abſcinderetur, & ſic deſineret: *Omnia noctis erant.* Varro quem voluit ſenſum, optime explicuit. Ovidius in illius verſu ſuum ſenſum invenit: aliud enim interciſus verſus ſignificaturus eſt, aliud totus ſignificat.

GRÆCA EXPLETA.

a Neptune, immenſi domine profundi, adepte regnum ætherium, adducit parricida. poſt patrem judica.

b Non habuerat jocandi occaſionem.

c Expertus es, pater, quod norma ad res ingenioſus filius eſt utilis ac frugi.

d Navalis claſſis bene navigantis eductio, attende.

e Navis deſerta non reducis eſt fortunæ.

f Naufragus e portu ſolvebam.

g Exige nunc pater, ut emerſerit, quomodo e duobus unus.

CONTROVERSIA XVII.

Popilius Ciceronis interfector.

Lex. *De moribus ſit actio.* Thema. *Popilium parricidii reum Cicero defendit: abſolutus eſt. proſcriptum Ciceronem ab Antonio miſſus occidit Popilius, & caput ejus ad Antonium retulit. accuſatur de moribus.*

CONTRA POPILIUM. *Baſſi Sepullii.* Si accuſaſſet Cicero Popilium, viveret. Occidit Ciceronem Popilius. Puto jam creditis occiſum ab iſto patrem. ut uno ictu per-

pereat: tantum dabo. pro Cicerone ſic liceat paciſci. *Gabii Sabini*. Quod unum potuimus, effecimus, ut veniret tempus, quo Popilius Ciceronem deſideraret. Popili, potes, inquit, Ciceronem occidere? Pro te vel patrem. *Porcii Latronis*. Prorſus occiſurus Ciceronem, debebat incipere a patre. Antonius, inquit, juſſit. Non pudet te Popili? Imperator te tuus credidit poſſe parricidium facere. Abſcidit caput, amputavit manum: effecit ut minimum in illo eſſet crimen, quod Ciceronem occidit. Facinus indignum. feliciſſime licet cedat actio, id ſolum efficiemus, ut qui occidit Ciceronem, tantum erubeſcat. Pro dii boni, occiſum Ciceronem, malos mores voco. *Albutii Sili*. Cæde cervices tanti viri, & humero tenus reciſum amputa caput. I nunc, & nega te parricidam. Hoc unum tamen feliciter feciſti, quod ante occidis patrem, quam Ciceronem. Facilius Cicero pro parricidio judices movit, quam pro ſe clientem. Ad vos hoc patroni exemplum pertinet. nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet. Ubicunque eſtis, Judices, qui in iſtum reum ſederatis, ecquid pœnitet abſolviſſe? *Argentarius*. Impius eſt, ingratus eſt: audeo dicere, parricida. Senſit qui defenderat. Reſpice forum: hic ſub Cicerone ſediſti. reſpice roſtra: hic ſupra Ciceronem ſtetiſti. Quantum eloquentia tua Cicero potuit? Popilius de moribus reus eſt. abſcidit cervices loquentis: hæc eſt abſoluti clientis poſt longum tempus ſalutatio. Parce jam quæſo, Popili. Nihil tibi niſi occidendum Ciceronem mandavit Antonius. Duo fecit parricidia: quorum alterum audiſtis, alterum vidiſtis. *Ceſtii Pii*. Si dixero, Adoleſcentia turpis eſt, infamis pueritia eſt: reſpondebit, Jam iſta Cicero defendit. Non pudet Popili? accuſator tuus vivit. quid tam commune, quam ſpiritus vivis, terra mor-

 tuis,

tuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? Parricida ſic etiam tu periſſes. *Fulvii Sparſi.* Non credidiſſet facturum Popilium Antonius, niſi in mentem illi veniſſet, illum & parricidium feciſſe. Facinus indignum: a me defenditur Cicero, cum Popilium Cicero defenderit. *Mentonis*. Non magis quiſquam alius occidere Ciceronem potuit præter Popilium, quam nemo Popilium præter Ciceronem defendere. parricidam quem vivus negavit Cicero, occiſus oſtendit. Fortunam Ciceronis! Antonius illum proſcripſit, qui accuſatus eſt: Popilius occidit, qui defenſus eſt. Si damnatus eſſes, carnifex te culeo totum inſuiſſet. Video quid reſpondeat. Non credet Antonius occiſum Ciceronem a Popilio, niſi ei ſignum attulerit. *Triarii*. Præſta Ciceroni quod propinqui Catilinæ, quod amici Verri præſtiterunt. Proſcriptum tranſi. Ne a mortuo quidem manus abſtinet, lacerat occiſum. Popili, hoc parricidium tertium tuum eſt. *Pompeij Silonis*. Nunquid magis exonerare te poſſum? præſta Ciceroni quod Antonius. *Cornelii Hiſpani*. Dic Antonio: Ego iſtud ſcelus facere poſſum, & patrem occidi. Securi erant amici Ciceronis, poſtquam ad illum Popilius miſſus eſt. *Arellii Fuſci Patris*. Potuiſti Ciceronem occidere? at quam bene perſuaſerat nobis Cicero, parricidium te facere non poſſe! Occidiſti tu Ciceronem loquentem? Numquid, inquit, & aliquis ex tuis venerat index, an nemo Ciceroni timendus eſt, qui cum Popilio venit? *Q. Haterii*. Qui modo Italiæ humeris relatus eſt, nunc ſic a Popilio refertur? propoſito in roſtris capite Ciceronis, cum unius metu omnia tenerentur, gemitus tamen populi liber fuit. *Julii Baſſi*. Proſcriptus, inquit, erat Cicero. pater certe tuus proſcriptus non fuit. *Llandi*. Dii manes Popilii ſenis occiſi, & inul-

inultæ patris umbræ Cicero te perſequuntur, ut quem negaſti, parricidam ſentias. *Capitonis*. Deduxi ad vos reum omnium, quos terra ſuſtinet, nocentiſſimum, ingratum, impium, percuſſorem, bis parricidam: nec tamen timeo. Patroni viderint. nemo a Popilio quidem, niſi poſt beneficium occiditur. Nec damnationem tamen iſtius deſpero. non enim a Cicerone nunc defenditur. Timeo ne cauſæ non ſatisfaciam. major cauſa eſt, occiſum a Popilio Ciceronem queri, quam fuit aliquando probare non occiſum patrem. Ciceronem quiſquam potuit occidere, qui audivit? Minturnenſis palus exulem Marium non hauſit. Cimber etiam in carcere vidit imperantem, prætor iter a conſpectu exulis flexit. Qui in crepidine viderat Marium, in ſella figuravit. Non poſſumus de Popilio queri: eodem loco patronum habuit, quo patrem Pompejus terrarum mariſque domitor, Hortenſii ſe clientem libenter confeſſus eſt. Hortenſius bona Pompeji, non Pompejum defenderat. Romulus, horum mœnium conditor, & ſacratus cœlo parens, non tantam urbem fecit, quantam Cicero ſervavit. Metellus in Veſtæ æde extinxit incendium: Cicero Romæ. Glorietur Hannibale Scipio, Pyrrho Fabricius, Antiocho alter Scipio, Perſe Paulus, Spartaco Craſſus, Sertorio & Mithridate Pompejus. nemo hoſtis Catilina propius acceſſit. Fert appenſum conto caput, & defluente ſanguine hunc ipſum inquinat locum, in quo pro Popilio dixerat. *Buteonis*. Quantæ fuit eloquentiæ! probavit ab eo non occiſum patrem, a quo occidi poterat etiam Cicero. *Marillii*. Si inimicus eſſem patronis, optarem ut reus abſolveretur. Turpe judicium, in ea civitate Ciceronem non defendi, in qua defendi potuit etiam Popilius.

DIVISIO. Popilium pauci ex hiſtoricis

tradiderunt interfectorem Ciceronis: ſed hi quoque non parricidii reum a Cicerone defenſum, ſed in privato judicio. Declamatoribus placuit, parricidam reum fuiſſe. Sic autem eum accuſant, tanquam defendi non poſſet: cum adeo poſſit abſolvi, ut ne accuſari quidem potuerit. *Latroni* non placebat illum ſic accuſari, quomodo quidam accuſaverunt: Objicio tibi quod occidiſti hominem, quod civem, quod ſenatorem, quod conſularem, quod Ciceronem, quod patronum tuum. Hac enim ratione non aggravari indignationem, ſed fatigari. ſtatim illo veniendum eſt, ad quod properat auditor. Nam in reliquis adeo bonam cauſam habet Popilius, ut detracto eo quod patronum occidit, nihil negotii habiturus ſit. Patrocinium ejus eſt civilis belli neceſſitas. Itaque nolo per illos reum gradus ducere, quos poteſt tutius evadere. Licuit enim in bello & civem & ſenatorem & conſularem occidere: nec in hoc crimen eſt, quod Ciceronem, ſed quod patronum. *Latro* accuſavit illum de moribus: primum quod ſic vixiſſet, ut cauſam parricidii diceret: deinde, quod patronum ſuum occidiſſet. Et fecit has quæſtiones, An poſſet eo nomine accuſari, quo abſolutus eſt. Si quis, inquit, hodie volet me parricidii poſtulare, non poterit. Quomodo crimen, quod objici non poteſt, puniri poteſt? An in bello civili acta objici non poſſint. Honeſte dixit, cum hunc locum tractaret *Varius Geminus*. Si illa, inquit, tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, ſed de Reipublicæ moribus. Si poteſt, quod civili bello actum eſt, objici, an hæc objici debeant. Hanc quæſtionem in illa diviſit: An etiam ſi neceſſe ei fuit facere, non ſit tamen ignoſcendum, ad quædam enim nulla debet neceſſitas compellere. Hoc loco *Latro* dixit ſummis clamoribus: Ita tu Popili, ſi An-

Antonius juſſiſſet, patrem tuum occideres? Deinde, an non fuerit ei neceſſe; Potuiſti excuſare te, potuiſti præmittere aliquem ad Ciceronem, ut ſciret & fugeret. Neceſſe certe non fuit, manum caputque præcidere mortuo.

Color. Colorem pro Popilio *Latro* ſimplicem habuit, neceſſitate coactum feciſſe. & hoc loco illam ſententiam dixit: Miraris, ſi eo tempore neceſſe fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? *Albutius* dixit, in pœnam Ciceronis electum amiciſſimum Ciceronis, quaſi exprobraturus per hoc illi ſuam fortunam eſſet. Moleſtius, inquit, feret, ſe a Popilio occidi, quam occidi. *Marcellus Eſerninus* eumdem colorem aliter induxit: Cogitabat, inquit, Antonius ſecum: Quod Ciceroni excogitabo ſupplicium? Occidi juſſero? olim jam adverſus hunc metum emunivit animum. Scit mortem nec immaturam eſſe conſulari, nec miſeram ſapienti: fiat aliquid novi quod non expectat, quod non timet: non indignabitur cervicem hoſti porrigere, indignabitur clienti. Popilium aliquis vocet, ut ſciat quantum illi defenſi rei profuerint. *Silo Pompejus* hoc colore uſus eſt. Offendebatur, inquit, proſcriptione, & quædam liberius loquebatur. non miror. Ciceronis cliens eſt: tanto magis occide Ciceronem tuum. Et dixit, non ſuæ infirmitatis ſententiam: Uterque, inquit, ſed diverſo genere punitus eſt: Ciceronis proſcriptio fuit, occidi: mea, occidere. *Marillius* præceptor noſter ſic narravit: Juſſit, inquit, imperator, juſſit victor, juſſit qui proſcribebat: ego illi negare quicquam poſſem, cui nihil negare poterat Reſpublica? *Blandus*. Hoc, inquit, loco volui me excuſare. dixi, Cicero me defendit. reſpondit, Scio. me accuſavit. I ergo, ut ſcias plus ſibi Antonii accuſationem nocuiſſe, quam Popilii defen-

ſionem profuiſſe. *Buteo* hoc colore: Vocetur, inquit, ille Ciceronianus, ille cliens, amicus. Excogitavi quomodo Cicero ſua periret manu. *Ceſtius* hoc colore: Duriſſima, inquit, mihi militia in Antonii caſtris fuit ob hoc ipſum, quod Ciceronis eram cliens, difficillimæ mihi expeditiones dabantur. Tunc quoque vocatus ſum quaſi ad pœnam. I, inquit, occide Ciceronem: Nec credam, inquit, niſi attuleris caput. magiſque admiratus eſt potentiam ſuam: quod Ciceronem Popilio non licebat non occidere. *Fuſcus Arellius* hoc colore uſus eſt: Antonii ſe partes ſecutum, ut ſi quid poſſet, Ciceroni prodeſſet: facta proſcriptione ad genua ſe Antonii procidiſſe, deprecatum pro Cicerone: offenſum Antonium, eo magis dixiſſe: Occide, quem mori non vis. Hic color diſplicebat Paſſieno, quia ad teſtem ducit. nam ſi hoc fecit Popilius, non tantum quod defendat habet, ſed habet quod glorietur. *Hiſpo Romanus* vehementi colore uſus eſt, & duro. Patronum enim Popilio dedit. & dixit, aliter ſe cauſam acturum Popilii, aliter Antonii: pro Popilio dicturum, Occidere nolui, coactus ſum: pro Antonio dicturum, Occidi Ciceronem oportuit: & dixit locum, aliter non potuiſſe pacari Remp. quam ſi ille turbator otii e Repub. ſublatus eſſet. Solus ex declamatoribus in Ciceronem invectus eſt: Quid ille, inquit, cum Antonium hoſtem judicaret, & omnes Antonii milites, non intelligebat ſe & Popilium proſcripſiſſe? Hic color prima facie aſperior eſt, ſed ab illo egregie tractatus eſt. *Varius* quidem minus dixit: Cum imperaſſet mihi Antonius, paſſus ſum, ne aliquis P. Clodii mitteretur, qui contumeliis afficeret, antequam occideret, & vivum laniaret. *Argentarius* dixit: Vocatus veni; poſt proſcriptionem Antonius terribilior erat

fa-

Digitized by Google

factus etiam ſuis. Juſſus ſum Ciceronem occidere: quid facerem? Non parere uno modo poteram, ſi me occidiſſem: hoc nec Cicero poterat. A parte accuſatoris illo loco, quo Popilius venit, nemo non aliquid novi voluit dicere. *Latro* ait: Præcluſerat fores, nemo ad proſcriptum recipiebatur. Popilius ut venit, admiſſus eſt. *Ceſtius* dixit: ut renuntiatum eſt Ciceroni, ait: Popilio ſemper vaco. *Hiſpanus Cornelius* fecit etiam querentem Ciceronem: Popili, tam ſero? *Albutius* dixit: Quid eſt, Popili? ecquid tuto lateo: nunquid mutandus eſt locus? Inepte *Avidienus Paulus*, qui induxit Ciceronem, tum maxime orationem pro Popilio legentem. Et *Murrhedius* non eſt paſſus hanc controverſiam tranſire, ſine aliqua ſtuporis ſui nota. Deſcripſit enim ferentem manum & caput Ciceronis Popilium. dixit Popilio: Quanto aliter reus Ciceronis tenebas manum ejus?

CONTROVERSIA XVIII.

Ter abdicatus venenum terens.

Thema. *Ter abdicatus, ter abſolutus deprehenſus eſt a patre in ſecreta domus parte medicamentum terens. interrogatus quid eſſet? dixit venenum: & velle ſe mori, & effudit. accuſatur parricidii.*

PRO FILIO. *Ceſtii Pii*. Dic quid commiſerim. certe nec ſecreta te fallunt. dimittam te: intelligetis cui paraverim. dic quid ante commiſerim: niſi forte contentus es reo objicere parricidium, parricidæ nihil. *Argentarii*. Volo mori, quia reus fui. quid ergo? reus vivet, quia ſordidatus aſſidebit pater? Revertar ad venenum, quando iniqua fortuna nullo me periculo defungi ſe-

mel paſſa eſt. *Albutii Sili*. Quare ergo non moreris? Non juvat me mori, ſi quem alium juvet. Ut intervenit pater, in has cogitationes abii: Ergo quiſquam tam infelix fuit? ergo quiſquam me magis odit, quam ego? miſereri mei cœpit. *Varii Gemini*. Ter, inquit, abdicatus es. Videris mihi pater objicere, quod tandiu vivam, quod venio, quod pro me loquor. Nolite mirari: tam jucundum eſt innocentibus mori, quam miſeris defendi. *Cornelii Hiſpani*. Scio quoſdam periclitantes illa jactare. Nunc primum cauſam dico. hoc ego dicere non poſſum: Iterum reus fui: nec dubito, quin vobis in odium venerim, cum ipſe me oderim. *Porcii Latronis*. Ter cauſam dixit: acceſſit ad hæc ſupplicia mea venenum: hoc ſi tibi ſatis non eſt, vivam.

Altera pars. *Albutii Sili*. Teſtor deos immortales, hoc me tribus jam caviſſe abdicationibus, ne in domo mea venenum deprehenderem. Parricidii reus vivit, qui abdicatus mori voluit. In quam anguſto domus meæ fortuna poſita eſt? aut patri pereundum eſt, aut filio. Quid habes, quare me mori velis? Vivunt orbi, vivunt naufragi, vivunt etiam quibus contigerunt liberi. Ter abdicatus cum ſe mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, quod apparet, etiam in ſuam mortem paratiſſimum. *Cornelii Hiſpani*. Nolite mirari, ſi debitas vires dolori meo non exhibuero: tribus judiciis experti eſtis patres accuſare non poſſe. *Vibii Rufi*. Cum tantum eſt quod fateris, quantum eſt quod negas? Tu venenum quæſiſti, tu venenum emiſti, tu venenum intuliſti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. recte vitam odiſſes, ſi jam tibi parricidium objeciſſem. Vis ſcire quid peccaveris? indica quis tibi vendiderit. dicetur illi: Tu venenum vendebas

cui-

Digitized by Google

cuiquam? tu ter abdicato vendebas? ſine dubio ſciebas cui daturus eſſet. Ita hoc ego judicio filii mortem moror. Si me cum iſto includitis, moriar: ut vobis hanc faciam invidiam, quam iſte mihi facere voluit. *Varii Gemini*. Quæritis, filius meus venenum cui paraverit? non bibit. *Pompeji Silonis*. Mihi, inquit, paravi. & hoc eſt patri parare. Abſolutus mori vult: reus vivit. *Muſæ*. Habuit malum medicamentum Mithridates. Quis enim alius debebat habere, quam parricida? habuit, inquit, Demoſthenes venenum, & vixit. Id eſt, ego tibi pater, quod Demoſtheni Philippus. *Porcii Latronis*. Cum abdicarem, ſi quid objeceram, aiebat, Nunquid deprehendiſti? non tamen habebitis quod multum de eo dubitetis: quod negat, parricidium eſt, quod confitetur, venenum. Mori, inquit, volo vivo patre: & hoc parricidium eſt. Miſer æque timui ne biberet venenum, quam ne daret. *Arellii Fuſci Patris*. Mihi, inquit, paravi venenum, ne quis dubitet an alium poſſit occidere. *Junii Othonis Patris*. Reus eſt parricidii, qui mavult mori, quam patrem videre. quomodo vultis magis probem vobis illum noluiſſe? non vult mori. Mori, inquit, volui. quare? quia ter viciſti. Si mihi creditis, parricidium facere voluit: ſi iſti, a me parricidium fieri voluit. Qualis eſt reus, cujus hoc unum patrocinium eſt, indignum ſe vita fuiſſe? Dico tam inviſum tibi patrem fuiſſe, ut occidere volueris: tam inviſum ipſe confiteris, ut mori volueris.

DIVISIO. Non puto vos exigere diviſionem, cum conjecturalis ſit controverſia. habet tamen diſſimilem ceteris conjecturam, & duplicem. non quomodo ſolet aut inter duos reos, cum alterum coarguimus: aut inter duo crimina, cum alterum probamus, ut id alterius fiat probatio: tanquam cum di-

cimus adulteram fuiſſe, ut credatur etiam propter hoc venefica. In uno homine conjectura dulpex eſt. quærimus enim, utrum venenum in ſuam mortem, an in patris paraverit.

Color. Si hic color diſplicet pro adoleſcente, quo dixit Latro, ut nihil mutaret, ſed diceret: Mori volui tædio abdicationis, & infelicitatis aſſiduæ, cum in hoc tantum ſordes ponerem, ut cum majore tormento poſitas reſumerem, & abſolutio mihi uni non finis eſſet periculi, ſed initium: incipit præter conjecturam & illa prima vulgaris in ejuſmodi controverſiis & pertrita quæſtio incurrere, an venenum habere in mortem ſuam liceat. *Albutius* illo colore pro adoleſcente dixit, non fuiſſe venenum. Cum putarem, inquit, odio eſſe patri meo, volui experiri affectum ejus, quomodo mentionem mortis meæ ferret. itaque palam, & ita ut interveniret pater, tenui. *Fuſcus Arellius* eodem colore uſus eſt, ſed aliter. Non dixit, Experiri patrem volui, ſed, Ut miſerabilem me patri facerem. *Murrhedius* pro cetero ſtupore ſuo dixit: medicamentum ſe paraſſe ad ſomnum: quia aſſiduæ ſollicitudines vigiliarum ſibi facerent conſuetudinem. Uſus colore eſt, & Publianam ſententiam dixit: Abdicationes, inquit, ſuas veneno diluit. Et iterum: Mortem, inquit, meam effudi. Memini nos, cum loqueretur de hoc genere ſententiarum, quo jam infecta erant adoleſcentulorum omnium ingenia, queri de *Publio*, quaſi jam ille hanc inſaniam introduxiſſet. *Caſſius Severus*, ſummus Publii amator, ajebat, non illius hoc vitium eſſe, ſed illorum, qui illum ex parte, qua tranſire deberent, imitarentur: mitterent ea, quæ apud eum melius eſſent dicta, quam apud quemquam comicum, tragicumque, aut Ro-

ma-

manum, aut Græcum: ut illum verſum, quo ajebat unum verſum inveniri non poſſe meliorem:

Tam deeſt avaro quod habet, quam quod non habet.

& illud de eadem re dictum:

Deſunt luxuriæ multa, avaritiæ omnia.

& illos verſus qui huic quoque ter abdicato poſſent convenire:

O vita miſero longa, felici brevis!

Et plurimos deinceps verſus referebat Publii diſertiſſimos. Deinde auctorem hujus vitii, quod ex captione unius verbi plura ſignificantis naſcitur, ajebat *Pomponium* Attellanarum ſcriptorem fuiſſe, a quo primum ad Laberium tranſiſſe hoc ſtudium imitandi; deinde ad Ciceronem, qui illud ad virtutum ſtudia tranſtuliſſet. Nam ut tranſeam innumerabilia, quæ Cicero in orationibus, aut in ſermone dixit, & nota ut non referam a *Laberio* dicta, cum Mimi ejus, quicquid modo tolerabile habent, tale habeant: id quod Cicero in Laberium. Divus Julius ludis ſuis Mimum produxit, deinde equeſtri illum ordini redditum juſſit ire ſeſſum in equeſtria: omnes ita ſe coarctaverunt, ut venientem non reciperent; multoſque tunc in ſenatum legerat Cæſar, & ut repleret exhauſtum bello civili ordinem, & ut his qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem jocatus, miſit ad Laberium tranſeuntem: Recepiſſem te, niſi anguſte ſederem. Laberius ad Ciceronem remiſit: Atqui ſoles duabus ſellis ſedere. Quia Cicero male audiebat tanquam nec Pompejo certus amicus, nec Cæſari, ſed utriuſque adulator. Uterque elegantiſſime: ſed neuter in hoc genere ſervat modum. Ab his hujus ſtudii diffuſa eſt in plures imitatio. Sed ut ad controverſiam redeam, *Caſſius Severus* ajebat, placere ſibi illum co-

lo-

forem: Mori volui. Et quaſdam dixit inter diſputandum ſententias: Tertio, inquit, cum abdicarer, ajebam: Nihil tanti eſt. infelicem hanc animam, quam totiens exagitat pater & infeſtat, ſemel recipiat. Sed illud rurſus dicebat: Mihi ſerva iſtum animum. facies quod voles abſolutus. Quare ergo nunc non moreris? dicet aliquis. Primum, non ſemper idem miſeris libet: nonnunquam iuvat cum fortuna ſua concurrere, illam fatigare. Deinde verum vis, quare non moriar interim? quia puto te velle. *Otho Junius* ineptam ſententiam videbatur dixiſſe: Non multum intereſt mea. aut enim me, aut filium meum voluit occidere.

CONTROVERSIA XIX.

Mater cæca filium retinens.

Lex: *Liberi parentes alant, aut vinciantur.* Thema. *Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filium, peregre profectus, & a piratis captus, ſcripſit de redemptione epiſtolas uxori & filio. Uxor flendo oculos perdidit. filium euntem ad redemptionem patris alimenta poſcit: non remanentem, alligari vult.*

PRO MATRE. *Ceſtii Pii*. Non eſt quod mulieris affectum lege æſtimetis, quia minatur: omnia fecit, ne filius alligetur. Navigaturus reliquit uxori filium: nec adhuc cæca erat. *Albutii Sili*. Deducite filium. itaque tene, complectere. audeo dicere, hoc par ne piratæ quidem dividerent. ſi vellet filium alligare, pateretur ire quo properat. Ergo tu adoleſcens matri tuæ nec decem menſium quidem alimenta reddes? ſi paſcere non vis matrem, expecta ſaltem

tem ut efferas. *Triarii*. Legem attulit, quæ catenas minetur, cauſam qua timet. *Marcelli Eſernini*. Si perſeveras, me quoque ad piratas trahe: impetrabo ab illis alimenta, & virum meum. *Fulvii Sparſi*. Mater ſi non paſcitur, moritura eſt. Pater etiamſi non redimitur, paſcitur tamen. *Julii Baſſi*. Patri tuo ſuperſunt & oculi & alimenta.

Pars altera. *Ceſtii Pii*. Matrem meam imitari volo. amare me docuit. Unis vinculis duos alligat. Si matris exemplo pius eſſe voluero, etiam oculos patri debeo. *Arellii Fuſci Patris*. Deſertorem tuum apud patrem invenies. *Varii Gemini*. Qualis fortuna eſt, cui victo mater catenas denuntiat, victori eundum eſt ad piratas: Omnia licet patri præſtem, meliorem tamen habuit uxorem. Quam multi me putant, quia nolim ad patrem redimendum ire, cum matre colludere? *Fulvii Sparſi*. Matri nihil timeo, ſi eam apud vos relinquo: patri quid timeo, ſi eum apud piratas relinquo? *Buteonis*. Oculos certe eruam mihi, ne plus marito præſtiterit uxor.

DIVISIO. *Latro* hanc controverſiam, quaſi eſſet tota officii, declamavit. nullas quæſtiones juris inſeruit, ſed comparavit inter ſe incommoda patris & matris: & tanquam quæreret, dixit: Utrum ad redimendum potius captum patrem filius ire deberet, an ad alendam cæcam matrem ſubſiſtere. Et ſic eam diviſit, ut diceret: Hoc quod pater deſiderat, utile eſt patri. Noviſſime tractavit, ne patri quidem utile, utique ſi ſciat matrem in hac eſſe fortuna, non paſſurum. In epilogis vehemens fuit. *Apollonius* Græcus & *Buteo* fatuam quæſtionem moverunt primam: An lex quæ de alendis parentibus lata eſt, ad patris tantum nomen pertineat. Illi ſunt omnia privilegia data; & ipſam pœnam non alentium eſſe ſignum non muliebris

pote-

Digitized by Google

poteſtatis. Res eſt ineptior quam ut coarguenda ſit: itaque tranſeo. illud unum, quod dicebat *Pollio Aſinius*, referam. Nunquam tentari debere in cauſa verecunda improbam quæſtionem. *Hiſpo Romanus* illam movit quæſtionem, An lex de alendis parentibus non pertineret ad matres: Ut vivis parentibus, filius, inquit, familiæ nulli poterit ſervire niſi patri, omni alia ſervitute liber eſt. Puta enim te alimenta petere ab eo, quē pater mittat peregre, quem navigare jubeat: primæ partes ſunt patris, ſecundæ matris. *Albutius* non juris fecit illam quæſtionem, ſed æquitatis: ita tamen, ut juri adjungeret, & matris prius eſſe, quam patris officium. *Silo Pompejus* illam fecit quæſtionem: An quotiens duobus communis eſſet poteſtas, ejus tota fieret, qui præſens eſſet. Puta, inquit, te ſervum eſſe communem: huic domino ſervies, qui præſens eſt. puta fundum eſſe communem; is fructus percipiet, qui præſens eſt. Illam quæſtionem huic duram ſubjecit: An nunc pater nullum jus in filium habeat. Quomodo, inquit, civis jura habeat, qui liberi hominis non habet? pater habet nullam in te poteſtatem: mater in totius legis poſſeſſione eſt. Eſt jam non commune illi jus in te, ſed proprium. *Varius Geminus* ſic diviſit: An non ſemper filius cogi poſſit, ut matrem alat. Deinde, An nunc cogendus non ſit. Non ſemper, inquit, filius cogitur. Tranſeo illos qui non poſſunt, ægrotos & inutiles. Aliquis ad propellendum hoſtem proficiſcitur, in cujus unius militia poſita eſt ſalus publica: hunc retinebit mater? puta legatum, de ſumma Reipublicæ, puta fœderis: huic mater vincula injiciet? Per partes comparando utrumque officium: Ille, inquit, peregre eſt, tu domi: ille captus, tu libera: ille inter piratas, tu inter cives: ille alligatus, tu ſoluta es. at tu cæ-

ca

ea es: ille hoc infelicior quod videt. Quid enim videt? catenas ſuas, & cædes, & vulnera, & cruces eorum qui non redimuntur. At periculoſum eſt. Quam multi nihil pro patribus periculoſum putaverunt, niſi domi manere & flere? *Latro* dixit, pro matre ſubmiſſe & leniter agendum. non enim vindictam, inquit, ſed miſericordiam quærit: & cum eo adoleſcente conſiſtit, in quo ita exigit pietatem, ut impediat. Ajebat itaque verbis horridioribus abſtinendum, quotiens talis materia incidiſſet. ipſam orationem ad habitum ejus, quem movere volumus ad affectus, molliendam. in epilogis nos quoque vocem de induſtria infringere, & vultum dejicere, & dare operam, ne diſſimilis ſit orationi orator: compoſitionem quoque illis minorem convenire. *Calvus*, qui diu cum Cicerone iniquiſſimam litem de principatu eloquentiæ habuit, uſque eo violentus actor & concitatus fuit, ut in media actione ejus ſurgeret Vatinius reus, & exclamaret: Rogo vos Judices, num ſi iſte diſertus eſt, ideo me damnari oportet? Idem poſtea cum videret, a clientibus Catonis rei ſui Pollionem Aſinium circumventum in * forecæ, (ſorite) imponi ſe ſupra cippum juſſit: (erat enim parvulus ſtatura, propter quod etiam Catullus in hendecaſyllabis vocat illum *Salaputium diſertum*) & juravit ſi quam injuriam Cato Pollioni Aſinio accuſatori ſuo feciſſet, ſe in eum juraturum Calumniam: nec unquam poſtea Pollio a Catone advocatiſque ejus aut re, aut verbo violatus eſt. Solebat præterea excedere ſubſellia ſua, & impetu elatus uſque in adverſariorum partes tranſcurrere. Et carmina quoque ejus, quamvis joca ſint, plena ſunt ingentis animi. Dicit de Pompejo:

Faſciola qui crura ligat, digito caput uno

Scal-

Scalpit, quid credas hunc ſibi velle virum?

Compoſitio quoque ejus in actionibus ad exemplum Demoſthenis riget: nihil in illa placidum, nihil lene eſt, omnia & citata & fluctuantia. Hic tamen in epilogo quem pro Meſſio tunc tertio cauſam dicente habuit, non tantum leniter componit, ſed cum dicit: Credite mihi, non eſt turpe miſereri: & omnia in illo epilogo fere non tantum emollitæ compoſitionis ſunt, ſed infractæ. In hac controverſia Publianam ſententiam dedit *Vetus* quidam rhetor, ſtaturæ puſillæ, in quem *Euctemon* homo venuſtiſſimi ingenii Græce dixit: Antequam te viderem, neſcio rhetor an ſoratos eſſes. Fuit autem *Ceſtii* ſententia: Captus eſt, inquit, pater; ſi te capti movent, & hæc capta eſt: & quaſi non intellexiſſemus, ait: Neſcitis dici captos luminibus? & illud dixit: Mittes tamen epiſtolam infructuoſam. odiſſe illam debes. hæc eſt quæ matrem tuam excæcavit. & illam falſiſſimam, in quam multi incidunt. Propter hoc ipſum, inquit, magis flebilis eſt, quod non poteſt flere. Et iterum inquit: Lacrymæ matri deſunt, cauſæ ſuperſunt: tanquam cæci flere non ſoleant. Memini *Criſpum* quemdam antiquum rhetorem, in illa controverſia viri fortis qui tertium filium retinet, cum alter filius in tyrannicidio perdidiſſet oculos, alter in acie manus: Exſurgite nunc viva cadavera, rogate pro fratre. Sed quid ego meos derideo? alter quos roget, non videt: alter quos roget, non habet. Multis compoſitio belle ſonantis ſententiæ impoſuit. Itaque memini *Latronem Porcium*, ut exprobraret hanc audiendi ſcholaſticis negligentiam, maxime quia *Triarius* compoſitione verborum belle cadentium multos ſcholaſticos delectabat, omnes decipiebat, in quadam controverſia, cum ma-

gna

gna quaſi fluerent & concitata, ſic locum concluſiſſe: Inter ſepulchra monumenta ſunt. Et cum ſcholaſtici magno clamore laudarent, invectus eſt in eos ut debuit: & hoc effecit, ut in reliquum etiam quæ bene dicta erant, tardius laudarent, dum inſidias vererentur. *Glycon* dixit: *a* Παράθες μῆτερ, ἴθι, λαβοῦ τέκνου. ταλαίπωρε, ὁρᾷς; βαίνει σοι. ἐκράτησέ σ᾽. εἰ μέ, φησιν, οὐ τρέφεις, ἐπιμένον, ἵνα θυῃς. *Hybreas* in hac controverſia dixit: *b* Τέκνον, κἂν με φύγῃς, καταπνύξομαι σ᾽ ἐπαιτέσα. Nec quibuſdam corruptum videbatur: *Romanus* tamen. *

GRÆCA EXPLETA.

a Appone mater. vade, recipe filium. miſer vides? accedit ad te, vicit te, ſi me, inquit, non alis, expecta ut ſacrifices.

b Fili, quamvis me fugias, dolebo, te objurgans.

CONTROVERSIA XX.

Quinquennis teſtis in procuratorem.

Thema. *Mortua quidam uxore ex qua filium habebat, duxit aliam; ſuſtulit ex ea filium. Habebat procuratorem in domo ſpecioſum. Cum frequenter eſſent jurgia novercæ & privigni, juſſit eum ſemigrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio procuratoris & matris familiæ. Quodam tempore pater familiæ in cubiculo occiſus inventus eſt, uxor vulnerata, communis paries perfoſſus: puer jubetur percuſſorem cognoſcere, ille procuratorem digito denotavit. accuſat filius procuratorem cædis, ille filium parricidii.*

ARellii *Fuſci Patris*. Ut audivi clamorem, ſi qua eſt fides, deprehenſos a pa-

tre

Digitized by Google

tre adulteros putavi. Quis ferret te voluntarium teſtem in forum venientem, etiam ſi venires dictura pro filio? miſerrime puer, quamvis periclitor, plus tamen pro te timeo. nimium fraternis inſiſtis veſtigiis: itaque jam tibi cum matre non convenit. Quamdiu mater vixit, pater me fuit procuratore contentus. Non facile fit parricidium. Vis ſcire quantum natura poſſit? etiam infans pro patre loquitur. *Triarii*. Vivo patre adultera, moriente conſcia, mortuo teſtis. Aliquis uno teſte contentus eſt? dabo puerum. aliquis uno teſte non contentus eſt? dabo populum. Objicit privigno parricidium, filio mendacium. Intrat procurator, qua ſolebat. Dic puer, quis patrem tuum occiderit. dic audaciter. eundem nominas, quem populus. Nox placet ſceleri: prorſus adulteri tempus. Habui patrem tam bonum, ut cum uxorem habere vellet, tamen me novercam habere noluerit. Quo mihi lumen? tantum admiſſuro nefas optanda nox eſt. Quid, inquit, ante peccavi? diſſimile eſt. memento enim de homicida quæri. poteſt tirocinium eſſe homicidium, parricidium non poteſt. Lumen attuliſti ut diſcerneres. erat illic quam leviter vulnerare deberes. Videmus adactum in præcordia gladium. ſic ego novercam vulneraſſem. Frater, quæro an videris procuratorem proxima nocte, nihil de prioribus quæro. *Vibii Galli*. Ego taceam de adulterio, quod perſequitur etiam populus? ego taceam de parricidio, quod perſequitur etiam puer? Teſtor vos Judices, ſalvum patrem reliqui. O magnam in contrarium ſæculi noſtri perverſitatem! inventus eſt qui patrem poſſet occidere, & novercam non poſſet. Etiam ſi quis occidere patrem non poteſt, novercam poteſt. *Sepullii Baſſi*. Dum perfodio parietem, aliquis ſentiet. Cujus vis leviſſimum ſomnum: pueri, an ſenis, an mediæ ætatis?

tis? Pueri? frater ſentiet. ſenis? pater. mediæ ætatis? noverca. Quærerem quam ſordida domo natus eſſet, ſi ullam habuiſſet: nunc inquiſitionem noſtram humilitate effugit. Non miror ſi neſcis quam difficile ſit patrem occidere, cum incertum habeas patrem. *Albutii Sili*. Quæro a te mulier, an filio tuo credendum putes. Liceat mihi nutrire puerum: ne cum matre illi, ne cum tutore queat convenire. Tres in cubiculo ſunt: patrem occidis; puerum contemnis, adulteram non times. Singuli ſe ſervi libertique offerebant: puer ſtabat ante omnes: percuſſor latebat poſt adulteram. Quid ante peccavi? cujus uxorem corrupi? quod ſi feciſſem, hominem occidere poſſem, patrem non poſſem. Bonos habeo teſtes. timet hunc in aliena poteſtate. Aſpice corpus patris, quam gravis plaga, quam alte adactus eſt gladius; ſic ego novercam percuſſiſſem. *Ceſtii Pii*. Adulterum te eſse, non unum teſtem dabo, non corruptum. dabo multos, dabo etiam pueros. Patrem tam graviter percuſſi, quam debui novercam: novercam ne ſic quidem, quemadmodum patrem. *Julii Baſſi*. Tibi fuit neceſſarium lumen, ne eam occideres, propter quam occidebas: mihi ſupervacuum erat, ne inſtrumento parricidii detegerem parricidium. Si rerum natura pateretur, obliviſcendum mihi erat patris: dum occiderem. Majore licentia, quæ non videmus agimus: & quamvis non minor ſit atrocitas facinoris, formido minor eſt. Si patrem occidi, totus mihi lectus purgandus eſt, cui parcam non habeo. Non poſſum gloriari ultione patris: frater illam meus occupavit, *Blandi*. Quam difficile eſt filio, patrem vulnerare; quam facile privigno, novercam occidere! *Varii Gemini*. Patrem, inquit, occidiſti. Teſtor vos & Judices, nihil leviter hæ manus faciunt: utrum non habui poteſtatem?
atqui

atqui vulnerata es. hui? nolui te occidere? atqui vulnerata es: leviter vulnerata es. quam diligenter ſervata es! Tu teſtimonium dic, & oſtende non vulnus, ſed argumentum. percuſſor ille quam timuit, ne occideret! *Porcii Latronis*. Quare lumen affero? fortius parricidium faciam, ſi non video patrem. Occidere aliquis patrem, antequam novercam, poteſt: novercam ne poſt patrem quidem poteſt *Triarii*. Aliquis parricidio puras manus ſervat, & inde incipit quo pervenire difficile eſt?

DIVISIO. Has controverſias, quæ & accuſationem habent, non eodem ordine omnes declamaverunt. quidam fuerunt, qui ante defenderent quam accuſarent: ex quibus *Latro* fuit. *Fuſcus Arellius*: Debet, inquit, reus in epilogo deſinere. optime autem epilogum contexit defenſioni: & homines magis defendenti quam accuſanti favent. Ultima ſit pars, quæ judicem faventem poſſit admittere. Quidam permiſcuerunt accuſationem ac defenſionem, ut per comparationem duorum reorum irent, & crimen ſimul repuliſſent, ſtatim transferrent: ex quibus fuit *Ceſtius*. Hoc non ſemper expedit. utique qui imbecilliorem partem habent, non eſt utile, cominus congredi: facilius latent quæ non comparantur. In hac controverſia duo vel tres rei. noverca enim procuratori conjungitur. Itaque a filii parte utique ajebat prius accuſandum: quia unum debebat crimen defendere, duo objicere, & adulterii & cædis. ſi qua ſunt ex utraque parte difficilia, non colorem, ſed argumentationem deſiderant. Itaque ne modum excedam, prætéribo. Circa vulnus novercæ quidam bellas res dixerunt, quidam ineptas. immo multi ineptas. Prius illa quæ belle dicta ſunt, referam. *Fuſcus*. Ut diſtricta levi vulnere eſt cuis! non credas factum manu privigni,

cre-

credas amatoris. *Paſſienus* ait: Tam leviter te vulneravit dextra illa, cui nec paries obſtitit, nec pater: *Varius Geminus* dixit: Da ferrum teſti meo: fortius feriet. *Ceſtius* dixit, cum deſcripſiſſet quam leve vulnus eſſet; Nocueras, inquit, mihi, ſi amicæ tuæ nocere potuiſſes. *Niger Brutidius* quotidiano verbo ſatis ſignificanter uſus eſt. Rivalem, inquit, occidit: amicam ſauciavit. *Hiſpo Romanus* ejuſdem generis rem dixit, Oſtende noverca, oſtende id quod amator tuus vellicavit. *Baſſus Sepullius* dixit: Maritum occidit, adulteram ſtrinxit. Ex illis qui res ineptas dixerant, primus ibi ante omnes *Muſa* veſter: qui cum vulnus novercæ deſcripſiſſet, adiecit: At Hercules pater meus tanquam paries perfoſſus eſt. *Murrhedius* patrocinium putat eſſe, quod cauſæ ſuæ ſanguinem miſit. *Nepos Licinius* ait: Non eſt iſtud vulnus, ſed ludentis adulteri morſus. *Senianus* ex illa ſtultorum nota ſententiam protulit. Non vulneravit, inquit, novercam, ſed viri ſui ſanguine aſperſit: cum illic vulnerata ponatur. *Vinitius*, exactiſſimi vir ingenii, qui nec dicere res ineptas, nec ferre poterat, ſolebat hanc ſententiam Seniani deridere, & ſimilem illi referre in oratione dictam Montani Votieni. *Senianus* in hac eadem controverſia dixerat: Nihil puero eſt teſte certius, utique quinquenni. Nam & ad eos pervenit annos, ut intelligat: & nondum ad eos, quibus fingat. Et hæc definitio, inquit, ridicula eſt, nihil eſſe puero teſte certius, utique quinquenni: puta nec ſi quadrimus puer teſtis eſt, nec ſi ſex annorum. Illud venuſtiſſime adjiciebat: Putes, inquit, aliquid agi. omnia in hac ſententia circumſpecti hominis ſunt, finitio, exceptio. Nihil eſt autem inamabilius, quam diligens ſtultitia. *Montani Votieni* ſententiam huic ajebat eſſe ſimi-

Digitized by Google

ſimilem, & deridebat. Acre omnino & experrectum eſt animal, canis utique catenarius paratus. Erat autem non æquus ipſi Montano. accuſaverat illum apud Cæſarem a colonia Narbonenſi rogatus. at Montanus adeo toto animo ſcholaſticus erat, ut eodem die quo accuſatus a Vinitio decertaverit. in Vinitii actionem ſententias ſuas referebat. Eleganter illud dixit *Surdinus*: Rogo, nunquid putas illum alteram partem declamaſſe? Gravis ſcholaſticos morbus invaſit: exempla cum dixerunt, volunt & illa ad aliquod controverſiæ thema redigere. Hoc ut aliquando faciendum eſt, cum res patitur, ita ineptiſſimum eſt luctari cum materia, & longe arceſſere, ſic quomodo fecit in hac controverſia Muſa, qui cum diceret pro filio locum de indulgentia liberorum in parentes, venit ad filium Crœſi, & ait: Mutus in periculo patris naturalia vocis impedimenta rupit, qui plus quam quinquennio tacuerat, quia quinquennis puer ponitur, putavit ubicunque nominatum eſſet quinquennium, ſententiam fieri: quia Latroni bene ceſſerat, qui cum diluiſſet vulnus exiguum, dixit: Aſpicite iſtam vix apparentem cicatricem: rogo vos, non putetis puerulum feciſſe, & ne puerulum quidem quinquennem? *Gallus Vibius* improbam dixit ſententiam, cum cædem deſcriberet. Occidit, inquit, maritum; novercam læſit, puero pepercit. etiam hunc putabat ſuum. Valde enim puero Ceſtius ajebat parcendum. Itaque dixit, cum laudaret ejus teſtimonium: Procurator * natus es. *Hermagoras* hunc ſenſum decentius poſuit: *a* Μα πον ἀδιαφόρημα. *Blandi* ſententia laudabatur, cum deſcripſiſſet a puero demonſtratum procuratorem. O digitum multa ſignificantem! *Euctemon* dixit: ὁ Μητρυᾶ χρηστὸν ἔμπνυν μάρτυρα, ὦ ναιίον ἀσεβὲς, ὦ παιδίον ἄξιον τῆς μητρὸς ὅλον, καὶ πατρός. *Murrhedius* mi-

mimico genere fatuam ſententiam dixit, cum dixiſſet novercam diſputare contra filii ſui teſtimonium : Facit, inquit, quod ſolet. pro amatore ſanguini ſuo non parcit. *Nicocrates Lacon* aridus & exſuccus declamator dixit: *c* Τοῦ μὲν ἰδίου μάρτυρος ἐφείσατο, τοῦ δ' ἐμοῦ κατεφρόνησεν. *Hermagoras* cum miſerabilem dixiſſet pueri conditionem eſſe, qui infeſtus novercæ, & procuratori redderetur, dixit jam procuratorem clamare : *d* οὐκ ἔστιν ἡμέτερος.

GRÆCA EXPLETA.

a Inanis neglectus.
b Novercæ utendum da ſpirantem teſtem, e puſille pie, o puer matris tuæ totus, & patris.
c Teſti quidem ſuo pepercit, meum vero contempſit.
d Non eſt noſter.

CONTROVERSIA XXI.

Dementiæ accuſatur, qui ſervo filiam junxit.

Thema. *Tyrannus permiſit ſervis, dominas ſuas rapere. Profugerunt principes civitatis. Inter eos, qui filium & filiam habebat, profectus eſt peregre. cum omnes ſervi dominas ſuas vitiaſſent, ſervus ejus virginem ſervavit. occiſo tyranno reverſi ſunt principes, in crucem ſervos ſuſtulerunt. Ille manumiſſo filiam junxit. accuſatur dementiæ.*

CONTRA PATREM. *Argentarii.* Haberemus ſolatium, ſi has nuptias feciſſet tyrannus, non pater. habe nunc illi honorem : fac dotalem : ſine dominam cu-

 ſto-

ſtodiat. Sanum putatis eſſe, qui mavult tyrannum imitari quam ſervum? pater noſter honeſtis parentibus natus. qui enim aliter conditionem matris noſtræ habere potuiſſet, ſi tantum ingenuus fuiſſet? *Ceſtii Pii*. Soror, opto tibi perpetuam ſterilitatem. Cum dicerem, Manumittamus ſervum, aiebat: Expectemus ſororias nuptias. Ergo tibi ſoror, ut honeſtos habeas liberos, adulterandum eſt? Fecit ſe ſimilem tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus ſervo dominus permiſit, quam tyrannus. Qui fecit has nuptias, inſanus eſt, aut tyrannus. Quis hoc poteſt credere, optandum filiæ fuiſſe, ne finiretur tyrannis, ne rediret pater? Si interrogavero patrem, quod graviſſimum in tyrannide fuerit ſcelus: ſi ſanus eſt, reſpondebit, Quod dominæ ſervis collocatæ ſunt. *Fulvii Sparſi*. Eligitur maritus, quem ſanus pater dotalem dediſſet. gener tuus ipſis nuptiis crucem meruit. Egregium generum, cui nihil eſt glorioſius, quam quod inter cruciarios non eſt! Graviſſima quoque ipſi ſervo facta eſt injuria. dominam ſuam non licuit illi ſervare virginem. *Blandi*. Fecit etiam ſervo injuriam, cum detraxit abſtinentiæ gloriam: nuptiis ſuis manumiſſus eſt. O matrimonium omni adulterio turpius. *Julii Baſſi*. Liberata Rep. quod me triſtem vidiſtis, nolite mirari. nobis etiamnum vivit tyrannus. Virginitatem quam ſub tyranno ſervaverat, perdidit ſub patre. Dic furcifer, cui ſororem meam virginem ſervaſti? dic, ſi placet. Mihi. Non vitiavit, inquit, cum liceret illi. Itane dignus eſt nuptiis, quia indignus eſt cruce: ex cella migrabit in cubiculum ſuæ dominæ, vel domina ex cubiculo ſuo migrabit in cellam. *Cornelii Hiſpani*. Melioris conditionis ſunt vitiatæ quam virgo: illis mutare nuptias contigit. Quare tyrannicida præmium accepiſti? etiamnum ali-

aliqua ex edicto tyranni nupta eſt. qui edictum tyranni fugerat, redit cum edicto. Dementia hoc patris factum eſt, ne tyrannum accuſare poſſet. Quod ille, inquit, filiam meam virginem alteri ſervavit. Nunc maritus eſt, qui ſub tyranno quoque nihil aliud potuit quam raptor eſſe. Is qui dotalis deſtinatus erat, cuſtos relictus eſt. propoſitum eſt edictum, quod ne ferremus, fugimus. nihil per totum publicæ ſervitutis ſpatium indignius viſum eſt, nihil diis hominibuſque minus ferendum. itaque tyrannus poſt hoc occiſus eſt. Deſponſa eſt puella: omnia ex edicto tyranni facta ſunt. *Albutii Sili.* Egregius gener, cujus hæc una gloria eſt, quod comparatus cruciariis frugalior eſt. Melius ſervus cuſtodivit dominam, quam pater filiam. Propitius pater ita filiam ſuam collocavit, quemadmodum iratus tyrannus alienas. Inimici tibi nepotes precantur. Cum ſanus pater fuit, ne has videret nuptias, fugit. Parum putatis magnum argumentum dementiæ, quod egit tyrannum in mortem, patres in exilium, ſervos in crucem? quomodo qui ſic fugis, ſic collocas? Honeſtius exul es, quam ſocer. Si voles invenire generi tui propinquos, ad crucem eundum eſt. *Arellii Fuſci Patris.* Ex ſervo gener, & ex domina uxor, ex domino ſocer eſt factus. quis has nuptias non tyranni putet? Patrem tyranni criminibus accuſo, tyrannum patris. Quid de tyranno loquor? patri ſimilis eſt. Quid de patre non querar? tyranno ſimilis eſt. Miſerrima ſoror, ſub tyranno patrem deſiderabas, ſub patre tyrannum deſideras. In filia tua coegiſti, quod tyrannus tantum permiſerat. Nunc nobis, pater, ſi ſanus es, exulandum eſt. Quid enim miſerius accidere poteſt, quam is ſtatus in libertate, quem ceteri vix ferunt in ſervitute? fugimus, ne ſerviremus. Felicitatem noſtram in calami-

tatem convertit. Aliquando enim fuit ſatius, cum ceteris contumeliam ferre, quam liberatis omnibus, ſolos in tyrannidem rejici. Servo libertatem dedit, filiæ ſervitutem. Servo filiam dedit, innocentiam abſtulit. Neſcio quid ſibi velit, quod ſervi meritum laudat: tyrannum enim laudare debebat. Servus non ſtultus tergum & caput ſuum deliciis præſentibus prætulit. Si dicit ſe timuiſſe tantum, laudabo, & hanc illi etiam nunc optabo mentem. Ceteræ honeſtos invenerunt ſervos: hæc talem habet, quales illæ in tyrannide habuerunt. Soror mea ancillulæ pellex eſt, ſed ut domina nuberet, conſervula de cellula exacta eſt. Nullum in tyranno majus ſcelus fuit, quam quod tibi libuit imitari. O te ſoror miſeram, quod iſta non ſub tyranno paſſa es! jam enim pati deſiſſes. Hoc tu putas præmium eſſe. Quia dominam non violavit, violet quantum volet. Iſte vero, ut dicis, injuriam tibi fecit, qui affinitatem tuam moratus eſt. Si non ceſſaſſet, jam fortaſſe ex illo nepotes haberemus. Habeamus generum, ſi poſſumus, parem: ſin minus, non erubeſcendum, cui cognatus ſit aliquis, cui ſacra aliqua & penetralia, in quæ deducatur uxor: quem adjungimus ad domum, non quem ex cenſu deleamus. *Porcii Latronis*. Qui omnia tuleramus, hoc fugimus. Vocat ſervum: & quia crucem non meruerat, mereri jubet. Itane furcifer tu potuiſti dominam complecti? putaſti autem te per tyrannum victurum, aut ſemper futurum patrem? Feliciſſimi videbuntur, quibus contigerit raptus tyrannus. Ita ſine dubio beneficium dedit, qui cuſtodivit dominam a ſtupro, ſe a cruce. Cum infelici face ad dotalem ſuum nova nupta deduceretur, ſi qua fides eſt, exhorrui, quaſi repoſitum eſſet edictum. Cogitabam, quem ſorori virum eligerem, ſimpliciter fa-

te-

tebor, faſtidiebam jam eas conditiones, quæ ante profectionem fuerant. aiebam: Illo tempore & aliæ virgines erant. Non vitiavit, inquit, ſub tyrannide. O nos felices, ſi ne nunc quidem. *Triarius*. Age, hoc non eſt præmium, unum ſpectare omnium cruces? Certum habeo, ſi habuiſſet tyrannus filiam, non ſcripſiſſet edictum. Indicit feſtum diem, aperiri jubet majorum imagines, cum maxime tegendæ ſunt. *Varii Gemini*. Eadem hora & libertum fecit, & generum. hoc fecit quod tyrannus non cogit, niſi cum iraſcitur: ſervus ne tunc quidem facit cum cogitur. Generum habes, qualem? ut illi laudationem ſuam reddam: nempe frugi ſervum. *Servis tuis paritura fratres*. Quantum ad expoſitionem rerum pertinet, ſunt quidem acerba tyrannidis mala, tamen triſtiora exponam, quæ poſt tyrannidem geſta ſunt. non dubitabam quin eſſet tyrannicidæ nuptura. ſi ſub tyranno vitiata eſſet, haberemus. Hoc non tibi uni accidit. Nondum tyrannum occiſum puto, etiam nunc tyrannicas nuptias video. *Marillii*. Nunc ſciam, an merito libertatem acceperis, ſi liber non merueris crucem. hoc quod objicio, qui in pluribus fecit, occiſus eſt. *L. Vinitii*. Nunc in domo noſtra matrimonium eſt: cujus me puderet, etiam ſi raptus eſset. Quam miſeros putatis judices eſse eos, quibus quidem duo quæ miſerrima fuerunt, optanda ſunt; tyrannus & raptor? Una generi tui commendatio eſt, quod ſe aliquando iſta puella putavit indignum. *Vallii Syriaci*. In eadem conditione Judices ſumus, ut conſolari debeamus ſororem, quod aut rapta non ſit, aut nupſerit; & tamen quid ille meruit, quandiu per dominum licuit, innocentiſſimus ſervus. *Sepullii Baſſi*. Nuptias clauſa domo fecimus. in contubernium deducta ſervi domina eſt: ita iſte dexteram ſororis meæ,
 niſi

niſi dum manumittitur, non contigit. *Pollionis Aſinii*. Inter nuptiales feſcenninos in crucem generi noſtri jocabantur. Miſerrimum egiſſe me diem memini, quo ſervire cœpit Reſp. Miſerrimum diem egiſse memini, quo ne exilium fugimus. inter hos dies ſororis nuptias numero. Miſerrima ſoror, fortaſse vernularum tuorum noverca es. Pater, volo ducere uxorem: dic quam mihi ex ancillis deſpondeas.

Contra. Albutii Sili. Servavit dominam. ſi quis tyranno indicaſset, ſolus in cruce pependiſset.

DIVISIO. *Latro* in has quæſtiones diviſit: An etiam ſi non debuit filiam ſic collocare, damnari tamen ob hoc non poſſit dementiæ. Licet, inquit, mihi filiam meam cui velim collocare. iſto modo & repudium remiſero genero. Accuſor. Male collocaſti filiam: & multi alii. Quid tibi videntur hi, qui abdicant filias ſuas? avari. Sed mala cauſa eſt: nec ob hoc damnabor. Tu patrem debes dementem accuſare, non ſanum regere. Ego iſtud an ſine ratione fecerim, videbimus: ſatis eſt, ſi ſana mente feci. Deinde, An ſic filiam collocare debuerit. Hoc in hæc diviſit. An etiam ſi meruit ſervus, non tamen ſic illi referenda fuerit gratia. Deinde. An bene meruerit. De facto ſervi primum diſputavit: deinde de animo. Factum quale? Non dominam conſtupravit. Auge beneficia: nec dominum occidit, nec domino venenum dedit. Non eſt beneficium, ſcelere abſtinere. Et tyrannus permiſit dominam rapere, non coegit. De hoc beneficio non eſt, quod laudes ſervum: alioquin injuriam fecit, ſi non ſubducta eſt injuriæ, ſed reſervata: tunc tamen ſolatium fuiſset, cum multis pati. Denique quod aliæ in tyrannide paſsæ ſunt, hæc in libertate: ceteræ abſentibus ſuis, hæc præſentibus. In aliis ſtuprum vo-

ca-

Digitized by Google

cabatur, in hac matrimonium: in aliis finis expectabatur injuriæ, in hac nullus. denique illarum ſtupratores ſuffixi ſunt, hujus manumiſsus. Deinde de animo ſervi.

Color. *Latro* colorem a parte filii, quare non vitiaſset ſervus, hunc fecit: timuiſse illum ſupplicium, ſciſse futurum ut liberata Rep. omnes pœnas, qui contaminaſsent dominas ſuas, darent: & adventare jam tempus ultimum tyrannidis videbatur, cum ad ſummam eſset perducta rabiem: quæ nunquam niſi ex deſperatione fit. Itaque cum videret, inquit, ſuffigi cruci ſervos, clamabat; Hoc ego futurum ſciebam. In ultima oratione *Latro* dixit: Servi quoque nomine tecum queri poſsum: quem qui frugi fuerat, nequam feciſti. *Albutius* hoc colore uſus eſt. Immatura etiamnum puella, nec adhuc injuriæ idonea, & ideo illam non abduximus, quia ætatis beneficio tyrannidem ſentire non poterat. *Ceſtius* dixit: Ego plane non ſum detracturus ſervo ſuam laudem; habuit bonam mentem, ſperavit poſse fieri, ut ſi virginem ſervaſset, nuptiis dominæ manumitteretur. *Varius Geminus* ait: Fortaſsis amicam habebat. hac delectatus abſtinuit. nam quidam virginum concubitum refugiunt. fortaſse ſcivit illam non eſse paſsuram, & illud quod nequam quoque ſervos interdum frugi facit, malam fortunam timuit. Et hanc ſententiam, quæ valde circumlata eſt, adjecit: An etiam furcifer auderet cum domina concumbere, niſi illi pater permiſiſset? & illud dixit: Ad hoc pater ab exilio redibas? In exilium ergo quid fugimus? *Buteo* voluit videri revera mente lapſum patrem, & in narratione hoc dixit: Quam mæſtus venit domum ab edicto tyranni! quantum in ſinu filiæ flevit! puto illo tempore mentem eſse concuſsam. *Varius Geminus* dixit de abſtinentia: Sic contaminare dominam ſuam, &

trahere in cellam non eſt auſus. niſi forte hoc modo mavis narrem. Jam tunc ſperare ſororis nuptias cœperat. A parte patris magis defenſione opus eſſe dicebat Latro, quam colore. *Varius Geminus* factum ipſum defendit, magnos viros feciſſe, ut libertinas uxores ducerent. M. Cato, inquit, coloni ſui filiam duxit uxorem. Sed ingenuam. Reſpondeam. Sed Cato. plus intereſt inter te & Catonem, quam inter libertum & colonum. Quam multa bona haberet ſubjectus, & obſequens maritus. Non petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pellicem, non repudium. Filiam meam ſemper domi habeo: quam eo magis deſidero, quod habeo, diva illa fide. Inde factum liberti laudavit. *Albutius* hæc philoſophatus eſt. dixit, neminem natum liberum eſſe, neminem ſervum: hæc poſtea nomina ſingulis impoſuiſſe fortunam. Denique, inquit, ſcis & nos nuper ſervos fuiſſe. Retulit Servium regem. *Silo Pompeius* hoc colore uſus dixit: Exhauſtum tyrannidis injuriis patrimonium. non habuiſſe ſe dotem quam daret. *Argentarius* voluit videri puella volente ſe feciſſe. Viſa eſt, inquit, indulgere illi: certe debuit. *Gabius Sabinus* hoc colore uſus eſt, ut inquantum poſſet dignitatem ſuam deſtrueret, & humilitatem confiteretur. Et ideo, inquit, facilius potuit. Non vitiavi, quia nemo in domum noſtram oculos dirigebat: & fueram, inquit, facere cui collocarem: quærendus mihi erat gener aliquis libertinus. quid ergo? alieno potius liberto? hunc jam novi. ſcio cujus affectus in nos ſit. ſi moriar, ſcio me meam filiam apud hunc tutorem relicturum. Et hanc ſententiam adjecit, quæ valde excepta eſt. Eum non contempſi generum, qui tyrannum contempſerat. *Actius Poſtumus* hoc colore uſus eſt: Nihil eſt, inquit, invidia periculoſius.

hanc

hanc ſapientes viri veluti peſtiferam vitandam eſſe præcipiunt. hanc ita vincens invidiam eram. Hic nunc nobis objicit fortunam liberorum noſtrorum. oderant filiam meam fœminæ, me patres quaſi publici mali ſegregem exprobratorem: quo uno modo honeſte potui, feci filiam meam ceteris ſimilem. fortuna mea publicæ partis detracta omnis invidia eſt: filiam non habeo honeſtiorem quam vos, ſervum frugaliorem habui quam vos. *Hiſpo Romanus* dixerat: Maritum autem ego iſtum vocem, raptorem ſerotinum: verbum hoc quaſi amputanti, quod non erat uſurpatum, quibuſdam diſplicebat. Ejuſdem verbi explicatione, ut extra reprehenſionem eſſet, uſus eſt *Gabius Sabinus*, cum diceret, nondum eſſe conſummatam adverſus ſervos publicam vindictam: etiamnum in domo noſtra reſiduus raptor eſt. *Saturnius Furius*, qui volens vel condemnavit, majus nomen in foro quam in declamationibus habuit: ſolebat tamen tam honeſte declamare, ut ſcires illum huic materiæ non minus idoneum eſſe, ſed minus familiarem. Is in hac controverſia cum L. Lamiæ filio declamaret, dixit ſententiam: *ἁ δ' μὲν πατὴρ χειρῶν γέγονεν τυράννυ, ὁ δ' δοῦλος ἑαυτοῦ*. Ex tabellis emptionis multi ſententiam trahere tentaverunt. *Albutius* dixit: Profer mihi tabellas. quid hoc eſt? generum ſocer mancipio accepit. *Triarius* dixit: Fugitivum, erronem non eſſe: Ita, ſi malum auctorem habemus, gener noſter non fugitivus eſt. *Blandus* dixit: Relegamus auctoritatis tabellas; furtis noxaque ſolutus. hæc generi noſtri laudatio eſt? *Gallio* dixit: Furtis noxaque ſolutus eſt. *Sparſus* dixit: Oſtende tabellas. quid nobis cum iſto genero? prior dominus promiſit, fugitivum non eſſe. Gratulor vobis poſteri. patrem fugitivum non habebitis. *Varius Geminus* dixit:

Digitized by Google

Erronem non eſse: adjicio, fugitivum non eſse: adjicio, furtis noxaque ſolutum. numquid de generi tui nobilitate detraxi? *Pollio* ajebat ridere ſe, quod declamatores decreviſsent hunc utique emptitium eſse: Mirari vos puto, quod in hac controverſia omnes declamatores mentis ſuæ fuerint. *Nepos Mamilius* cum hortaretur libertum ad repudium ſororis, dixit: Refer nobis gratiam, & tu ſororem meam manumitte. *Nepos Licinius* illi non ceſſit. dixit enim: Sub illa ſubſellia tranſite ſervi, tranſite liberti, empta cognatio. & cum illum ſenſum elegantem, & ab omnibus jactatum, ſubripuiſſet: Soror, opto tibi ſterilitatem: adjecit: Nec eſt quod mireris me timere partum tuum: audio ſic naſci tyrannos.

GRÆCA EXPLETA.

a Pater quidem deterior factus eſt tyranno, ſervus autem ſe ipſo.

CONTROVERSIA XXII.

Cavete proditorem.

Lex. *Proditionis ſit actio*. Thema. *Pater & filius imperium petierunt. Prælatus eſt patri filius. Bellum commiſit cum hoſte: captus eſt. miſſi ſunt decem legati ad redimendum imperatorem. euntibus illis occurrit pater cum auro: dixit ſero ſe aurum ad redemptionem tuliſſe. filium ſuum crucifixum eſſe. illi perveniunt ad crucifixum imperatorem. quibus ille dixit: Cavete proditorem. Accuſatur pater proditionis.*

CONTRA PATREM. *Albutii Sili.* Quid deſideratis ultra? imperator ſupplicium tulit, proditor pretium. Triſtiorem iſtum

iſtum vidimus, cum filius imperator renuntiatus eſt, quam cum captus. Redde rationem, quemadmodum redieris tutus ſenex, ſolus, cum auro: cum etiam imperatores capiantur. Imperator adoleſcens renuntiatus eſt, omnibus lætis, præter patrem. *Ceſtii Pii*. Plus accepit auri, quam quod poſſet abſcondi. nolite mirari. & imperatorem, & filium vendiderat: *Cavete proditorem*. Jam comitiis cavimus. Abſtuliſſent tibi aurum hoſtes, niſi dediſſent. Cum de redemptione ageretur, omnes in curia fuerunt, præter competitorem. Indicium fuit, morientis breve, filii verecundum. *Blandi*. Quomodo te dimiſerunt? ſi nihil aliud, & ducem genuiſti, & dux eſſe voluiſti. Si non decreveramus, conſilium noſtrum expectari debuit: ſi decreveramus, officium. *Arellii Fuſci Patris*. Unde tam graves paterni ſinus? numquid oſſa filii reportant? Expectat videlicet judicia veſtra reus: tanquam neſciat, quid de illo ſentiatis. Non tu ſemel apud hoſtem fuiſti, ſed nos ſemel legatos miſimus: Imperator non audet nominare te, tanquam patrem. *Junii Gallionis*. Fuit adoleſcens optimus, verecundiſſimus: qui patri ſuo ceſſiſſet, ſi ſalva pietate potuiſſet. Iterum vobis inter patrem & filium judicandum eſt. Candidatus proceſſit contra patrem, ſi ſilentium ejus intelligere ſciſſetis, & tunc vobis verecunde indicaverat. Habebas apud hoſtes auctoritatem: apparebat te Reip. iraſci. Legati noſtri aurum ferebant: pater afferebat. Dixeras illos ſero venturos: nonne pervenerunt? ſero Imperatorem noſtrum convenerunt. Imperator iſtum accuſat, nos ſubſcribimus. hoc fuit imperatoris noſtri teſtamentum. Objice, inquit, aliqua anteactæ vitæ crimina. non poſſum. Verecundum competitorem habuiſti. multum tacebat. quod poſſum tibi majus crimen objicere? filius tibi tuus credi

Rempublicam noluit. Non eſt quod dicas, Quem miſi ad hoſtes: tanquam ipſe ire non poſſes: cur tam cito reverteris? Diutius nos contra filium rogaſti, quam pro filio hoſtem. Num immobilis diriguiſti? num illi quaſi & ipſe affixus hæſiſti? quid tam cito recedis? etiamnum vivit, etiamnum loquitur. receſſurus interroga, ſi quid velit mandare. Voce proditionem coarguit, ſilentio proditorem. Intelligo quanto periculo iſtum offendam. quemadmodum enim iſte accuſationem vindicavit? cruce. Omnibus argumentis premitur. dabo qui viderint, dabo qui audierint, dabo aurum, dabo teſtem, & ne quid de dignitate dubitari poſſit, imperatorem. De hoc utrum volet, dicat: inimicus eſt, hunc indicavit. Aurum tantum habuerat ut appareret etiam non quærentibus: tantum ſuſpectus erat, ut quemvis potius quam vos admoneret, *Proditorem cavete*. Optimus adoleſcens, optimus imperator, qui Reipub. curam agere ne in cruce quidem deſiit. Tibi non dixit, dignum te non putavit filius, cui diceret. *Cave proditorem*. *Varii Gemini*. Nolite omnia expectare ab accuſatore, & occupato & verecundo. rem intelligite. crimina audiſtis: quæritis anteactæ vitæ crimina? non habet: nihil unquam tibi filius objicere voluit. Tam cito laſſatæ preces tuæ ſunt. quid faciet miſer? Nec imperator poteſt tacere proditionem, nec filius loqui proditorem. *Porcii Latronis*. Quid abitis? itaque jam pervenit uſque ad crucem. Vereor ne tam ſero caveamus, quam imperator noſter: qui non ante intellexit proditionem, quam proditus eſt: nec unquam præſentius periculum fuit. Reſpublica ſine imperatore eſt, proditor ſine cuſtode. Quid eſt quare tibi hoſtes pepercerint? Et imperatoris noſtri pater es, & aurum habes, & legatus non es. Si tibi dicam, Expecta dum legati mittuntur: filius

ti-

Digitized by Google

tibi publice remittetur: dices, Paternus affectus non ſuſtinet moram: rapit me deſiderium filii: etiam ſi redimere vivum non potero, mortuum redimam. Nunquam tam durus hoſtis fuit, ut paternis lacrymis non flecteretur. Ut ignoſcam tibi, quod tam cito iſti: objiciam, quod tam cito rediſti. dic quid dixerit tibi? an nihil cum patre loqui voluit? *Cavete proditorem*. hoc dixit: Videte ne quis nocte inſciis cuſtodibus exeat, ne quis Rep. ignorante ad hoſtem perveniat: ne quis ex hoſtium caſtris gravis auro revertatur. Nihil deeſt indicio. Si quid de proditione quæritis, imperator vobis dicet: ſi quid de proditore, legati.

Pars altera. Arellii Fuſci Patris. Quantum eſt pretium, quo vendo, ut filium pater ſpectem in cruce, filius patrem de cruce? tanti & imperatorem & parricidium vendidi. Gratulabantur omnes repulſo magis quam deſignato nimis ambitioſe. Nunc pœnitet. & filium & patriam vendidit: tam exiguum auri accepit, ut unus ſenex portare poſſet.

DIVISIO. In hac controverſia, etiam ſi conjecturalis eſt, habetque quaſi certum tritumque iter; fuit tamen aliqua inter declamantes diſſenſio. *Latro* ſemper contrahebat, & quidquid poterat tuto relinquere, præteribat. Itaque & quæſtionum numerum minuebat, & locos nunquam attrahebat: illos quoque quos occupaverat, non diu dicebat, ſed valenter. Hoc erat itaque præceptum ejus, quædam declamatorem tanquam prætorem facere debere, minuendæ litis cauſa, quod in hac controverſia fecit: non enim curavit dicere, nullam eſſe factam proditionem, ſed ſe proditorem non eſſe. Et ſuſpectus, inquit, judici eſt, qui plus quam ſe defendit: & nolo cum filii voce pugnare, ut imperatorem & filium mentitum dicam:

præ-

præſertim cum odium adverſus filium obiiciatur patri. *Albutius* in duas partes declamationem diviſit. primum negavit illam eſſe proditionem: deinde ut eſſet, ad ſe non pertinere.

Color. Colorem contra patrem *Silo Pompejus* hunc introduxit, odio illum Reipublicæ, a qua repulſus erat, feciſſe, & odio ipſius filii quem oderat: & quia competiverit, & quia vicerit *Varius Geminus* dixit ſtatim petiiſſe patrem hoc propoſito imperium, ut proderet: hominem avarum & lucro inhiantem, & quia noti mores ejus erant, victum ab eo competitore, a quo vinci fas non erat, niſi hominem turpiſſimum. Ante comitia, inquit, paratus erat & pecuniam accipere, & filium prodere: poſt comitia paratus erat pecuniam dare, ut filium proderer. Ut captus eſt dux: ajebamus, inquit, Non poteſt hoc ſine proditione fieri. excuſavimus nos imperatori. diximus perſeveraſſe ad redemptionem, quamvis deterruiſſet pater. Hoc loco ille reſpondit: *Cavete proditorem*. *Blandus* dixit ægre ferentem pudorem repulſæ, voluiſſe occidi filium, ut in ejus locum ſubſtitueretur ipſe. *Hiſpo Romanus*. Ultionem, inquit, ſuam hoſti vendidit. tam facile, inquit, exit: nocte pervenit ad hoſtes, rediit: ut ſcires illum non tunc primum feciſſe. *Argentarius* dixit. Perfer ad ſenatum mandata filii tui. neceſſe eſt tibi multa dixerit. legatis quoque aliqua mandavit. fortaſſe proditoris nomen patri dixit. Indica nobis. Nihil, inquit, dixit mihi. Sublata omnis quæſtio eſt. Quæritis quem dixerit? videte, cui nihil dixerit. Pro patre de comitiis hic color *Latronis* fuit. Ne quis filium meum vinceret, timui. itaque profeſſus ſum, ut auctoritate mea deterrerem futuros competitores: deinde ipſe filio meo ceſſi. *Albutius* hoc colore uſus eſt. Ajebat,

in-

inquit, talem imperatorem fieri debere, qualis Scipio fuiſſet: talem ſenem, qualis Maximus fuit: ſenem nihil temere facturum. utriuſque populo copiam fecit. *Ceſtius* hoc colore uſus eſt. Noveram vitia filii mei: ſciebam eſſe acrem adoleſcentem, fortem, ſed inconſideratum, temerarium. Itaque petii imperium Reipublicæ cauſa filii mei, quem idoneum ad tantum ſuſtinendum onus non putabam. *Fuſcus Arellius* dixit, in hoc ſe competiſſe, ut hoſtium animi frangerentur, cum audiſſent poſſe Rempublicam vel in una domo duos eligere. *Hiſpo Romanus* ſimpliciter putavit agendum. Inepti, inquit, hi colores ſunt, componantur competitores. Hoc itaque egit colore ut quereretur de exitu comitiorum: adoleſcentulos omnes conſpiraſſe, quaſi de ætatis comparatione ageretur: facile itaque victum ſenem non ambientem. De me, inquit, queri non poteſtis: clamavi, Non eſt vobis utilis hujus ætatis imperator. Manſit itaque illi & poſt comitia eadem contumacia: nihil referebat ad patrem, nihil communicabat: itaque captus eſt. Et cum deſcripſiſſet quam imperite diſpoſuiſſet aciem, quemadmodum inexploratis locorum inſidiis oppreſſa ejus temeritas eſſet; adjecit: Hoc erat quod vobis clamabam, Ducem ſenem eligite. *Otho Junius* Pater: Præſagiis quibuſdam, & inſomniis hanc fortunam prænuntiantibus agnita re, competiſſe dixit. erat autem ex ſomniatoribus totus. ubicunque illum defecerat color, ſomnium narrabat. De eo quod inſcio ſenatu egreſſus eſt, *Latro* ſic coloravit: decretum non exſpectaſſe, amentem & attonitum protinus præcurriſſe. *Albutius* hoc colore uſus eſt: Semper de duce cito conſtitui: longum erat exſpectare: ad ſummam feſtinavi, nec occurri. *Varius Geminus* dixit: Maluiſſe ſolum ire. hoſtes enim auctoritate legatorum non mo-

Digitized by Google

moveri, ad lacrymas patrum ſæpe flecti. *Sito Pompejus* ait: Putavi utilius eſſe, privata illum pecunia redimi. minoris enim poſſe æſtimari, quam ſi tanquam imperator redimeretur. *Argentarius* ait: Nihil tam iniquum erat, quam legatos ad redemptionem mitti. nunquam enim reddidiſſent, quem ſic deſiderari publice judicaſſent. Itaque præcucurri rogaturus, & hoc dicturus: Exercitus contemnit illum, Reſpub. relinquit. *Blandus* ait: Cogitanti mihi quid facerem, contentus ne eſſem paternis lacrymis, an comitatu publico preces meas adjuvarem: tandem venit in mentem, Trojanum regem ad redemptionem filii ſine legatis iſſe, & cum auro. *Sepullius Baſſus* ait, non exſpectaſſe ſe curiam, quia putaverit futuros, qui redimendum negarent, quod factum apud Romanos ſæpius erat: itaque ante ſe voluiſſe redimere, quam poſſet aliquid de non redimendo conſtitui. *Ceſtius* dixit: Non quæſivi ſecretos tramites, & occultum iter, proditor ſcilicet eadem via veni, qua legati. De voce filii, colorem *Albutius* hunc fecit: Pudebat illum, inquit, quod captus erat, quærebat aliquod fortunæ ſuæ patrocinium: voluit videri non culpa ſua, ſed proditione hoc ſibi accidiſſe, itaque nomen adjicere non potuit. *Fuſcus Arellius* dixit, alienatum jam ſuppliciis animum, & errantem has voces effudiſſe ſine argumentis, ſine reo. *Varius Geminus* omnia complexus eſt: poteſt, inquit, propter hoc, poteſt propter illud: ego vobis idem ſuadeo. *Cavete proditorem*. hoc ſi cavere vultis, imperatores ſenes facite. Illud & in hac controverſia & in omni vitandum ajebat *Ceſtius*, quotiens aliqua vox poneretur, ne ad illam quaſi ad ſententiam decurramus, ſicut in hac apud Ceſtium quidam auditor hoc modo cœpit: *Ut verbis ducis veſtri ſcilicet Judices, incipiam, Cavete*

vete proditorem. ſic finivit declamationem, ut diceret, *In quibus vitam finit imperator, Cavete proditorem*. Hoc ſententiæ genus *Ceſtius* ἠχὼ vocabat, & dicenti diſcipulo ſtatim exclamabat: ὑπὲρ τὴν ἠχώ. ut in illa Suaſoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum naviget, cum exaudita vox eſſet: *Quouſque invicte?* ab ipſa voce quidam cœpit declamare, & in hanc deſiit. Ait illi Ceſtius deſinenti: *a* ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. Et alter, cum deſcriptis Alexandri victoriis, gentibus perdomitis, noviſſime poneret: *Quouſque invicte?* exclamavit Ceſtius: *Et tu Quouſque?* *Otho* pater hoc colore uſus eſt pro patre. dixit enim moleſtum fuiſſe imperatori, quod illum ſuffixum legati intuebantur. itaque ut ab hoc illos ſpectaculo arceret, & exoneraret verecundiam ſuam, id dixiſſe, quo audito feſtinarent. Itaque dixiſſe illum, non, *Caveant proditorem*: ſed, *Cavete*; quaſi ipſis legatis eſſet periculum, ne proderentur.

GRÆCA EXPLETA.

a Si tibi deſinam, a te initium ſumam.

CONTROVERSIA XXIII.

Mutanda optio raptore convicto.

Lex. *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet*. Thema. *Rapta producta nuptias optavit. Qui dicebatur rapuiſſe, raptorem ſe negavit. Convictus eſt. Illa optionem petit. Contradicitur*.

CONTRA RAPTAM. *Albutii Sili*. Præterquam quod in omni diſcrimine periculoſa libertas eſt, meruit puella ut taceremus: miſericors in nos, etiam antequam

ro-

rogaremus, fuit. inhumana libertas eſt, & vincimus adverſus judices. Non oportet tibi amplius quam ſemel licere optare. omnis nimia potentia ſaluberrima brevitate conſtringitur. qui poteſt condemnare, poſſit ſemel: qui poteſt occidere, poſſit ſemel: aut ſi qua iteratio recipi poteſt, in pœnitentiam mortis recipienda eſt. Proponite vobis jam ſupplicii faciem, carnificem, ſecurim. alicui hoc ſemel licere, nimium eſt. exorata ſum, conde gladium: irata ſum, repeto optionem. & non ſemel mori ſatius eſt? occide jam non vitiatorem, ſed virum. *Porcii Latronis*. Periculoſius eſt negare raptum, quam commiſiſſe. in hanc perturbationem adoleſcens perductus erat, ut ignoraret, quid feciſſet: non refugiebat tamen puellæ nuptias. favebat tantum ſibi, ut innocens duceret. itaque nihil aliud petit quam libertatem, ut honeſtius duceret. Ita apud vos Judices, tutius eſt peccare quam erubeſcere? Dignior pœna erat, ſi id peccaſſet, quod meminiſſe poſſet. Exſurge adoleſcens, & ſine ullo reſpectu pudoris ad pedes te puellæ demitte: accedite & vos amici, propinquique, & tu mater & pater: quid tu puella? ecquid te horum lacrymæ movent? Non eo, inquit, ad illum magiſtratum. non diſſimulo. metuo te puella, ſi nuſquam rogari vis, niſi ubi occidere poteſt. Gravius punior nunc, cum me peccaſſe pudet, quam cum peccavi. Quæ poſt injuriam ignoſcit, perdit miſericordiam. *Ceſtii Pii*. Venit ad vos, veſtro beneficio retenturus puellæ beneficium. optavit nuptias: neque adhuc ſciebat quam verecundum maritum eſſet habitura. Raptorem dimiſiſti. virum occides? ajebat judex: Quid habes, quod tam pertinaciter neges? nuptias optat. minus eſt ergo quod vitiavit, quam quod negavit? *Q. Haterii*. Non ſum, inquit, optatura mortem, ſed

volo

volo mihi licere & mortem optare. quam poteſtas iſta delectat, crudelis eſt. *Blandi*. Ergo nos injuriam periculoſius negavimus, quam fecimus. *Junii Gallionis*. Quadam nocte, quid dicam? Non negare jam non audeo. Nox, vinum, error. quid iraſceris puella? jam non negat. Non diligenter cauſa mea acta eſt. dum nihil timetis, facilius me puellæ credidiſtis. Confitendum eſt vitium noſtrum; nos nuptiis fecimus moram. Sive adhuc eſſet vitiata, ſive non eſſet, viſa eſt indigna matrimonio, quæ hominem poſſet occidere. Tibi conſulebam, ne diceeris vitiatori nupta. ſi per te licuiſſet, honeſtiorem maritum habuiſses. Tu negaſti? O hominem impudentem! ita tu non ante magiſtratus tribunal, in conſpectu populi, in medio foro clamitaſti: Ego virginem rapui? Neminem habere tam obſequentem maritum potes: hic jam nihil negavit. *Varii Gemini*. Exponam vobis rerum ordinem, ſic tanquam ab eo didicerim, qui quid fecerit, neſcit. *Vibii Galli*. Ubi eſtis qui dicebatis: Nihil intereſt tua; Confitere, confitere: quia honeſtius putaſti raptori nubere? Sit, inquit, mihi heres, ſi quis intra decem menſes natus fuerit: nunquid negat? Surge adoleſcens: dic, Rapui, vitiavi: incipe ſcire quod neſcis: miraris ſi tibi non credit? multum eſt de quo timet.

Pars altera. *P. Aſprenatis*. Neſcio utro judicio adverſarius fuerit improbior. priore id egit, ne quam omnino pœnam ſtupri penderet: hoc id agit, ut ipſe optet, ex duobus a lege conſtitutis ſuppliciis, utrum velit pendere. Fatetur enim impune ſe habere maluiſſe, quam ducere uxorem: uxorem ducere malle, quam mori. antea legem vitiationis evertere conatus eſt, nunc transferre vult: advocatos rogat, judices rogat. omnes potius quam vitiatam. Utinam non hoc

hoc illum liberaret metu, quod judicis ſui novit clementiam. nobis clamabat ſe innocentem: ſi quid peccaſſet, mori non recuſare. Aderat raptori populus: nec quicquam magis ſuſpectam faciebat vitiatæ cauſam, quam lenitas optionis. Si tibi jam de ſtupro tuo liquet, eſt quædam proxima innocentiæ verecundia, præbere ſe legibus: tu vero meruiſti quidem mortem illa inficiatione. ignoraſti an peccaſſes; innocens eſſe voluiſti, cauſam haberes: revertere ad partes puella, quandoquidem totiens jam rogas, quæ rogari ipſa debueras.

DIVISIO. *Latro* tres fecit quæſtiones, an illa optio juſta fuerit. Non fuit, inquit, juſta: non enim conſtabat te raptorem eſſe. Nihil refert, inquit, an negaverit. erat enim raptor, etiam ita ſi negabat, & juſta fuit optio. An ſi injuſta optio fuit, revocari poſſit. Optio, inquit, ſemel puellæ datur: immutabilis eſt, ſemel emiſſa. Judex quam tulit de reo tabellam, revocare non poteſt. quæſitor non mutabit pronuntiationem ſuam. Nihil tam civile, tam utile eſt, quam brevem poteſtatem eſſe, quæ magna eſt. ſi volet & alteram ſuam optionem revocare, & deinde tertiam, nunquam conſtabit quid futurum ſit: cum illa quod optaverit, poſſit ſequenti ſemper optione reſcindere. Tertiam fecit quæſtionem. An ſi poſſit aliquando revocari optio, nunc debeat. Hæc defenſio adoleſcentis, qui negavit ſe vitiaſſe. *Fuſcus* & ordinem mutavit quæſtionum, & numerum auxit: fecit enim primam quæſtionem, An rapta non poſſit amplius optare quam ſemel. Poteſt, inquit. lex enim non adjecit, quotiens optet, ſed ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. Non adjicit, Neque amplius, quam ſemel. Contra ait: Lex jubet te alterutrum optare. Tu hodie ſi mortem optaris, facies quod

nun-

nunquam factum eſt: utrunique optaveris. Etiam ſi non licet, inquit, amplius quam ſemel, & mortem optabis & nuptias. Ego nondum optavi: optio eſt enim, quæ legitime fit: illa non eſt facta legitime: ſi præter defuiſſet, nunquid optionem vocares? Si rapta defuiſſet, raptor non fuit. Non eſt illa optio: ſermo eſt, An proximo judicio confirmata ſit optio. Rapta ait: Agebatur apud judices, utrum deberet raptæ eſse optio: non judicatum eſt raptam eſse debere; rapta ſit. Non, inquit, puella: quæſitum eſt enim, an ego in raptorem jus haberem; judicatum eſt habere me: uti debeo. Non poſſum ante legem habere, quam raptorem. Noviſſimam quæſtionem fecit æquitatis, An raptæ debeat eſse optio. *Paſſienus* hanc ultimam partem ſic dividebat: An ſi adoleſcens malo adverſus puellam animo inficiatus eſt raptum, ut nuptias effugeret, dignus ſit qui iterum fortunam ſubeat optionis recuſatæ. deinde, an malo animo fecerit. *Varius Geminus*: Ultimæ quæſtioni vel parti, inquit, quid debeat fieri, quæritur. Duo hæc adjiciebat, quæ per ſe quæri putabat: An ſi puella pro certo adoleſcentis mortem optatura eſt, non debeat illi permitti optio, tam crudeliter uſuræ ſua poteſtate. deinde, An mortem optatura ſit. Quid eſt, inquit, quare velis optare, niſi quod nuptias non vis? Hoc non tantum patimur, ſed rogamus.

Color. Color pro adoleſcente introductus eſt a Latrone talis, ut diceret, ſe ebrium fuiſse, & ignorare quid fecerit: hoc dic magis credere de facto ſuo, quam ſcire: recuſaſse autem, non ne duceret uxorem, ſed ut ſua voluntate duceret, & judices non audiſse ſolicitos, faciles fuiſse quaſi de nuptiis ageretur. *Varius Geminus* raptam confeſsus eſt, & dixit, nihil tam contrarium eſse a-

do-

Digitized by Google

dolescenti, quam etiamnum negare: ne non tantum raptam, ſed etiam judicem offendat. *Ceſtius* nec Latronem ſecutus eſt dicentem, neſciſſe ſe; hodieque neſcire; nec Varium Geminum confitentem ſe non rapuiſſe; apertius negavit: Virum, inquit, invenire non poterat, Judices. Tertiam ſententiam ſecutus eſt. Si rapuit, indignum eſt puellam invitam raptam eſſe: ſi non rapuit, nonne indignum eſt fieri illum maritum? *Silo Pompejus* dixit, adoleſcentem verecundum natura, & ruſtici pudoris, non ſuſtinuiſſe confeſſionem. Non placebat Latroni color. Minus, inquit, ignoſcetur illi, ſi ſcit ſe rapuiſſe, & ſciens mentitus eſt. Contradicebat Silo, poſſe ulli fidem fieri, aliquem neſcire an rapuerit. *Hiſpanus Cornelius*: Non ſubducere illi, inquit, maritum volui, ſed honeſtiorem dare. Digna eſt, inquit, tam miſericors puella, quæ non videatur nupſiſſe raptori. *Hiſpo Romanus* ait, illos ſodales qui ipſam impulerant, circumſtetiſſe, & dixiſſe: Non eſt hæc quam rapuiſti. timuit, ne illi, quam rapuerat, faceret injuriam. *Argentarius* dixit: Vellem mortem optaſſes. non eſset hic raptor judicatus. Non cauſa tua illum premit, ſed optio. Dum unuſquiſque judex dicit, quid habet quod tantopere recuſet, putat de capite agi: & ipſe ait, ſe non velle ducere uxorem, ſed titulum recuſare. Nempe victus ducet uxorem. Non eſt ſolicite de eo judicandum, cui damnato gratulandum. *Silo* hoc colore uſus eſt: Confuſum adoleſcentem ſubito, & tanto tumultu parum ſibi conſtitiſse, & negaſse, quia perturbatus erat; perſeveraſse, quia negaverat.

LI.

LIBER QUARTUS.

Seneca Filiis.

JAM videbar promiſſum meum impleſſe. Circumſpiciebam tamen, nunquid me præteriret. Ultro Votieni Montani mentionem intuliſtis: & velim vos ſubinde aliqua nomina mihi offerre, quibus advocetur memoria: quæ quando ſenilis per ſe marcet, admonita, & aliquando laceſſita, facile ſe colliget. *Montanus Votienus* adeo nunquam oſtentationis declamavit cauſa, ut ne exercitatus quidem declamaverit. Rationem quærenti mihi ait: Utram vis? honeſtam, an veram? Si honeſtam, ne male aſsueſcam. Qui declamationem parat, ſcribit non ut vincat, ſed ut placeat. Omnia itaque lenocinia ita conquirit: argumentationes quia moleſtæ ſunt, & minimum habent floris, relinquit; ſententiis explicationibuſque audientes delinire contentus eſt. Cupit enim ſe approbare, non cauſſam. Sequitur autem hoc uſque in forum declamatores vitium, ut neceſſaria deſerant, dum ſpecioſa ſectantur. Accedit etiam illud, quod adverſarios quamvis fatuos fingunt: reſpondent illis & quæ volunt, & cum volunt. Præterea nihil eſt quod errorem aliquo damno caſtiget, ſtultitia eorum gratuita eſt. Vix itaque in foro futurus periculoſus ſtupor diſcuti poteſt: qui crevit, dum tutus eſt. Quid, quod laudationibus crebris ſuſtinentur, & memoria illorum aſsuevit certis intervallis quieſcere? Cum ventum eſt in forum, & deſiit illos ad omnem geſtum plauſus excipere, aut deficiunt, aut labant. Adjice nunc, quod ab aliis nullius interven-

ventu excutitur. Nemo ridet, nemo ex induſtria obloquitur: familiares ſunt omnium vultus. In foro ut nihil aliud, ipſum illos forum turbat: hoc quod vulgo narratur an verum ſit, tu melius potes ſcire. Declamatoriæ virtutis *Latronem Porcium* unicum exemplum, cum pro reo in Hiſpania Ruſtico Porcio propinquo ſuo diceret, uſque eo eſſe confuſum, ut a ſolœciſmo inciperet: nec ante potuiſſe confirmari, tectum ac parietes deſiderantem, quam impetravit ut judicium ex foro in baſilicam transferretur. Uſque eo ingenia in ſcholaſticis exercitationibus delicate nutriuntur, ut clamorem, ſilentium, riſum, cœlum denique pati neſciant. Non eſt autem utilis exercitatio, niſi quæ operi ſimillima eſt illi ad quod exercet: itaque durior ſolet eſſe vero certamine. Gladiatores gravioribus armis diſcunt quam pugnant: diutius illos magiſter armatos quam adverſarius ſuſtinet. Luctantes binos ſimul ac ternos fatigant, ut facilius ſingulis reſiſtant. Curſores quod intra exiguum ſpatium de velocitate eorum judicetur, id ſæpe in exercitatione decurrunt, quod ſemel decurſuri ſunt in certamine. Multiplicatur ex induſtria labor, quo condiſcimus, ut levetur quo decernimus. In ſcholaſticis declamationibus contra evenit: omnia molliora, & ſolutiora ſunt. in foro partem accipiunt, in ſchola eligunt. Illic judici blandiuntur, hic inſerviunt. illic inter fremitum circumſonantis turbæ intendendus animus eſt. vox ad aures judicis perferenda eſt: hic ex vultu dicentis pendent omnium vultus. Itaque velut ex umbroſo & obſcuro prodeuntes loco claræ lucis fulgor obcœcat: ſic iſtos a ſcholis in forum tranſeuntes omnia tanquam nova & inuſitata perturbant: nec ante in oratorem corroborantur, quam multis perdomiti contumeliis, puerilem animum ſcholaſticis

ſticis deliciis languidum vero labore durarunt. *Lepidus*, vir egregius, & qui declamatorio non ſtudio. * *

CONTROVERSIA XXIV.

Cimon ingratus Calliæ.

Lex. *Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque interficiat, ſine fraude ſit. Ingrati ſit actio.* Thema. *Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus deceſſit. Cimon filius ejus ut eum ſepeliret, vicarium ſe pro corpore patris dedit. Callias ſordide dives natus redemit eum a Republica, & pecuniam ſolvit, eique filiam ſuam collocavit, quam ille deprehenſam in adulterio, deprecante patre occidit. Ingrati reus eſt.*

PRO CIMONE. *Albutii Sili*. Non me movet periculum meum. ſemper nos in malis noſtris non fortunam, ſed cauſam ſpectavimus. Non dubito, quin Callias redempturus Miltiadem, ſi jam habuiſſet filiam nubilem. *Muſa*. Aliud alius pati non poteſt. mihi adulterium carcer eſt. *Arellii Fuſci Patris*. Nihil, inquit, filiæ plus poſſum dare quam Cimonem virum. quando mihi contingent ex eo nepotes? Ferrum a lege mihi traditum ad vindictam pudicitiæ projiciam? Perdidiſti pecuniam Callias, ſi tales ſolviſti manus. Damnatus peculatus nihil aliud hæredi ſuo relinquit, quam ſe patrem. *Ceſtii Pii*. Non poteſt generoſus animus contumeliam pati. Merito tu ex Cimone nepotes habere concupiſti. Quid magis in me probaſti quam carcerem? non ſum innocentior quam pater: ne felicior quidem. Hoc unum intereſt inter parentis, & filii fortunam, quod illius calamitatum exitus fuit

carcer, mearum initium. Exponam vobis, quam in neminem meorum ingratus ſim. Unus Miltiadis cenſus inventus eſt Cimon filius: nec hic quidem quicquam habuit, quod dare pro patre præter ſeipſum poſſet. In Cynegyri domo ſperare nuptias poteram, in Callimachi. nec verebar, ne Cynegyrus pluris ſuas æſtimaret manus. Redemptus Cimon redemptoris felicitas eſt. *Votieni Montani*. Faciam dicat, non accepi beneficium. alter reddidit. Certe beneficium reddam, cum tam honeſtum deſideraris quam dediſti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, ſi adhuc alligatas haberem manus? egit me attonitum dolor. Non mehercule ſic exoraſſet Miltiades pater. Nihil Calliæ debeo, niſi liber ſum. Eſt vir egregius Callias, eſt miſericors. ſed utinam tantum adverſus bonos. Major injuria eſt, ſi nunc manus Cimonis alligantur, quam fuit beneficium quo tunc ſolutæ ſunt. Non iſte iniquiore animo filiam amiſit, quam ego uxorem; ſed æquiore animo impudicam pati voluit. Vis divitias tuas abſcondere, cum in eos inciderint qui mendicitate cenſentur? Nihil habet domus noſtra melius quod oſtendat, quam paupertatem. Da pecuniam Miltiadi, qua damnationem luat, nocens erit. da Cimoni, qua patrem redimat, pius non erit. *Vibii Galli*. Nullo mihi felicior videor, quam quod Miltiadis pretium fui. Alligatus jacebat Perſicæ potentiæ vindex, libertatis publicæ aſſertor, alligatus jacebat crimen ingratæ civitatis. Adulteram dimittam patri? adulteram, cui non tam glorior, quod filius ſim Miltiadis, quam quod vicarius. Quid? tu pœnam putas pro Miltiade alligari? Si adulterum ſolum occidero, exulandum eſt. quid faciam? non occidam? plus quam præſtitiſti exigis; pro carcere exilium. Neutrum occidam? plus quam præſtitiſti exigis. unum be-

beneficium dediſti; duo petis. Magnum uterque beneficium, dum datis, recepiſtis: Cimon, quod Miltiadem redemit: tu quod Cimonem. Videbatur mihi omnis majorum meorum circa me turba fremere dicentium: Ubi ſunt illæ manus quæ ſolvere Miltiadem? Non mihi occurrit indulgentia uxoris; non Callias ſocer; non ullius aut rei, aut beneficii memoria: feci quod ſoleo, nihil aliud aſpexi quam patrem. *Mentonis*. Cogita adulteros eſſe pro quibus rogas, cogita qualium miſereri ſoleas. Turpe eſt ab eodem dimitti & adulteros & Cimonem. Ego ſum, qui referre gratiam ne mortuis quidem deſino. Ita mihi veros habere liberos contingat, quod quantum ſit, Miltiades expertus eſt. *Porcii Latronis*. Ego adulteros dimittam? ardet cupiditate vindictæ animus. Has manus continere non poſſet Miltiades, quas alligare potuit. Si in hoc ſolutus ſum, redde me carceri. Ille Græciæ ſervator, & Perſarum vindex, Orientiſque domitor, cui modo tam inſignem triumphum fortuna de hoſte detulerat, damnatus eſt peculatus, ob hoc videlicet ipſum, ut innocentia ejus, quæ alioquin latere potuerat, ipſa damnatione oſtenderetur. damnatus eſt innocens. Quis in civitate miſericors eſt? nunc occaſio miſericordiæ venit. Miltiades redimendus eſt. Redemi corpus tuum Miltiade, ne funeri quidem interfuturus, in quod meipſum impenderem. Miſereor accuſatoris mei, non quia perdidit filiam, ſed quia habuit. Dignus erat Callias habere tales, quales redemit. Quod ſi me in hanc ſtuprorum patientiam redemiſti, matrimonio carcerem præfero. Honeſtius patri alligor, quam adultero ſolvor. Ut audivi eſſe qui pecuniam numeraret, miratus ſum fuiſſe in civitate noſtra quemquam, qui Cimonem redimere quam Miltiadem maluiſſet. Ego ne patrem qui-

dem meum, niſi innocens fuiſſet, redemiſſem. *Blandi*. Objiciat licet vincula; nunquam tamen efficiet, ut non magis carcere glorier quam matrimonio. Diverſi ſunt hominum affectus. tu fortaſſe Callia vincula ferre non potes: ego adulteram uxorem. Effugient ergo adulteri, tanquam alligatas Cimonis manus? *Argentarii*. Redemptum me protinus appellare cœpit de filiæ nuptiis. Statim, inquam, Callias experitur an gratus ſim: habe filiam ſine Cimone. pro una rogat, duos eripit. *Fulvii Sparſi*. Dic nunc, Ego te carcere exemi: dum ego reſpondeam, Ego me carceri tradidi. Numquam effici poterit, ut melius actum putem quod a Callia redemptus ſum, quam quod pro Miltiade alligatus. Filia tua abſtulit tibi generum Cimonem. Ductus eſt pater meus in carcerem, etiamnum captivis ſuis plenum. *Junii Gallionis*. Beneficium, inquit, tibi dedi, quod filiam tibi collocavi. Nunc vero Miltiades graviorem fortunam carcere ſuſtines. Callias tecum communicare dignatus eſt. Ego me redemptum putabam, filiæ iſtius emptus ſum. Steterunt ante oculos meos majorum imagines, immiſſuſque ſede ſua Miltiades majeſtate imperatoria refulſit, & iterum meas invocavit manus. *Junii Baſſi*. Calliæ filiam uxorem duxi. hanc tibi pater injuriam feci, dum ingratus eſſe nolo. Placeas tibi licet, & iſtas jactes divitias: tantidem tamen redemi patrem, quanti a te redemptus ſum.

DIVISIO. *Latro* in has quæſtiones diviſit; An quiſquis gratiam non retulit, cum poſſit, ingrati teneatur. Multa, inquit, interveniunt, propter quæ non debeam facere, etiam ſi poſſum. Si non tenetur, quiſquis non retulit gratiam, cum poſſet, an hic teneatur. Hoc in hæc diviſit. An poſſit ob id damnari, quod lege fecit: deinde, an facere debuerit. Noviſſime, an ſi affectu & in-

di-

dignatione ablatus, non fuit in ſua poteſtate, ignoſcendum illi ſit. Hoc non tanquam quæſtionem, ſed, ut illi mos erat, pro tractatione aut loco. *Montanus Votienus* quæſtionem hanc adjecit: An gratiam retulerit Cimon Calliæ. Tuli, inquit, filiam tuam uxorem; filia tua Miltiadis nurus facta eſt. non putas beneficium, habere communes cum Miltiade nepotes? *Gallio* illam quæſtionem duram movit, ſed diligenter exſecutus eſt, quæ ſolet eſſe in ingrati controverſiis prima, an beneficium acceperit. Non erat, inquit, mihi pœna in carcere eſſe. mea voluntate illo perveneram. ita me putas libentius in cubiculo jacuiſſe? Nullus tum erat locus Athenis honeſtior, quam qui Miltiadem habuerat. Deinde & illam ſubjunxit quæſtionem, An teneatur is, qui beneficium acceperit, quod non petivit. Non rogavi, inquit, te. dediſti iſtud jactationi tuæ. putaſti ad gloriam tuam pertinere. ita tu non accepiſſes beneficium, ſi tibi ſolvere Miltiadem contigiſſet? *Silo Pompejus* a parte Calliæ duo beneficia dixit ſe dediſſe: quod redemiſſet, & quod egenti filiam collocaſſet. hoc quod ſecundum poſuit, nemo alius pro beneficio imputavit, in quo adeo non eſt dubium an beneficium non dederit, ut dubium ſit an acceperit. *Niger Brutidius* illas præterea quæſtiones fecit, An ſi ſua cauſa fecit hoc Callias, ut redimeret Cimonem, an ſit beneficium. Beneficium enim eſt, inquit, quod totum ejus cauſa præſtatur, in quem confertur. Ubi aliquis ex eo aut ſperat quid, aut præparat, non eſt beneficium: ſed conſilium. Et diu exſecutus eſt, & argumentis & exemplis. Deinde, an ſua cauſa fecerit Callias. Voluiſti, inquit, opinionem ſordium illuſtri facto effugere. petiſti ex hoc æternam memoriam. Non magis poterat ignotum eſſe, a quo Cimon ſolutus eſſet, quam pro

Digitized by Google

quo alligatus. Voluiſti habere generum nobilem, pium. *Hiſpo Romanus* duram quæſtionem fecit: An retulerit gratiam hoc ipſo quod occidit. Liberavi, inquit, te dedecore ſummo. invito tibi beneficium dedi. non eſt quod mireris. Nam & me tu non rogantem redemiſti. Hoc loco commemoravit illos patres, qui filias vitiatas occiderunt, qui incluſerunt.

Color. Color & *Gallioni* & *Latroni* & *Montano* placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumelioſe, & redemptorem, & ſocerum, & infelicem. *Ceſtius* multa in avarum, & in fœneratorem & menſularium, & lenonem dixit, dum vult illud probare, reddidiſſe ſe beneficium, quod talem ſocerum habere ſuſtinuiſſet. *Latro* dixit: Filiam tuam dimittam. quid adultero faciam? pro una rogas, duos eripis. Hanc *Hybreas* aliter dixit ſententiam; *a σοὶ δὲ, μοιχὲ, τί ποιήσω; μὴ καὶ σοῦ Καλλίας πατήρ ἐστι*. Hæc tota diverſa ſententia eſt a priore, etiamſi ex eadem eſt petita materia. Illa non eſt ſimilis, ſed eadem quam dixit prior *Addeus* rhetor, ex Aſianis non projecti nominis: deinde *Arellius Fuſcus*; *b ἀχάριςός σοι δοκῶ, Καλλία· οὐκ οἶδας πῶς μοι τὴν χάριν ἔδωκας ἤδη*. Hanc ſic tractavit *Arellius Fuſcus*: Non dices me Callia ingratum: unde redemeris, cogita. Memini deinde Fuſcum, cum hæc a diſcipulis ſententia ei objiceretur, non inficiari, tranſtuliſſe ſe eam in Latinum, & aiebat non commendationis ſe id, aut furti, ſed exercitationis cauſa facere. Do, inquit, operam, ut cum optimis ſententiis certem: nec illas corrumpere conor, ſed vincere. Tum deinde retulit quandam Thucydidis ſententiam: *c Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα*. deinde Salluſtianam, *Res ſecundæ miræ ſunt vitiis obtentui*. cum ſit præcipua in Thucydide virtus brevitatis; hac eum

Sal-

Salluſtius vicit, & in ſuis illum caſtris cecidit. Nam in ſententia Græca tam brevi habes, quæ ſalvo ſenſu detrahas. deme vel συγκρύψαι, vel συκιάσαι. deme ἑκάστων, conſtabit ſenſus, etiam ſi non æque comptus, æque tamen integer. At ex Salluſtii ſententia nihil demi ſine detrimento ſenſus poteſt. Titus autem Livius tam iniquus Salluſtio fuit, ut hanc ipſam ſententiam & tanquam translatam, & tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Salluſtio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat: laudat, quem non timet: & facilius putat poſſe a ſe Salluſtium vinci, ſi ante a Thucydide vincatur. *Ceſtius* colorem hunc pro Callia habuit, objecit ultro Cimoni, quod paſſus eſſet uxorem ſuam adulteram fieri, quod non cuſtodiſſet, quod expectaſſet dum ſuperveniret pater, ut ſpectator calamitatis ſuæ fieret: Jam, inquit, etiam ſi dimiſeris, ingratus es. ego non expectaveram dum rogaret. *Hiſpo Romanus* hunc colorem ſecutus eſt, & dixit, adoleſcentem tumidum, & nobilitatis ſuæ cogitatione inſolentem, inviſi habuiſſe beneficia ſua, moleſte ferentem ſocerum ſuum dici Calliam. Item omnem operam dediſſe, ut mores puellæ in vitia non tantum labi pateretur, ſed ipſe impelleret, ut haberet juſtam dimittendi cauſſam. Nactum eam occaſionem intermiſiſſe, ſed expectaſſe etiam dum ſuperveniret pater: hoc ſe cogitaſſe, Expectat me: vult mecum pares rationes facere. feciſſet, ſi non oſtendiſſet patri adulteram filiam. *Gorgonius* in hac controverſia fœdo genere cacozeliæ uſus dixit: Iſtud publicum adulterium eſt, ſub Miltiadis trophæis concumbere. *Dorion* cum deſcripſiſſet gloriæ ſibi fuiſſe carcerem, nunquam non ſe illam fortunam oſtentaſſe, dixit: *d* ὅτ' εἰσῆλθεν Κλινίας τὰς πέδας ἀπεκλάυσα. *Hybreas* dixit: *e* Συγγνώμην ἔγω μοι.

GRÆCA EXPLETA.

a Adulter, tibi quid agam? num etiam tuus Callias pater eſt?

b Ingratus tibi, Callia, videor. neſcis ubi mihi jam beneficium præſtiteris.

c Solent enim res ſecundæ uniuſcujuſque vitia tegere atque obumbrare.

d Ingreſſo Clinia pedicas retexi.

e Ipſe mihi ignoſco.

CONTROVERSIA XXV.

Flaminius inter cœnam reum puniens.

Thema. *Flaminius prætor inter cœnam a meretrice rogatus, quæ ajebat ſe nunquam decollari hominem vidiſſe, unum ex damnatis occidit. Accuſatur majeſtatis.*

CONTRA FLAMINIUM. *Mentonis*. Jam etiam perituri dormiebant. peragitur totus ordo ſupplicii, ne quid ſe meretrix negaret vidiſſe. O miſerum, ſi quis meretricem offendit! O miſeram matrem familiæ, ſi cujus formæ meretrix invidet! nihil petenti prætor negaturus eſt. *Muſæ*. Hic eſt Flaminius qui exiturus in provinciam, uxorem a porta dimiſit. *Argentarii*. Non objicio luxuriam, non objicio hiſtrionum jocos. apud vos refrixerunt. in convivio nihil aliud quam occiditis. Qui in carcere vixerunt, in convivio perierunt. *Blandi*. Feriatur in foro. omnes videant, meretrix audiat. Reliquiæ prætoris unco trahebantur. Majeſtatem læſam dixiſſem, ſi exeunti tibi lictor a conſpectu meretricem non ſummoviſſet. *Vibii Rufi*. Paratus erat accuſator cum commentariis, ajebat, Quid ſi meretrix deſiderarit?

In

In hoc te cum uxore non miſimus? Ut ſalva provincia ſit, optemus meretrici bonam mentem. Dedimus tibi legitum, dedimus quæſtorem, ut tu cum meretrice cœnares? meretrix uxoris loco accubuit, immo prætoris. *P. Aſprenatis*. Uni fortaſſe oſculo donavit homicidium. Etiam carnifices cænaturi manus abluunt. *Porcii Latronis*. Ne a ſobrio quidem lictore percuſſus eſt. Non inquiro in totum annum, una nocte contentus ſum. Bibe lictor, ut fortius ferias. Ecquid intelligitis, quomodo damnatus ſit, qui ſic occiſus eſt? quid ſcio an in cujus gratiam occiſus eſt, in eiuſdem etiam damnatus ſit? Quantum tibi perdiderat, tantum tu meretrici dediſti. Si negaret, quos teſtes haberem? quis enim in illo convivio fuit, cui tecum ſit credendum? Facilius eſt, ut qui meretrici multa dederit, homicidium neget; quam ut qui hoc quoque dedit, quicquam denegarit. Nunquam iſtud mulierum oculis oſtendi ſolet, aut iſta jam ſæpe vidiſſet. *Julii Baſſi*. Inter temulentas reliquias ſumptuoſiſſimæ cœnæ, & faſtidioſos ſub ebrietate cibos, modo exciſum caput humanum fertur. Inter purgamenta & jactus cœnantium, & ſparſam in convivio ſcobem, humanus ſanguis everritur. Gratulor ſorti tuæ, Provincia, quod deſiderante tale ſpectaculum meretrice, plenum carcerem damnatis habuiſti. Servum ſi verberare voluiſſes, extra convivium abduxiſſes. *Romani Hiſponis*. Quis ferret te, ſi in triclinio tuo judicium coegiſſes? Scelus eſt, in convivio damnari hominem: quid occidere? Ad arbitrium meretricis de reo pronuntiaſti: niſi forte facilius in honorem ejus decollas, quam judicas. *Fulvii Sparſi*. Contactam ſanguine humano menſam loquor, ſtrictas in triclinio ſecures. Quis credat iſta aut concupiſſe meretricem, aut feciſſe prætorem? Cadaver, ſe-

cures, ſanguinem loquor. Quis inter hæc de convivio cogitat? Hominem, inquit, occidi, nunquam vidi. alio quam Flaminio prætore omnia alia vidiſti. *Silonis Pompeji.* Virum nobiliſſimum, & tantis honoribus functum turpiter meretrix clementem feciſſet. crudelem fecit. Nunquam vidi. adjice ſi vis, nec alio prætore videre potes. *Albutii Sili.* Si quis autem eſt, Judices, qui deſideret, ut prætoris referam crudelitatem, quot præter hunc jugulaverit, quot innoxios damnaverit, quot carcere incluſerit: huic ego me ſatisfacturum polliceor, uno convivio, cum ſua prætura reum evolvam. Inſtituuntur ab iſto in provincia epulæ, & magnifico apparatu extruitur convivum. diſtinguuntur argenteis poculis aurea. quid multa? * e carcere in convivium prætoris, cui ſtupenti miſero meretrix arridet. Interim virgæ promuntur, & victima crudelitatis ante menſam ac deos trucidatur. Me miſerum! imperii Romani terrore luſiſti. O qui crudelitate ſuperaſti omnes tyrannos, ſoli tibi inter epulas voluptati fuit morientium gemitus. hic ultimus apparatus cœnæ fuit. In eodem triclinio video prætorem, amatorem, ſcorta, cædes. Meretrix prætori, prætor provinciæ imperat. In convivio conſtituitur catenatus; qui cum languenteis prætoris iſtius aſpexit oculos, exiſtimans ipſum prætoris beneficium dimitti, gratias iſti agere, & utriſque manibus menſam tenens: Dii, inquit, immortales tibi parem gratiam referant. Quicunque in eodem triclinio accubabat, alius ubertim demiſſo capite flebat: alius avertebat ab illa crudelitate oculos, alius ridebat, quo gratior eſſet meretrici. hic iſte inter varios convivarum vultus ſubmoveri jubet: miſerum ſtare ad præbendas cervices immotum. Interim diſtinguitur mora poculis. nec ſobrii quidem carnificis manu civis Romanus

Digitized by Google

nus occiſus eſt. Non peto, quominimus ſecuri percutiatur: illud rogo, legi potius quam ſcorto cadat. Memento terrorem imperio quæri, non oblectamenta mulierculis. Quid ego nunc referam, Judices, ludorum genera, ſaltationes, & illud dedecoris certamen, prætorne ſe mollius moveret, an meretrix? *Capitonis*. Exſurgite nunc Bruti, Horatii, Decii, & cetera decora imperii. Veſtri faſces, veſtræ ſecures, in quantum, pro bone Jupiter, dedecus reciderunt! Iſtis obſcœnæ puellæ jocantur. Quid ſi per Deos immortales nullo ſolemni die, populo inſpectante, in foro convivium habuiſſes? non minuiſſes majeſtatem imperii noſtri? atqui, quid intereſt convivium in forum, an forum in convivium attrahas? Deinde deſcripſit, qualiter in foro decolletur. Aſcendit prætor tribunal, inſpectante provincia: noxiæ poſt terga ligantur manus: ſtatim intento ac triſti omnium vultu, fit a præcone ſilentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex altera parte claſſicum. nunquid vobis videor deſcribere conviviales jocos? Heu quam diſſimilis exitus initiis adeſt! Accuſavit te: quis? Judicarunt te: qui? Te prætor damnatum pronuntiavit: occidit meretrix. *Buteonis*. Ut iſte cum amica cænaret jucundius, homo occiſus eſt. Nunquid, Judices, unquam pro roſtris vidiſtis prætorem cum meretrice cœnantem? *Votieni Montani*. Qui ſic convivatur, quomodo iraſcitur? Damnaturi jurant nihil ſe gratiæ, nihil precibus dare. poſtulo, ut in hanc legem jures. Maieſtas populi Romani per omnes nationes, per omnes diffuſa provincias, in ſinu meretricio jacet. Ei imperat prætori noſtro, quæ proſtitit: cujus oſculo nemo ſe abſtinuit, niſi qui pepercit ſuo. Convivas tuos ipſa narra: fuere credo tribuni, fuere præfecti, fuere equites Romani: cum iis ergo prætor. *Caſſii Severi*.

Ne de ſervo quidem aut captivo, omni loco aut omni genere, aut per quos libebit, aut cum quibus libebit, ſupplicium ſumi fas eſt; adhibeturque ad ea magiſtratus ob cuſtodiam, non lætitiam. *Triarii*. Quo crimine damnatus eſt? cædis. non tamen in convivio occiderat. Animadverte diligenter, meretrix; ne iterum homicidium roges.

DIVISIO. *Montanus Votienus* has putabat quæſtiones eſſe: An quod quis in magiſtratu peccavit, proles vindicari poſſit majeſtatis læſæ. Reus enim quod tueri ſe facto non poteſt, ad jus confugit, & dicit ſe hac lege non teneri. Num quicquid peccavit in magiſtratu aliquis, majeſtatem lædit? Puta aliquem, dum magiſtratus eſt, patrem ſuum occidere, veneno uxorem ſuam necare. Puto, non hac lege cauſam dicet, ſed illis parricidii & veneficii. Vis ſcire, non a quo fiat, ad rem pertinere, ſed quid fiat? privatus poteſt accuſari majeſtatis læſæ, ſi quid fecit, quo populi Romani majeſtatem læderet. Puta amicam habet Proconſul: ideo majeſtatis damnabitur? quod amplius dico; puta matronam corrupit, dum Proconſul eſt: adulterii cauſam dicit, non majeſtatis. Singula, inquit, æſtima quæ objicis. ſi tantum amicam habuiſſet, nunquid accuſares? quod animadvertiſſet in aliquem nullo rogante, nunquid accuſari poſſit? Si non omne non recte factum hac lege vindicari poteſt, an id quod ſub auctoritate publica geritur? Nam cum adulterium committit, tanquam civis peccat, item cum veneficium: cum animadvertit, auctoritate publica utitur. in eo autem quod ſub prætextu publicæ majeſtatis agitur, quicquid peccatur, majeſtatis actione vindicandum eſt. Dic enim mihi, ſi cum animadvertere debeat, nec legitimo cultu ac more ſolemni uſus, interdiu tribunal conſcenderit convivali veſte: ſi cum

ſi cum claſſicum canere debeat, ſymphoniam canere j uſſerit, non lædet majeſtatem? atqui quod fecit, fœdius eſt. & comparavit. Deinde ſi poteſt vindicari majeſtatis lege id quod proconſul, majeſtatis publicæ & juri apparatus eſt, peccavit: an hoc poſſit. Non poteſt, inquit: nihil enim detractum eſt populi Romani magnitudini. Is lædit populi Romani majeſtatem, qui aliquid publico nomine facit: tanquam ſi legatus falſa mandata affert, ſic audiuntur tanquam populus Romanus illa dederit. Imperator fœdus percuſſit, videtur populus Romanus percuſiſſe, & continetur inito fœdere. nunc nec viribus quicquam populi Romani detractum eſt, nec opinioni. ei imputatur, ſi quid fecit, non populo Romano. At ex te ceteros æſtimant. Nonne & ante hunc alii fuerunt, ex quibus æſtimari poſſit? & poſt hunc erunt. At ſingulorum vitia nemo urbibus adſcribit. Attamen factum ipſum turpe eſt. Et multa alia. nec ideo illis populi Romani majeſtas læditur. Nemo pene ſine vitio eſt: ille iracundus eſt, ille libidinoſus eſt: non tamen ſi quid in aliquo eſt mali, eo ſtatim majeſtas læditur. Deinde ad facti ipſius æſtimationem venit, & dixit hæc objici, quod meretricem habuit, quod aliquem occidit, quod noctu, quod in convivio, quod rogante meretrice. *Silo Pompejus* has adjecit quæſtiones: An ſi quod ei facere licuit fecit, non poſſit majeſtatis lege accuſari. Poteſt, inquit. hæc enim lex, quid oporteat, quærit: aliæ, quid liceat. Licet ire in lupanar, Si præcedentibus faſcibus prætor deduceretur in lupanar, majeſtatem lædet: atqui quod licet fecerit. Licet qua quis velit veſte uti. Si prætor jus in veſte ſervili vel muliebri dixerit, violaverit majeſtatem. Deinde illam fecit quæſtionem, An ei hoc facere licuerit. Non licuit, inquit, illo loco, aut

Digitized by Google

aut illo tempore, aut ex illa cauſa occidere. Quædam quæ licent, tempore & loco mutato non licent.

Color. De colore, inquit, quæritur, quo uti debeat is, qui pro Flaminio dicit. Quædam controverſiæ ſunt, in quibus factum defendi non poteſt, excuſari poteſt: ex quibus eſt & hæc. Non poſſumus efficere ut propter hoc non ſit reprehendendus: non ſperamus ut Flaminium judex probet, ſed ut dimittat. ſic agere debemus, tanquam pro facto non emendato, non ſcelerato tamen. Itaque negabat ſe pro Flaminio narraturum *Montanus*, ſed quæ objiciuntur reſponſurum. Ajebat autem illam ſententiam Ruſi Vibii, colorem actionis eſſe bonum. *Senecio* dixit, bonum ſe habere animum pro reo, in quo libido omnis intra meretricem eſſet, crudelitas intra carcerem. Ipſe Montanus illum locum pulcherrime tractavit, quam multa populus Romanus in ſuis imperatoribus tulerit. In Gurgite luxuriam, in Manlio impotentiam, cui non nocuit & filium & victorem occidere: in Sylla crudelitatem, in Lucullo avaritiam. In prætore, inquit, cum illi conſtiterit abſtinentia, diligentiam excutiatis, quomodo una nocte cœnaverit. utrum tamen, inquit, iniqui eſt quod objiciunt, quod damnatus perierit meretrice poſtulante, prætorem perire damnato. Colorem *Fuſcus Arellius* hunc introduxit. ebrium fuiſſe, neſciſſe quid fecerit. *Silo Pompejus* hoc colore uſus eſt: Non putavit ad rem pertinere, ubi aut quando periret qui perire deberet. *Triarius* ineptum introduxit colorem: Sermo erat, inquit, in convivio, contemni nimiam prætoris lenitatem: alios fuiſſe prætores, qui quotidie animadverterent. hujus anno nullum eſſe occiſum. Dixit aliquis ex convivis: Tu ergo nunquam iratus? dixit & mulier. Ergo iratus, quod clemen-

mentia ſua contemptui eſſet: Curabo, inquit, ſciant non deeſſe mihi ſceleratum, quem videre lucem ultra non oportet. Occiſus eſt. qui? damnatus. ubi? in prætorio. quo tempore? Eſt enim ullum tempus quo nocens perire non debeat? *Gallus Vibius* dixit: Meretrix oravit. timebam mehercules, ne exoraſſet: ut aut occideretur indemnatus, aut damnatus viveret. Ex altera parte multa bene dicta ſunt, multa corrupte: in deſcriptione ſupplicii utique illi qui voluerunt omnia legitima ſupplicii verba in ſententias trahere, in vitia inciderunt: tanquam dixit *Triarius*, Summove, audi, lictor. ſummove a prætore meretricem. hoc loco non male adjecit, Verbera: ſed vide ne virgæ tuæ pocula noſtra diſturbent. Deſpolia, meretrix agnoſcis hoc verbum? certe provincia agnoſcit. *Silo Pompejus*, homo qui judicio cenſebatur, & ipſe ad hanc deſcriptionem acceſſit, minimum tamen mali fecit: ait, Animadverte meretrix. Age lege: quicquam enim lege hic agitur? *Hiſpanus* dixit: Age lege: tibi dicitur, Flamini: vive ſine meretrice, cœna ſine carnifice. *Argentarius* in quæ ſolebat ſchemata, attrectationem violentiſſimam fregit. Age lege: ſcis, inquit, quid dicat? interdiu age, in foro age. ſtupet lictor. idem dicit, quod meretrix tua: hoc nunquam ſe vidiſſe. *Montanus Votienus* dixit: Percuſſurus lictor ad prætorem reſpexit, prætor ad meretricem. *Vibius Gallus* dixit: Lictori, quia bene percuſſerat, propinatum eſt. Illud quod tanquam Latronis circumfertur, non eſſe Latronis, pro teſtimonio dico, & Latronem a ſententia inepte tumultuoſa vindico. ipſe enim audivi Florum quendam auditorem Latronis dicentem, non apud Latronem: neque enim illi mos erat quemcunque audire declamantem. declamabat

bat ipſe tantum: & ajebat ſe non eſſe magiſtrum, ſed exemplum. Nec ulli alii contigiſſe ſcio, quam apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, ut diſcipuli non audiri deſiderarent: ſed contenti eſſent audire. Initio contumeliæ cauſa a deridentibus, diſcipuli Latronis *auditores* vocabantur: deinde in uſu verbum eſſe cœpit: & promiſcue poni pro diſcipulo auditor. hoc erat non patientiam ſuam, ſed eloquentiam vendere. Ut ad Florum revertar, ille dixit in Flaminio: Refulſit inter privata pocula pubilcæ ſecuris acies: inter temulentas ebriorum reliquias humanum evertitur caput. Nunquam Latro ſic compoſuiſſet, ut quia publicam ſecurim dicturus erat, diceret privata pocula: neque in tam mollem compoſitionem ejus ſententia evanuiſſet, neque tam incredibiles unquam figuras compingebat, ut in ipſo triclinio inter lectos & jocos & menſas percuſſum deſcriberet. Ille cum in hac controverſia deſcripſiſſet atrocitatem ſupplicii, adjecit: Quid exhorruiſtis, Judices? meretricios luſus loquor. Et ille dixit minus notam ſententiam, ſed non minus bonam: In ſocium noſtrum prætor populi Romani animadvertit, cum privata voce, tumultuario tribunali, ebrius fortaſſe, nec calciatus quidem, niſi ſi ut omnia ſpectaret meretrix, diligenter exegit. *Rufus Vibius* erat qui antiquo genere diceret. belle ceſſit illi ſententia ſordidioris notæ. Prætor ad occidendum hominem ſoleas popoſcit. Alteram ejuſdem generis, ſed non ejuſdem ſucceſſus ſententiam. cum deploraſſet conditionem violatam majeſtatis, conſuetudinem majorum deſcripſiſſet, qua ſemper voluiſſent ad ſupplicium advocari, ſententiam dixit: At nunc a prætore lege actum eſt ad lucernam. *Pollio* tamen *Aſinius* ajebat hanc ſe ſententiam recipere. *T. Livius* de oratoribus,

ribus, qui verba antiqua & ſordida conſectantur, & orationis obſcuritatem ſeveritatem putant, ajebat Miltiadem rhetorem eleganter dixiſſe: *a ἐπὶ τὸ πλησίον μαίνονται*. tamen in iis etiam ſi minus eſt inſaniæ, minus ſpei eſt. Illi qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, ſed plus etiam corporis. Semper autem ad ſanitatem proclivius eſt, quod poteſt detractione curari. illi ſuccurri non poteſt, qui ſimul & inſanit & deficit. Sed ne hoc genus protegere videar, in Flaminio tumidiſſime dixit *Murrhedius*: Prætorem noſtrum in illa ferali cœna ſaginatum meretricis ſinu excitabitis occiſuri. Et illud tetracolon: Serviebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer convivio, dies nocti. Noviſſima pars ſine ſenſu dicta eſt, ut impleretur circuitus: quem enim ſenſum habet, Serviebat dies nocti? Hanc ideo ſententiam retuli, quia & in tricolis, & in omnibus hujus generis ſententiis curamus ut numerus conſtet, non curamus ut ſenſus. Omnia autem genera corruptarum quoque ſententiarum de induſtria pono: quia facilius quid imitandum, & quid vitandum ſit, docemur exemplo: & certe illud genus cacozeliæ eſt, quod amaritudine verborum quaſi aggravatur. Jam res petit, ut in hac controverſia referamus id quod *Licinius Nepos* dixit: Reus damnatus eſt legi, periit fornici. & illud quod *Senianus* dixit, habet ſui generis inſaniam, cum diceret, nocte non debere ſumi ſupplicium, poſt longam deſcriptionem, cum nunc demum ne victimæ quidem occiduntur. Et ad hanc controverſiam Græci appoſuerunt manum. dixit in hac *Nicetes*: *b ὡς ηκυσαν, ὅτι συμπόσιόν ἐςιν, ἤεμζον*. *Euſtemon* dixit: * c ΠΑΝΤΕΣΕΜΟΝΖΟΝΟ ΤΙΕΣΑΤΟ. *Glancippus Cappadox* cum cœnam luxurioſam deſcripſiſſet, indignam majeſtate prætoris, adjecit:

d Διὰ

d Διηγήσομαι ὑμῖν, καὶ τὸν κῶμον. ** Hoc idem elegantius dixit *Addeus*, cum deſcripſiſſet cœnam nocturnam: *e* ὡς ἐρωτικὸς ὁ κῶμος. *Nicetes* dixit: *f* οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον ἀναίτιον, εὐτυχῆ οὐδὲ ὄψῃ. *Artemon* eodem loco aliam dixit ſententiam: *g* οὐδέποτε τεθέαμαι ἀναιρούμενον γύναιον, τῷ μὴν οὐδεῖ. *Glycon* dixit: *h* ὡς δ' ἀπηντήσαν, οἷς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ πόρος ἐστὶν, καὶ ἑταίρα καθεῖσεν, ἐκέκραγέ τις πάλαι, ἐμὲ ἄπαγε. ἐγὼ γὰρ ἀδικῶ. ὃν καὶ ἀπήγαγον.

GRÆCA EXPLETA.

a Ad propinqua inſaniunt.
b Ut audierunt convivium eſſe, contenderunt.
c Omnes ſoli erant, dum convivatur.
d Narrabo & vobis convivium.
e Quam amatoriæ epulæ!
f Nunquam vidi ſublatum innocentem, neque fortunatum videris.
g Nunquam vidi ſublatam mulierculam a quo quidem non oportet.
h Ut vero ii occurrerunt, qui carceris habent aditum, & amica intromiſit, clamavit miſer quiſpiam: me abduc. ego enim nocens ſum. quem etiam abduxit.

CON-

CONTROVERSIA XXVI.

Expoſitum repetens e duobus.

Lex. Per vim metumque geſta, ne ſint rata. Alia. Pacta conventa legibus facta, rata ſint. Alia. Expoſitum qui agnoverit, ſolutis alimentis recipiat. Thema. Quidam duos expoſitos ſuſtulit, educavit. quærenti patri naturali pollicitus eſt ſe indicaturum ubi eſſent, ſi ſibi alterum ex illis dediſſet. pactum interpoſitum eſt. reddit illi duos, repetit unum.

PRO PATRE. *Arellii Fuſci Patris.* Æquum eſt, ut cum alienis dividamus liberos, quos non dividimus cum matribus? ſi alterum non abſtuleris, utrumque habebis, quid faciam? utrumque genui, utrumque deſideravi, pro utroque pactus ſum. *Albutii Sili.* Una nati ſunt, una expoſiti, una educati, redditi potiſſimum diſtrahuntur. diſtraxit illos fortuna aliquando a parentibus, nunquam ab ipſis. Miſeremini, Judices, gravis invidia eſt. *Junii Gallionis.* Duos expoſui: quia alterum eligere non poteram, periclitor ne qui cum duobus liberis in judicium veni, ſine ullo revertar. Nam quem perdam, eligere non poſſum. cauſa pacti mei fuit, ut haberem filios: conſummatio, ut perderem, pro filiis tibi debeo, non filios. Pete quantum vis pro diſciplinis, imputa quantum vis pro alimentis; licet plus petas, dum ne minus reddas. Majores noſtri viderunt, quam effuſa eſset indulgentia pro ſuis timentium, quam parata quicquid poſceretur dare. Itaque pro patre lex, non cum educatore pacta eſt. Non potui obligari de eis, qui in mea poteſtate non erant. ſi vis, ex æquo dividamus: at habeatur utriuſque ratio.

Digitized by Google

ratio: habeam ego tamdiu duos, quamdiu tu habuiſti. Nolite timere pueri, non diducam vos. aut utrunque habeo, aut neutrum. in auctione fratres quamvis hoſtilis haſta non dividit. Plus quiddam eſt geminos eſſe, quam fratres. perdit uterque gratiam ſuam, niſi cum altero eſt. *Fulvii Sparſi*. Ignoſcere mihi adverſarius debet meos retinenti, cum ipſe alienos concupiſcat: repetit quod adhuc habuit, retineo quod modo agnovi. Agnitio dividet, quos junxit etiam expoſitio? *Cornelii Hiſpani*. Hic uter obſequentior ſit, uter indulgentior. uterque, inquis. Miraris, ſi jam meos dividere non poſſum; omnia pro filio paciſcor, præter filium. *Votieni Montani*. Ego vero ne patrocinium quidem habeo. ſi tam facile filios remitto, libenter expoſui. Reddere iſtud eſt liberos, an eripere? Utroque modo perdendi erant, vel paciſcenti, vel neganti. pactus ſum flens tremenſque tanquam cum exponerem. *Ceſtii Pii*. Ne dividerem filios, una expoſui. Iſte quoque duos ſuſtulit, qui tantum uno contentus eſt. Iterum cogor exponere.

Altera Pars. *Junii Gallionis* contra. Expeditæ partes veſtræ ſunt: utrumque ex hoc judicio poteſtis patrem dimittere. *Mentonis*. Iſte aſſuevit carere liberis, ego etiam ſi unum accipiam, neceſſe eſt torquear. duobus aſſuevi. Quid unquam commiſi? & habes domi quos de me interroges. nihil unquam ſine illis feci, niſi judicium. Vim vocas, quæ te patrem fecit? ſine herede manere me, qui paulo ante habui filios duos tales, ut ex illis unus quilibet ſatis ſit? *Pompeji Silonis*. Videte quam modeſte agam: ego ſuſtuli, ego educavi, ego reddidi: iſte eligat. *Vibii Ruſi*. Salvi ſunt, inquam, liberi tui. poſt hanc vim meam iſte me oſculatus eſt. *Paſſieni*. Cedo mihi tabulas

Digitized by Google

bulas teſtamenti: plures in teſtamento habeo quam in pacto: hoc teſtamentum delere non cogito. ſi meos filios heredes facere non poſſum, tuos faciam: preces meas ad filios transferam. hoc enim nomen licebit, puto, mihi uſurpare dum litigo. *Arellii Fuſci Patris*. Fertis hoc optimi juvenes? ego vos expoſitos ſuſtuli, ego educavi, ego ægrotantibus aſſedi: ſenem me feciſtis, & relinquitis? *Argentarius*. In iſta vi duos filios perdidi.

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit: In re vis aut neceſſitas ſit. Nulla, inquit, vis eſt: arma, lex, & vincula, & ultimum periculum complectitur: quorum nihil fuit in tua perſona. Illic, ait, vis eſt & neceſſitas, ubi velim nolim ſuccumbendum eſt. mihi erat neceſſe. non enim poteram habere alterum filium, niſi alterum promiſiſſem. Reſpondetur. Primum non eſt vis, ubi aliquid expediendæ rei cauſa patiendum eſt, ſed ratio. tanquam, Quia non poſſum domum habere, niſi hanc emero, nulla alia venalis eſt. hanc occaſionem videt venditor, & premit. non tamen hanc emptionem reſcindes: alioquin in infinitum calumnia excedet. Dicet alius: Neceſſe mihi erat. tibi neceſſe? quare? primum etiamnum carere poteras. deinde & alia via poteras invenire, ſperare alium indicem. An aliter invenire non poteras? ergo hoc tibi plus præſtiti. An ſi eſt in re vis & neceſſitas, ita tamen reſcindantur quæ per vim & neceſſitatem geſta ſunt, ſi vis & neceſſitas a paciſcente adhibita eſt? Nihil, inquit, mea, an tu cogaris, ſi non a me cogeris. meam culpam oportet eſſe, ut mea pœna ſit. Non, inquit. neque enim lex adhibenti vim iraſcitur, ſed paſſo ſuccurrit: & iniquum illi videtur, id ratum eſſe, quod aliquis non quia voluit, pactus eſt, ſed quia coactus eſt. nihil autem refert per quem

illi

Digitized by Google

illi neceſse fuit. iniquum enim quod reſcinditur facit fortuna ejus qui paſſus eſt, non perſona facientis. Deinde an ab hoc vis admota ſit. Tu, inquit, mihi vim admoviſti, qui non aliter indicabas, quam ſi pactus eſſem. Non eſt, inquit, admovere vim, aliquid cum certa conditione promittere. ſi qua vis eſt, a te tibi adhibita eſt, quod & ſponte, & ad exonerandum ſe veniſſet, ut tantum patri redderet, quantum educatori ſuperfuiſſet.

COLOR. Pro educatore *Gallio* hunc colorem ſecutus eſt, ſe miſericordia motum. Cum viderem, inquit, orbum ſine herede eſſe: dixit modo ipſe, qui avidus eſt, Poſſumus duo patres eſſe. Et dixit illam amabilem ſententiam: Da itaque nunc pœnas miſericors. *Montanus Votienus* ſic cæpit: Si quis me vidit, Judices, modo duorum liberorum patrem, nunc ſolitudine periclitantem, certum habeo, dicit crudelem indicem. Et ſubmiſſe cum adverſario egit: rogavit, ut altero contentus eſſet. Et illam ſumpſit contradictionem: Neſcio, inquit, utrum, & dixit: Mihi crede, qui illos optime novi: utrum vis elige. ideo ſic pactus ſum, quia nihil intererat. *Hiſpo Romanus* erat natura, qui aſperiorem dicendi viam ſequeretur. Itaque hoc colore egit, ut inveheretur tanquam in malum patrem, & diceret crudeliter exponentem, perfide recuperantem. In hoc, inquit, repetit, non quia habere vult, ſed quia eripere. iraſcitur mihi quod duos educavi, quod indicavi. Et cum deſcripſiſſet ſævitiam exponentis, adjecit: Etiamnum mihi videtur ejuſdem animi, ejuſdem duritiæ, quia nihil putat ſe debere ei, qui liberos ſuos educavit. Durus eſt pater, crudelis eſt. nolite credere ex illa feritate tam ſubitam mutationem: Sinite me in uno filio experiri. Dixerat in hac

con-

controverſia illam quæſtionem qua dicebat ſe nequaquam vim adhibuiſſe: Quid ergo? quis adhibuit vim? tu tibi. Non eſt quod dicas, Quis ſibi ipſi vim adhibet? ſolet fieri. ecce ego ipſe mihi nocui. Et illud dixit: Placet mihi in irritum revocari quæ geſta ſunt. dono quod indicaverim. *Argentarius* dixit ex altera parte, miſeriorem ſe nunc eſſe, quam cum ignoraret ſuos. & cum tormenta patrii animi deſcripſiſſet, ait: Etiam nunc paciſci volo. quid do, ut liberos meos recipiam? quid do, ne agnoverim? Indignabatur *Ceſtius*, detorqueri ab illo totiens, & mutari ſententias ſuas. Quid putatis, ajebat, Argentarium eſſe? Ceſtii ſimius eſt. Solebat & Græce dicere: *a ὁ πιθηκός μου*. Fuerat enim Argentarius Ceſtii auditor, & erat imitator. Ajebat invicem. Quid putatis eſſe Ceſtium, niſi Ceſtii cinerem? & ſic ſolebat jurare. Per manes præceptoris mei Ceſtii: cum Ceſtius viveret. Omnibus autem inſiſtebat veſtigiis Ceſtii: æque ex tempore dicebat, æque contumelioſe multa interponebat, illud tamen optima fide præſtitit, cum uterque Græcus eſſet, ut nunquam Græce declamaret: illos ſemper admiraretur, qui non fuerunt contenti unius linguæ eloquentia. cum Latine declamaverant, toga poſita, ſumpto pallio, quaſi perſona mutata, redibant, & Græce declamabant: ex quibus fuit *Sabinus Clodius*, in quem uno die & Græce & Latine declamantem multa urbane dicta ſunt. Dixit Haterius quibuſdam querentibus, puſillas mercedes eum accepiſſe, cum duas res doceret; nunquam magnas mercedes accepiſſe eos, qui ἑρμηνεύματα docerent. *Mecenas* dixit: *b Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη.* *Caſſius Severus* venuſtiſſimam rem ex omnibus. qui ab auditione ejus cum rediret, interrogatus quomodo dixiſſet, reſpondit: Male, *c Καὶ κακῶς Glycon* dixit: *d αὖ*

ἀμ–

ἀμφοτέρους μοι μὴ ἀποδῷς, ἀπολέσεις αὐτὸν τὸν δίδυμον. *Gallio* autem elegantiſſime dixit a parte patris, cum in ultima parte teſtamenti figuram tractaret: Quando ego mortuus ero, tunc mihi heres ſit: vis interrogem uter? *Triarius* dixit a parte educatoris: Ergo ego tollere potui, educare potui, tacere non potui?

GRÆCA EXPLETA.

a Iſte ſimius meus.
b Haud ſciſſes Diomedem, utra de parte fuiſſet.
c Et inepte.
d Si ambos mihi non reddideris, par ipſum vitiabis.

CONTROVERSIA XXVII.

A filio in arce pulſatus.

Lex. *Qui patrem pulſaverit, manus ei præcidantur*. Thema. *Tyrannus patrem in arcem cum duobus filiis accerſit. imperavit adoleſcentibus, ut patrem cæderent. Alter ex his præcipitavit ſe, alter cecidit. Poſtea in amicitiam tyranni acceptus, occiſo tyranno, præmium accepit. Reus fit cæſi patris. Petuntur manus ejus. defendit pater.*

PRO FILIO. *Ceſtii Pii*. Felicior eſſem, ſi plures reos defenderem. *Triarii*. Hæc vulnera quæ in ore videtis meo, poſtea feci quam dimiſſus ſum. *Junii Gallionis*. Gratias ago filio, quod me non reliquit ſolum tyranno. quod manu illius uſus ſum, ego juſſi. itaque crimini meo aſſum. Amicus, inquit, tyranni fuit. age, hoc tantum filius meus in arce ſimulavit? Procumbo ad ge-

Digitized by Google

genua veſtra, judices, ille contumax, qui cum vapularem, non rogavi. *Muſæ*. Occiſus eſt tyrannus. a quo putatis, niſi ab eo qui patrem pulſare non poterat? præcidetis tyrannicidæ manus. quid hoc eſt? integer tyrannus jacet. præciduntur tyrannicidæ manus, patri præcidite, ne vindicem filium, propter quem ne a tyranno quidem impune vapulavi. Poſtquam occupavit arcem, ſecuti ſunt illum homicidæ, ſecuti venefici, ſecuti quiſquis pulſare patrem poterat. neceſſe fuit patrem cædere, tam hercules quam neceſſe fuit ſpoliare templa, virgines rapere. Ajebam: Fili, fortius feri. tyrannus ſpectat. Si talis erat filius meus, qualem deſcribitis, neſcio cui magis expedierit tyrannum vivere. O quantum iſtis debemus manibus, per quas jam nihil neceſſe eſt! Occidit tyrannum. ſic hujus iratæ manus feriunt. Cum occideret tyrannum, ſic ajebat: Pater interficit, pater te ferit. ſic feriunt qui volunt. Tecum fili inconſideratæ pietatis queror. Validius patrem cecidiſti quam juſſit tyrannus iratus. jacenti ipſas cadaveris manus in me ingeſſi. *Fulvii Sparſi*. Tales fuerunt, ex quibus poſſet alter contemnere tyrannum, alter occidere. *Julii Baſſi*. Compreſſas filii manus in os meum impegi, cædentem conſolatus ſum. *Porcii Latronis*. Cæde, inquit, patrem, dum ego negligens ſum: præcipitavit ſe ex arce filius. hoc non eſt patri parcere, ſed ſibi. Dura fili. ad tyrannum tibi per patrem eundum eſt. Tenent ecce cruentum tyranni caput. nunc illas præcidite. *Blandi*. Ut vidi tyrannicidam ex arce deſcendentem, nihil prius quam manus oſculatus ſum. *Pompeji Silonis*. Utrum ex filiis meis probatis? alter ſe occidit, alter tyrannum. nemo jus habet in iſtas manus, meæ ſunt iſtæ. Etiam cum tyranno ſervirent, mihi paruerunt. ita mihi ſuperſtite fi-

lio mori liceat, ut ego illum qui mori maluit, parricidam vocavi. *Arellii Fuſci Patris.* Rogo vos per ſecuritatem publicam, per modo reſtitutæ libertatis lætitiam, per conjuges liberoſque veſtros. nemo tam ſuppliciter audivit me rogantem, cum vapularem. Quam languidæ cædentis erant manus! non putares illas tyrannicidium poſſe facere: iſtæ mihi ſalutares porrexerunt cibos, iſtæ potiones; nunquam tamen indulgentiores ſenſi manus, quam cum me cæderent. *Votieni Montani.* Pereant, inquit, potius. qui ſunt, qui tam fortiter loquantur? Vix inventus eſt, qui tyrannum occideret. Fili fortius, inquam, feri, ne nos colludere tyrannus intelligat. ſuſpenſas leviter admovebat manus. filius ſimulabat ictus, pater gemitus. Si qua eſt fides, iratus filium extuli, quod me non ceciderat. Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium eſt. Hæc excuſat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, ſed occiderint: hæc excuſat Romanos, quos ad ſervilem dilectum Cannenſis ruina compulit, quæ quicquid coegit, defendit. Ille quoque mihi peperciſſet, ſi unicus fuiſſet. Ille me fratri relinquebat, hic tyranno. Etiamnum, inquit, in facie tua vulnera apparent. Fili, nocet tibi, quod tam cito occidiſti tyrannum. *Mentonis.* Quæritis, quis hæc fecit vulnera? ille cujus cecidit me in funere manus. Ita mihi libero & vivere contingat & mori, ita oculos meos filii manus operiant, ut ego inter liberos meos fortior ſteti.

Ex altera parte. Arellii Fuſci Patris. Tamdiu cecidit patrem, donec placeret tyranno ſatelles. quid? Tu tyrannicidium facere non potes, niſi in parricidio exercueris manus? Pater, inquit, adeſt. malo. non enim tantum patrem, etiam patronum cecidiſti. *Julii Baſſi.* Quoniam eo ſcelerum perven-

ventum eſt, ut parricidæ pater adſit, non iſtius advocationi adſum. defendit, quamvis nocentem. Ecquid agnoſcitis indulgentiam illius? Frater qui maluit perire quam patrem cædere, infelix cauſam ſuam cum fratre jungebat. exclamat iſte: Nihil illi mandavi. ego tibi & pro illo ſatisfaciam. Ut validius, inquit, cæderet: Pro Rep. inquit, feci. Vis tu pudorem habere, nec imputare Reip. idem quod tyranno? Pater, inquit, mihi adeſt. At mehercules frater non adeſſet. Habuiſti, quod tyranno jactares. frater maluit mori, quiſquis cædendus erat, iſti tradebatur. Tyrannum, inquit, occidi. at patrem quantulo minus quam occidiſti? *Pompeji Silonis*. Gaudeo in ſubſelliis iſtius eſſe patrem. quomodo enim aliter efficere potuiſſem, ut vulnera ejus videretis? Non multum refert mea ubi ſit. ab hac parte crimen objicitur, ab illa oſtenditur. Gravior teſtis eſſe ſolet, qui a reo ſurgit. Talis prorſus pater, quem nemo alius poſſet cædere, niſi amicus eſſe poſſet tyranni. Frater periit, ne parricidium aut faceret aut videret. In illa præcipitia non minus, inquam, fratrem fugit quam tyrannum. *Cornelii Hiſpani*. Deſcendebat cruentus pater, vexato, laceratoque corpore vix agnoſcendus: putares duos fuiſſe qui cecidiſſent: fecit quod debebat: qui patrem ceciderat, amicum occidit. *Ceſtii Pii*. Ego, inquit, cæſus ſum, pœnam remitto. Mirarer, niſi pro tam bono patre fuiſſet, qui mori vellet. Dignus eſt quem invitum vindicetis. Itane apud vos tantum crudeles patres vindicantur? Pater, inquit, juſſit. ergo frater tuus impius fuit, qui patri non paruit. Si quando lente parebant ſatellites, ajebat tyrannus: Non ſpectatis quemadmodum patrem ceciderit? *Qui patrem ceciderit, manus ejus præcidantur*. hanc legem moriens laudavit tyrannus. Noviſſime

M 2 inter-

Inter filium & patrem tyrannus interceſſit ? * An non quiſquis patrem cecideiit, puniatur. In lege, inquit, nihil excipitur : ſed multa quamvis non excipiantur, intelliguntur. Et ſcriptum legis anguſtum eſt, interpretatio diffuſa eſt : quædam vero tam manifeſta ſunt, ut nullam cautionem deſiderent. Quid legis intereſt, excipere, ne fraudi ſit ei qui per inſaniam patrem pulſavit : cum illi non ſupplicio, ſed remedio opus ſit? Quid opus eſt caveri lege, ne puniatur infans, ſi pulſaverit patrem ? quid opus eſt caveri, ne puniatur, ſi quis aut patrem ſopitum, aut ſubita corporis gravitate collapſum excitavit: cum illa non injuria, ſed medicina fuerit ? Nondum de propria, ſed de communi cauſa loquor. Si officioſe quis cecidit patrem, non pulſavit, puniri debet ?

DIVISIO. Hanc quæſtionem in partes plures diviſit, An tutus ſit qui tyranno jubente fecit. Cogitate quam multa tyrannus exegerit. Pro publica imocentia eſt, non licere hoc quoque tyrannis, ut nos faciant nocentes. Tyranno jubente fecit. miſerior fuit ipſo vapulante. Non eſt impudica quæ arceſſita fuit a tyranno. non dicitur ſacrilegus, qui deorum immortalium dona manibus ſuis tulit ad tyrannum, aut qui funeſtas tyranni imagines inter effigies deorum immortalium conſecravit. An tutus ſit, qui patre jubente fecit. Non cecidit, ſed paruit. & illud dixit in narrationibus : Stabat contumaci frater vultu. intellexit non poſſe cogi a tyranno. An tutus ſit, qui pro patria facit, An hic pro patria fecerit. Item, An illo jam tempore cogitationem tyrannicidii habuerit, & hoc animo ceciderit, ut aditum faceret ſibi ad amicitiam tyranni. *Montanus* & illam quæſtionem ultimam fecit: An etiam ſi quid peccatum eſt, tanto merito redem-

demptum ſit. *Gallio* illam quæſtionem primam fecit: An ultio cæſi patris, nullius ſit niſi patris. Invitum, inquit, me nemo vindicaret, ſi a quolibet alieno cæſus eſſem, & nollem agere injuriarum: nemo nomine meo ageret. atqui nihil intereſt: pœna major eſt ejus qui cecidit, jus idem ejus qui cæſus eſt. Contra ait omnibus actionem dari. non enim privatam eſſe injuriam, ſed publicam: itaque nec taxatione defungi damnatum, aut injuriarum pœna, ſed manus pendere: ad omnes patres pertinere hoc exemplum, ad omnes filios, & ad ipſam Remp. tales eſſe qui fiant tyranni, certe qui tyrannorum amici. Et ultimas has fecit quæſtiones; An ſi pio animo fecit, non teneatur: An bono animo fecerit: Et in illa quæſtione Latronis, An tutus eſt qui patre volente fecerit. Nunc, inquit, fingis in filii patrocinium; ſed tunc noluiſti. Et adjecit: Ne dixeris idem voluiſſe patrem quod tyrannum. Quæritis, utri paruerit? Tyrannus illum amavit, tanquam ſibi paruiſſet. Pater, inquit, voluit. ita tu non tyranno tantum, ſed patri dignus parricidio viſus es? Cum deſcripſiſſet impium in patrem, adjecit: Tyrannum quoque tunc cum amare deberes, occidiſti.

Color. *Montanus* partem accuſatoris declamavit, & hoc colore uſus eſt: Indulgentiſſimum fuiſſe in filios patrem: nimiam pietatem ejus fuiſſe notam tyranno: Itaque illum qui quæreret pudicis dolorem ex impudicitia, contumacibus ex ſervitute, piiſſimo patri tormentum quæſiiſſe ex filiorum impietate. & induxit illum animoſe loquentem, qui iuſſus eſt prior patrem cædere. Quid ſi non cecidero, inquit, quid facturus es? torquebis? occides? plus eſt quod imperas, quam quod minaris. Certamen erat in uno homine, utrum plus poſſet natura, an tyrannus.

Digitized by Google

Cæde, inquit: non cædo, verbera: non ferio. Hæc fratre audiente. Et illud dixit, cum promitteret amicitiam tyrannus: Magis præmium extimui tyranni quam imperium. Et cum deſcripſiſſet cicatrices patris: Et forma eſt adhuc faciei, dixit, ab utroque cæſum putes. *Montanus* tamen ajebat, nihil poſſe melius dici. Ex hac parte tyrannus jubet, ex altera lex vetat. morieris, ſi cecideris: morere, ne cædas. *Ceſtius* dixit: Tyrannus imperat ut patrem cædas, non eſt novum: noluiſti facere. Laudaturum me putas? ego vero non laudo. alterius iſta gloria eſt. tu fratrem imitatus es. *Argentarius* dixit: Tu patrem cecidiſti, cum & legem noſſes, & fratrem. *Montanus* dixit: Parricida eſſe voluiſti: violaſti patris corpus, fratris beneficium. Ab altera, hoc colore omnes declamarunt, tanquam patre jubente feciſſet. *Triarius* dixit: In filii mei manus incurri. *Baſſus Julius*: Ego me filii mei manibus cecidi. *Haterius* dixit: Ago gratias tyranno, quod alterum filium meum cuſtodiri juſſit, ne mori poſſet. *Ceſtius* ait in narratione: Tyrannus jubet cædere: expoſita tormenta ſunt: quid faciat? moriatur, inquis. hoc dicis: ne cædat patrem, occidat. *Fuſcus Arellius* dixit: Complecti volo iſtas manus, optime de me etiam ante tyrannicidium meritas. *Gallio* dixit: Viderit quantum tibi ſe putet debere Reſpub. ego plus me quam illam debere tibi judico. difficilius eſt quod me jubente feciſti. *Montanus Votienus* dixit in narratione: Si perſeveras, fili, fratrem ſequar. Videris utrum patrem cædere malis, an occidere. Hanc controverſiam & ab *Julio Sabino* bene declamari memini, cum deſcriberet tyrannum occiſum, & eum ingenti gloria ex arce deductum. O te parricidam! niſi poſt tyrannicidium quoque intelligis, quanto melius frater tuus perierit, quam tu

occi-

Digitized by Google

occideris. Illud non probavi, quod multa in
re ſevera tentavit ſalſe dicere. Erat autem
urbaniſſimus homo, ut vobis ſæpe narravi,
ut quicquid illi in eloquentia deerat, urba-
nitate penſaret. Meminimus, cum illum Sy-
riacus Vallius, homo diſertus, accuſaret,
& videret Latinum Kalumniam teſtem cir-
ca coronam judicii obſervari, & totiens oc-
currere eunti Syriaco, & quærere, quid ha-
beret ſpei: deinde poſt judicium cum Syria-
cus gratias illi ageret, quod tantam curam
ſui egiſſet; At mehercules, inquit, time-
bam, ne uno rhetore plus haberemus. & te-
ſtis productus cum interrogatus eſſet, an ac-
cepiſſet a patre ſeſtertia? dixit quot accepiſ-
ſet: an haberet? negavit. Deinde interro-
gatus, an Kalumniam haberet? Ipſe, inquit,
negligentiam meam noſti; an habeam, ne-
ſcio: accepiſſe me ſcio. & in Domitium no-
biliſſimum virum in conſulatu cum thermas
proſpicientes viam ſacram ædificaſſet, cœ-
piſſet deinde rhetores circumire, & declama-
re: Ego, inquit, ſciebam hoc te facturum,
& matri tuæ quærenti de tua deſidia dixe-
ram: α πρῶτον κολυμβᾶν. δεύτερον δὲ γράμματα.
Duas ejus urbanas res præterire non poſſum.
Secutus erat in provinciam Cretam Oppium
Flamam Proconſulem. Græci cœperunt in
theatro poſtulare, ut Sabinus maximum
magiſtratum gereret. Mos autem eſt, bar-
bam capillumque magiſtratui Cretenſium
ſummittere. Surrexit Sabinus, & ſilentium
fecit. deinde ait: Hunc magiſtratum ego Ro-
mæ bis geſſi. bis cauſam dixerat. Græci non
bene intellexerunt, ſed bene precati Cæſari
petebant, ut honorem Sabinus & tertio ge-
reret. Poſtea deinde offendit illos tota comi-
tum cohors: oppreſſi ſunt in templo ab o-
mni multitudine, quæ poſtulabat, ut Ro-
mam Sabinus cum Turdo proficiſceretur. E-
rat inter infames maxime & inviſos homines

Digitized by Google

Turdus. Cum Turdus promitteret iturum ſe, ut inde poſſet exire, Sabinus ſilentio facto, ait: Ego ad Cæſarem non ſum iturus cum mattea. Poſtea hoc Sabino cum cauſam diceret, objectum eſt. Multa illum diſerte dixiſſe memini. Cum introductus eſſet ex carcere in ſenatum, poſtulaturus ut diaria acciperet, tunc dixit de fame queſtus: Nihil oneroſum a vobis peto, ſed ut me aut mori velitis aut vivere. atque illud dixit: Nolite, inquit, ſuperbe audire hominem calamitoſum,

Sæpe qui miſereri potuit, miſericordiam rogat.

Et cum dixiſſet Senianus locupletes in carcere eſſe: Homo, inquit, adhuc indemnatus, ut poſſim vivere, parricida panem rogo. Cum moviſſet homines & flebili oratione & diſerta, rediit tamen ad ſales. rogavit ut in Lautumias transferretur: Non eſt, inquit, quenquam veſtrum decipiat nomen ipſum Lautumiæ, illa animo meo lauta res eſt. Hoc retuli, ut & ipſum hominem ex aliqua parte noſſetis: & illud ſciretis, quam difficile ſit, naturam ſuam effugere. Quomodo poſſet ab illo obtineri, ne in declamationibus jocaretur, qui jocabatur in miſeriis ac periculis ſuis: in quibus jocari eum non debuiſſe, quis neſcit? potuiſſe, quis credit? *Murrhedius* non degeneravit in hac controverſia. nam colorem ſtultiſſimum induxit. Voluit, inquit, & hic fratris ſequi exemplum. dum retineo, dum luctor, viſus eſt patrem cecidiſſe. Unum ex his quos audivi declamantes, ſcio *Mentonem* uſum non patrono patre, ſed advocato. ipſum tyrannicidam induxit dicentem, & colore uſus eſt: Non juſſum ſe a patre, quia ajebat incredibile omnibus videri, patrem coram tyranno cædi ſe juſſiſſe: ſed initum eſſe tyrannicidæ conſilium, ut per hoc ad ami-

Digitized by Google

micitiam perveniret, per amicitiam ad tyrannicidium. Hæc ejus ſententia laudata eſt, cum deſcriberet ſe patri manus afferentem: Nihil in toto tyrannicidio difficilius feci. Illud dixit: Iam tum factum eſſet tyrannicidium, ſi me frater non reliquiſſet. Et illud dixit: Vos ego tunc reſpexi templa, leges, Reſp. nam ſi me tantum ſpectaſſem, facile tyrannum effugiſſem, illa, qua frater effugerat.

GRÆCA EXPLETA.

a Primum natare, deinde literas diſcere.

CONTROVERSIA XXVIII.

Privignus ab avo raptus novercæ.

Lex. *De vi ſit Actio.* Thema. *Quidam duos filios ſub noverca amiſit, dubiis crudelitatis & veneni ſignis. Tertium filium maternus avus rapuit, qui ad viſendos nepotes ægros non fuerat admiſſus. quærenti patri per præconem, dixit apud ſe eſſe. accuſatur de vi.*

JUnii Gallionis. Violentus & impotens ſenex hominem liberum ſinu meo rapui. quod ſervare tibi difficile eſt, avo dona. Quotiens miſerum me puer audies? a noverca quis es, fugitive reductus es. Habui filiam, quamvis iſte unus filius ſuperſit, fœcundam. Quam indulgenter puerperia diviſit. natus eſt filius: dixit, Filius hic meus eſt. natus eſt alter: dixit, Hic matris eſt. natus eſt tertius: dixit, Hic avi eſt. Cum quæreret filium, erant, qui ſuaderent & dicerent: Tace, meruit excludi. *Ceſtii Pii.* Quam cauſam rapiendi habebat impotens ſenex? nunquid fratres ejus occideram? Ignoſcite

Digitized by Google

ſcite mihi, ſi tantum filiæ meæ mandata narro. hanc ſolam ex meis morientem vidi. habui filiam: de omnibus meis, *Habui*, dicendum. Habitu vagabatur lugubri, ſordidaque prætexta: omnes illius miſerabantur: quoſdam etiam dicentes audivi: Quid? iſte puer matrem non habet? patrem non habet? avum non habet? *Arellii Fuſci Patris*. Tres filios filiæ meæ debes, unum mihi: ſine apud me nutriatur. Quid times? ne non admittare, cum veneris? expoſuiſſe hactenus juvet. Jam nunc fortuna, aut noverca narranda eſt. ut vidit me, hæſit complexibus meis. puerum oſculabar miſer, interrogabam de fratribus: dum interrogo, dum fleo, perveneram domum. Rogo ne hoc cauſam meam pejorem fecerit, quod ille quem rapui, unicus erat. *Votieni Montani*. Mittis præconem, adjice illi omnia inſignia. *Hic puer matrem perdidit, fratres amiſit, novercam habet*. Affirmo tibi, non indicabit quiſquis fuerit. Erras, & vehementer erras: filios quos perdidiſti, non quæris: non perdidiſti. Utra tandem juſtior querela eſt? pater ab avo unum repetit: avus duos a patre. *Vibii Ruſi*. Raptor ille & impotens, dum moriuntur nepotes mihi, ad januam ſteti: plus habeo quod avo, quam quod reo timendum ſit. *Fulvii Sparſi*. Unus perit, alter perit: totiens fortunam accuſas, nunquam novercam. Facinus indignum: puer ad ſupplicium in domo avi a patre quæritur. Ad ægrotantes nepotes veni: non ſum admiſſus: hæc vis vera fuit. *Argentarii*. Pater quos conſcios habuit, neſcio: domi non fui: amiſſa filia, volui aliquem adoptare ex nepotibus: ſed ajebam, Quid neceſſe eſt? quotiens videre volam, in domum veniam: quotiens volam, in domum abducam: agamus tanquam affines. Tres habes filios, dividamus; & vide quam

non

non improbam diviſionem deſiderem; ex tribus unum poſco. Utinam omnes, quos perdidit, quæreret. *Blandi*. Cum tradere vellem puerum, neſcio quis exclamavit: Puer, nunc periſti. nihil vobis ſubtraham. quidni? præconi quoque omnia indicavi. *Mentonis*. Rapui nepotem, habeo. redderem, ſi pater quæreret.

DIVISIO. *Montanus Votienus* in has quæſtiones diviſit. An in re vis ſit. Nulla, inquit, vis eſt, quæ arma, quæ pugnam, quæ vulnera non habet. Volo mihi deſcribi comitatum iſtius tumultus. Quæ turba eſt, unus puer, & unus ſenex? Rapuiſti, inquit, filium meum. immo nepotem meum ſuſtuli, immo venientem non potui excludere. An ſi pro illo fuit, fieri vim, quæ facta dicitur, non teneatur qui fecit. Vis injurioſa damnatur: ſolet enim eſse & ſalutaris. Cum latrones aliquid obſiderent, ſi perfodiſsem villam armata manu, conjugem, liberos ejus rapuiſsem, accuſari poſsem? Quod vivit puer, beneficium meum eſt. Et medici alligant, & corporibus noſtris, ut medeantur, vim afferunt. An pro illo fuerit rapi: Hoc loco accuſatio novercæ, & inſectatio patris tam patienter ſuos perdentis. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, & prius ſumendam quæſtionem putavit ex perſona, quam ex re: An cum avo nepotis nomine agi poſſit. Non magis, inquit, quam cum patre filii nomine, non magis quam cum matre. Habet ſua jura natura: & hoc inter avum patremque intereſt, quod avo ſuos ſervare licet, patri etiam occidere. Non potes, inquit, ſic mecum agere tanquam cum alieno, ut dicas: Quid tibi cum illo, qui eſt inteſtati filius? tuus heres futurus ſit, quam dementem alligaturus eſt? quædam jura non lege, ſed natura nobis attributa. Si nepotem ſuum avus peccantem

aliquid, & inter laſcivos jocos petulantius laſcivientem feriret, num injuriarum quiſquam cum illo ageret? Et ultimam illam *Gallio* fecit, cum tractaſſet illa: Licet mihi ut proſim facere. deinde, huic profuit. An avo ignoſcendum ſit cum pro nepote, affectu elatus, fecerit. Hoc loco tractavit, quam indignum eſſet damnari illum ab hoc. *Latro* duas ultimas quæſtiones aliter poſuit, & plus complexus eſt. Etiam ſi vim fecit, an tamen damnari non poſſit, ſi bono animo fecerit. ait enim, & de animo fieri controverſiam avo, & dicere patrem: Non ut nepotem ſervaret, fecit, ſed ut infamaret uxorem meam, tanquam veneficam, me tanquam veneficæ mancipatum, cui male liberi ſui committerentur.

Color. Colore ergo hoc *Latro* eodem uſus eſt pro patre, ut diceret, ne viva quidem uxore bene ſibi cum ſocero conveniſſe: mortua vero profeſſas inimicitias illum geſſiſſe ſecum. languente vero puero, illum veniſſe, cum convicio, cum vociferatione nefaria, & dicentem & auſpicantem quicquid accidit, auctores habere amicos ſe, ne admitteret hominem, non ad officium nepotum, ſed invidiam & contumeliam generi venientem, qui ad ſanos nepotes nunquam dignatus eſſet accedere: medicos vero ſuaſiſſe ne veniret, ne puerum confunderet, & impleret ſuſpicionibus. *Silonis Pompeji* color fuit, ut Latroni videbatur, qui controverſiæ repugnaret. dixit enim, veniſſe avum ad imbecillum puerum, ad ægros non ſemper proximos admitti: utique ad eos qui graviter ægrotant, ſæpe & patrem non admiſſum. Sic avo quoque intempeſtive venienti dictum, Nunc non potes: ſtatim cum convicio abiſſe. in altero idem feciſſe. *Latro* ajebat hunc colorem optimum eſſe, ſi recitaſſet, ſe recipi non poſſe: quia ponatur, Non eſt admiſſus:

miſſus: ſub hoc themate intelligere nos, non hoc illi dictum, Nunc non potes: ſed ex toto, Non potes. *Gallio* utrumque miſcuit, & hoc colore qui videri non poteſt alioquin thema evertere, parcius uſus eſt. Dictum eſt, inquit, illi: Quieſcit puer, paulum commorare. medici vetuerunt quenquam admitti. ſcitis ſolere dicere illos: Nec ſi pater venerit. Protinus iſte clamare cœpit, Teſtor me non admitti: & tantum non tabellis ſignatis denuntiare. Avum diſtuleram, accuſatorem excluſi. Iterum, inquit, venit cum convicio. Jam unum occidiſtis, alterum occiditis. Nihil eſt miſerius, quam ubi alicui ex miſeria ſua invidia quæritur. Non eſt admiſſus, cum diceret, ſe nepotem ſuum non videre velle, ſed inſpicere. Sic egit: Veni non ut iſtum accuſarem, ſed ut me defenderem. *Gallio* hoc colore uſus eſt: Non admiſi avum, quia dictum erat mihi, hoc illum animo venire, ut raperet.

Ex altera parte colorem hunc *Ceſtius* introduxit: Timuiſſe ſe de puero. Fruſtra, inquit, duos occiderat noverca. & ait: Vellem ad vos nocentior venirem reus, vellem tres raperem. *Argentarius* hoc colore uſus eſt: rogatum a puero avum. Negabat, inquit, poſſe ſe vivere, ſi in illa relinqueretur domo. *Hiſpanus* hoc colore uſus eſt, affectu eſſe ablatum. Suſtuli, inquit, nepotem meum. Non potui, inquit, ſatiari oſculis, non potui ab illo tam cito diſtrahi. Nolite mirari: poſt longum tempus illum videram. *Albutius* hoc colore uſus eſt, ut diceret: Noluiſſe illum in tam infauſta domo educari, ex qua duo jam fratres elati eſſent: ei qui poſtea deceſſit, inter cauſas moriendi caſum fratris fuiſse. Et ſervavit hunc colorem, ne quid in novercam, ne quid in patrem diceret. ajebat, juſtiſſimum futurum avum, ſi tantum ſe defendere voluiſ-

fuiſſet. Quid ergo? quare rapuiſti? amabam: huic maxime ab initio animum meum addixeram. In domo veſtra nihil præter ipſam domum timui. Si apud me duo deceſſiſſent, ex domo mea illum transtuliſſem. *Marcellum Marcium* ajebat ſic narraſſe: Puer me ſecutus eſt. non criminor vobis illum. quicquid eſt, potius quam illius periculo fiat; ego rapui. Ubi eſt? inquit. Vivit, ſalvus eſt; veni, cum voles aſpicere. Redde, inquit, patri ſuo. Ego aſper! Age, monſtrabo ſi vis, quis ante me tibi filios abſtulerit. *Varius Geminus* eundem ſenſum dixit. Quæ eſt iſta tam fera pietas, tam præpoſtera? quærere tuos a tertio incipis. *Montanus Votienus*, homo rariſſimi, etiam ſi non emendatiſſimi ingenii, vitium ſuum quod in orationibus non evitabat, in ſcholaſticis quoque evitare non potuit: ſed in orationibus, quia laxior eſt materia, minus earundem annotatur iteratio. In ſcholaſticis ſi eadem ſunt quæ dicuntur: quia pauca ſunt, notantur. Memini illum pro Galla Numiſia apud centum viros tirocinium ponere. Ex uncia heres erat patris ſui Galla. objiciebatur illi veneficium. dixit rem diſertiſſimam, & omnibus ſæculis duraturam, quia neſcio an quicquam melius in eo genere cauſarum dictum. Unciam nec filiæ deberi, nec veneficæ. Non fuit contentus. adjecit: In paternis tabulis filiæ locus, aut ſuus debetur, aut nullus. etiamnum adjecit: Relinquis nocenti nimium, innocenti parum. Ne ſic quidem ſatiare ſe potuit. adjecit: Non poteſt filia tam anguſte paternis tabulis adhærere, quas aut totas poſſidere debet, aut totas perdere: & plura multa, quæ memoria non repeto. Ex iis quædam in orationem contulit, & alia plura quam dixerat, adjecit. Nihil non ex eis bellum eſt, ſi ſolum ſit: nihil non rurſus ex eis

alte-

alteri obſtat. Idem in hac declamatione feciſſe eum memini. Erras pater, inquit, & vehementer erras. quos perdidiſti, non quæris: quem quæris, non perdidiſti. Deinde: Puer iſte inventus perit. Deinde: Quiſquis puero favet, ne inveniatur optet. Deinde: Puer niſi avum ſequitur, frater ſecuturus eſt. Deſine quærere: quem ſi inveneris, ſic perdes, ut invenire non poſſis. Et deinde: Rapuit iſtum avus, ne raperet noverca. Et deinde: Unum tantum pater ex liberis ſuis quærit, qui ſalvus eſt. *Glycon* hunc ſenſum ſemel dixit, ſed genere corrupto: a τοῦτο τὸ παιδίον, ὅταν εὑρεθῇ, τότε ἀπολεῖται. Habet hoc *Montanus* vitium, ſententias ſuas repetendo corrumpit. dum non eſt contentus unam rem ſemel benedicere, efficit, ne bene dixerit. & propter hoc & alia, quibus orator poteſt poetæ ſimilis videri, ſolebat Scaurus Montanum inter oratores Ovidium vocare. Nam & Ovidius neſcit, quod bene ceſſit, relinquere. Non multa referam, quæ Montaniana Scaurus vocabat. Uno hoc contentus ero. Cum Polyxena eſſet abducta, ut ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit:

——— cinis ipſe ſepulti

In genus hoc pugnat.

poterat hoc contentus eſſe, adjecit:

——— tumulo quoque ſenſimus hoſtem.

Nec hoc contentus adjecit:

Æacidæ fœcunda fui.

Aiebat autem Scaurus rem veram: Non minus magnam virtutem eſſe, ſcire deſinere, quam ſcire dicere.

GRÆCA EXPLETA.

a Hic puer cum repertus fuerit, peribit.

CON-

CONTROVERSIA XXIX.

Filia conſcia in veneno privigni.

Lex. *Venefica torqueatur, donec conſcios indicet.* Thema. *Quidam mortua uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: & ex ea filiam ſuſtulit. deceſſit adoleſcens. accuſavit maritus novercam veneficii. damnata cum torqueretur, dixit conſciam filiam. petitur ad ſupplicium puella. pater defendit.*

PRO FILIA. *Ceſtii Pii.* Non eſt quod putetis has lacrymas aut filiæ eſſe, aut me patrem. Non prodeſſet tibi puella ne hoc quidem, quod te frater amavit, niſi mater odiſſet. Hoc me odiſti noverca, quod ſciſti, conſciam me eligi pœnæ. Dixit: Anteactam ejus vitam excutiamus. *Fulvii Sparſi.* Nefaria mulier, filiæ quoque noverca, ne mori quidem potuit, niſi & occideret. Inter gladiatores victoris quoque cõditio peſſima eſt, cum moriente pugnantis. Nullum magis adverſarium timeas, quam qui vivere non poteſt, occidere poteſt. *Vibii Galli.* Concitatiſſima in mortem rabies eſt: deſperatione ultima in furorem animus impellitur. Quædam feræ tela omnia commordent, & ad mortis auctorem per vulnera ſua ruunt. Abſciſſa miſſione gladiator, quem armatus fugerat, nudus inſequitur. Præcipitati non quod impulit tantum trahunt, ſed quod occurrit: & naturali quodam deploratæ mentis affectu morientibus gratiſſimum eſt commori. *Votieni Montani.* Dum filium vindico, ubi graviſſime mihi nocere poſſit, oſtendit. O mendacium ſimile veneficio! Sic credibile eſſe in ſorore parricidium creditis? non timeo ne quis hoc in ſorore credat, quod ego

vix

xix probavi in noverca. Natam mihi filiam quaſi futuræ pacis obſidem ſuſtuli: ajebam, Dum matris meminit, obliviſcetur novercæ. at illa dum novercæ meminit, matris oblita eſt. Filia, inquit, mihi conſcia eſt. poſt hanc vocem remiſſa putares tormenta: ſimilis facta torquenti eſt. Soror fratri venenum dedit? quamdiu luctati ſumus, ut crederetur noverca privigno dediſſe? Noverca quod volueras conſecuta es. damnaſſe jam pœnitet. *Argentarii.* Facio rem, Judices, non novam; liberos meos a noverca vindico. Peto, ne quia filium vindicavi, filiam perdam. Niſi ſuccurritis, noverca vicit, ego victus ſum. Duxi neſcio pejorem uxorem, an novercam. Hoc mihi carior eſt, quod tam inviſa matri fuit. *Cornelii Hiſpani.* Si conſcia eſſet, neminem expectarem; ſcitis quemadmodum veneficam oderim. Inſtabam tormentis: ajebam, Morere pejus quam odiſti. Non ſatis mihi ardere ignes videbantur, non ſatis inſidere verbera. dixit: Si quid adjicere tormentis tuis poſſum, puto jubebo filiam afferri. Vocet huc aliquis matrem. Quid expaviſti puella? quid ad ſinus meos refugiſti? extimuiſti tanquam novercam? *Marillii.* Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere: & hanc quiſquam putet non potuiſſe venenum ſine conſcia dare? Puella, quæ occidiſſe fratrem dicitur, quid ante peccavit? noverca quoque ante occidit privignum quam filiam. & bonæ ſpei eſt: quæritis argumentum? matri ſuæ non placet. *Arellii Fuſci.* Etiam cineribus tuis infeſta eſt noverca. quod unum poteſt, perſequitur ſororem tuam. Quid adhuc poteſt noſſe, niſi fratrem? proſit illi apud vos, quod illam pater laudat, proſit quod talis mater accuſat. *Mentonis.* Non misereris hujus? miſerior eſt quam frater. Ille habuit ſine dubio novercam torquere. Conſecuta es

mu-

mulier quod voluiſti. ſolus omnium magis ſenſi novercam, cum perdidi. *Porcii Latronis.* Habui filium tam bonum, ut illum amare poſſet etiam noverca: niſi in eam incidiſſet quæ poſſet etiam filiam odiſſe. Huc mea ſcelera reciderunt, ut parricidium puellare ſit. ætas, ſi magnitudinem rei non intelligit, non eſt idonea parricidio. Sed veneficæ, inquit, filia eſt. Si parentes inſpiciuntur, cur non potius patri videatur ſimilis, cui placet, quam matri cui diſplicet? Denique non recuſo, quo minus in illa vel matris exigatur imitatio. illa cum hujus ætatis erat, nec noverca erat, nec venefica. *Albutii Sili.* Duxi uxorem, nullis adhuc inquinatam fabulis. nec miror, innocentem tunc fuiſſe: adhuc puella erat. *Blandi.* Ut ſcelerata ſit, nempe matri ſuæ ſimilis eſt: ante veneficium oportet faciat quam parricidium. Filia, inquit, conſcia eſt. Dii te perdant: etiam cum torqueris, occidiſti. Servus tortus Catonem conſcium furti dixit. Quid agitis? utrum plus creditis tormentis, an Catoni? *Buteonis.* Si conſcius a te puella quæretur, nominato patrem. Quod noverca tam ſero, puella tam cito? Filia, inquit, conſcia eſt. Male pereas: at ego te putabam unius novercam. *Triarii.* Filia, inquit, tua conſcia eſt. Videbatur ſibi poſt hanc vocem viciſſe. Amiſſum fratrem flevit in funere, totius populi habitum lacrymis ſuis expreſſit: itaque illam noverca pejus perire voluit quam privignum. Filia, inquit, conſcia eſt. Hoc ultimum fuit novercæ veneficium. *Q. Haterii.* Succurrite quæſo, ne cum torta ſit quæ filium meum occiderat, filiam etiam dum torquetur, occiderit. Liberos ſemper effero unius mulieris aut mendacio, aut veneno. Non flet quantum reæ ſatis eſt. quemadmodum illi extorquebo lacrymas? afferte mihi imaginem fratris. video ſubito de-

deſiderio fletus concitatos. nunquid talem vultum, cum mater torqueretur, habuit?

Pars altera Triarii. Si odiſſemus te, pateremur cum ejuſmodi filia vivere. Quarundam ferarum catuli cum rabie naſcuntur: venena ſtatim a radicibus peſtifera ſunt. Quantum illi ad ſcelera ætatis adjecit, quod illam noverca peperit? Quid illa, quæ fratrem in moram patri ſequenti ſparſit? Habemus exemplum, quod & ſorori conveniat, & virgini.

Diviſio. *Ceſtius* in duas partes conjecturam diviſit, & primum quæſivit, An conſcia illi opus fuerit: deinde, Si opus fuit, an hanc habuerit. Non ſervavit autem modum. Nam & illum locum diu tractavit, Non poſſe ſororem in mortem fratris impelli. Et iterum tam puellam voluit videri, ut nulli eſſet idonea miniſterio. Itaque elegantiſſime deridebat *Montanus Votienus* in hac controverſia ineptias rhetorum, quod ſic declamarent, tanquam hæc quæ nominata eſt, infans eſſet: nec intelligerent ſi talis eſſet, ne futuram quidem ream. Itaque hoc debemus, inquit, proponere nobis: puellam ejus ætatis, in qua torta, credibile ſcelus illud quidem, ſed intolerabile eſſe ajebat. Induxerat *Ceſtius* matrem dicentem filiæ: Da fratri venenum. *Triarius* multo rem magis ineptam; quia non invenit illam, ſed concupivit; nam exceſſus ſententiam traxit. Induxerat novercam dicentem. Da fratri venenum. fecit illam reſpondentem; Mater & mihi da. quid enim eſt tam abſurdum, quam matrem ſic locutam cum puella, Da fratri venenum? Non ferebant nec illam Triarii ſententiam, qua aliter *Haterius* uſus eſt, cum ad epilogum perveniſſet. Hoc loco debebat reus flere; non flet puella. inveniat quemadmodum fleat aliquis, hoc eſt imaginem fratris. Illa enim ſi tam puella eſt, ut di-

dicat, Mater, quid eſt venenum? non poteſt tantæ pietatis eſſe, ut eam imago fratris in lacrymas concitet. Tantus autem error eſt in omnibus ſtudiis, maxime in eloquentia, cujus regula incerta eſt, ut vitia quidam ſua & intelligant, & ament. *Ceſtius* pueriliter ſe dixiſſe intelligebat; Mater, quid eſt venenum? Deridebat enim *Murrhedium*, qui hanc ſententiam imitatus eſt in epilogo, cum alloqui cœpiſſet puellam, & diceret; Compone te in periclitantium habitum, profunde lacrymas, manus ad genua dimitte, rea es. Fecerat reſpondentem puellam; Pater, quid eſt rea? Et ajebat Ceſtius: Quod ſi ad deridendum me dixit, homo venuſtus fuit. Et ego nunc ſcio, me ineptam ſententiam dicere. Multa autem dico, non quia mihi placent, ſed quia audientibus platura ſunt. Et illud *Rufi Vibii* tolerabilius ajebat eſſe, ſed & ipſum aliqua objurgatione dignum. dixerat in epilogo; Nutrix ream tolle. Illud in *Haterio*, qui & promiſit oratorem, & præſtitit, negabat ſe poſſe ferre quod dixerat; Hæc rea non mittenda in exilium, ſed ferenda eſt. Cum ſciret, inquit, in exilium exportandos locari ſolere: quid enim intelligi vult hac ſententia, niſi ex toto puellam ambulare non poſſe? Uſque in exilium; verum eſt. ſed nec mater ejus potuiſſe. *Silo* a parte patris comparationem fecit inter ſe matris, & filiæ. totam hac figura declamavit. Non ſum, inquit, vobis dicturus, qualis debeat eſſe venefica: operam perdam, ſi cœpero deſcribere, debere eſſe ætate provectam, uſu exercitatam, inviſam viro, quæ poſſit etiam filiam occidere. Supervacuum eſt uti pluribus verbis. in hac ipſa cauſa habemus veneficæ exemplar. Comparemus inter ſe duas res. nec eſt quod quæratis aliquem, qui cognitionem veſtram per omnes comparationis partes ducat. ego

vo-

vobis dicam, quomodo illam accuſaverim. Ego illi objeci anteactam vitam: vos illi poteſtis objicere? Et ſic omnia circumiit, & comparando defendit. Illam quæſtiunculam, quæ in prima parte tractata erat a quibuſdam, Non illi utique fuiſſe opus & conſcia, ſic tranſcurrit: Ajebat, inquit, tota actione rea hæc, Quam conſciam habueram? ego negabam illi opus fuiſſe: ajebam, In eadem domo eras, venenum notum erat, novercæ occaſio facilis conviventi, non eras ſuſpecta, nemo te timebat propter ſororem. Ex altera parte hoc uſus eſt colore: Novercam video venenum dediſſe, ut filia ſua ſola heres eſſet: eandem illi & conſciam fuiſſe veneficii, & cauſam. Omnes declamatores ajebat voluiſſe aliquid novi dicere, eo loco quo nominabat noverca filiam conſciam. dixit, inquit, *Hybrea*: *a* Τί οὖν; ἐψεύσατο κατὰ τῆς ἰδίας θυγατρός; οὐκ, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς. Hanc ſententiam *Fuſcus Arellius* cum eſſet ex Aſia, non caſu dixit, ſed tranſtulit ad verbum quidem. Quid ergo? inquit. mentita eſt de filia ſua? immo de mea. Modeſtius hanc ſententiam vertit *Haterius*: Quid ergo? mentita eſt, quæ nihil lamentabatur de accuſatoris ſui filia? *Ceſtius* dixit: Nominavit privigni ſui ſororem. *Albutius* dixit: Quid habuit quod dubitaret, an parceret filiæ ejus a quo occidebatur, ſorori ejus quem occiderat? *Triarius* dixit: Quid ergo mater mentita eſt? tolle matris nomen, poſt damnationem noverca eſt. *Blandus* dixit: Nominabo iſtam quæ patri affuit, iſtam, quæ mortuo fratre ac matre non flevit. *Silo Pompejus* dixit: Filia, inquit, mihi conſcia eſt. poſt hoc, eundem vultum ejus notavi, quem videram moriente privigno. *Montanus Votienus* Marcellum Marcium amicum ſuum, cujus frequenter mentionem in ſcriptis ſuis facit, tanquam hominis diſerti, ajebat hanc

di-

dixiſſe ſententiam: Invenit quomodo damnata accuſaret, moriens occideret, torta torqueret. non eſt hoc indicium, ſed alterum novercæ veneficium. *Latro* dixerat, cum deſcripſiſſet tormenta: Inſtabam ſuper caput non accuſator, ſed tortor: ipſe ignes ſubiiciebam, ipſe ad intendendum eculeum manus admovebam. ego non bibam ſanguinem iſtius, non eruam oculos? filiam mihi eripuit: niſi citius illam oppreſſiſſem, & filiam abſtuliſſet. *Triarius* dixit: Cum accuſarem, objeci veneficium. In ultima parte inter preces meas excitavi puellam ad ultionem fratris ſui. Hæc res maxime, Judices, movit, hæc maxime novercam offendit. *Albutius* dixit. Poſtquam nominavit filiam, ad me reſpexit: videlicet ut ſciret, an ſatis torſiſſet. *Nicetes* egregie dixit in hoc eodem loco: *ὁ συνοῖδ' ἐμοὶ, φησὶν ἡ θυγάτηρ, καὶ προσέθηκεν ἐκ πίτη*. *Montanus* cum diceret illum locum, quamvis ſceleratos parentes, velle tamen innocentes liberos ſuos eſſe, dixit: poteſt iſta filiam veneficam fingere, ſi poteſt facere. difficilius eſt filios inquinare, quam perdere. & illud: Favete ſæculo, Judices, cum ingentia ſcelera ferat, ne etiam immatura tulerit. favete. nullum ſcelus commiſſum ſit, niſi quod ſolet. favete, ut potius non deſierit noverca parricidium facere, quam ſoror cœperit. Damnare illam potui, effugere non potui. Sero feciſti noverca. ſi hoc ante dixiſſes, potuiſti prævaricationem paciſci. recte cum damnareris, animoſa eras. recte nihil potes facere. ſi qua fides, accuſator inſidias reæ timui, nuſquam a ſinu meo dimiſi puellam, ipſe omnes prægustavi cibos. O incauta futuri mortalitas! poſtquam ad tortorem perduxi novercam, timere de filia deſii.

Color. Omnes illo colore uſi ſunt, nominatam a noverca filiam in dolorem patris,

Gal-

Gallio plura dixit: Fortaſſe, inquit, hanc nominavit, ut veros conſcios celaret: fortaſſe, ut quia acerrime inſtabat accuſator, hoc metu territus finem tormentis imponeret: fortaſſe in dolore tormentorum ſtupefacta neſcivit quid loqueretur. Noviſſime dixit, Fortaſſe in hoc, ut quæ pœnas veneficii dabat, accuſationis exigeret. Illum ſenſum adjecit: Ex meis hoc affectibus æſtimo. cum tum ira, tum odio furerem, circumſpiciebam omnes ultionis vias, oblitus innocentiæ. ſi proprios habuiſſet liberos noverca, occidiſſem. In hanc ipſam quotiens impetum facere volui? ſed propter hoc a me tuta erat, quod a matre non erat.

GRÆCA EXPLETA.

a Quid igitur? in ſuam filiam mentitus eſt? non; verum in meam.

b Conſcia mihi ſum, ait filia. Et exinde adjecit.

Digitized by Google

LIBER QUINTUS.

Seneca Novato, Senecæ, Melæ Filiis S.

QUOD ultra mihi moleſti ſitis, non eſt. Interrogate, ſi qua vultis, & ſinite me ab iſtis juvenilibus ſtudiis ad ſenectutem meam reverti. Fatebor vobis, jam res tædio eſt. Primo libenter aſſilui, velut optimam vitæ meæ partem mihi reducturus: deinde jam pudet, quandiu non ſeriam rem agam. Scholaſtica ſtudia leviter tractata delectant: contrectata & propius admota, faſtidio ſunt. Sinite ergo me ſemel exhaurire memoriam meam, & admittite vel adactum jurejurando, quod affirmem dixiſſe me quæ ſcivi, quæque audivi, quæque ad hanc rem pertinere credidi. Pertinere autem ad rem non puto, quomodo L. Magius gener T. Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore ſuum populum habuit, cum illum homines non in ipſius honorem laudarent, ſed in ſoceri ferrent: quomodo L. Aſprenas, aut Quinctilianus declamaverit: transeo iſtos, quorum fama cum ipſis extincta eſt. De Scauro ſi me interrogatis, cum illum mecum audieritis, iniqui eſtis. Non novi quenquam, cujus ingenio P. R. pertinacius ignoverit. Dicebat negligenter ſæpe cauſam in ipſis ſubſelliis: ſæpe dum amicitur, dicebat: deinde litiganti ſimilior quam agenti, cupiebat evocare aliquam vocem adverſariorum, & in altercatione vires ſuas noverat. Nihil erat illo venuſtius, nihil paratius: genus dicendi antiquum, verborum quoque non vulgarium gravitas, ipſe cultus habituſque corporis mire ad auctoritatem oratoriam aptatus. Sed ex iis omnibus ſcire poſſes, non quantum oratorem præſtaret Scaurus, ſed quantum de-

ſe-

ferret. Pleræque actiones malæ, in omnibus tamen aliquod magni neglectique ingenii veſtigium extabat. raro aliqua actio bona, ſed quam fortunæ imputares. Sed illum longa, immo perpetua deſidia eo perduxerat, ut nihil curare vellet, nihil poſſet. Orationes ſeptem edidit, quæ deinde ſenatuſconſulto combuſtæ ſunt. Bene cum illis ignis egerat. Sed extant libelli, qui cum fama ejus lugent, multoque diſſolutiores ipſis actionibus. Illas enim cum deſtituerit cura, calor adjuvat: ii caloris minus habent, negligentiæ non minus. Declamantem audivimus, noviſſime quidem cum M. Lepido ita, ut quod difficillimum erat, ſibi diſpliceret. De Labieno interrogatis? Declamavit non quidem populo, ſed egregie. Non admittebat populum: & quia nondum hæc conſuetudo erat inducta, & quia putabat turpe ac frivolæ jactationis. faciebat enim cenſorium ſupercilium, cum alius animo eſſet. Magnus orator, qui per multa impedimenta eluctatus, ad famam ingenii confitentibus magis hominibus pervenerat, quam volentibus. Summa egeſtas erat, ſumma infamia, ſummum odium. Magna autem debet eſſe eloquentia, quæ invitis placeat, cum ingenia favor hominum oſtendat, favor alat; quantam vim eſſe oportet, quæ inter obſtantia erumpat? Nemo erat, quin cum homini omnia objecerat, ingenio multum tribueret. Color orationis antiquæ, vigor novæ. Cultus inter noſtrum ac prius ſæculum medius, ut illum poſſet utraque pars ſibi vindicare. Libertas tanta, ut libertatis nomen excederet: ut quia paſſim ordines hominesque laniabat, Rabienus vocaretur. Animus per vitia ingens, & ad ſimilitudinem ingenii ſui violentus, & qui Pompejanos ſpiritus nondum in tanta pace poſuiſſet. In hunc primum excogitata eſt nova pœna. effectum eſt

Digitized by Google

enim per inimicos, ut omnes ejus libri incenderentur. Res nova & inſueta, ſupplicia de ſtudiis ſumi. Bono hercule publico iſta in pœnas ingenioſa crudelitas poſt Ciceronem inventa eſt. Quid enim futurum fuit, ſi ingenium Ciceronis triumviris libuiſſet proſcribere? Sunt dii immortales lenti quidem, ſed certi vindices generis humani, & magna exempla in caput invenientium regerunt: ut juſtiſſima patiendi vice, quod quiſque alieno excogitavit ſupplicio, ſæpe excipiat ſuo. Quæ vos dementiſſimi homines tanta vecordia agitat? parum videlicet in pœnas notæ crudelitatis eſt. conquirite in voſmetipſos nova, quibus pereatis: & ſi quid ab omni patientia rerum natura ſubduxit, ſicut ingenium memoriamque nominis, invenite quemadmodum perducatis ad eamdem rem corporis mala. Facem ſtudiis ſubdere, & in monumenta diſciplinarum animadvertere, quanta & quam non contenta certa materia ſævitia eſt! Dii melius, quod eo ſæculo iſta ingeniorum ſupplicia cœperunt, quo & ingenia deſierunt. Ejus qui hanc in ſcripta Labieni ſententiam dixerat, poſtea viventis adhuc ſcripta combuſta ſunt: jam non malo exemplo, quia ſuo. Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec ſuperſtes eſſe ingenio ſuo voluit, ſed in monumenta ſe majorum ſuorum ferri juſſit, atque ita includi: veritus ſcilicet, ne ignis qui nomini ſuo ſubjectus erat, corpori negaretur: non finivit tantum ſe ipſe, ſed etiam ſepelivit. Memini aliquando cum recitaret hiſtoriam, magnam partem convolviſſe, & dixiſſe: Hæc quæ tranſeo, poſt mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus extimuit? Caſſii Severi, hominis Labieno junctiſſimi belle dicta res ferebatur. Illo tempore quo libri Labieni ex S. C. urebantur: Nunc me, inquit, vivum uri oportet,

tet, qui illos edidici. Monſtrabo vobis bellum libellum, quem a Gallione veſtro petatis. Recitavit reſcriptum Labieni pro Batyllo Mecænatis, in quo ſuſpicietis adoleſcentis animum, illos dentes ad mordendum provocantis. Puto jam nihil, quod interrogetis, reſtat. Muſa rhetor, quem interdum ſoletis audire, licet Mela meus contrahat frontem, multum habuit ingenii, nihil cordis. Omnia uſque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra ſanitatem, ſed extra naturam eſſent. Quis enim ferret hominem de ſiphonibus dicentem, *Cœlo repluunt*: de ſparſionibus, *Odoratos imbres*: & in cultum viridium, *Cælatas ſilvas*: & in pictura, *Nemora ſurgentia*? Aut illud quod de ſubitis mortibus memini eum dicentem, cum vos me illo perduxiſſetis; Quicquid avium volitat, quicquid piſcium natat, quicquid ferarum diſcurrit, noſtris ſepelitur ventribus? Quære nunc, cur ſubito moriamur: mortibus vivimus. Non ergo, & ſi jam manumiſſus erat, debuit de corio ejus nobis ſatisfieri. non ſum ex judicibus ſeveriſſimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Multa donanda ingeniis puto: ſed donanda vitia, non portenta ſunt. Si qua tamen tolerabiliter dicta ſunt, non ſubtraham. ne plura videantur, vel ſubjicietis vos. Oſcus non incommode dixit, ſed ſibi nocuit, dum nihil ſine ſchemate dicere cupit. oratio ejus non figurata erat, ſed prava. Itaque non inurbane Pacatus rhetor, cum illi Maſſiliæ mane occurriſſet, ſchemate illum ſalutavit. Poteram, inquit, dicere: Ave Oſce. Ipſe ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingeniis inurendas. Nulli non impreſſit aliquid, quod effugere non poſſet. Ille Paſſieno, prima ejus ſyllaba in Græcum mutata, obſcœnum nomen impoſuit, declamatori ſubtili, ſed arido. Ille Sparſo dixit,

ſcholam communem cum rhetore quodam habenti: Tu potes controverſiam intelligere, qui non intelligis te laterem lavare ? Sparſus autem dicebat valenter, ſed dure. Ad imitationem Latronis ſe direxerat: non tamen unquam ſimilis illi erat, niſi cum eadem diceret. Utebatur ſuis verbis, Latronis ſententiis. Cum Baſſo certamen illi fuit, quem vos quoque audiſtis, homine diſerto: cui demptam velim quam conſectabatur amaritudinem & ſimulationem actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quam ubi ſcholaſticus quod non novit, imitatur. Amabam itaque Capitonem, cujus declamatio eſt de Popilio hæc, quæ meo Latroni ſubjicitur. Bona fide Scholaſticus erat. in his declamationibus quæ illi bene ceſſerunt, nulli non poſt primum Tetracolon præferendus. Primum Tetracolon quorum faciam, quæritis? Latronis, Fuſci, Albutii, Gallionis. Hi quotiens conflixiſſent, penes Latronem gloria fuiſſet, penes Gallionem palma: reliquos, ut vobis videtur, componite. Ego vobis omnium feci poteſtatem. hos minus nobiles ſinite in partem abire. Paternum, Moderatum, Fabium, & ſi quis eſt nec clari nominis, nec ignoti. Dum in his ad ſatietatem veſtram me præſtiterim, permittite me mihi, & aliquos, quos non noſtis, ex ſinu proferre: quibus quo minus ad famam pervenerint, non ingenium defuit, ſed locus. Bene declamavit Gavius Silo: cui Cæſar Auguſtus, cum frequenter cauſas agentem in Terracinenſi colonia vidiſſet, plenum teſtimonium reddidit. dixit enim, Nunquam audivi patremfamilias diſertiorem. Erat qui patremfamilias præferret, oratorem ſubduceret. Partem enim eloquentiæ putabat, eloquentiam abſcondere. Solebat declamare ſtudioſe Turrinus Clodius, cujus filius fraterno vobis amore conjunctus eſt,

ado-

adoleſcens ſummæ eloquentiæ futurus, niſi mallet exercere quantum habet, quam ſequi quantum conſequi poſſet. Sed Turrinus Clodius multum de viribus remiſerat, dum Apollodorum ſequitur, & ſummam legem dicendi eum putat. Tantum tamen illi ſuperfuit virium, quantum valeret, etiam ſi ars abeſſet. Sententias dicebat excitatas, inſidioſe aliquid petentes. Nunquam non de colore Latroni controverſiam fecit. Latro nunquam ſolebat diſputare in convivio, at aliquando declamare ex tempore ſolebat. Dicebat quoſdam eſſe colores, prima facie duros, aſperos: eos non poſſe, niſi actione probari. Negabat itaque ulli placere poſſe, niſi totum noſſent ſe, & ſuas vires, & illarum fiducia aliis metuenda & prærupta evadere. Multa ſe non perſuadere judici, ſed auferre. Turrinus contra nihil probare, niſi tutum: non quia imbecillus erat, ſed quia circumſpectus. cauſas nemo propoſuit diligentius, nemo reſpondit paratius: & pecuniam itaque & dignitatem, quam primum in provincia Hiſpania habuit, eloquentiæ debuit. Natus quidem erat patre ſplendidiſſimo, avo D. Julii hoſpite: ſed civili bello attenuatæ domus nobilis vires excitavit, & ita ad ſummam perduxit dignitatem, ut ſi quid illi defuit, ſcias locum defuiſſe. Inde filius quoque ejus, id eſt, meus (nunquam enim illum a vobis diſtinxi) habet in dicendo paternam diligentiam, quæ vires ex induſtria retundit. Hoc & in ipſo genere vitæ ſequitur, ad ſumma evaſurus juvenis, niſi modicis contentus eſſet. ideo dignus eſt, cujus tam modeſtis cupiditatibus fortuna præſtet fidem: Horum nomina non me a nimio favore, ſed a certo poſuiſſe judicio ſcietis: cum ſententias eorum retulero, aut pares notiſſimorum auctorum ſentententiis, aut præferendas.

CONTROVERSIA XXX.

Lugens pauperis filius divitem ſequens.

Lex. *Injuriarum ſit actio.* Thema. *Quidam cum haberet filium, & divitem inimicum, occiſus, inſpoliatus inventus eſt. Adoleſcens ſordidatus divitem ſequebatur. Dives eduxit eum in jus, & poſtulavit, ſi quid ſuſpicaretur, accuſaret ſe. Pauper ait, Accuſabo, cum potero: & nihilominus ſordidatus divitem ſequebatur. Cum peteret honores dives, repulſus eſt. Accuſat injuriarum pauperem.*

PRO PAUPERE. *Vibii Galli*. Gratias diviti, quod quos odit, reos jam facere contentus eſt. interdiu publico nobis interdicitur: quærite quid nocte fiat. Non ambulabis, inquit, eadem via qua ego, non calcabis veſtigia mea, non offeres delicatis oculis ſordidatam veſtem, non flebis invito me, non tacebis: perieramus, ſi hic magiſtratus eſset. *Albutii Sili*. Quod ſordidatus fui, luctus eſt: quod flevi, pietas eſt: quod non accuſavi, timoris eſt: quod repulſus eſt, veſtrum eſt. Non taceam, qui adhuc vivo, quod tacui? Noſtis populi loquacis ſuſpiciones. Quare iſte honores illo vivo nunquam petiit? ego vero omnes quæſo, omnes ut me in inquiſitionem paternæ mortis adjuvent: & ad tua genua dives veniſsem, niſi timerem, ne invidiam tibi fieri diceres: & jampridem hoc animo ſequor, occaſionem loquendi capto: nec mehercules poſsum dicere, inhumanitate tua fieri quod non audeo: ſed vitium me meum ſequitur. Taceo. utinam hoc vitium habuiſset & pater. dum libere loquitur multos offendit: neque te puto ſolum in civitate habuit inimicum.

Ut

Digitized by Google

Ut iſte ait, cauſam meam populo probavi. *Julii Baſſi*. Quando autem iſtis divitibus non ſordidati ſumus? accuſa, inquit, pauper divitem, egens candidatum. ego accuſem? ambulare mihi meo arbitrio non licet. In jus vocavit. Accuſa, inquit: reum me perage, perora. quis acccuſare ſic loquentem poteſt? Cur, inquit, me ſequeris? quaſi aliud iter pauperes, aliud divites habeant. *Ceſtii Pii*. Non eſſem reus, ſi accuſaſſem. barba demiſſa, ſordidatus cum criminibus meis ad vos veni. Omnia licet fiant, non deſinam inquirere percuſſorem: & fortaſſe jam inveni. Quam ſubito pater meus in media civitate: Quid me intueris? quid obſervas? quid dicam? ſubductus eſt. *Arellii Fuſci Patris*. Incedere magno comitatu, ſplendido cultu, non eſt fortunæ meæ: iſta divites poſſunt: ſatis eſt, ſi vivimus. Cum ſpoliatum cadaver non ſit, quis, fuerit percuſſor, neſcio. quiſquis fuit, quaſi dives ſpolia contempſit. Quare, inquit, me ſequeris per publicum? facinus indignum commiſſum eſt: dives & pauper per eadem veſtigia inceſſimus. *Oſci*. Acccuſa, inquit, ubi eſt qui primo cœperat? Vellem pater meus quoque a te non diſceſſiſſet, viveret. Quare, inquit, me reum non facis? quia accuſatorem me non times, mortuo patre meo. metuo enim ne quis injuriam ſibi fieri putet, ſi dixero occiſum. Occiſus eſt pater meus: a quo? ſi permittis, neſcio. *Junii Gallionis*. Quid iſte accuſanti feciſſet, qui perſequitur tacentem? cur non agis? quia vis tecum agi. Numquid nunc tibi injuriam facio, ſordidatus? quod reo licet, lugenti non licet? Quid potui patri meo minus præſtare? in honorem ejus veſtem mutavit. *Fulvii Sparſi*. Sordidatus es, inquit, fles. hoc dicis; Pauperis occiſi filius pauper es. Pater meus in media civitate ſal-

Digitized by Google

vis legibus occiſus eſt. quis hoc ſine lacrymis narrare poſſit? non deponam has ſordes, niſi invenero cui induam. Quis occidit patrem meum? neſcio. nihil amplius teſtari poſſum quam hanc vocem meam: Adhuc neſcio. Delibero interim, ut induam veſtem quam patri meo reliquit percuſſor. Cur me ſequeris? magiſtratus poſt terga ſua non ſummovet. *Argentarii*. Non vis patrem meum fleam! laceſſere nos ultro non ſolebat. *Clodii Turrini Patris*. Quare, inquit, ſordes ſumpſiſti? quid igitur? ne lugebo quidem quem vindicare non poſſum; nulli injuriam facio niſi patri, quem adhuc tacitus fleo. *Porcii Latronis*. Cujus neceſſarius, ita crudeliter interempti patris dolor eſt. Nihil fortius eſt, quam quod gemit. Accuſa, inquit, me, unde tam ſecurus es? inveniſſe videris, quis alius occiderit. Non erat præda quam graſſator ſequeretur, ſed erat virtus ſumma, firmiſſimum ignoti munimentum, contumax adverſus faſtidium divitiarum innocentia. Hæc ab inimico petita ſunt ſpolia. Neſcio quomodo miſerum eſſe interdum in miſeria juvat, & plerumque omnis dolor per lacrymas effluit. Nimium funere noſtro exultat. Non ſolebat vivo illo provocare nos ut reus fieret. Si quis omnium mortalium miſeriarum inter neceſſarias ſuper occiſum patrem lacrymas, increditam adhuc inertiam miratus eſt, in hac indignitate præſentis periculi omnem ſuam ponat admirationem. Si pauper accuſandi divitis animos non ſumpſit, miramini? quia tacet, reus eſt. Per has lacrymas, per hunc ſqualorem, per hæc neceſſaria omnibus periclitantibus inſtrumenta, non invidioſum veſtræ miſericordiæ præmium petimus, ut abſoluto ſic eſſe tanquam reo liceat. Potens iſte & gratioſus, &, quod ne ipſe quidem negat, dives fuit, & qui nihil unquam ſibi

pu-

putaret timendum, etiam reo. Creſcere deinde in dies odium alterius impotentia, alterius libertate. Dives nihil aliud quam nos pauperes exiſtimare, nos nihil aliud quam innocentes, inter quotidianas acies ſemper invicti. quis de noſtra interim morte cogitaverit, neſcio: quod diſſimulari non poteſt, ſcio quis optaverit: Venit iſte cum turba clientium & paraſitorum, & adverſus paupertatem totam regiam ſuam effundit. Cur me non accuſas? non poſtulas? vix temperabat quin diceret: Quid ego in te accuſatorem non audeam, qui occidendum eum curavi, qui tantum mecum litigaverat? Civitates plerunque finitimæ inter repentinam diſcordiam bello tument. Inter civilia bella tantum in ultionem ſatis eſt, quantum quiſque ad maledicendum occupavit. M. Cicero qua violentia in abſentiam Metelli ſtrepit? M. Cato Pulchro objiciente furtorum crimina, audivit. Quæ major indignitas eſſe potuit illius ſæculi, quam aut Pulcher accuſator, aut reus Cato? In Cn. Pompejum terra marique victorem fuit qui carmen componeret, uno, ut ait, digito caput ſcalpentem. Fuit aliquis qui licentia carminis tres auratos currus contemneret. M. Bruti ſacratiſſimam eloquentiam lacerat, cum quidam ejus civili ſanguine non inquinatas ſolum manus, ſed infectas ait: atque ille tamen cum tres conſulatus, ac tres triumphos ſcinderet, adeo non timuit, ne eſſet reus, ut etiam diſertus eſſe curaverit. Solus hic eſt in veſtra civitate innocentior Catone, nobilior Metello, fortior Pompejo.

DIVISIO. Latro ſic diviſit, An in re injuria ſit. Nulla, inquit, injuria eſt. Sordidatus ſum, inquam: multi faciunt. Omnia injuriæ genera comprehenſa ſunt. pulſare non licet, convicium facere contra bonos mores non licet. Hoc loco *Scaurus* dixit:

xit: Nova formula injuriarum componitur, quod nihil contra bonos mores fecit. Etiam ſi in re injuria eſt, An ſi non malo animo fecit, tutus ſit. An malo animo faciat. Hoc *Latro* in duas quæſtiones diviſit, An ſi credidit, ob hoc ipſum patrem ſuum occiſum, & propter hoc ſecutus eſt, ignoſcendum illi ſit: Deinde, An credidit. *Gallio* illam primam fecit quæſtionem: An quod liceat cuiquam facere, ſi faciat, injuria non teneatur. Licet, inquit, flere, licet ambulare qua velis, ſumere nihil, inquit, ut & alienum injuriarum facere. Sordidatus es, non queror: ſed ſi ſordes tuæ invidiam mihi concitant, queror.

Color. De colore quæſitum eſt. Quidam aperte invecti ſunt in divitem: quidam ex toto nihil dixerunt: quidam ſecuti ſunt mediam viam. Cum præter hæc nihil ſit, *Latro* volebat videri inveniſſe quartum genus, ut hoc modo in divitem diceret: Tu quidem non feciſti, ſed tamen ego habui cauſas propter quas poſſem decipi, & de te aliquid fruſtra ſuſpicari, quia inſpoliatus pauper inventus eſt. Hoc eſt autem medium illud genus, nec dimittendi divitem, nec accuſandi. Nam & dimittere non debet quem diſtulit: & accuſare ob hoc ipſum non debet, quia diſtulit. *Albutius* nihil dixit in divitem. Hoc colore declamavit: Committit injuriam, inquit, ſi quem non poſtulavit, accuſat. Quare, inquit, ſequeris me? ut aliquando mei miſerearis, ut deſinas afflictam domum perſequi, ut ſcias me in hoc habitu accuſare non poſſe, ut concupiſcas gloriam vindicatæ mortis. Tu ſolus potes, ſi voles, invenire quis occiderit; tu accuſare. At me quidam propter hoc ſuſpectum habent. Potes diſcutere iſtam ſuſpicionem: quære quis fecerit. Ut ſcias, inquit, te invidiam mihi facere: cum dixiſſem, Accuſa

ſa me: non negaſti te accuſaturum, ſed reſpondiſti, Accuſabo cum potero. Ignoſce mihi, non magis adhuc quemquam accuſare poſſum, quam abſolvere. quæro quis fecerit. Hæc levia argumenta ſunt, hæc vana ſunt quæ alios tangunt: quod inimicus eſt, quod ille inſpoliatus inventus eſt, non eſt quare accuſem, eſt quare ſuſpicer. *Rufus Vibius* hoc colore poſuit: Sordidatus ſum, lugeo: ſequor te, ut tutior ſim: timeo neſcio quem, illum qui patrem meum occidit. ſcio me, quamdiu tecum ſum, perire non poſſe. Dum hunc colorem ſequitur *Murrhedius*, ineptiſſime dixit: Quare te ſequor? pater meus quia ſolus inambulat, occiſus eſt. *Oſci* color non placuit Gallioni. Sequor, inquit, ut inveniam quis fecerit. hoc mecum cogito; Quiſquis eſt ille qui fecit, volet hoc inimico imputare; ad divitem veniet. Multo, inquit, hoc injurioſius eſt, ſi inquirendi cauſa facit, ſi non tantum in convicium, ſed periculum divitis ſequitur. *Gallio* ſubtiliter agendum putavit, & ad poſitionem controverſiæ colorem actionis dirigendum, ut diceret: Suſpicor a te patrem meum occiſum. quis enim illum alius oderat magis? quis impotens alius eſt? veſtem enim illius ſine dubio neſcio quis percuſſor non concupiſcebat. Dicet aliquis: Quid ergo? ſi inimicus eſt: protinus interfector eſt? non. ideo non accuſo. *Hiſpo Romanus* palam accuſavit, & dixit: Non cauſam ſibi deeſſe, ſed vires. etiam hanc ſententiam in procemio magno cum aſſenſu hominum dixit: Eum accuſatorem habeo, qui ſe reum non eſſe miratur. *Baſſus Julius* in hac controverſia dixit: Quare me ſequeris per publicum? facinus indignum, Judices, factum eſt, pauper & dives eandem terram calcamus. Conſectari autem ſolebat res ſordidas, & inveniebat qui illas unice

ſuſpiceret. Memini illum declamantem declaraſſe controverſiam de lenone, qui decem juvenibus denuntiavit, ne in lupanar accederent, & foveam igne repletam terra ſuperjecta obruit, in quam adoleſcentibus lapſis & conſumptis accuſatur Reipublicæ læſæ. Apud illum declamantem Albutius faſtidioſus auditor, eos quibus invidere poterat, admirabatur. Hanc Baſſi ſententiam non mehercules referrem, ſi canem ad oſtium alligaſſes. Idem Latronis illas ſententias ajebat tumidas magis eſſe quam fortes. Summa hominum admiratione circumferebantur. Lugent argumenta patres, & oſſa liberorum conjecturam dividunt. & illam: Producta ſacerdos tuam. & illam: Super cineres liberorum noſtrorum lupanar de quantum eſt. Ipſe utique laudabat: itaque docuerat. Nam in hac ipſa controverſia ne Baſſus quidem videbatur aliquid dixiſse ſordidius. dixit ipſe: Itane peribunt decem juvenes propter dipondios tuos? *Euctemon* a filii parte, cum patrem ſuum narraſset ſolum ſine comite oppreſsum & occiſum, dixit: *a* Διὰ τοῦτο ἀσφαλέςατόν ἐςι μετὰ πλουσίων περιπατεῖν. & idem: διὰ τί σιγῶ; ὁ πατήρ μου λέγων ἀπέθανεν. *Hermagoras* dixit; *b* κτίσωμεν ἰδίᾳ, ὦ πένητες, πόλιν· αἱ δὲ πλούσιοι τὴν αὑτῶν. Illud in narratione: *c* ὑπό τινος ἀνῃρέθη, οὐκ οἶδα. Ἔχει ἐχθροὺς φύσει τά τε ἀῤῥοῦςα γῆς, καὶ * τὸ ῥεῖν ὕδωρ γένηται. * al. v. c. καὶ ἡ ῥεῖν δυναμένην. *Artemon* dixit: *d* ὅταν εὕρω τὸν φονέα, τότ' ἐγγράψομαι. καὶ ποτὲ δεῖ αὖ εὕρω πένητα.

GRÆCA EXPLETA.

a Propterea tutiſſimum eſt cum divitibus ambulare.

Cur taceo? pater meus dicendo periit.

b Exſtruamus privatim, o inopes, civitatem: hi vero divites ſuam.

c A quo ſublatus ſit, neſcio. terra hoſtes habet tum ubi ab omni aquarum fluxu aliena eſt, tum & ubi ad aquæ fluxum apta nata eſt.

d Quando homicidam reperero, tunc appoſite accuſabo. & oportet tandem pauperem nanciſcar.

CONTROVERSIA XXXI.

Vir fortis non cedens forti patri.

Lex. *Vir fortis, quod præmium volet, optet. Plures judicio contendant.* Thema. *Pater & filius fortiter fecerunt. Petit pater a filio, ut ſibi cederet. ille non vult. judicio contendit. vicit patrem. petit pro præmio ſtatuam patri. pater ipſum abdicat.*

J*Unii Gallionis*. Quem optem hujus judicii eventum neſcio. cum crimen meum ſit, viciſſe. Videtis, quemadmodum in hoc quoque judicio opera ſua jactat: & miratur quiſquam, ſi hoc patre natus, gloriæ cupidior eſt? Faciles habetis partes, viros fortes jungite. Diſſidemus, quia nimium ſimiles ſumus. Cum exiremus in aciem, ajebat: Si adoleſcens eſſem, nemo pugnaret fortius. majorum quoque ſuorum virtutes referebat, ſed omnibus ſe præferebat. Cum ad ætatem tuam pervenero, non contendam cum ullo, quamvis ſi exemplum tuum ſequi voluero, etiam cum filio contendam. Quia patriæ judicium habeo, patris perdidi. Dicam abdicanti: Non luxuriabor, non amabo. hanc emendationem criminum meorum non poſſum promittere. ego vero pugnabo & fortiter, & fortiſſime. Vidi patrem jam ſenem loricam induentem: multum eſt pugnare cum exemplo. Judicium vocatur, quo

quo pater & filius ſpolia contulimus. Ecce amitto: ego tibi cedere poſſum, ſeni non poſſum. Quod contendi, legis: quod vici, judicium: quod pugnavi, patris eſt. volui cedere: concurrerunt juvenes, ætatis cauſa agebatur. Vici non filius patrem, ſed juvenis ſenem. Ego vici, ſed omnes patri gratulati ſunt. parui adoleſcens, magnis exemplis deceptus ſum, dum cogito mecum Horatium Etruſcas acies corpore ſuo ſummoventem, & Mucium in hoſtilia arma ruentem, & dum te, Deci, cogito, qui & ipſe noluiſti patri cedere. Tranſibo in ſubſellia tua, complectar invitum. licet repugnes, fortior ſum. *Fulvii Sparſi*. Neceſſe fuit mihi fortiter militare: pugnandum habebam non imperatori tantum, ſed patri. Si tu viciſſes, diceretur: Patri ceſſit: abdicationem enim timuit. Solebas enim ſemper optare, ut contingeret tibi habere filium meliorem. Judicium vocas duplicem domus noſtræ triumphum? *Clodii Turrini*. Tu Mucio diceres, Non eſt quod oſtendas iſtam manum? Tu Scipioni poſt deletam Carthaginem, Tace? loquax eſt virtus, nec oſtendit ſe tantum, ſed ingerit. Ajunt etiam nunc quidam, Pater ceſſit filio, & in hoc abdicat, ut verum videatur fuiſſe certamen. Opta pater, ut & a nepote vincaris. Poſtea, inquit, fortiter pugnare poteris. unde ſcio? vulneribus me ſenem feci. Quis te felicior? tu omnes viciſti, te filius. Quanto honeſtius modo pater & filius inter ſe contenderant, honeſtiorem facturus victum uter viciſſet. Dubito quid faciam. tace? ſed ſilentium videtur confeſſio. Narrem virtutes meas? ſed illud quoque novum accidit mihi, quod uni abdicato meas narrare non conceſſit. Proceſſi in aciem coram patre. Fortiter, inquit, pugna. Turpe eſt adoleſcenti, vinci a ſene. Avidus ſum gloriæ; hoc ſi vitium eſt, pa-

Digitized by Google

ternum eſt. fortis ſum: numquid improbas, pater? aut jam abdicabis, ſi viro fortiſſimo ſum fortior? dicam tamen audacter. Fortiſſimus ſum, nec timeo in ea civitate hoc crimen, in qua fortes etiam ſenes novimus. *Julii Baſſi*. Ad te quoque ignominiæ meæ pars redundat. Pudeat te pater, ſi a filio abdicando victus es. *Arellii Fuſci*. Ignoſce, juvenis erravi: ambitioſus non ero, cum ſenex fuero. *Gabii Silonis*. Utrum putas viciſſe? ego præmium tantum habeo, tu & præmium, & virum fortem. Permittente lege fecit, immo in eadem re & habet legem, & timet.

DIVISIO. *** Contra ait: Si quid fecit quod non licet, lex vindicabit, ſed quicquid licet, non oportet. Pater non queritur de ſcelere filii, ſed de officio. Deinde utatur quiſque ſua lege. tibi illud licuit, & mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. eſt aliqua lex, quæ filio patrem præferat? Si poteſt abdicari, etiam propter id quod lege permittente fecit: An abdicari etiam propter hoc non poſſit, quod præmium accepit. Non poteſt, inquit, in ea re privatim puniri, in qua publice honoratur. Eidem rei non poteſt præmium dari, & nota denuntiari. Cetera jura puto paterno imperio ſubjecta eſſe: hoc jus majus eſt ceteris, quod victoria de ſumma virtute quæritur. Non potes propter hanc legem filium abdicare, propter quam a filio victus es. Si poteſt abdicare, An debeat. hoc diviſit; An etiam ſi non debeat cum patre contendere, ignoſcendum tamen ſit, ſi adoleſcens gloriæ cupiditate lapſus eſt. Deinde, An contendere debuerit. Tum, inquit, & honeſtum certamen erat, & tutum. Quid enim eſt glorioſius quam aut virum fortem vincere, aut vinci a filio? ſi non debuiſſet contendere, non viciſſet. Et potuit fieri, ut ſi hic tibi
ceſ-

ceſſiſſet, alius quis ad certamen procederet? qui nunc non proceſſit; quia ſciebat nihil ſibi profuturum. ſi te viciſſet, cum deberet a filio tuo vinci, nulla laus tua fuiſſet. apparuiſſet enim illam victoriam non viri fortis fuiſſe, ſed patris. ſilentio virtutes noſtræ tranſiſſent: nunc illuſtratus es, dum conferuntur. *Turrinus* hoc loco belle dixit: Plures tibi invidere cœperunt, poſtquam victus es. Itaque novi generis res accidit. filius vicerat. omnes ajebant: O felicem patrem! Noviſſimam fecit quæſtionem, An etiam ſi quid judicio peccavit, præmio emendaverit. Hoc loco dixit *Gallio* illam ſententiam, quæ valde excepta eſt: Cum diu deprecatus eſſet, ait, ſi nihil profecero, quid me facturum putas? ad templum iturum, aut ad deos ſupplicem? ad tuas ſtatuas confugiam. *Silo Pompejus* tentavit & in hac controverſia illam quæſtionem, quam in omnibus virorum fortium abdicationibus putabat eſſe tenendam, An vir fortis abdicari poſſit. ajebat in nulla magis controverſia illam poſſe tractari. Non potes, inquit, eum abdicare, qui te poteſt vincere. Miraris, ſi patria lege ſubducitur, qua & comparatur & præfertur?

Color. Colorem pro adoleſcente *Gallio* illum dixit: Meæ, inquit juvenis, ætatis cauſa agi videbatur, cum dubitaret exaudiſſe quendam dicentem: Nihil agis: ego tibi cedo, illi non cedo. *Ceſtius* hoc colore uſus eſt, putaſſe ſe ipſi patri honeſtius hoc eſſe, certe domui; laudes utriuſque in foro inſpici. *Montanus Votienus* ait: Cognovi non quid imperares, ſed quid præcepiſſes: dixeras ſemper, cum me hortareris ad gloriam, ut nulli cederem. Invidioſa omnibus in illo judicio fortuna tua videbatur, cum quæreretur; utrum pugnaſſes felicius, an genuiſſes. Non eſt quod putes me viſum illis fortiorem; decepti ſunt,

pa-

pater; judicaverunt non quod erat, ſed quod te malle crediderunt. *Argentarius* ait: Occaſionem beneficii quæſtu non concupivi accipere; præmium habet alter, alter percipit. *Fuſcus Arellius pater* ait: Si navigare imperaſſes, per hibernos fluctus egiſſem ratem; ſi peregrinari, nihil fuiſſet jubente te durum. hanc rem imperabas difficilem forti viro, vinci. *Blandus* hoc colore narravit: Pater mihi objecit, quod illi una re non ceſſerim? Ego multiplicabo crimina mea. Nunquam illi quotiens recte faciendum fuit, ceſſi: ſemper volui videri frugalior, videri volui laborioſior. nam cum ad vires ventum erat, etiam ipſe cedebat: non ego illum vincebam, ſed ætas. *Turrinus* hoc colore uſus eſt: Volui, inquit, cedere, ſed erant qui dicerent, non licere. hoc enim modo legem ſaluberrimam tolli. Diſputaturi contra præmium patris videbantur, & dicturi: Non licet inter ſe cedere fortibus. non ipſorum tantum cauſa agitur, ſed publica. omnium intereſt ſcire, quis ſit fortiſſimus. His vocibus hominum miſſus ſum ad id certamen, in quo ad iſtum utraque pertineret victoria. Quid putatis me dicturum? fortiorem me viſum? falſum eſt. cum hoc quoque, quod ego fortis eram, iſtius eſſet. Quid ergo? quare vicerim, quæritis? Viſum eſt ad ruborem totius juventutis pertinere, neminem pugnaſſe fortius, quam ſenem. Et cum dixiſſet, ſe præmia in patrem contuliſſe: dixit, Vici te pater: ſed nempe vici tibi. *Albutius* hoc colore narravit: Noluit, inquit, videri per colluſionem patri titulum fortiſſimi viri contigiſſe. Non ceſſi ante judicium; ut in judicio cederem: & feci. Nihil aliud quam laudavi patrem, virtutes ejus retuli: viſus ſum propter hoc ipſum præmio dignus. *Silo Gabius* ait: Solebas mihi pater inter dignorum virorum

rorum exempla narrare quædam etiam domeſtica. ajebas autem: Patrem fortem virum habuiſti. vide ut tu ſis fortior. proceſſi tecum in aciem, nec illinc inulti redimus. omnis gloria in una domo erat. Jubebat Reſp. fortes viros recognoſcere: O quantam ego cupiditatem gloriæ in patre meo vidi, quam juvenilem! Contendere me vetabat imperio, jubebat exemplo. Ventum eſt in judicium: omnium quos ego novi, res invidioſiſſima: quærebatur de patre meo, utrum fortior eſſet, an felicior. *Oſcus* hoc colore narravit. Erant qui accederent, & dicerent: Roga patrem tuum: cedat tibi. non eſt utile Reipublicæ hoſtium excitare animos. excitabuntur, ſi ſcierint, neminem in hac civitate eſſe fortiorem quam ſenem. illi me coegerunt, quaſi tunc quoque aliquid præſtiturus eſſem Reipublicæ, venire in judicium; in quo quid habet? ego ſum judicatus junior. *Dento* dixit: Timeo ne ob hoc ipſum patri vilior fiam; ego ſciam an uſquam glorioſus ſit. *Triarius* hoc colore uſus eſt: In judicio volui tibi cedere, ut non imperaſſe videreris, ſed viciſſe, & ceſſi. defunctorie cauſam meam egiſſem? notum ſit illum cedere quia parum eſt illi, non putabat. *Nicetes* in hac controverſia dixit: *a* *Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς*, ΗΜΕΙΣ *ἡμῖν παρέστη τῷ τότε δικαστηρίῳ, οὐκ ἂν εἶπεν· τίς νύ μοι ἡμέρη ἥδε, θεοὶ φίλοι; νὴ Δία μάλα χαίρων· οἵ τ' ἀρετῆς περιδῆριν ἔχουσιν, εἶπον, μῶν ὅδε πατρὸς ἀμείνων.* *Scaurus* hunc ſenſum aliter dixit: O ſi avus meus intereſſet judicio, quam libenter ſpectaret & diſcordiam noſtram! Clamaſſet mihi: Non eſt quod cedas, ipſe mihi nunquam ceſſit. *Labienus* partem patris declamavit, & dixit quod etiam deſertoribus licet: Nolo habitare cum adverſario meo. non capit idem contubernium fortem virum & victum. Statuam, inquit, tibi poſui imo

mo ne poſſem unquam me victum oblivisci, ignominiam meam in æs incidiſti.

GRÆCA EXPLETA.

a An avus ille a natura datus, nobis adfuerit in eo quod tunc inſtitutum eſt judicio, non facile dixerit. Quæ mihi dies hæc, cari dii? per Jovem valde gaudebo. illi qui de virtute contentionem ſuſcipiunt, dixerunt, num hic patre melior?

CONTROVERSIA XXXII.

Demens quod mori coegerit filiam.

Lex. *Dementiæ ſit actio*. Thema. *Bello civili quædam virum ſecuta eſt, cum in diverſa parte haberet patrem, & fratrem. victis partibus ſuis, & occiſo marito, venit ad patrem. non recepta in domum, dixit, Quemadmodum tibi vis ſatisfaciam? Ille reſpondit: Morere. Suſpendit ſe ante januam ejus. Accuſatur pater a filio dementiæ.*

CONTRA PATREM. *Porcii Latronis*. Sic ſibi ſatisfieri ne victor quidem voluit: excuſavit victos, qui reſtituit. Quoniam repoſcis vitam, quam dediſti, accipe. Nullum fuit in proſcriptione mulieris caput. *Oſci*. Inquinaſti filiæ ſanguine penates. quanquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad ſe Cæſar Pompeji caput flevit, & hoc illi propter filiam præſtitit. *Arellii Fuſci*. Quemadmodum tibi vis faciam ſatis? Hoc ipſo ſatisfeciſſe debuerat puella. Filiam habuit adeo piam & in maritum & in patrem, ut alterum uſque in mortem ſecuta ſit: alteri etiam per mortem ſatisfecerit. quam periculoſe eum offendo, qui ſimul

ſimul iraſci cœpit, neſcit ignoſcere? *Clodii Turrini Patris*. Morere. Quid aliud meruerat, ſi ſatisfacere nollet? Niſi occupaſſes ſoror, fortaſſe pater tibi ſatisfeciſſet. Hoc certum habeo. unuſquiſque veſtrum ſuadebat puellæ: Ad iratum patrem venis: in quas potes te compone blanditias: roga, deprecare, ſi nihil proficies, habes quemadmodum cogas: morituram te denuntia. Hoc quod ignoviſti, victor, ad viros pertinet: illi tibi gratias agunt. nam fœminas, ne ſi iraſceremis quidem, proſcripſiſſes. Quare ſecuta es virum? Adeo tibi vetera exempla exciderunt bonarum conjugum, quibus filiam ſolebas ſanus hortari? Aliqua ſpiritum viri redemit ſuo: aliqua ſe ſupra ardentis rogum miſit. impendiſſet ſe puella viro, niſi ſervaſſet patri. *Fulvii Sparſi*. Filia ante limen paternum in cruore ſuo volutatur. quid exhorruiſtis? paterna ſatisfactio eſt. Noſtis domus noſtræ legem: aut dicendum mihi, aut moriendum eſt. Qualis eſt iſta ſatisfactio, qua filia exoratum patrem ſibi non ſentit? *Albutii Sili*. Utræ meliores partes eſſent, ſoli videbantur judicare dii poſſe. Si vis ſatisfacere mihi, morere. Quod ad me attinet, iraſcare malo. Si parricidium eſt, fuiſſe in diverſis partibus, nunquam defendiſſet apud Cæſarem Ligarium Cicero. Marce Tulli, quam leve judicaſti crimen, de quo confeſſus es! Dona filiam, ſi miſericors es, deprecanti: ſi hoſtis, edicto: ſi pater, naturæ: ſi judex, cauſæ: ſi iratus es, fratri. *Buteonis*. Ante ipſum limen domus deceſſit, ne dubitari poſſet, utrum marito periſſet, an patri. ubi ſtuduiſti? ubi audiſti? nego te iſtuc in bello didiciſſe. *Marillii*. Meruerat, inquit, mori, etiamnum accuſas? certe jam tibi ſatisfactum eſt. O novum monſtrum! irato victore vivendum eſt: exorato patre moriendum eſt. *Paſſieni*. Utinam interveniſſem, non ſatiſ-

Digitized by Google

tisfeciſſes ſola patri. Furioſum te dicerem, ſi pro genero non rogaſſes. Secutus eſt gener diverſas partes, uxor ſuas. *Labieni*. Hoc obſequio conſequatur denique, ut intra domum moriatur. M. Cato, quo viro nihil ſpecioſius civilis tempeſtas abſtulit, potuit beneficio Cæſaris vivere, ſicut Tullius, ſi voluiſſet. Optima civilis belli defenſio, oblivio eſt. *Muſæ*. Allato ad ſe capite Cn. Pompeji, Cæſar avertiſſe oculos dicitur: quod tu ne in morte filiæ quidem feciſti. *Cornelii Hiſpani*. Pervagata eſt illa crudelis belli fortuna omnem ordinem, & uſque ad ultimæ plebis ſupplicia deſcendit. nihil in civitate noſtra immune victoris iræ præter fœminas fuit. Hanc laudem miſeræ urbi ſervare licuit. At tu pater, ut victor inſanis. *Mentonis*. Semel repulſa iterum redit: iterum repulſa, tertio rogat: non fatigatur, ſcit exorari etiam hoſtes. O te crudelem, niſi jam tibi & pro genero ſatisfactum eſt. Non ignoro, in quanto periculo ſim; neſcit placari iratus. & hoc etiam ſi filiæ excanduit. *Triarii*. An non exorares victorem pro alio pater? Morere, inquit. Illi quoque quibus animadvertere in damnatos neceſſe eſt, non dicunt *Occide*, non *Morere*: ſed *Age lege*: crudelitatem imperii verbo mitiore ſubducunt.

Pars altera. *Turrinus Clodius* belle dixit: Nolite mirari ſi durioribus utar: non ſum proceſſurus ultra verba: minabor, deinde ignoſcam. fecit & victor.

DIVISIO. *Latro* uſus eſt in hac controverſia illa vulgata quæſtione: An poſſit agi cum patre ob ullam aliam rem, quam ob dementiam. Impotens ſum, immitis, non tamen demens. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Dic, Deſipis, nihil intelligis. ego ſanitatis meæ, ſi potuero, argumenta colligam: dicam in ſenatu non

ſtulte

ſtulte ſententiam. Quid tibi videor feciſſe dementer? Partes male egi? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiæ aliquis pater, etiam non demens, ob aliquod improbandum factum poteſt, an hic poſſit. Hoc in duo diviſit. An etiam ſi hoc animo dixit, ut filiam mori vellet, damnandus tamen non ſit. Hic accuſatio filiæ, contrarias partes a patre ſequentis, cum illam ipſo natura publicis excepiſſet malis. Animadvertit Manlius in filium, & victorem, animadvertit Brutus in liberos non factos hoſtes, ſed futuros. vide an ſub iis exemplis patri fortius tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit, ut eam mori vellet. Dixit, inquit, iratus, cum vellet caſtigare, non occidere. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, An non ob id puella perierit, quod pater illi tam dure reſponderit. Periit, inquit, propter deſiderium viri, alioquin unius verbi amaritudinem morte penſaſſet? Immo mulier præceps, temeraria, inſano flagrans amore & attonito, quæ virum patre relicto ſecuta fuerat, res viri conſecuta eſt. *Silo Pompeius* huic quæſtioni præponebat illam, ex qua in hanc tranſitus ſit: An etiam ſi propter hoc verbum patris periit, damnari tamen pater non debeat. nec enim eventus imputari debet cujuſque rei, ſed conſilium. Si poſt hoc verbum puella vixiſſet, nunquid patrem dementiæ damnare poſſes? atqui hoc verbo ſi quid factum eſt, non a patre, ſed a puella factum eſt. Non oportet autem illius temeritatem dementiam videri patris. Poſt hanc quæſtionem faciebat illam, An ob hoc perierit.

Color. Color a parte accuſatoris ſimplex eſt: ait patrem durum fuiſſe, crudelem, bono publico eum fuiſſe periturum. Dixit dure, inquit, eo vultu, ea affirmatione, ut videre-

deretur non jubere tantum, ſed occidere. Hoc loco dixit *Turrinus Clodius*: Hoc poſt bellum, immo poſt editum: & adjecit, Nunc intelligit Reſp. Imperator, quantum tibi debeat, cui ſine ſanguine ſatisfactum eſt. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupſiſſe. *Gallio* dixit: Nondum mihi videbatur ſcire quid meruiſſet. volui illam intelligere crimen ſuum. *Ceſtius* hoc loco: Contumaciter, inquit, rogavit, ſic quomodo & periit: non vultu demiſſo, non ſummiſſioribus verbis, nondum tanquam victa: nihil agnovi filiæ, nihil victæ. Primum quare ad me non fratrem ſuum miſit? an etiam fratri iraſcitur? *Argentarius*. Nos duces exoravimus, quorum liberi in diverſis partibus fuerant. diximus: Ignoſce nobis ſeveris eſſe, ſi licuerit eſſe ſecuris. Quid peccavi, quod filiam ex hoſtium caſtris venientem non primo verbo recepi? *Turrinus Clodius* ait: Volui fratrem ſorori dare beneficium. eo durius loquar, ut ille me pro ſorore ſua deprecetur. Primum quare me ſolum rogat, cum debeat duobus ſatisfacere? *Silo Gabius* dixit: Volui, inquam, mora torquere: ſine, inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitiſſimus quidem victor ſtatim ignovit. *Labienus* ait: Non ſum ſtatim exoratus: & ſi vixiſſet, non eſſem fractus primis vocibus ejus: ne tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus eſt. Noli mirari: facilius eſt ignoſcere bello quam parricidio. *Hiſpanus* de morte ejus hoc dixit: Iterum illam nobis vir abduxit. *Albutius*. Tuto me, ait, putavi loqui fortius. non dubitavi enim, quin frater illi dicturus eſſet: Non eſt quod timeas, exorabitur; ſi difficilior erit, illum ego rogabo. & ſi rogaſſes adoleſcens, feciſſem non magis tibi ego, quam ſorori tuæ maritus. *Montanus Votienus* dixit: Non eſt quod putes illam cecidiſſe ita pa-

patris: cui vixerat, periit. illa ſe cui addixit, impendit. Et eundem ſenſum in argumentis, cum dixit, non propter patrem illam periiſſe. Quid ergo, inquis? propter quem? Scis illam virum habuiſſe, pro quo mori poſſet.

CONTROVERSIA XXXIII.

Debilitans expoſitos.

Lex. *Reipub. læſæ ſit actio.* *Thema.* Quidam expoſitos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Reipub. læſæ accuſatur.

CONTRA DEBILITANTEM EXPOSITOS. *Porcii Latronis.* Æſtimate, quale ſit ſcelus iſtius, quo factum eſt, ne læſi patres liberos ſuos aut agnoſcant, aut recipiant. etiam confeſſas injurias tacent. Vectigalis iſtius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter iſtum miſericordes ſumus. Mendicares, niſi tot mendicos feciſſes. Effecit ſceleſtus iſte, ut novo more nihil eſſet miſerius expoſitis, quam tolli: parentibus, quam agnoſcere. *Caſſii Severi.* Huic cæci innitentes baculis vagantur? huic trunca brachia circumferuntur, huic convulſi pedum articuli ſunt, & torti tali: huic eliſa crura, illius inviolatis pedibus cruribuſque femina contudit: aliter in quemque ſæviens oſſifragus iſte, alterius brachia amputat, alterius enervat: alium diſtorquet, alium delumbat: alterius diminutas ſcapulas in deforme tuber extundit, & riſum in crudelitate captat. Produc agedum familiam ſemivivam, tremulam, debilem, cæcam, mancam, famelicam: oſtende nobis captivos tuos. Volo mehercules noſſe illum ſpecum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, illud

lud infantium ſpoliarium. Sua cuique calamitas tanquam ars aſſignatur. Huic recta membra ſunt: & ſi nemo obſtet naturæ, proceritas micabit. ita frangatur, ut homo ſe allevare non poſſit, ſed pedum crurumque reſolutis vertebris repet: huic extirpentur radicitus, huic ſpecioſa facies eſt. poteſt formoſus mendicus eſſe. reliqua membra invalida ſint, ut fortunæ iniquitas in beneficia ſua ſævientis magis hominum animos pervellat. Sine ſatellitibus tyrannus calamitates humanas diſpenſat. *Vibii Galli*. Intuemini debilia infelicium membra, neſcio qua tabe conſumpta: illi præciſas manus, illi erutos oculos, illi contractos pedes trax. Quid exhorreſcitis? ſic iſte miſeretur præter membra franguntur, ut unum ventrem impleant: &, o novum monſtrum, inteſt inlitur, debiles alunt. *Albutii Sili*. Perierint, inquit. ita non ſic infelicius ſuperſunt, quam perituri fuerant? Periſſent, inquit. interroga patres, utrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi illius, hujus præcidantur manus. Quanti ex his fortes viri? quanti tyrannicidæ? quanti futuri ſacerdotes? Nec puto incredibile, in hac fortuna loquor. certe ex hac turba origo Romanæ gentis apparuit. Egregius educator plus acceptum crudelitati, quam expenſum miſericordiæ refert. *Triarii*. Periſſent, inquit. Puto, experieris nos non eſſe crudeles, tamen nemo non noſtrum, cum iſtis ſtipem porrigeret, mortem precatus eſt. Surge tu debilis; conatur, & corruit. Surge tu mute: ſed quid excitaris? rogare non potes. Surge tu cæce: ſed ad quorum eas genua, neſcis. O te inter omnes debiles ante hoc judicium feliciſſimum, quod iſtum dominum non videbas: in hoc judicio infeliciſſimum, quod iſtum reum non vides. Expoſitos aluerunt etiam feræ, ſatis futuræ mites ſi præteriſſent. *Cornelii Hiſpani*. Ergo

quo pater & filius ſpolia contulimus. Ecce amitto: ego tibi cedere poſſum, ſeni non poſſum. Quod contendi, legis: quod vici, judicium: quod pugnavi, patris eſt. volui cedere: concurrerunt juvenes, ætatis cauſa agebatur. Vici non filius patrem, ſed juvenis ſenem. Ego vici, ſed omnes patri gratulati ſunt. parui adoleſcens, magnis exemplis deceptus ſum, dum cogito mecum Horatium Etruſcas acies corpore ſuo ſummoventem, & Mucium in hoſtilia arma ruentem, & dum te, Deci, cogito, qui & ipſe noluiſti patri cedere. Tranſibo in ſubſellia tua, complectar invitum. licet repugnes, fortior ſum. *Fulvii Sparſi*. Neceſſe fuit mihi fortiter militare: pugnandum habebam non imperatori tantum, ſed patri. Si tu viciſſes, diceretur: Patri ceſſit: abdicationem enim timuit. Solebas enim ſemper optare, ut contingeret tibi habere filium meliorem. Judicium vocas duplicem domus noſtræ triumphum? *Clodii Turrini*. Tu Mucio diceres, Non eſt quod oſtendas iſtam manum? Tu Scipioni poſt deletam Carthaginem, Tace? loquax eſt virtus, nec oſtendit ſe tantum, ſed ingerit. Ajunt etiam nunc quidam, Pater ceſſit filio, & in hoc abdicat, ut verum videatur fuiſſe certamen. Opta pater, ut & a nepote vincaris. Poſtea, inquit, fortiter pugnare poteris. unde ſcio? vulneribus me ſenem feci. Quis te felicior? tu omnes viciſti, te filius. Quanto honeſtius modo pater & filius inter ſe contenderant, honeſtiorem facturus victum uter viciſſet. Dubito quid faciam. tace? ſed ſilentium videtur confeſſio. Narrem virtutes meas? ſed illud quoque novum accidit mihi, quod uni abdicato meas narrare non conceſſit. Proceſſi in aciem coram patre. Fortiter, inquit, pugna. Turpe eſt adoleſcenti, vinci a ſene. Avidus ſum gloriæ; hoc ſi vitium eſt, pater-

Digitized by Google

ternum eſt. fortis ſum: numquid improbas pater? aut jam abdicabis, ſi viro fortiſſimo ſum fortior? dicam tamen audacter. Fortiſſimus ſum, nec timeo in ea civitate hoc crimen, in qua fortes etiam ſenes novimus. *Julii Baſſi*. Ad te quoque ignominiæ meæ pars redundat. Pudeat te pater, ſi a filio abdicando victus es. *Arellii Fuſci*. Ignoſce, juvenis erravi: ambitioſus non ero, cum ſenex fuero. *Gabii Silonis*. Utrum putas viciſſe? ego præmium tantum habeo, tu & præmium, & virum fortem. Permittente lege fecit, immo in eadem re & habet legem, & timet.

DIVISIO. *** Contra ait: Si quid fecit quod non licet, lex vindicabit, ſed quicquid licet, non oportet. Pater non queritur de ſcelere filii, ſed de officio. Deinde utatur quiſque ſua lege. tibi illud licuit, & mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. eſt aliqua lex, quæ filio patrem præferat? Si poteſt abdicari, etiam propter id quod lege permittente fecit: An abdicari etiam propter hoc non poſſit, quod præmium accepit. Non poteſt, inquit, in ea re privatim puniri, in qua publice honoratur. Eidem rei non poteſt præmium dari, & nota denuntiari. Cetera jura puto paterno imperio ſubjecta eſſe: hoc jus majus eſt ceteris, quod victoria de ſumma virtute quæritur. Non potes propter hanc legem filium abdicare, propter quam a filio victus es. Si poteſt abdicare, An debeat. hoc diviſit; An etiam ſi non debeat cum patre contendere, ignoſcendum tamen ſit, ſi adoleſcens gloriæ cupiditate lapſus eſt. Deinde, An contendere debuerit. Tum, inquit, & honeſtum certamen erat, & tutum. Quid enim eſt glorioſius quam aut virum fortem vincere, aut vinci a filio? ſi non debuiſſet contendere, non viciſſet. Et potuit fieri, ut ſi hic tibi ceſ-

ceſſiſſet, alius quis ad certamen procederet; qui nunc non proceſſit; quia ſciebat nihil ſibi profuturum. ſi te viciſset, cum deberet a filio tuo vinci, nulla laus tua fuiſset. apparuiſset enim illam victoriam non viri fortis fuiſse, ſed patris. ſilentio virtutes noſtræ tranſiſsent: nunc illuſtratus es, dum conferuntur. *Turrinus* hoc loco belle dixit: Plures tibi invidere cœperunt, poſtquam victus es. Itaque novi generis res accidit. filius vicerat. omnes ajebant: O felicem patrem! Noviſſimam fecit quæſtionem, An etiam ſi quid judicio peccavit, præmio emendaverit. Hoc loco dixit *Gallio* illam ſententiam, quæ valde excepta eſt: Cum diu deprecatus eſset, ait, ſi nihil profecero, quid me facturum putas? ad templum iturum, aut ad deos ſupplicem? ad tuas ſtatuas confugiam. *Silo Pompejus* tentavit & in hac controverſia illam quæſtionem, quam in omnibus virorum fortium abdicationibus putabat eſse tenendam, An vir fortis abdicari poſſit. ajebat in nulla magis controverſia illam poſse tractari. Non potes, inquit, eum abdicare, qui te poteſt vincere. Miraris, ſi patria lege ſubducitur, qua & comparatur & præfertur?

Color. Colorem pro adoleſcente *Gallio* illum dixit: Meæ, inquit juvenis, ætatis cauſa agi videbatur, cum dubitaret exaudiſse quendam dicentem: Nihil agis: ego tibi cedo, illi non cedo. *Ceſtius* hoc colore uſus eſt, putaſse ſe ipſi patri honeſtius hoc eſse, certe domui; laudes utriuſque in foro inſpici. *Montanus Votienus* ait: Cognovi non quid imperares, ſed quid præcepiſses: dixeras ſemper, cum me hortareris ad gloriam, ut nulli cederem. Invidioſa omnibus in illo judicio fortuna tua videbatur, cum quæreretur; utrum pugnaſſes felicius, an genuiſses. Non eſt quod putes me viſum illis fortiorem; decepti ſunt,

pa-

pater; judicaverunt non quod erat, ſed quod te malle crediderunt. *Argentarius* ait: Occaſionem beneficii quæſtu non concupivi accipere; præmium habet alter, alter percipit. *Fuſcus Arellius pater* ait: Si navigare imperaſſes, per hibernos fluctus egiſſem ratem; ſi peregrinari, nihil fuiſſet jubente te durum. hanc rem imperabas difficilem forti viro, vinci. *Blandus* hoc colore narravit: Pater mihi objecit, quod illi una re non ceſſerim? Ego multiplicabo crimina mea. Nunquam illi quotiens recte faciendum fuit, ceſſi: ſemper volui videri frugalior, videri volui laborioſior. nam cum ad vires ventum erat, etiam ipſe cedebat: non ego illum vincebam, ſed ætas. *Turrinus* hoc colore uſus eſt: Volui, inquit, cedere, ſed erant qui dicerent, non licere. hoc enim modo legem ſaluberrimam tolli. Diſputaturi contra præmium patris videbantur, & dicturi: Non licet inter ſe cedere fortibus. non ipſorum tantum cauſa agitur, ſed publica. omnium intereſt ſcire, quis ſit fortiſſimus. His vocibus hominum miſſus ſum ad id certamen, in quo ad iſtum utraque pertineret victoria. Quid putatis me dicturum? fortiorem me viſum? falſum eſt. cum hoc quoque, quod ego fortis eram, iſtius eſſet. Quid ergo? quare vicerim, quæritis? Viſum eſt ad ruborem totius juventutis pertinere, neminem pugnaſſe fortius, quam ſenem. Et cum dixiſſet, ſe præmia in patrem contuliſſe: dixit, Vici te pater: ſed nempe vici tibi. *Albutius* hoc colore narravit: Noluit, inquit, videri per colluſionem patri titulum fortiſſimi viri contigiſſe. Non ceſſi ante judicium; ut in judicio cederem: & feci. Nihil aliud quam laudavi patrem, virtutes ejus retuli: viſus ſum propter hoc ipſum præmio dignus. *Silo Gabius* ait: Solebas mihi pater inter dignorum virorum

rorum exempla narrare quædam etiam domeſtica. ajebas autem: Patrem fortem virum habuiſti. vide ut tu ſis fortior. proceſſi tecum in aciem, nec illinc inulti redimus. omnis gloria in una domo erat. Jubebat Reſp. fortes viros recognoſcere: O quantam ego cupiditatem gloriæ in patre meo vidi, quam juvenilem! Contendere me vetabat imperio, jubebat exemplo. Ventum eſt in judicium: omnium quos ego novi, res invidioſiſſima: quærebatur de patre meo, utrum fortior eſſet, an felicior. *Oſcus* hoc colore narravit. Erant qui accederent, & dicerent: Roga patrem tuum: cedat tibi. non eſt utile Reipublicæ hoſtium excitare animos. excitabuntur, ſi ſcierint, neminem in hac civitate eſſe fortiorem quam ſenem. illi me coegerunt, quaſi tunc quoque aliquid præſtiturus eſſem Reipublicæ, venire in judicium: in quo quid habet? ego ſum judicatus junior. *Dento* dixit: Timeo ne ob hoc ipſum patri vilior fiam; ego ſciam an uſquam glorioſus ſit. *Triarius* hoc colore uſus eſt: In judicio volui tibi cedere, ut non imperaſſe videreris, ſed viciſſe, & ceſſi. defunctorie cauſam meam egiſſem? notum ſit illum cedere quia parum eſt illi, non putabat. *Nicetes* in hac controverſia dixit: *a* Εἰ ὁ πάππος ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδοθεὶς, ΗΜΕΙΣ ἡμῖν παρέςη τῷ τότε δικαςηρίῳ, ὐκ αὖ εἶπεν· τίς νῷ μοι ἡμέρη ἥδε, θεοὶ φίλοι; νὴ Δία μάλα χαίρων· οἵ τ' ἀρετῇ περιδήριν ἔχυσιν, εἶπον, μὼν ὅδε πατρὸς ἀμείνων. *Scaurus* hunc ſenſum aliter dixit: O ſi avus meus intereſſet judicio, quam libenter ſpectaret & diſcordiam noſtram! Clamaſſet mihi: Non eſt quod cedas, ipſe mihi nunquam ceſſit. *Labienus* partem patris declamavit, & dixit quod etiam deſertoribus licet: Nolo habitare cum adverſario meo. non capit idem contubernium fortem virum & victum. Statuam, inquit, tibi poſui imo

mo ne poſſem unquam me victum obliviſci, ignominiam meam in æs inciſiſti.

GRÆCA EXPLETA.

a An avus ille a natura datus, nobis adfuerit in eo quod tunc inſtitutum eſt judicio, non facile dixerit. Quæ mihi dies hæc, cari dii? per Jovem valde gaudebo. illi qui de virtute contentionem ſuſcipiunt, dixerunt, num hic patre melior?

CONTROVERSIA XXXII.

Demens quod mori coegerit filiam.

Lex. *Dementiæ ſit actio.* Thema. *Bello civili quædam virum ſecuta eſt, cum in diverſa parte haberet patrem, & fratrem. victis partibus ſuis, & occiſo marito, venit ad patrem. non recepta in domum, dixit, Quemadmodum tibi vis ſatisfaciam? Ille reſpondit: Morere. Suſpendit ſe ante januam ejus. Accuſatur pater a filio dementiæ.*

CONTRA PATREM. *Porcii Latronis.* Sic ſibi ſatisfieri ne victor quidem voluit: excuſavit victos, qui reſtituit. Quoniam repoſcis vitam, quam dediſti, accipe. Nullum fuit in proſcriptione mulieris caput. *Oſci.* Inquinaſti filiæ ſanguine penates. quanquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad ſe Cæſar Pompeji caput flevit, & hoc illi propter filiam præſtitit. *Arellii Fuſci.* Quemadmodum tibi vis faciam ſatis? Hoc ipſo ſatisfeciſſe debuerat puella. Filiam habuit adeo piam & in maritum & in patrem, ut alterum uſque in mortem ſecuta ſit: alteri etiam per mortem ſatisfecerit. quam periculoſe eum offendo, qui ſimul

ſimul iraſci cœpit, neſcit ignoſcere? *Clodii Turrini Patris*. Morere. Quid aliud meruerat, ſi ſatisfacere nollet? Niſi occupaſſes ſoror, fortaſſe pater tibi ſatisfeciſſet. Hoc certum habeo. unuſquiſque veſtrum ſuadebat puellæ: Ad iratum patrem venis: in quas potes te compone blanditias: roga, deprecare, ſi nihil proficies, habes quemadmodum cogas: morituram te denuntia. Hoc quod ignoviſti, victor, ad viros pertinet: illi tibi gratias agunt. nam fœminas, ne ſi iraſcereris quidem, proſcripſiſſes. Quare ſecuta es virum? Adeo tibi vetera exempla exciderunt bonarum conjugum, quibus filiam ſolebas ſanus hortari? Aliqua ſpiritum viri redemit ſuo: aliqua ſe ſupra ardentis rogum miſit. impendiſſet ſe puella viro, niſi ſervaſſet patri. *Fulvii Sparſi*. Filia ante limen paternum in cruore ſuo volutatur. quid exhorruiſtis? paterna ſatisfactio eſt. Noſtis domus noſtræ legem: aut dicendum mihi, aut moriendum eſt. Qualis eſt iſta ſatisfactio, qua filia exoratum patrem ſibi non ſentit? *Albutii Sili*. Utræ meliores partes eſſent, ſoli videbantur judicare dii poſſe. Si vis ſatisfacere mihi, morere. Quod ad me attinet, iraſcare malo. Si parricidium eſt, fuiſſe in diverſis partibus, nunquam defendiſſet apud Cæſarem Ligarium Cicero. Marce Tulli, quam leve judicaſti crimen, de quo confeſſus es! Dona filiam, ſi miſericors es, deprecanti: ſi hoſtis, edicto: ſi pater, naturæ: ſi judex, cauſæ: ſi iratus es, fratri. *Buteonis*. Ante ipſum limen domus deceſſit, ne dubitari poſſet, utrum marito periſſet, an patri. ubi ſtuduiſti? ubi audiſti? nego te iſtuc in bello didiciſſe. *Marillii*. Meruerat, inquit, mori, etiamnum accuſas? certe jam tibi ſatisfactum eſt. O novum monſtrum! irato victore vivendum eſt: exorato patre moriendum eſt. *Paſſieni*. Utinam interveniſſem, non ſatiſ-

Digitized by Google

tisfeciſſes ſola patri. Furioſum te dicerem, ſi pro genero non rogaſſes. Secutus eſt gener diverſas partes, uxor ſuas. *Labieni*. Hoc obſequio conſequatur denique, ut intra domum moriatur. M. Cato, quo viro nihil ſpecioſius civilis tempeſtas abſtulit, potuit beneficio Cæſaris vivere, ſicut Tullius, ſi voluiſſet. Optima civilis belli defenſio, oblivio eſt. *Muſæ*. Allato ad ſe capite Cn. Pompeji, Cæſar avertiſſe oculos dicitur: quod tu ne in morte filiæ quidem feciſti. *Cornelii Hiſpani*. Pervagata eſt illa crudelis belli fortuna omnem ordinem, & uſque ad ultimæ plebis ſupplicia deſcendit. nihil in civitate noſtra immune victoris iræ præter fœminas fuit. Hanc laudem miſeræ urbi ſervare licuit. At tu pater, ut victor inſanis. *Mentonis*. Semel repulſa iterum redit: iterum repulſa, tertio rogat: non fatigatur, ſcit exorari etiam hoſtes. O te crudelem, niſi jam tibi & pro genero ſatisfactum eſt. Non ignoro, in quanto periculo ſim; neſcit placari iratus. & hoc etiam ſi filiæ excanduit. *Triarii*. An non exorares victorem pro alio pater? Morere, inquit. Illi quoque quibus animadvertere in damnatos neceſſe eſt, non dicunt *Occide*, non *Morere*: ſed *Age lege*: crudelitatem imperii verbo mitiore ſubducunt.

Pars altera. *Turrinus Clodius* belle dixit: Nolite mirari ſi durioribus utar: non ſum proceſſurus ultra verba: minabor, deinde ignoſcam. fecit & victor.

DIVISIO. *Latro* uſus eſt in hac controverſia illa vulgata quæſtione: An poſſit agi cum patre ob ullam aliam rem, quam ob dementiam. Impotens ſum, immitis, non tamen demens. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Dic, Deſipis, nihil intelligis. ego ſanitatis meæ, ſi potuero, argumenta colligam: dicam in ſenatu non

ſtulte

ſtulte ſententiam. Quid tibi videor feciſſe dementer? Partes male egi? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiæ aliquis pater, etiam non demens, ob aliquod improbandum factum poteſt, an hic poſſit. Hoc in duo diviſit. An etiam ſi hoc animo dixit, ut filiam mori vellet, damnandus tamen non ſit. Hic accuſatio filiæ, contrarias partes a patre ſequentis, cum illam ipſo natura publicis excepiſſet malis. Animadvertit Manlius in filium, & victorem, animadvertit Brutus in liberos non factos hoſtes, ſed futuros, vide an ſub iis exemplis patri fortius tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit, ut eam mori vellet. Dixit, inquit, iratus, cum vellet caſtigare, non occidere. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, An non ob id puella perierit, quod pater illi tam dure reſponderit. Periit, inquit, propter deſiderium viri, alioquin unius verbi amaritudinem morte penſaſſet? Immo mulier præceps, temeraria, inſano flagrans amore & attonito, quæ virum patre relicto ſecuta fuerat, res viri conſecuta eſt. *Silo Pompejus* huic quæſtioni præponebat illam, ex qua in hanc tranſitus ſit: An etiam ſi propter hoc verbum patris periit, damnari tamen pater non debeat. nec enim eventus imputari debet cujuſque rei, ſed conſilium. Si poſt hoc verbum puella vixiſſet, nunquid patrem dementiæ damnare poſſes? atqui hoc verbo ſi quid factum eſt, non a patre, ſed a puella factum eſt. Non oportet autem illius temeritatem dementiam videri patris. Poſt hanc quæſtionem faciebat illam, An ob hoc perierit.

Color. Color a parte accuſatoris ſimplex eſt: ait patrem durum fuiſſe, crudelem, bono publico eum fuiſſe periturum. Dixit dure, inquit, eo vultu, ea affirmatione, ut vide-

Digitized by Google

deretur non jubere tantum, ſed occidere. Hoc loco dixit *Turrinus Clodius*: Hoc poſt bellum, immo poſt editum: & adjecit, Nunc intelligit Reſp. Imperator, quantum tibi debeat, cui ſine ſanguine ſatisfactum eſt. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupſiſſe. *Gallio* dixit: Nondum mihi videbatur ſcire quid meruiſſet. volui illam intelligere crimen ſuum. *Ceſtius* hoc loco: Contumaciter, inquit, rogavit, ſic quomodo & periit: non vultu demiſſo, non ſummiſſioribus verbis, nondum tanquam victa: nihil agnovi filiæ, nihil victæ. Primum quare ad me non fratrem ſuum miſit? an etiam fratri iraſcitur? *Argentarius*. Nos duces exoravimus, quorum liberi in diverſis partibus fuerant. diximus: Ignoſce nobis ſeveris eſſe, ſi licuerit eſſe ſecuris. Quid peccavi, quod filiam ex hoſtium caſtris venientem non primo verbo recepi? *Turrinus Clodius* ait: Volui fratrem ſorori dare beneficium. eo durius loquar, ut ille me pro ſorore ſua deprecetur. Primum quare me ſolum rogat, cum debeat duobus ſatisfacere? *Silo Gabius* dixit: Volui, inquam, mora torquere: ſine, inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitiſſimus quidem victor ſtatim ignovit. *Labienus* ait: Non ſum ſtatim exoratus: & ſi vixiſſet, non eſſem fractus primis vocibus ejus: ne tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus eſt. Noli mirari: facilius eſt ignoſcere bello quam parricidio. *Hiſpanus* de morte ejus hoc dixit: Iterum illam nobis vir abduxit. *Albutius*. Tuto me, ait, putavi loqui fortius. non dubitavi enim, quin frater illi dicturus eſſet: Non eſt quod timeas, exorabitur; ſi difficilior erit, illum ego rogabo. & ſi rogaſſes adoleſcens, feciſſem non magis tibi ego, quam ſorori tuæ maritus. *Montanus Votienus* dixit: Non eſt quod putes illam cecidiſſe ita pa-

patris: cui vixerat, periit. illa ſe cui addixit, impendit. Et eundem ſenſum in argumentis, cum dixit, non propter patrem illam periiſse. Quid ergo, inquis? propter quem? Scis illam virum habuiſse, pro quo mori poſset.

CONTROVERSIA XXXIII.

Debilitans expoſitos.

Lex. *Reipub. læſa ſit actio.* *Thema.* Quidam expoſitos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Reipub. læſæ accuſatur.

CONTRA DEBILITANTEM EXPOSITOS. *Porcii Latronis.* Æſtimate, quale ſit ſcelus iſtius, quo factum eſt, ne læſi patres liberos ſuos aut agnoſcant, aut recipiant. etiam confeſsas injurias tacent. Vectigalis iſtius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter iſtum miſericordes ſumus. Mendicares, niſi tot mendicos feciſſes. Effecit ſceleſtus iſte, ut novo more nihil eſset miſerius expoſitis, quam tolli: parentibus, quam agnoſcere. *Caſſii Severi.* Huic cæci innitentes baculis vagantur? huic trunca brachia circumferuntur, huic convulſi pedum articuli ſunt, & torti tali: huic eliſa crura, illius inviolatis pedibus cruribuſque femina contudit: aliter in quemque ſæviens oſſifragus iſte, alterius brachia amputat, alterius enervat: alium diſtorquet, alium delumbat: alterius diminutas ſcapulas in deforme tuber extundit, & riſum in crudelitate captat. Produc agedum familiam ſemivivam, tremulam, debilem, cæcam, mancam, famelicam: oſtende nobis captivos tuos. Volo mehercules noſse illum ſpecum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, il-

lud

Digitized by Google

lud infantium ſpoliarium. Sua cuique calamitas tanquam ars aſſignatur. Huic recta membra ſunt: & ſi nemo obſtet naturæ, proceritas micabit. ita frangatur, ut homo ſe allevare non poſſit, ſed pedum crurumque reſolutis vertebris reptet: huic extirpentur radicitus, huic ſpecioſa facies eſt. poteſt formoſus mendicus eſſe. reliqua membra invalida ſint, ut fortunæ iniquitas in beneficia ſua ſævientis magis hominum animos pervellat. Sine ſatellitibus tyrannus calamitates humanas diſpenſat. *Vibii Galli*. Intuemini debilia infelicium membra, neſcio qua tabe conſumpta: illi præciſas manus, illi erutos oculos, illi contractos pede[illegible] Quid exhorreſcitis? ſic iſte miſeretur[illegible]t membra franguntur, ut unum ventr[illegible]npleant: &, o novum monſtrum, inte[illegible]litur, debiles alunt. *Albutii Sili*. Pe[illegible]nt, inquit. ita non ſic infelicius ſuperſunt, quam perituri fuerant? Periſſent, inquit. interroga patres, utrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi illius, hujus præcidantur manus. Quanti ex his fortes viri? quanti tyrannicidæ? quanti futuri ſacerdotes? Nec puto incredibile, in hac fortuna loquor. certe ex hac turba origo Romanæ gentis apparuit. Egregius educator plus acceptum crudelitati, quam expenſum miſericordiæ refert. *Triarii*. Periſſent, inquit. Puto, experieris nos non eſſe crudeles, tamen nemo non noſtrum, cum iſtis ſtipem porrigeret, mortem precatus eſt: Surge tu debilis; conatur, & corruit. Surge tu mute: ſed quid excitaris? rogare non potes. Surge tu cæce: ſed ad quorum eas genua, neſcis. O te inter omnes debiles ante hoc judicium feliciſſimum, quod iſtum dominum non videbas: in hoc judicio infeliciſſimum, quod iſtum reum non vides. Expoſitos aluerunt etiam feræ, ſatis futuræ mites ſi præteriſſent. *Cornelii Hiſpani*. Ergo

Digitized by Google

ſi illis temporibus iſte carnifex apparuiſſet, conditorem ſuum Roma non haberet . Timeo ne hoc proſit reo , quod nemo ex his quenquam videri vult ſuum . *Julii Baſſi* . Intuemini utramque partem , & ei ſuccurrite , quæ miſerabilior eſt . liceat videre mercenarios tuos . hic cæcus eſt , hic debilis, hic mutus. His tu mori non permittis? Vis in te judices more tuo miſericordes ſint , tuo exemplo? *Argentarii* . Quorum cum ubique audiantur preces , in ſua tantum cauſſa ceſſant. Adjiciamus aliquid ad quæſtum . deme huic oculos , illi manus . *Arellii Fuſci Patris* . Præcidatur , inquit , lingua . genus eſt rogand[illegible]are non poſſe . Miſeremini horum o[illegible]udices, quorum miſereri etiam ſing[illegible]tis . *Ceſtii Pii* . Ut hanc cauſam ſu[illegible]ne ab eis quidem rogatus ſum , [illegible]us ago. quid enim miſeri rogare ſciunt , niſi ſtipem ? quid infelix iſte peccavit aliud , quam quod natus eſt ? *Clodii Turrini Patris* . Age ſi quis agnoverit ſuum , petes alimenta , tanquam alueris? non eſt quod timeas , nemo agnoſcet . O miſerum , ſi quis alimenta ſuo dat , o miſerum , ſi negat ! Ita nos iſtis vindictam negaturos putas , quibus ne id quidem negamus, quod tibi daturi ſunt? Et quod eſt indigniſſimum , crudelis cum ſit , miſericordia publica alitur . Venite miſeri , & hodie primum vobis rogate . *Mentonis* . Errant miſeri circa parentum ſuorum domos : & fortaſſe aliquis a patre alimenta non impetrat . Nulli plus reddunt integra mancipia . Cur tu tam exiguum refers ? * & via eſt quas poterat : ut non rogares , ut non acciperes . ſpiritum tibi non relinquerem , niſi crudelior futurus eſſem tibi relinquendo . Tibi captura quotidiana non reſpondet . apparet te nondum hominibus ſatis miſerum videri . *Gavii Silonis* . Tu , inquit , in illa vicinia mendicabis,

tu ad limen accedes; & crudelis miſeris parentum domos demonſtrat. Hic non facile ſtipem impetrat? etiamnum aliquid illi detrahatur. *Junii Gallionis*. Serva oculos, ut videat quem roget; ſerva manus, ut habeat quibus ſtipem accipiat. Occurrunt nuptis omnia dira, fatis publicis auſpicia feralia. Feriatis maxime ac ſolemnibus & hilaritati dicatis diebus ſemianimes iſti greges oberrant. a te fortaſſe aliquis acceptam ſtipem portat ad deos. *Fulvii Sparſi*. Scio, Judices, variis quemque cauſis ad accuſandum ſolere compelli. quoſdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt, provocavit; alios odia & ſimultates protraxerunt: non dubito fuiſſe quoſdam qui præmium peterent: ego omnibus ceteros impellentibus cauſis vaco. Quæ enim gloria eſt in tam ſordido reo? quæ ſimultates, ut non eas quoque contraxiſſe pudeat? aut quod præmium, cum ſtimulant ii, qui ſe alere non poſſunt? Non is eſt qui rogare neſciat. etiam docere ſolet. Quos affectus veſtros optare debeam, neſcio; ſi miſericordiæ propiores fueritis, crimina rei vobis oſtendam, ſi verum fuerit. At reum hunc nos publice paſcimus. Exigitur a te talio. non habes totidem membra, quot debes. Lupa oblita feritatis placidior velut fœtibus ſuis præbuiſſe ubera fertur. Sic lupa venit ad infantes: expectemus hominem. Gratulor tibi Roma, quod in conditores tuos homo non incidit. Ergo cum de publica miſericordia cogitares, tam crudelis eſſe potuiſti? Proxima, inquit, die hic plurimum retulit: faciendus eſt huic ſimilis alter. hic ſatis retulit, fiat & alius miſer ad hoc exemplum. Ite nunc, inquit, & alimenta mihi quærite. Tu, inquit, qui oculos non habes, per oculos rogato. tu, inquit, qui manus perdidiſti, per manus rogato. Tu per illa membra quæ trahis debilia; per ea quiſque

quæ non habet, ambiat. O miſeros qui ſic rogant: miſeriores, qui ſic rogantur. Ecce, neſcio quis, Meus, inquit, filius ſi viveret, huic fortaſſis ſimilis eſſet. Num, inquit, ego meum tranſeo? Alius inquit: Potuit meus in eundem incidere dominum. quid ſi incidit? omnes omnibus conferunt, dum unuſquiſque timet ne ſuo neget.

Pars altera. Arellii Fuſci. Debilitaſti, inquit. plus illi patres nocuerant.

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit, An læſa ſit Reſp. Primum quod reip. crimen conſtare oportet. deinde tunc reum quæri. An læſa ſit Reſpub. non ſolet argumentis probari. Manifeſta ſtatim Reipub. damna ſunt, ſi muri diruti ſunt, ſi claſſis incenſa eſt, ſi exercitus amiſsus, ſi vectigalia diminuta. Hoc damnum quod tu objicis, non videbat. Dic mihi, quando remp. læſit? cum unum expoſitum debilitavit? atqui etiam qui occidit unum, non tamen Reip. læſæ tenetur reus, ſed cædis: etiam qui duos, etiam qui plures. Dic mihi, quis numerus efficiat, ut læſa videatur Reſp. Duo debilitantur, nondum Reſp. infantes perdidit, & infelices. Potuerunt, inquit, duces fieri: potuerunt etiam ſacrilegi eſse & homicidæ: potuerunt & perire. Attamen crudelem rem facit & laniſta, nec damnatur Reip. læſæ: & leno qui cogit invitas pati ſtuprum, nec lædit Remp. Ego nunc non laudari reum deſidero, ſed abſolvi. noceat hoc illi, cum honores petit. Poteſt aliquis & non eſſe homo honeſtus, & eſſe innocens reus. Deinde an ſi læſa ſit Reſp. ob hoc læſa ſit. Non a me, inquit, ſed a parentibus qui projecerunt. Hic crudelis, ut multum illis abſtulerit, vitam reddidit. Contra, ait: Illi ſingulos exponunt, tu omnes debilitas: illi ſpem, tu inſtrumenta vivendi detrahis. Deinde, An teneatur Reip. læſæ, ſi fecit quod ei facere

cere licet. Non potuit, inquit, ulla res lege damnari, quæ legi innititur. Si domum meam diruam, nunquid dices me Remp. lædere? Et poteras deſcribere, quam inhumanum ſit, illos parietes majorum in noſtram uſque perductos memoriam, in hoſtilem modum dejici. In agris meis arbuſta ſuccidere velim. Deinde, An hoc licuerit illi facere. Licuit, inquit. Expoſiti, inquit, in nullo numero ſunt; ſervi ſunt; hoc legum latori viſum eſt. denique ſi non licet, habent legem talionis. agere ſinguli injuriarum poſſunt. Reipub. quidem læſæ non poteſt agi eorum nomine, qui extra Rempubl. ſunt. Non poteſt pro omnibus agi, pro quibus ſingulis non poteſt. Scio quoſdam putare quæſtionem eſſe, An poſſit a privato homine lædi Reſpub. *Sparſum* certe ita declamare memini. Quod ſi quiſquam recipit, & illam recipiet; An a muliere poſſit, an a ſene, an a paupere poſſit; quorum nihil unquam quæritur. Sed dici tamen ſolet, quomodo cum illa quæſtio tractatur, An reſpubl. læſa ſit, totiens reus in argumenta non læſæ Reipublicæ non dicit; ne potuit quidem lædi a privato, a paupere, ab ægro, ab infante. *Gallio* fecit illam quæſtionem, An in expoſitis lædi poſſit Reſpublica. Non poteſt, inquit. An lædi poſſit in aliqua ſui parte; hæc nulla Reip. pars eſt. non in cenſu illos invenies, non in teſtamentis. Sed hæc quoque in illam incurrit, An Reſp. læſa ſit. dicitur enim; Ne lædi quidem potuit in eis, quos non habebat.

Color. Pro illo qui debilitat expoſitos, pauci admodum dixerunt. Dixit *Gallio*, & hoc colore uſus eſt: Egentem hominem, & qui ne ſe quidem alere, nedum alios poſſet, ſuſtuliſſe eos, qui jam relicti ſine ſpe vitæ ſpiritum traherent: quibus non injuria fieret ſi aliquid detraheretur: ſed beneficio cederet, ſi vita ſervaretur. Faciant invidiam a-

licui oculos deeſſe, alicui manus. dicant illos per hunc tam miſere vivere, dum fateantur per hunc vivere. *Gallio* illud quoque in argumentis tentavit: Adeo, inquit, hæc res non nocuit Reipub. ut poſſit videri etiam profuiſſe. Pauciores erunt, qui exponent filios. *Turrinus Clodius* hoc colore uſus eſt: Multos patres exponere ſolitos inutiles partus. Naſcuntur, inquit, quidam ſtatim aliqua parte corporis mutilati, infirmi, & in nullam ſpem idonei: quos parentes ſui projiciunt magis, quam exponunt: aliqui etiam vernulas, aut omine infauſto editos, aut corpore invalidos abjiciunt. Ex his aliquos hic ſuſtulit, & eas partes quæ cuique poſſent miſerabiliores eſſe, miſeratus abſtulit: ſtipem rogant, & unius miſericordia vivunt, omnium aluntur. At res fœda eſt, mendicos habere, a mendicis ali, inter debiles verſari. Age non pudet vos ex hoc producere contubernio reum, a quo dicatis læſam Rempublicam? Et ſic deſcendit ad argumenta, ut diceret: Quomodo hic potuit lædere? *Sido Pompeius* illo colore uſus eſt: Miſericordem hunc fuiſſe, voluiſſe vitam dare, ſed non potuiſſe alere: itaque eo compulſum, ut unuſquiſque aliquam partem corporis pro toto dependeret. *Labienus* tam diſerte declamavit partem ejus, qui debilitabat expoſitos, quam nemo alteram partem: cum illam omnes diſertiſſimi viri vel ad experimenta ſuarum virium dixerint. Illum autem locum vehementiſſime dixit: Vacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter mendicos faciat? Principes, inquit, viri contra naturam divitias ſuas exercent: exciſorum greges habent, exoletos ſuos, ut ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei ſint, amputant. & quia ipſos pudet viros eſſe, id agunt, ut quam pauci viri ſint. His nemo ſuccurrit delica-
tis

Digitized by Google

tis & formoſis debilibus. Curatis, qui ex ſolitudine infantes auferat, perituros niſi auferantur. non curatis, quod iſti beati ſolitudines ſuas ingenuorum ergaſtulis excolunt; non curatis, quod juvenum miſerorum ſimplicitatem circumveniunt, & ſpecioſiſſimum quemque maxime idoneum caſtris in ludum conjiciunt. In mentem vobis venit misereri horum, quod membra non habeant? quid illorum, quod fruſtra habent? Hoc genere inſectatus ſæculi vitia, egregia figura; inquinatum & infamem reum, majorum criminum impunitate defendit. Celebris hæc apud Græcos controverſia eſt. Multa ab illis pulchre dicta ſunt, a quibus non abſtinuerunt noſtri manus: multa corrupte, quibus non ceſſerunt. *Nicetes* dixit: a Τί κάκιον, καὶ τούτους τροφὰς αἰτεῖς, οὓς μὴ τρέφειν, ἀσεβές ἐστιν. Hunc dixit ſenſum *P. Aſprenas*, eodem modo, uno verbo propriore uſus; Hunc alunt qui alimenta poſcunt, quibus crudelis eſt qui negat. Circa hunc ſenſum eſt & ille a *Quinctiliano* dictus: Neſcio utrumne vos miſerabiliores dicant, quod alimenta accipitis, an quod huic datis. Accipitis enim, quia debiles eſtis. ei datis, per quem debiles eſtis. *Addeus* rhetor: b Κλαίουσαι μητέρες ἠρώνιζον, εἰ μὲν ἐμὸς λέγουσαι, τὸ ἐμόν· εἰ δὲ ἀλλότριος, καὶ τὸ ἐμὸν ἄλλοι. Hunc ſenſum quidam Latini dixerunt: ſed ſic, ut putem illos non mutuatos hanc ſententiam, ſed imitatos. *Blandus* dixit: Porrigit aliqua mendico rogata ſtipem. Utique ſi peperit, expoſuit. o quam miſera cogitatio porrigentis eſt! hic fortaſſe meus eſt. *Oſcus* dixit: Qui jam porrexit plurimis ſtipem, ſuo negat. *Arellius Fuſcus* dixit: Alit rogata filium mater: miſera, ſi ſcit ſuum eſſe. miſera, ſi neſcit. *Artemon* dixit: e Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾶν δεῖ. γ' ἕως πρέπῃ. ἀλλ' ἡμέτερα ἀνάπηρα τρέφῃ. Hanc ſententiam *Latro Porcius* virilius dixit, qui

non poteſt furto ſuſpectus eſſe. græcos enim & contemnebat & ignorabat. Cum deſcripſiſſet debiles artus omnium, & alios incurſantes, alios repentes, adjecit: Pro dii boni! ab his aliquis alitur integer? ΔΑΜΑΣΣΟΜΒΡΟΣ dixit: *ὁ Πάλαι μὲν ἐνθέτους κίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι, νῦν δὲ τὸ τραφῆναι.* Hunc ſenſum *Ceſtius* tranſtulit: Effeciſti, inquit, ut majus periculum eſſet educari, quam exponi. *Fuſcus Arellius* aliter dixit: Illa adhuc in miſeræ ſortis infantia timebantur, feræ, ſerpenteſque, & inimicus teneris artubus rigor & inopia; inter expoſitorum pericula non numerabamus educatorem. *Glycon* corruptam dixit ſententiam: *ὁ Κρουσάτω τις τὴν θύραν, τῶν ἐχόντων τι προσαγάγοι τις.* Et illam: *Ἄγε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὦ κακῶν ἀσυμφώνων!* Sed noſtri quoque bene inſanierunt. *Murrhedius* dixit: Producitur miſerorum longus ordo, major pars ſe ſine ſe trahit. Et *Licinius Nepos*: Ut ſolvendo ſis in pœnas, quotiens tibi renaſcendum eſt? Illud *Sparſus* dixit, quod non corruptum tantum, ſed contrarium dicebat eſſe Montanus. Solus plura habes membra, quam tot hominibus reliquiſti. Ita enim hic poteſt videri læſiſſe rempublicam, ſi multi ſunt debilitati. Apparet autem non multos eſſe, ſi plura habet membra, quam debilitatis reliquit. Et illud æque ab illo ajebat corrupte dictum: Pro dii, erunt plures mendici, quam membra! Græcas ſententias in hoc refero, ut poſſitis æſtimare, primum quam facilis Græcæ eloquentiæ in Latinum tranſitus ſit; & quam omne, quod bene poteſt dici, commune omnibus gentibus ſit: deinde ut ingenia ingeniis conferatis, & cogitetis Latinam linguam facultatis non minus habere, licentiæ minus. *Labieni* ſententiam ſeparavi, quia locuti de illa homines erant. Sed ubi quotidianum diurnum & mendicantium

tium quæſtus recognoſcit, tu hodie minus attuliſti. cedo lora. gaudeo me non omnes emancaſſe. Quid fles? quid rogas? plus retuliſſes, ſi ſic rogaſſes. Dixerat & illam ſententiam: Date miſeris, quod unum percipere gaudium poſſunt. Aliquis ex illis damnatum iſtum videat, aliquis audiat. *f* αὕτη μόνη, *Glycon* dixit, τοῖς ταλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται. *Vinicius* ſummus amator Ovidii hunc ajebat ſenſum diſertiſſime apud Naſonem Ovidium eſſe poſitum, quem ad fingendas ſimiles ſententias ajebat eſſe memoria tenendum. Occiſo Achille hoc epiphonema apponit:

Quod Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit.

Caſſius Severus dixerat: Oſtende nobis captivos. *Julius Baſſus* dixerat: Oſtende nobis mercenarios tuos. *Labienus* commodius videbatur dixiſſe: Oſtende nobis alumnos tuos. *P. Aſprenas* dixit, cum induxiſſet ſtipem porrigentem mendico, O infelicem patrem! & hoc qui dicit, fortaſſe pater eſt.

GRÆCA EXPLETA.

a Quid pejus? & hos alimenta poſcis, quos non alere impium eſt.

b Lamentantes matres ſtipem corrogabant: ſi quidem meus, dicentes, meum: ſin alienus, & meum alii.

c De aliorum rebus quærere oportet, dum decet. ſed noſtra nutriunt mutila.

d Olim quidem expoſitos periculum erat abjici, nunc vero nutriri.

e Pulſato quis oſtium. Rerum huc pertinentium aliquid adducat quiſpiam.
Age tu plora, tu lamentare. O mala diſſona!

f Hoc ſolum miſeris iſtis gaudium relictum eſt.

ſtulte ſententiam. Quid tibi videor feciſſe dementer? Partes male egi? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiæ aliquis pater, etiam non demens, ob aliquod improbandum factum poteſt, an hic poſſit. Hoc in duo diviſit. An etiam ſi hoc animo dixit, ut filiam mori vellet, damnandus tamen non ſit. Hic accuſatio filiæ, contrarias partes a patre ſequentis, cum illam ipſo natura publicis excepiſſet malis. Animadvertit Manlius in filium, & victorem, animadvertit Brutus in liberos non factos hoſtes, ſed futuros. vide an ſub iis exemplis patri fortius tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit, ut eam mori vellet. Dixit, inquit, iratus, cum vellet caſtigare, non occidere. *Gallio* & illam quæſtionem fecit, An non ob id puella perierit, quod pater illi tam dure reſponderit. Periit, inquit, propter deſiderium viri, alioquin unius verbi amaritudinem morte penſaſſet? Immo mulier præceps, temeraria, inſano flagrans amore & attonito, quæ virum patre relicto ſecuta fuerat, res viri conſecuta eſt. *Silo Pompeius* huic quæſtioni præponebat illam, ex qua in hanc tranſitus ſit: An etiam ſi propter hoc verbum patris periit, damnari tamen pater non debeat. nec enim eventus imputari debet cujuſque rei, ſed conſilium. Si poſt hoc verbum puella vixiſſet, nunquid patrem dementiæ damnare poſſes? atqui hoc verbo ſi quid factum eſt, non a patre, ſed a puella factum eſt. Non oportet autem illius temeritatem dementiam videri patris. Poſt hanc quæſtionem faciebat illam, An ob hoc perierit.

Color. Color a parte accuſatoris ſimplex eſt: ait patrem durum fuiſſe, crudelem, bono publico eum fuiſſe periturum. Dixit dure, inquit, eo vultu, ea affirmatione, ut videre-

Digitized by Google

deretur non jubere tantum, ſed occidere. Hoc loco dixit *Turrinus Clodius*: Hoc poſt bellum, immo poſt editum: & adjecit, Nunc intelligit Reſp. Imperator, quantum tibi debeat, cui ſine ſanguine ſatisfactum eſt. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupſiſſe. *Gallio* dixit: Nondum mihi videbatur ſcire quid meruiſſet. volui illam intelligere crimen ſuum. *Ceſtius* hoc loco: Contumaciter, inquit, rogavit, ſic quomodo & periit: non vultu demiſſo, non ſummiſſioribus verbis, nondum tanquam victa: nihil agnovi filiæ, nihil victæ. Primum quare ad me non fratrem ſuum miſit? an etiam fratri iraſcitur? *Argentarius*. Nos duces exoravimus, quorum liberi in diverſis partibus fuerant. diximus: Ignoſce nobis ſeveris eſſe, ſi licuerit eſſe ſecuris. Quid peccavi, quod filiam ex hoſtium caſtris venientem non primo verbo recepi? *Turrinus Clodius* ait: Volui fratrem ſorori dare beneficium. eo durius loquar, ut ille me pro ſorore ſua deprecetur. Primum quare me ſolum rogat, cum debeat duobus ſatisfacere? *Silo Gabius* dixit: Volui, inquam, mora torquere: ſine, inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitiſſimus quidem victor ſtatim ignovit. *Labienus* ait: Non ſum ſtatim exoratus: & ſi vixiſſet, non eſſem fractus primis vocibus ejus: ne tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus eſt. Noli mirari: facilius eſt ignoſcere bello quam parricidio. *Hiſpanus* de morte ejus hoc dixit: Iterum illam nobis vir abduxit. *Albutius*. Tuto me, ait, putavi loqui fortius. non dubitavi enim, quin frater illi dicturus eſſet: Non eſt quod timeas, exorabitur; ſi difficilior erit, illum ego rogabo. & ſi rogaſſes adoleſcens, feciſſem non magis tibi ego, quam ſorori tuæ maritus. *Montanus Votienus* dixit: Non eſt quod putes illam cecidiſſe ira

pa-

Digitized by Google

patris: cui vixerat, periit. illa ſe cui addi-
xit, impendit. Et eundem ſenſum in argumentis, cum dixit, non propter patrem illam periiſſe. Quid ergo, inquis? propter quem? Scis illam virum habuiſſe, pro quo mori poſset.

CONTROVERSIA XXXIII.

Debilitans expoſitos.

Lex. *Reipub. læſæ ſit actio.* *Thema.* Quidam expoſitos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Reipub. læſæ accuſatur.

CONTRA DEBILITANTEM EXPOSITOS. *Porcii Latronis.* Æſtimate, quale ſit ſcelus iſtius, quo factum eſt, ne læſi patres liberos ſuos aut agnoſcant, aut recipiant. etiam confeſsas injurias tacent. Vectigalis iſtius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter iſtum miſericordes ſumus. Mendicares, niſi tot mendicos feciſſes. Effecit ſceleſtus iſte, ut novo more nihil eſset miſerius expoſitis, quam tolli: parentibus, quam agnoſcere. *Caſſii Severi.* Huic cæci innitentes baculis vagantur? huic trunca brachia circumferuntur, huic convulſi pedum articuli ſunt, & torti tali: huic eliſa crura, illius inviolatis pedibus cruribuſque femina contudit: aliter in quemque ſæviens oſſifragus iſte, alterius brachia amputat, alterius enervat: alium diſtorquet, alium delumbat: alterius diminutas ſcapulas in deforme tuber extundit, & riſum in crudelitate captat. Produc agedum familiam ſemivivam, tremulam, debilem, cæcam, mancam, famelicam: oſtende nobis captivos tuos. Volo mehercules noſse illum ſpecum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, il-
lud

Digitized by Google

lud infantium ſpoliarium. Sua cuique calamitas tanquam ars aſſignatur. Huic recta membra ſunt: & ſi nemo obſtet naturæ, proceritas micabit. ita frangatur, ut homo ſe allevare non poſſit, ſed pedum crurumque reſolutis vertebris reptet: huic extirpentur radicitus, huic ſpecioſa facies eſt. poteſt formoſus mendicus eſſe. reliqua membra invalida ſint, ut fortunæ iniquitas in beneficia ſua ſævientis magis hominum animos pervellat. Sine ſatellitibus tyrannus calamitates humanas diſpenſat. *Vibii Galli*. Intuemini debilia infelicium membra, neſcio qua tabe conſumpta: illi præciſas manus, illi erutos oculos, illi contractos pedes. Quid exhorreſcitis? ſic iſte miſeretur. Tot membra franguntur, ut unum ventrem impleant: &, o novum monſtrum, integer alitur, debiles alunt. *Albutii Sili*. Periiſſent, inquit. ita non ſic infelicius ſuperſunt, quam perituri fuerant? Periiſſent, inquit. interroga patres, utrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi illius, huius præcidantur manus. Quanti ex his fortes viri? quanti tyrannicidæ? quanti futuri ſacerdotes? Nec puto incredibile, in hac fortuna loquor. certe ex hac turba origo Romanæ gentis apparuit. Egregius educator plus acceptum crudelitati, quam expenſum miſericordiæ refert. *Triarii*. Periiſſent, inquit. Puto, experieris nos non eſſe crudeles, tamen nemo non noſtrum, cum iſtis ſtipem porrigeret, mortem precatus eſt: Surge tu debilis; conatur, & corruit. Surge tu mute: ſed quid excitaris? rogare non potes. Surge tu cæce: ſed ad quorum eas genua, neſcis. O te inter omnes debiles ante hoc judicium feliciſſimum, quod iſtum dominum non videbas: in hoc judicio infeliciſſimum, quod iſtum reum non vides. Expoſitos aluerunt etiam feræ, ſatis futuræ mites ſi præteriiſſent. *Cornelii Hiſpani*. Ergo

ſi illis temporibus iſte carnifex apparuiſſet, conditorem ſuum Roma non haberet. Timeo ne hoc proſit reo, quod nemo ex his quenquam videri vult ſuum. *Julii Baſſi*. Intuemini utramque partem, & ei ſuccurrite, quæ miſerabilior eſt. liceat videre mercenarios tuos. hic cæcus eſt, hic debilis, hic mutus. His tu mori non permittis? Vis in te judices more tuo miſericordes ſint, tuo exemplo? *Argentarii*. Quorum cum ubique audiantur preces, in ſua tantum cauſſa ceſſant. Adjiciamus aliquid ad quæſtum, deme huic oculos, illi manus. *Arellii Fuſci Patris*. Præcidatur, inquit, lingua. genus eſt rogandi, rogare non poſſe. Miſeremini horum omnium, judices, quorum misereri etiam ſingulorum ſoletis. *Ceſtii Pii*. Ut hanc cauſam ſuſciperem, ne ab eis quidem rogatus ſum, pro quibus ago. quid enim miſeri rogare ſciunt, niſi ſtipem? quid infelix iſte peccavit aliud, quam quod natus eſt? *Clodii Turrini Patris*. Age ſi quis agnoverit ſuum, petes alimenta, tanquam alueris? non eſt quod timeas, nemo agnoſcet. O miſerum, ſi quis alimenta ſuo dat, o miſerum, ſi negat! Ita nos iſtis vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negamus, quod tibi daturi ſunt? Et quod eſt indigniſſimum, crudelis cum ſit, miſericordia publica alitur. Venite miſeri, & hodie primum vobis rogate. *Mentonis*. Errant miſeri circa parentum ſuorum domos: & fortaſſe aliquis a patre alimenta non impetrat. Nulli plus reddunt integra mancipia. Cur tu tam exiguum refers? * & via eſt quas poterat: ut non rogares, ut non acciperes. ſpiritum tibi non relinquerem, niſi crudelior futurus eſſem tibi relinquendo. Tibi captura quotidiana non reſpondet, apparet te nondum hominibus ſatis miſerum videri. *Gavii Silonis*. Tu, inquit, in illa vicinia mendicabis,
tu

tu ad limen accedes; & crudelis miſeris parentum domos demonſtrat. Hic non facile ſtipem impetrat? etiamnum aliquid illi detrahatur. *Junii Gallionis*. Serva oculos, ut videat quem roget; ſerva manus, ut habeat quibus ſtipem accipiat. Occurrunt nuptiis omnia dira, fatis publicis auſpicia feralia. Feriatis maxime ac ſolemnibus & hilaritati dicatis diebus ſemianimes iſti greges oberrant. a te fortaſſe aliquis acceptam ſtipem portat ad deos. *Fulvii Sparſi*. Scio, Judices, variis quemque cauſis ad accuſandum ſolere compelli. quoſdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt, provocavit; alios odia & ſimultates protraxerunt: non dubito fuiſſe quoſdam qui præmium peterent: ego omnibus ceteros impellentibus cauſis vaco. Quæ enim gloria eſt in tam ſordido reo? quæ ſimultates, ut non eas quoque contraxiſſe pudeat? aut quod præmium, cum ſtimulant ii, qui ſe alere non poſſunt? Non is eſt qui rogare neſciat. etiam docere ſolet. Quos affectus veſtros optare debeam, neſcio; ſi miſericordiæ propiores fueritis, crimina rei vobis oſtendam, ſi verum fuerit. At reum hunc nos publice paſcimus. Exigitur a te talio. non habes totidem membra, quot debes. Lupa oblita feritatis placidior velut fœtibus ſuis præbuiſſe ubera fertur. Sic lupa venit ad infantes: expectemus hominem. Gratulor tibi Roma, quod in conditores tuos homo non incidit. Ergo cum de publica miſericordia cogitares, tam crudelis eſſe potuiſti? Proxima, inquit, die hic plurimum retulit: faciendus eſt huic ſimilis alter. hic ſatis retulit, fiat & alius miſer ad hoc exemplum. Ite nunc, inquit, & alimenta mihi quærite. Tu, inquit, qui oculos non habes, per oculos rogato. tu, inquit, qui manus perdidiſti, per manus rogato. Tu per illa membra quæ trahis debilia; per ea quiſque

quæ non habet, ambiat. O miſeros qui ſic rogant: miſeriores, qui ſic rogantur. Ecce, neſcio quis, Meus, inquit, filius ſi viveret, huic fortaſſis ſimilis eſſet. Num, inquit, ego meum tranſeo? Alius inquit: Potuit meus in eundem incidere dominum. quid ſi incidit? omnes omnibus conferunt, dum unuſquiſque timet ne ſuo neget.

Pars altera. *Arellii Fuſci*. Debilitaſti, inquit. plus illi patres nocuerant.

DIVISIO. *Latro* ſic diviſit, An læſa ſit Reſp. Primum quod reip. crimen conſtare oportet. deinde tunc reum quæri. An læſa ſit Reſpub. non ſolet argumentis probari. Manifeſta ſtatim Reipub. damna ſunt, ſi muri diruti ſunt, ſi claſſis incenſa eſt, ſi exercitus amiſsus, ſi vectigalia diminuta. Hoc damnum quod tu objicis, non videbat. Dic mihi, quando remp. læſit? cum unum expoſitum debilitavit? atqui etiam qui occidit unum, non tamen Reip. læſæ tenetur reus, ſed cædis: etiam qui duos, etiam qui plures. Dic mihi, quis numerus efficiat, ut læſa videatur Reſp. Duo debilitantur, nondum Reſp. infantes perdidit, & infelices. Potuerunt, inquit, duces fieri: potuerunt etiam ſacrilegi eſse & homicidæ: potuerunt & perire. Attamen crudelem rem facit & laniſta, nec damnatur Reip. læſæ: & leno qui cogit invitas pati ſtuprum, nec lædit Remp. Ego nunc non laudari reum deſidero, ſed abſolvi. noceat hoc illi, cum honores petit. Poteſt aliquis & non eſſe homo honeſtus, & eſſe innocens reus. Deinde an ſi læſa ſit Reſp. ob hoc læſa ſit. Non a me, inquit, ſed a parentibus qui projecerunt. Hic crudelis, ut multum illis abſtulerit, vitam reddidit. Contra, ait: Illi ſingulos exponunt, tu omnes debilitas: illi ſpem, tu inſtrumenta vivendi detrahis. Deinde, An teneatur Reip. læſæ, ſi fecit quod ei facere

cere licet. Non potuit, inquit, ulla res lege damnari, quæ legi innititur. Si domum meam diruam, nunquid dices me Remp. lædere? Et poteras deſcribere, quam inhumanum ſit, illos parietes majorum in noſtram uſque perductos memoriam, in hoſtilem modum dejici. In agris meis arbuſta ſuccidere velim. Deinde, An hoc licuerit illi facere. Licuit, inquit. Expoſiti, inquit, in nullo numero ſunt; ſervi ſunt; hoc legum latori viſum eſt. denique ſi non licet, habent legem talionis. agere ſinguli injuriarum poſſunt. Reipub. quidem læſæ non poteſt agi eorum nomine, qui extra Rempubl. ſunt. Non poteſt pro omnibus agi, pro quibus ſingulis non poteſt. Scio quoſdam putare quæſtionem eſſe, An poſſit a privato homine lædi Reſpub. *Sparſum* certe ita declamare memini. Quod ſi quiſquam recipit, & illam recipiet; An a muliere poſſit, an a ſene, an a paupere poſſit; quorum nihil unquam quæritur. Sed dici tamen ſolet, quomodo cum illa quæſtio tractatur, An reſpubl. læſa ſit, totiens reus in argumenta non læſæ Reipublicæ non dicit; ne potuit quidem lædi a privato, a paupere, ab ægro, ab infante. *Gallio* fecit illam quæſtionem, An in expoſitis lædi poſſit Reſpublica. Non poteſt, inquit. An lædi poſſit in aliqua ſui parte; hæc nulla Reip. pars eſt. non in cenſu illos invenies, non in teſtamentis. Sed hæc quoque in illam incurrit, An Reſp. læſa ſit. dicitur enim; Ne lædi quidem potuit in eis, quos non habebat.

Color. Pro illo qui debilitat expoſitos, pauci admodum dixerunt. Dixit *Gallio*, & hoc colore uſus eſt: Egentem hominem, & qui ne ſe quidem alere, nedum alios poſſet, ſuſtuliſſe eos, qui jam relicti ſine ſpe vix ſpiritum traherent: quibus non injuria fieret ſi aliquid detraheretur: ſed beneficio cederet, ſi vita ſervaretur. Faciant invidiam a-

licui oculos deeſſe, alicui manus. dicant illos per hunc tam miſere vivere, dum fateantur per hunc vivere. *Gallio* illud quoque in argumentis tentavit: Adeo, inquit, hæc res non nocuit Reipub. ut poſſit videri etiam profuiſſe. Pauciores erunt, qui exponent filios. *Turrinus Clodius* hoc colore uſus eſt: Multos patres exponere ſolitos inutiles partus. Naſcuntur, inquit, quidam ſtatim aliqua parte corporis mutilati, infirmi, & in nullam ſpem idonei: quos parentes ſui projiciunt magis, quam exponunt: aliqui etiam vernulas, aut omine infauſto editos, aut corpore invalidos abjiciunt. Ex his aliquos hic ſuſtulit, & eas partes quæ cuique poſſent miſerabiliores eſſe, miſeratus abſtulit: ſtipem rogant, & unius miſericordia vivunt, omnium aluntur. At res fœda eſt, mendicos habere, a mendicis ali, inter debiles verſari. Age non pudet vos ex hoc producere contubernio reum, a quo dicatis læſam Rempublicam? Et ſic deſcendit ad argumenta, ut diceret: Quomodo hic potuit lædere? *Silo Pompeius* illo colore uſus eſt: Miſericordem hunc fuiſſe, voluiſſe vitam dare, ſed non potuiſſe alere: itaque eo compulſum, ut unuſquiſque aliquam partem corporis pro toto dependeret. *Labienus* tam diſerte declamavit partem ejus, qui debilitabat expoſitos, quam nemo alteram partem: cum illam omnes diſertiſſimi viri vel ad experimenta ſuarum virium dixerint. Illum autem locum vehementiſſime dixit: Vacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter mendicos faciat? Principes, inquit, viri contra naturam divitias ſuas exercent: exciſorum greges habent, exoletos ſuos, ut ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei ſint, amputant. & quia ipſos pudet viros eſſe, id agunt, ut quam pauci viri ſint. His nemo ſuccurrit delicatis.

tis & formoſis debilibus. Curatis, qui ex ſolitudine infantes auferat, perituros niſi auferantur. non curatis, quod iſti beati ſolitudines ſuas ingenuorum ergaſtulis excolunt; non curatis, quod juvenum miſerorum ſimplicitatem circumveniunt, & ſpecioſiſſimum quemque maxime idoneum caſtris in ludum conjiciunt. In mentem vobis venit miſereri horum, quod membra non habeant? quid illorum, quod fruſtra habent? Hoc genere inſectatus ſæculi vitia, egregia figura; inquinatum & infamem reum, majorum criminum impunitate defendit. Celebris hæc apud Græcos controverſia eſt. Multa ab illis pulchre dicta ſunt, a quibus non abſtinuerunt noſtri manus: multa corrupte, quibus non ceſſerunt. *Nicetes* dixit: a Τί κάκιον, καὶ τούτους τροφὰς αἰτεῖς, οὓς μὴ τρέφειν, ἀσεβές ἐστιν. Hunc dixit ſenſum *P. Aſprenas*, eodem modo, uno verbo propriore uſus; Hunc alunt qui alimenta poſcunt, quibus crudelis eſt qui negat. Circa hunc ſenſum eſt & ille a *Quinctiliano* dictus: Neſcio utrumne vos miſerabiliores dicant, quod alimenta accipitis, an quod huic datis. Accipitis enim, quia debiles eſtis. ei datis, per quem debiles eſtis. *Addeus* rhetor: b Κλαίουσαι μητέρες προὐνίζον, εἰ μὲν ἐμὸς λέγουσαι, τὸ ἐμόν· εἰ δὲ ἀλλότριος, καὶ τὸ ἐμὸν ἄλλαι. Hunc ſenſum quidam Latini dixerunt: ſed ſic, ut putem illos non mutuatos hanc ſententiam, ſed imitatos. *Blandus* dixit: Porrigit aliqua mendico rogata ſtipem. Utique ſi peperit, expoſuit. o quam miſera cogitatio porrigentis eſt! hic fortaſſe meus eſt. *Oſcus* dixit: Qui jam porrexit plurimis ſtipem, ſuo negat. *Arellius Fuſcus* dixit: Alit rogata filium mater: miſera, ſi ſcit ſuum eſſe. miſera, ſi neſcit. *Artemon* dixit: c Τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐρωτᾷν δεῖ, γ' ἕως πρέπῃ. ἀλλ' ἡμέτερα ἀνάπηρα τρέφει. Hanc ſententiam *Latro Porcius* virilius dixit, qui

non poteſt furto ſuſpectus eſſe. græcos enim & contemnebat & ignorabat. Cum deſcripſiſſet debiles artus omnium, & alios incurſantes, alios repentes, adjecit: Pro dii boni! ab his aliquis alitur integer? ΔΑΜΑΣΣΟΜΒΡΟΣ dixit: *d Πάλαι μὲν ἐκθέτοις κίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι, νῦν δὲ τὸ τραφῆναι.* Hunc ſenſum *Ceſtius* tranſtulit: Effeciſti, inquit, ut majus periculum eſſet educari, quam exponi. *Fuſcus Arellius* aliter dixit: Illa adhuc in miſeræ ſortis infantia timebantur, feræ, ſerpenteſque, & inimicus teneris artubus rigor & inopia; inter expoſitorum pericula non numerabamus educatorem. *Glycon* corruptam dixit ſententiam: *e Κρυσάτω τις τὴν θύραν, τῶν ἐχόντων τι προσαγάγοι τις.* Et illam: *Α῎γε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὢ κακῶν ἀσυμφώνων!* Sed noſtri quoque bene inſanierunt. *Murrhedius* dixit: Producitur miſerorum longus ordo, major pars ſe ſine ſe trahit. Et *Licinius Nepos*: Ut ſolvendo ſis in pœnas, quotiens tibi renaſcendum eſt? Illud *Sparſus* dixit, quod non corruptum tantum, ſed contrarium dicebat eſſe Montanus. Solus plura habes membra, quam tot hominibus reliquiſti. Ita enim hic poteſt videri læſiſſe rempublicam, ſi multi ſunt debilitati. Apparet autem non multos eſſe, ſi plura habet membra, quam debilitatis reliquit. Et illud æque ab illo ajebat corrupte dictum: Pro dii, erunt plures mendici, quam membra! Græcas ſententias in hoc refero, ut poſſitis æſtimare, primum quam facilis Græcæ eloquentiæ in Latinum tranſitus ſit; & quam omne, quod bene poteſt dici, commune omnibus gentibus ſit: deinde ut ingenia ingeniis conferatis, & cogitetis Latinam linguam facultatis non minus habere, licentiæ minus. *Labieni* ſententiam ſeparavi, quia locuti de illa homines erant. Sed ubi quotidianum diurnum & mendicantium

tium quæſtus recognoſcit, tu hodie minus attuliſti. cedo lora. gaudeo me non omnes emancaſse. Quid fles? quid rogas? plus retuliſses, ſi ſic rogaſses. Dixerat & illam ſententiam: Date miſeris, quod unum percipere gaudium poſsunt. Aliquis ex illis damnatum iſtum videat, aliquis audiat. *f* αὕτη μόνη, *Glycon* dixit, τοῖς ταλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται. *Vinicius* ſummus amator Ovidii hunc ajebat ſenſum diſertiſſime apud Naſonem Ovidium eſse poſitum, quem ad fingendas ſimiles ſententias ajebat eſse memoria tenendum. Occiſo Achille hoc epiphonema apponit:

Quod Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit.

Caſſius Severus dixerat: Oſtende nobis captivos. *Julius Baſſus* dixerat: Oſtende nobis mercenarios tuos. *Labienus* commodius videbatur dixiſse: Oſtende nobis alumnos tuos. *P. Aſprenas* dixit, cum induxiſset ſtipem porrigentem mendico, O infelicem patrem! & hoc qui dicit, fortaſse pater eſt.

GRÆCA EXPLETA.

a Quid pejus? & hos alimenta poſcis, quos non alere impium eſt.

b Lamentantes matres ſtipem corrogabant. ſi quidem meus, dicentes, meum: ſin alienus, & meum alii.

c De aliorum rebus quærere oportet, dum decet. ſed noſtra nutriunt mutila.

d Olim quidem expoſitos periculum erat abjici, nunc vero nutriri.

e Pulſato quis oſtium. Rerum huc pertinentium aliquid adducat quiſpiam.
Age tu plora, tu lamentare. O mala diſsona!

f Hoc ſolum miſeris iſtis gaudium relictum eſt.

CONTROVERSIA XXXIV.

Parrhaſii Prometheus.

Lex. *Laſa Reip. ſit actio.* Thema. *Parrhaſius pictor Athenienſis, cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum ex his ſenem, perduxit Athenas. torſit, & ad exemplar ejus pinxit Promethea. Olynthius in tormentis perit. Ille tabulam in templo Minervæ poſuit. accuſatur reip. læſæ.*

CONTRA PARRHASIUM. *Gavii Silonis.* Infelix ſenex vidit jacentis divulſæ patriæ ruinas: abſtractus a conjuge ſuper exuſtæ Olynthi cinerem ſtetit. jam ad figurandum Promethea ſatis triſtis eſt. Pro Jupiter, (quem enim melius invocem adverſus Parrhaſium, quam quem imitatus eſt?) Olynthium tantum picturæ tuæ excipio. Num quis, ut naufragum pingeret, hominem merſit? cæditur: parum eſt. inuritur: etiamnum parum eſt. laniatur: hoc, inquit, in irato Philippo ſatis eſt, ſed nondum in irato Jove. *Julii Baſſi.* Producitur. Supervacuum eſt, inquit: nondum quantum ſatis Prometheo, poteſt gemere. Ultima Olynthii deprecatio eſt: Athenienſis redde me Philippo. Non eſt iſtud donum, ſacrilegium eſt. Servus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Minervæ tanquam caſtra Macedonum fugiunt. *Clodii Turrini.* Parum, inquit, triſtis eſt. Aliquis Olynthius parum triſtis eſt, niſi qui Athenienſem dominum ſortitus eſt? Dabo tibi, Parrhaſi, majora tormenta. duc illum ad jacentem Olynthum, duc illo ubi liberos, ubi domum perdidit: ſcis certe quam triſtem illum emeris. Olynthiis urbem aperuimus,

tem-

templa præcluſimus. Ergo nemo Olynthius tortus eſſet, ſi omnes illos Macedones emiſſent. Torqueatur. hoc nec ſub Philippo factum eſt. Moriatur. hoc nec ſub Jove. *Argentarii*. Hoc hoſpitio Olynthius Athenis exceptus eſt? tantum porro Olynthius poſſit, Parrhaſius quid? non & oculos noſtros torquet? ibi ponit tabulam, ubi fortaſſe nos tabulam fœderis poſuimus. Hoc Promethea facere eſt, non pingere. Aiebat tortoribus: Sic incendite, ſic iſtum quem fecit, cummaxime vultum ſervate, ſit ſibi ipſi exemplar. *Ceſtii Pii*. Emi, inquit. immo ſi Athenienſis es, redemiſti. ſi neſcis Parrhaſi, in iſto templo pro Olynthiis dona ſolvuntur. Crudelis ille Græciæ carnifex, iſtum tamen nihil amplius quam vendidit. Producitur nobilis ſenex, longa miſeriarum tabe confectus, reductis introrſus oculis, tam triſtis, quaſi jam tortus eſſet, ut admoveri ſibi catenas vidit, Supervacuæ, inquit, ſunt. ſi ad alium dominum perveniſſem, Athenas fugerem. Iſtud tibi in nullo Olynthio permitto, niſi Laſthenem emeris. *Triarii*. Corrupiſti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. Quemcunque præco flentem viderat, ſciebat te emptorem: miſerabantur omnes. Te fortaſſe ipſe Philippus reduci juſſiſſet, ſi Athenienſem vidiſſet & emptorem * quod ego fabuloſum eſſe non dubito. Sed utrum vult Parrhaſius eligat. parum pie, aut infami auctione imitatus eſt. Clamabat iſte. Nondum ſatis triſtis es: nondum ſatis, inquam, adjeciſti ad priorem vultum. talis in auctione Philippus. *Muſæ*. Narraturus ſum Olynthii ſenis ignes, verbera, tormenta. aliquis me nunc queri de Philippo putat. Dii deæque te perdant, miſericordem Philippum feciſti. Si iſti creditis, iratum Jovem imitatus eſt: ſi nobis, iratum Philippum vicit. pinge Philippum crudelem, oculo effoſſo,

Digitized by Google

jaculo perfractum, per tot damna a diis immortalibus tortum. *Cornelii Hiſpani*. Ultima membrorum meorum tabes tormentis immoritur: Parrhaſi, quid agis? non ſervas propoſitum. Hoc ſupra Promethea eſt. Tantum patiendum eſt, pingente Parrhaſio, quantum irato Jove. *Arellii Fuſci* Patris. Pinge Promethea, ſed homines facientem, ſed ignes dividentem: pinge, ſed inter munera potius quam inter tormenta. Inter altaria, Olynthii ſenis crucem poſuit. Miſerrime ſenex, forte ex ſervis tuis aliquis felicius ſervit. Utique felicior eſt, quiſquis Macedoni ſervit. *Fulvii Sparſi*. Si ad ſuccurrendum profectus es, queror quod unum emiſti: ſi ad torquendum, queror quod ullum. Utinam Philippe his auctionem cum exceptione feciſſes: Ne quis Athenienſis emeret. Non vidit Phidias Jovem, fecit tamen velut tonantem: nec ſtetit ante oculos ejus Minerva; dignus tamen illa arte animus, & concepit deos, & exhibuit. Quid facturi ſumus, ſi bellum volueris pingere? diverſas virorum ſtatuemus acies, & in mutua vulnera armabimus manus, victi ſequentur, victores cruenti revertentur? Ne Parrhaſii manus ludat temere coloribus, internecioni humanæ timendum eſt. Si neceſſe eſt aliquem torqueri, eme nocentem ſervum, ut eodem tempore ex eo exemplum ſumas & ſupplicium: Statuitur ex altera parte Parrhaſius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus, flagellis, eculeis. Iſta aut videntem, aut expectantem, Parrhaſi, parum triſtem putas? Dicebat miſer: Non prodidi patriam. Athenienſes ſi nihil merui, ſuccurrite: ſi merui, reddite Philippo. Inter iſta Parrhaſius dubium eſt ſtudioſius pingat, an ſæviat. Torque, verbera. ſic iſte carnifex colores temperat. Quid ais? parum triſtis videtur, quem Philippus vendidit, emit

Par-

Parrhaſius: Etiamnum torque, etiamnum bene habet, ſic tene. Iſte vultus eſse debuit lacerati, hic morientis. *Porcii Latronis*. Si videtur tibi, iſtis muneribus aram miſericordiæ orna. Nemo ergo ex Olynthiis miſerius ſervit, quam qui Athenienſem dominum ſortitus eſt? Miſer ubicunque Philippum non viderat, pacem putabat. Alliga, inquit. Ajebat, Solutus apud Philippum fui. *Albutii Sili*. Expecta dum Euthycrates, aut Laſthenes capiatur. Phintias omnia Parrhaſio tortore digna fecit. Philippus quoque vendidiſse contentus eſt. Producitur ſenex nobilis, flens, reſpiciens patriam: placuit iſti vultus infelix. habuit aliquid Promethei ſimile etiam ante tormenta. Diligenter agit cauſam, ut Philippus. Olynthio non eſt, ego pecuniam perdidi: redi ad auctorem. Propter hominem Pometheus diſtortus, propter Promethea homines ne torſeris. Philippus ſic rogabatur: Liceat Olynthiis vivere. Parrhaſius aliter rogatur: Olynthiis mori liceat. Triſtem volo facere. nemo faciet, ſi Philippus non fecit.

DIVISIO. Hanc controverſiam magna pars declamatorum ſic dixit, ut non controverſiam divideret, ſed accuſationem: quomodo ſolent ordinare actionem ſuam in foro, qui primo loco accuſant. In ſcholaſtica, quia non duobus dicitur locis, ſemper non dicendum tantum, ſed reſpondendum eſt. Objiciunt quod hominem torſerit, quod Olynthium, quod deorum ſupplicia imitatus ſit, quod tabulam in templo Minervæ poſuerit. Si Parrhaſius reſponſurus non eſt, ſatis bene dividunt. Nihil eſt autem turpius, quam aut eam controverſiam declamare, in qua nihil ab altera parte reſponderi poterit: aut non refellere, ſi reſponderi poteſt. *Gallio* fere ſimilem diviſionem in Parrhaſio habuit ei, quam habuerat in illa con-

Digitized by Google

controverſia, cujus mentio eſt in hoc ipſo libro. Debilitabat expoſitos, detractis quibuſdam. Diviſit autem ſic: An læſa ſit Reſpublica. Quid perdidit, inquit? nihil. Nondum de jure controverſiam facio. Perdidit unum ſenem Olynthus: fac Athenienſem. non ages mecum reipublicæ læſæ, ſi Athenienſem ſenatorem occidero, ſed cædis. Ita. Verum Athenienſium corrumpitur opinio. miſericordia ſemper cenſi ſumus. Nunquam unius facto publica fama corrumpitur. Solidior eſt opinio Athenienſium, quam ut labefactari tormentis captivi poſſit. Læſa eſt, inquit, reſpublica. Si quis Olynthi depoſitum negaverit, videbitur, ut exiſtimo, non rempublicam, ſed hominem læſiſſe. Olynthiis hoc tribuiſti, ut eodem loco eſſent, quo Athenienſes. Læſiſti, inquit, rempublicam, quod hanc picturam in templo poſuiſti. lædunt rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui adjiciunt: qui diruunt templa, non qui ornant. Peccaverunt ergo & ſacerdotes, qui tabulam receperunt. quare tamen non reciperent? Deorum adulteria picta ſunt, poſitæ ſunt picturæ Herculis liberos occidentis. Deinde, An ob id accuſari poſſit læſæ Reipublicæ quod ei facere licuit? Ea lege perſequere, quæ non licuit. Dicis mihi: Hoc facere non oportet, huic rei æſtimatio immenſa eſt. itaque nulla vindicta eſt. Et id tantum punitur, quod non licet. Satis abundeque eſt, ſi opifex rerum imperitus ad legem innocens eſt. An hoc ei facere licuerit. Hoc in illa dividitur. An Olynthius fuerit apud Athenienſem, etiam antequam fieret decretum. Servus, inquit, eſt meus, quem ego emi belli jure. vobis, Athenienſes, expedit: alioquin imperium veſtrum in antiquos fines redigitur, quicquid eſt bello partum. Et eſt contra. At ille ſervus alii emptori eſſe poteſt, Athenienſi non.

Quid

Quid enim ſi Athenienſem a Philippo emiſ-ſes? Atqui ſciebas Olynthios nobis conjunctos eſſe fœdere. Ut ſcias, inquit, ſervos fuiſſe, decretum poſtea factum eſt Athenienſium, quo juberentur & liberi & cives eſſe. quare hoc illis jus, ſi jam habebant, dabatur? Deinde an decreto hoc non contineantur, liberi ut fiant, ſed ut eſſe liberi judicentur. Hoc cenſuimus, Olynthios cives noſtros eſſe, ita & ille civis noſter fuit. Non, inquit: nam decretum in futurum factum eſt, non in præteritum. Vis hoc ſcire? Non quiſquis Olynthium ſervum habuit, accuſabitur, quod civem in ſua ſervitute tenuerit. Si quis tunc inter neceſſaria ſervilium officiorum miniſteria percuſſit, aut cecidit, injuriarum accuſabitur? atqui quantum ad jus attinet, nihil intereſt, occiderit, an ceciderit. nam aut nec cædere licuit, aut nec occidere.

Color. A parte Parrhaſii fecit hunc colorem, emptum eſſe a Parrhaſio ſenem, inutilem, expiraturum. Si verum vultis, inquit, non occidit illum, ſed deficientis & alioquin expiraturi morte uſus eſt. Torſit, inquit, tamen: ſi lucri cauſa, objice, nempe crudelitatis pretium Athenæ habent. In argumentis dixit, quantum ſemper artibus licuiſſet; medicos, ut vim ignoratam morbi cognoſcerent, viſcera reſcidiſſe. hodie cadaverum artus reſcindi, ut nervorum articulorumque poſitio cognoſci poſſit. *Albutius* hoc colore: Calamitoſum fuiſſe, orbum, palam mortem optantem: nec aliter illum Philippus vendidiſſet, niſi putaſſet illi pœnam eſſe vivere. *Silo Pompejus* putabat commodius eſſe, ſi hoc animo eſſet Parrhaſius ad auctionem, ut aliquem in hunc uſum emeret. poterit enim videri, elegiſſe viliſſimum & maxime inutilem. *Fuſco Arellio* placebat, emptum quidem illum in alios uſus; ſed cum de-

deficeret, & mori vellet, in id quod unum ex cadavere artifex poterat, impenſum. *Gallio* ad neutrum ſe alligavit, nec dixit, quo animo emiſſet. *Gallionis* color intolerabilis eſt. dixit enim, ſenem ex noxiis Olynthiis emiſſe. Quod ſi licet illi fingere, non video quare non eadem opera dicat, & conſcium proditionis Laſtheni fuiſſe, & ſe pœnæ cauſa torſiſſe. *Hiſpo Romanus* ignorantiam illam excuſavit. Pictor, inquam, intra officinam ſuam clauſus, qui hæc tantum vulgaria jura noverit, in ſervum nihil non domino licere, pictori nihil non pingere, mancipium ſuum operi ſuo impendit. Non omnia, inquit, narras. Olynthius fuit ille qui periit. Quid autem ad rem pertinet, cujus nationis ſervus fuerit? Audes, inquit, ſervum dicere Olynthium? etiam, poſt bellum, & ante decretum. Alioquin quod vos illis dediſtis beneficium, niſi quod jam illos nec torquere licet, nec occidere? Græci nefas putaverunt, pro Parrhaſio dicere: omnes illum accuſaverunt, in eoſdem ſenſus incurrerunt. *Glycon* dixit: *a* Πῦρ καὶ ἄνθρωπος Προμηθεῦ τὰ σά τε δῶρα βασανίζει. *Triarius* hoc ex aliqua parte cum ſurriperet inflexit. Hoc ajebat *Severus Caſſius*, qui hoc facerent, ſimiles ſibi videri furibus, alienis poculis anſas mutantibus. Multi ſunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adjecto, putant ſe alienas ſententias lucrifeciſſe. *Triarius* autem ſic vertit, Corrupiſſe duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. ſed egregie illam ſurripuerunt *Euctemon*, qui dixit. *a* Προμηθεῦ ἐπί σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον, ſanius quam Glycon: *c* ΑΛΛΑΙΟΣΙ, Προμηθεῦ μέ τις γράφων ἄνθρωπον ἀφανίζει. *Damus* corruptiſſime: *d* Δικαίως ὦ Προμηθεῦ, διά τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπῳ; Hic eſt *Craton* venuſtiſſimus homo, & pro homo & profeſſus. *Aſinius*, qui bellum cum omnibus Atticis ge-

re-

rebat, cum donaret illi Cæſar talentum, in quo viiii. ſeſtertia ſunt Athenienſium more, ἢ πρόσθες, φησὶν, ἢ ἄφελε ἵνα μὴ Ἀ'ττικὸς ᾖ. hic Cæſari, quod illum nunquam, niſi menſe Decembri audiret, dixit, * & cum commendaretur a Cæſare Paſſieno, nec curaret, interroganti, quare non complecteretur tanti viri gratiam, f παρόντος ἡλίε (V. C. ἅπτω) * χαίροντος λύχνον ἐκ ἅπτων. Sæpe ſolebat apud Cæſarem cum Timagene confligere, homine acidæ linguæ, & qui nimis liber erat: puto quia diu non fuerat ex captivo cocus, ex coco lecticarius, ex lecticario uſque ad amicitiam Cæſaris felix. uſque eo utramque fortunam contempſit, & in qua erat, & in qua fuerat, ut cum illi multis de cauſis iratus Cæſar interdixiſſet domo, combureret hiſtorias rerum ab illo geſtarum: quaſi & ipſe illi ingenio ſuo interdiceret, diſertus homo & dicax, a quo multa improbe, ſed venuſte dicta, ne modum excedam, excurro, & ad Parrhaſium revertor. *Nicetes* dixit, g Εἰ πίνακι διαπύρῳ ζωγραφοῦνται, ΠΑΝΥ τυραννοῦνται. *Hiſpo Romanus* dixit: Ignes, ferrum, tormenta: pictoris iſta, an Philippi officina eſt? *Sparſi* ſententia in deſcriptione picturæ habet aliquid corrupti: ubicumque ſanguine opus eſt, humano utitur: dixit enim quod fieri non poteſt. Illum locum omnes tentaverunt: Quid ſi volueris bellum pingere? Quid ſi incendium? Quid ſi parricidium? A Græcis *Doron* furioſe dixit. h Τίς Οἰδίπους ἀλήτη ΑΛΙ, τίς Ἀτρεύς, οὐ γράφεις; Ἴδ' Ἥρω, μὴ μύθους ἴδῃς. ΖΗΝΝΙΑΣ. ζῇ Αἴας. Sed nihil eſt quod minus ferri poſſit, quam quod a *Metrodoro* dictum eſt: i μή μοι Τρῳάδας, μηδὲ Νιόβην. Ἐπίθες τῷ πυρὶ προσωπὸν Προμηθέα ΠΑΣΑΟΥΚΕΝ * πέπωκεν. *Triarius* dixit: Nondum dignum irato Jove gemuiſti. *Haterius* dixit ſanius: Nondum vultus ad fabulam convenit. & illud: Parrhaſi, ut o-

mnia

non poteſt furto ſuſpectus eſſe. græcos enim & contemnebat & ignorabat. Cum deſcripſiſſet debiles artus omnium, & alios incurſantes, alios repentes, adjecit: Pro dii boni! ab his aliquis alitur integer? ΔΑΜΑΣΣΟΜΒΡΟΣ dixit: *d Πάλαι μὲν ἐκθέτους κίνδυνος ἦν τὸ ῥιφῆναι, νῦν δὲ τὸ τραφῆναι.* Hunc ſenſum *Ceſtius* tranſtulit. Effeciſti, inquit, ut majus periculum eſſet educari, quam exponi. *Fuſcus Arellius* aliter dixit: Illa adhuc in miſeræ ſortis infantia timebantur, feræ, ſerpenteſque, & inimicus teneris artubus rigor & inopia; inter expoſitorum pericula non numerabamus educatorem. *Glycon* corruptam dixit ſententiam: *e Κρουσάτω τις τὴν θύραν, τῶν ἐχόντων τι προσαγάγοι τις.* Et illam: *Ἄγε, σὺ δὲ κλαῖε, σὺ δὲ θρήνει. ὦ κακῶν ἀσυμφώνων!* Sed noſtri quoque bene inſanierunt. *Murrhedius* dixit: Producitur miſerorum longus ordo, major pars ſe ſine ſe trahit. Et *Licinius Nepos*: Ut ſolvendo ſis in pœnas, quotiens tibi renaſcendum eſt? Illud *Sparſus* dixit, quod non corruptum tantum, ſed contrarium dicebat eſſe Montanus. Solus plura habes membra, quam tot hominibus reliquiſti. Ita enim hic poteſt videri læſiſſe rempublicam, ſi multi ſunt debilitati. Apparet autem non multos eſſe, ſi plura habet membra, quam debilitatis reliquit. Et illud æque ab illo ajebat corrupte dictum: Pro dii, erunt plures mendici, quam membra! Græcas ſententias in hoc refero, ut poſſitis æſtimare, primum quam facilis Græcæ eloquentiæ in Latinum tranſitus ſit; & quam omne, quod bene poteſt dici, commune omnibus gentibus ſit: deinde ut ingenia ingeniis conferatis, & cogitetis Latinam linguam facultatis non minus habere, licentiæ minus. *Labieni* ſententiam ſeparavi, quia locuti de illa homines erant. Sed ubi quotidianum diurnum & mendican-

tium

tium quæſtus recognoſcit, tu hodie minus attuliſti. cedo lora. gaudeo me non omnes emancaſſe. Quid fles? quid rogas? plus retuliſſes, ſi ſic rogaſſes. Dixerat & illam ſententiam: Date miſeris, quod unum percipere gaudium poſſunt. Aliquis ex illis damnatum iſtum videat, aliquis audiat. *f* αὕτη μόνη, *Glycon* dixit, τοῖς ταλαιπώροις χαρὰ καταλέλειπται. *Vinicius* ſummus amator Ovidii hunc ajebat ſenſum diſertiſſime apud Naſonem Ovidium eſſe poſitum, quem ad fingendas ſimiles ſententias ajebat eſſe memoria tenendum. Occiſo Achille hoc epiphonema apponit:

Quod Priamus gaudere ſenex poſt Hectora poſſet,
Hoc fuit.

Caſſius Severus dixerat: Oſtende nobis captivos. *Julius Baſſus* dixerat: Oſtende nobis mercenarios tuos. *Labienus* commodius videbatur dixiſſe: Oſtende nobis alumnos tuos. *V. Aſprenas* dixit, cum induxiſſet ſtipem porrigentem mendico, O infelicem patrem! & hoc qui dicit, fortaſſe pater eſt.

GRÆCA EXPLETA.

a Quid pejus? & hos alimenta poſcis, quos non alere impium eſt.

b Lamentantes matres ſtipem corrogabant, ſi quidem meus, dicentes, meum: ſin alienus, & meum alii.

c De aliorum rebus quærere oportet, dum decet. ſed noſtra nutriunt mutila.

d Olim quidem expoſitos periculum erat abjici, nunc vero nutriri.

e Pulſato quis oſtium. Rerum huc pertinentium aliquid adducat quiſpiam.
Age tu plora, tu lamentare. O mala diſſona!

f Hoc ſolum miſeris iſtis gaudium relictum eſt.

Digitized by Google

templa præcluſimus. Ergo nemo Olynthius tortus eſſet, ſi omnes illos Macedones emiſiſſent. Torqueatur, hoc nec ſub Philippo factum eſt. Moriatur, hoc nec ſub Jove. *Argentarii*. Hoc hoſpitio Olynthius Athenis exceptus eſt? tantum porro Olynthius poſſit, Parrhaſius quid? non & oculos noſtros torquet? ibi ponit tabulam, ubi fortaſſe nos tabulam fœderis poſuimus. Hoc Promethea facere eſt, non pingere. Ajebat tortoribus: Sic incendite, ſic iſtum quem fecit, cummaxime vultum ſervate, ſit ſibi ipſi exemplar. *Ceſtii Pii*. Emi, inquit. immo ſi Athenienſis es, redemiſti. ſi neſcis Parrhaſi, in iſto templo pro Olynthiis dona ſolvuntur. Crudelis ille Græciæ carnifex, iſtum tamen nihil amplius quam vendidit. Producitur nobilis ſenex, longa miſeriarum tabe confectus, reductis introrſus oculis, tam triſtis, quaſi jam tortus eſſet. ut admoveri ſibi catenas vidit, Supervacuæ, inquit, ſunt. ſi ad alium dominum perveniſſem, Athenas fugerem. Iſtud tibi in nullo Olynthio permitto, niſi Laſthenem emeris. *Triarii*. Corrupiſti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. Quemcunque præco flentem viderat, ſciebat te emptorem: miſerabantur omnes. Te fortaſſe ipſe Philippus reduci juſſiſſet, ſi Athenienſem vidiſſet & emptorem* quod ego fabuloſum eſſe non dubito. Sed utrum vult Parrhaſius eligat. parum pie, aut infami auctione imitatus eſt. Clamabat iſte, Nondum ſatis triſtis es: nondum ſatis, inquam, adjeciſti ad priorem vultum. talis in auctione Philippus. *Muſæ*. Narraturus ſum Olynthii ſenis ignes, verbera, tormenta. aliquis me nunc queri de Philippo putat. Dii deæque te perdant, miſericordem Philippum feciſti. Si iſti creditis, iratum Jovem imitatus eſt: ſi nobis, iratum Philippum vicit. pinge Philippum crudelem, oculo effoſſo,

Parrhaſius: Etiamnum torque, etiamnum bene habet, ſic tene. Iſte vultus eſse debuit lacerati, hic morientis. *Porcii Latronis*. Si videtur tibi, iſtis muneribus aram miſericordiæ orna. Nemo ergo ex Olynthiis miſerius ſervit, quam qui Athenienſem dominum ſortitus eſt? Miſer ubicunque Philippum non viderat, pacem putabat. Alliga, inquit. Ajebat, Solutus apud Philippum fui. *Albutii Sili*. Expecta dum Euthycrates, aut Laſthenes capiatur. Phintias omnia Parrhaſio tortore digna fecit. Philippus quoque vendidiſse contentus eſt. Producitur ſenex nobilis, flens, reſpiciens patriam: placuit iſti vultus infelix. habuit aliquid Promethei ſimile etiam ante tormenta. Diligenter agit cauſam, ut Philippus. Olynthio non eſt, ego pecuniam perdidi: redi ad auctorem. Propter hominem Pometheus diſtortus, propter Promethea homines ne torſeris. Philippus ſic rogabatur: Liceat Olynthiis vivere. Parrhaſius aliter rogatur: Olynthiis mori liceat. Triſtem volo facere. nemo faciet, ſi Philippus non fecit.

DIVISIO. Hanc controverſiam magna pars declamatorum ſic dixit, ut non controverſiam divideret, ſed accuſationem: quomodo ſolent ordinare actionem ſuam in foro, qui primo loco accuſant. In ſcholaſtica, quia non duobus dicitur locis, ſemper non dicendum tantum, ſed reſpondendum eſt. Objiciunt quod hominem torſerit, quod Olynthium, quod deorum ſupplicia imitatus ſit, quod tabulam in templo Minervæ poſuerit. Si Parrhaſius reſponſurus non eſt, ſatis bene dividunt. Nihil eſt autem turpius, quam aut eam controverſiam declamare, in qua nihil ab altera parte reſponderi poterit: aut non refellere, ſi reſponderi poteſt. *Gallio* fere ſimilem diviſionem in Parrhaſio habuit ei, quam habuerat in illa con-

Quid enim ſi Athenienſem a Philippo emiſiſſes? Atqui ſciebas Olynthios nobis conjunctos eſſe fœdere. Ut ſcias, inquit, ſervos fuiſſe, decretum poſtea factum eſt Athenienſium, quo juberentur & liberi & cives eſſe. quare hoc illis jus, ſi jam habebant, dabatur? Deinde an decreto hoc non contineantur, liberi ut fiant, ſed ut eſſe liberi judicentur. Hoc cenſuimus, Olynthios cives noſtros eſſe, ita & ille civis noſter fuit. Non, inquit: nam decretum in futurum factum eſt, non in præteritum. Vis hoc ſcire? Non quiſquis Olynthium ſervum habuit, accuſabitur, quod civem in ſua ſervitute tenuerit. Si quis tunc inter neceſſaria ſervilium officiorum miniſteria percuſſit, aut cecidit, injuriarum accuſabitur? atqui quantum ad jus attinet, nihil intereſt, occiderit, an ceciderit. nam aut nec cædere licuit, aut nec occidere.

Color. A parte Parrhaſii fecit hunc colorem, emptum eſſe a Parrhaſio ſenem, inutilem, expiraturum. Si verum vultis, inquit, non occidit illum, ſed deficientis & alioquin expiraturi morte uſus eſt. Torſit, inquit, tamen: ſi lucri cauſa, objice, nempe crudelitatis pretium Athenæ habent. In argumentis dixit, quantum ſemper artibus licuiſſet; medicos, ut vim ignoratam morbi cognoſcerent, viſcera reſcidiſſe. hodie cadaverum artus reſcindi, ut nervorum articulorumque poſitio cognoſci poſſit. *Albutius* hoc colore: Calamitoſum fuiſſe, orbum, palam mortem optantem: nec aliter illum Philippus vendidiſſet, niſi putaſſet illi pœnam eſſe vivere. *Silo Pompeius* putabat commodius eſſe, ſi hoc animo eſſet Parrhaſius ad auctionem, ut aliquem in hunc uſum emeret. poterit enim videri, elegiſſe viliſſimum & maxime inutilem. *Fuſco Arellio* placebat, emptum quidem illum in alios uſus: ſed cum de-

deficeret, & mori vellet, in id quod unum ex cadavere artifex poterat, impenſum. *Gallio* ad neutrum ſe alligavit, nec dixit, quo animo emiſſet. *Gallionis* color intolerabilis eſt. dixit enim, ſenem ex noxiis Olynthiis emiſſe. Quod ſi licet illi fingere, non video quare non eadem opera dicat, & conſcium proditionis Laſtheni fuiſſe, & ſe pœnæ cauſa torſiſſe. *Hiſpo Romanus* ignorantiam illam excuſavit. Pictor, inquam, intra officinam ſuam clauſus, qui hæc tantum vulgaria jura noverit, in ſervum nihil non domino licere, pictori nihil non pingere, mancipium ſuum operi ſuo impendit. Non omnia, inquit, narras. Olynthius fuit ille qui periit. Quid autem ad rem pertinet, cujus nationis ſervus fuerit? Audes, inquit, ſervum dicere Olynthium? etiam, poſt bellum, & ante decretum. Alioquin quod vos illis dediſtis beneficium, niſi quod jam illos nec torquere licet, nec occidere? Græci nefas putaverunt, pro Parrhaſio dicere: omnes illum accuſaverunt, in eoſdem ſenſus incurrerunt. *Glycon* dixit: a Πῦρ καὶ ἄνθρωπος· Προμηθεῦ τὰ σά τε δῶρα βασανίζει. *Triarius* hoc ex aliqua parte cum ſurriperet inflexit. Hoc ajebat *Severus Caſſius*, qui hoc facerent, ſimiles ſibi videri furibus, alienis poculis anſas mutantibus. Multi ſunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adjecto, putant ſe alienas ſententias lucrifeciſſe. *Triarius* autem ſic vertit, Corrupiſſe duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. ſed egregie illam ſurripuerunt *Euctemon*, qui dixit. a Προμηθεῦ ἐπί σέ τις πῦρ καὶ ἄνθρωπον, ſanius quam Glycon: c ΑΛΛΑΙΟΣΙ, Προμηθεῦ μέ τις γράφων ἄνθρωπον ἀφανίζει. *Damus* corruptiſſime: d Δικαίως ὦ Προμηθεῦ, διά τί γὰρ πῦρ ἔκλεπτες ἀνθρώπῳ; Hic eſt *Craton* venuſtiſſimus homo, & pro homo & profeſſus. *Aſinius*, qui bellum cum omnibus Atticis ge-

re-

rebat, cum donaret illi Cæſar talentum, in quo viiii. ſeſtertia ſunt Athenienſium more, ἢ πρόσθες, φησὶν, ἢ ἄφελε ἵνα μὴ Αἰτικὸς ᾖ. hic Cæſari, quod illum nunquam, niſi menſe Decembri audiret, dixit, * & cum commendaretur a Cæſare Paſſieno, nec curaret, interroganti, quare non complecteretur tanti viri gratiam, *f* παρόντος ἡλίου (V. C. ἅπτω) * χαἰόντος λύχνον οὐκ ἅπτων. Sæpe ſolebat apud Cæſarem cum Timagene confligere, homine acidæ linguæ, & qui nimis liber erat: puto quia diu non fuerat ex captivo cocus, ex coco lecticarius, ex lecticario uſque ad amicitiam Cæſaris felix. uſque eo utramque fortunam contempſit, & in qua erat, & in qua fuerat, ut cum illi multis de cauſis iratus Cæſar interdixiſſet domo, combureret hiſtorias rerum ab illo geſtarum: quaſi & ipſe illi ingenio ſuo interdiceret, diſertus homo & dicax, a quo multa improbe, ſed venuſte dicta, ne modum excedam, excurro, & ad Parrhaſium revertor. *Nicetes* dixit, *g* Εἰ πίνακι διαπύρῳ ζωγραφοῦνται, ΠΑΝΥ τυραννοῦνται. *Hiſpo Romanus* dixit: Ignes, ferrum, tormenta: pictoris iſta, an Philippi officina eſt? *Sparſi* ſententia in deſcriptione picturæ habet aliquid corrupti: ubicumque ſanguine opus eſt, humano utitur: dixit enim quod fieri non poteſt. Illum locum omnes tentaverunt: Quid ſi volueris bellum pingere? Quid ſi incendium? Quid ſi parricidium? A Græcis *Doron* furioſe dixit: *h* Τίς Οἰδίπους ἀλήτη ΑΛΙ, τίς Ατρέως, οὐ γράφεις? Ἰδ' Ἤρων, μὴ μύθους ἴδῃς. ΖΗΝΝΙΑΣ. ζῇ Αἴας. Sed nihil eſt quod minus ferri poſſit, quam quod a *Metrodoro* dictum eſt: *i* μή μοι Τρωάδας, μηδὲ Νιόβην. Ἐπίθες τῷ πυρὶ προσωπὸν Προμηθέα ΠΑΣΑΟΥΚΕΝ * πέπλωκεν. *Triarius* dixit: Nondum dignum irato Jove gemuiſti. *Haterius* dixit ſanius: Nondum vultus ad fabulam convenit. & illud: Parrhaſi, ut omnia

mnia

Digitized by Google

mnia fiant ad exemplum, vivat qui tortus eſt. Sed ſi vultis audire, ſupra quod non poſſit procedere inſania. *Licinius Nepos* ait: Si vultis digne punire Parrhaſium, ipſe ſe pingat. Non minus ſtulte *Æmilianus* quidam Græcus rethor: quod genus ſtultorum amabiliſſimum eſt. *Hexarida* fatuus dixit: *k* Ἀποκτείνατε Παῤῥάσιον, μὴ θελήσας γράφειν, ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον ἔρη. *Pauſanias* dixit: *l* Διά σε, Παῤῥάσιε, ἀσεβεῖς ἐκπορθούμεθ᾽ ἱερῶν ναοῦ ἀφαγνίσαντες. *Otho Pater* cum pro Parrhaſio diceret, in hoc colore deriſus eſt. Quia conciderant, inquit, per proditores Olynthii, volui pingere iratum proditori ſuo Jovem. *Gargius* multo ſtultius, quare Promethei Parrhaſius ſupplicium pinxiſſet. Ego, inquit, ardente Olyntho non odiſſem ignium auctorem? *Latronis* illa celebris ſententia eſt, quam *Sparſus* quoque ſubtractis quibuſdam verbis dixit in deſcriptione mortuorum: Parrhaſi, emorior, ſic tene. hanc ſententiam ajunt & *Dioclem Caryſtium* dixiſſe non eodem modo: *m* ἄπιςος ἡ ὑποψία πρὸς τὸ ἀρέσκον εἶδος ἐβόα, Μένε. *Hiſpo*: * Rideon' honeſte. *Romanus* fecit. multo enim vehementius inſanit, quam noſtri fanatici. Voluit videri volturios ad tabulam Parrhaſii advolare, fabula eleganti ad turpem ſententiam perductus. Traditur enim Zeuxin, ut puto, pinxiſſe puerum, uvam tenentem: & cum tanta eſſet ſimilitudo uvæ, ut etiam aves advolarent operi, quendam ex præſentibus dixiſſe, aves male exiſtimare de tabula: non fuiſſe enim advolaturas, ſi puer ſimilis eſſet. *Zeuxin* ajunt obleviſſe vuam, & ſervaſſe illud, quod melius erat in tabula, non quod ſimilius. *Spiridion* æque familiariter in templum volturios ſubire putavit, quam paſſeres aut columbas. Dixit enim: *n* Σαρκοφάγα σὺν γραφῇ, καὶ τὰ ζῶα. Sed nolo Romanos in illa re vinci. Reſti-

tuet

tuet aciem *Murrhedius*, qui dixit: Pinge Triptolemum, qui junctis draconibus ſulcavit auras. Inter illos, qui de Prometheo corrupte aliquid dixerant, & *Apaturius* locum ſibi vindicat. dixit enim: *ὁ φῶ τοῦτο τὸ πῦρ εἰς Ζεὺς πάρα κλαπῆναι.*

GRÆCA EXPLETA.

a Ignis & homo, o Prometheu, tua dona te torquent

b Prometheu, poſt te aliquis ignem & hominem.

c Prometheu, me quidam pingens, hominem perdidit.

d Recte, o Prometheu. nam quare ignem homini clepſiſti?

e Vel appone, inquit, vel aufer, ne ſis Atticus.

f Sole præſente accendo, *, lucernam non accendo.

g Si in tabula ignita pinguntur, tyrannide utique vexantur.

h Quis ſit Oedipus erro, quis Atreus, non pingis. Vide Junonem. ne fabulas videas ..... vivit Ajax.

i Non mihi Troades, neque Nioben: impone igni extenſum Promethea .... cecidit.

k Occidite Parrhaſium, ne pingere volens de nobis exemplar reperiat..

l Propter te, Parrhaſi, urbano egredimur filiorum templo, poſtquam conſecravimus.

m Inſidus faſtus ad gratam formam clamabat, Mane.

n Carnivora ſunt tua & pictura & animalia.

o Cui contra Deos hunc ignem furandi facultas adeſt.

CON-

CONTROVERSIA XXXV.

Fur accuſator proditoris.

Lex. *Injuriarum ſit actio*. Lex. *Fur concione prohibeatur*. Thema. *Quidam cum divitem poſtulaſſet proditionis, noctu parietem domus ejus perfodit, & ſcrinium, in quo miſſæ erant ab hoſtibus litteræ, ſuſtulit. Damnatus eſt dives. Concionari cum vellet accuſator, a magiſtratu prohibitus eſt. Agit injuriarum.*

PRO FURE. *Porcii Latronis*. Id ſolum ſuſtuli, quod fur reliquiſſet; nihil tam fur timuit, quam ne dominus furtum nollet agnoſcere. Fac mihi invidiam: prodidi furtum meum.

Ago magiſtratui iſti gratias: cum ad illum furtum meum detuliſſem, furem ſummoveri non juſſit. Ruentem civitatis ſtatum unius parietis ruina repoſui. *Oſci*. Sollicitus erat, ne quod perdiderat quæreretur: Indicium profiteor, multos furti conſcios habeo. furti mei civitas conſcia eſt. At illud tuto illi oſtendi. hoc furtum non ſolus habeo. Furtum eſt, quod timet dominus agnoſcere? potui non eſſe pauper, habui quod magno venderem. Teneo ecce epiſtolas, in quibus manifeſta proditionis argumenta ſunt, in quibus hoſtium conſilia. Te interrogo. ſi furtum eſt, repono. *Muſæ*. Furtum vocas, quod qui perdiderat, negabat ſuum. furtum feci, ſed ex hoſtibus. *Clodii Turrini*. Furtum vocas, quod qui perdiderat, ſupplicium tulit: qui ſurripuerat, præmium? Utri permiſiſſetis loqui, ſi eo tempore fur veniſſet & dominus? potui Rempub. magno vendere vel proditori. *Arellii Fuſci Patris*. Mille navium duces furto Trojam cepi-

piſtis. ſi bene furto evertuntur urbes, quanto melius ſervantur? Si non judicavero cujus ſit, nemo cognoſcet. *Vibii Ruſi*. Cujus ego ſi potuiſſem, non parietem tantum, ſed pectus ipſum perfodiſſem. Nondum totum conſummavi officium: non eſt tam anguſta Reſpublica, ut ab uno opprimi poſſit. *Ceſtii Pii*. Nolite a me omnia exigere quæ ſcio: multa ſunt: quædam & in concione dicenda. Hoc furtum liberos veſtros docete. Rogo vos, Judices, per furtum meum, quoties furtum meum protuli, tacet dominus. ego fur? Ecce altera injuria. Non tu, inquit, perfodiſti domum? Tace, ego novi iſta melius. Narrare ſoleo, non negare quæ ſcio.

* * * * *

Cetera deſunt. Quæ ſequuntur, ex Epitome ſumpta ſunt.

In forum veni, narravi nocturnam expeditionem meam. Convenerant omnes tanquam ad concionem. Cur me ſubmoves ante accuſationem, cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantiſſimum pectus, & in exitia noſtra ſemper ſollicitum, publica fata ſopiebant. Ita etiam miniſtros ejus alligaverat ſomnus, ut mihi liceret eligere quod tollerem. Diruerem mihi videbar hoſtium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum eſt. Nemo fur Rempub. cogitat. nihil non licet pro Repub. facere.

Pars altera pro Magiſtratu. Quale illud, Dii, ſpectaculum fuit? compoſuerat inter ſe fortuna Reipub. furem, & proditorem. ut vidit inutile furtum ſuum, prodidit, ut nobis venderet quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori poſſet imponere. Conſilium videri vult felicitatem fur-

furti ſui. Lex quæ nocturnum furem occidit, quoquo modo jubet, non de damnato, ſed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito. non multum abeſt a proditore. Suſtulit quod non elegit, ſed quod illi fatum publicæ felicitatis objecit. Uno tempore & proditorem nobis oſtendit, & furem, qui divitem complicare mallet, quam damnare. Effregit domum manu ſuſpenſa, eluſit illum. non tunc primum fecit. Suſtulit, non quod voluit, ſed quod potuit. Bono exemplo damnatus eſt proditor, malo juventus.

Controverſiarum quæ extant Finis.

IN:

INDEX CONTROVERSIARUM

LIB. I.

Proœmium ad Novatum, Senecam, & Melam filios, quo ſuam prædicat memoriam, mox & Porcium Latronem laudat.

I. *Patruus abdicatus.*
II. *Sacerdos proſtituta.*
III. *Inceſta de ſaxo.*
IV. *Vir fortis ſine manibus.*
V. *Raptor duarum.*
VI. *Archipiratæ filia.*
VII. *Tyrannicida a piratis dimiſſus.*
VIII. *Ter fortis.*

LIB. II.

Præfatio de Fabiano Philoſopho, Arellii Fuſci & Blandi diſcipulo.

IX. *Adoptandus poſt tres abdicatos.*
X. *Jusjurandum mariti, & uxoris.*
XI. *Raptor patrem ſuum non exorans.*
XII. *Nepos ex meretrice ſuſceptus.*
XIII. *Torta a tyranno pro marito.*
XIV. *Pater, & filius luxurioſi.*
XV. *Peregrinus negotiator.*

LIB. III.

Proœmium de Albutio Silone, & quædam de Gallione.

XVI. *Ab archipirata filio dimiſſus.*
XVII. *Popilius Ciceronis interfector.*

XVIII.

XVIII. *Ter abdicatus venenum terens.*
XIX. *Mater cæca filium retinens.*
XX. *Quinquennis teſtis in procuratorem.*
XXI. *Dementiæ accuſatur, qui ſervo filiam junxit.*
XXII. *Cavete proditorem.*
XXIII. *Mutanda optio raptore convicto.*

LIB. IV.

Præfatio de Montano Votieno, & Porcio Latrone, ac declamandi ratione.

XXIV. *Cimon ingratus Calliæ.*
XXV. *Flaminius inter cœnam reum puniens.*
XXVI. *Expoſitum repetens a duobus.*
XXVII. *A filio in arce pulſatus.*
XXVIII. *Privignus ab avo raptus noverca.*
XXIX. *Filia conſcia in veneno privigni.*

LIB. V.

Procemium de Scauro, Labieno, Muſa, Oſco, Sparſo, C. Silone, Turrino, Clodino patre, & filio, & de libris exuſtis Labieni, & de Scauri orationibus.

XXX. *Lugens pauperis filius, divitem ſequens.*
XXXI. *Vir fortis non cedens forti patri.*
XXXII. *Demens, quod mori coegerit filiam.*
XXXIII. *Debilitans expoſitos, ſeu mendici debilitati.*
XXXIV. *Parrhaſii Promotheus.*
XXXV. *Fur accuſator proditoris.*

EPI.

Digitized by Google

EPITOME
SEU
EXCERPTA
EX
M. ANNÆI SENECÆ
CONTROVERSIARUM
Decem Libris,

Qui hactenus L. ANNÆO SENECÆ inſcripti DECLAMATIONUM titulo publicati ſunt.

AD LECTOREM.

EPITOMÆ hujus Libri quinque, videlicet Primus, Secundus, Septimus, Nonus & Decimus, (ſequimur enim Frobenianam, & Gryphianam, primaſque Editiones, nuperis illis & interpolatis longe meliores & caſtigatiores) continent EXCERPTA quædam ex quinque illis Libris CONTROVERSIARUM, qui integriores ſuperius exhibiti ſunt. Reliqui vero Libri, Tertius, Quartus, Sextus, & Octavus, ſingulares ſunt; Quorum archetypa temporis injuria pridem interciderunt: ſervatis tantum ac ſuperſtitibus miſerandis illis RELIQUIIS, quas aliquis Eloquentiæ ſtudioſus inde excerpſit, ac collegit. Hoc volebam, neſcius ne eſſes. Vale. ac conatibus noſtris fave.

Digitized by Google

INDEX CONTROVERSIARUM,

Quæ penitus interciderunt, & quarum Epitomæ ſequuntur.

LIB. III.

I. *Luxurioſus a ſodalibus excæcatus.*
II. *Parricida æquis ſententiis abſolutus.*
III. *Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.*
IV. *Servatus a filio.*
V. *Pater raptam continens.*
VI. *Domus cum tyranno incenſa.*
VII. *Venenum datum filio furenti.*
VIII. *Olynthius pater reus concurſus.*
IX. *Crux ſervi venenum ægro domino negantis.*

LIB. IV.

I. *Pater a ſepulchro a luxurioſo raptus.*
II. *Metellus cæcatus.*
III. *Patre exule filia rapta.*
IV. *Armis ſepulchri victor.*
V. *Privignus medicus.*
VI. *Indiſcreti filius, & privignus.*
VII. *Tyrannicida, & adulter tyranni.*
VIII. *Patronus operas remiſſas repetens.*

LIB. V.

Præfatione laudatur Caſſius Severus.

I. *Laqueus inciſus.*

II.

II. *Gener divitis inimici.*
III. *Fratres pancratiaſtæ.*
IV. *Damnatus parricidii alligans fratrem.*
V. *Exuſta domus cum arbore.*
VI. *Raptus in veſte muliebri.*
VII. *Trecenti ab Imperatore recepti.*
VIII. *Tyrannus poſt abolitionem candidatus.*

LIB. VI.

Præfatio de Aſinio Pollione, & Aſinio Gallo ejus filio, & de Haterio.

I. *Chirographum cum abdicato.*
II. *Exul pater fundo prohibitus.*
III. *Mater nothi lecta pro parte.*
IV. *Potio ex parte mortifera.*
V. *Iphicrates reus.*
VI. *Adultera venefica.*
VII. *Demens qui filio ceſſit uxorem.*
VIII. *Verſus Virginis Veſtalis.*

LIB. VII.

I. *Orba poſt laqueum ſacrilega.*
II. *Phidias amiſſis manibus.*
III. *Infamis in nurum.*
IV. *Homicida ſui.*
V. *Fortis nolens ad patrem fortem redire.*
VI. *Pater naufragus divitis ſocer.*

EXCERPTA EX CONTROVERSIARUM LIBRO PRIMO.

DECLAMATIO I.

Patruus abdicans.

Lex. *Liberi parentes alant, aut vinciantur.* Thema. *Duo fratres inter ſe diſſidebant: alteri filius erat. Patruus in egeſtatem incidit. Patre vetante, adoleſcens illum aluit. ob hoc abdicatus tacuit. Adoptatus a patruo eſt. Patruus accepta hereditate, locuples factus eſt. Egere cœpit pater. Vetante patruo aluit illum adoleſcens. Abdicatur. C. D.*

(*Excerpta ex Contr. 1. Lib. 1.*)

DECLAMATIO. Eo jam perductus erat, ut omnem ſpem ultimorum alimentorum in ea ſola domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ipſe, inquit, me ali vetuit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Omnis inſtabilis & incerta felicitas eſt. Quis crederet jacentem ſuper crepidinem Marium aut fuiſſe conſulem, aut futurum? Quid non timendum felicibus putas? Quid deſperandum infelicibus? Ne circa plura inſtabilis fortunæ exempla

pla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. Non ſum hoſpes gravis. Unum ſenem advoco (al. *adduco*) Hoc tibi vitio placui pater. Perierat totus orbis, niſi iram finiret miſericordia. Jactatus inter duos patres utriuſque filius, ſemper tamen felicioris abdicatus. Illud tamen pater deos teſtor, divitem te relinquo. Circumibo tecum pater aliena limina. Oſtendam omnibus & me qui alimenta dedi, & te qui negaſti. Abdicari non poſſum ob id quod feci, lege cogente. Quid ſi flere me vetes, cum vidi hominem calamitoſum? Non ſunt affectus noſtri in noſtra poteſtate. Quædam jura non ſcripta, ſed ſcriptis omnibus certiora ſunt.

Pars altera. Creſcere ex mea propoſuit invidia homo, qui ſe melius jactare poteſt, quam defendere. Juſtus meus metus; ne heredem ingratum ſcribam, inimicum relinquam. Etiam ſi tu non odiſti eum, qui fecit mihi injuriam: ego odi illum, qui fecit tibi. Deſinit eſſe filius, qui non tantum a patre abdicatus, ſed ab alio adoptatus eſt. Audite, quam valde eguerim. Fratrem rogavi. Quis es tu, qui de facto patrum feras ſententiam? Ad te arbitrum odia noſtra non mittimus. Judices deos habemus.

Extra. *Alfius Flavus* prætextatus apud *Ceſtium* controverſias declamabat. Semper autem commmendabat eloquentiam eius aliqua res extra eloquentiam. In puero eloquentiæ lenocinium erat ingenii ætas.

Digitized by Google

DECLAMATIO II.

Sacerdos proſtituta.

Lex. *Sacerdos caſta e caſtis, pura e puris ſit.* Thema. *Quædam virgo a piratis capta venit. Empta a lenone, & proſtituta eſt. Venientes ad ſe exorabat ſtipem. Militem qui ad ſe venerat, cum exorare non poſſet, eum luctantem & vim inferre volentem occidit. Accuſata, abſoluta, & remiſſa ad ſuos eſt. Petiit ſacerdotium. Contradicitur.*

(*Ex Controverſ.* 2. *lib.* I.)

DECLAMATIO. Sacerdos veſtra adhuc in lupanari viveret, niſi hominem occidiſſet. Quo mihi ſacerdotem, cujus precaria caſtitas eſt? Id enim deerat, ut eas templa recipiant, quas aut carcer, aut lupanar ejecit. Indignam te ſacerdotio dicerem, ſi tranſiſſes per lupanar. Fortuna, inquit, pati coegit, & miſereri debent omnes mei. At nos non facimus miſerandas ſacerdotes. Nec eſt apud nos maximus honor ultimorum malorum ſolatium. Ita domi cuſtodita eſt, ut rapi poſſet. Ita curæ fuit ſuis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni venderent: ſic emit leno, ut proſtitueret: ſic venientes deprecata eſt, ut ferro opus eſſet. Movet me reſpectus omnium virginum, ſi in civitate nulla inveniri poterit nec meretrice caſtior, nec homicida purior. Nulla eſt ſatis pudica, de qua quæritur. Omnes, inquit, exoravi. Si quis dubitat an meretrix eſſet, audiat quam blanda ſit. Putemus tres ſacerdotium petere, unam quæ capta ſit: alteram quæ proſtiterit: tertiam quæ hominem occiderit. Omnibus nego.

Pars altera. Voluerunt dii eſſe miraculo, in

Digitized by Google

in captiva libertatem, in proſtituta pudicitiam, in homicida innocentiam. Narrent ſane omnes tanquam ad proſtitutam veniſſe, dum tanquam a ſacerdote deceſſerint: quam pudica ſit, miles oſtendit, quam innocens, judex: quam felix, reditus. Inter tot pericula dii non ſervaſſent, niſi ſibi ſervaturi fuiſſent. Totum populus ad ſervandam pudicitiam contulit, quicquid ad violandam attulerat. Dicat diis pudicitiam, quibus debet.

Extra. Longe recedendum eſt ab omni obſcœnitate & verborum & ſenſuum. Quædam ſatius eſt cauſæ detrimento tacere, quam verecundiæ dicere.

DECLAMATIO III.

Inceſta de ſaxo.

Lex. *Inceſta de ſaxo dejiciatur*. Thema. *Inceſti damnata antequam dejiceretur, Veſtam invocavit. dejecta vixit. Repetitur ad pœnam. Contradicitur.*

(*Ex Controverſ.* 3. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Id enim deerat, ut modeſtior in ſaxo eſſet, quam in ſacrario fuerat. Dubitari non poteſt, quin uſque dejicienda ſit, donec efficiatur, propter quod dejecta eſt.

Patrocinium ſuum putat pereundi infelicitatem. Quid tibi importuna mulier imprecer? niſi ut ne bis quidem dejecta pereas. Exponam, cum quo ſtuprum, vel quando commiſerit. Quia probavi iſta, damnaſtis. Non putas legem caviſſe ut perires, quæ cavit quemadmodum perires? Male de diis exiſtimas, ſi ſacerdoti ſuæ tam ſero ſuccurrunt. Ita dii maluerunt abſolvere damnatam, quam ſacerdotem?

Digitized by Google

Pars altera. Damnata dejecta eſt, abſoluta deſcendit. Putares puellam non dejici, ſed demitti. Lex ſacerdotem non ad ſaxum uſque differret, niſi ſententiam deorum expectaret. Erat altitudo montis etiam ſecure deſpicientibus horrenda.

DECLAMATIO IV.

Fortis ſine manibus.

Lex. *Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit*. Altera. *Liceat adulterium in matre & filio vindicare*. Thema. *Vir fortis in bello manus perdidit: deprehendit adulterum cum uxore, de qua filium adoleſcentem habebat. imperavit filio, ut occideret. Non occidit. Adulter effugit. Abdicat filium. C. D.*

(*Ex Controverſ.* 4. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Solus ego ex omnibus maritis nec dimiſi adulteros, nec occidi. Quis non putet, aut me ſine filio fuiſſe, aut filium ſine manibus? Conceptus eſt iſte: ex quo? ſciemus, cum adulteros deprehendero. Tunc primum ſenſi me manus perdidiſſe. bello meas, domi etiam filii manus perdidi. Tam fruſtra ad filium, quam ad gladium cucurri. In bella non venit, & ante patriæ quam patri negavit manus. Uſque eo pugnavit pro vobis, ut pro ſe non poſſet. Adoleſcens quos demiſiſti, ſequere. Non potui, inquit, matrem occidere. Quo ſis excuſatior, adjice & patrem.

Pars Altera. Alterum putavi parricidium, matrem coram patre occidere. Non ſemper ſcelera noſtri ſunt juris. Atroces quoque animos miſericors natura debilitat. In tam ino-

pinati

Digitized by Google

pinati flagitii ſpectaculo; toto corpore ſtupui. Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia, priuſquam in me reverterer, exierunt. Majus erat ſcelus quod imperabas, quam quod deprehenderas. Si quid exegeris majus viribus meis, dicam: Ignoſce, non poſſum. Ignoſcit filio pater, navigationem recuſanti; ſi non ferat mare: ignoſcit non ſequenti caſtra, ſi non poteſt, quamvis ipſe pater militaris ſit. Ipſam legem recita. *Liceat & marito, liceat & filio*. Quare tam multos nominat, niſi quia aliquos putat eſſe, qui non poſſint? Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium ſtupentem.

DECLAMATIO V.

Raptor duarum.

Lex. *Rapta Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet*. Thema. *Una nocte quidam rapuit duas. Altera mortem optat, altera nuptias.*

(*Ex Controverſ.* 5. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Stupro accuſatur, ſtupro defenditur. Cum altera rapta litigat, alteram advocat. Vindicate patres. Fortior publicæ diſciplinæ ſeveritas ſurgat, jam binæ rapiuntur. Coit populus, velut publico metu territus, vix credens duos fuiſſe raptores. Alteram injuriæ rapuit, alteram patrocinio. Perieras jam raptor, ni bis perire meruiſſes. Si te ante rapuiſſet, & nuptias optaſſes, deinde hanc vitiaſſet antequam nuberes, negares illum, jubente rapta, debere mori? Nihil amplius raptori præſtare potes, quam ne lege tua pereat. Contra alienam legem nullum jus habes. Tu raptori præſtas, ut illum ipſa non occidas. Non potes præſtare, ne quis occidat.

Pars altera. Inter pares ſententias mitior vincat. Refer Virginiam, dic Lucretiam. Plures tamen Sabinæ ſunt. Contumelioſum mihi erit te dignam videri, in cujus honorem homo occidatur: me dignam non videri, in cujus honorem ſervetur.

DECLAMATIO VI.

Archipiratæ filia.

Thema. *Captus a piratis, ſcripſit patri de redemptione, non redimebatur. Archipiratæ filia eum jurare coegit, ut duceret ſe uxorem, ſi dimiſſus eſſet, juravit. Relicto patre ſecuta eſt adoleſcentem. Duxit illam. Orba incidit. Pater imperat, archipiratæ filiam dimittat, & orbam ducat, nolentem abdicat.*

(*Ex Controverſ.* 6. *lib.* 1.)

DECLAMATIO. Bonæ ſpei uxor, bonæ ſpei nurus, quæ vel amare poteſt captivum, vel odiſſe patrem. In carcere, inquit, ac tenebris jacebam. Narra, obſecro, ſoceri beneficia, puella non miſericordia mota eſt, ſed libidine.

Pars altera. Eo me loco non deſeruit, in quem & pater venire timuit. Vidiſſes membra vinculis preſſa, macie retractos introrſus oculos, attritas catenis & inutiles manus: talem quis amare, niſi miſericors poteſt? In tot Conſulatibus Marius nihil habet clarius quam ſe auctorem. Pompejum, ſi hæreditariæ extuliſſent imagines, nemo Magnum dixiſſet. Servium regem tulit Roma. Quid tibi videntur illi rapti ab aratro, qui paupertate ſua beatam fecere Rempublicam? Non poſſumus una felices eſſe: quod ſolemus, una infelices erimus.

DE-

DECLAMATIO VII.

A piratis tyrannicida dimiſſus.

Lex. *Liberi pare nteralant, aut vinciantur.* Thema. *Quidam alterum fratrem tyrannum occidit, alterum in adulterio deprehenſum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus ſcripſit patri de redemptione. Pater piratis epiſtolam miſit, Si præcidiſſent ei manus, duplam pecuniam ſe daturum. Piratæ illum dimiſerunt. Pater in egeſtatem incidit, petit alimenta. Negantem vult in vincula ducere.*

(*Ex Controverſ. 7. lib.* I.)

DECLAMATIO. *Si præcideritis*. Si iraſceris, potius ſcribe: *Si occideritis*. Tyrannicida exitum tyranni rogo. non timeo, ne quas manus piratæ ſolverunt, judices alligent. Pro adultero filio rogas. Quærit nunc, quomodo tyranni fiant. *Duplam dabo*. Apparet, pro unico filio rogat. *Duplam dabo*: alteram pro filio, alteram pro tyrannicida. *Si manus præcideritis*. Hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Etiamnum manus meas petis? Nega etiam eſſe epiſtolam. & habes argumentum. dic: Ego rogare etiam pro adultero ſoleo. Remiſerunt me Reipub. cum manibus, patri cum epiſtolis. Hoc noſtro ſeculo ad fabulas deerat, ut narraretur aliquis ſolutus a piratis, alligatus a patre. Ejus crudelitatis emptor, cujus nec pirata venditor. *Duplam dabo*. Quid neceſſe eſt? potui vilius ſolvi. *Ut præcidatis manus*. Obſtupuere prædones, &, Indica, inquiunt, patri, non omnia piratas vendere. Qualem optem patrem, neſcio. Dives debilitat, egens alligat. Neu-

Digitized by Google

trum manibus meis expedit. Ubi eſt patrimonium tuum, quo tyrannos inſtruis, quo adulteros facis?

Pars altera. Suſcepi tria prodigia, inter me, & ſe furentia. Unum, qui poſset patriam opprimere: alium qui fratrem violare: alium, qui patrem. Lex hæc ſcripta eſt pro malis patribus. Nam boni etiam ſine lege aluntur. Sciebam piratas non facturos, niſi pecuniam accepiſsent: & ſi ſperaſsent, utique præcidiſsent. Non ira illa patris, ſed calliditas fuit. Unde redimerem, non habebam. Rogare in tam avara civitate neminem poteram, in qua nec filii quidem patres alunt. uſus conſilio ſum, ſciens piratas non crudeles, ſed avaros. feci ut deſperarent, quod poſses redimi. An prudenter cogitaverim, neſcio. interim feliciter cogitavi. Excluſa mens eſt, ex quo vidi unum in arce filium, alterum in adulterio, tertium in parricidio. Relictus ſolus ex his ſenex.

Extra. Hic color approbandus eſt impetu. Magna enim vi opus eſt, ut aliquis accuſando ſe miſerabilem faciat. *Sparſum* memini hominem inter ſcholaſticos inſanum, inter ſanos ſcholaſticum.

DECLAMATIO VIII.

Ter Fortis.

Lex. *Qui ter fortiter fecerit, militia vacet*. Thema. *Ter pater fortem in acie, quarto volentem exire retinet, nolentem abdicat*.

(*Ex Controverſ*. 8. *lib*. 1.)

DECLAMATIO. Quod patriæ ſupereſt, patri vindico. O me, filio pugnan-

gnante laſſum. Jam pro te neſcio quid etiam lex timet. Miraris, ſi quid legi ſatis eſt, patri nimis eſt. Cauſa mihi abdicandi eſt, ne ſine filio vivam. Abdicatio mea in poteſtate abdicati eſt. Optimus vitutis finis eſt, antequam deficias, deſinere. Lex quoque ter viro forti aut diffidit, aut conſulit.

Pars altera. Certe abdicatis pugnare licet. Pudet me, ter victi militant. Senatot poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Quicquid honoris nomine datur, in utramque partem licet. Alioquin deſinit præmium eſſe, cui neceſſitas injungitur. Otium imperas animo non otioſo. Tumultus exortus eſt. In me omnium civium driguntur oculi: & adhuc, verum dicendum eſt, nihil mihi patria debet. Nunquam pugnavi, niſi coactus. Adhuc militia mea legis munus eſt. Athenienſes abdicato vicerunt duce. Quantum intereſt! Ille abdicationem virtute delevit, ego merui.

Digitized by Google

EX LIBRO SECUNDO.

DECLAMATIO I.

Adoptandus poſt tres abdicatos.

Thema. *Dives tres filios abdicavit, petiit a paupere unicum in adoptionem. Pauper dare vult: nolentem ire abdicat. Contradicitur.*

(*Ex Controverſ. 1. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Numquam futurum putavi, ut aut pater meus liberos odiſſet, aut dives concupiſceret. Diu dubitavi ille amicum tentaret, an hic filium. Ita nos pauperes ſumus, qui habemus quod divites rogent? Si immerito abdicavit, odi patrem, tot ejicientem innocentes: ſi merito, odi domum tot facientem nocentes. Amo æque paupertatem ac patrem: utrique aſſuevi. Non tibi per multos fulta liberos domus eſt: quanquam nec ſic quidem debuiſti dare. Tutior adverſus fortunam eſt, cui aliquid poſt damnum ſupereſt. Abdico, inquit. apparet, unde venias. Una inter nos diſputatio eſt: Iſte me dignum putat beato patre, ego me meo. Divitem, inquit, eſſe te volo. O me abdicandum, ſi talem patrem relinquo. Quid me videri velim, neſcio. Innocentem? ſed abdicor: nocentem? ſed adoptor. Non ut in ceteris abdicationibus, in mea poteſtate eſt non abdicari. Perditurus ſum patrem, ſi abdicor: perditurus ſum, ſi non abdicor. Quid intereſt, utrum ejiciar, an transferar? Et ſi parendum in omnibus pa-

patri, in eo non parendum, quo efficitur, ne pater ſit. Grave eſt, carere unico: gravius eo, quem alius concupiſcit. Non delectant ignoti ſervorum domino greges, nec ſonantia laxi ruris ergaſtula. patrem gratis amo. Neceſſe eſt ut timeam infelicem liberis domum. Non poteſt inveniri reconciliationis aptius tempus. dives filios quærit.

Pars altera. Magnum & hoc inter cetera paupertatis incommoda eſt, quod abdicationem filius non timet. Senatorium gradum cenſus aſcendit. Cenſus equitem Romanum a plebe ſecernit. Cenſus in caſtris ordinem promovet. Cenſu judex in foro legitur. Facilius eſt paupertatem laudare, quam ferre. Si emendati, inquit, fuerint liberi mei, habebo hunc cum illis: ſi perſeveraverint, habebo pro illis.

Extra. Aridi declamatores fidelius quos propoſuerint colores tuentur. non enim alicujus ſententiæ dulcedo ſubrepit, nullum ſchema ſollicitat. Sic quæ malam faciem habent, ſæpe pudicæ ſunt: non animus illis deeſt, ſed corruptor. *Gallus Vibius* fuit tam magnæ olim eloquentiæ, quam poſtea inſaniæ. Cui hoc accidiſſe uni ſcio, ut ad inſaniam non caſu caderet, ſed judicio perveniret. Nondum inſanos imitatur, dum lenocinium ingenii furorem putat, quod ſimulabat, ad verum redegit. *Otho Junius* pater edidit quatuor libros colorum, quos belle *Gallio* noſter Antiphontis libros vocat: tantum in illis ſomniorum eſt. *Syriacus* contra Maximum Stertinium, a quo premebatur, cum comes ejus fuiſſet, dixit: Per annos quindecim in officio tuo fui, dic quid peccaverim? Sed hæc eſt conſuetudo veſtra, injuriam vocatis finem ſervitutis.

DE

DECLAMATIO II.

Juſjurandum mariti & uxoris.

Thema. *Vir & uxor juraverunt, ut ſi quid alteri accidiſſet, alter moreretur. Vir peregre profectus eſt, miſit nuntium uxori, qui diceret ſe deceſſiſſe. Uxor ſe præcipitavit. Recreata, jubetur a patre virum relinquere. non vult. abdicatur. C. D.*

(*Ex Controverſ. 2. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Dii immortales, qui debetis prudentia humanum genus regitis: effeciſtis ut illud non periculum amantis eſſet, ſed experimentum. Hos dividere vult ſocer, quos nec mors quidem dividet. Moriar, inquit: habeo & cauſam, & exemplum. Quædam ſe maritorum rogis ardentibus miſcuerunt: quædam anima redemerunt maritorum ſuorum ſalutem, ſolicitudine brevi. Inter has puella viva numeratur. Aſſidue contentiones erant: Sine te vivere non poſſum: imo ego ſine te: qui certaminum exitus eſſe ſolet, juravimus. Hic animus ſine dubio jurantium fuit, ut vivi non diducerentur: cum illud quoque caverint, ne morte dividerentur.

Pars altera: Non poſſum, inquit, relinquere virum. Quid non poteſt, quæ mori poteſt? Pene dum falſæ mortis nuncium miſit, veræ recepit. Potes ſine viro pati. peregrinationem ejus tuliſti. Jurejurando jam liberata es caſu proximo.

Extra. *Ovidius Naſo* apud Arellium Fuſcum magiſtrum ſuum hanc controverſiam declamavit. Nam Latronis admirator erat. *Latro* in præfatione quadam dixit: Non vides, ut immota fax torpeſcat, & ignes exagita-

gitata reſtituat? Mollit viros otium, ferrum ſitu rubiginem ducit. Naſo dixit:

Vidi ego jactatas mota face creſcere flammas,

Et rurſus nullo concutiente mori.

Hic autem dixit: Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, ut uxorem a viro, & virum ab uxore diligi concedas. Neceſſe eſt deinde, ut jurare permittas, ſi amare permiſeris. *Ejuſdem*. Pauca noſti, pater, crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus: & fortaſſe quod non putas, pejeravimus. Rogatus aliquando ab amicis ſuis, ut tolleret tres verſus: petivit invicem, ut tres exciperet, in quos nihil illis liceret. Conſcripſerant illi quos tolli vellent ſecreto: hic, quos tutos eſſe vellet. In utriſque codicillis iidem verſus erant: ex quibus primum fuiſſe narrabat *Albinovanus Pedo*, qui inter arbitros fuit.

Semibovemque virum, ſemivirumque bovem:

Secundum:

Et gelidum Boream, egelidumque Notum.

Ex quo apparet, ſummi ingenii viro non judicium defuiſſe ad compeſcendum licentiam carminum ſuorum, ſed animum. Ajebat interim, decentiorem eſſe faciem, in qua aliquis nævus eſſet.

DECLAMATIO III.

Raptor patrem non exorans.

Lex. *Raptor niſi & ſuum & raptæ patrem intra triceſimum diem exoraverit, pereat.* Thema. *Raptor patrem exoravit, ſuum non exorat. Reum facit dementiæ.*

(*Ex Controverſ. 3. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Quid contremiſcis ſenectus? Quid lingua trepidas? Quid ob-

obtorpuiſtis oculi? Nondum eſt triceſimus dies. Ne triſtiore quidem vultu expugnatam filiæ pudicitiam tulit. Nimis cito exoratus eſt. Ne omnia vitia ejus ab adoleſcentia repetam, virginem rapuit, patrem accuſat. Hoc intra triginta dies. Putas me accuſatori permiſſurum, quod filio negavi? Miraris dubitare patrem? Lex ipſa inter mortem & nuptias dubia eſt. Semper enim ſibi omnia licere credidit: nihil me unquam rogavit. Ignovit, inquit, ita aliquis ante me rogatus eſt? Demens ſum. Vides: nimirum turpiter vivo. Legem ignoro, dies tuos non numero. Demens, inquis, es. Poteſt aliquis ignoſcere ſic roganti? Deliberabo cum amicis, deliberabo cum propinquis. Me miſerum, quam pene promiſi! O me miſerum quod tantum triginta diebus iraſci poſſum! Quid mirum, ſi citius illum exoraſti? facilius eſt donare injuriam, quam crimen. Procede in medium ſenex, cujus miſericordia crudelis ſum. Jam, inquit, anguſtum tempus eſt. & tibi vacat accuſare? Sic aliquis exorat? ſic deprecatur? Apparet te nunc primum rogare. Quid enim tanquam demens egi? Non ſum exoratus. nondum tranſivit tempus. etiamnum exorari poſſum. Quam iniquum eſt, nondum eſſe me nocentem, & jam reum.

Pars altera. Me miſerum, pater, iræ tuæ detractum eſt nihil, tempori autem multum. Infelicior ſum, quam ſi neutrum exoraſſem. Si ſervaturus es filium, jam tempus fuit: ſi occiſurus, jam tempus eſt. Prior rogatus eſt, qui magis timebatur.

DE-

DECLAMATIO IV.

Nepos ex meretrice ſuſceptus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Abdicatus ſe contulit ad meretricem, & ex ea ſuſtulit filium. æger ad patrem miſit. cum veniſſet, commendavit ei filium, & deceſſit. Pater poſt mortem illius in adoptionem recepit nepotem. Accuſatur ab altero filio dementiæ. C. D.*

(*Ex Controverſ. 4. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Dementia in me novi generis arguitur: ſanus eram, ſi non agnoſcerem meos. Expectabam, ut aliquis pro abdicato rogaret. Nemo audebat propinquorum, fratre ceſſante. Deficientis ſpiritus in adventum meum ſuſtinebatur. Intravi: jam cadentes oculos ad nomen meum erexit, fugientemque animam retinuit. In ſinu meo & filium, & animam depoſuit. Nunciatum eſt mihi, in ultimis eſſe filium: nec hoc a fratre.

Pars altera. Pater iſtius incertus eſt: bene cum ipſo ageretur, ſi & mater. Incidit in meretricem, inter cætera malam & fœcundam. Mulier, neſcio, adverſus patrem injurioſior ſis, quod abſtuliſti illi hæredem, an quod dediſti. Adoptavit ejus filium, propter quam ejecerat ſuum.

Digitized by Google

DECLAMATIO V.

Torta a tyranno pro marito.

Thema. *Torta a tyranno uxor nunquid de viri tyrannicidio ſciret, perſeveravit negare. poſtea maritus ejus tyrannum occidit. intra quinquennium non parientem, ſterilitatis nomine dimiſit. Agit illa ingrati.*

(*Ex Controverſ. 5. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Eas nuptias tyrannicidium diduxit, quas non diduxit tyrannus. Trahebantur matronæ: rapiebantur virgines: nullæ tunc videbantur feliciores, quam quæ liberos non habebant. Suſpicatus eſt hunc tyrannus de tyrannicidio cogitare, ſive iſti aliquid excidit, ſive non bene tegit vultus magna conſilia; tamen de uxoris garrulitate queri non poteſt, cum ſciat quemadmodum taceat. Impoſita in eculeum ſæpius ad abſentem virum reſpexit, quam ad præſentem tyrannum. Explicatur totus adverſus infelicem fœminam tyrannicæ crudelitatis apparatus: & illa inſtrumenta, virorum quoque animos ipſo viſu frangentia, ad excutiendam muliebris pectoris ſcientiam proponuntur: Verberibus corpus abrumpitur. Neſcio Reſpublica, an tibi liberos iſta mulier datura ſit: tyrannicidam dedit. Miraris, ſi tranſit quinquennium inter uxorem tortam, & virum occupatum? Sciſſum corpus flagellis, igne aduſtum, tormentiſque convulſum? Ignoſcetis puto mulieri, ſi dixero, Feſſa eſt. Quid tyrannicidio gloriaris? Facilius eſt tyrannum occidere, quam ſuſtinere. Verbera, laminæ, eculei, quicquid antiqua ſævitia invenerat, quidquid adjecerat nova, quid amplius dicam? & tyran-

rannus torquebat, cum de tyrannicidio quæreret. Num premit cenſum oneroſa ſumptibus, & (ut ſeculi mos eſt) in deterius luxu fluente muliebris ambitio certamine mutuo, uſque in publica damna privatis inſanit? Nunquid gemmas, & ex alieno litore petitos lapillos? Expecta, poteſt parere. Non reſpondet ad certam diem fœcunditas. Sui juris rerum natura eſt. Utrum putas tuum mirandum eſſe tyrannicidium, an hujus ſilentium?

Pars altera. Ego torta ſum, merito objiceres, niſi te vindicaſſem: etiam ſi ſciſti de tyrannicidio viri, nec indicaſti, non eſt beneficium, ſcelus non facere. Deinde nec ſciſti. non enim tibi indicavi. Nec tam magnum conſilium, virilibus quoque animis grave, commiſi muliebri garrulitati: quæ id ſolum poteſt tacere, quod neſcit. Quo tempore uxor torta eſt, nihil adhuc de tyrannicidio cogitabam: poſtea cogitavi. Et hæc ipſa mihi cogitandi cauſa fuit, uxoris ultio. Si quod audierat, tacuit, non beneficium eſt, ſed fides.

Extra. *L. Vinicius*, quo nemo civis Romanus in agendis cauſis præſentius habuit ingenium. Quicquid longa cogitatio illi præſtitura erat, prima intentio animi dabat. Ex tempore cauſas agebat, ſed non deſiderabat hanc commendationem, ut ex tempore agere videretur. De hoc eleganter dixit divus Auguſtus: *L. Vinicius ingenium in numerato habet*.

Digitized by Google

DECLAMATIO VI.

Pater & filius luxurioſi.

Thema. *Quidam luxuriante filio luxuriari cœpit. Accuſatur a filio dementiæ. C. D.*

(*Ex Controverſ. 6. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Accuſator meus intra ſe contrarios habet affectus. Cupit reum damnari, crimen abſolvi. Sed tu ſenex, inquit, hoc dicis: luxuria tua ſerius cœpit, citius deſinet. Quidam ſummum bonum dixerunt voluptatem. Nihil eſt mihi opus præcipientibus. Habeo exemplum. Oſtendi tibi luxuriam, quam in te non videbas. Ebrietatem patri objicis ebrius.

Pars altera. Adoleſcens luxurioſus peccat: ſenex luxurioſus inſanit? Nemo vitia, quia odit, imitatur. Quis imperator ob hoc de prælio fugit, ut bene pugnaret exercitus? Non coercet vitia, qui provocat. Meam luxuriam patri imputabo. Non ſub ſevera fui diſciplina, non ſub bene inſtitutæ domus lege, quæ poſſet adoleſcentis formare mores, & a vitiis ætatis abducere. Quodam modo ad luxuriam a patre præmiſſus ſum. Madent cani unguento, & comeſſator ſenex nulli nimis luxurioſus, ſed parum ſanus videtur.

DE-

DECLAMATIO VII.

Peregrinus negotiator.

Thema. *Quidam cum haberet formoſam uxorem, peregre profectus eſt. In viciniam mulieris peregrinus mercator migravit: ter illam appellavit de ſtupro, adjectis pretiis. Negavit illa. Deceſſit negotiator, teſtamento omnibus bonis eam reliquit heredem: & adjecit elogium, Quia pudicam comperi. Adit hereditatem. redit maritus: accuſat adulterii uxorem ex ſuſpicione.*

(*Ex Controverſ. 7. lib. 2.*)

DECLAMATIO. Seram querelam detulit. Non accuſo adulteram, niſi divitem factam. Poſt tantos impudicitiæ quæſtus, ſi tacere poſſum, confitendum habeo, hac me cauſa abfuiſſe. Tempus eſt de uxore marito credi. Ferat matrona oculos jacentes in terram: & adverſus officioſum ſalutatorem inhumana potius, quam verecunda ſit: longe ante ſuam impudicitiam ore, quam verbo neget. Nemo fortiter negantem iterum rogabit. Omnium bonorum heres ſola eſto, quia corrumpi non potuiſti, quia tam feliciter pudicitiam cuſtodiſti. Tace pauliſper nomen auctoris. Nunquam non teſtamentum viri creditur? Adeone jam omnis patientia ſeculi noſtri abiit, ut adverſus querimoniam viri, alieno teſte defendatur uxor? Muliebrium vitiorum fundamentum avaritia eſt. Quæ poteſt non timere opinionem adulterii, poteſt non timere adulterium. Ex omni rupe conchylium trahitur, quo veſtis cruentetur. Infelices ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veſte perſpicua ſit: & nihil in corpore uxoris ſuæ plus maritus, quam

quam quilibet alienus peregrinuſque agnoverit. Fruſtra æſtimabo eſſe indicia, ſi tantum qui rogat, comperit pudicam. Omnes te impudicam loquuntur: pudicam tantum unus, & peregrinus; cui plus laudator quam accuſator nocet. Uxorem meam nuſquam audivi pudicam niſi in adulteri elogio. Dejice in terram oculos, & aures tuas externorum vocibus claude. Sibi quiſque pro te neget. Pudicam ille dixit, ego impudicam. Puto, plus creditis civi, quam peregrino: marito, quam adultero. Ipſum elogium corruptoris animo ſcripſit. *Quia pudicam*, inquit, *comperi*. quod nulli præter me contigit.

Pars altera. Formoſa eſt: hoc natura peccavit. Sine viro fuit, hoc maritus peccavit. Appellata eſt: hoc alius peccavit. Negavit; hoc pudice. Heres relicta eſt, hoc feliciter. Hereditatem adiit: hoc conſulto fecit.

LI.

LIBER TERTIUS

Seneca Novato, Senecæ, Melæ Filiis ſalutem.

QUOSDAM diſertiſſimos agnovi viros, non reſpondentes famæ ſuæ cum declamarent, in foro maxima omnium admiratione dicentes, ſimul ad has domeſticas exercitationes ſeceſſerant, deſertos ab ingenio ſuo. Quod accidere pleriſque æque mihi mirum, quam certum eſt. Memini itaque me a *Severo Caſſio* quærere, quid eſſet, cur in declamationibus illi ſua non reſponderet eloquentia: In nullo enim hoc fiebat notabilius. Oratio ejus erat valens cultu, ingentibus plena ſententiis. Nemo minus paſſus eſt aliquid in actione ſua otioſi eſſe. Nulla pars erat, quæ non ſua virtute ſtaret. Nihil in quo auditor ſine damno aliud ageret. Omnia intenta aliquo petentia. Nemo magis in ſua poteſtate habuit audientium affectus. Verum eſt quod de illo dicit *Gallio* noſter. Cum diceret, rerum potiebatur. adeo omnes imperata faciebant. Cum ille voluerat, iraſcebantur. Nemo non illo dicente timebat, ne deſineret. Non eſt, quod illum ex his quæ edidit æſtimetis. Sunt quidem & hæc quibuſdam grata. Verum eloquentia ejus longe major erat quam lectio. Non hoc ea portione illi accidit qua omnibus fere, quibus majori commendationi eſt audiri quam legi, ſed in illo longe majus diſcrimen eſt. Primum tantundem erat in homine, quantum in ingenio: corporis magnitudo conſpicua, ſuavitas valentiſſimæ vocis. Quamvis hæc inter ſe raro coeant, ut eadem vox & dulcis ſit & ſolida. Pronuntiatio, quæ hiſtrionem poſ-

ſet producere, tamen quæ hiſtrionis poſſet videri. Nec illo quicquam magis mirareris, quam quod gravitas, quæ deerat vitæ, actioni ſupererat: quamdiu citra jocos ſe continebat, cenſoria oratio erat. Deinde ipſa quæ dicebat, meliora erant quam quæ ſciebat. Vir enim præſentis animi, & majoris ingenii quam ſtudii magis placebat in his, quæ inveniebat, quam in his, quæ attulerat. Jam vero iratus commodius dicebat. Ideo diligentiſſime cavebant homines, ne dicentem interpellarent. Uni illi proderat executio: melius ſemper fortuna, quam cura, de illo merebat. Id nunquam tamen hæc felicitas illi perſuaſit negligentiæ. Uno die privatas plures agebat, & ita ut alteram ante meridiem ageret, alteram poſt meridiem: publicam vero nunquam amplius quam unam uno die. Nec tamen ſcio, quem reum illi defendere, niſi ſe, contigerit. Adeo nunquam ullam materiam dicendi, niſi periculis ſuis, habuit. Sine commentario nunquam dixit, nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponuntur. Et maxima parte perſcribebatur actio. Illa quoque quæ falſe dici poterant, annotabantur: ſed cum procedere nollet niſi inſtructus, libenter ab inſtrumentis recedebat. Ex tempore coactus dicere, infinito ſe antecedebat. Nunquam non utilius erat illi deprehendi quam præparari: ſed magis illum ſuſpiceres, quod diligentiam non relinquebat, cum illi tam bene temeritas cederet. Omnia ergo habebat, quæ illum ut bene declamaret, inſtruerent: phraſim nec vulgarem, nec ſordidam, ſed lectam: genus dicendi non remiſſum aut languidum, ſed ardens & cogitatum: nec lentas, nec vacuas explicationes, ſed plus ſenſus quam verborum habentes: diligentiam, maximum etiam mediocris ingenii ſubſidium. Tamen non tantum infra ſe cum declamaret,

Digitized by Google

ret, ſed etiam infra multos erat. Itaque raro declamabat, & non niſi ab amicis coactus. Sed quærenti mihi, quare in declamationibus impar eſſet ſibi, hoc ajebat: Quod in me miraris, pene omnibus evenit. Magna quoque ingenia, a quibus multum abeſſe me ſcio, quando plus quam in uno eminuerunt opere? Virgilium illa felicitas ingenii in oratione ſoluta reliquit. Ciceronem eloquentia ſua in carminibus deſtituit. Orationes Salluſtii in honorem hiſtoriarum leguntur. Eloquentiſſimi viri Platonis oratio, quæ pro Socrate ſcripta eſt, nec patrono, nec reo digna eſt. Hoc non ingeniis tantum, ſed corporibus videmus accidere: quorum vires non ad omnia, quæ viribus efficiuntur, aptæ ſunt. Illi nemo luctando par eſt: ille ad tollendam magni ponderis ſarcinam prævalet: ille quidquid apprehendit, non remittit, ſed in proclive nitentibus vehiculis, moraturas manus injicit. Ad animalia venio: alii ad aprum, alii ad cervum canes faciunt. Equorum non omnium, quamvis celerrimi ſint, idonea curriculis velocitas eſt. Quidam melius equitem patiuntur, quidam jugum. Et ut ad morbum te meum vocem, Pylades in comœdia, Batyllus in tragœdia, multum a ſe aberant. Numenio cum velocitas pedum non concedatur tantum, ſed objiciatur, lentiores manus ſunt. Quidam cum hoplomachis, quam cum Thracibus optime pugnant. Et quidam ſic cum ſcena componi cupiunt, quomodo alteri eſt. In ipſa oratione quamvis una materia ſit, tamen ille qui optime argumentatur, negligentius narrat. Ille non tam bene implet, quam præparat. Paſſienus noſter cum cœpit dicere, ſecundum principium ſtatim fuga fit, ad epilogum omnes revertuntur: Media tantum quibus neceſſe eſt, audiunt. Miraris eundem non æque bene declamare, quam cauſſas agere: aut eun-

Digitized by Google

dem non tam bene ſuaſorias, quam judiciales controverſias dicere? Silo Pompejus ſedens & facundus & litteratus eſt, & habetur diſertus, ſi a prælocutione dimitteret. declamat tam male, ut videar belle optaſſe cum dixi: Nunquam ſurgas. Magna & varia res eſt eloquentia: nec adhuc ulli ſic indulſit, ut tota contingeret: ſatis felix eſt, qui in aliquam ejus partem eſt receptus. Ego tamen & propriam cauſam videor poſſe reddere: aſſuevi non auditorem ſpectare, ſed judicem: aſſuevi non mihi reſpondere, ſed adverſario. Non minus devito ſupervacua dicere, quam contraria. In ſcholaſtica quid non ſupervacuum eſt, cum ipſa ſupervacua ſit? Indicabo tibi affectum meum, cum in foro dico, aliquid ago: cum declamo, id quod belliſſime Cenſorinus ajebat de his, qui honores in municipiis ambitioſe peterent, videor mihi in ſomnis laborare. Deinde res ipſa diverſa eſt. Totum aliud eſt pugnare: aliud ventilare. Hoc ita ſemper arbitratum eſt, ſcholam quaſi ludum eſſe, forum arenam. Et ideo ille in foro primum dicturus, tiro dictus eſt. Agedum iſtos declamatores produc in ſenatum, in forum: cum loco mutabuntur, velut adſueta claſſi, & dilectæ umbræ corpora ſub dio ſtare non poſſunt: non imbrem ferre, non ſolem ſciunt: vix ſe inveniunt. Aſſueverunt enim ſuo arbitrio diſerti eſſe. Non eſt quod oratorem in hac puerili exercitatione ſpectes. Quid ſi velis gubernatorem in piſcina æſtimare? Diligentiſſime tibi me excuſarem, tanquam huic rei non eſſem natus: niſi ſcirem & Pollionem Aſinium, & Meſſalam Corvinum, & Paſſienum, qui nunc primo loco ſtat, minus bene videri quam Ceſtium aut Latronem. Utrum ergo putas hoc dicentium vitium eſſe, an audientium? Non illi pejus dicunt, ſed hi corruptius judicant. Pueri fere, aut ju-

Digitized by Google

juvenes ſcholas frequentant. Hi non tantum diſertiſſimis viris, quos paulo ante retuli, ſed etiam Ciceroni Ceſtium ſuum præferrent, niſi lapides timerent. Quo tamen uno modo poſſunt, præferunt. Hujus enim declamationes diſcunt. Illius orationes non legunt, niſi eas quibus Ceſtius reſcripſit. Memini me intrare ſcholas, cum recitaturus eſſet in Milonem Ceſtius: ex conſuetudine ſua miratus dicebat: Si Thrax eſſem, Fuſius eſſem: ſi Pantomimus eſſem, Batyllus eſſem: ſi equus, Meliſſio. Non continui bilem, exclamavi: Et ſi cloaca eſſes, magna eſſes. Riſus omnium ingens. ſcholaſtici intueri me, quis eſſem qui tam craſſas cervices haberem. Ceſtius Ciceroni reſponſurus, mihi quid reſponderet, non invenit, ſed negavit ſe executurum, niſi exirem de domo. Ego negavi me de balneo publico exiturum, niſi lotus eſſem. Deinde libuit Ciceroni de Ceſtio in foro ſatisfacere. ſubinde nactus eum, in jus ad prætorem voco: & cum quantum volebam, jocorum conviciorumque effudiſſem, poſtulavi ut prætor nomen ejus reciperet lege inſcripti maleficii. Tanta illi perturbatio fuit, ut advocationem peteret. Deinde ad alterum prætorem eduxi, & ingrati poſtulavi. Jam apud prætorem urbanum curatorem ei petebam. intervenientibus amicis, qui ad hoc ſpectaculum concurrerant, & rogantibus dixi, moleſtum me amplius non futurum, ſi juraſſet diſertiorem eſſe Ciceronem, quam ſe. verum nec ut hoc faceret, vel ſerio effici potuit. Hanc, inquit, tibi fabulam retuli, ut ſcires in declamationibus in tantum aliud genus hominum eſſe. Si comparari illis volo, non ingenio mihi majore opus eſt, ſed ſenſu minore. Itaque vix jam obtineri ſolet, ut declamem: illud obtineri non poteſt, ut velim, aliis quam familiariſſimis audientibus: & ita fa-

Digitized by Google

ciebat. Ejus declamationes inæquales erant: ſed ea quæ eminebant, in quacunque declamatione poſuiſſes, inæqualem eam feciſſent. Compoſitio aſpera, & quæ vitaret compoſitionem ſententiæ vivæ. Iniquum tamen erit ex his eum æſtimari, quæ ſtatim ſubtexam: non enim hæc ille optime dixit, ſed hæc optime teneo.

CONTROVERSIA I.

Luxurioſus a ſodalibus excæcatus.

Lex. *Cæcus de publico mille denarios accipiat.* Thema. *Decem adoleſcentes cum bona ſua comediſſent, ſortiti ſunt, ut cujus nomen exiſſet, excæcaretur, & acciperet mille denarios. Exiit ſors cujuſdam. Excæcatus eſt. petit mille denarios. negantur.*

CONTRA EXCÆCATUM. Hi ſunt oculi, quos extimuiſtis mariti. O legem, ſi excæcat homines, abrogandam! Nulli dat mille denarios, niſi qui invitus accepit. Dic nunc, Miſerere. Hoc, cum excæcareris, non dixiſti. Reſpub. debilitatem conſolatur, non emit. Conſumptis patrimoniis membra conferunt. Utilius eſt Reip. unum cæcum repelli, quam novem fieri. Non ſolus a vobis petit alimenta, ſed primus. Alam eum, qui propter debilitatem alitur: non alam, qui propter alimenta debilitatur. Sic fit, ubi homines majorem partem vitæ in tenebris ita agunt, ut noviſſime ſolem quaſi ſupervacuum faſtidiant.

Pars altera. Illis novem nihil daturus eſt: nulli non favorabilis erit, ſi eos a quibus excæcatus eſt, decipit. Circumventus adoleſcens ab illis novem veteranis conſumptoribus: Solus, inquit, novem conſentientibus.

Digitized by Google

bus reſiſtere non potui. Omnia ex compoſito facta ſunt. unus mentionem intulit, omnes approbaverunt. Electus eſt, qui ſortiretur. Sors hujus quæ exiret prima ſubjecta eſt. Cum repugnaret, excæcatus eſt. Si circumventus eſt, inquit, injuriam perſequatur, de vi agat, talionem petat. videbimus. primum eſt, ut habeat unde vivat.

CONTROVERSIA II.

Parricida æquis ſententiis abſolutus.

Thema. *Quidam filium accuſavit parricidii: Æquis ſententiis abſolutum abdicat.*

CONTRA FILIUM. Minus eſt jam quod rogo; non peto ut me a parricida vindicetis, ſed ut ſeparetis. Parricidam non accuſo, ſed fugio. Quando iſte accuſatori parcet, qui patri non pepercit? Igitur nihil medium eſt inter teſtamentum, & culeum? Non eſt abſolutus parricida, ſed dubius. Ut abſolvaris, multis tibi ſententiis opus eſt: ut damneris, una. Non abſolverunt reum, ſed ſeculo pepercerunt. Miraris in hac civitate miſericordiam, in qua lex abſolutionem dat paribus tabulis. Quæris quam multis non placeas; ſi unum adjecero, parricida es. Abſolutionem legi, non innocentiæ debes. Abſolutus, inquit, ſum. Non abdico te propter parricidium, ſed propter alia vitia, quæ te fecerunt tam credibilem parricidam.

Pars altera. Manifeſtus eſt adoleſcentis color, ut dicat ſe auctoritate patris oppreſſum.

CONTROVERSIA III.

Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit.

Lex. *Cum filio tricenario pater patrimonium dividat*. **Thema**. *Quidam habuit filium frugi, & luxurioſum. Abdicat luxurioſum. Frugi peregre profectus eſt. Captus eſt a piratis: ſcripſit de redemptione patri. Patre ceſſante, luxurioſus prævenit, & redemit. Rediit frugi. Adoptavit fratrem ſuum. Abdicatur*.

PRO FRATRE ADOPTANTE. Non eſt quod quiſquam me laudet. prior frater fecit inter nos pietatis exemplum: una navigavit, una periclitatus eſt, una omnes emenſus eſt terras, tantum reliquit me ad paternam domum. Non eſt quod excuſatione ætatis utaris. potes navigare. Utrique gratias agere deberet. Frater me iſti reduxit: ego iſti fratrem. Si tanquam inertem abdicaſti, navigavit: ſi tanquam impium, ſuos redemit. Non poteſt eripi filio, quod a lege accepit. Quomodo enim pater eriperet, quod non poteſt non dare?

Pars altera. Per alterum mihi neceſſe eſt abdicare quem nolo. Hoc uno alter alteri placet, quod uterque patri diſplicet. Utamur medicina, qua cogimur, quod in vulneribus periculoſis fieri ſolet, ut malum cum ipſo corpore exſecetur. Adoptare adoleſcenti permittis, quem lex in dividendo patrimonio experitur? Lex te ad miniſterium patrimonii admittit, non in dominium. Eſt aliqua ætas, a qua aliquis filius eſſe deſinat? Nec tricenario quidem filio adoptare licet. Neque enim quiſquam poteſt alium in manum ſuam recipere, qui ipſe in aliena manu eſt.

Quo-

Digitized by Google

Quomodo fieri poteſt, ut tibi poteſtas vitæ necisque, aut in fratrem ſit, aut in filium non ſit? Si bene de te meruerat, patrem pro filio rogaſſes. Nam quod ego non redemi, paupertatis fuit. Nihil in medio comparebat. Quicquid tricenarius reliquerat, abdicatus abſtulerat. Quid facerem, ſolus, ſenex, inops, cujus patrimonium alter diviſerat, alter abſumpſerat?

CONTROVERSIA IV.

Servatus a filio.

Lex. *Servatus contra ſervatorem ne quam habeat actionem.* Thema. *Servatus a filio eum abdicat. Ille præſcribit.*

CONTRA FILIUM. Licuiſſet perire, ſi non licet loqui. Servatum me putatis? Captus ſum. Redde me hoſti. Captivis loqui licet. Quo tantopere beneficia vitæ jactat? Audite quis prior dederit. Si quis me hoſti reddiderit, ſervatorem vocabo. An vos abdicationem putatis actionem? etiam ſi actio eſt, lex quæ de ſervato loquitur, ad perſonas tantum extraneas pertinet: ad filium & ad patrem non magis, quam ad ſervum & dominum, libertum, & patronum. Ut a patria poteſtate diſcedas, & ad æſtimationem beneficii venias, qui dat vitam, ſi prior accepit, non obligat, ſed reddit. Proceſſi in aciem, exemplum filio meo: vicit me non hoſtis, ſed ætas. ſervavit, quem ſæpe ſervaveram. Redivivum me ſenem meretrix vocat. paraſitorum jocantium materia ſum. omnibus iſtis tanquam ſervatoribus tacere jubeor. Fili, ſi vivere mihi non licet, cur perire non licuit? Ego, inquit, te protexi. Ita tu adoleſcens in acie non ante patrem ſtetiſti? Audite filii mei gloriam.

Digitized by Google

riam . parricidium non fecit . cum poſſet ſervare ſervavit .

Pars Altera . Hic me genuit . Hic mihi ſpiritum , hic mihi has manus , quibus ſervaretur , dedit .

CONTROVERSIA V.

Pater raptam continens .

Lex . *Rapta raptoris aut mortem , aut indotatas nuptias optet* . Thema . *Raptor poſtulat , ut rapta educatur . pater non vult* .

CONTRA RAPTOREM . Iſte raptor eſt , ego in jus abducor . Non eſt enim tam facile homini probo occidere , quam perdito mori . Communis , inquit , lex eſt . dii faciant , ne cogas me experiri , an tota mea iſta ſit . Quando ergo , inquit , optabis ? Hoc tempore non poſſum . Curo vulnera . familiam reficio . expugnatam domum lugeo : ereptam virginitatem conſolor . Minantem ſibi ipſi cuſtodio . Quando optabis ? cum rapta voluerit , non cum raptor . Quando optabis ? cum tu noles . Quando , inquit , optabis ? paro me optioni , confirmo animum . Non eſt facile hominem occidere : premo interim gemitus meos , & introrſus erumpentes lacrymas ago . Scio quid futurum ſit . vultus te meus decipit . Stulte , quenquam morari putas nuptias filiæ ſuæ ? in ſecurim incurris , & carnificem ultro vocas . Cum rogare debeas , convitium facis . Nemo vindicare ſe cogitur .

Pars altera . Nihil eſt miſerius , quam incertum inter vitam mortemque deſtitui . Jam beneficium erit , etiam ſi mortem optaverit . In amorem filiæ iſtius incidi . Appellare de nuptiis debui patrem : feci . Sed videtis , quam etiam in lege lentus ſit . Raptor.

ptor vitam alieni arbitrii habet, libertatem ſui. Lex communis eſt. Habet hic raptor quod timeat. Habet & quod ſperare poſſit. In lege, inquit, non eſt ſcriptum quando: immo ſtatim. Quotiens enim tempus non adjicitur, præſens intelligitur. Tam longum tibi jus in caput civis non permittitur. Crudelius eſt quam mori, ſemper timere mortem.

CONTROVERSIA VI.

Domus cum tyranno incenſa.

Lex. *Damni illati ſit actio*. Thema. *Quidam tyrannum ex arce fugientem cum perſequeretur, in privatam domum compulit. Incendit domum. Tyrannus cum domo conflagravit. Præmio accepto, agit cum illo dominus damni.*

PARS PRIMA. *Pro Tyrannicida*. Cur non excluſiſti? Quare recepiſti? quare nullam aliam domum tyrannus petiit? Nemo non venienti domum clauſit. Aditum in domum non habui, qui in arcem habui. Non gaudes te aliquid impendiſſe publicæ libertati? Hic eſt in cujus domo tyrannus occiſus eſt. Tanquam tyrannicida monſtraris. Redde, inquit, domum. Ita vivo tyranno non perdideras. Tyranni amicus, tyranni ſatelles: certe, quod negare non potes, hoſpes. Diu expectavi, an ejiceretur tyrannus. Facilius potes accuſare aut te, qui tam familiaris tyranno fuiſti, ut illi maxime tua placeret domus, qua illum recepiſti: aut tyrannum, qui tibi damnum dedit, quod in tuam domum confugit. aut, ut culpa te liberem, facilius potes accuſare fortunam, quæ tyrannum potiſſimum ad te detulit.

Pars altera. Ejus debet eſſe damnum, cujus eſt præmium. Non eſt iniquum, ejus rei tibi injuriam imputari, cujus fructum percepiſti. Non elegit domum tyrannus: nec enim hoc illi vacabat, ſed in eam quam potuit, irrupit. Cum ego in ea non eſſem, nactus hic occaſionem nocendi, intrare noluit: & tyrannicidium elegit, dubium, lentum, periculoſum urbi. accepit præmium, majus ſine dubio, quaſi damnum ſarcire deberet.

CONTROVERSIA VII.

Venenum datum filio furenti.

Thema. *Filio furenti, & ſua membra lanianti pater venenum dedit. Accuſatur ab uxore malæ tractationis.*

CONTRA MARITUM. Non mirum eſt quare vivat, quæ filium perdidit. Vivit, qui occidit.

Pars altera. Quem quotidie perdebam, aliquando extuli. Falleris miſera mulier, in orbitatis tuæ tempore: non perdidiſti tunc filium, ſed tunc extuliſti.

Color. *Alfius Flavus* hanc ſententiam dixit: Ipſe ſui & alimentum erat, & damnum. Hunc Ceſtius quaſi corrupte dixiſſet, objurgans: Apparet, inquit, te poetas ſtudioſe legere. Iſte ſenſus eſt ejus qui hoc ſæculum amatoriis non artibus tantum, ſed ſententiis implevit. Ovidius enim in libris Metamorphoſeon dixit:

Ipſe ſuos artus lacero divellere morſu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.

CON-

CONTROVERSIA VIII.

Olynthius pater reus concurſus.

Lex. *Qui cœtum & concurſum fecerit, capitale ſit.* Thema. *Victa Olyntho, cum filio adoleſcente Olynthius ſenex Athenas venit. Athenienſes omnibus civitatem Olynthiis decreverunt. Invitatus ad cœnam ab adoleſcente luxurioſo, cum filio venit. Ibi cum de ſtupro filii mentio eſſet, pater profugit, adoleſcens retentus eſt. Pater flere ante domum cœpit: incenſa eſt domus. Decem adoleſcentes perierunt, & filius Olynthii. Accuſatur pater, quod cœtum concurſumque fecerit.*

PRO REO CONCURSUS. Miſero ſi flere non licet, magis flendum eſt. Imperari dolori ſilentium non poteſt. Fuerunt ex populo qui dicerent: Hic meum filium, hic meam corrupit uxorem: ſuum quiſque illo & ignem attulit, & dolorem. Timeo, fili, ne dum te quæro, in oſſa alicujus raptoris incidam. Ubi Athenarum fides? Ubi hoſpitales invicem dextræ? Capti, inquam, fili, ſumus. Dum licet fugiamus: ſed tanquam a Philippo. Pariter apud Philippum certe viri fuimus. Lacrymæ meæ vocantur in crimen, quaſi ex quo Olynthus capta eſt, flere deſierim. Tantus ſcilicet ſum, ut in ea civitate populum concitare potuerim, in qua filium ſervare non potui. Non quotiens convenerunt in aliquem locum plures, cœtus & concurſus eſt: ſed quotiens convocati, quotiens parati, quaſi ad ducem ſuum concurrerunt. Non ſi una vicinia coit, aut ſi tranſeuntium paucorum numerus affluxit, ſed ubi totus, aut ex parte magna populus, ubi diviſa eſt in par-

Servo indice patefacta eſt Bruti liberorum cum Tarquiniis conjuratio. Ergo nihil intereſt, venenum domino aliquis dederit, an negaverit? Etiam ubi remedium eſt mori, ſcelus eſt occidere. Tam cito vos de vita domini ſervum deſperare vultis, quam heredem? Mortem ſi ſupplicium putas, quid rogas? ſi beneficium, quid minaris? Venenum quiſquam objecit, niſi datum? Ullum tu finem facies tribuniciæ poteſtati, quam P. R. ut ipſe plurimum poſset valere, plus quam ſe voluit? Venenum habere ſcelus eſt tam magnum, quam dominum occidere.

Pars altera. Mori volens elegit hunc miniſterio nequiſſimum ſervum, audacem, infeſtum ſibi. Ille non ſaluti conſuluit domini, quem videbat inſanabili morbo tabeſcere, ſed tormenta extendit. Servus herilis imperii non cenſor eſt, ſed miniſter. Agitur de jure teſtamentorum, quorum interiit omnis poteſtas, ſi neglexerint imperia mortuorum Tribuni. Itane furcifer tu non morieris domini arbitrio, morietur dominus tuo?

LIBER QUARTUS.

Seneca Novato, Seneca, Melæ Filiis ſalutem.

QUod munerarii ſolent facere ad expectationem populi detinendam, nova paria per omnes dies diſpenſant, ut ſit quod populum & delectet & revocet: hoc ego facio. non ſemel omnes produco, aliquid novi ſemper habeat libellus: ut non tantum ſententiarum vos, ſed etiam auctorum novitate ſollicitet. Acrior eſt cupiditas ignota cognoſcendi, quam nota repetendi. Hoc in hiſtrionibus, in gladiatoribus, in oratoribus, in quibus modo aliquid fama promiſit, in omnibus denique rebus videmus accidere. Ad nova omnes concurrunt, ad nova conveniunt. Non tamen expectationem veſtram macerabo, ſingulos producendo: liberaliter hodie & plena manu faciam. Pollio Aſinius nunquam admiſſa multitudine declamavit: nec illi ambitio in ſtudio defuit. Primus enim omnium Romanorum advocatis hominibus ſcripta ſua recitavit. Et inde eſt quod Labienus homo mentis⸗quam linguæ amarioris dicit: Ille triumphalis ſenex ἀκροάσεις ſuas nunquam populo commiſit. Sive quia parum in illis habuerit fiduciæ, ſive (quod magis crediderim) tantus orator inferius id opus ingenio ſuo duxerit. exerceri quidem illo volebat, gloriari faſtidiebat. Audivi autem illum & viridem, & poſtea jam ſenem cum Marcello Eſernino nepote ſuo, quaſi præciperet. Audiebat illum dicentem: & primum quidem diſputabat de illa parte, quam Marcellus dixerat; prætermiſſa oſtendebat, tacita leviter

im-

implebat, vitioſa coarguebat. Deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquando in declamando, quam in agendo. Illud ſtrictum ejus & aſperum, & nimis ratum in dicendo judicium, adeo ceſſabat, ut in multis illi venia opus eſſet, quæ ab ipſo vix impetrabatur. Marcellus, quamvis puer, jam tantæ indolis erat, ut Pollio ad illum pertinere ſucceſſionem eloquentiæ ſuæ crederet, cum filium Aſinium Gallum relinqueret magnum oratorem: niſi illum (quod ſemper evenit) magnitudo patris non produceret, ſed obrueret. Memini intra quartum diem, quam Herium filium amiſerat, declamare eum nobis: ſed tanto vehementius, quam unquam: ut appareret, hominis naturam contumacem cum fortuna ſua rixari. Nec quidquam ex ordine vitæ ſolito remiſit. Itaque cum mortuo in Lycia Cajo Cæſare per codicillos queſtus eſſet divus Auguſtus, ut erat mos illi clementiſſimo viro, non civiliter tantum, ſed etiam familiariter, quod in tam magno & recenti luctu ſuo homo cariſſimus ſibi, pleno convivio cœnaſſet, reſcripſit Pollio: Eo die cœnavi, quo Herium filium amiſi. Quis exigeret majorem ab amico dolorem, quam a patre? O magnos viros, qui fortunæ ſuccumbere neſciunt, & adverſas res ſuæ virtutis experimenta faciunt! Declamavit Pollio Aſinius intra quartum diem, quam filium amiſerat. Præconium illud ingentis animi fuit, malis ſuis inſultantis. At contra Haterium ſcio tam imbecillo animo mortes filiorum tuliſſe, ut non tantum recenti dolori cederet, ſed veteris quoque & obliterati memoriam ſuſtinere non poſſet. Memini cum diceret controverſiam de illo, qui a ſepulchris trium filiorum abſtractus injuriarum agit, mediam dictionem fletu ejus interrumpi: deinde tanto majore im-

Digitized by Google

impetu dixit, tanto miſerabilius, ut appareret quam magna interim pars eſſet ingenii, dolor. Declamabat Haterius admiſſo populo ex tempore: ſolus omnium Romanorum, quos meo tempore cognovi, in Latinam linguam tranſtulit Græcam facilitatem. Tanta illi velocitas orationis, ut vitium fieret. Itaque divus Auguſtus optime dixit: Haterius noſter ſufflaminandus eſt. Adeo non currere, ſed decurrere videbatur: nec verborum tantum illi copia, ſed etiam rerum erat: quotiens velles eandem rem, & quamdiu velles, diceret. Aliis totiens figuris, aliis tractationibus. Ita ut nec regi poſſet, nec conſumi. Regi autem ab ipſo non poterat; alioquin libertum habebat, cui pareret, & ſic ibat, quomodo ille aut concitaverat eum, aut refrænaverat. Jubebat eum tranſire, cum aliquandiu locum dixerat: tranſibat, inſiſtere jubebat: eodem loco permanebat: jubebat epilogum dicere: dicebat. Habebat in ſua poteſtate ingenium, in aliena modum: Dividere controverſiam, putabat ad rem pertinere, ſi illum interrogares, non putabat, ſi audires. Is illi erat ordo, quem impetus dederat. Ac non dirigebat ſe ad declamatoriam legem, nec verba cuſtodiebat. Quædam enim ſcholæ jam quaſi obſoleta refugiunt: nec ſi qua ſordidiora ſunt, aut ex quotidiano uſu repetita, poſſunt pati. Ille in hoc ſcholaſticis morem gerebat, ne verbis calcatis, & obſoletis uteretur. Sed quædam antiqua, & a Cicerone dicta, a ceteris deinde deſerta dicebat, quæ nec ille quidem orationis citatiſſimæ curſus poterat abſcondere. Adeo quidquid inſolutum eſt, etiam in turba notabile eſt. Hoc exemplo nemo erat ſcholaſticis nec aptior, nec ſublimior: ſed dum nihil vult, niſi culte, niſi ſplendide dicere, ſæpe incidebat in ea, quæ deriſum effugere non poſſent. Memini
il-

illum (cum libertinum reum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuiſſet) dixiſſe: Impudicitia in ingenuo crimen eſt, in ſervo neceſſitas, in liberto officium. Res in jocos abiit: non facis mihi officium, &, multum ille & hic in officiis verſatur: ex eo impudici & obſcœni, aliquandiu officioſi vocati ſunt. Memini & illam contradictionem ſic ab illo poſitam, magnam materiam Pollionis Aſinii, & tunc Caſſii Severi jocis præbuiſſe. At, inquit, inter pueriles condiſcipulorum ſinus laſciva manu obſcœna luſiſti, & pleraque hujus generis illi objiciebantur. Multa erant quæ reprehenderes, multa quæ ſuſpiceres, cum torrentis modo magnus quidem, ſed turbidus flueret. Redimebat tamen vitia virtutibus: & plus habebat quod laudares, quam quod ignoſceres: ſicuti in ea, in qua flevit declamatione.

CONTROVERSIA I.

Pater a ſepulcro a luxurioſo raptus.

Thema. *Quidam amiſſis tribus liberis, cum aſſideret ſepulcro, a luxurioſo adoleſcente in vicinos hortos deductus eſt, & detonſus. Coactus convivio intereſſe, mutata veſte, dimiſſus injuriarum agit.*

PRO PATRE. Numquam lacrymæ opprimuntur imperio, ſed etiam irritantur. Nulla flendi major eſt cauſa, quam flere non poſſe. Rapuit me qualem in convivio puderet venire, dimiſit qualem ad ſepulcrum redire puderet. Credo mirari aliquem, quod in forum, amiſſis modo liberis, veniam. At ego jam in convivio fui. Quouſque, inquit, flebis? Eſt quædam in ipſis malis miſerorum voluptas, & omnis ad-

adverſa fortuna habet in querelis levamentum. Ibi me flere prohibes, ubi crudeliter ipſe non fleres. Cum miſerrimum ſit flere, quam infelix ſum, cui ne hoc quidem licet? Vidi ebriorum ſitim, & vomentium famem. Quis eſt iſte, qui ſupra flentem patrem cenſuram lugendi poſtulat? Projectus in omnia gulæ libidiniſque flagitia, omnibus denotandus cenſoribus, ſæculo præcepta componit. Scit quantum ſuper amiſſos tres liberos patri flendum ſit: quem, ſi viveret pater, fleret. Senex, orbus, infelix, hoc tantum inter miſerias ſolatium capio, quod miſerior eſſe non poſſum. Cineres meorum in ſepulcro video. magnum ſolatium eſt, appellare ſæpius nomina liberorum non reſponſura. Hic mihi vivendum eſt: ne cui de nuptiis vel de liberis cogitanti dirum omen occurram, cogit flere, qui non finit. In illo convivio morari, etiam felicis patris eſſet injuria.

Pars altera. Queſtus fui pridem de inhumanitate eorum, qui illum propinquitate contingerent. Nemo amicus, nemo, inquam, propinquus eſt? Sed melius, ut video, illius rabiem noverant. Feſto die ſodales, amicique mecum: quorum unus: Quid hunc miſerum ſic perire patimur? Nemo ſibi ipſi finem flendi fecit. Pudet illos deſinere: cogi volunt. Conſolarer te diutius, niſi jam & accuſare poſſes.

CON-

CONTROVERSIA II.

Metellus cæcatus.

Lex. *Sacerdos integer ſit*. Thema. *Metellus pontifex cum arderet Veſtæ templum, dum Palladium rapit, oculos perdit, Sacerdotium illi negatur*.

PRO METELLO. Veſta mater, fortaſſe nullum ſacerdotem haberes, niſi Metellum habuiſſes. Sacrorum cauſam ago, non Metelli. Plus eorum intereſt, ne Metellum ſacerdotem, quam Metelli, ne ſacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus, cum illi ſacerdotium dedimus. Civitas ſollicita pendebat. Duo periclitabantur, quibus nihil populus habebat pretioſius, ſacra, & Metellus. O faciendum ſacerdotem, niſi eſſet! Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex æſtimari hoc voluit tunc, cum quis peteret, non cum haberet ſacerdotium. Habes Veſta duplex pontificis tui meritum: ſervavit ſacra, nec vidit.

Extra controverſiam. *Pollio*: Ante hoc, ſi cæcus factus eſſet, non abſtuliſſet. Si poſtea cæcus factus eſt, vidit.

Pars altera. Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitanda eſt. Hoc in victimis notatur, quanto magis in ſacerdotibus? Poſt ſacerdotium magis obſervanda eſt debilitas. Non enim ſine ira deorum debilitatur ſacerdos. Apparet non eſſe propitios deos ſacerdoti, quem ne ſervati quidem ſervant.

Color. Hunc colorem *Gallio* non probabat, ſummo cum honore Metelli, aſſerens contra Metellum agendum ita, ut rogetur cum judicibus officio pontificum & ipſe conſulere.

CON-

CONTROVERSIA III.

Patre exule filia rapta.

Lex. *Imprudentis cædis damnatus, quinquennio exulet.* Altera. *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet.* Thema. *Cum quidam haberet filiam & filium, imprudentis cædis damnatus, in exilium abiit. Filia ejus rapta eſt. Raptor ad patrem puellæ ſe contulit. Impetravit ab illo, ut juberet filiam nuptias optare: & epiſtolam daret ad filium. Fratre auctore, mortem optavit puella. Pater rediit. abdicat filium.*

CONTRA FILIUM. Quomodo me excuſabo Reip. cui duos abſtuli? Neutrum mea culpa. In altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit: filius nec patri. Per humanos, inquit, errores. Agnovi preces meas. Potes, inquit, omnibus oſtendere, quam non poſſis hominem occidere. Scio me civem debere Reipublicæ. hoc intererit tamen, quod imprudentes occidimus: prudentes ſervavimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam vidi.

Pars altera. Irrupit contumelioſe, tanquam in exulis domum. Pervenit ad patrem, non pepercit ejus pudori. At ego querebar, quod abſenti fecit injuriam. Non poſſum ob hoc abdicari, quod lege factum eſt. Non potuiſti pater de injuria judicare, quam non noveras. Multa nobis extorquentur, quæ nolumus ſcribere: & tu in ea fortuna eras, in qua poſſes injuriam accipere: & ille is erat, qui etiam in patria poſſet injuriam facere. Quia ſciebat malam cauſam ſuam, egit apud illum, qui eam non noverat. Rediit ſuperbus, jubebat, & nos optare nuptias

co-

Digitized by Google

cogebat. Videbatur ſic & illic coegiſſe. Aliquid tamen epiſtolis conſecutus eſt. nemo unquam tardius periit. Collegit ingentem numerum perditorum. expugnavit domum, vexavit puellam. Hoc tibi raptor non narraverat.

Color. *Iatro* ajebat, ſemper inviſum eſſe, qui reum alium pro ſe ſubjiceret. Non oportere hoc derivari factum in ſororis voluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tanquam reus: qui transfert, tanquam accuſator. Malo autem loco eſt, qui habet rei fortunam, accuſatoris invidiam. *Aſinius Pollio* dicebat colorem in narratione oſtendendum, in argumentis exſequendum. Non prudenter eos facere, qui in narratione omnia inſtrumenta coloris conſumerent. Nam & plus eos ponere, quam narratio deſideraſſet, & minus quam probatio.

CONTROVERSIA IV.

Armis ſepulcri victor.

Lex. *Sepulcri violati ſit actio.* Thema. *Bellum cum eſſet in quadam civitate, vir fortis in acie amiſſis armis, de ſepulcro viri fortis arma ſuſtulit. Fortiter pugnavit & repoſuit. Præmio accepto accuſatus ſepulcri violati. C. D.*

PRO VIRO FORTI. Arma vix contigeram. ſecuta ſunt: Hæc ſi ſumo, arma ſunt: ſi relinquo, ſpolia. Vidiſſes vere violari ſepulcrum, ſi illo veniſſet hoſtis. Uterque quod alteri deerat, commodavimus. Ille viro arma, ego armis virum. Reſp. multum conſecuta eſt. vir fortis nihil perdidit. Neceſſitas eſt, quæ navigia jactu exonerat. neceſſitas eſt, quæ ruinis incendia opprimit, neceſſitas eſt lex temporis.

ris. Quicquam non fit legitime pro legibus? Melius cum ipſo ſepulcro actum eſt, in quo notiora ſunt arma iterum victricia. Pro Republica plerumque templa nudantur, & in uſum ſtipendii dona conflamus.

Pars altera. Reum habemus in prælio inertem, in fuga audacem, turpem non minus patrocinio, quam crimine. Arma ſua perdidit. Hoc excuſare non poterat, niſi rapuiſſet aliena. Rapuit aliena. Hoc excuſare non poterat, niſi & ſua perdidiſſet. Arma victricia, arma conſecrata diis Manibus, arma quæ te quoque fecerunt virum fortem. Repoſui, inquit, arma. Gloriatur, quod non & illa perdiderit. Non teneor lege, quia repoſui. Tam teneris hercle, quam qui vulneravit aliquem, licet vulnus ſanaverit: quam qui ſurripuit aliquid, licet deprehenſus reddiderit. Non eſt hoc illi crimen propter virtutem donandum. jam gratiam virtuti retulimus, præmium conſecuta eſt. Æquos nos eſſe convenit, unum virum fortem honoravimus, alterum vindicemus.

CONTROVERSIA V.

Privignus medicus.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Abdicatus medicinæ ſtuduit. Cum pater ægrotaret, & medici negarent poſſe ſanari, ſanavit. Reductus eſt patri. Ægrotare noverca cœpit. Deſperaverunt medici. Rogat pater filium, ut curet novercam. Nolentem abdicat.*

PRO FILIO MEDICO. Quo pacto iſtud evenit, ut abdicatione mea pater ægrotaret, reditu noverca? Pietate ceſſere morbi. Medicinam relinquo, multum laboris, multum vigiliarum. adjice huc, quod

quod qui ſanantur, ingrati ſunt: & medicus poſſum decipi, & non poſſum privignus excuſari. Eundem, inquit, medici morbum eſſe dicunt: nempe illi, qui negaverunt te poſſe ſanari. Ego vero cedo domo, ſi fateris illam ſic poſſe ſanari. Timeo fortunam. imputabitur mihi, ſi quid acciderit. Ecce tu me non poſſe non credis. Omnes medici negant: & nunc diligentiores fuerunt, quia in te decepti ſunt. Non ſum tantæ ſcientiæ, quantæ videor. Magnis præceptoribus opus eſt. Ego abdicatus ſtudui. Quæris quomodo te ſanaverim? non tibi medicus, ſed filius profuit. Deſiderio laborabas; gratum tibi erat, quicquid meis manibus acceperas. ut primum intravi, recreatus es; quid in te curandum eſſet, adverti. Hæc non eodem morbo laborat. Multa ſunt diſſimilia, ſexus, ætas, animus. Nihil magis ægris prodeſt, quam ab eo curari, a quo volunt. Temerariis remediis graves morbi curantur, quibus uti non audeo in noverca.

Non oportet adoleſcentem quicquam novercæ ſuccenſere. alioquin odit & gaudet. Ferendus eſt adoleſcens, ſi ſe excuſat. non eſt, ſi ulciſcitur.

Pars altera. Lugendum eſt, flendum eſt, in hoc me conſervaſti? Hoſtis aliquando vulnus ſanavit quod fecerat, ob hoc maxime quia alius ſanare non poterat. Negant poſſe ſanari. Nemo ſuſcipit: nemo vult enim filio curationem præripere.

Pollio dicebat: inter patres & filios id ſolum judex putat licere, quod oportet.

Digitized by Google

LIBER QUARTUS.

Seneca Novato, Senecæ, Melæ Filiis ſalutem.

QUod munerarii ſolent facere ad expectationem populi detinendam, nova paria per omnes dies diſpenſant, ut ſit quod populum & delectet & revocet: hoc ego facio. non ſemel omnes produco, aliquid novi ſemper habeat libellus: ut non tantum ſententiarum vos, ſed etiam auctorum novitate ſollicitet. Acrior eſt cupiditas ignota cognoſcendi, quam nota repetendi. Hoc in hiſtrionibus, in gladiatoribus, in oratoribus, in quibus modo aliquid fama promiſit, in omnibus denique rebus videmus accidere. Ad nova omnes concurrunt, ad nova conveniunt. Non tamen expectationem veſtram macerabo, ſingulos producendo: liberaliter hodie & plena manu faciam. Pollio Aſinius nunquam admiſſa multitudine declamavit: nec illi ambitio in ſtudio defuit. Primus enim omnium Romanorum advocatis hominibus ſcripta ſua recitavit. Et inde eſt quod Labienus homo mentis quam linguæ amarioris dicit: Ille triumphalis ſenex ἀκροάσεις ſuas nunquam populo commiſit. Sive quia parum in illis habuerit fiduciæ, ſive (quod magis crediderim) tantus orator inferius id opus ingenio ſuo duxerit. exerceri quidem illo volebat, gloriari faſtidiebat. Audivi autem illum & viridem, & poſtea jam ſenem cum Marcello Eſernino nepote ſuo, quaſi præciperet. Audiebat illum dicentem: & primum quidem diſputabat de illa parte, quam Marcellus dixerat; prætermiſſa oſtendebat, tacita leviter im-

implebat, vitioſa coarguebat. Deinde dicebat partem contrariam. Floridior erat aliquando in declamando, quam in agendo. Illud ſtrictum ejus & aſperum, & nimis ratum in dicendo judicium, adeo ceſſabat, ut in multis illi venia opus eſſet, quæ ab ipſo vix impetrabatur. Marcellus, quamvis puer, jam tantæ indolis erat, ut Pollio ad illum pertinere ſucceſſionem eloquentiæ ſuæ crederet, cum filium Aſinium Gallum relinqueret magnum oratorem: niſi illum (quod ſemper evenit) magnitudo patris non produceret, ſed obrueret. Memini intra quartum diem, quam Herium filium amiſerat, declamare eum nobis: ſed tanto vehementius, quam unquam: ut appareret, hominis naturam contumacem cum fortuna ſua rixari. Nec quidquam ex ordine vitæ ſolito remiſit. Itaque cum mortuo in Lycia Cajo Cæſare per codicillos queſtus eſſet divus Auguſtus, ut erat mos illi clementiſſimo viro, non civiliter tantum, ſed etiam familiariter, quod in tam magno & recenti luctu ſuo homo cariſſimus ſibi, pleno convivio cœnaſſet, reſcripſit Pollio: Eo die cœnavi, quo Herium filium amiſi. Quis exigeret majorem ab amico dolorem, quam a patre? O magnos viros, qui fortunæ ſuccumbere neſciunt, & adverſas res ſuæ virtutis experimenta faciunt! Declamavit Pollio Aſinius intra quartum diem, quam filium amiſerat. Præconium illud ingentis animi fuit, malis ſuis inſultantis. At contra Haterium ſcio tam imbecillo animo mortes filiorum tuliſſe, ut non tantum recenti dolori cederet, ſed veteris quoque & obliterati memoriam ſuſtinere non poſſet. Memini cum diceret controverſiam de illo, qui a ſepulchris trium filiorum abſtractus injuriarum agit, mediam dictionem fletu ejus interrumpi: deinde tanto majore im-

Digitized by Google

impetu dixit, tanto miſerabilius, ut appareret quam magna interim pars eſſet ingenii, dolor. Declamabat Haterius admiſſo populo ex tempore: ſolus omnium Romanorum, quos meo tempore cognovi, in Latinam linguam tranſtulit Græcam facilitatem. Tanta illi velocitas orationis, ut vitium fieret. Itaque divus Auguſtus optime dixit: Haterius noſter ſufflaminandus eſt. Adeo non currere, ſed decurrere videbatur: nec verborum tantum illi copia, ſed etiam rerum erat: quotiens velles eandem rem, & quamdiu velles, diceret. Aliis totiens figuris, aliis tractationibus. Ita ut nec regi poſſet, nec conſumi. Regi autem ab ipſo non poterat; alioquin libertum habebat, cui pareret, & ſic ibat, quomodo ille aut concitaverat eum, aut refrænaverat. Jubebat eum tranſire, cum aliquandiu locum dixerat: tranſibat, inſiſtere jubebat: eodem loco permanebat. jubebat epilogum dicere: dicebat. Habebat in ſua poteſtate ingenium, in aliena modum: Dividere controverſiam, putabat ad rem pertinere, ſi illum interrogares. non putabat, ſi audires. Is illi erat ordo, quem impetus dederat. Ac non dirigebat ſe ad declamatoriam legem, nec verba cuſtodiebat. Quædam enim ſcholæ jam quaſi obſoleta refugiunt: nec ſi qua ſordidiora ſunt, aut ex quotidiano uſu repetita, poſſunt pati. Ille in hoc ſcholaſticis morem gerebat, ne verbis calcatis, & obſoletis uteretur. Sed quædam antiqua, & a Cicerone dicta, a ceteris deinde deſerta dicebat, quæ nec ille quidem orationis citatiſſimæ curſus poterat abſcondere. Adeo quidquid inſolutum eſt, etiam in turba notabile eſt. Hoc exemplo nemo erat ſcholaſticis nec aptior, nec ſublimior: ſed dum nihil vult, niſi culte, niſi ſplendide dicere, ſæpe incidebat in ea, quæ deriſum effugere non poſſent. Memini il-

illum (cum libertinum reum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuiſſet) dixiſſe: Impudicitia in ingenuo crimen eſt, in ſervo neceſſitas, in liberto officium. Res in jocos abiit: non facis mihi officium, &, multum ille & hic in officiis verſatur: ex eo impudici & obſcœni, aliquandiu officioſi vocati ſunt. Memini & illam contradictionem ſic ab illo poſitam, magnam materiam Pollionis Aſinii, & tunc Caſſii Severi jocis præbuiſſe. At, inquit, inter pueriles condiſcipulorum ſinus laſciva manu obſcœna luſiſti, & pleraque hujus generis illi objiciebantur. Multa erant quæ reprehenderes, multa quæ ſuſpiceres, cum torrentis modo magnus quidem, ſed turbidus flueret. Redimebat tamen vitia virtutibus: & plus habebat quod laudares, quam quod ignoſceres: ſicuti in ea, in qua flevit declamatione.

CONTROVERSIA I.

Pater a ſepulcro a luxurioſo raptus.

Thema. *Quidam amiſſis tribus liberis, cum aſſideret ſepulcro, a luxurioſo adoleſcente in vicinos hortos deductus eſt, & detonſus. Coactus convivio intereſſe, mutata veſte, dimiſſus injuriarum agit.*

PRO PATRE. Numquam lacrymæ opprimuntur imperio, ſed etiam irritantur. Nulla flendi major eſt cauſa, quam flere non poſſe. Rapuit me qualem in convivio puderet venire, dimiſit qualem ad ſepulcrum redire puderet. Credo mirari aliquem, quod in forum, amiſſis modo liberis, veniam. At ego jam in convivio fui. Quouſque, inquit, flebis? Eſt quædam in ipſis malis miſerorum voluptas, & omnis

ad-

adverſa fortuna habet in querelis levamentum. Ibi me flere prohibes, ubi crudeliter ipſe non fleres. Cum miſerrimum ſit flere, quam infelix ſum, cui ne hoc quidem licet? Vidi ebriorum ſitim, & vomentium famem. Quis eſt iſte, qui ſupra flentem patrem cenſuram lugendi poſtulat? Projectus in omnia gulæ libidiniſque flagitia, omnibus denotandus cenſoribus, ſæculo præcepta componit. Scit quantum ſuper amiſſos tres liberos patri flendum ſit: quem, ſi viveret pater, fleret. Senex, orbus, infelix, hoc tantum inter miſerias ſolatium capio, quod miſerior eſſe non poſſum. Cineres meorum in ſepulcro video. magnum ſolatium eſt, appellare ſæpius nomina liberorum non reſponſura. Hic mihi vivendum eſt: ne cui de nuptiis vel de liberis cogitanti dirum omen occurram, cogit flere, qui non ſinit. In illo convivio morari, etiam felicis patris eſſet injuria.

Pars altera. Queſtus fui pridem de inhumanitate eorum, qui illum propinquitate contingerent. Nemo amicus, nemo, inquam, propinquus eſt? Sed melius, ut video, illius rabiem noverant. Feſto die ſodales, amicique mecum: quorum unus: Quid hunc miſerum ſic perire patimur? Nemo ſibi ipſi finem flendi fecit. Pudet illos deſinere: cogi volunt. Conſolarer te diutius, niſi jam & accuſare poſſes.

CON-

CONTROVERSIA II.

Metellus cæcatus.

Lex. *Sacerdos integer ſit*. Thema. *Metellus pontifex cum arderet Veſtæ templum, dum Palladium rapit, oculos perdit, Sacerdotium illi negatur*.

PRO METELLO. Veſta mater, fortaſſe nullum ſacerdotem haberes, niſi Metellum habuiſſes. Sacrorum cauſam ago, non Metelli. Plus eorum intereſt, ne Metellum ſacerdotem, quam Metelli, ne ſacerdotium perdat. Non erat tantus Metellus, cum illi ſacerdotium dedimus. Civitas ſollicita pendebat. Duo periclitabantur, quibus nihil populus habebat pretioſius, ſacra, & Metellus. O faciendum ſacerdotem, niſi eſſet! Lex integrum ad animum refert, non ad corpus. Lex æſtimari hoc voluit tunc, cum quis peteret, non cum haberet ſacerdotium. Habes Veſta duplex pontificis tui meritum: ſervavit ſacra, nec vidit.

Extra controverſiam. *Pollio*: Ante hoc, ſi cæcus factus eſſet, non abſtuliſſet. Si poſtea cæcus factus eſt, vidit.

Pars altera. Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res vitanda eſt. Hoc in victimis notatur, quanto magis in ſacerdotibus? Poſt ſacerdotium magis obſervanda eſt debilitas. Non enim ſine ira deorum debilitatur ſacerdos. Apparet non eſſe propitios deos ſacerdoti, quem ne ſervati quidem ſervant.

Color. Hunc colorem *Gallio* non probabat, ſummo cum honore Metelli, aſſerens contra Metellum agendum ita, ut rogetur cum judicibus officio pontificum & ipſe conſulere.

CON-

CONTROVERSIA III.

Patre exule filia rapta.

Lex. *Imprudentis cædis damnatus, quinquennio exulet.* Altera. *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet.* Thema. *Cum quidam haberet filiam & filium, imprudentis cædis damnatus, in exilium abiit. Filia ejus rapta eſt. Raptor ad patrem puellæ ſe contulit. Impetravit ab illo, ut juberet filiam nuptias optare: & epiſtolam daret ad filium. Fratre auctore, mortem optavit puella. Pater rediit. abdicat filium.*

CONTRA FILIUM. Quomodo me excuſabo Reip. cui duos abſtuli? Neutrum mea culpa. In altero me fortuna decepit, in altero filius. Filia etiam fratri paruit: filius nec patri. Per humanos, inquit, errores. Agnovi preces meas. Potes, inquit, omnibus oſtendere, quam non poſſis hominem occidere. Scio me civem debere Reipublicæ. hoc intererit tamen, quod imprudentes occidimus: prudentes ſervavimus. Aliquem in exilio infra fortunam meam vidi.

Pars altera. Irrupit contumelioſe, tanquam in exulis domum. Pervenit ad patrem, non pepercit ejus pudori. At ego querebar, quod abſenti fecit injuriam. Non poſſum ob hoc abdicari, quod lege factum eſt. Non potuiſti pater de injuria judicare, quam non noveras. Multa nobis extorquentur, quæ nolumus ſcribere: & tu in ea fortuna eras, in qua poſſes injuriam accipere: & ille is erat, qui etiam in patria poſſet injuriam facere. Quia ſciebat malam cauſam ſuam, egit apud illum, qui eam non noverat. Rediit ſuperbus, jubebat, & nos optare nuptias

co-

cogebat. Videbatur ſic & illic coegiſſe. Aliquid tamen epiſtolis conſecutus eſt. nemo unquam tardius periit. Collegit ingentem numerum perditorum. expugnavit domum. vexavit puellam. Hoc tibi raptor non narraverat.

Color. Iatro ajebat, ſemper inviſum eſſe, qui reum alium pro ſe ſubjiceret. Non oportere hoc derivari factum in ſororis voluntatem. Qui defendit, inquit, crimen, auditur tanquam reus: qui transfert, tanquam accuſator. Malo autem loco eſt, qui habet rei fortunam, accuſatoris invidiam. *Aſinius Pollio* dicebat colorem in narratione oſtendendum, in argumentis exſequendum. Non prudenter eos facere, qui in narratione omnia inſtrumenta coloris conſumerent. Nam & plus eos ponere, quam narratio deſideraſſet, & minus quam probatio.

CONTROVERSIA IV.

Armis ſepulcri victor.

Lex. *Sepulcri violati ſit actio.* Thema. *Bellum cum eſſet in quadam civitate, vir fortis in acie amiſſis armis, de ſepulcro viri fortis arma ſuſtulit. Fortiter pugnavit & repoſuit. Præmio accepto accuſatus ſepulcri violati. C. D.*

PRO VIRO FORTI. Arma vix contigeram. ſecuta ſunt: Hæc ſi ſumo, arma ſunt: ſi relinquo, ſpolia. Vidiſſes vere violari ſepulcrum, ſi illo veniſſet hoſtis. Uterque quod alteri deerat, commodavimus. Ille viro arma, ego armis virum. Reſp. multum conſecuta eſt. vir fortis nihil perdidit. Neceſſitas eſt, quæ navigia jactu exonerat. neceſſitas eſt, quæ ruinis incendia opprimit, neceſſitas eſt lex temporis.

quod qui ſanantur, ingrati ſunt: & medicus poſſum decipi, & non poſſum privignus excuſari. Eundem, inquit, medici morbum eſſe dicunt: nempe illi, qui negaverunt te poſſe ſanari. Ego vero cedo domo, ſi fateris illam ſic poſſe ſanari. Timeo fortunam. imputabitur mihi, ſi quid acciderit. Ecce tu me non poſſe non credis. Omnes medici negant: & nunc diligentiores fuerunt, quia in te decepti ſunt. Non ſum tantæ ſcientiæ, quantæ videor. Magnis præceptoribus opus eſt. Ego abdicatus ſtudui. Quæris quomodo te ſanaverim? non tibi medicus, ſed filius profuit. Deſiderio laborabas; gratum tibi erat, quicquid meis manibus acceperas. ut primum intravi, recreatus es; quid in te curandum eſſet, adverti. Hæc non eodem morbo laborat. Multa ſunt diſſimilia, ſexus, ætas, animus. Nihil magis ægris prodeſt, quam ab eo curari, a quo volunt. Temerariis remediis graves morbi curantur, quibus uti non audeo in noverca.

Non oportet adoleſcentem quicquam novercæ ſuccenſere. alioquin odit & gaudet. Ferendus eſt adoleſcens, ſi ſe excuſat. non eſt, ſi ulciſcitur.

Pars altera. Lugendum eſt, flendum eſt, in hoc me conſervaſti? Hoſtis aliquando vulnus ſanavit quod fecerat, ob hoc maxime quia alius ſanare non poterat. Negant poſſe ſanari. Nemo ſuſcipit: nemo vult enim filio curationem præripere.

Pollio dicebat: inter patres & filios id ſolum judex putat licere, quod oportet.

CONTROVERSIA VI.

Indiſcreti filius & privignus.

Thema. *Quidam mortua uxore, quæ in partu perierat, duxit aliam: puerum rus miſit. Ex illa ſubinde ſuſtulit filium. Utrumque puerum ruri educavit. Poſt longum tempus redierunt ſimiles. Quærenti matri uter ejus eſſet, non indicat. Accuſatur ab ea malæ tractationis.*

PRO MARITO. Quid fletis pueri? ſecuri eſtote. Non memini. Jam lites ſunt, & nondum indicavi. Qualis eris noverca, quæ ſic fieri cupis? Alter tuus eſt: alter tui frater eſt: & ſi per te licuerit, neuter privignus eſt. Dum alterius vis eſſe mater, utriuſque es noverca. Si coegeris, mentiar. non mater, ſed noverca decipieris. Hos ipſa noluit natura diſtingui. Indicarem, niſi tam pertinaciter quæreres. Hic tuus eſt. quid alterum novercalibus oculis intueris? Ille tuus eſt: Uni tibi contingit, ut habeas privignum, & non ſis noverca.

Pars altera. Filius enim rus ablegatus a patre, & educatus eſt ſic, ut ignotus eſſe poſſet & matri. Tibi redit uterque filius, huic uterque privignus. Eo crudelius filio caret, quo propius acceſſit. Times hujus iniquitatem: cum iniquius ipſe magis ames eum, cui alterius vis donare matrem, quam cui non vis reddere ſuam.

Extra. Quod ad colorem pertinet viri, *Hiſpo Romanus* & *Silo Pompejus* hoc uſi ſunt: Neſcio, & ideo non indico tibi. Quidam miſcuerunt etiam, & utroque uſi, dixerunt: Neſcio, ſed etiamſi ſcirem, non indicarem tibi: quod *Latro* & *Ceſtius*. Sed *Aſinius Pollio* neutrum colorem probabat.

Si

Digitized by Google

Si dicit, inquit, Neſcio: nulli fidem faciat. Uxor ipſa non quæreret ab illo, niſi ille ſcire poſſet. Dici enim contra virum poteſt: Quære a nutrice, a pædagogo. Veriſimile non eſt, neminem domi eſſe qui ſciat. Ille autem mixtus color utrunque corrumpit, & ignorantis fidem, & non indicantis fiduciam. Nam cum dicit: Etiam ſi ſcirem, non indicarem: efficit ut illum judex ſcire putet. cum dicit, Neſcio: efficit ut videatur indicare debere, ſi ſciat. Hoc autem ipſe colore uſus eſt, quem ajebat ſimpliciſſimum: Scio, ſed non indico: quia pueris hoc utile eſt, & tuo filio. Magis amaturus ſum eum, qui matrem videbitur non habere.

CONTROVERSIA VII.

Tyrannicida, & adulter tyranni.

Lex. *Tyrannicidæ præmium detur.* Thema. *In adulterio deprehenſus a tyranno, gladium extorſit a tyranno, & occidit eum. Petit præmium. Contradicitur.*

CONTRA TYRANNICIDAM. Non feciſſet tyrannicidium, niſi illum tyrannus armaſſet. Cujus adulter non fuit, qui etiam tyranni fuit? Imputat nobis, quod deprehenſus in adulterio mori noluit. Tyrannicida veſter jure occidi potuit a tyranno. Certamen in pari conditione contractum publica fortuna diſtraxit. Non innocentior vicit, ſed fortior. Tulit ſecum tyrannus gladium: ſic enim occiſuri veniunt. Cur ſolus ad præmium venis? tyrannum certe occidiſti cum adultera. Non loricam, clypeumve ſumpſit, ſed tenuem ac perlucidam veſtem: perfuſus unguento intravit cubiculum, in quo non eſſe tyrannum diligenter agnoverat. Tyrannicida noſter ne tyrannum inveniret

R 2 opta-

optavit. Ducat Tyrannicidam in arcem tyrannus, non uxor: odium, non amor: aſcenſurus ferat animum, ferat ferrum: eat illo, ubi inveniat tyrannum. Omnia honeſta opera voluntas inchoat, occaſio perficit. Sæpe honorata virtus eſt, etiam ubi eam fefellit exitus. Scelera quoque quamvis citra exitum ſubſederunt, puniuntur. Nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriam virtutis intercipit fortuita felicitas. Nunquam majorum noſtrorum prudentia tantis muneribus tyrannicidium emeret, ſi illud etiam libido promitteret. Novo inauditoque more pugnabant, tyrannicida pro adulterio, tyrannus pro pudicitia. Occidiſti tu maritum, fortuna tyrannum. Tyrannum cadere Reipublicæ volo. Occidat illum civis iratus, miſceat maledicta vulneribus, qualia in adulterum maritus attulerat. At adulteræ oſculis ad præmium curris. Nolo tyrannicida imitetur, antequam occidat, tyrannum. Pop. Romanus veneno vinci hoſtem noluit, proditione noluit. Honorabo ſubitum tyrannicidium: non honorabo fortuitum, non coactum.

Pars altera. Non habebas, inquit, ferrum? Quid enim tyranno profuit quod habuit? In eo qui inermis ad tyrannum venit, non minor virtus eſt, ſed periculum majus. Non quæras quid in arcem tulerim: tyrannicidium retuli. Non eſt gladius meus; ſed manus mea eſt, ſed animus meus eſt, ſed conſilium, ſed periculum, ſed tyrannicidium meum. Adulterium vocas, quo effectum eſt, ne quis timeat adulterium. Diligenter arce munita occaſionem requirens, tentavi ſervos, tentavi amicos: per uxorem ſolam fuit occaſio. Non putavi adulterium, uxorem tyranni polluere: ſicut nec homicidium, tyrannum occidere. Ferrum in arcem ferre, periculoſum erat: invenire, facile. Si tyran-

num

num, inquam, invenero obvium, quælibet res telum erit. certe ſemper ſolet ſecum tyrannus habere ferrum. Gladius inter duos, fortioris eſt. Quam ſolicitus fui adulter, ne non deprehenderer?

CONTROVERSIA VIII.

Patronus operas remiſſas repetens.

Lex. *Per vim metumve geſta, irrita ſunto.* Thema. *Bello civili patronus victus & proſcriptus, ad libertum confugit. Receptus eſt ab eo, & rogatus, ut operas remitteret. Remiſit. Conſignatio facta eſt. Reſtitutus indicit operas. Contradicitur.*

PRO PATRONO. Patronus a liberto reſtitutionem peto. Si paciſci tunc a me voluiſſes operas, ſpopondiſſem. Bona bello perdidi, ad reſtitutionem nudus veni. Nunc libertorum operas deſidero. Profer tabulas illa proſcriptionis tabula crudeliores. Perſequebatur illa, quos vicerat: hæ perſecutæ ſunt, quos receperant. In illa ultio fuit, in his perfidia. Denique illa jam deſiit, hæ perſeverant. non mea, inquit, ſed aliena vis fuit. Æque dignus eſt pœna, qui ipſe vim adhibet, ut qui ab alio admota, ad lucrum ſuum utitur. In hunc primum incidi. Et dum timeo ne offenderem, ſecutus ſum hoc exigentem. Non recepit me, ſed incluſit. Nihil eſt venali miſericordia turpius.

Pars altera. Nihil tibi opus eſt poteſtas. Sciſti illum parere, etiam cum cogi non poteſt. Quaslibet indicas operas, nunquam tamen indices ita periculoſas, quam indixiſti. Habeo judicia tua. Bene de ſervo judicaſti, manumiſiſti. bene de liberto. Proſcriptus mihi potiſſimum te commiſiſti. Si noluiſſem patronum habere, potui. Unus ex pro-

ſcriptis fuiſti qui tunc poſſes etiam rogari. Reſtitutio tibi proſcriptionem remiſit, non quicquid in proſcriptione geſſiſti, reſcidit.

Extra. Omnes invecti ſunt in libertum. *Vallius Geminus*, & *Otho Junius* egerunt lenius, ut patronus remiſſurus videretur operas, ſi obtinuiſſet. Nam Otho dixit: Sine me judicio meo videri remiſiſſe. Faciam, remittam. Quid me ſic times, tanquam invitus promiſerim? Contra *Ceſtius* ait: Tunc hujuſmodi utendum eſſe coloribus, ubi verendum eſt, ne videamur rem duram poſtulare. Ubi contra honeſtam perſonam, promiſſo judex molliore fallendus eſt. Quid in hac perſona veremur & cauſa? niſi hoc unum, quod ex hoc colore metuendum eſt: ne, ſi volumus hæc remittere, etiam voluiſſe videamur.

Digitized by Google

LIBER QUINTUS.

* Epiſtola deeſt. *

CONTROVERSIA I.

Laqueus inciſus.

Actio. *Inſcripti maleficii ſit actio.* Thema. *Quidam naufragio facto, amiſſis tribus liberis, & uxore incendio domus, ſuſpendit ſe. Præcidit illi quidam ex prætereuntibus laqueum. A liberato reus ſit maleficii.*

PRO INCIDENTE LAQUEUM. Tres, inquit, liberos perdidi. Utinam & illos ſervare potuiſſem! Vive. mutantur vices felicitatis humanæ, proſcriptus aliquando proſcripſit. Victi fugiunt, proſcripti latent, natant naufragi. Amiſi, inquit, uxorem, liberos, patrimonium. Tu putabas ea te conditione accepiſſe, ne perderes? Ludit de ſuis fortuna muneribus, & quæ dedit, aufert, & quæ abſtulit, reddit: nec unquam tutius eſt illam experiri, quam cum locum injuriæ non habet. Cn. Pompejus in Pharſalia victus acie, vixit. Majus tu tuum putas eſſe naufragium? Craſſus vixit: & non privatas perdiderat, ſed publicas opes. Omnia tibi fortuna abſtulit, ſed ſpem reliquit. Tolle ſpem hominibus, nemo victus retentabit arma. nemo infeliciter expertus negotiationem, alios appetet quæſtus, nemo naufragus vivet. Spes eſt ultimum adverſarum rerum ſolatium. Ut viveres, nataſti. Miſertus ſum: nec in te amplius quam periculum cogitavi. Non attendi incendium, non or-

bitatem, aut ſi attendi, memineram te poſt illa vixiſſe. Non viſus es mihi animum moriendi habere. Legeras locum, in quo interpellari poſſes.

Pars altera. Tot ille fundorum dominus, aliena arbore ſuſpendo laqueum. De fortuna nihil queror: mori permittit. Nunc, inquit, morere. Injuria eſt, ut qui meo arbitrio debui, tuo moriar. Amiſi uxorem, liberos, patrimonium. Fortuna mihi nihil præter laqueum reliquit: iſte nec laqueum. Sumpſi inſtrumenta mortis, ſolitudinem & laqueum: alterum aptum morituro, alterum miſero. Quiſquis interveneris, ſi amicus es, defle: ſi inimicus, ſpecta. Cum a me iſte accuſetur, graviorem de me quam de reo ferre ſententiam: Ego, ut moriar: iſte, ut ne prohibeat: Ne hæc narrarem, mori volui. Præcidit remedium meum. ſi qua fides eſt: non enatavi, ſed ejectus ſum. Nihil jam timebam, niſi vivere. Domus meæ fata claudo, nullo miſerior, quam quod ultimus morior. Cui me vita reſervas? Ut ædificem? Aſpice incendium. Ut navigem? Aſpice naufragium. Ut educem? Aſpice ſepulchrum. In tam calamitoſa domo feliciores fuiſtis, uxor & liberi; vobis mori contigit.

CONTROVERSIA II.

Gener divitis inimici.

Thema. *Pauper cum haberet filium, & divitem inimicum filiam habentem, peregre profectus eſt. Rumor fuit de morte ejus. Filius cum divite in gratiam rediit, & ejus filiam duxit. Reverſus pater cogit illum uxorem repudiare. Nolentem abdicat.*

PRO PATRE PAUPERE. Nemo quicquam facile credit, quo credito dolendum

dum ſit. ego diu non credidi de nuptiis tuis. Deſertor patris, inimici cliens, uxoris mancipium, non fleviſti patrem, non quæſiviſti, ſic inimico placuiſti. Rumor, inquit, fuerat, deceſſiſſe te. Mirabar, ſi talem uxorem vivo patre habere potuiſſes. Non quæris, ubi perierim. Mors mea tibi debet eſſe ſuſpecta: inimicum habeo. Quis alius hanc famam potuit immittere, niſi qui me vivo, filiam collocare non poterat? Non times, ne inter ipſas nuptias tuas patris oſſa referantur? Tot ſervi ſequuntur, tot liberi, tot clientes, ut quidquid dixerit, rumor ſit. Fabricius aurum a Pyrrho accipere noluit: beatior iſte fuit animo, quam ille regno. Plures inſidias in itinere fugi: & factum dives, quod faciendum mandaverat, credidit.

Pars altera. Vanum gloriæ genus, odium divitiarum. Mortales eſſe inimicitiæ debent: Scipio Gracchi inimicus, & tamen poſtea ſocer. Cujus vitio inimicitiæ contractæ ſint, apparet. Ille amat filium tuum, tu nec tuum.

Senianus rem ſtultiſſimam dixit: Dives me ſemper contempſit, nunquam niſi pro mortuo habuit. Ut aliquid & ipſe ſimile de Seniano dicam, poſt hanc ſententiam Senianum ſemper pro mortuo habui.

CONTROVERSIA III.

Fratres pancratiaſtæ.

Actio. *Malæ tractationis ſit actio*. Thema. *Duos filios quidam pancratiaſtas inſtituit, ad Olympia eduxit. Cum compoſiti eſſent, ut ſimul pugnarent, acceſſit ad pugnantes pater, & ait abdicaturum ſe, ſi quis perdiderit. Commortui ſunt juvenes, & decreti ſunt his honores divini. Reus fit pater malæ tractationis ab uxore.*

CONTRA PATREM. Tertius ſine ſorte pugnaſti, & utrumque viciſti. Stetit cruentus Pater. Jam perierant, & adhuc minabatur. Moriuntur, non alter ab altero, ſed uterque a patre. Miſera mater, odiſſe non poteſt, qui filium ſuum occidit. Juvenes invicti, niſi habuiſſent patrem. Pii juvenes, nec parricidium patri negare potuiſtis. Vincere propter parricidium nolunt, vinci propter abdicationem. Abdico, inquit, eum qui victus erit. Demens, meliorem abdicaturus es. Invoco Jovem, cujus Olympia parricidiis abſoluta ſunt.

Pars altera. Non facturus dixi: & ſi facturus, pro gloria eorum dixi. Non debeo invidia ſolus eſſe, cum luctus communis ſit. Omnes ajebant colluſuros fratres. Minatus ſum, non ut neceſſitatem filiis imponerem, ſed ut populo ſatisfacerem.

CON-

Digitized by Google

CONTROVERSIA IV.

Damnatus parricidii alligans fratrem.
Lex. *Qui falſum teſtimonium dixerit, vinciatur apud eum, in quem dixit.* Thema. *E duobus filiis profectus cum uno pater, adoleſcens ſolus rediit. Accuſatus eſt a fratre parricidii, & damnatus. Diebus feſtis intercedentibus pœna ex lege dilata eſt. Rediit pater. Accuſavit damnatus fratrem falſi teſtimonii, & obtinuit, & vinxit. Cogit pater ut vinctum ſolvat. Nolentem abdicat. C. D.*

PRO PATRE. Falſum, inquit, in fratrem teſtimonium dixit. Si vis grave illius crimen facere, te exorabilem præſta. Crudelis in fratrem, miraris, ſi in te creditum parricidium eſt? Ergo ego duos filios habere non poſſum? Adoleſcens, jam potes & parricidium facere. Alligatus eſt alter filius, quia non revertebar: alter, quia redii. Nunquam ſolves fratrem? Si talis es, nihil teſtis mentitus eſt. Parricida es. Non impio in te, ſed in patrem pio animo dixit. Suſpectum habuit, quod reliqueras patrem. Inter catenas filii jaceo, eodem clauſus ergaſtulo. Ingrate, teſtem tuum ſimul alligaſti.

Pars altera. Meo periculo ſolutus ſum, meo alligatus. Vix ſolvi poterat, ſi teſtimonium falſum pro fratre dixiſſet. Parricidium de patre finxit, de fratre commiſit. Veniſſe patrem mihi carnifex nuntiavit. Parricida ſim, ſicut objicitur, hoc leviter iraſcor. Miraris, ſi eum fratrem alligare poſſum, qui me potuit occidere? Ingrata erat ipſa pœnæ meæ dilatio. Expectare gravius videbatur quam pati. Imaginabar mihi culeum, ſerpentes, profundum.

Digitized by Google

CONTROVERSIA V.

Exuſta domus cum arbore.

Lex. *Qui ſciens damnum dederit, reddat quadruplum: Qui inſciens, ſimplum.* Thema. *Dives pauperem vicinum rogavit, ut ſibi venderet arborem, quam ſibi dicebat obſtare. Pauper negavit. Dives incendit platanum, cum qua & domus arſit. Pro arbore pollicetur quadruplum, pro domo ſimplum.*

CONTRA DIVITEM. Excitatus flammarum ſono, vicinorum primo fidem imploravi. Arbor ramis diſcurrentibus totam domum texerat. Non poteſt exorari? incendatur. Eſt hoc impotentiæ, ſine fine concupiſcere, ſine modo iraſci. Non poteſt expugnari precibus: expugnetur ignibus. Nihil inter me & pauperem intereſt, ſi jure agamus. Liceat & pauperem gaudere profectu. Vos poſſidetis agros, urbium fines; urbeſque domibus impletis. Intra ædificia veſtra undas & nemora comprehenditis. Nihil lætius oculis tuis occurrit, quam ruinæ meæ. Domum perdidi, qui carere nec arbuſcula quidem poteram. Deliciis tuis dives ardebimus. Oculis voluptas incendio quæritur, & proſpectus ignibus relaxatur. Proſpectui obſtabat. Quid? inambulantibus nobis non obſtant ſervorum catervæ? in immenſam excitati altitudinem parietes lucem non impediunt? Infinitis porrectæ ſpatiis ambulationes, & urbium ſolo ædificatæ domus, non nos prope a publico excludunt? Sub hac arbuſcula imaginabar divitum ſilvas. Quantum perdidi, quem fatetur iratus inimicus plus perdidiſſe quam voluit? Non iniquum poſtulo, ejus damno deſinat incendium, cujus conſi-

lio

Digitized by Google

liò cœpit. Scilicet ut domus ad cœlum omne converſæ brumales æſtus habeant, æſtiva frigora, & non ſuis vicibus intra iſtorum penates agatur annus: alunt in ſummis culminibus mentita nemora, & navigabilium piſcinarum freta. arata quondam populis rura, ſingulorum nunc ergaſtulorum ſunt: latiuſque nunc villici quam reges imperant. Maria ſubmoventur projectis molibus. Neſciebas quanta ſit potentia ignium, quam irrevocabilis, quemadmodum totas abſumat urbes, quam levibus initiis oriantur incendia? Etiam ſi partem damni dare noluiſti, ſi tamen noluiſti, in totum, quaſi prudens dederis, tenendus es. ex toto enim noluiſſe debet qui imprudentia defenditur. Si fatereris ſcienter januam incendiſſe, ſi unum tignum, puto tota domus intelligeretur ex parte. nec enim quiſquam omnia incendit, ſed unam aliquam rem, ex qua ſurgat in omnia ſe ſparſurus ignis. Atqui pars domus eſt arbor, quæ in domo eſt.

Pars altera. Peſtilentem mihi domum faciebat arbor. cœlum omne per quod ſalubris ſpiritus venire poſſet, obduxerat. rogavi pauperem, & dixi: Nihil tibi nocet arbor reciſa, mihi plurimum non reciſa. Quid ad te illi rami pertinent, qui extra domum ſunt? Quaſdam partes domus meæ rami premebant. Jam etiam quoſdam parietes moverant. Scitis quanta vis ſit arborum? muros diſcutiunt.

Digitized by Google

CONTROVERSIA VI.

Raptus in veſte muliebri.

Lex. *Impudicus concione prohibeatur.* Thema. *Adoleſcens ſpecioſus ſponſionem fecit, muliebri veſte ſe exiturum in publicum. Proceſſit. Raptus eſt ab adoleſcentibus decem. accuſavit illos de vi & damno. Concione prohibitus a magiſtratu, reum facit magiſtratum injuriæ.*

CONTRA ADOLESCENTEM. Muliebrem veſtem ſumpſit, capillos in feminæ habitum compoſuit, oculos puellari lenocinio circumdedit, coloravit genas. Non creditis? & qui non crediderant, victi ſunt ſponſione. Et hoc de ſponſione forſitan venerat, ut auderet impudicus concionari. Date illi veſtem, puella eſt: date noctem, rapietur. Sic illum veſtis ſumpta decuit, ut videretur non tunc primum veſtem ſumpſiſſe. Facta totius adoleſcentiæ remitto. Una nocte contentus ſum: ſic imitatus eſt puellam, ut raptorem inveniret. Nunquid cecini? Nunquid carmen famoſum compoſui, aut (ut proprium genus injuriæ tuæ dicam) nunquid te rapui? Apud patres noſtros, qui forenſia ſtipendia auſpicabantur, nefas putabatur brachium extra togam exerere. Quam longe ab his moribus aberant, qui tam verecunde etiam virtute utebantur? Conſtat hunc ſtupratum: cum damnati ſint qui rapuerunt.

Pars altera. Conſtat ſemper gravem, ſemper ſerium fuiſſe. Sed hoc jocis adoleſcentium factum eſt. Cæterum tam nota erat verecundia ejus, ut nemo ſine ſponſione crediderit.

CON-

Digitized by Google

CONTROVERSIA VII.

Trecenti ab imperatore non recepti.

Lex. *Nocte portas aperire in bello non liceat*. Altera. *Imperator in bello ſummam poteſtatem habeat*. Thema. *Trecenti ab hoſte captivi ad portas nocte venerunt. Imperator non aperuit. Ante portas occiſi ſunt, Imperator poſt victoriam reus eſt læſæ reipublicæ.*

PRO IMPERATORE. Non putavi meos. Noverant legem. Cur, inquit, trecenti perierunt? immo cur ne perirent, capti ſunt? Hos ego interdiu non recepiſſem, niſi victores: noctu, ne victores quidem. Procedens poſtridie in prœlium, pugnaturis oſtendi trecentos, in quibus laudari nihil poteſt præter fugam: nihil deſiderari, præter numerum. Fugiunt, ut leges relinquant: redeunt, ut tollant. Populus Romanus Cannenſi prœlio in ſummas redactus anguſtias, cum ſervorum deſideraret auxilia, captivorum contempſit: & credidit eos libertatem magis tueri poſſe, qui nunquam habuiſſent, quam qui perdidiſſent. Nocte quomodo hoſtem civemque diſtinguam? Quam mihi dabis notam, ut arma cognoſcam? Credo in inſidiis hoſtes fuiſſe, ut excluſos occiderent, ſequerentur admiſſos.

Pars altera. Infeſtus illis trecentis fuit: iniquo eos collocavit loco. hoc ne argui poſſet, non recepit. Capti ſunt fortiſſimi duces Regulus, Craſſus. Hæc poſtrema rogantium vox erat: Mitte arma: certe lex non vetat.

CON-

Digitized by Google

CONTROVERSIA VIII.

Tyrannus poſt abolitionem candidatus.

Lex. *Competitori liceat in competitorem dicere*. Thema. *Tyrannus ſub abolitione dominationem depoſuit, ut ſi quis objeciſſet tyrannidem, capite puniretur. Petit magiſtratum: competitor contradicit.*

CONTRA TYRANNUM. Candidatus anno meo ſpondeo, nulla rapietur, nullus occidetur, nullum ſpoliabitur templum. Cur honores tamdiu non geſſerit, narret, per communem deprecor libertatem. Moriar; objicietur tibi quod occideris civem. Vult aliquo imperio, aliqua poteſtate diſtingui, homo magnæ nobilitatis, magnæ gratiæ, ingentis pecuniæ. Siciliæ dicitur fuiſſe dominus, qui incluſos æneis tauris homines ſubjectis urebat ignibus, ut mugitum ederent, verba non poſſent. O hominem in ſua crudelitate faſtidioſum: qui cum vellet torquere, tamen nolebat audire.

Pars altera. Quicquid egi, quicquid geſſi, cauſa Reipublicæ feci. Peto ne mihi lex pro me lata noceat, neve quid noceat, quia non objicitur quod non noceret objectum.

Digitized by Google

LIBER SEXTUS.

CONTROVERSIA I.

Chirographum cum abdicato.

Thema. *Abdicato fratri frater chirographum dedit, dimidiam ſe partem hereditatis daturum, ſi non reſpondiſſet irato patri. Ille tacuit. Abdicatur alter a patre.*

PRO PATRE. Tantum æris alieni habet, quantum vivo patre non poſſet ſolvere. Vis ſcire cujus fidei ſis? nec frater quidem tibi ſine chirographo credidit. Alterius ſpe morior, alterius fide. Vivo: & jam patrimonium meum diviſum eſt. Niſi ſuccurritis, vincit me & ille qui tacuit. non diſſimulo me hodie duos abdicare. Chirographum prode parricidarum fœdus & nefariæ ſpei pactum. Chirographum danti impium, accipienti turpe, patri periculoſum.

Pars altera. In omnem me fortunam, frater, tibi jungam comitem. Si militandum, una militabimus: ſi peregrinandum, una urbes peragrabimus: ſi quotidianam rogavero ſtipem, & illam tecum dividam. Nolui recentem iram exagitari patris. Malui, ut tacendo patrem vinceres. Meæ partis heres ero, tuæ cuſtos. Et quia de re maxima melius ſibi quiſque credit, do chirographum: tu da operam, ut iſtud magis a patre accipere, quam a fratre videaris. Hoc quod honeſte, & quod pie gerebamus, tam palam egimus, ut pater ſciret. Quid enim timebam, niſi, ſi reſciſſet pater, moleſte ferret filium ſuum hominem avarum non eſſe, fratrem pium? Ita mihi contingat patrem utrique noſtrum placari.

CON-

CONTROVERSIA II.

Exul pater fundo prohibitus.

Lex. *Exulem tecto & cibo juvare non liceat.* Altera. *Imprudentis cædis damnatus quinquennium exulet.* Thema. *Quidam cum filium & filiam haberet, imprudentis cædis damnatus, in exilium profectus eſt. Solebat venire in poſſeſſionem vicinam finibus. Reſcivit hoc filius. Cecidit villicum. Villicus excluſit patrem. cœpit ire ad filiam. Accuſata illa, quod exulem recepiſſet, advocato fratre abſoluta eſt. Poſt quinquennium pater abdicat filium.*

PRO PATRE. Accuſator civium me fecit exulem: filius etiam meorum. Filiam honeſtiorem inveni, quod accuſata eſt: ſervum frugaliorem, quod cœſus eſt. Male meruiſti de patre, quem excluſiſti: de ſorore, cui præjudicio nocuiſti: de judicibus, quos in tam bona timuiſti cauſa. Aut tu peccaſti, aut ſoror. Filius me docuit, quod illum non recipio. Abſoluta eſt, inquit, me advocato, ſoror. Ita tu patrem non recipiebas, cum tam bene iſtam cauſam agere poſſes? cum abſoluta ſit quæ receperat, damnatus eſt qui non expulerat? Filia me patrem judicavit, ſervus dominum: Uni filio exul fui. Ignoſce fideliſſime ſervulorum, & tibi imprudens nocui. Quam bonam ejus cauſam putas fuiſſe, quæ ne te quidem advocato damnata eſt? Si te herede poſſum mori, dignus ſum, qui etiam tibi hunc ſervum relinquam. Alii exul eſt, tibi pater eſt. Nulla lex ſcelus imperat. Certe quæ fecit, abſoluta eſt. Lex eum tenet, qui juvat exulem, non qui patiatur juvari. Igno-

ra,

na, diſſimula: lex te innocentem eſſe, non curioſum jubet. Si mea cauſa faciebas, me admonuiſſes: ſervum prohibuiſſes, non cecidiſſes.

Pars altera. Facere lege prohibente non potui. Accuſata & abſoluta eſt: quia muliercula non videbatur noſſe leges. Non pro me timui, ſed pro te. Res in notitiam hominum venerat. Captabaris: timui, ne occidereris. Vis ſcire notum fuiſſe? Soror accuſata eſt. Malui ſervum cædere frugaliſſimum, quam patrem optimum amittere.

CONTROVERSIA III.

Mater nothi lecta pro parte.

Lex. *Major frater dividat patrimonium, minor eligat*. Altera. *Liceat filium ex ancilla tollere*. Thema. *Quidam cum haberet legitimum filium, alium ex ancilla ſuſtulit, & deceſſit. Major frater ſic diviſit, ut totum patrimonium ex una parte poneret, ex altera nothi matrem. Minor elegit matrem, & accuſat fratrem circumſcriptionis*.

PRO NOTHO. Unus omnium exheredatus ſum dividendo. Elegiſſet, inquit, alteram partem. Tu ſolus talis potuiſti eſſe filius, qualis frater eras. Lex te dividere, me eligere juſſit: aperte, ne minor circumſcribatur, timet. Sic diviſit, ut ſi vellem non eſſe mendicus, relinquerem fratrem in egeſtate, matrem in ſervitute. Non eſt dividere, ex altera parte patrimonium ponere, ex altera onus. Talis fuit, ut illi coheredem pater ex ancilla tolleret. Elige, ut aut patrimonio careas, aut ſcelere. Circumſcriptores dici ſolent, qui aliquid abſtulerunt.

Digitized by Google

lerunt. iſte nihil reliquit. Tu, inquit, voluiſti pauper eſſe. Cur igitur queror, ſi egeſtate delector? objici, inquit, non poteſt, quod lege factum eſt: imo nihil niſi quod lege factum eſt. Nam ſi quid aliter factum eſt, per ſe irritum eſt. circumſcriptio ſemper crimen ſub ſpecie legis involvit. Quod apparet in illa, legitimum eſt: quod latet, inſidioſum. Semper circumſcriptio per jus ad injuriam venit. Lex jubet majorem dividere, minorem eligere: nec tu diviſiſti, nec ille elegit. Sic a te alligatus eſt, ut neceſſe haberet, quod non expediebat, malle. Nota fuit in matrem meam pietas. Non timuit, ne eligere poſſem alteram partem.

Pars altera. Ego nihil aliud quam diviſi. Circumſcriptio non in diviſione eſt, ſed in electione. Habes matrem, quam quidam totis redemerunt bonis: habes gloriam, quam per ignes quidam, multi per arma quæſierunt. Multa de patrimonio rapuit, cum haberet jus dominæ ancillæ impudentia. Timebas, ne in illam ſævirem. Non expediebat mihi, cum in illa totum patrimonium habiturus eſſem? Nunc tantundem habes; habes enim partem quam voluiſti. ut tantundem haberes, nec pater voluerat. ideo matrem tuam ancillam reliquit.

CON-

Digitized by Google

CONTROVERSIA IV.

Potio ex parte mortifera.

Actio. *Veneficii ſit actio*. Thema. *Proſcriptum uxor ſecuta eſt. Quodam tempore ſecreto poculum tenentem interrogavit, quid eſſet. Ille dixit, venenum: & mori ſe velle. Rogavit illa ut partem ſibi daret: & dixit, ſe nolle ſine illo vivere. Partem bibit ipſe, & partem uxori dedit. Periit illa ſola. Teſtamento inventus eſt maritus heres. reſtitutus arguitur veneficii.*

CONTRA MARITUM. Sic egit, ut deprehenderetur, ſic deprehenſus eſt, ut exoraretur: ſic bibit, ut viveret. Quod eſt illud venenum, quod tantum heredi non nocet? Nemo unquam tam palam uxori dedit venenum. Fugit, ne occideretur, qui dixit ſe mori cupere. Unus proſcriptione locupletior factus eſt. ut vivere vellet, uxor illi perſuadere non potuit, perſuaſit res blandior, uxoris hereditas. Scivit quam partem potionis hauriret. Contrarias partes gladio perſecutus eſt, ſuas veneno: occidendi finem prius victores fecerunt, quam victi. Jam quid putabatis futurum, cum in exilium uxor teſtamentum tuliſſet, maritus venenum? Ubi eſt uxor? Ecquid te pudet? Etiam proſcripti redeunt. Statim conſumpta potione collapſa eſt. Nolite mirari, ſi tam efficax venenum eſt. heres eſt, qui dedit. Summis fere partibus levis & innoxius humor ſuſpenditur. gravis illa & peſtifera pars ſuo pondere ſubſidit. Apparet te diu præparatum venenum habuiſſe. ſciſti dividere. Etiam ſi poteſt defendi qui volenti dedit,

Digitized by Google

dit, tu potes qui feciſti, ut vellet? Id genus veneni fuit, quod pondere ſubſideret in imam potionem. Bibit iſte uſque ad venenum, uxor venenum.

Pars altera. Virum in pace dilexit, in bello ſecuta eſt, in conſilio ultimo non reliquit. O, inquit, dignum, quem innocens ſequatur! Bello civili lege proſcriptus ſum. Exulavi. Quid his malis adjici poteſt, niſi ut venenum bibam, & vivam? Venenum, inquam, eſt. Hoc qui daturi ſunt, diſſimulant. Venenum Cato vendidit. Quærite, an proſcripto licuerit emere, quod licuit Catoni vendere.

CONTROVERSIA V.

Iphicrates reus.

Lex. *Qui vim in judicio fecerit, capite puniatur*. Thema. *Miſſus Iphicrates adverſus Thracum regem, bis acie victus fœdus cum eo percuſſit, & filiam ejus duxit uxorem. Cum Athenas rediſſet, & cauſam diceret, viſi ſunt circa judicium quidam Thracum cultu armati, & ipſe reus gladium ſtrinxit. Cum judices citarentur ad judicandum, palam abſolutorias tulerunt ſententias. Accuſatur, quod vim in judicio fecerit.*

CONTRA IPHICRATEM. Nemo judicum tuorum non timuit ſic, tanquam tu de illis judicaturus eſſes. Cum toto tibi regno ſocer venit advocatus. Non majoribus copiis bellum inſtruxit, quam judicium. Iphicrate, conde gladium. Judicium eſt. Quid tibi cum gladio? Certe bis victis arma ponenda ſunt. Quæ eſt iſta contra rerum naturam permutatio, in bello nuptiæ, in judicio bellum?

Pars

Digitized by Google

Pars altera. Ego vim non feci: Omnia enim legitime peracta ſunt. Accuſator ſuo loco dixit: reus ſuo reſpondit. perfectum per omnes numeros ſuos judicium eſt. Cum judices ſententias ſuas ferrent, ſtrinxi gladium, ut occiderem me, ſi damnatus eſſem. Judices tulerunt palam abſolutorias, ut gratiam duci ſuo referrent. Nuptiarum cauſa, utilitas Reipublicæ fuit. Miles ſæpius pulſus erat infelici prœlio. Barbaros circa judicium fuiſſe, non propter judicium armatos, ſed propter morem ſuum. Quid poteſtis, inquit, queri? Quod obſides vobis abduxi?

CONTROVERSIA VI.

Adultera venefica.

Actio. *Veneficii ſit actio*. Thema. *Quidam cum haberet uxorem, & ex ea filiam nubilem, indicavit uxori cui eam collocaturus eſſet. Illa dixit: Celerius morietur, quam illi nubet. Deceſſit puella ante diem nuptiarum, dubiis ſignis cruditatis, & veneni. Torſit ancillam pater. dixit illa, ſe nihil ſcire de veneno, ſed de adulterio dominæ, & ejus cui collocaturus erat filiam. Accuſat uxorem veneficii & adulterii.*

CONTRA UXOREM. *Morietur*. teneo veneficam. *celerius quam nubat*. teneo adulteram. *Morietur*. Factum eſt. *celerius quam nubat*. factum eſt. Adulterium ſerius deprehendi quam factum eſt, veneficium antequam fieret. Duo crimina ad vos detuli, & duas indices. altera dicit, quod factum eſt: altera quod futurum eſt. Generi adultera, filiæ pellex. Quam infelix eſt domus, in qua adulterium argumentum eſt!

Dixi,

Digitized by Google

Dixi, Honeſtus eſt: dixi, Pulcher eſt: dum laudo generum, commendavi adulterum. O me tardiſſimum in malis meis! veneficium nec denuntiatum quidem credidi. adulterium veneficio demum deprehendi. Verſæ ſunt in exequias nuptiæ, mutatuſque genialis lectus in funebrem. Subjectæ ſunt rogo infelices faces. profertur putre corpus, & venenis tumens. Quid ultra quæritis? Verbis ſigna, ſignis tormenta conveniunt. Ad vocem tuam facta conveniunt. *Morietur antequam nubat*: factum eſt. Vidimus fluens corpus, & in cadavere illius materna verba credidimus. Generum adulterio perdidi, uxorem parricidio, filiam veneno.

Pars altera. Duo graviſſima crimina objicit; adulterium & veneficium, adulterium, ancilla teſte: veneficium, nec ancilla quidem. Cum indignaretur ſe non rogatam, exciderunt illi verba, quæ non minus quam pater filiam luget. At quare dixiſti: *Celerius morietur, quam illi nubat?* Verba dolori parum conſiderata exciderunt. Et eſt ſæpe fortuita divinatio.

CON-

CONTROVERSIA VII.

Demens qui filio ceſſit uxorem.

Actio. *Dementiæ ſit actio*. Thema. *Quidam habebat duos filios: duxit uxorem. Alter ex adoleſcentibus cum ægrotaret, & in ultimis eſſet, medici dixerunt animi vitium eſſe. Intravit ad filium ſtricto gladio pater, rogavit ut indicaret cauſam ſibi. Ait, amari a ſe novercam. Ceſſit illi uxorem pater. Ab altero accuſatur dementiæ.*

PRO PATRE. Audite rem novam: fratrem crudelem, novercam miſericordem: Inſanus ſum, quia aliquis meo beneficio ſanus eſt. Tradidi uxorem illi: ſed eripueram. Teſtor, inquit, præſides pietatis deos, amare antequam duceres. Ita tu injuriam vocas, quod fratrem habes, non habes novercam? Tranſii præter iſtius oculos cum ferro. gladium mihi nemo niſi æger extorſit. Patri, qui periculum filii morientis ſuſtinere non potuit, ignoſcendum in qualicunque facto eſt.

Pars altera. Alter lenocinio curavit, alter parricidio convaluit. Quid hoc adulterium non putas, quod marito conciliante committitur? Neſcio furioſius uxorem duxerit, an habuerit; an dimiſerit, an collocaverit. Quam demens eſt, cui adulterium pro beneficio imputandum eſt! Strinxit gladium maritus; non ut adulterium vindicaret, ſed ut faceret. Mori potius debuit frater, quam ſanari turpiter. Quid enim ſi matrem, ſi ſororem concupiſceret? Quædam remedia graviora ipſis periculis ſunt. Omnia inter novercam & privignum compoſita ſunt. Simulatum morbum, deriſum animo turpiſſimo patrem.

Digitized by Google

CONTROVERSIA VIII.

Verſus virginis Veſtalis.

Thema. *Virgo Veſtalis ſcripſit hunc verſum: Felices nuptæ. moriar, niſi nubere dulce eſt. Rea eſt inceſti.*

CONTRA VESTALEM. *Felices nuptæ* cupientis eſt. *Moriar niſi*, affirmantis eſt. *Nubere dulce eſt*. Aut experta juras, aut inexperta pejeras. Neutrum ſacerdotis eſt. Tibi magiſtratus ſuos faſces ſubmittunt. Tibi conſules prætoreſque via cedunt. Numquid exigua mercede virgo es? Sacerdos raro juret, nec unquam niſi per ſuam Veſtam. Moriar. Numquid perpetuus ignis extinctus eſt? Moriar. Nunquid de nuptiis appellata es? Ad ultimum Veſtam invoco, ut tam infeſta ſit ſacerdoti, quam inviſa eſt. Recita carmen. dum quæro quale carmen ſit, tu carmen ſcribas, tu verba pedibus ſuis emollias, & ſeveritatem templo debitam modulatione frangas? Quod ſi utique laudare vis nuptias, narra Lucretiam. De illius morte ſcribe, antequam jures de tua. O te ſupplicio omni dignam, cui quicquam ſacerdotio felicius eſt. *Dulce eſt*. quam expreſſa vox, quam ex imis viſceribus emiſſa, non expertæ tantum, ſed delectatæ. Inceſta eſt etiam ſine ſtupro, quæ cupit ſtuprum.

Pars altera. Unus illi verſus objicitur, & hic quidem non totus. Non oportet, inquit, ſcribere carmen. Multum intereſt, objurges, an punias. Inceſti damnari nulla poteſt, niſi cujus corpus violatum eſt. Quid tu putas poetas, quæ ſentiunt, ſcribere? Vixit modeſte, caſtigate. Non illi cultus lu-

xu-

Digitized by Google

xurioſior:non converſatio cum viris licentior. Unum crimen vobis confiteor: Ingenium habet. Quidni invideat Corneliæ matri Gracchorum? Quidni illi quæ Catonem peperit? Quidni inviderint ſacerdotes parientibus?
Extra controverſiam. Varius Geminus apud Cæſarem dixit: Cæſar, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem.

EX LIBRO SEPTIMO.

DECLAMATIO I.

Ab archipirata filio dimiſſus.

Duobus *filiis quidam ſuperinduxit novercam. Alterum domi parricidii damnavit, tradidit fratri puniendum. ille eum exarmato navigio impoſuit. Delatus adoleſcens ad piratas, archipirata factus peregrinantem patrem cepit, & remiſit. Reverſus pater, abdicat filium.*

(*Ex Controverſ.* 1. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Tanta tempeſtate confuſus, diſpicere nihil potui: nec ſatis memineram, tale miniſterium mihi pater, an noverca mandaſſet: miniſterium an pœnam eſſe voluiſſet; vindictam parricidii, an parricidium. Inſui fratrem culeo jubes? non poſſum. Non ignoſcis. an non credis? ego contendo ne te quidem poſſe. Nemo repertus eſt naufragii comes. omnia inſtrumenta circumciſa ſunt. Adminiculum ſpei nullum. Patri ſum excuſandus, an fratri? Hoc pietatis tuæ munus ad inferos perferam, licuiſſe mihi per fratrem aliter quam parricidæ mori. Vivit, inquit, frater. non credo. Servavit, inquit, me. feciſti ut crederem. In domo, in qua tamen facile parricidium creditum eſt, ego fratrem occidere non potui, frater patrem. Emicabant denſis undique nubibus fulmina, & tempeſtates horridæ abſconderant diem, intumuerat mare, juſtis quoque navigiis horrendum. Habes, inquam,

quam, frater, ſi innocens es, navigium: ſi nocens culeum. Non potui facere parricidium. quam facile erramus omnes! & factum putavi. Frater, inquit, tu primus in domo parricidium facies. jacebat in litore navigium, quod etiam integrum infeliciter vexerat. Credam parricidam, ſi tibi proficiſcenti navigium ſuum reddit. Subito mihi cum animo pariter excidit ferrum, & neſcio qua perturbatione tenebræ ſtupentibus offunduntur oculis. intellexi quam difficile eſſet parricidium facere, etiam quod imperaſſet pater. Ita mihi, quæ ſola miſeros in domo noſtra reſpicit, fortuna ſuccurrat. Profectus pater tranquillo mari, auſpicato itinere, integra navi. Quid hoc eſt? felicius navigavit damnatus, quam qui damnaverat. Utrum videtur vobis innocentiam apud piratas didiciſſe, an ne apud piratas quidem perdidiſſe? Perieras pater, niſi in parricidam incidiſſes. Sciſſa quoque vela fecerant ſinus, & inſtructas claſſes naufraga præceſſerat navis. Scires navigare, qui ſervaturus eſſet patrem. Erat navigium, imo fuerat. O crudelis, & pertinax noverca, nihilominus ſævis! maria jam quieſcunt, prædones miſerentur, irati parcunt. Veni ad vos, ut probem me parricidam. Multas rerum natura mortis vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt. O maria juſtiora judiciis! O mitiores procellæ patre! Non putatis miſericordem, qui quem damnavit, fratri puniendum dedit? Centurio Mithridatem non potuit occidere: Mithridatem, dii boni, quam non dubium parricidam! Gaude pater, neuter ex filiis tuis parricidium fecit. Narra pater, quomodo te dimiſerit, ſic dimiſſus. Nocens eſt iſte. ſed mihi frater eſt. Naturæ jura ſacra ſunt, etiam apud piratas. Dixiſſes, inquit, te non poſſe. Ita tu neſciebas? Non licuit, non debui, non potui.

Pars altera. Nega nunc parricidam fuiſſe, quem ſcis eſſe piratam. Dimiſit me in patrocinium ſuum, ut quia non occiderat, videretur nec ante voluiſſe. Quis porro me uno miſerior eſt? Vitam parricidæ debeo.

Extra. Magna bonorum rhetorum manus in hanc partem tranſiit, ut aliquid dici debuerit in novercam. Fuerunt & illi, qui non quidem palam dicerent, ſed per ſuſpicionem & figuras: quod *Paſſienus* non probabat, aſſerens minus verecundum eſſe aut tolerabile, infamare novercam, quam accuſare. Quidam principia tantum habuerunt in ſua poteſtate, poſt ablati ſunt impetu. Excuſatius eſt autem, in malum colorem incidere, quam tranſire. *Hiſpanus* duro colore uſus, hoc ſe tanquam gravius elegiſſe dixit ſupplicii genus, qui color prudentibus diſplicebat. Quam enim ſpem habebat abſolutionis, ſi nec paruit, nec pepercit?

DECLAMATIO II.

Popilius Ciceronis interfector.

De moribus ſit actio. Popilium parricidii reum Cicero defendit: abſolutus eſt. Proſcriptum Tullium ab Antonio miſſus occidit: caput ad Antonium retulit. Accuſatur de moribus.

(*Ex Controverſ. 2. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Occidit Ciceronem Popilius. Jamne creditis occiſum ab iſto patrem? Occiſurus Ciceronem debuit incipere a patre. Antonius, inquit, juſſit. Non te pudet Popili? Imperator tuus te credidit poſſe parricidium facere. Abſcidit caput, amputavit manum. Minus in illo crimen eſt, quod Ciceronem occidit. Pro dii boni!

Digitized by Google

boni! occiſum Ciceronem malos mores voco. Hoc unum feliciter, quod ante occidiſti patrem, quam Ciceronem. Facilius pro parricida Cicero judicem movit, quam pro ſe clientem. Ad vos hoc patroni ſpectat exemplum. Nullos magis odit Popilius, quam quibus plurimum debet. Abſcidit cervices. Parce jam Popili. Nihil tibi, niſi occidendum mandavit Antonius. Pudeat te Popili. accuſator tuus vivit. Non crediſſet Popilium facturum Antonius, niſi parricidium feciſſe meminiſſet. Dii manes Popilii ſenis, & inultæ patris umbræ, te Cicero perſequuntur: ut quem negaſti, ſentias parricidam. Non hauſit Minturnenſis palus exulem Marium. Cimber etiam in capto vidit imperantem. Cn. Pompejus terrarum mariſque domitor libenter ſe Hortenſii clientem profeſſus eſt. Et Hortenſius bona Pompeji, non Pompejum defenderat. Ita tu Popili, ſi Antonius juſſiſſet, & patrem occidiſſes.

Pars altera. Si illa tempora in crimen vocas, dicis non de hominis, ſed de reipublicæ moribus. Miraris, ſi eo tempore neceſſe fuit Popilio occidere, quo Ciceroni mori? Ciceronis proſcriptio fuit occidi: mea, occidere. Juſſit imperator, juſſit victor. Ego illi negare quicquam poſſem, cui nihil negare poterat Reſp.?

Extra. Popilium pauci ex hiſtoricis tradiderunt interfectorem Ciceronis: & hi quoque non parricidii reum a Cicerone defenſum, ſed in privato judicio.

Digitized by Google

DECLAMATIO III.

Ter abdicatus venenum terens.

Ter abdicatus, ter abſolutus, comprehenſus eſt in ſecreta domus parte a patre, medicamentum terens. interrogatus quid eſſet, ait venenum: velle ſe mori, & effudit. Accuſatur parricidii.

(*Ex Controverſ.* 3. *l.* 7.)

DECLAMATIO. Dic quid commiſerim: certe nec ſecreta fallunt. Ut intervenit pater, in has cogitationes abii: Quiſquamne tam infelix fuit, quiſquamne me magis odit quam ego? Miſereri mei cœpi. Ter cauſam dixi. Acceſſit ad hæc ſupplicia mea venenum. Vivam, ſi nec hoc tibi ſatis eſt. Habuit venenum Mithridates, habuit Demoſthenes.

Pars altera. Cum ſe mori velle dicat, vitam rogat. Teneo parricidam, etiam in ſuam mortem paratum. Quantum eſt quod negas, cum tantum ſit quod fateris? Venenum quæſiſti, venenum emiſti, venenum intuliſti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. Indica, quis vendiderit. dicetur illi: Tu vendebas cuiquam venenum? Tu abdicato? neſciebas cui daturus eſſet? quæritis, cui venenum paraverit? non bibit. Quod negat, parricidium eſt: quod confitetur, veneficium. Mihi, inquit, paravi. ne quis dubitet, an alium poſſit occidere. Tam inviſum tibi fuiſſe patrem dico, ut occidere volueris: tam inviſum ipſe confiteris, ut mori volueris.

Extra. Conjectura duplex a perſona. una an ſibi paraverit, an patri. *Laberium* divus Julius ludis ſuis mimum produxit: deinde eque-

Digitized by Google

equeſtri ordini reddidit, quem cum juſſiſſet ire ſeſſum, omnes equites ita ſe coarctave-runt, ut venientem non reciperent. Multos tunc in ſenatum legerat Cæſar, & ut repleret exhauſtum civili bello ordinem, & ut his qui bene de partibus meruerant, gratiam referret. Cicero in utramque rem jocatus, mandavit Laberio tranſeunti: Recepiſſem te, niſi anguſte ſederem. Laberius ad Ciceronem remiſit: Atqui ſoles duabus ſellis ſedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompejo certus amicus, nec Cæſari, ſed utriuſque adulator.

DECLAMATIO IV.

Mater cæca filium retinens.

Lex. *Liberi parentes alant, aut vinciantur. Quidam habens uxorem & filium, peregre profectus in piratas incidit. ſcripſit utrique de redemptione. Uxor flendo cæca facta eſt. Filium euntem ad redemptionem alimenta poſcit, non remanentem alligare vult.*

(*Ex Controverſ. 4. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Navigaturus uxori filium reliquit, nec adhuc cæca erat. Non eſt quod mulieris affectum lege æſtimetis, quia minatur: omnia facit, ne filius alligetur. Quotiens duobus eſt communio, poteſtas ejus ſit tota, qui præſens eſt.

Pars altera: Unis vinculis duos alligat. Victo mater catenas denuntiat, victori ad piratas eundum eſt. Filius familiæ nulli poſſum ſervire, niſi patri. Petis ab eo alimenta, quem pater peregre mittit. Primæ partes patris ſunt, ſecundæ matris. Ille peregre eſt, tu domi: ille captus, tu libera: il-

Digitized by Google

le inter piratas, tu inter cives: ille alligatus, tu ſoluta. Attu cæca es. infelicior ille quod videt catenas ſuas, & cædes, & vulnera, & cruces eorum qui non rediinuntur. At periculoſum eſt. Quam multi nihil pro patribus periculoſum putaverunt? Non, inquit, vindictam, ſed miſericordiam quærit. Ita quiſquam exigit pietatem, ut impediat?

Extra. Calvus, qui diu cum Cicerone iniquiſſimam litem de eloquentiæ principatu habuit, uſque eo concitatus actor fuit, ut in media oratione ejus exclamaret Vatinius reus: Rogo vos Judices, num ſi iſte diſertus eſt, ideo me damnari oportet?

DECLAMATIO V.

Quinquennis teſtis in procuratorem.

Mortua *quidam uxore, ex qua filium habebat, duxit aliam: ſuſtulit ex ea filium. Habebat procuratorem ſpecioſiſſimum. Cum ſæpe jurgarent noverca & privignus, juſſit eum ſemigrare. Ille trans parietem habitationem conduxit. Rumor erat de adulterio matris & procuratoris. Quodam tempore pater in cubiculo ſuo occiſus inventus eſt, uxor vulnerata, communis paries perfoſſus. Placuit propinquis quæri a filio quinquenni qui una dormierat, quem percuſſorem cognoſceret. Ille procuratorem digito monſtravit. Accuſat filius procuratorem cædis: Ille eum parricidii.*

(*Ex Controverſ. 5. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Ut audivi clamorem, ſi qua fides eſt, deprehenſos adulteros credidi. Da puerum. Aliquis non eſt uno teſte contentus: da populum. Objicite privigno parricidium, filio mendacium. Dic

puer,

puer, quis occiderit patrem: dic audacter: eundem nominas, quem populus. Nox placet ſceleri, adulterii tempus. O magna in contrarium perverſitas ſæculi! inventus eſt qui patrem poſſit occidere, non poſſit novercam. Oſtende iſtud non vulnus, ſed argumentum. oſtende vulnus. Percuſſor ille quam timuit ne occideret! tam leviter te vulneravit illa dextera, cui nec paries obſtitit, nec pater? Nihil eſt puero teſte certius. Nam ad eos annos pervenit, ut intelligat: & non ad eos quibus fingat.

Extra. Vinitius, vir exactiſſimi ingenii, nec dicere ineptias, nec ferre poterat.

DECLAMATIO VI.

Demens qui ſervo filiam junxit.

Tyrannus *permiſit ſervis dominas ſuas rapere. Profugerunt principes civitatis, & ſimul qui filium habebat & filiam. cum omnes ſervi dominas vitiaſſent, ſervus ejus virginem ſervavit, occiſo tyranno. reverſi ſunt principes. in crucem ſervos ſuſtulerunt. Ille manumiſſo filiam junxit. Reus eſt a filio dementiæ.*

(*Ex Controverſ. 6. lib. 7.*)

DECLAMATIO. Haberemus ſolatium, ſi has nuptias tyrannus feciſſet, non pater. Sanum putatis eſſe, qui imitari tyrannum maluit, quam ſervum? Similem ſe fecit tyranno, filiam raptis, libertum cruciariis. Plus permiſit ſervo dominus, quam tyrannus. Quiſquis has nuptias fecit, aut inſanus eſt, aut tyrannus. Egregius gener, cui nihil eſt glorioſius, quam quod inter cruciarios non eſt. Virginitatem ſub patre perdidit, quam ſervaverat ſub tyranno. Itane

dignus eſt nuptiis, quia indignus eſt cruce? Melior conditio vitiatarum quam virginis eſt. Illis mutare nuptias contigit. Propitius pater ita collocavit filiam ſuam, ut iratus tyrannus alienas: cum ſanus eſſet pater, ne has videret nuptias, fugit. Miſerrima ſoror, ſub tyranno patrem deſiderabas, ſub patre tyrannum deſideras. Non eſt illi præmium, unum ſpectare omnium cruces? Dominam non ſtupravit. Auge beneficia, nec dominum occidit, nec venenum dedit. Non eſt beneficium, ſcelere abſtinere. Quod aliæ in tyrannide paſſæ ſunt, hæc in libertate: ceteræ abſentibus ſuis, hæc præſentibus. In aliis ſtuprum vocatur, in hac matrimonium. Timuit ille ſupplicium. ſcivit rempublicam liberandam: daturos pœnas, qui contaminaſſent: & adventare tyrannidi tempus ultimum vidit. Convenite ſervuli, convenite liberti-ni, empta cognatio.

Pars altera. Si quis tyranno indicaſſet, ſolus hic in cruce pependiſſet. Licet cui volo filiam collocare. Marcus Cato coloni ſui filiam duxit uxorem. Filia non mariti petulantiam timebit, non verborum contumeliam, non pellicem, non repudium. Neminem natura liberum fecit, neminem ſervum. Impoſuit hæc fortuna poſtea ſingulis nomina. Nuper & nos ſervi fuimus. Servus rex fuit.

DE

DECLAMATIO VII.

Cavete proditorem.

Pater & filius imperium petebant. Prælatus eſt filius. Commiſſo prælio captus eſt. Miſſi ſunt decem legati ad imperatorem redimendum. Euntibus occurrit pater, dixit ſero ſe aurum ad redemptionem attuliſſe, filium crucifixum eſſe. Illi pervenerunt, quibus imperator ex cruce dixit: Cavete proditorem. Reus fit pater proditionis.

(Ex Controverſ. 7. lib. 7.)

DECLAMATIO. Imperator ſupplicium tulit, proditor pretium. Triſtiorem iſtum vidimus, cum filius imperator pronunciatus eſt, quam cum captus. Quemadmodum rediſti tutus, ſenex, ſolus, cum auro, cum etiam imperatores capiantur? Plus accepit auri, quam quod poſſet abſcondi. nolite mirari. & imperatorem, & filium vendiderat. *Cavete proditorem*. jam comitiis cavimus. Abſtuliſſent tibi aurum hoſtes, niſi dediſſent. *Cavete proditorem*. Indicium fuit morientis breve, filii verecundum. Cur dimiſſus es? ſi nihil aliud, & ducem genuiſti, & dux eſſe voluiſti. Candidatus proceſſit contra patrem. jam tunc nobis verecunde indicavit filius, tibi credere rempublicam noluit. Legati noſtri aurum ferebant, pater afferebat. Num immobilis diriguiſti? Num & illic quaſi & ipſe affixus hæſiſti? quid tam cito recedis? Adhuc & vivit & loquitur. Voce proditionem indicavit, ſilentio proditorem. Optimus imperator curare rempublicam ne in cruce quidem deſiit. Tibi non dixit: *Cave proditorem*. Nec imperator potuit tacere proditionem, nec filius loqui pro-

dito-

ditorem. Expecta, dum mittantur legati, dicis: Affectus non ſuſtinet moram. Ergo ſi redimere non potes vivum, ſaltem mortuum redime. Nunquam tam durus hoſtis fuit, ut paternis lacrymis non flecteretur. *Cavete proditorem*: id eſt, ne quis inſciis cuſtodibus exeat, ne quis ignorante Republica ad hoſtes perveniat, ne quis ex hoſtium caſtris gravis auro revertatur. Judicio nihil deeſt. De proditione vobis dicit imperator: de proditore legati. Sublata eſt quæſtio. Quæritis quem dixit? videte cui nihil dixerit.

Pars altera. In comitiis filio meo ceſſi. Decretum non expectavi: ſed amens & attonitus protinus cucurri. Ad ſummam feſtinavi, nec occurri. Sciebam hoſtes patrum lacrymis ſæpe flecti.

Extra. *Latro* non curavit dicere, nullam factam eſſe proditionem, ſed ſe proditorem non eſſe. Suſpectus eſt, inquit, judici, qui plus quam ſe defendit. *Ceſtius* poſita ſuaſoria, in qua deliberat Alexander, an Oceanum naviget, cum exaudita vox eſſet, *Quouſque invicte*? deſcribenti diſcipulo late Alexandri victorias, genteſque perdomitas, & addenti, *Quouſque*? poſt iſta exclamavit. *Et tu quouſque*?

DE-

DECLAMATIO VIII.

Mutanda optio raptore convicto.

Lex. Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optavit. Juvenis raptorem ſe negavit. Convictus eſt. Illa optionem petit. Raptor contradicit.

(*Ex Controverſ.* 8. *lib.* 7.)

DECLAMATIO. Optare tibi non amplius quam ſemel licuit. Proponite ſupplicii faciem, carnificem, ſecurim. Hoc ſemel licere nimium eſt. In hanc perturbationem perductus ſum, ut ignorarem quid feciſſem. Gravius punior, cum me peccaſſe pudet, quam cum peccavi. Optavit nuptias: nec adhuc ſciebat, quam verecundum maritum eſſet habitura. raptorem dimiſiſti: virum occides? Minus eſt ergo quod vitiavit, quam quod negavit. Ergo nos injuriam periculoſius negavimus, quam fecimus. Quadam nocte, quid dicam? non negare jam non pudet. Nox, vinum, error. quid iraſceris puella? jam non negat. Judex datam tabellam revocare quam tulit, non poteſt. Quæſitor non mutat pronuntiationem. Nihil tam civile, tam utile, quam brevem poteſtatem eſſe, quæ magna eſt. Si mortem optaveris, hodie facies quod nunquam factum eſt: utrumque optaveris.

Pars altera. Id egit priori judicio, ne quam omnino pœnam ſtupri penderet: hoc id agit, ut ipſe optet. Utinam non metu liberaret illum, quod judicis ſui clementiam novit. Eſt quædam proxima innocentiæ, præbere ſe legibus. Lex non adjicit quoties optet, ſed ex quibus. Aut hoc, inquit, aut illud. non adjicit, Ne amplius quam ſemel.

LI-

LIBER OCTAVUS.

CONTROVERSIA I.

Orba poſt laqueum ſacrilega.

Lex. *Magiſtratus de confeſſo ſumat ſupplicium*. Thema. *Amiſſo quædam viro cum duobus liberis, laqueo ſe ſuſpendit. Incidit ei laqueum tertius filius. Cum ſacrilegio facto, quæreretur ſacrilegus, illa dixit magiſtratui ſe feciſſe ſacrilegium. Vult magiſtratus tanquam de confeſſa ſumere ſupplicium. Filius contradicit.*

CONTRA MAGISTRATUM. Faciam Judices in foro quod domi feci, matrem mori prohibens. Quomodo, inquam, feciſti? quo loco quæ ſuſtuleras, condidiſti? Hærebat, nec quicquam ſacrilegii niſi pœnam noverat. Amiſſis duobus filiis, ſacrilega ſibi videbatur, quod vivebat. Non affuturus veni, ſed ſervaturus. Alii pro reis rogant: ego rogabo ream. Nullum accuſator niſi in ſubſelliis meis habet teſtem. Non eſt confeſſio, niſi quam accuſator eruit, negat rea, tortor expreſſit. Fertur quædam viſo contra ſpem filio expiraſſe. Si ad mortem agit matres magnum gaudium, quid magnus dolor? Mater habes non mediocre ſolatium. Vides aliquid & deos perdere. Magis deos miſeri, quam beati colunt. Non fecit ſacrilegium mulier, non fecit orba, non fecit quæ cuſtoditur, non fecit quæ confitetur. Iratis, inquis, diis ſacrilegium potuit committere. Frangitur calamitoſis animus, & ipſa ſe infelicitas damnat, & hoc conditio humana vel peſſimum habet, quod

for-

fortuna quos miſeros fecit, & ſuperſtitioſos facit. Diligentius dii coluntur irati. Quis ergo fecit? Unde ſcire poſſum, qui matrem cuſtodio? Ago cauſam legum, ne carnificem, quem ſacrilegis minantur, calamitoſis adhibeant. Deos ita coluit, ut quæ tam pro multis timeret. Confeſſio conſcientiæ vox eſt. Confeſſio coacti, & quæ fecit agnoſcentis eſt verbum.

Pars altera. Omnium vox erat: ſacrilegium latere non poterit. Quiſquis eſt, non ipſe bonum exitum faciet, non quiſquam ſuorum. Et ſi nemo fuerit accuſator, ipſe narrabit. Concitata proceſſit, velut diis ipſis perſequentibus. Feci, inquit. Supplicium de ea vel nunc exigamus homines, de qua olim dii exigere cœperunt. Violatorum numinum majeſtate compulſa eſt, ut mori & vellet, & deberet, & non poſſet. Inciſus eſt ei laqueus. Tu putabas ſacrilegam ſecreto mori poſſe? Omnia fecit, ut taceret. quæ ne confiteretur, etiam mori voluit. Si crimen quæritis, ſacrilegium factum eſt. Si facti cauſam quæritis: ſi priuſquam amitteret liberos, avara; ſi poſtquam amiſerit, irata.

CO N-

Digitized by Google

CONTROVERSIA II.

Phidias amiſſis manibus.

Lex. *Sacrilego præcidantur manus.* Thema. *Elii ab Athenienſibus Phidiam acceperunt, ut is Jovem Olympium faceret: pacto interpoſito, ut aut Phidiam, aut centum talenta redderent. Jove perfecto Elii Phidiam aurum rapuiſſe dixerunt, & manus tanquam ſacrilego præciderunt: truncatum Athenienſibus reddunt. Petunt Athenienſes centum talenta. Contradicitur.*

CONTRA ELIOS. Jam Phidiam commodare non poſſumus. Tunc demum illa majeſtas exprimi poteſt, cum animus opera proſpexit. Manus duxit ante ſibi, quam operi. Jovem fecit. Sacrilegi vos eſtis, qui præcidiſtis conſecratas manus. Primum ſanguinem ſui artificis vidit Deus. Teſtor Jovem, jam proprium Phidiæ Deum. Ars alios in miſeria ſuſtinet, te fecit miſerum. Paciſcendum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos recepturos ſperatis, ſine quo vos accepturi non fuiſtis. Commodavimus qui poſſet facere deos, recepimus qui ne adorare quidem poſſit. Non pudet vos Jovem debere ſacrilego? Supereſt homo, ſed artifex periit. Pœnam nobis Phidiæ, non Phidiam redditis. Manus quæ deos ſolebant facere, nunc nec homines quidem rogare poſſunt. Talem fecit Jovem, ut hoc ejus opus Elii ultimum eſſe vellent. Manus commodavimus: manus repoſcimus. Elius teſtis eſt. Elius accuſator. Elius judex: Athenienſis tantum reus. Invoco deos, & illos quos fecit Phidias, & illos quos facere potuit. Re-

ce-

Digitized by Google

cepimus Phidiam. Confiteor, ſi poſſumus commodare.

Pars altera. Habuimus autem olim ſacrum: habuimus ebur: ſacræ materiæ artificem quæſivimus. diſpoſueramus quidem, ut aliis quoque templis ſimulacra Phidias faceret. ſed non tam neceſſe erat ornare deos, quam vindicare.

CONTROVERSIA III.

Infamis in nurum.

Thema. *Duorum juvenum pater uni uxorem dedit: quo peregre profecto infamari cœpit ſocer in nurum. Maritus reverſus abduxit ancillam uxoris, & torſit. Illa in tormentis periit. Maritus incerto quid quæſierit, ſe ſuſpendit. Imperat alteri filio pater ut eandem ducat. Nolentem abdicat.*

CONTRA PATREM. Duc, inquit, fratris uxorem. Sic hoc fieri poteſt? Adulterum frater invenit. Hæc eſt mihi cauſa abdicationis, quæ fratri mortis fuit. Duc, inquit, fratris uxorem. Tentari me, ſi qua eſt fides, credidi. Mulier, ſi nubere lugenti potes, facis ut omnia de te credantur. Cogor eam ducere, quæ mihi cauſa abdicationis eſt, populo rumoris, viro mortis. Legi jam uxorem: quæ, ſi peregrinatio inciderit, mecum peregrinari velit: quæ, ſi viro aliquid acciderit, nubere alii nolit. Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid ſuſpicatum de me.

Pars altera. Objeciſti mihi ultimum nefas, & quod qui tantum eſt ſuſpicatus, noluit vivere. Impulſu tuo frater torſit ancillam: & quia nihil reperit, falſas ſuſpiciones morte piavit.

CON-

CONTROVERSIA IV.

Homicida ſui.

Lex . *Homicida inſepultus abjiciatur* . **Thema** . *Quidam ſe occidit. Petitur ut inſepultus abjiciatur* . *Contradicitur* .

PRO HOMICIDA SEPELIENDO. Afferre ſibi coactus eſt manus aſſiduis malis . Summam infelicitatum ſuarum in hoc removit, quod exiſtimabat licere miſero mori . Infeliciſſime adoleſcens , cum te & ſepultura prohiberi video, deſino mirari quod periiſti . Tales inimicos habes , ut etiam mortuum perſequantur. Facilius miſerum , quam ſceleratum, fortuna vincit. Sumpſiſti hoc ferrum Cato , & quam invidioſum, quod Catonem occideris ? Curti , perdideras ſepulturam , niſi in morte reperiſſes . Quid eſt miſerius in vita, quam velle mori ? Quid in morte quam ſepeliri non poſſe ? Quis miretur eum mori voluiſſe , quem fugientem quoque fortuna perſequitur ? Omnibus natura ſepulturam dedit . naufragos idem fluctus qui expulit, ſepelit. ſuffixorum corpora crucibus in ſepulturam ſuam defluunt. eos qui vivi uruntur, pœna funerat. Iraſcere interfectori, ſed miſerere interfecti. Homicida, inquit, eſt, quia ſe occidit. Huic iraſceris ? Pro quo iraſceris ? Non aliud Scævolæ Mucio cognomen dedit, & capto, contra Porſennam regem, libertatem reliquit, quam vilitas ſui. Non aliud Codrum illud ceteris imperatoribus dedit exemplum, quam quod poſitis imperatoris inſignibus, ad mortem cucurrit. Nec ullo major fuit dux, quam quod ſe ducem non eſſe mentitus eſt. Non poſtulo , ut glorioſum , ſed ut tutum ſit mori . Non magis crudeles ſunt , qui volentes vi-

vere

Digitized by Google

vere occidunt, quam qui mori volentes non ſinunt. Curtius dejiciendo ſe in præcipitem locum, fatum ſepulturæ miſcuit. Celebretur Cato, quia ſe occidit: huic miſerrimo, quod aliquid non ignave de ſpiritu ſuo ſtatuit, tantum impune ſit. Etiam vulnera infelicis ſcrutantur in crimen. Æſtimate an vivere licuerit, cui ne mori quidem licuit.

Pars altera. Facinus indignum, ſi inveniantur manus quæ ſepeliant eum, quem occidere ſuæ. Sumpſit gladium. Video ardentes oculos. In quem, neſcio: quod ſolum ſcio, ſcelus cogitat. Neſcio cujus criminis ſibi conſcius confugit ad mortem. Cujus inter ſcelera etiam hoc eſt, quod damnari non poteſt. Contra hos inventum eſt, ut aliquid poſt mortem timerent, qui nec mortem timent. Nihil non auſurus fuit, qui ſe potuit occidere.

CONTROVERSIA V.

Fortis nolens ad patrem fortem redire.

Thema. *Abdicavit quidam filium. Ille tacuit. Fortiter fecit. Petit pro præmio ad patrem reditum. Pater contradicit. Pater poſtea fortiter fecit. Petit ad ſe filii reditum. Filius contradicit.*

CONTRA FILIUM. Ego fortior ſum: poſt tuam pugnam pugnavimus, poſt meam vicimus. Revertere, dignam domum te feci. Iſti oculi mei ſunt. iſtæ manus meæ ſunt. Iſta contumacia mea eſt. Si mereor præmium, mihi date: ſi non mereor, iſti ſuum reddite. Ego, inquit, eadem lege præmium non accepi. Hoc eſt unde abdicatus es. Putas nihil inter te & patrem intereſſe? poſt tam ſimilia opera, ſi tantum commilito eſſes, me patrem adopta-

re debueras. Admoneo te juvenis. hoc præmium qui recuſaverat, petit. Timeo, inquit, ne me iterum abdices. Commiſſurum me putas, ut iterum rogem? Bello graviore pugnavi, quo neceſſe fuit etiam ſenibus militare, quo fortes eſſe non potuerunt, etiam qui priore bello fuerant. Ille annos ſuos exercuit, ego vici meos. Tu fregiſti bellum, ego ſuſtuli. Quanta exhortatio juvenum fui ſenex fortis! Utrique noſtrum præmium reddite. Militavi ſenex: militavi exanguis: militavi qui jam vicarium dederam. Uterque noſtrum cum rogatur, faſtidit: cum relinquitur, rogat. Quid nos ſuſpicari cogis, quod non vis in paternam domum venire? Turpe erat virum fortem, niſi a patre coacto, non recipi.

Pars altera. Quid me captivum ex libero cupis? Quid ignominiæ ſubjicis virum fortem? Quid efficis, ut poſſim abdicari? Meus, inquit, es filius. quid opus eſt præmio, ſi tuus ſum?

CONTROVERSIA VI.

Pater naufragus divitis ſocer.

Lex. *Rapta raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet.* Thema. *Dives pauperem de nuptiis filiæ interpellavit tertio. Ter pauper negavit. Profectus cum filia, naufragio expulſus eſt in divitis fundum. Appellavit illum dives de nuptiis filiæ. Pauper tacuit, & flevit. Dives nuptias fecit. Redierunt in urbem. Vult pauper educere puellam ad magiſtratus. Dives contradicit.*

CONTRA DIVITEM. Educatur ad magiſtratus puella. quid times? Certe uxor tua eſt. Queri nec de morte poteris, ſi

ſi hanc puella maluerit. Nemo unquam raptor ſerius periit. Ut litus agnovi, naufragus in altum natavi. Quid times, ſi exoraſti? Acceſſit ad me primum. Filiam tuam ducere volo, inquit. Non flevi, tunc enim licuit negare. Nuptias filiæ tanquam naufragium meum flevi. Naufragus plus de litore queror. Inter naufragium quidem & nuptias, ne una quidem nox interfuit. Differat nuptias, dum flere ſocer deſinat. Putat me iam filiam commiſiſſe ſibi, cum hic necdum ſe committat uxori? Lacrymis inter verba manantibus venio: talis & in nuptiis filiæ fui. Si rapta eſt, cur optionem recuſas; Si uxor eſt, cur times? Loquor ubi primum licet. Procul a conſpectu reliqueram patriam, nondum tamen poſſeſſionem divitis prætericram. Subito fluctibus inhorruit mare, ac diſcordes in perniciem noſtram flavere venti, demiſſa eſt nox cœlo, & tantum fulminibus dies redditur: inter cœlum terramque dubii pependimus. Adhuc tamen bene, Judices, navigavimus. naufragium majus reſtat in litore. Erat in ſummis montium jugis ardua divitis ſpecula. Illic iſte naufragiorum reliquias computabat: illic vectigal infelix, & quantum ſibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filiæ, cum adhuc pulſaret aures meas fluctus. feci quod debui, & captus & naufragus, inimico ſtuprum lacrymis negavi. Delicatus dives, qui etiam inter naufragia amare poteſt. Matrimonii celebritatem remoti angulo ruris abſcondit. ibi fecit nuptias, quo nemo niſi naufragus venit. Lacryma eſt indicium inoptatæ rei. lacrymæ pignora ſunt nolentium, & repugnantis animi vultus index, Nemo unquam quod cupit, deflet. Lacrymæ coacti doloris intra præcordia, & intolerabilis ſilentii eruptio. Sic ille qui ſuper cinerem deflet patrimonium, odit incendium; ſic qui nau-

naufragium deflet, maria deteſtatur. Fletus humanarum neceſſitatum verecunda execratio eſt. Tuæ nunc ſunt partes puella. diſcedo: & quod prius feci, taceo. Si nupta es, habes quod optes: ſi vitiata, quod imperes.

Pars altera. Naufragum duo ſacratiſſima inter homines exceperunt, hoſpitium & affinitas. alterum præſtiti: alterum etiam rogavi. Oblatas conciliante fortuna nuptias, quod erat amantis, ſæpius rogavi: quod feſtinantis, non diſtuli. Quid hic raptoris eſt, niſi quod indotatam duxi? Errat ſocer, qui putat mihi cariorem futuram puellam, ſi me potuerit occidere. Quid enim mihi ſupereſt? preces meæ quas toties adhibui, an iſtius lacrymæ quas movi? Nihil mihi inimicus objicere poteſt præter matrimonium. Magnus eſt amor, qui ex miſericordia venit. Fundebamus lacrymas ex pœnitentia diſſidii prioris. nec plura aut me proloqui, aut iſtum reſpondere paſſæ ſunt mentes gaudiis occupatæ. Nulla integritas tantum ſibi, etiam explorata, confidit, ut cauſam velit dicere. Si interrogaveris filiam, partem legis amputaturus es: ſi non interrogaveris, legem. Si genero vitam daturus eſſet, etiam innocentiam reliquiſſet. Quæritis, quid dum fleret, fecerit? non negavit, & ſolebat negare. Si nollet mortem, optaturus eſt? non enim poteſt eas partes legis deſiderare, quas habet.

L I.

EX LIBRO NONO.

DECLAMATIO I.

Cimon ingratus.

Lex. *Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque interficiat, ſine fraude ſit. Ingrati ſit actio. Miltiades peculatus damnatus, in carcere alligatus, deceſſit. Cimon filius ejus, ut eum ſepeliret, vicarium ſe pro patris corpore dedit. Callias dives ſordide natus, redemit eum a Republica, & pecuniam ſolvit: eique filiam collocavit. Ille deprehenſam in adulterio, deprecante patre, occidit uxorem. Ingrati reus eſt.*

(*Ex Controverſ.* I. *l.* 9.)

DECLAMATIO. Adulterium mihi carcer eſt. Ferrum mihi a lege traditum, ad vindictam pudicitiæ projiciam. Perdidiſti pecuniam Callia, ſi tales ſolviſti manus. Non poteſt generoſus animus contumeliam pati. Hoc intereſt inter fortunam patris & filii, quod illius calamitatum exitus fuit carcer, mearum initium. Unus Miltiadis cenſus inventus eſt Cimon filius. Redemptus Cimon redemptoris felicitas eſt. Reddam beneficium, cum tam honeſtum deſideraveris, quam dediſti. Ego adulteros dimittam? quid aliud facerem, ſi adhuc alligatas manus haberem? Quid? tu pœnam putas pro Miltiade alligari? Magnum uterque beneficium dum damus, recipimus: ego, quod Miltiadem redemi, tu quod Cimonem. Turpiſſimum duxi, ab eodem dimitti & adulteros

& Cimonem. Ego ſum, qui referre gratiam ne mortuis quidem deſino. Ita mihi veros habere liberos contingat. quod quantum ſit, Miltiades expertus eſt. Dignus erat Callias talem genuiſſe, qualem redemit. Dic nunc, Ego te carcere exemi: cui reſpondeam, Ego me carceri tradidi. Nunquam fiet, ut melius actum putem, quod a Callia redemptus ſum, quam quod pro Miltiade alligatus. Ego me a te redemptum putabam: emiſti me filiæ tuæ. Calliæ filiam duxi, hanc tibi pater, dum ingratus eſſe nolo, injuriam feci. Non poſſum ob id damnari, quod lege factum eſt. Beneficium eſt, quod totum ejus cauſa præſtatur, in quem confertur. Ubi aliud ex eo quis ſperat, aut præparat, non beneficium, ſed conſilium eſt. Summo te dedecore liberavi invitum. Redemiſti me, & tu non rogantem. Habes Virginios, & quicunque vitiatas filias vel clauſerunt, vel occiderunt.

Pars altera. Duo beneficia dedi: & redemi, & egenti filiam collocavi. Objicio tibi, quod uxorem paſſus es adulteram fieri, quod non cuſtodiſti, quod moratus es, dum ſuperveniret pater ſpectator ſuæ calamitatis. Ego non expectaveram, donec rogares. Moleſte ferebas ſocerum dici Calliam. Mores puellæ non tantum paſſus es in vitia labi, ſed ipſe impuliſti: nactus occaſionem non omiſiſti.

Extra. Hic color & *Gallioni*, & *Iatroni*, & *Montano* placuit, ut nihil in Calliam diceretur contumelioſe, in redemptorem, in ſocerum infelicem. Multas quæſtiones rhetorici & poetæ Romani a Græcis dictas non ſurripuerunt, ſed & provocaverunt. Thucydidis ſententia eſt: Δειναὶ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ ἑκάστων ἁμαρτήματα. Salluſtius: Res ſecundæ mire ſunt vitiis obtentui. Sic cum ſit præcipua

in

Digitized by Google

in Thucydide virtus brevitas, hac eum Salluſtius vicit, & in ſuis eum caſtris cecidit. Nam in ſententia Græca tam brevi habes quæ ſalvo ſenſu detrahas: deme vel συγκρύψαι, vel συσκιάσαι, deme ἑκάστων, conſtabit ſenſus, etiamſi non æque comptus, æque tamen integer. At ex Salluſtii ſententia nihil demi ſine detrimento ſenſus poteſt. T. autem Livius tam iniquus Salluſtio fuit, ut hanc ipſam ſententiam, & tanquam tranſlatam, & corruptam, dum transferretur, objiceret Salluſtio: nec amore Thucydidis facit, ut illum præferat, ſed laudat, quem non timet: & facilius putat a ſe poſſe Salluſtium vinci, ſi ante a Thucydide vincatur.

DECLAMATIO II.

Flaminius in cœna reum puniens.

Majeſtatis læſæ ſit actio. Flaminius prætor inter cœnam a meretrice rogatus, quæ ajebat nunquam ſe vidiſſe hominem decollari, unum ex damnatis occidit. Accuſatur læſa majeſtatis.

(Ex *Controverſ. 2. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Objicio luxuriam, histrioniam, jocos. An in convivio nihil aliud niſi occiditis? Uni fortaſſe oſculo donavit homicidium. Cœnaturi carnifices manus abluunt. Non inquiro in totum annum: una nocte contentus ſum. Facilius eſt, ut qui multa meretrici dederit, homicidium neget, quam ut qui homicidium dederit, quicquam negarit. Servum ſi verberare voluiſſes, extra convivium abduxiſſes. Contactam ſanguine humano menſam, ſtrictas in triclinio ſecures, quis credat iſta concupiſſe meretricem, vel feciſſe prætorem? Virgæ pro-

Digitized by Google

muntur, & ante menſam deoſque crudelitatis victima trucidatur. Me miſerum! Romani imperii terrore luſiſti. Legi potius, quam ſcorto cadat. Exſurgite Bruti, Horatii, Decii, & cætera imperii decora. Veſtris faſcibus, ſecuribus veſtris jam puellæ jocantur obſcœnæ. In eo quod ſub prætextu publicæ majeſtatis agitur, quidquid peccatur, majeſtatis actione vindicandum eſt. Percuſſurus lictor ad prætorem reſpicit, prætor ad meretricem.

Pars altera. Si legatus falſa mandata affert, ſic audiuntur, tanquam illa populus Romanus dederit. Imperator fœdus percuſſit, videtur populus percuſſiſſe Romanus, & fœdere continetur. Nunc nec viribus quicquam populi detractum eſt, nec opinioni. At ex te cæteros æſtimant. Et ante hunc alii fuerunt, ex quibus æſtimari poſſunt. Nemo adſcribit urbibus vitia ſingulorum. Objiciunt quod damnatus perierit meretrici, & poſtulant prætorem perire damnato. Libido omnis intra meretricem eſt, crudelitas intra carcerem. Multa populus Romanus in ſuis imperatoribus tulit: in Manlio impotentiam, a quo & filius & victor occiſus eſt: in Sylla crudelitatem: in Lucullo luxuriam: in multis avaritiam. Non putavi ad rem pertinere, ubi aut quando periret, qui perire deberet. Occiſus eſt, quis? damnatus. ubi? In prætorio. quo tempore? eſt enim tempus, quo noxius perire non debeat?

Extra. Quædam controverſiæ ſunt, in quibus factum defendi poteſt, excuſari non poteſt. Non ſperamus ut Flaminium judex probet, ſed ut dimittat. Itaque ſic agere debemus, tanquam pro facto non emendato, ſed non ſcelerato. *Titus Livius* de oratoribus, qui verba antiqua & ſordida conſectantur, & oratoris obſcuritatem, ſeveritatem putant: tamen in his etiam ſi minus eſt inſaniæ, mi-

nus ſpei eſt. Illi qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, ſed plus & corporis. Semper ad ſanitatem proclivius eſt, quod poteſt detractione curari: illi ſuccurri non poteſt, qui ſimul & inſanit & deficit. Murrhedius dixit tetracolon: Serviebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer convivio, dies nocti. Noviſſima pars ſine ſenſu dicta eſt, ut expleretur circuitus. quem enim ſenſum habet, ſerviebat dies nocti? Hanc ideo ſententiam retuli, quia & in tricolis & in omnibus hujus generis ſententiis curamus ut numerus conſtet, non curamus ut ſenſus. Omnium autem corruptarum ſententiarum exempla de induſtria pono: quia facilius & quid imitandum, & quid vitandum ſit, docemur exemplo.

DECLAMATIO III.

Expoſitum repetens e duobus.

Per vim metumque geſta non ſint rata. Pacta conventaque legibus facta rata ſint. Expoſitum qui agnoverit, ſolutis alimentis recipiet. Quidam duos expoſitos ſuſtulit, & educavit. quærenti patri naturali pollicitus eſt ſe indicaturum ubi eſſent, ſi ſibi alterum ex illis dediſſet. Pactum interpoſitum eſt. Reddit illi duos, repetit unum.

(*Ex Controverſ. 3. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Cum alienis dividemus liberos, quos non dividimus cum matribus? Utrumque genui, utrumque deſideravi, pro utroque pactus ſum. Una nati ſunt, una expoſiti, una educati: redditi diſtrahuntur? Diſtraxit illos fortuna aliquando a parentibus, nunquam ab ipſis. Duos

expoſui, quia alterum eligere non poteram. In auctionem fratres productos quamvis hoſtilis haſta non dividit. Plus quiddam eſt geminos eſſe, quam fratres. perdit uterque gratiam ſuam, niſi cum altero eſt. Ignoſcat retinenti meos, cum ipſe concupiſcat alienos. Agnitio dividet, quos junxit etiam expoſitio? Omnia pro filio paciſcor, præter filium. Pactus ſum flens, tremens, tanquam cum exponerem. Mihi tunc vis & neceſſitas erat. non enim poteram invenire filios, niſi alterum promiſiſſem.

Pars altera. Utrumque poteſtis ex hoc judicio patrem dimittere. Liberis hic carere conſuevit: ego & cum unum accepero, neceſſe eſt torquear. duobus aſſuevi. Vim vocas, quæ te patrem fecit? Ego ſuſtuli, ego educavi, ego reddidi: iſte electurus eſt. In iſta vi duos filios perdidi. Lex arma, & vincula, & ultimum periculum complectitur.

Extra. in *Sabinum Clodium*, uno die & Græce & Latine declamantem, multa urbane dicta ſunt. Dixit *Haterius* quibuſdam quærentibus, quod puſillas mercedes acciperet, cum duas res doceret: Nunquam magnas mercedes accipere eos qui hermeneumata docerent. *Mecænas* dixit: Τυδείδην δ' ὐκ ἂν αγνοίης ποτέροισι μετείη. *Cajus Severus* ab auditione ejus rediens interrogatus quomodo dixiſſet, reſpondit, Male καὶ κακῶς.

DE

DECLAMATIO IV.

A filio in arce pulſatus.

Lex. Qui patrem pulſaverit, manus ei præcidantur. Tyrannus patrem cum duobus filiis in arcem accerſit, imperavit adoleſcentibus, ut patrem cæderent. Alter ex his præcipitavit ſe, alter cecidit. Poſt in amicitiam tyranni receptus eſt. Occiſo tyranno præmium accepit. At reus fit cæſi patris. Petuntur ejus manus. pater defendit.

(*Ex Controverſ. 4. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Felicior eſſem, ſi plures reos defenderem. Præcidetis tyrannicidæ manus. Quid hoc eſt? integer tyrannus jacet. Tam neceſſe fuit patrem cædere, quam ſpoliare templa, virgines rapere. O quantum debemus iſtis manibus, per quas jam nihil neceſſe eſt. Tales fuerunt, ut ex his poſſet tyrannum alter contemnere, alter occidere. Præcipitaſti te fili. hoc non eſt patri parcere, ſed tibi. Dura fili. in tyrannum tibi per patrem eundum eſt. Utrum ex filiis meis probatis? alter ſe occidit, alter tyrannum. Suſpenſas leviter admovebat manus. filius ſimulabat ictus, pater gemitus. Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium. Hæc excuſat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, ſed occiderint.

Si nec iſte * cecidiſſet. Ille me fratri reliquerat, hic tyranno. In lege, inquit, nihil excipitur. Sed multa licet non excipiantur, intelliguntur. Et ſcriptum legis anguſtum, interpretatio diffuſa eſt. Quid intereſt lege excipere, ne fraudi ſit ei qui per inſaniam patrem pulſaverit? cum illi non ſupplicio, ſed remedio opus ſit, ne puniatur

infans, ſi pulſaverit patrem? Hoc qui cogente tyranno fecit, ipſo fuit miſerior vapulante. Non eſt impudica, quæ accerſita eſt a tyranno. non eſt ſacrilegus ſacerdos, qui deorum immortalium dona ſuis manibus pertulit ad tyrannum. Patre jubente fecit. nec cecidit ipſe, ſed paruit. Ultio cæſi patris, nullius eſt, niſi patris. Si a quolibet alieno cæſus eſſem, & injuriarum agere nollem, nemo nomine meo ageret. Nunc nihil intereſt. Pœna major eſt ejus qui cecidit, jus idem ejus qui cæſus eſt.

Pars altera. Tamdiu cecidit patrem, donec placeret tyranno ſatelles. Pro Repub. inquit, feci. Idem & Reipub. imputas & tyranno. Habuiſti quod jactares tyranno. Frater maluit mori. periit, ne parricidium faceret, aut videret. Cæſus, inquit, pœnam dimitto. Mirare, niſi pro tam bono patre fuiſſet, qui mori vellet. Pater, inquit, voluit, ſed frater noluit. Pater, inquit, voluit: Ita tu non tantum tyranno, ſed etiam patri dignus viſus es parricidio. Cecidiſti patrem, cum & legem noſſes, & fratrem.

Extra. Ab Oppio proconſule, cum quo in Cretam *Sabinus* ierat, in theatro Græci poſtulare cœperant, ut Sabinus maximum magiſtratum gereret. Mos autem eſt, barbam & capillos magiſtratui Cretenſium ſubmittere. Surrexit Sabinus, & ſilentio manu facto: Hunc magiſtratum, inquit, ego Romæ bis geſſi. bis enim reus cauſam dixerat. Græci non intellexerunt, ſed bene precati Cæſari petebant, ut illum honorem Sabinus tertio gereret. Idem cum reus rogaret, ut in lautumias transferretur: Non eſt, inquit, quemquam veſtrum decipiat nomen lautumiæ: illa animo meo lauta res eſt. Jocabatur in miſeriis ac periculis ſuis, in quibus jocari eum non debuiſſe, quis neſcit? potuiſſe, quis credit?

DE

DECLAMATIO V.

Privignus ab avo raptus novercæ.

De vi ſit actio. *Quidam duos filios ſub noverca amiſit, dubiis cruditatis & veneni ſignis. Tertium filium avus maternus rapuit, qui ad viſendos nepotes non fuerat admiſſus. Quærenti patri per præconem dixit apud ſe eſſe. Accuſatur de vi.*

DECLAMATIO. Habui filiam, quamvis unus filius ſuperſit, fœcundam: apud me nutriatur ſine. Quid times? ne non admittare, cum veneris? Non quæris filios, quos perdidiſti: quem non perdidiſti, quæris. Pater a me unum repetit, ego duos a patre. Plus habeo quod avo, quam quod reo timendum ſit. Veni ad ægrotantes nepotes: admiſſus non ſum: hæc vera vis fuit. Nulla vis eſt, quæ arma, pugnam, vulnera non habet. Deſcribe iſtius comitatum tumultus. unus eſt, & unus ſenex. Rapuiſti, inquit, filium meum: immo nepotem meum ſuſtuli: immo venientem non potui excludere. Si cujus obſeſſam latronibus armata manu conjugem, liberoſque rapuiſſet. Quod vivit puer, beneficium erit meum. Et medici alligant, & corporibus noſtris vi medentur. Non poteſt mecum agere, tanquam cum alieno. Habet ſua jura natura. Et hoc inter patrem & avum intereſt, quod avo ſervare licet ſuos, patri & occidere. Quæ eſt iſta tam fera pietas, tam præpoſtera? quærere tuos a tertio incipis. Quiſquis puero favit, ne inveniretur optavit.

Pars altera. Non ut nepotem ſervaret, fecit, ſed ut infamaret uxorem veneficii, me veneficæ mancipatum. Cum ſocero mihi,

Judices, ne viva quidem priore uxore, convenit: mortua vero, inimicum profeſſus. Languente puero cum vociferatione & convitio, auſpicans, quicquid accidit, venit, qui ad ſanos nepotes nunquam antea veniſſet. Non admiſi: & tunc enim vidi venire rapturum.

Extra. Habet hoc *Montanus* vitium. ſententias ſuas repetendo corrumpit: dum non eſt contentus unam rem ſemel bene dicere, efficit, ne bene dixerit. Propter hoc ſolebat Montanum *Scaurus* inter oratores Ovidium vocare. Nam & Ovidius neſcit, quod bene ceſſit, relinquere. Cum Polyxene eſſet adducta tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit:

.... cinis ipſe ſepulti

In genus hoc pugnat.

Poterat eſſe contentus, adjecit:

.... Tumulo quoque ſenſimus hoſtem.

Neque hoc contentus, adjecit:

Æacidæ fœcunda fui.

Ajebat Scaurus, non minus magnam virtutem eſſe, ſcire deſinere, quam ſcire dicere.

DECLAMATIO VI.

Filia conſcia in veneno privigni.

Lex. *Venefica torqueatur, donec conſcios indicet. Quidam mortua uxore, ex qua habebat filium, duxit aliam, & ex ea filiam ſuſtulit. Veneficii damnata, dum torqueretur, dixit conſciam puellam. Petitur ad ſupplicium puella. Pater defendit eam*.

(*Ex Controverſ. 6. lib. 9.*)

DECLAMATIO. Non prodeſſet tibi puella, quod te amavit frater, niſi mater odiſſet. Nefanda mulier, etiam filiæ nover-

verca, ne mori quidem potuit, niſi & occideret. In gladiatoribus quoque conditio dura victoris eſt, cum moriente pugnantis. Nullum magis adverſarium timeas, quam qui vivere non poteſt, occidere poteſt. Concitatiſſima eſt rabies in deſperatione, & morte ultima in furorem animus impellitur. Quædam feræ ipſa tela commordent, & in mortis auctorem per vulnera ruunt. Gladiator quem armatus fugerat, nudus inſequitur: & præcipitati non quod impulit tantum trahunt, ſed quod occurrit. Naturali quodam deploratæ mentis affectu, morientibus gratiſſimum eſt commori. O mendacium ſimile veneficio! dum novercæ meminit, matris oblita eſt. Peto, ne quia filium vindicavi, filiam perdam: niſi ſuccurritis, noverca vicit, ego victus ſum. Ne inter ſupplicia quidem deſinit occidere. Pr ſit apud vos puellæ, quod pater eam laudat: profit, quod mater accuſat. Conſcia, inquit, eſt filia. Ego torqueri cœpi, noverca torquere. Habui filium talem, ut illum amare poſſet noverca, niſi in eam incidiſſet, quæ odiſſe etiam filiam poſſet. Servus furti tortus, Catonem conſcium dixit. Utrum plus tormentis creditis, an Catoni? Quod noverca tam ſero, puella tam cito? In hoc veneficii pænas dabat, ut accuſationis exigeret.

Pars altera. Quarundam ferarum catuli cum rabie naſcuntur: venena a radicibus ſtatim peſtifera ſunt. Quid illa quæ fratrem in moram ſequentis patris ſparſit? habes exemplum, quod & ſorori conveniat, & virgini. Noverca in hoc privigno dedit venenum, ut filia ſola heres eſſet: idcirco adhibuit & conſciam.

EX LIBRO DECIMO.

DECLAMATIO I.

Lugens pauperis filius divitem ſequens.

Injuriarum ſit actio. Quidam cum haberet filium, & divitem inimicum, occiſus, inſpoliatus inventus eſt. Adoleſcens ſordidatus ſequi divitem cœpit. Dives eduxit eum in jus, & poſtulavit, ut, ſi quid ſuſpicaretur, argueret. Adoleſcens ait: Accuſabo cum potero. Dives petens honores, repulſus eſt. accuſat injuriarum pauperis filium.

(*Ex Controverſ. 1. l. 10.*)

DECLAMATIO. Gratias diviti, quod quos odit, jam reos facere contentus eſt. Non ambulabis, inquit, eadem via, non calcabis veſtigia mea, non offeres delicatis oculis ſordidam veſtem, non flebis, me invito, non tacebis. perieramus, ſi hic magiſtratus eſſet. Quod ſordidatus fui, luctus eſt: quod flevi, pietatis: quod non accuſavi, timoris: quod repulſus eſt, veſtrum eſt. Honores patre meo vivo nunquam petivit. Vitium me meum ſequitur. taceo. Utinam hoc vitium habuiſſet & pater. Quando vobis non ſordidati ſumus? Accuſa, inquit, pauper divitem. Ambulare mihi arbitrio meo non licet. Accuſa, inquit, reum, perage, perora. quis accuſare ſic loquentem poteſt? Cur, inquit, me ſequeris? aliud ergo pauperes iter, aliud divites habent. Quiſquis percuſſor fuit, quaſi dives ſpolia contempſit. Mortuo patre meo: metuo enim, ne quis

ſe

Digitized by Google

ſe lædi putet, ſi dixero occiſum. Sordidatus, inquit, fles. Quid aliud facere poſſum, occiſi pauperis filius? Quid accuſanti feciſſet, qui perſequitur tacentem? Quare, inquit, ſequeris me? ut aliquando miſerearis mei, ut deſinas afflictam domum perſequi. Eum accuſatorem habeo, qui ſe non eſſe reum miratur. Cur, inquit, non agis? Quia adeo non metuis, ut cogas. Sordidatus ſum. Quod reo licet, lugenti non licet? An ne lugebo quidem, quem vindicare non poſſum? Non erat in illo præda, quam graſſator appeteret. erat ſumma virtus, contumax adverſus divitiarum faſtidium innocentia. Hæc ab inimico petita ſunt ſpolia. Quis cædem machinatus eſt? Scire non poſſum: quod diſſimulari non poteſt, ſcio quis optaverit. Et tu dives inimicus es: & ille inſpoliatus inventus eſt. non eſt cur accuſem, ſed eſt cur ſuſpicer.

Pars altera. Ut ſcias te invidiam mihi facere, cum dixiſſem, Accuſa me: non negaſti, ſed reſpondiſti, Accuſabo cum potero.

DECLAMATIO II.

Vir fortis non cedens forti patri.

Viro forti præmium. Si plures fuerint, judicio contendant. Pater & filius fortiter fecerunt. Pater petit a filio, ut ſibi cederet. Ille noluit. judicio contendunt. vicit patrem. petit præmio ſtatuas patri. Abdicatur. C. D.

(*Ex Controverſ. 2. lib.* 10.)

DECLAMATIO. Quem optem judicii hujus eventum neſcio, cum crimen meum ſit, viciſſe. Patriæ judicium habeo, patris perdidi. Patrem in acie vidi, pugnavi cum exemplo. Judicium vocatur, quo pa-

ter

ter & filius ſpolia contulimus. Vici, non filius patrem, ſed juvenis ſenem. Ego vici, ſed omnes gratulati ſunt patri. Cogitavi Horatium Etruſcas acies corpore ſuo ſubmoventem. cogitavi Decium, qui nec ipſe patri ceſſit. Pugnavi non tantum imperatori, ſed etiam patri. Avidus ſum gloriæ. hoc ſi vitium eſt, paternum eſt. Pudeat pater; ſi te vicit filius abdicandus. Ego præmium habeo: tu & præmium, & virum fortem. Virtutes noſtræ ſilentio præteriſſent: illuſtratæ ſunt, dum conferuntur. Judicaverunt non quod erat, ſed quod te malle credebant. Honor ad utrumque pervenit: alter præmium habet, alter percipit.

Pars altera. Nolo habitare cum adverſario meo. non capit idem contubernium victum & virum fortem. Statuam, inquit, tibi poſui. imo ne poſſem unquam me victum oblviſci, ignominiam meam in æs incidiſti.

DECLAMATIO III.

Demens quod mori filiam coegerit.

Dementiæ ſit actio. Bello civili quædam virum ſecuta eſt, cum in diverſa parte haberet patrem & fratrem. Victis partibus ſuis, & occiſo marito, venit ad patrem, a quo recepta, ait patri: Quemadmodum vis tibi ſatisfaciam? Ille reſpondit, Morere. Suſpendit ſe ante januam ejus. Accuſatur pater a filio dementiæ.

(*Ex Controverſ.* 3. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Sic ſibi ſatisfieri ne victor quidem voluit. Nullum fuit in proſcriptione mulieris caput. Inquinaſti filiæ ſanguine penates. quamquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad ſe Pompeji caput Cæſar flevit: & hoc il-

li propter filiam præſtitit. Quemadmodum vis ſatisfaciam tibi? Hoc ipſo ſatisfeciſſe puella debuerat, adeo & in maritum & in patrem pia; ut alterum uſque ad mortem ſecuta ſit, & alteri morte ſatisfecerit. Pericu-loſe offendo patrem, qui neſcit ignoſcere. Morere. quid aliud meruerat, ſi ſatisfacere noluiſſet? Defendiſti Ligarium Cicero. quam leve judicaſti crimen, de quo confeſſus es! Ante ipſum domus limen extincta eſt; ne dubitari poſſet, marito periiſſet, an patri. Meruerat, inquit. accuſas etiamnum? Et certe jam tibi ſatisfactum eſt. Secutus eſt gener diverſas partes, uxor ſuas. Optima civilis belli defenſio, oblivio eſt. Morere, inquit. Etiam quibus animadvertere in damnatos neceſſe eſt, non dicunt, *Occide*, non *Morere*: ſed, *Age lege*. crudelitatem imperii verbo nitiore ſubducunt.

Pars altera. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Multa potes jam dementiæ ſigna colligere: non potes patrem propter verba damnare. Animadvertit Manlius in filium, & victorem quidem: animadvertit Brutus in liberos, non factos hoſtes, ſed futuros. Vide an ſub iſtis exemplis patri fortius liceat tantum loqui. Contumaciter rogavit, quemadmodum & periit. nihil agnovi filiæ, nihil victæ. non miſit ad patrem fratrem. An etiamnum iraſcitur fratri? Cur me ſolum rogat, cum duobus ſatisfacere debeat? Victor, inquit, cito exoratus eſt. Facilius eſt ignoſcere bello, quam parricidio. Etiam morte patri quæſivit invidiam. Periiſſe propter patrem dicitur mulier, quæ virum habuit, propter quem mori poſſet.

DE-

DECLAMATIO IV.

Mendici debilitati.

Reipub. læſæ ſit actio. Quidam expoſitos educabat, & debilitatos mendicare cogebat, ut ſibi mercedem referrent. Accuſatur læſæ Reipub.

(*Ex Controverſ.* 4. *lib.* 10.)

DECLAMATIO. Factum eſt, ne liberos patres aut agnoſcant, aut recipiant. Vectigalis iſti crudelitas, eo magis, quod omnes præter iſtum miſericordes ſumus. Effectum eſt, ut nihil eſſet miſerius expoſitis, quam tolli: parentibus, quam agnoſcere. Alterius comminutas ſcapulas in deforme tuber extundit. Produc familiam tuam. Volo noſſe illam humanarum calamitatum officinam. Sua cuique calamitas tanquam ars aſſignatur. Intuemini illi erutos oculos, illi effractos pedes. Quid horreſcitis? ſic iſte miſeretur. Novum monſtrum: integer alitur, debiles alunt. Periiſſent, inquit, ita non infelicius ſuperſunt? Periiſſent, inquit. interroga patres, utrum maluerint. Quanti ex his viri fortes, quanti tyrannicidæ, quanti futuri ſacerdotes? Num incredibilia loquor? Ex hac fortuna origo Romanæ gentis apparuit. Plus acceptum crudelitati, quam expenſum miſericordiæ refert. Expoſitos aluerunt etiam feræ, ſatis futuræ mites, ſi prætериſſent. Quorum cum ubique audiantur preces, in ſua tantum cauſa ceſſant. Abſciſſa eſt illis lingua, & eſt rogandi genus, rogare non poſſe. Miſeremini omnium, Judices, quorum ſingulorum miſereri ſoletis. Iſtis nos vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negavimus, quod ti-

bi

Digitized by Google

bi daturi erant ? Res indigniſſima, cum tam crudelis ſit, miſericordia publica vivit. Exurgite miſeri, & hodie vobis primum rogate. Tibi, inquit, quotidiana captura non conſtat, apparet te nondum ſatis miſerum videri. Occurrunt nuptiis dira omina, fatis publicis auſpicia feralia. Et diebus in hilaritatem dicatis ſemianimes iſti greges oberrant. Alunt iſtum, qui ſe alere non poſſunt. Non eſt qui rogare neſciat. ſolet etiam docere. Non habes tot membra, quot debes. Ergo tu cum de publica miſericordia cogitares, tam crudelis eſſe potuiſti? Miſeros, qui ſic rogant: miſeriores, qui ſic rogantur! Omnes omnibus ſtipem conferunt, dum quiſque timet, ne filio neget. Effeciſti ut majus eſſet malum educari, quam exponi. Timebantur feræ atque ſerpentes, & inimicus teneris artubus rigor, inopia quoque: inter expoſitorum pericula non numerabamus educatorem.

Pars altera. Debilitaſti, inquit. plus illis patres nocuerunt. Quid videtur laniſta? qui juvenes cogit ad gladium, & tamen non accuſatur læſæ Reipub. Quid leno? qui ſtuprum pati cogit invitas, nec Rempub. læſit. Ergo reum non laudari deſidero, ſed abſolvi. noceat hoc illi, cum petet honores. Poteſt enim aliquis & non eſſe homo honeſtus, & eſſe innocens reus. Ut illis multum ablatum ſit, vita reddita eſt. Reip. læſæ non poteſt agi eorum nomine, qui extra Remp. ſunt. Egens homo, & qui ne me quidem alere, nedum alios poſſum, ſuſtuli relictos: quibus non injuria fieret, ſi aliquid detraheretur; ſed beneficio cederet, ſi vita ſervaretur. Faciant invidiam, dicant illos per me miſere vivere, dum fateantur per me vivere. Unius miſericordia vivunt, omnium aluntur. Mirum eſt, vacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicus inter

ter mendicos agat. Civitatis iſtius principes divitias ſuas exercent contra naturam: exciſorum greges habent: exoletos ſuos, ut ad longiorem patientiam impudicitiæ idonei ſint, amputant: & quia ipſos pudet viros eſſe, id agunt, ut quam pauci viri ſint: His nemo ſuccurrit delicatis & formoſis debilibus. Curatis quis ex ſolitudine infantes auferat, perituros niſi auferantur: non curatis, quod iſti beati ſolitudines ſuas ingenuorum ergaſtulis excolunt, & miſerrimorum juvenum ſimplicitate decepta, ſpecioſiſſimum quemque, ac maxime idoneum caſtris, in ludum detrudunt.

DECLAMATIO V.

Parrhaſii Prometheus.

Reipublicæ læſæ ſit actio. Parrhaſius pictor Athenienſis, cum Philippus captivos Olynthios venderet, emit unum ſenem. Athenas perduxit, deinde torſit. Ad exemplar torti, Prometheum pinxit. Olynthius in tormentis periit, ille in templo Minervæ tabulam poſuit. Accuſatur læſæ Reipublicæ.

(*Ex Controverſ. 5. lib. 10.*)

DECLAMATIO. Senex abſtractus a liberis ſuper exuſtæ patriæ cinerem ſtetit: ad figurandum Prometheum ſatis triſtis eſt. Nemo ut naufragum pingeret, merſit hominem. Ultima Olynthii precatio fuit: Redde me Philippo. Servus, inquit, meus fuit. putes Philippum loqui. Ædem Minervæ fugimus tanquam caſtra Macedonum. Parum, inquit, triſtis eſt. Aliquis Olynthius parum triſtis eſt? Vis Parrhaſi triſtem videre? duc illum ad Olynthum jacentem. Scis certe, quam triſtem emeris. Olynthiis ur-

Digitized by Google

urbem aperuimus, templa præcluſimus. Nemo Olynthius tortus eſſet, ſi omnes illos Macedones emiſſent. Torqueatur. hoc nec ſub Philippo. Moriatur. hoc nec ſub Jove. Sic iſte hoſpitalis Olynthio fuit. Hoc eſt Promethea facere, non pingere. Emi, inquit. immo ſi Athenienſis es, redemiſti. In iſto templo pro Olynthiis vota ſuſcepimus. Ille carnifex Græciæ iſtum tamen non amplius quam vendidit. Producitur nobilis ſenex, longa miſeriarum tabe confectus, & tam triſtis, quam ſi jam tortus eſſet. Quemcunque præco viderat flentem, agnoſcebat emptorem. Vereor, ne quis cum audierit Olynthii verbera, tormenta, ignes, me queri de Philippo putet. Si iſti creditis, iratum Jovem imitatus eſt: ſi nobis, vicit iratum Philippum. Tantum patiendum eſt pingente Parrhaſio, quantum irato Jove. Miſerrime ſenex, aliquis forte ex ſervis tuis felicius ſervit. Si ad ſuccurrendum profectus es, queror quod unum emiſti: ſi ad torquendum, queror quod ullum. Statuitur ex altera parte Parrhaſius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus. Dubium eſt inter iſta, Parrhaſius ſtudioſius pingat, an ille ſæviat. Producitur reſpiciens patriam ſenex. Placuit Parrhaſio vultus infelix. Habuit autem aliquid Olynthius Promethei ſimile: & ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum, officinæ hæc pictoris, an Philippi eſt?

Pars altera. Nunquam unius malo publica fama corrumpitur. Solidior eſt opinio Athenienſium, quam ut labefactari tormentis captivi poſſit. Læſiſti, inquit, Rempub. quod hanc picturam in templo poſuiſti. lædunt Rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui aliquid adjiciunt. Peccaverunt ergo recipiendo tabulam & ſacerdotes. Cur autem non reciperent? deorum crimina in templis picta ſunt. Multum ſemper

ar-

artibus licuit. Medici ut vim ignotam morbi cognoſcerent, viſcera hominum reſciderunt.

DECLAMATIO VI.

Fur accuſator proditoris.

Injuriarum ſit actio. Fur concione prohibeatur. Quidam cum divitem accuſaſſet proditionis, noctu parietem ejus perfodit, & ſcrinium, in quo miſſæ erant ab hoſtibus literæ, ſuſtulit. damnatus eſt dives. Cum concionari vellet accuſator, a magiſtratu prohibitus eſt. Agit injuriarum.

(*Ex Controverſ. 6. lib.* 10.)

DECLAMATIO. Id ſolum ſuſtuli, quod fur reliquiſſet. nil magis fur timui, quam ne dominus furtum agnoſcere nollet. Ruentem civitatis ſtatum unius parietis ruina ſuſpendit. Profiteor indicium furti mei. civitas conſcia eſt. Furtum eſt, quod timet dominus agnoſcere? quod qui perdidit, ſupplicium tulit: præmium, qui ſurripuit? Cui magis permiſiſſes loqui, ſi eodem tempore & fur veniſſet & dominus? Mille navium duces furto Trojam cepiſtis. Si bene furto evertuntur urbes, quanto melius liberantur? In forum veni, narravi nocturnam expeditionem meam. Convenerant omnes, tanquam ad concionem. Cur me ſubmoves ante accuſationem? cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantiſſimum pectus, & in exitia noſtra ſemper ſollicitum, publica fata ſopierant. ita etiam miniſtros ejus alligaverat ſomnus, ut mihi liceret eligere quod tollerem. Diruere mihi videbar hoſtium muros. Furtum vocas, quo nihil melius

melius tuo anno factum eſt. Nemo fur Rempub. cogitat. nihil non licet pro Repub. facere.

Pars altera. Quale illud, dii, ſpectaculum fuit? compoſuerat inter ſe fortuna Reipub. furem & proditorem. Ut vidit inutile furtum ſuum, prodidit, ut nobis venderet, quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori poſſet imponere. Conſilium videri vult infelicitatem furti ſui. Lex quæ nocturnum furem occidi quoquo modo jubet, non de damnato tantum, ſed de fure loquitur. Odit hoc vitium, nec immerito: non multum abeſt a proditore. Suſtulit quod non elegit, ſed quod illi fatum publicæ felicitatis objecit. Uno tempore & proditorem nobis oſtendit, & furem, qui divitem compilare mallet, quam damnare. Effregit domum manu ſuſpenſa. eluſit illum. non tunc primum fecit. Suſtulit non quod voluit, ſed quod potuit. Bono exemplo damnatus eſt proditor, malo inventus.

F I N I S.

M. AN-

M. ANNÆI SENECÆ
RHETORIS
FRAGMENTUM.

Quinctilianus Cap. II. Lib. IX.

NOvi vero & præcipue declamatores audacius, nec mehercule ſine motu quodam imaginantur, ut Seneca in Controverſia, cujus ſumma eſt, quod pater filium & novercam, inducente altero filio, in adulterio deprehenſos occidit. *Duc, ſequor, accipe hanc ſenilem manum, & quocunque vis imprime*. Et paulo poſt: *Aſpice*, inquit, *quod diu non credidiſti, ego vero non video, mox oboritur & craſſa caligo*. Habet hæc figura manifeſtius aliquid. non enim narrari res, ſed agi videtur.

EPITAPHIUM
M. ANNÆI SENECÆ.

CUra, labor, meritum, ſumpti pro munere honores
Ite, alias poſthac ſollicitate animas.
Me procul a vobis Deus evocat. Ilicet actis
Rebus terrenis hoſpita terra vale.
Corpus avara tamen ſolemnibus accipe ſaxis;
Namque animam cœlo reddimus, oſſa tibi.

Digitized by Google

INDEX RERUM IN L. ANN. SENECA MEMORABILIUM,

Quæ ad Philoſophiam, & Hiſtoriam potiſſimum pertinent.

Ubi numeri ante *a* primum, ante *b* ſecundum tomum notant.

A

ABaton petram nonniſi antiſtites calcant. 623 *b*
Abſcondita multa in rerum natura. 711 *b*
Abſtinentia animalium cur inducta a Pythagora, & Sextio. 435 *b*
Abſtinentiæ laus. 447 *b*
Academicus incerta omnia dicit. 304 *b*
Academicorum nova ſcientia, nihil ſcire. 313 *b* veterum opinio improbatur. 206 *b*
Acceptorum oblivio unde ſit. 261 *b*
Accidunt nobis plura mala, quam contingunt. 445 *b*
Accuſandi rabies ſub Tiberio Cæſare. 426 *a*
Acetabula, & calculi præſtigiatorum. 115 *b*
Achæis libertas cum immunitate data. 486 *a*
Achaja terræmotu agitata. 658 *b*
Achajæ civitates Ponticis littoribus impoſitæ. 107. *a* urbes terrarum motibus prorutæ. 334. 335 *b*
Actioni genuit nos natura. 361. 363 *a*

Actio-

Actiones omnes vitæ totius honeſti, ac turpis reſpectu temperantur. 233 *b*
Actiones virtutum omnes pares ſunt. 179. 180 *b*
Adamas ſecari, vel teri nequit. 244 *a*
Α'διάφορα, indifferentia. 265 *b*
Adjiciales cœnæ tricies H. S. conſtiterunt. 377 *b*
Admirator, irritamentum omnium, in quæ inſanimus. 366 *b*
Admonendine ſint omnes promiſcue. 81 *b*
Admonitiones inter benefaciendum vitandæ. 386 *a*
Adoleſcens ſecreto ambulans monetur, ne ſolitudine male utatur. 25 *b*
Adoleſcens triſtis hilari, & amabili præfertur. 97 *b*
Adoleſcentis, & ſenis corrigendi via diverſa. 73 *b*
Adverſa non ſunt metuenda. 32 *b*
Adulandi certamen apud principes, & reges. 518 *a*
Adulatio amicitiæ ſimilis. 109. *b* pernicioſa. 211 *a*
Adulationibus minime credendum. 160 *b*
Adulatores fugiendi. 617 *b*
Adulatorum voces excludendæ. 619 *b*
Adulterium Clodii cum Cæſaris uxore. 386 *b*
Adulterium, ſponſaliorum genus indecentiſſimum. 376 *a*
Adulterii pudor nullus. 419 *a*
Æacus homo juſtiſſimus. 727 *b*
Ædificia veterum qualia. 322. 323 *b*
Ædificiorum luxuria. 460 *b*
Ædilium officium. 291 *b*
Æger medicinam, non regionem quærit. 419 *b*
Ægrum maxime reficit amicorum affectus, & ſermo. 242 *b*
Ægritudo in ſapientem non cadit. 296 *a*
Ægroti conſolatio. 735 *b*
Ægy-

Digitized by Google

Ægyptus Nili incremento dilatata fuit. 680 *b* quando inundetur. 622 *b*
Ægypti fertilitas ad menſuram Nili reſpondet. 624. *b* ſacerdotes, & præfecti ſtipem, & aurea dona in ora Nili jaciunt. 623 *b*
Æneatores. 724 *b*
Æneæ pietas in parentes. 435 *a*
Aer an ex atomis conſtet. 550. *b* cur turbidus, & inconſtans. 554. 555. *b* frigidus per ſe, & obſcurus. 555. inter ea corpora eſt, a quibus unitas. 549. *b* mas, & fœmina. 594. & naturalem vim ſe movendi habet. 640. *b* nunquam immobilis. 441. *b* quomodo ſit pars, & materia mundi. 550. *b* quo terris propior, eo craſſior. 633. *b* unde accendatur. 563 *b*
Aeris, & venti diſcrimen. 641 *b*
Aeris partes tres. 575. *b* natura. ibid. vis. 556. *b* vitia. 661 *b*
Æs alienum quis habere dicatur. 483 *a*
Æs leve, & grave. 54 *b*
Æſchines pauper Socratis auditor, cum nihil haberet, ſeipſum donat præceptori. 375 *a*
Æſopilogi. 138 *a*
Æſtate quæ loca ſub terra refrigeſcant. 627 *b*
Æſtus æquinoctialis omnium maximus. 611 *b*
Ætas ad bonam mentem aptior. 194. *b* nihil confert beatæ vitæ. 347. *b* tota partibus conſtat. 30. *b* quorum breviſſima ſit. 319 *a*
Ætatis humanæ brevitas. 395. *b* partes. 30 *b*
Ætatum omnium ſemina nobis inſita. 442 *a*
Ætatum quæ jucundiſſima. 30 *b*
Æthiopia ferventiſſima caret nivibus. 625 *b*
Æthiopiæ ſolitudines cur ſiccæ. 589 *b*
Æthiopes Macrobii Cambyſen ob libera reſponſa irritant. 76 *a*
Ætiologia, ſeu cauſarum inquiſitio. 382 *b*
Ætna conſumeturne, & ſubſidat, an vero ignis minuatur. 249. *b* ingentem vim arenæ urentis effundit. 565 *b*
Ætnæ incendium. 435 *a*

Affectio naturalis rationi inexpugnabilis. 149 b
Affectus, & morbi animi, quid differant. 227 b
Affectus quid, & affectibus præludentia principia. 26. a Stoicis corpora ſunt. 426. b an, ut vult Ariſtoteles, virtuti pro armis ſint. 18. a omnes diſciplina domari poſſunt. 35. a omnes ſui ſigna dant. 2. a quemadmodum creſcant, vel efferantur. 18 a
Affectus habere modicos, an nullos, utrum ſatius. 470 b
Affectuum mediocritas impugnatur. 11. 12 a
Affectibus carent muta animalia. 5. a prorſus caret ſapiens. 281 b
Africam, & Hiſpanias mare ſejunxit. 683 b
in Africa cur pauci fontes. 589 b
Africus ventus, Græcis λίψ. 649 b
Agnus nubibus immolari ſolitus. 631 b
Agricolæ votum annonæ caritas. 524 a
Agricolæ boni imitandi ſapienti. 298 a
Albula circa canales ſuos duratur. 601 b
Alcibiades ab Æſchine victus. 375 a
Alexander Macedo a Corinthiis civitate donatus. 379. a a pueritia latro, hoſtium, & amicorum pernicies. 380. a nepos Antigoni. 79. a a nullo ſe beneficiis victum glorians, a Diogene victus fuit. 474. a Clitum cariſſimum ſibi inter epulas transfodit. 274. b Darium occidit. 677. b falſum geſſit cognomen. 337. b Geometriam diſcere cœpit. ibid. lætatur ſe Herculi æquari. 380. a lanceam in convivas torſit. 79. a Liberi, Herculiſque veſtigia ſecutus. 380. a Lyſimachum ſibi familiarem leoni objecit. 74. a poſt Darium, & Indos pauper eſt. 386. b quid ſit ultra mare magnum, quærit. 652. 653. b victor ab Oriente in Oceanum uſque affectibus ſuccubuit. 457. b vulneratus hominem ſe fatetur, non Jovis filium. 161. b Xenophanto canente manum ad arma miſit. 27 a

Digitized by Google

Alexandri cuidam urbem donantis vox ſtultiſſima. 393. *a* crimen æternum Calliſthenes. 677. *b* crudelitas. 289. *a* cupido inſatiabilis. 232. *a* faſtus. 379. *a* furor, & cupiditas. 364. *b* reſponſum cuidam civitati dimidium rerum omnium promittenti datum. 139 *b*
Alexandrum bibendi intemperantia, & Herculaneus Scyphus condidit. 275 *b*
Alexandriæ bibliotheca combuſta. 225. *a* nives non cadunt. 626 *b*
Alexandrinæ naves, & earum inſigne. 237. & ſeq. *b*
Alimenta antiqua ilex, & quercus. 608 *b*
Allobrogum cohors. 485 *a*
Alpheus poetis celebratus in Achaja mergitur, & in Sicilia fontem Arethuſam effundit. 606. 665 *b*
Amantium affectus, inſana amicitia. 21. *b* prava deſideria. 518 *a*
Amare, & amicum eſſe diverſa. 96 *b*
Ambitio inſatiabilis. 401. & ſeq. *a*
Ambitio ex aſpero vitæ genere vitanda. 11 *b*
Ambitionis reprehenſio. 62 *b*
Ambulationis definitio controverſa inter Cleanthem, & Chryſippum. 459. *b*
Amicitia ſolum inter ſapientes. 450. *a* omnia facit communia. ibid. & 124. *b* propter ſe, non ob aliud expetenda. 21 *b*
Amicitia quidam caruerunt, non amico. 13 *b*
Amicitiæ appetitio naturalis. 23 *b*
Amicitiæ fidelis laus. 221. *a* vis. 6 *b*
Amicitiæ temporariæ. 21 *b*
Amicus quis a potentibus cenſeatur. 521. *a* quomodo cito fiat. 20. *b* verus quis. 521 *a*
Amicus ſibi, amicus omnibus. 13 *b*
Amici amiſſio quomodo ferenda. 166 *b*
Amico an quicquam donari poſſit. 540 *a*
Amicum facere, quam habere jucundius. 20 *b*
Amici primi, & ſecundi a quibus inſtituti. 521 *a*

Digitized by Google

Amicorum delectus habendus. 5. *b* amiſſione non affligitur ſapiens. 224 *b*
Amicorum omnia communia eſſe, quo pacto intelligatur. 533. 540 *a*
Amiſſio rerum quomodo ferenda. 392 *b*
Amiſſionis filiorum, & amicorum conſolatio. ibid. *b*
Amnium origo. 592 *b*
Anacharſis invenit figuli rotam. 328 *b*
Analogia verbum a Latinis civitate donatum. 489 *b*
Anaxagoræ viſum in cœlo lumen magnitudine trabis. 691. 692 *b*
Anci Marcus pater, Numæ nepos dicitur. 438 *b*
Angina præceps morbi genus. 404 *b*
Anguillæ cibus gravis. 509 *b*
Animalia igne generantur. 641. *b* opima ſintne iracundiſſima. 38. *a* quomodo moveantur. 512. 513 *b* ſunt pars mundi. 550. *b* unde nomen traxerint. 451. 452 *b*
Animalia muta carent affectibus humanis. 35. *a* boni, malique capacia non ſunt. 509. *b* in hominum uſum a diis data. 440. *a* proſunt, ſed beneficia non dant. 489. *a* recens nata intellectum habent ſalutaris, aut mortiferæ rei. 498 *b*
Animaliane ſint virtutes. 451 *b*
Animalibus cur Pythagoras, & Sextius abſtinuerint. 435 *b*
Animalibus ſitne omnibus ſuæ conſtitutionis ſenſus. 495 *b*
Animalibus multis nulla futuri temporis cognitio eſt, licet ſit aliqua præſentis, & præteriti. 512. 513 *b*
Animæ in antiqua elementa vertentur. 188 *a*
Animarum æternitas conſenſu hominum probari ſolet. 473 *b*
Animus a voluptatum blandimentis procul abſtrahendus. 131. *b* divinis delectatur. 518. *b* dominus omnium eſt. 421. *b* facilius ſequitur, quam ducatur. 289. *a* formam

mam dat rebus. 374. *a* invictus. 472. *a* liber, & Deo cognatus. 116. *a* labore exercendus, ſic tamen ut ei intervallum aliquod detur. 40. *b* non fœdatur corporis deformitate. 177. *b* nullos, niſi communes, & cum Deo terminos ſibi poni patitur. 411. *b* quid ſit, ignoratur. 706. *b* ſpiritus eſt quodammodo ſe habens. 129 *b*
Animus boni viri depingitur. 465 *b*
Animus animal eſt Senecæ, ſed non actiones ejus. 427. *b* item corpus. 426 *b*
Animus æger & in divitiis, & in paupertate male habet. 48 *b*
Animus impatiens, ſummum bonum. 20 *b*
Animus mutandus, non cœlum. 79 *b*
Animus ſanus quis. 211 *b*
Animi libertas. 246 *b*
origo divina. 345 *b*
pondus, & pœna corpus. 174 *b*
virtus una, ſed multæ hujus ſpecies. 178 *b*
Animi motus fortuiti non ſunt affectus. 27 *a*
Animi pars irrationalis duplex. 340 *b*
Animum ſurſum vocant initia ſua. 251. *b*
de animo quam variæ ſint quæſtiones. 311 *b*
Animis remiſſio danda. 237 *a*
Annæum Serenum immodice flevit Seneca. 168 *b*
Annulus in poculum aqua plenum conjectus. 534 *b*
Annulis plus creditur, quam animis. 419 *a*
Annus ſeptimus ætati ſignum imprimit. 530 *a*
Anno novo quid fieri ſolitum. 271 *b*
in Anteceſſum dare. 480. 481 *b*
accipere. 16. *b* reponere. 462 *a*
Antelucanum quorundam. 500 *b*
Antenor Patavii conditor. 108 *a*
Antigonus belli præmium patri defert. 435 *a* Cynici petitionem cavillatur. 393. *a* quam miti animo tam ſuorum, quam hoſtium maledicta tulerit. 78 *a*
Antonius Ciceronem occidit. 26. *a* cum ma-

Digitized by Google

muliere Auguſto timendus. 305 *a* ingratus in ſuum dictatorem. 486 *b*

Antonii defectio per Nilum ſignificata. 625 *b*

Ἀπάθεια, quomodo Latine dicatur. 20 *b*

Apes in legendo, & ſcribendo imitari debemus. 276 *b*

Apum rex cur ſine aculeo. 386. *a* ſubtilitas. 499 *b*

Apibus mellis non faciendi, ſed colligendi ſcientia eſt, ſecundum quoſdam. 277 *b*

Ἀπηλιώτην. 649 *b*

Apicius. 493. *b* luxuriæ deditus. 337 *a*

Apicii popinæ ſcientiam profeſſi triſtis exitus. 114 *a*

Apollonius Myndius naturalium inſpiciendorum peritiſſimus, quid de Cometis ſtatuerit. 690 *b*

Apollonio Pycta longior. 618 *b*

Ἀπειρία Latinum verbum non habet. 302 *b*

Appion Grammaticus quam curioſe ſcripſerit de Homero. 312 *b*

Appius Silanus Claudii ſocer ab eo interfectus. 723 *b*

Aqua, & polenta ſatiari quis poteſt. 50 *b*

Aqua elementum primum, & mundi primordium 593. 594. *b* animalia edit ratione ſui motus. 641. *b* cur luxuriantibus nulla ſatis frigida. 635. *b* ſine ſpiritu non poteſt intendi. 553. *b* ſulphurata duratur circa tubos. 600. *b* virilis, & muliebris. 594. *b* noxia in Theſſalia circa Tempe. 602 *b*

per Aquam viſa longe majora apparent, quam ſunt. 534 *b*

Aquæ quomodo fiant. 588. *b* certis intervallis ſe retrahunt, & reddunt. 596 *b*
cur quædam caleant, vel ferveant. 601 *b*
fœcunditatem afferentes. 588. 600. 601 *b*
miræ naturæ. 602. *b* mortiferæ. 604 *b*
ſubterraneæ. 663 *b*

Aquarum diviſio. 601. *b* medicamina un-

de.

Digitized by Google

de. 600. *b* ſapores varii, & horum cauſæ. 597. varia diſcrimina. 588. *b* vitia unde. 604. *b* utilitates. 588 *b*
Aquarum ſub terra naſcentium cauſæ. 591 *b*
Aquarum quoddam genus cum mundo cæpit. 601 *b*
Aquis certis injecta cur non mergantur. 603 *b*
Aquilo ventus. 648. *b* nubes in Africam rejicit. 651 *b*
Aquilone flante minutæ pluviæ ſunt. 630 *b*
Arbores ſolidæ, & fragiles quæ. 200 *a*
Arborum corticibus gentes quædam corpora tegunt. 324 *b*
Arbuſtum, quamvis vetus, transferri poteſt. 292 *b*
Arcadia Cretæ urbs. 593 *b*
Arcadum regna in Tiberis ripa collocavit Evander. 108 *a*
Arceſilaus oblatam a filio familias pecuniam non accepit. 398. *a* pulvino ægri pauperis, & ignorantis ſacculum ſubjecit. 388 *a*
Archelaus ſole deficiente regiam clufit, & filium totondit. 474 *a*
Archelaum regem rogantem Socrates adire recuſat. 474 *a*
Arcus cœleſtis quid ſit. 533. 534. *b* cur ſole major appareat. 533 *b*
quando, & quomodo fiat. 525. *b* quid prænuntiet. 533 *b*
Arcus colores. 526 *b*
in Arcu ſubſitne corporis aliquid certi, necne. 542 *b*
Ardea urbs. 336 *b*
Areæ ſiderum. 522 *b*
Arei philoſophi oratio, qua Liviam conſolatus eſt. 159 *a*
Arethuſa fons. 173. *a* quinta quaque æſtate purgamenta ejectat. 606 *b*
Argenti paucæ lamellæ, cenſorium crimen erat. 347 *a*

Argeſtes ventus. 649 *b*
Argis imperans, poſtea ſervus, quinque modios accepit, & quinque denarios. 255 *b*
Arideus rex. 461 *a*
Ariopagos religioſiſſimum judicium. 219 *a*
Ariſtarchi nota. 312 *b*
Ariſtidis ad ſupplicium ducti dictum ad magiſtratum. 119 *a*
Ariſtippi unguento delectati dictum. 554 *a*
Ariſtophani jocorum materiam præbuit Socrates. 355 *a*
Ariſton propter Platonem notus. 431 *a*
Ariſton Chius quas partes philoſophiæ ſtatuat. 316 *b*
Ariſton philoſophus in geſtatione diſſerebat, & in eum aliquot joci. 82 *b*
Ariſtonis Stoici opinio philoſophiæ decreta præceptis præferentis refutatur. 350 *b*
Ariſtoteles Alexandri præceptor. 74 *a*
iræ defenſor. 59 *a*
ne damnaretur ab Athenienſibus fugit. 364. *a* plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. 14 *b*
Ariſtotelis egregium dictum. 710 *b*
expoſtulatio cum natura. 300 *a*
opinio de iræ neceſſitate oppugnatur. 10. 59 *a*
Arithmetica quid doceat. 305 *b*
Arruntius Punici belli ſcriptor, Salluſtianus fuit. 462 *b*
Arruntius teſtamentorum captator. 525 *a*
Ars imitatio naturæ. 171 *b*
Artes liberaliſſimæ & decreta, & præcepta ſua habent. 369 *b*
Artes multæ ſupervacuæ, ad luxuriam excogitatæ. 325 *b*
Artes vulgares non ſunt a Philoſophia inventæ. 322 *b*
Artes alit laus, corrumpit laudatio. 410 *b*
Artium quatuor genera. 308 *b*
in Artibus excuſatius eſt voluntate peccare, quam caſu. 369 *b*

Digitized by Google

Arteriæ ſpiritus receptacula. 595 *b*
Articuli, dolorum ſedes. 243 *b*
Articulorum depravationes ex libidine. 70 *b*
Artificis finis. 172 *b*
Artificis divini ingenium mirabile unde appareat. 454 *b*
Artifici triplex operis ſui fructus eſt. 406 *a*
Aſclepiadis ſecta. 369 *b*
Aſclepiodotus Poſidonii auditor. 563 *b*
Aſclepiodoti hiſtoria allegatur. 647 *b*
Aſia vindicat ſibi Tuſcos. 107. *a* XII. urbes ſimul perdidit. 658 *b*
Aſiæ urbes terræmotu concuſſæ. 334. 335 *b*
Aſpis ad umbram exſurgit. 85 *a*
Aſthmatis deſcriptio. 140 *b*
Aſtrapoplecta. 541 *b*
Aſturcones. 296 *b*
Atabulus ventus Apuliam infeſtat. 650 *b*
Atalanta inſula ſuperfuſa. 679 *b*
Aterius teſtamentorum captator. 525 *a*
Athenodorus negat ſe ad cœnam ejus iturum, qui ſibi nihil pro hoc debiturus ſit. 221 *a* reip. tractationem, & civilia officia commendat. 215 *a* reprehenditur. 217 *a*
Athenodori dictum. 26 *b*
Athenas tacere juſſit Alexander. 364 *b*
Athenis dimidium licet, Alexandriæ totum. 720 *b*
Athenienſium legatus procax in Philippum. 79. *a* reſp. an ſapienti eligenda. 364. *a* urbs miſerrima ſub triginta tyrannis. 218 *a*
Athletæ plagas ferunt gloriæ cupiditate. 245 *b*
Athletarum fatum. 148 *b*
Atilius Buta prætorius vitam in contrarium cæteris circumegit. 502 *b*
Atoni. 551 *b*
Atomi, & micæ Epicuri. 452 *a*
Attalus Aſiæ rex. 255. *a* eo regnante Cometes viam lacteam adæquavit. 700 *b*
Attalus Stoicus philoſophus quomodo fulminum doctrinam diviſerit. 576 *b* culcitram cor-

Digitized by Google

corpori reſiſtentem laudat. 436 *b* Etruſcorum diſciplinam Græca ſubtilitate miſcuit. 576. *b* quæ de divitiarum contemptu dixerit. 447. *b* Senecæ præceptor. 431 *b*
Attali dictum de diſcentium, & docentium propoſito. 431. 432. *b* efficacia in docendo. 434. *b* imago de cane miſſa fruſta ore aperto captante. 213 *b*
Atterranea fulmina. 575 *b*
Atteſtata fulmina. ibid.
Atticus clarus ob epiſtolas Ciceronis. 58 *b*
Attici gener, progener, & pronepos. ibid. *b*
Attilii Reguli rus Senatui publice curari placuit. 117 *a*
Attoniti qui vocentur. 564 *b*
Avaritia. 23. *a* concitatior in magnarum opum congeſtu. 401. 402 *b*
Avaritiæ pœna. 469. *b* vituperium. 538. *a* & 330 *b*
Auctoramentum. 195 *b*
Auctoramenta ſervitutum. 413 *b*
Auctores integri viris legendi, non floſculi carpendi. 92 *b*
Audax non ſine timore. 457 *a*
Auditores philoſophorum quam varios ſcopos habeant. 432 *b*
Ave, vulgare, & publicum verbum. 522 *a*
Aufidius Baſſus, vide *Baſſus*.
Augiæ cloacas purgare. 720 *b*
Auguſtus avunculus major Claudii & Meſſallinæ. 147. *a* Hoſtium impudicum, a ſervis occiſum, indignum vindicta putavit. 543. *b* in conſilium a T. Ario de filio cognituro advocatus. 281. *a* in juventa crudelis, in principatu, & ſenectute mitis. 274. 275. *a* liberorum, & nepotum mortem fortiter tulit. 170. *a* L. Cinnam ex inimico amicum ſibi lenitate, & clementia facit, uxoris Liviæ conſilium ſecutus. 274. *a* multorum inſidiis petitus. 304. *a* ob clementiam Deus, & parens di-
Digitized by Google

dictus. 276. *a* patienter Timagenem inimicum, & hujus hoſpitem Pollionem tulit. 79. *a* Publicatæ filiæ impudicitiæ verecundia ductus, Mecænatem, & Agrippam amiſſos deſiderat. 520. *a* templum in Gallia Circio vento vovit, & fecit. 650. *b* Pollionis ſævitiam caſtigat. 92. *a* ultra Rhenum, Euphratem, & Danubium terminos movit. 304. *a*
Auguſti filia impudica, & adultera. 304. *a* 520. *a* inſidiatores. 273. *a* liberalitas in Rufum clementiæ conjuncta. 426. *a* luctus varii. 147. *a* nepos Cajus Cæſar. 147. *a* ſoror Octavia. 147. *a* & 157. *a* Votum de otio. 304. *a* uxor Livia. 157. *a*
Auguſti acta continentes libros Timagenes combuſſit. 71 *a*
Auguſti judicium, Claudii beneficium malo. 382 *a*
de Auguſto iniqua Lentuli Auguris querela. 401 *a*
Auguſtorum cognomen honoribus datum. 280 *a*
Aviditas ingratos facit. 401 *a*
in Aula quomodo quidam ſenectutem ſit conſecutus. 51 *a*
A. Cremutii collocutio cum Marcia. 186. *a* laus. 154. *a* libri *ib.* mors per inediam. 182 *a*
Aures ſapienti claudendæ. 88 *b*
Aurium dolor acutiſſimus. 244. *b* faſtidium taxatur. 89 *a*
Auri uſus, fructuſque quomodo gratior fiat. 40 *b*
Auſcultatio, vitium teterrimum. 231 *a*
Auſpicium dextrum, & ſiniſtrum. 569 *b*
Auſter, Græce Notus, 649. *b* ventorum calidiſſimus. 626. *b* nubes in Italiam impellit. 651. *b* Siculo pelago infeſtus. 37 *b*
Auſtro flante imber improbior. 630 *b*
ab Auſtro nubes ingraveſcunt. 539 *b*

Digitized by Google

B

BAba. 42 *b*
Babylonis muros Alexander vicit. 248 *a*
Babylonem oppugnaturus Cyrus. 77 *a*
Baiæ vitiorum diverſorium fugiendæ. 131 *b*
Baliſtæ. 558 *b*
Balnea blattaria. 290 *b*
Balnea plebeja, & libertinorum, tempore Senecæ. ibid. *b*
Balneolum ſuſpenſuræ ætate Senecæ inventæ. 327 *b*
Balnearia ſine igne caleſiunt. 601 *b*
Balneolum ex conſuetudine antiqua tenebricoſum. 289 *b*
Barbam vellentes, aut intervellentes. 463 *b*
Baſſus Aufidius quaſſo quidem corpore, ſed firmo animo nullo mortis metu tenetur. 84 *b*
Beata vita quid. 330. & ſeqq. *a* una eſt. 262. *b* bonum in ſe perfectum habet. 283. *b* in quo poſita ſit. 338 *b*
Beatæ vitæ adjuncta. 330 *a* cauſa, & firmamentum. 89 *b*
ad Beatam vitam ſufficiantne philoſophiæ præcepta. 367 *b*
Beatus quis. 115 *b*
Beatus etiam in ſummis cruciatibus poſitus. 344 *b* 341 *b*
Beati hominis deſcriptio. 332 333 *a*
Beatiſſimuſne eſſe poſſit naturalibus bonis deſtitutus.
Βεβίωκε. Βεβίωκε. 31 *b*
Belienus Baſſus quæſtor a C. Cæſare animi cauſa flagellis cæſus. 75 *a*
Beneficium quid. 373. 374. *a* quemadmodum dandum, 383. *a* quomodo dicatur creditum. 446. *a* ſua cauſa nobis qui dat, vel ſua, & noſtra quo loco habendus. 504. *a* a quo detur, non opus eſt, ut ſciat. 382.

Digitized by Google

387. *a* ingratum quod. 383. *a* an ab impudico accipiendum. 390. *a* an aliquando ſit repetendum. 491. *a* an debeatur ei, qui invitus prodeſt. 501. 502. *a* an domino dari poſſit a ſervo. 421. *a* an eripi poſſit. 496. *a* an ingrato vir bonus daturus ſit. 456. *a* an reddiderit, qui omnia fecit, ut redderet. 541. *a* an ſibi ipſi dari poſſit. 478. *a* an tyranno, aut malo dandum. 546. *a* a ſapiente acceptum an reddendum, ſi ille ſapiens eſſe deſinit. ib. *a* filio datum, an etiam ad patrem pertineat. 487 *a*

Beneficium a beneficii materia multum differt. 373. *a* in animo conſiſtit, non in eo, quod fit, vel datur. 373. *a* injuriæ contrarium. 424. 448. *a* mercenarium. 506. *a* mora corrumpitur. 385. *a* non eſt id, quod ſub oculos venit, ſed beneficii nota. 373. *a* non negligenter, nec tarde, nec contumelioſe dandum. 367 *a*

Beneficium opera utilis eſt, ſed non contra. 459. *a* quibuslibet datum, nulli gratum. 380. *a* venale eſſe non debet. 456. *a* verecunde, & parce repetendum interdum. 549. *a* unum altero majus eſſe nequit: ea, per quæ beneficium datur, poſſunt eſſe majora, & plura. 541 *a*

Beneficium duæ res complent. 459. *a* inficiari, an repetere turpius. 366. *a* jucundum facit tribuentis voluntas. 383. *a* qui libenter accepit, reddidit. 404. 407 *a*

Beneficium dare, an res per ſe expetenda. 437 *a & deinc.*

Beneficium dare, & prodeſſe, differunt. 478 *a*

Beneficium debere non minoris animi, quam dare. 527 *a*

Beneficium ubique jactanti quid reſponſum. 388 *a*

ad Beneficium ſitne injuria veniendum. 514 *a*

Be-

Beneficii duplex ſignificatio. 407. *a* triplex fructus. 406. *a* lex inter duos. 388. *a* pars optima perit, ſi actio ingrati detur. 412. *a* proprium de reddita non cogitare. 405 *a*
Beneficii dati quomodo quis non meminiſſe debet. 548 *a*
Beneficii, & crediti diverſa conditio. 467 *a*
Beneficii gratiam intercidere pejus ne ſit, an memoriam. 410 *a*
Beneficii gratiam noſmet corrumpimus. 367 *a*
Beneficii, officii, & miniſterii diſtinctio. 421 422 423 *a*
Beneficii reddendi debito an nos ſolvat, qui cum prius profuerit, plus poſtea nocuerit. 256 *b*
Beneficii, quam pecuniæ creditor diligentius quærendus. 396 *a*
Beneficio accepto quid debeamus. 372 *a*
Beneficio accepto ſtatim de reddendo cogitandum. 401 *a*
in Beneficio dando qualis ſit eligendus. 447 *a*
Beneficia a quibus accipienda. 395. *a* an Deus det. 439. *a* an majora, quam acceperint, parentib. liberi dare poſſint. 428. *a* an non parent amicitias. 55. *b* qualia ad malos perveniant. 481. *a* quouſque obligent. 487. *a* accepta augenda, ſeu extollenda ſunt. 402. *a* aſperitate verborum, & ſupercilio in odium adducuntur. 385. 386. *a* cum judicio danda. 379. *a* danda ſunt neceſſaria, utilia, jucunda, utique manſura. 377. *a* data non ſunt jactanda. 389. 393. *a* hilari animo accipienda. 399. *a* impetrantib. nocitura neganda ſunt. 391. *a* in turpitudinem noſtram reditura, non tribuenda. 392. *a* nec delicate, nec ſubmiſſe, & humiliter, nec ſupine, nec faſtidioſe accipienda. 400. *a* an non ſint ſuperbe accipienda. 395. *a* quædam palam, quædam ſecreto danda. 388

Digitized by Google

388. *a* quædam tempore magna ſiunt. 415. *a* quædam majora ſunt, etiamſi minus apparent. ib. ſatis comparantur. 388. *a* ſuperbe data, ingrata, & inviſa. 389 *a*
Beneficia gratiſſima. 383. *a* illibata. 385. *a* viſcata. 17 *b*
Beneficia vocantur etiam, quæ beneficii ſpeciem habent. 483 *a*
Beneficia Dei nobis præſtita. 403 *a*
Beneficia niſi ſecreto accipere nolentium reprehenſio. 399 *a*
Beneficiorum auctor plus delectat, quam res ipſa. 381. *a* exprobratio odioſa. 389. *a* fructus non eſt ſpectandus, ſed ipſa. 368. *a*. initia, & exitus ſpectanda. 391. *a* oblivio unde. 410 *a*
Beneficiorum, & debitorum diverſa ratio. 418 *a*
Beneficiorum erga dominos exempla. 424 *a*
Beneficiorum reddendorum occaſiones obſervandæ, non manu faciendæ ſunt. 526 *a*
Beneficiis gratiam non referre turpe. 409 *a*
Beneficiis vinci an turpe ſit. 473 *a*
a Beneficiis non debet abſterrere ingratorum turba. 368 *a*
in Beneficiis accipiendis quomodo ſe homines gerere debeant. 394 399 400 *a*
in Beneficiis tribuendis ſola accipientis utilitas ſpectanda. 444 448 *a*
Benignitas. 386 *a*
Beroſi, qui Bellum interpretatus eſt, opinio de mundi fine. 612 *b*
Bibentes jejuni arguuntur. 501 *b*
Bibere, & ſudare, cardiaci vita eſt. 41 *b*
Bibliotheca Alexandrina quot librorum fuerit. 225 *a*
Bibliothecarum oſtentatio reprehẽditur. 225 *a*
Bilis nigra in furioſo curanda. 354 *b*
Bilis luridæ ſuffuſio unde. 371 *b*
Bilem cur maxime moveat fatigatio. 66 *a*
Bionis argumenta, modo omnes ſacrilegos eſſe colligentia, modo neminem. 536 *a*

Digitized by Google

Bionis dictum. 235. *a* elegans dictum. 222 *a*
Bonitas Dei, cauſa mundi faciendi. 173 *b*
Bonitas non eſt, peſſimis eſſe meliorem. 249 *b*
Bonitatis pars magna, velle fieri bonum. 95 *b*
Bonum hominis proprium ratio perfecta. 230 *b*
Bonum, & honeſtum apud alios diverſa ſunt, apud Stoicos tantum diviſa. 488 *b*
Bonum precario dicitur in arboribus, & animalibus. 512 *b*
Bonum ſenſibile ſit ne intelligibile. 510 *b* ſitne aliquod contra naturam. 184 *b*
Bonum unum eſt, quod honeſtum eſt, cætera falſa bona ſunt. 203 *b*
Bonum an ex malo naſcatur. 298 *b*
Bonum nihil eſt Stoicis, quo quis male uti poteſt. 488. *b* Stoicis corpus eſt. 471 *b* corpus eſse probatur. 429 *b*
Bonum omne animal eſse ridet Seneca. 453 *b*
Bonum ſummum quid. 350. *b* nec augetur, nec minuitur. 207. *b* immortale eſt. 333. *a* ubi ſit. 337. *a* ſitne in mutis animalibus, & infantibus. 509 *b*
Boni ſummi locus quis. 297 *b*
Boni variæ definitiones. 481. *b* proprietas. ibid. & 485. boni honeſtique differentia. 482. *b* boni honeſtique prima notitia quomodo ad nos pervenerit. 487. *b* boni nullius ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt, 13 *b* boni ſenſus etiam peſſimis ſubeſt. 387 *b*
Bona quæ ſint, 89. *b* omnia paria. 204 *b* quomodo paria eſſe poſſint. 177 *b*
Bona corporis, & fortunæ non ſunt bona. 211. *b* commoda, & producta nominanda. 220 *b*
Bona quædam ſecundum naturam, quædam contra naturam, quædam media. 184. 185. *b* ut etiam Stoicis. 470. *b* Epicureis duplicia. 180. *b* vera, & falſa. 181. *b* veratam omnium quam ſingulorum. 215 *b* vulgaria omnia caduca. 390 *b*
Bonorum, & commodorum diverſa ratio. 300 *b*

Digitized by Google

Bonus quis. 95 *b*
Boni inter ſe proſunt. 439 *b*
Bracteatus leo. 108 *b*
Breviarium, olim ſummarium. 100 *b*
Bruma. 610 *b*
Brutus regem Romanis capitibus dejecit. 171 *a*
Bruti turpis, & erubeſcenda mors. vide *M. Brutus*.
Buris merſa. 677 *b*
Burrus præfectus Neronis. 292 *a*
Buſta Gallica. 485 *a*

C

CÆcil. fœnerator. 480 *b*
Cæcilian. dictum. 455 *b*
Cæcinna trium fulminum genera ſtatuit. 570. *b* quæ fulminibus nomina poſuerit. 575 *b*
Cæcinnæ facundia Cicero obfuit. 579 *b*
Cœleſtia ſemper in motu ſunt. 107. *a* de-ſitura ſunt. 206. *b* effectus rerum aut movent, aut notant. 306 *b*
Cœlius Orator iracundiſſimus, etiam aſſentatione offendebat. 65 *a*
Cœlum ardere viſum. 542 *b* Cœna adjiciali jucundior quando. 506 *b*
Cœnæ adjiciales tricies H. S. conſtiterunt. 377 *b*
Cœnarum luxuria. 461 *b*
Cœnare cum ſervis turpe exiſtimantes reprehenduntur. 118 *b*
Cœnatio. 248. *b* velis, ac ſpecularibus munita. 636 *b*
Cœnationum faſtigia. 111. *a* ornamenta. 122 *a*
Cæpionis inſidiæ Auguſto ſtructæ. 274. 304 *a*
Cæſar quo pacto omnia habeat. 536 *a*
Cæſaris reſponſum uni ex cuſtodiarum agmine mortem roganti datum. 240 *b*
Cæſari Deo fiebat quotidianum ſacrum. 233 *a*
Cæſari quidam proſcriptione triumvirali ſervatus reddi cupit. 388 *a*

Digitized by Google

C. Cæſar Calig. a Claudio flagris, & ferulis vapulans. 728. *b* centies ſeſtertium cænavit uno die. 113. *a* contumeliarum faciendarum cupidiſſimus, ferendarum impatiens. 260. *a* in exitium, opprobriumque generis humani editus. 150. *a* iratus cœlo, Jovem ad pugnam vocavit. 22. *a* cur Julium Græcinum occiderit. 398. *a* juſſit Lepidum Decimo trib. cervicem præbere: ipſe Chæreæ præſtitit: 9. *b* optavit, ut pop. Rom. unam cervicem haberet. 76. *a* Paſtorem eo die ad cœnam invitavit, quo filium ejus duci juſſerat. 52. *a* Pompejo Penno de vita data gratias agenti ſiniſtrum pedem oſculandum porrexit. 390 *a* probrum judicabat ſe Caligulam nomiri. 261. *a* ſoccatus de capite conſularis viri audit. 390. *a* villam in Herculanenſi ob matrem ibi olim cuſtoditam diruit. 78. *a* humani ſanguinis avidiſſimus cur orbi terrarum præfectus. 461 *a*
C. Cæſaris Caligulæ ambitio notatur. 365. *b* deformitas. 260. *a* dementia a Demetrio ridetur. 540. *a* furioſus luctus ob Druſillam ſororem amiſſam. 150. *a* nefanda ſævitia. 75. *a* pater Germanicus. 471. *a* ſuperbia. 390. *a* exitii cauſæ. 260. *a* ſub C. Cæſaris morte populus Romanus fame laboravit. 323 *a*
C. Julius Cæſar. 422. *b* Corfinium obſedit, & Domitium ſervavit. 425. *a* epiſtolas ad Pompejum miſſas combuſſit. 43. *a* Pompeji hoſtis, ac victor ingratus. 486. *a* victoria clementiſſime uſus eſt. 43 *a*
C. Julii Cæſaris cædes credita fuit Tillio Cimbro. 272. *b* conjunctio cum Rep. 269. *a* dictum, ſe neminem, niſi armatum occiſurum. 486. *a* vox: Oderint dum metuant. 22. 278. *a* de Cæſare dictitatum, in incerto eſſe, utrum illum magis naſci Reip. profuerit, an non naſci. 650 *b*
Vide

Digitized by Google

Vide quoque Julius.
C. Caſſius abſtemius. 271 b
Cajus Gracchus. 171. a primus turbam ſuam ſegregare inſtituit. 521 a
C. Marius ingratus, ad conſulatum a caliga perductus. 485. a unum conſulatum accepit, cæteros rapuit. 365 b
vide *Marius*.
Calamitas, virtutis occaſio. 197 a
Calamitatum mollimentum, conſuetudo. 226 a
Calidum nihil abſque adjutorio ignis. 89 b
Caliga gregariorum militum. 321 485 a
Caligula, vide *C. Caligula*.
Calliſthenes nobili ingenio fuit, & furibundi regis Alexandri impatiens. 677. b citatur. ibid.
Calliſtratus exul reditum abominatus, ſi Athenienſibus neceſſitas exules reſtituendi eſſet. 523 a
Calor in quibus corporibus diutius conſervetur. 636. b hyeme ſub terris major non eſt. 628 b
Calviſii Sabini divitis compendiaria ad memoriam firmandam, ut eruditus haberetur. 78 b
Calvi ſententia in Vatinium. 356 b
Cambyſes furioſus, ac furore feliciter uſus. 290 b
Cambyſis vinolenti crudelitas in Præxaſpis filium. 70. a exercitus ad Ammonem miſſus, arenis obrutus. 564. b inexplebilis cupiditas. 532. a ira in Æthiopas vix fame domatur. 77 a
Camillus. 457. a exul a Republica factus. 486 a
Campaniæ fomenta Hannibalem enervarunt. 111 b
Campaniæ ingens terræmotus. 655 b
Canentium ordo per vias olim. 279 b
Canis bona. 231 b
Canis nomen ambiguum. 407 a

Cani miſſa fruſta ore aperto captanti hominum deſideria comparantur. 213 *b*
Canii Julii a Cajo duci juſſi admiranda tranquillitas, & ad mortem uſque philoſophantis conſtantia. 233 *a*
Canopus. 130 *b*
Cantorum plus in comeſſationibus Rom. quam olim ſpectatorum in theatris. 279 *b*
Capillorum cultus. 513. *b* capillorum cura qualis apud veteres. 545 *b*
Capitolium dedicavit Pulvillus. 168 *a*
Capitolii vectigal ſingulis comeſſationibus hauſtum. 114 *a*
Capra, ignis globus Ariſtoteli. 520 *b*
Captivus an ſe ab impuro patiatur ſervari. 398 *a*
Capitis dolor ſanguine emiſſo levatur. 200 *b*
Caricæ cum pane, pro pulmentario. 294 *b*
Carminis modo incluſa facilius hærent. 92 *b*
Carmini inſerta præcepta multum habent ponderis. 357 *b*
Carminum efficacia in præceptis animo tradendis. 434 *b*
cum Carneade dubitare. 317 *a*
Carthaginis horror, Scipio. 290. *b* mœnia una manu capta. 248 *a*
Caſtigatio aliquando neceſſaria. 7. *a* quomodo accipienda. 46 *a*
Caſtigatio ſceleratorum iræ expers eſſe debet. 16 *a*
Caſtor, & Pollux. 522 *b*
Caſtorum primores quales. 381 *b*
Caſus non obſtat philoſophiæ ſtudio. 43 *b*
Catægis, ventus Pamphyliæ. 650 *b*
Cataractæ Nili. 622 *b*
Cathedrarii philoſophi veris, & antiquis oppoſiti. 315 *b*
Cathena in ſiniſtra levior. 226 *a*
Cathenæ fortunæ. ibid.
Catil. L. Syllæ miniſter. 75. *a* ingratus. 485 *a*

Digitized by Google

Catilinarum cædes, & latrocinia. 179 *a*
Marc. Cato Cenſorius proavus Catonis minus quam hic poſſedit. 347. *a* imperator triumphalis uno caballo contentus erat, & ne quidem toto. 296. *b* Ejus dictum. 476. *a* 485. *b*
M. Cato jun. an modeſte philoſophatus ſit, ſimul Cæſarem, & Pompejum laceſſens. 38. *b* certius ſapientis viri exemplar, quam Ulixes, & Hercules. 242. *a* in Clodii judicio teſtimonium dixit. 386. *b* injuriam in balneo factam non agnoſcere maluit, quam ignoſcere. 51. 257. *a* mortem ferro adactam vicit. 392. *b* obrutus ſputis, & e ſenatu in carcerem ductus. 38. *b* vino laxavit animum fatigatum. 237. *a* virtutum viva imago, gladio incumbit. 235 *a*
Catonis conſtantia in fortunæ varietate. 422. *b* in rebus extremis inſtrumenta Platonis liber, & gladius. 68. *b* felicitas. 197. *a* laus. 242. *a* mors deſcribitur, & oratio ante mortem habita 182. *a* Catonis Utica. 133 *b*
Catoni cauſam agenti in frontem mediam inſpuit Lentulus. 91 *a*
Catoni ebrietas objecta. 238 *a*
Catonem diu civitas ignoravit. 250 *b*
Catones quidam ſunt alternis diebus. 492 *b*
Caton. præcepta. 356 *b*
Catuli verba ad judices Clodianos. 387 *b*
Caucaſus. 626 *b*
Caudex quid antiquis. 315 *a*
Caudicariæ naves. 316 *a*
Cavea venatoribus cincta. 279 *b*
Cavillationes, Græcis ſophiſmata. 449 *b*
Cauſa quotuplex Stoicis, Ariſtoteli, & Platoni. 173 *b*
Cauſæ aut nimis multæ, aut nimis paucæ ab Ariſtotele, & Platone ponuntur. 173 *b*
Cauſariæ partes. 192 *b*
Cenſoriũ crimen paucæ argenti lamellæ. 347 *a*

Digitized by Google

Centauri in rerum natura non ſunt. 153 *b*
Centeſimæ ſanguinolentæ. 539 *a*
Centurio ſupplicio præpoſitus a Piſone duci juſſus. 20 *a*
Centurio periturorum agmen trahens. 233 *a*
Cerberus. 71 *b*
ad Cereos, & faces funera ducenda. 325 *a*
ad Cereos, & faces vivere. 503 *b*
Ceron flu. Macedon. oves nigreſcere faciens. 603 *b*
Ceryx. 218 *a*
Chæreas tribunus militum ob exprobratam mollitiem Cajum Cæſarem occidit. 260 *a*
χαλαζοφύλακες ſpeculatores futuræ grandinis. 631 *b*
Chalcidis terræ motus. 673 *b*
Chaldæi quid de Cometis cenſuerint. 690 *b*
Chaldæorum obſervatio de poteſtate ſtellarum. 567 *b*
Chamæleontis color cur varietur. 533 *b*
Chaos inane Epicureum. 213 *b*
χαρακτηρισμὸν quid. 382 *b*
Charimander librum de Cometis compoſuit. 692 *b*
Charis Heſiodo, quæ Homero Muſa. 371 *a*
Charybdis. 90 *b*
fabuloſa. 173 *a*
an reſpondeat fabulis, ſcire cupit Seneca. 248 *b*
Chaſmata. 540 *b*
Chaſmata terræ. 666 *b*
Chelidon, unus ex Cleopatræ mollibus, patrimonium grande poſſedit. 298 *b*
Chimæra. 453 *b*
Chiragra quomodo interquieſcat. 244 *b*
Chorus veterum philoſophorum ex multorum vocibus conſtabat. 279 *b*
Chriæ. 91 *b*
Chryſippus a Seneca in ordinem cogitur. 374 *a*
fingit Gratias Jovis, & Eurynomes filias. ibid. *a* librum ſuum de beneficiis ineptiis re-

replevit. ib. citatur. 359 *a*
Chryſippi viri magni, ſed Græci, acumen ſæpe retunditur, interdum pungit, non perforat 371. *a* præceptum de reddendo beneficio. 401. *a* ſimilitudo de pilæ luſu. 394. *a* ſubtilitas, & brevitas in ſcribendo. 371 *a*
Chryſippi diſcipuli, & Cleanthis diſſenſio de ambulatione. 456 *b*
Chryſippi lege vivere otioſo licet. 364 *a*
Chryſippum aſſidua ſalutatio ad mortem perducebat. 145 *b*
cum Chryſippo vivendum. 421 *b*
Cibi opportunitas in ægris. 384 *a*
Ciborum copia animo obeſt. 40 *b*
M. Cicero ætatem ſuam complorat. 305. *a* citatur. 228. *a* clientibus ſuis præbet cervicem. 235. *a* gradarius fuit in orando. 105. *b* negat ſe habiturum tempus, ut Lyricos, & Dialecticos legat, etſi ætas duplicetur. 126. *b* vocis eſſentiæ auctor. 151. *b* Romanæ eloquentiæ author. 105 *b*
Ciceronis calamitates. 179. *a* compoſitio qualis. 401. 402. *b* flebiles voces in quadam ad Atticum epiſtola. 305. *a* poſt Catilinam exilium. 486 *a*
Ciceronis exemplum ſecutus eſt Seneca. 430.
Ciceronis umbra Cæcinnam preſſit. 579 *b*
Ciceronem expellens Clodius, Antonius occidens. 26 *a*
Cicer. F. conſul propter patrem. 460 *a*
Cimbri a Mario cæſi. 485 *a*
Cimbrorum cladis cauſa ira. 12 *a*
Cinna conſul. 460 *a*
Circenſe tormentum. 351 *a*
Circius ventus Galliæ peculiaris. 651. *b* Ei templum fecit Auguſtus. ibid.
Circulatores Philoſophi. 82 83 *b*
Circulorum cœleſtium numerus. 650 *b*
Circumſtantia, Græcis περίςασις. 552 *b*
Ciſternina aqua. 293 *b*
Civilia officia geſturus quid ſpectare debeat. 220

Digitized by Google

220. *a*
Civis boni opera numquam inutilis eſt. 216 *a*
Civitatis captæ imago. 551 *a*
Civitatis mores magis corrigit parcitas animadverſionum. 288 *a*
Clamores varii non turbarunt Senecæ animum. 145 *b*
Claritas bonorum virorum quid. 409 *b*
Claritas, quæ poſt mortem contingit, an bonum. 408 *b*
Claritatis, & gloriæ diſcrimen. 411 *b*
Claſſico concio convocatur. 17 *a*
Claudius Cæſar mitiſſimus. 136. *a* fratrem mortuum æquo animo tulit. 147. *a* in cœlum ire viſus. 714. *b* inducitur conſolans Polybium. 146. *a* plures intra quinquennium culeo inſuit, quam omnibus ſæculis inſuti leguntur. 288. *a* quando expiraverit. 717. *b* ſexaginta quatuor annos cum anima luctatus eſt. 715. *b* templum in Britannia habet. 720. 721 *b*
Claudii amici. 726. *b* avia. 721. *b* avus M. Antonius. 148. *a* avunculus Auguſtus. 147. *a* cædes. 722. *b* clementia. 144. 148. *a* fuſus. 716. *b* Pater. 147. *a* patruus. ibid. patria. 719. *b* pœna apud inferos. 727. *b* præfecti. 726. *b* ſocer. 723. *b* uxor. ibid.
Claudii beneficium, Auguſti judicium malo. 382 *a*
pro Claudio Cæſare votum Senecæ. 144. *a* 149 *a*
Claud. Caudex primus Romanis perſuaſit navem conſcendere. 315 *a*
Cleanthes. 171. *b* aquam traxit, & hortulos rigavit. 113 *b* præcepta cum decretis philoſophiæ conjungi vult. 350. 351. *b* Zenonem expreſſit. 13 *b*
Cleanthes, & Chryſippus diſcipulus ejus diſſentiunt de ambulationis definitione. 455 *b*
Cleanthis doctrina de ingrato. 483. a exem-

Digitized by Google

emplum de duobus pueris Platonem quærentibus. 503. *a* verſus a Seneca Latini facti. 470 *b*
Clementia homini maxime convenit, regi tamen, & principi præcipue. 267. 277. 278. *a* reges ſecuriores reddit. 272. *a* an non pertineat ad innocentes. 266 *a*
Clementiæ fama. 53. *a* opera. 298. *a* plures definitiones. 294 *a*
Clementiæ contraria crudelitas. 294 *a*
Cleonæ publice præpoſiti χαλαζοφύλακες fuerunt. 631 *b*
Cleonis puniti tempeſtatis obſervatores, cum vinea vapulaſsent, aut ſegetes. 632 *b*
Clepſydra. 71 *b*
Clitus ab Alexand. inter epulas transfoſs. 274 *b*
Clodius adulterii reus judices corrupit. 386 *b*
Ciceronem expulit. 26 *a*
Clelia equeſtri ſtatuæ inſidens. 171 *a*
Clypei flagrantes. 703 *b*
Clypei ignei. 522 *b*
Cn. Piſonis rigor, tres ob unius innocentiam duci jubentis. 19 *a*
Cn. Pompejus. 169. *a* ingratus in rempublicam. 204. *b* villas circa Baias exſtructas montibus impoſuit. 133 *b*
Cn. Pomp. cupiditas, & ambitio notatur. 365. *b* mors. 169. *a* ſocer Scipio. 69. *a* vid. quoque *Pompejus*.
Codices, tabulæ publicæ. 316 *a*
Colaphis percuſso ſapienti, quid faciendum. 257 *a*
Color animalium cur variabilis. 531 *b*
Columnæ flagrantes. 703 *b*
Comæ cura exprobrata. 313 *a*
Comeſsatio fulminibus territa. 23 *a*
ex commentario ſapere, turpe ſeni. 94 *b*
Cometa an ſidus erraticum. 702 *b*
Cometes apparuit ſub Helices, & Buris everſionem. 700. *b* cur non ſtet, ſed procedat. 703. *b* lacteam viam extentus œ-

quavit. 700. *b* non eſt ſubitaneus ignis, ſed inter æterna opera naturæ, ſive ſtella eſt. 704. *b* non minor ſole ante Achaicum bellum effulſit. 700. *b* ſex menſes durans. 697 *b*
Cometæ an in ſe terreni quid habeant. 694. *b* an tarde eant. ib. cur non cito extinguantur. 705. *b* in qua parte cœli adſpiciantur. 696. *b* multi non videntur. 703. *b* ſub Auguſto, Claudio, Nerone Cæſar. & poſt necem divi Julii apparuerunt. 701 *b*
Cometarum curſus cur ignotus. 690. *b* genera. 692. *b* natura nondum perfecta. 706. *b* forma. 692. *b* ſignificationes. 709 *b*
de Cometis quæ conſideranda. 689 *b*
Comitia conſularia, aut prætoria. 481 *b*
Comitia fortunæ. ibid.
Comitiale vitium. 67 *a*
Commoda, ſeu producta. 221 *b*
Commoda, & incommoda extra nos ſunt. 342 *b*
Commodorum, & bonorum diverſa conditio. 301 *b*
Communia plurib. modis. 540 *a*
Communio rerum quomodo cum proprietate ſingulorum conſiſtat. 534 *a*
Comœdiarum ſales in Socratem. 261 *a*
Compoſitio alia aliis in oratione placet. 402. *b* non nimis anxia eſſe debet. 465 *b*
Compoſitionis genera depravata. 463 464 *b*
Concurſatio circumcidenda eſt. 230 *a*
Conditio omnis verſabilis eſt. 233 *b*
Conflagrationis mundi tempus. 612 *b*
Congiaria Alexandri, urbes. 393 *a*
Congiaria annua. 309 *a*
Conjectura, fallaciſſimum irritamentum, ex animo tollenda. 44 *a*
Conon defectiones ſolis collegit, ſed non meminit cometarum. 690 *b*
Conſcientia bona, & mala. 112 *b*
Conſcientia grati. 452 *a*
Conſcientia flagellantur facinora mala. 388 *b*
Con-

Conſenſus publicus, veritatis argumentum. 473 *b*
Conſilium futuri ex præterito venit. 270. *b*
an ingrato dandum. 459 *a*
Conſiliorum, rerumque diſſimilitudo unde. 55 *b*
Conſtitutio animalium quid. 497 *b*
Conſuetudo omnia pati docet. 226 *a*
Contemplationi rerum naturam nos genuiſſe docetur. 361 *a*
Contemplativæ artes ſua habent decreta. 379 *b*
Contemnenda mirari ſolemus. 468 *b*
Contemnere quæ oporteat. 204 *a*
Contemptus vitandus. 38. *b* quomodo vitandus. 424 *b*
Continuatio quid. 549 *b*
Contumelia quid. 252. *a* unde dicta. 253 *a*
Contumelia ſapiens affici non poteſt. 252 *a*
Contumeliæ, & injuriæ diſcrimen. 245 *a*
Contumeliæ videntur quædam, quæ tamen non ſunt. 256 257 *a*
Converſatio multorum pernicioſa. 14 *b*
Converſatio, & ſolitudo miſcenda ſunt. 237 *a*
Convictus magnorum virorum efficacior oratione. 13 *b*
Convivæ diligendi. 53 *b*
Convivii ſermo, qualis. 169 *b*
Corbulo jocatus in Fidum Cornelium. 259 *a*
Cordus, vide *A. Cræmutius Cordus*.
Corfinium Cæſar obſedit. 425 *a*
Corinthii Alexandrum Macedonem civitate donant. 379 *a*
Coriolanus ingratus. 485 *a*
Corium apud Lacedæmonios forma publica percuſſum. 483 *a*
Corneliæ duæ liberorum ſuorum obitus magno animo tulerunt. 122. 171 *a*
Cornelia lex de ſicariis. 727 *b*
Corneliam legem Sylla tulit. 196 *a*
Cornelius Senecio eques Rom. 404 *b*
Cornelius Severus, vide *Severus*.

Corona principi digniſſima quæ. 291. *a* non honor, ſed honoris inſigne. 373. *a* navalis. 432 *a*
Corona circa ſidera, & Halo Græcis, quomodo fiat. 537 *b*
Coronæ, virgæ, & arcus differentia. 537 *b*
Coronæ etiam interdiu, licet raro fiunt. 525 *b*
Coronis ſubſitne aliquid corporis certi, necne. 542 *b*
Corpus, animi pondus, & pœna. 174. *b* hoſpitium animi. 492. *b* velamentum animi. 341. *b* vinculum animi. 116 *a*
Corporis, & animi ſeparatio, infantis ex utero materno emiſſioni comparatur. 412 413 *b*
Corporis humani, & terræ ſimilitudo. 595 *b*
Corporis potius, quam ingenii exercitatio pluribus curæ eſt. 253 *b*
Corporis temperatura tolli nequit. 27 *b*
Corporis tegumenta varia gentium. 324 *b*
Corporum diviſio. 408 *b*
Corpori non eſt ſerviendum. 36. *b* quantum indulgendum. 18 *b*
Corſicæ deſcriptio. 97 & ſeq. *a*
Corus an recte a quibuſdam Argeſtes dicatur. 649 *b*
Coſſi urbis præfecti, viri gravis, ſed vino merſi fides in ſecretis continendis. 273 *b*
Craſsus dives 347. *a* multis nimis cultus, & recens. 461 *b*
Craſsum Parthis avaritia dedit. 653 *b*
Craſs. Magnus a Claudio occiſus. 723. *b* ſocer filiæ Claudii. ib.
Craſſi F. Magnum vocari vetuit C. Cæſar. ib.
Craſtinus ſine ſollicitudine expectandus. 31 *b*
Crates Stilponis auditor quid præceperit adoleſcentulo ſecreto ambulanti. 25 *b*
Credere omnibus, & nulli, utrumque vitium eſt. 7 *b*
Crediti nomen quomodo beneficio tribuatur. 446 *a*

Digitized by Google

Crediti, & beneficii div rſa conditio. 467 *a*
Creditor beneficii, quam pecuniæ diligentius quærendus. 396 *a*
Creditor ſæpe debitori damnatur, cur. 499 *a*
Creditori etiam prodigo pecunia reddenda. 545 *a*
Crimina pleriſque voluptati ſunt. 388 *b*
Crocodili deſcrip. 625 *b*
Crœſus rex rogum ſuum & aſcendit, & extingui vidit. 230 *a*
Crudeles qui dicendi. 294 *a*
Crudelitas acerbiſſima, quæ trahit pœnam. 386 *a*
Crudelitas quid. 294. *a* quid peſſimum habeat. 279 *a*
Crudelitas regia inimicorum numerum tollendo auget. 273 *a*
Crudelitatis, & feritatis diſtinctio. 294 *a*
Crypta Neapolit. 148 *b*
Cryſtallina Vedii fregit Auguſtus. 92 *a*
Culina patrimoniorum exitium. 376 *a*
Cupiditas hominum infinita. 551 *a*
Cupiditas novorum vetera obſcurat. 411 *a*
Cupiditatis vituperium. 317 *b*
Cupiditates terminandæ. 226 *a*
Cupiditatum finis, timoris remedium eſt. 12 *b*
Cupiditatum ſeries infinita. 52 *b*
Curio nonnullis nimis cultus, & recens. 461 *b*
Curius Dentatus primus in triumpho duxit elephantos. 315 *a*
Curii Dentati dictum. 219 *a*
Currus non honor, ſed honoris inſigne. 373 *a*
ex Cuſtodiarum agmine unus mortem rogat Cæſarem. 241 *b*
Cutyliarum inſula natans. 604 *b*
Cyclades ſparſæ. 610 *b*
Cymbala cur ſonent. 565 *b*
Cynicus nummos poſcens Antigoni cavillatione deluditur. 393 *a*
Cynici an recte obvios quoſque monuerint. 81. 82 *b*

Digitized by Google

Cyprus ſæpius terræ motu vaſta. 335 *b*
Cyrnus, ideſt Corſica. 97 *a*
Cyri Babylonem oppugnaturi furor in Gynden fl. 77. *a* cupiditas. 532 *a*

D

DAcus Iſtro ſeclusus. 518 *b*
Dædalus ſerram commentus eſt. 323 *b*
Danubius. 609. *b* Europam, Aſiamque diſterminat. 663. *b* ſimilem Nilo naturam habere a philoſophis, ſed falſo traditur. 621 *b*
Dare, & accipere contraria. 479 *a*
Darius primus Perſas obtinuit. 73 *a*
Darium occidit Alexander. 677 *b*
Debeaturne aliquid ei, qui ſua cauſa nobis profuit. 504 *a*
December menſis luxuriæ, & Saturnalibus dicatus. 48 *b*
Decimo tribuno Lepid. cervicem præbuit. 9 *b*
Decius ſe pro rep. devovit. 190 *b*
Decii patriam ſervarunt morte. 523 *a*
Decreta ſapientiæ neceſſaria eſſe. 352 *b*
Decretoria arma. 478 *b*
Decretoria hora. 412 *b*
Decretorius ſtilus. 280 *a*
Defectio ſolis perfecta. 538 *b*
Deliciæ ad rabiem incitant. 122 *b*
Delos immota credita tremuit. 680 *b*
Delphinorum, & crocodilorum pugna. 625 *b*
Demades an merito damnaverit funerib. neceſſaria vendentem, indeque lucrum optantem. 524 *a*
Demaratus Lacedæmonius a Xerxe præmiis afficitur, quia ſolus verum dixit. 518 *a*
Demetrius Cynic. magni judicii vir. 530 *a*. non virtutis ſcientiam, ſed egeſtatem profeſſus eſt. 344. *a* nudus ſtramentis incubans, veri teſtis non præceptor. 56. *b* eodem loco imperitorum voces habet, quo ven-

ventris crepitus. 337. *b* vitam ſecuram mari mortuo comparat. 191 *b*
Demetrii laus. 537. *a* Ejus dictum a Cæſare ducenta donata rejicientis. 540. *a* oratio, qua naturæ opes repudiat. 537. *a* præceptum utraque manu proficienti tenendum. 530. *a* verba ad quemdam potentem libertinum. 607 *b*
Demetrium ſecum circumfert Seneca, & ſeminudum admiratur. 165 *b*
Demetrius Pompejanus locupletior Pompejo. 224 *a*
Demetrius Poliorcetes Stilponem interrogat, num quid perdidiſſet urbe capta. 246 *a*
Demochares, Parrheſiaſtes ob procacem linguam appellatus. 79 *a*
Democritus. 318. *a* antiquorum omnium ſubtiliſſimus. 690. *b* diu furere viſus. 251. *b* divitias, uti onus bonæ mentis, projecit. 204. *a* ſemper in publico riſit. 32. 234 *a*.
Democriti dictum. 16. *b* inventa. 329. *b* præceptum de tranquillitate vitæ. 231 *a*.
Dentium dolor cur acutiſſimus. 244 *b*
Deſiderium ſuorum modicũ naturale eſt. 161 *a*
Deſideria rerum omnium quomodo deponenda. 195 *b*
Deus a morte defendit etiam quæ mortalia ſunt. 156. *b* an det beneficia. 440. *a* an futura ſignificet. 566. *b* cogitatione viſendus eſt. 711. *b* fata quidem ſcripſit, ſed ſequitur. 202. *a* idem cum natura. 442. *a* in homines venit. 217. *b* in viris bonis habitat. 107. *b* magiſter ex occulto producit ingenia. 442. *a* maximus potentiſſimuſque vehit omnia. 90. *b* omnium rerum ideas in ſe habet. 172. *b* quid ſit. 519. *b* quos probat, exercet. 198. *a* quomodo rogandus. 26. *b* ſine murmuratione conſtandus. 430. *b* ubique, & omnibus præſto eſt. 378. *b* undique in ſe totum redit, licet in exteriora tendat. 334. *a* univerſi ar-

biter, & rector. 44 *b*
Deus, & materia, cauſæ rerum. 173 *b*
Deus in humano corpore hoſpitans eſt animus. 90 *b*
Dei variæ appellationes. 442. *a* varia nomina. 574. *b* propoſitum in optimorum caſtigatione. 203. *a* vox. 533 *a*
Dei, & boni viri amicitia, & neceſſitudo. 190 *a*
Dei omnia plena. 442 *a*
Deo Stoici rotundam formam tribuunt. 455 *b*
Deo quis ſit dignus. 50 *b*
Deum inermem facit Epicurus, & extra mundum projicit. 439 *a*
Deum nemo novit. 90 *b*
Deum ſequere, vetus præceptum. 341 *a*
Deo auctore cuncta proveniunt. 430 *b*
Deorum erga nos benignitas. 403. 456. *a* providentia. 512. *a* cultus quis. 378 *b*
Deorum in homines beneficia contra Epicurum aſſeruntur. 440. 441. *a*
Deorum licet omnia ſint, iis tamen donum poſitum, & ſtipis jacitur. 534 *a*
Deos eſſe, ex publico conſenſu probatur. 473 *b*
Deos conſilii primi non pœnitet. 511 *a*
Deos nemo ſanus timet. 451 *a*
Deos qui placatos habeat. 444 *b*
Deos tacite, & intra noſmetipſos precamur. 383 *a*
Deos vota, & officia admonent. 494 *a*
Deos auctores vitiis inſcribere, illa incendere eſt. 320 *a*
in Deos querimonia quorumdam arguitur. 403 *a*
per Deos fictiles olim jurabatur. 114 *a*
Dii duodecim a Jove in conſilium vocantur. 572. *b* ſuperiores, & involuti. ibid. gratuiti. 456. *a* beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeverant. 554. *a* etiam ingratis multa tribuunt. 458. *a* etiam malis benefaciunt. 367. *a* excuſantur, quod malis imperia permittant. 460. *a* fu-

a futura omnia norunt. 461. a injuriam nec accipere queunt, nec facere. 378. b hominibus nec volunt obeſſe, nec poſſunt. 45. a nudi ſunt. 223 a
Diis nulla coactio, ſed voluntas æterna pro lege eſt. 511 a
Diis præter voluntatem nihil præſtare poſſumus. 543 a
Diis cauſa benefaciendi, quæ. 375 b
Diis quæ objici ſoleant. 554 a
Dialecticæ interrogationes exturbandæ ſunt. 268 b
Dialectica lex. ibid.
Dialectici ſolum curant Non, & Hoc. 117 b
Dialecticorum libri a limine ſaltem ſalutandi, nec in iis tempus terendum. 126 b interrogationes, & captiones reprehenduntur. 123 b
Dialecticorum ſcholis jactatū ſophiſma. 302 b
Dicendi celeritas in philoſopho improbatur. 104 b
Dicendi genus corruptum ex corrupta vita naſcitur. 458 b
Dictator olim magiſter populi dictus. 438 b
Didymus grammaticus quatuor millia librorum ſcripſit. 311 b
Dies unus gradus eſt vitæ. 30 b
Dies ater. 352. a feſtus ſervorum. 120. b nivalis. 630 b
Diei, noctiſque officia commutantium reprehenſio. 500 b
Dies quibuſdam longi videntur, noctes breves. 320 a
Diebus feſtis, & voluptati dicatis quomodo ſapientiæ ſtudioſus ſe gerat. 49 b
Digitus ad caput relatus impudici indicium. 136 b
Digiti ſanguine litatum nubibus. 631 b
Dignitas facilius creſcit, quam incipit. 404 b
Diligentia quorundam ſupervacua. 321 a
Diluvii tempus. 612. b fatalis cauſæ deſcriptio.

ptio. 607 *b*
Diodorus Epicureus ſibi gulã præſecuit. 344 *a*
Diogenes a puero cava manu bibente doctus, calicem frangit cum ſui objurgatione. 323. *b* Alexandrum vicit. 474. *a* an recte obvios quoſque monuerit. 81. 82. *b* regias opes calcavit. 472. *a* ſerviit. 120 *b*
Diogenis dictum, cum ſervus unicus ei aufugit. 223. *a* felicitas. ibid. *a*
Diog. Stoico de ira diſſerenti adoleſcens protervus inſpuit. 91 *a*
Dionyſius tyrannus deſcriptus. 173 *a*
Diſcendi cupiditas quomodo dirigenda. 431 *b*
Diſcendum quamdiu ſit. 230 *b*
Diſcenti quid debeat eſſe propoſitum. 431 *b*
Diſplicentia ſui unde. 213 *a*
Diſputationes quid ſint. 411 *b*
Diſtillatio una tuſſim, aſſidua, & vetus phthiſin facit. 228 *b*
Dives quomodo quis celerrime fieri poſſit. 484 485 *b*
Divitis, & pauperis comparatio. 254 *b*
Diviti cuidam tandem panis, & aqua defuit. 229 *a*
Divitem quem vulgo exiſtiment. 295 *b*
Divites an animoſius detrimenta ferant. 222. *a* mendicis miſeriores. 255. *a* ſæpe pauperibus ſimiles ſunt. 117 *a*
Divinatio e fulmine, avibus, & animalibus irridetur. 566 *b*
Diviſio nulla, & nimia idem vitii habet. 314 *b*
Divitiæ quæ ſint. 79. *b* bonum non ſunt. 201. 351. *a* quæ ſint magnæ. 10. *b*. quomodo certæ fiant. 497 *a*
Divitiæ tenent illum, non divitias habet ille, dicendum. 487 *b*
Divitiarum contemptus. 56 *b*
Divitiis quis maxime fruatur. 40 *b*
Divitiis incõmoda nõ recte imputantur. 300 *b*
Divitias paraſſe multis non finis miſeriarum fuit, ſed mutatio. 48 *b*

Digitized by Google

Divitias quomodo & ſtultus, & ſapiens poſſideat. 353 *a*
Dogmata ſapientiæ non eſſe ſuperflua. 381 *b*
Dolendi decor ſapienti ſervandus. 398 *b*
Dolendi finem qui conſilio non facit, tempore invenit. 157 *b*
Dolēdū quomodo ſit ob amicos amiſſos. 166 *b*
Dolor omnis aut tolerabilis eſt, aut brevis. 243. *b* cito in odium venit. 168. *b* futurorum non eſt præoccupandus. 33. 34. *b* qui extenditur, nec magnus eſſe, nec qui magnus eſt, extendi poteſt. 351. 352 *b*
Doloris contemptus. 208. *b* oſtentatio. 397. *b* ſolatia, & remedia. 155. 161 *a*
Doloris opinione vexamur. 245 *a*
Dominus ejuſdem rei quomodo duplex eſſe poſſit. 535 *a*
Dominorum in ſervos ſuperbia reprehenditur. 118 *b*
Dominorum injuriis in ſervos poſitus judex. 424 *a*
Dominos obvios ſalutamus, ſi nomen non ſuccurrit. 6 *b*
Domitius a ſervo quomodo ſervatus. 425 *a*
Donare, res difficilis. 349 *a*
Doſſenni mōnumēto inſcriptus titulus. 315 *b*
Druſus Libo adoleſcens nobilis conſilium ab amita Scribonia petiit, mortemne ſibi conſciſceret, an expectaret. 198 *b*
Druſi Liviæ F. res geſtæ, & mors. 157 *a*
Duillius primus navali prælio vicit. 315 *a*

E

Ebrietas interdum utilis. 238. *a* unius horæ hilarem inſaniam longi temporis tædio penſat. 162. *b* voluntaria inſania eſt. 274 *b*
Ebrietatis accuſatio. 273. *b* effectus. 275 *b*
Ebrietati honor habebitur aliquando. 376 *a*
Ebrietate devinctus animus non eſt in ſua poteſtate. 273 *b*

ab Ebrietate quomodo deterreant Zeno, & Poſidonius. 271. 272 *b*
Ebrius duobus modis dicitur. 272 *b*
Ebrius, & ebrioſus differunt. ibid. *b*
Ebriis an committendus ſecretus ſermo. ib.
Ε᾽κνεφίαι venti ut fiant. 644 *b*
Editio publicavit monumenta ingeniorum etiam ad indignos perventura. 459 *a*
Egeſtas non obſtat Philoſophiæ ſtudio. 47 *b*
ad Egeſtum venter corpora exhaurit. 615 *b*
Ε᾽γκολπίαι ventus. 641 *a*
Ε᾽γκύκλιοι artes. 308 *b*
Egnatii Auguſto inſidiantur. 304 *b*
Εἶδος quid Platoni. 154 *b*
Εἰκονοσμοὶ. 382 *b*
Elementa mundi quatuor. 593. *b* & totidem eorum poteſtates. 39 *a*
Elementorum diviſio ſecundum Ægyptios. 594 *b*
Elementorum alterni recurſus ſunt. 591 *b*
Elementarius ſenex quid. 98 *b*
Elephantem in genua ſubſidere, & ambulare per funem jubet minimus Æthiops. 228 *b*
Elephantes porcina vox terret. 34 *a*
Elephantorum gregem exelſiſſimus ducit. 321 *b*
Elephantorum duodeviginti pugna cum noxiis hominibus. 316 *a*
Empedoclis ſententia de naturali aquarum fervore. 602 *b*
Empta precibus, omni re cariora. 383 *a*
Ε᾽ννοσίγαιος, Neptuni epitheton. 678 *b*
Ens. Vide Quod eſt.
Entia in ſe quomodo Plato partiatur. 153 *b*
Epheſtion regio herbida, innoxia ab igne circumeunte. 249 *b*
Ephorus, hiſtoricus non religioſiſſimæ fidei, ſæpe decipitur, ſæpe decipit. 700. *b* hiſtoriis componendis, quam cauſis agendis utilior ab Iſocrate judicatus eſt. 221 *a*

Digitized by Google

Epicurus ån merito reprehendat Stilponem, & eos, qui dicunt ſapientem ſe ipſo eſſe contentum. 23. 24. *b* cum Metrodoro ſuo Athenis ignotus, & Græciæ pene inauditus. 252. *b* dulce eſſe torqueri dicit. 181. *b* duo bona agnoſcit. 186. *b* exulcerati ventris dolore tortus, beatiſſimum, & ultimum ſe diem agere ait. 187. *b* fortis eſt, licet manuleatus ſit. 63. *b* honeſte vivendum eſſe docet. 59. *b* immerito mollia præcipere putatur. 257. *a* objurgat & eos, qui concupiſcunt mortem, & eos, qui timent. 72. *b* Senecæ judicio ſancta, & recta præcipit. 338. *a* ſervos amicos vocat. 428. *b* Stilponis objurgator. 23. 24. *b* Stoicis conſentit. 258. *b* tria proficientium genera facit. 134. *b* voluptatis magiſter certis diebus famem experiri ſolitus. 50 *b*
Epicuri egregium dictum. 16. *b* dictum de philoſophiæ ſervitute. 18. *b* dictum omnibus philoſophis commune. 83 *b*
Epicuri dicta cur commemoret Seneca. 59 *b* inepta diſtinctio de beatitudine ex virtute, & voluptate. 283 *b*
Epicuri epiſt. ad Idomenea. 58. *b* epiſtola ad Idomeneum de occaſione obſervanda. 61. *b* objurgatio, quod Deum inermem faciat, & tamen colat. 451 *a* præceptum. 28. *b* ſententiæ ejus cur notentur a Seneca. 92. 93. *b* ſecta non otioſa eſt. 364. *a* & immerito male audit. 339. *a* voluptas ſicca, & ſobria eſt. 338 *a*
Epicuri non ſchola, ſed contubernium magnos viros fecit. 14 *b*
Epicuri hortulis quid inſcriptum. 59 *b*
Epicuro quæ ſit Dei felicitas. 439 *a*
Epicurea bonorum diviſio. 186. 187 *b*
Epicurea cantilena de vano inferorum metu. 71 *b*
Epicurea voluptatis laudatio cur perniciosa. 338 *a*

Digitized by Google

Epigenes duo Cometarum genera facit. 692 *b*
Epiſtola non debet ſiniſtram manum legentis implere. 117 *b*
Epiſtolæ amicorum imagines ſunt. 104 *b*
Epiſtolæ clarorum virorum obſcuros alioqui homines notos faciunt. 58 *b*
Epiſtolæ Senecæ quales ſint. 226 *b*
Epiſtolarum commercium utile. 101 *b*
Epiſtolis adſcribendæ voces gravium auctorum. 92 *b*
Eques Romanus, nomen ex ambitione natum. 90 *b*
Eraſinus fluvius abſorptus tandem rurſus emergit. 606 *b*
Erixonem equitem Rom. populus, ob filium flagellis occiſum, graphiis confodit. 281 *a*
Error ubi publicus factus eſt, recti locum tenet. 506 *b*
Eſſentia vox a Cicerone, & Fabiano uſurpata. 151 *b*
Eteſiæ a nautis ſomniculoſi, & delicati vocantur. 644. *b* an cauſa ſint incrementi Nili. 626. *b* In Italia nubes conſiſtere non patiuntur: at Indiam, & Aethiopiam continuis aquis irrigant. 651 *b*
Eteſiarum cauſa, & tempus. 643. & ſeq. *b*
Etruſcorum diſciplinam Attalus Græca ſubtilitate miſcuit. 576 *b*
Evaporatio e terris varia. 521 *b*
Eudoxus primus ab Aegypto in Græciam aſtrorum ſcientiam tranſtulit. 690 *b*
Euripidis verſus recitati populum ad ejiciendum tragœdiæ auctorem concitant. 469 *b*
Euronotus. 649 *b*
Europæ, Aſiæque terminus. 663 *b*
Eurus. 649. *b* Latinis Vulturnus. ibid.
Eurynome mater Gratiarum, & cur. 371. 372 *a*
Εὐθυμία. 212 *a*

Exem-

Exempla plus proſunt, quam præcepta. 13. 14 *b*
Exemplorum efficacia. 26. 27. 28 *b*
Exercitationis finis. 270 *b*
Exercitationes quæ conveniant, quæ non. 41. *b* quæ diligendæ. 237 *a*
Exercitus in centurias deſcribi ſolet. 314 *b*
Exitus bonorum mali non debent nos contriſtare. 235 *a*
Exoletorum agmina per nationes, coloreſque deſcripta. 372. *b* plauſus. 31 *b*
Expetendum, & ad expetendum quid. 452 *a*
Expiationes quid proſint, ſi fata immutabilia. 568. 569 *b*
Exilium quid ſit. 105 *a*
Exilii metus ut demendus. 735. 736. *b* remedia. 109 *a*
Exulis paupertas nullum incommodum habet. 112. 115. 116 *a*

F

Fabrilia ferramenta non eſſe a ſapientibus excogitata. 323 *b*
Fabianus Papir. a Cicerone, Aſinio, & Livio ſaltem vincitur. 402. *b* dubitabat, an ſatius eſſet nullis ſtudiis admoveri, quam his implicari. 317. *a* diſertus, & elegans. 151. *b* populo diſſerebat, ſed modeſte audiebatur. 136 *b*
Fabiani viri & vita, & ſcientia, & eloquentia egregii diſputatio expedita, non concitata. 106 *b*
Fabiani Papirii libri de civilibus. 400. *b* opinio de fine mundi. 608. *b* oratio qualis. 400 *b*
Fabiani pudor in ſenatu decens. 27 *b*
Fabius Perſicus impurus in ſacerdotium propter majores receptus. 460 *a*
Fabii Perſici pecunia a Julio Græcino repudiata. 398 *a*
Fabii Verrucoſi dictum. 386 *a*

Fa-

Fabii trecenti. 460 *a*
Fabii CCC. non victi, ſed occiſi dicuntur. 471 *a*
Fabricius divitias imperator rejecit, cenſor notavit. 392. *b* Pyrrhi regis aurum repulit. 489. *b* Pyrrhum monuit, ut inſidias medici vitaret. ibid. quibuſdam parum pauper eſt. 493. *b* triumphalis ſenex radices, & herbas cænat, quas in agro repurgando evulſit. 195 *a*
Familia periculum adit, cum incertum eſt, an mors domini voluntaria fuerit. 239 *b*
Familiæ nomina in prima parte ædium collocantur. 427 *a*
Familiares olim dicti, qui nunc ſervi. 12 *b*
Fames ambitioſa non eſt. 487. *b* malum panem, ſiligineum reddit. 505. *b* parvo conſtat. 46 *b*
Fames exercitus Perſici. 77 *a*
Faces diurnæ. 522 *b*
Faces igneæ. 520. *b* quomodo fiant. 691 *b*
ad Faces, & cereos funera ducenda. 325 *a*
Faſces honoris inſignia. 373 *a*
Fatum unum eſt, nec fulmine mutari poteſt. 568 *b*
Fatum non tollit philoſophiæ ſtudium. 44 *b*
Fati lex prima. 569 *b* objurgatio quotidiana. 347 *b*
Fata an ita immutabilia ſint, ut expiationibus, & votis averti non poſſint. 568. 569 *b*
Fata Deus quidem ſcripſit, ſed ſequitur. 202 *a*
Favet linguis, in ſacris dici ſolitum. 354 *a*
Favonius idem cum Zephyro. 649 *b*
Favonii indicium. 524 *b*
Febriculæ longas diſtillationes ſequuntur. 242 *b*
Febris dea Claudium comitatur. 718. 719 *b*
Febris peregrinatione diſcutitur. 415. 416 *b*
Febris natura. 669. 670 *b*

Digitized by Google

Febrium genera innumerabilia unde. 371 *b*
Febrem habere dicimur, cum illa nos habeat. 487 *b*
Felicitas avida eſt, & alienæ aviditati expoſita. 53. *b* bracteata. 467. *b* iracundiam nutrit. 42 *a*
Felicitas divitum perſonata. 255 *b*
Felicitas vera ubi poſita ſit. 342. *a* Deo proxima. 56 *b*
Felicitatis immoderatæ incommoda. 316 *a* inquietudo. 97. *b* intemperantia periculoſiſſima. 199. *a* reprehenſio. 205 *a*
Felix nemo fit aliena infelicitate. 365 *b*
Felix vulgi, voluptatum ſervus eſt. 340 *a*
Felicis cognomen honori datum. 280 *a*
Felicium exclamatio, quod vivere non liceat. 397 *a*
Felicium gaudia, & tempora miſera. 321 *a*
Fœminæ podagricæ & calvæ medicorum maximum mendacem faciunt. 372. *b* per liberos ambitioſæ. 120 *a* quædam non conſulum numero, ſed maritorum annos ſuos computant. 419 *a*
Fœminarum adulteria. ib. luxuria, & libido. 372 *b* voluntas mobilis, & vaga. 739 *b*
Fœminas fœcundas facientes aquæ. 604 *b*
Fœminis annus ad lugendum conſtitutus. 168 *b*
Fœnus quid. 539 *a*
Feræ hominis conv ictu manſueſcunt. 64 *a* ira carent, ſed non impetu. 65 *a*
Ferarum venatio, & poſſeſſio periculoſa. 340 *a*
Fercula multa multos morbos fecerunt. 371 *b*
Ferias menſtruas certis diebus ſibi quidam dederunt. 237 *a*
Feritatis origo, & deſcriptio. 28 *a*
Ferrum cur effoſſum. 539 *a*
Fides hominum impreſſis inſignis creditur. 418 *a*
Fides penes auctores erit, dictum hiſtoricorum. 718 *b*

Fi-

Digitized by Google

Fido Annæo longior. 618 *b*
Fidus Cornel. ob Corbulonis contumelioſum dictum lacrymatus eſt. 259 *b*
Figuli rotæ inventor. 128 *b*
Filius quantum patri debeat. 430 431 *a*
Filio datum beneficium an ad patrem pertingat. 487 *a*
Finitor, ſeu finiens ὁρίζων Græcis. 650 *b*
Flacci mors. 165 *b*
Flamma ingentis pilæ ſpecie viſa. 520 *b*
Flendi jus ab Homero præſcriptum, 166 *b*
Flendi larga, & aſſidua materia quæ res. 133 *a*
Fletus miſcentium cauſa. 413 *b*
Florales joci nudarum mulierum. 387 *b*
Floſculi non ſunt viro ex auctoribus captandi. 93 94 *b*
Fluctus quid. 638 *b*
Flumen in idem bis non deſcendimus. 155 *b*
Flumina in uſum hominum a Deo tributa. 440. *a* cur aliquando ſiccentur, aliquando nova emergant. 592. *b* cur quædam æſtate augeantur. 605. *b* cur quædam certis menſibus magna, certis anguſta. 596. *b* cur quædam in ſpecum palam decidant, quædam paullatim intercidant, eademque ex intervallo revertantur. 605. *b* quædam cum ipſo mundo cœperunt. 601 *b* ſubterranea. 646 647 *b*
Fluminum curſus quomodo continuetur. 588. 589. *b* quorundam vis mira. 602 603 *b*
Fluminum magnorum capita veneramur. 107. *b*
Focos cum obſoniis transferre luxuria commenta eſt. 247 *b*
Fontem monſtrare ſitientibus, beneficium eſt. 415 *a*
Fontes certo tempore purgamenta ejectantes. 606. 607. *b* cur aliquando ſiccentur, aliquando novi emergant. 592. *b* cur quidam ſenis horis pleni, ſeniſque ſicci ſint. 596 *b*
Fon-

Fontium perpetuæ cauſæ. 588 *b*
Forma non cauſa eſt, ſed pars. 174 *b*
Formido nimia multos ad mortem cogit. 89. *b* vaticinantes, & attonitos reddit. 682. 683 *b*
Fortis quis abuſive. 207 *a*
Fortis vir quis. 250 *a*
Fortitudo quid. 285. 286. *b* Stoicis eſt animal. 451 *b*
Fortuita non ſunt bona. 296 297 *b*
Fortuitorum præmeditatio, & contemptus. 334.336 *b*
Fortuitis omnes ſubjecti ſunt. 9 *b*
Fortuna neque boni, neque mali aliquid nobis tribuit. 389. *b* non habet longas manus. 264. *b* quos ſibi adverſarios aſſumat. 195. *b* relinquenda eſt. 264 *b*
Fortuna magna, ſervitus magna. 136 *a*
Fortunæ contemptus. 205. *a* jus nullum in præteritum. 311. *a* momentanea varietas. 9. *b* munera philoſopho vitanda. 196. *a* inſtabilitas. 585 *b*
Fortunæ bona non excludi a ſapiente. 347 *a*
Fortunæ certamen fortiores reddit. 100 *a*
Fortunæ indulgentia quæ eſt ad virtutem tendenti. 342 *a*
Fortunæ nihil intactum. 148 *a*
Fortunæ omnes copulati ſunt. 226 *a*
de Fortunæ fide nihil ſibi promittendum. 232 *a* cum Fortuna expoſtulatio. 131 *a*
Frigidum nihil ſine aere. 89 *b*
Frugalitas quid. 46. *b* ſenectutem producit. 156 157 *b*
Fulgere, media correpta dicebant antiqui. 579 *b*
Fulgetra. ibid.
Fulgores quomodo fiant. ibid.
Fulguratio quid. ibid.
Fulgurationis, & fulminis diſcrimen. 558 *b*
Fulgurationes, fulmina, & tonitrua ſimul fiunt. 555 *b*

Digitized by Google

Fulguris cauſa, nocte tranquilla. 560 *b*
Fulguritis odor ſulphureus. 560 *b*
Fulguritorum capita ad exitum fulminis ſpectant. 566 *b*
Fulmen cur igneum cum ſit, terram petat. 561. *b* cur oblique feratur. 580. *b* cur ſubitum appareat, & ſine ignis continuatione. ibid.
Fulmen placabile, & pernicioſum. 572 *b*
Fulmen, & fulgor, quid differant. 580 *b*
Fulminis mira opera. 565 *b*
Fulmine icta verminant. 566 *b*
Fulmini vis ineſt peſtifera. 577 *b*
Fulmina an a Jove mittantur. 572, 573. *b* cur æſtate plurima. 579. *b* futurorum prænuntia. 566. *b* privata & publica. 575 *b*
Fulminum ars triplex. 567. *b* auctoritas in auguriis, & auſpiciis. 568. *b* cauſa. 521. *b* diviſio juxta Attalum. 576. *b* diviſio juxta Etruſcos. 576. *b* tria genera juxta Cæcinnam. 570. *b* genera vera. 571. *b* metus eximitur. 580. *b* metus ad quid proſit. 570. *b* nomina. 575. *b* procurationes, & expiationes quid proficiant. 570 *b* vis. 568 *b*
Fulminum ſcientia valent Tuſci. 567 *b*
Fulminatio, & fulguratio quid differant. 555 *b*
Funera quomodo deflenda. 396 397 *b*
Furem ſignata ſollicitant. 193 *b*
Furem ſignata ſollicitant. 193 *b*
Furnius quomodo patri Antonianas partes ſecuto venia impetrata Auguſtum demeruerit. 490 *a*
Furor ex ira. 54. *a* ut curandus. 354 *b*
Furtum quomodo ſapienti fieri poſſit. 536 *a*
Futura bona non ſunt. 479. *b* proſpiciendo molliuntur. 228 *a*
Futurorum metus taxatur. 225 *b*

G

GAllia cur fluminibus abundet. 589 *b* ſalubritatem cœli Circio vento debet. 650 *b*

Gal-

Digitized by Google

Gallus in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt. 720 *b*
Galli in Græcia. 107 *a*
Gallorum gens a Caſſandro obſeſſa. 592 *b*
Gallos togatos videre conſtituerat Claudius. 616 *b*
Gallio Senecæ frater. 327. *a* adulationis oſor. 619 *b*
Gaudium ſecurum ſola virtus præſtat. 78 *b*
Gaudii, & voluptatis diſcrimen apud Stoicos. 159 *b*
Gaudio vero ſoli ſapientes fruuntur. 64 65 *b*
Geminus Varius Vinicium tractim dicentem diſertum negat. 105 *b*
Generoſus quis. 113 *b*
Genius ſingulis adſignatus. 444 *b*
Genus generale, & genera ſpecialia. 152 *b*
Generis humani convitium. 584 *a*
Geometres quid doceat. 305 *b*
Geometrarum rationes cogunt. 529 *b*
Germania cur fluminibus abundet. 589 *b*
Germanicus C. Cæſaris pater. 461. *a* frater Claudii Cæſaris. 147. *a*
Germanici mors non fuit ſine denuntiat. 520 *b*
Germanus puer protin. haſtile vibrat. 68 *b*
Germani, avida belli gens. 663. *b* capillum nodo vinciunt. 513 *b*
Germanorum tranſitus non inhibuit Pyrenæus. 107 *a*
Germanis rufus crinis, & coactus in nodum. 82 *a*
Geſtatio exercitationis ſpec. quid proſit. 141 *b*
Geſtationum horæ delicatis ſtatæ. 314 *a*
Glacies potui miſta. 636 637 *b*
Gladiatorem in arena capere conſilium, vetus proverbium. 60 *b*
Globi ignei. 561 *b*
Gloria quid. 509. *b* ex ſcriptis, & converſatione eruditorum comparatur. 57. 58. *b* multorum conſenſum requirit. 409. *b* umbra virtutis eſt, aliquando ſequens, ali-

Digitized by Google

aliquando præcedens. 251 *b*
Gloriæ, & claritatis diſcrimen. 411 *b*
Græca quomodo in latina vertenda. 212 *a*
Græcia major. 107 *a*
Græcia admiratur patrem ſacra rite peragentem filii morte nuntiata. 168. *a* Epicurum, & Metrodorum pene inauditos habuit. 252. *b* ſtellis numeros, & nomina fecit. 706 *b*
Græci in Gallia. 107 *a*
Græci quidam dicaces in Antigonum. 78 *a*
Græcorum inutilia ſtudia. 315 *a*
In Græcis dicendi celeritas fertur. 106 *b*
Græcinus Jul. vir egregius a C. Cæſare occiſus. 398 *a*
Græcini Julii, ob non acceptam a Fabio Perſico, & Rebilo infamibus pecuniam objurgati reſponſa. 398. *a* v. Jul. Græcin.
Graji Maſſiliam incolentes, diu in Corſica conſederunt. 108 *a*
Grammaticus circa curam ſermonis, hiſtorias, & carmina verſatur. 304 *b* non erubeſcit ſolœciſmum, ſi ſciens facit. 369. *b* quo animo Virgilium legat. 437. *b* & Ciceronem. 439 *b*
Grammatici cuſtodes Latini ſermonis. 382. *b*
Grandiſcapiæ arbores. 293 *b*
Grando quid. 629. *b* cur non hieme cadat. 630 *b* cur rotunda. 629 *b*
Grandinis venturæ ſpeculatores nubibus immolant. 631 *b*
Gratiane referenda iis, qui inviti proſunt. 501. *a* apud paucos poſt rem manet. 379. *a* per quæ etiam felicibus referri poſſit. 521 *a*
Gratiam referre beneficiis, an res per ſe expetenda. 449 *a*
Gratiæ tantum demitur, quantum moræ adjicitur. 385 *a*
Gratiam an retulerit beneficium grato animo accipiens. 414 *a*
Gratiam referre ſcit ſolus ſapiens. 258 *b*

Gratiam referre, & non reddere, dicimus. 257 *b* ad Gratiam reddendam quæ requirantur. 410 *a*
Gratiæ non ſunt furtive agendæ, in angulo, & ad aurem. 399 *a*
Gratias ago mihi, cum dicimus, quid velimus. 580 *a*
Gratiæ Jovis, & Eurynomes filiæ, ætate minores, quam Horæ. 371. *a* cur tres, cur ſorores, cur manibus implexis ridentes, juvenes, virgines, ſoluta veſte. 370. 371. *a* Veneri comites datæ. 371. *a* apud quendam poetam præcinguntur. ibid.
Gratiarum nomina. 370 *a*
Gratiis cur Mercurius adeſt. 371 *a*
Gratuita quæ vocemus. 110 *b*
Gratus ſine impendio qui meminit. 410 *a*
Gratus eſſe poteſt ſola voluntate. 404 *a*
Grati, & ingrati comparatio. 410 *a*
Grato animo nihil honeſtius. 262 *b*
Gratorum duo genera. 452 *a*
Gravia an ſint, quæ tardius moventur. 710 *b*
Gregibus maxima corpora, vel vehementiſſima præſunt. 321 *b*
Gryllus propter Xenophontem notus. 431 *a*
Gubernator deteriorne fiat tempeſtate. 287 *b*
Gubernatoris temerarii, & cauti comparatio. 37 *b*
Gulæ libido inſatiabilis, & luxuria. 319 *b*
Gylippo Syracuſas petenti viſa eſt ſtella ſuper lanceam. 522 *b*
Gymnicum certamen. 36 *a*
Gynde fluvius a Cyro in ccclx. rivos diſperſus. 77 *a*

H

HAbere dicimur febrem, cum illa nos habeat. 487 *b*
Habitus qualis conveniat. 11 *b*
Habitus animi rectus. 380 *b*
Hæmus aliquando aquarum inops fuit. 592 *b*

Halo

Halo quomodo fiat. 523 b
Hannibalis crudelitas. 28. a victor Scipio. 322 a
Hannibalem fomenta Campaniæ enervarunt. 131 b
Harmodius, & Ariſtogiton tyrannicidæ. 543 a
Harpago liberi epulandi appoſiti. 72 a
Harpaſtæ Senecæ uxoris fatua, ſe cæcam eſſe neſciens. 128 b
Haſtulæ contra fulmina. 566 b
Haterii oratoris celeberrimi celeritas in dicendo improbatur. 106 b
Hecaton. 12. b reprehenſus. 398 a
Hecatonis dictum. 21. b exemplum de Calliſtrato. 523 a
Hecuba ſerviit. 120 b
Hederæ idoneæ eliciendis ignibus. 560. b
Helice merſa. 677 b & ſeq.
Helviæ Senecæ matris infelicitas. 102. a laus. 120. 122. 124. a pater. 125. a ſoror. 126 a
Hemina ſanguinis. 232 a
Heracleto cognomen fecit orationis obſcuritas. 31 b
Heraclitus in publicum procedens flebat: 32. a 234 a
Heracliti dictum. 155. b opinio de fulguratione. 579 b
Herculanenſis oppidi pars terræ motu corruit. 655 b
Hercules ſolus a Corinthiis civitate donatus. 379. a totum orbem pererravit. 718. b vivus uſtus. 236 a
Herculis laus. 382. a templum. 720 b
Hereditatem juriſconſulti negant uſucapi poſſe, ſed ea, quæ in hereditate ſunt. 500 a
Hermachum magnum virum fecit Epicuri contubernium. 14 b
Hieme calor ſub terris non eſt major. 627 b

Digitized by Google

Hieme cur putei, & ſpecus caleant. 668 *b*
Hippias tyrannus. 43 *a*
Hippocrates in mendacio deprehenditur ob fœminarum intemperantiam. 371. 372 *b*
Hippocratis medicorum maximi exclamatio. 371. 372. *b* ſecta alia ab aliis medicorum. 369 *b*
Hiſpana machæra. 494 *a*
Hiſpaniæ incolæ Pæni. 107 *a*
Hiſpanias ab Africa mare eripuit. 683 *b*
Hiſpani Corſicam coluerunt. 109. *a* Germanos cædunt. 12 *a*
Hiſp. tog. videre Claud. conſtituerat. 716 *b*
Hiſtriones non irati ſunt, ſed iratum agunt. 38 *a*
Hiſtoriæ ingentis minutiſſime ſcriptæ, & arctiſſime plicatæ recitator. 367 *b*
Homerus majorne ætate fuerit, an Heſiod. quæſtio inutilis. 304. *b* non fuit philoſophus, quod modo Stoicus, modo Epicureus, modo Peripatetic. modo Academicus dicatur. ibid. *b* Odyſſea, & Iliade conſummata, principium operi ſuo adjecit. 312. *b* uni Gratiarum nomen mutavit, & in matrimonium produxit. 371 *a* Homeri carmina a Polybio converſa. 138 *a*
Homero unus ſervus fuit. 117 *a*
Homo quid. 165. *a* in adjutorium mutuum generatus eſt. 7. *a* non eſt tumultuarium opus. 513. *a* non ex veſte, aut conditione æſtimandus. 122. *b* ratione proprium bonum habet, cætera communia cum animalibus. 231. *b* ſaccus eſt. 240. *b* ſacra res, per luſum, & jocum occiditur. 375 *b*
Homo, ſpecies eſt Ariſtoteli, Senecæ genus. 152 *b*
Homini ex homine periculum vitandum. 414 *b*
Homines cur futuri avidi. 92. *b* mali ſunt. 376. *a* proximi a diis. 404. *a* quam curæ ſint Deo. 412. *a* quomodo æſtimandi ſint. 236 *b*

Digitized by Google

Homines non ſunt, qui ventri obediunt. 163 *b*
Honeſtum, verum, & unicum bonum. 218. 219. *b* per ſe expetendum. 438. 444. 449. *a*
Honeſtum omne voluntarium. 180 *b*
Honeſtum, & bonum apud alios diverſa ſunt, apud Stoicos tantum diviſa. 488 *b*
Honeſti amor etiam malis innatus. 450 *a*
Honeſti comes ratio. 444 *a*
Honeſti, & boni diſcrimen. 482. 483 *b*
Honeſti, & boni notitia prima quomodo ad nos pervenerit. 488 *b*
Honor conſulis, & prætoris. 170 *b*
Horæ minores ætate, quam gratiæ. 171 *a*
Horatii Coclitis egregium facinus. 490 *b*
Hoſpitis ingrati pœna. 465 *a*
Hoſtes tot, quot ſervi, proverbium. 119 *b*
Hoſtius quidam nefandæ obſcœnitatis. 543 *b*
Humanæ ſortis iniqui æſtimatores culpantur. 403 *a*
Humanas res videri in deterius labi, ſtare tamen eodem loco. 376 *a*
Humani officii formula. 378. 379 *b*
Humanitas. 310 *b*
Hypocriſis notatur. 11. 12 *b*
Hyrcani ab Alexandro vaſtati. 457 *b*

I

JApyx ventus Calabriæ. 650 *b*
Ideæ Platonis. 154. *b* quid utilitatis adferant. 156 *b*
Ideæ definitio, & explicatio. 154 *b*
Idos Ariſtoteli forma. 172. *b* quid ab idea differat. 154 *b*
Idomeneus ex epiſtolis Epicuri clarus. 58 *b*
Ignis an terræ motus cauſa. 666. *b* quædam etiam creat. 641. *b* exitus mundi eſt Stoicis. 594. *b* maſculus, & fœmina. ibid. mirabilis in Lycia. 249. 250. *b* natura aſcen-

Digitized by Google

aſcendit, violentia deſcendit. 561. *b* non deſcendit. 556. 557. *b* quemadmodum fiat. 560. *b* quomodo e nube gignatur, 561. 562 *b*
Ignes terris operti. 554 *b*
Ignium plura genera. 540 *b*
Ignium in aere multæ, variæque facies. 520 *b*
Ignominia nihil detrahit ſapientis virtuti. 119 *a*
Ignoſcere quid ſit. 297 *a*
Illitteratus quis. 483 *a*
Imago obſcœnis admota. 426 *a*
Imaginem ſuam quidam ubique vident. 527 *b*
Imagines in atrio poſitæ. 427 *a*
Imagines veterum, incitamenta animi. 170 *b*
Imagines non ſolis poetis conceſſæ. 159. *b* cur adhibendæ in orationibus. ibid.
Imbres an amnibus continui curſus cauſæ ſint. 605 *b*
Imbres bonis, & malis communes. 458 *a*
Impatientia quid. 20 *b*
Imperandi varia genera. 287 *b*
Imperare ſibi, maximum eſt imperium. 457 *b*
Imperatori etiam victo quando laus debeatur. 541 *a*
Imperia penes quos eſſe ſoleant. 37 *a*
Imperturbatus quis Peripateticis. 280 *b*
Imprecatio quæ graviſſima. 444. 445 *b*
Inane aeri quidam permiſcent. 552 *b*
Inclinatio, terræmotus ſpecies. 676 *b*
Incommoda quædam pro his ſunt, quibus accidunt. 193 *a*
Indi ab Alexandro domiti. 457 *b*
Indolentia bonum non eſt. 298 *b*
Indulgentiæ patrum, & matrum diverſæ. 192 *a*
in Infantibus non eſt ſummum bonum. 510. 511 *b*
Infelicitas conſummata. 103 *b*
Inferorum metus vanus Epicureis. 70. 71 *b*

Inferorum furiæ, & monſtra. 54 *a*
Ingenium beatiſſimum ſub qualibet cute latere poteſt. 176. 177 *b*
Ingenium nullum magnum ſine dementiæ mixtura. 238 *a*
Ingenia quo illuſtriora, eo breviora. 183 *a*
Ingenia Deus producit. 442 *a*
Ingeniorum dignatio nunquam interit. 58, 59 *b*
Ingeniorum monumenta etiam indignis publicavit editio. 459 *a*
Ingeniorum triplex genus. 134. 135 *b*
Ingratus animus omnium vitiorum maximum. 377 *a*
Ingratus quis. 399. *a* quam injuriam inferat. 377 *a*
Ingrati actio an juſte detur. 412. *a* huic actioni nemo judex ſat idoneus. 414 *a*
Ingrati animi vitium cur tam frequens. 366 *a*
Ingrati hoſpitis pœna. 465 *a*
Ingrato cur nulla lex poſita. 449 *a*
Ingrato noto an vir bonus beneficium dare debeat. 456 *a*
Ingrati publice ſumus omnes. 485 *b*
Ingrati etiam de ingratis queruntur. 409. *a* omnes miſeri. 260. *b* quemadmodum ferendi ſint. 550. *a* quomodo poſſint grati effici. 369 *a*
Ingratorum duo genera. 456. *a* multa genera. 409. *a* plurima exempla. 485. *a* pœna. 420 *a*
Ingratorum cauſa non ſunt omittenda beneficia. 256. 257 *b*
Ingratos ipſi facimus. 366 *a*
Ingratos quid maxime faciat. 401 *a*
Ingratitudo an impunita eſſe debeat, necne. 412 *a*
Initia rerum in poteſtate noſtra ſunt, exitus fortunæ eſt. 39 *b*
Initiati tantum ſanctiora ſacrorum norunt. 382 *b*

In-

Digitized by Google

Injuria alicui fieri poteſt, nec tamen ille accipere. 249 *a*
Injuria ſapiens non poteſt affici. 242. 244. 245. 249. 408 *a*
Injuriæ, & contumeliæ diſcrimen. 245 *a*
Injuriæ pœna. 82. *a* vindicandæ tres ſcopi. 287 *a*
Injuriæ altius quam merita deſcendunt. 367 *a*
Injurias injuriis repenſare honeſtum non eſt. 51 *a*
Injurias ſapienti tolerabiles eſſe Epicurus; injurias non eſſe Stoicus dicit. 258 *a*
Inopiæ remedium. 448 *b*
Inquiſitio publicorum, ſecretorumque, temerarium vitium. 231 *a*
Inſanis ſuffragium, & juriſdictio committitur. 408 *a*
Inſanos, quibus mens mota eſt, non erepta, denuntiatio, & caſtigatio coercuit. 358 *b*
Inſula in Ægæo mari ſurrexit. 562 *b*
Inſulæ natantes. 604. *b* novæ in mari enatæ. 676 *b*
Intemperantiæ vituperium. 635. 636 *b*
Inventa multa cur obliterentur. 713 *b*
Inventis priorum nova addenda ſunt. 94. 95 *b*
Invidia, pernicioſum optimis telum. 218. *b* ingratos facit. 401 *a*
Invitum nihil faciendum. 164 *b*
Ira quid. 27. *a* affectus ex omnibus maxime rabidus. 2. *a* voluntarium animi vitium. 26. *a* an ſit ſecundum naturam. 6. *a* an quia utilis ſæpe fuit, aſſumenda ſit. 8. *a* brevis inſania. 2. *a* cur vitanda. 51. *b* feritatis, & crudelitatis procreatrix. 21. *a* judicione an impetu incipiat. 25. *a* muliebre maxime, & puerile vitium. 22. *a* pernicioſa ſervientibus. 73. *a* quomodo excidenda, vel certe refrænanda ſit. 57. *a* ſitne ad fortitudinem neceſſaria. 10. 42. *a* ſitne

a ſitne neceſſaria adverſus hoſtes. 10 a ſitne pœnæ cupiditas. 4. a ſitne virtutis calcar. 59. a ſitne utilis. 33 a
Ira aliena quomodo lenienda ſit. 91 a
Ira carent omnia, præter hominem. 5 a
Iræ cauſæ. 39. a & deinceps. comites. 35. a comparatio cum cæteris affectibus. 57. a contentio cum luxuria. 62. a definito Ariſtotelica. 5. a deformitas, & periculum. 54. 55. a effectus, & damna. 2. a 37. 58. 77. 92. a ineptitudo ad judicia, & ſententias ferendas. 19. a irritamentum primum reprimendum. 9. a locus. 39. a remedia duo. ibid. remedium maximum mora. 48. 68 a
Iræ, & iracundiæ diſcrimen. 6 a
Iræ præpotentum exempla. 70 a
Iræ ſitne aliqua voluptas. 51 a
Iram ſupprimi poſſe, exemplis demonſtratur. 70. 71. a
Iræ fœminarum, & puerorum acres magis, quam graves. 39 a
Irarum differentiæ. 6 a
Iracundia numquam mittenda, interdum ſimulanda eſt. 46. a ſimplicitatis indicium. 61 a
Iracundiæ leviſſima initia. 85 a
Iracundis quæ ſequenda, quæ vitanda ſint. 61. 64. 65. 66. a
Iracundiſſimi qui. 15 a
Iraſcendumne ſit malis, & peccantibus. 15 a
Iraſcine debeant boni viri pro ſuorum injuriis. 13 a
Iraſcine debeat ſapiens. 17 a
Iraſci quibus ſoleamus, & quam recte. 44 a
Iratorum habitus qualis. 60 a
Irrationalis animæ pars bipartita eſt. 340 b
Iſocrates Ephorum a foro ſubduxit. 221 a
Iſter fl. 518. b cum mundo cæpit. 601 b
Italia præpotes. 109. a cur rivis abundet. 589 b
Italiæ latus, quod infero mari alluitur, major Græcia fuit. 107 a
Ita-

Digitized by Google

Italiæ locis quibuſdam peſtilens vapor exhalatur. 682 *b*
Iter ingredientibus quid acclamari ſolitum. 686 *b*
Juba, & Petrejus ſe mutuo interemerunt. 193 *a*
Judex quomodo in puniendo affectus eſſe debeat. 16. 17. 20 *a*
Iudicio favor officit. 211 *a*
Juliæ duæ proneptes Auguſti a Claudio occiſæ. 722 *b*
Julius Cæſ. victoria liberaliter uſus eſt. 86 *a*
J. Cæſari quomodo beneficia veteranus quidam in memoriam revocaverit. 493 *a*
J. Cæſari talus in Hiſpania tortus. ibid.
a D. Julio an vitam accipere debuerit M. Brutus. 397 *a*
D. Julium plures amici confecerunt, quam inimici. 85. *a* Vide C. Julius.
Julius Græcinus de Ariſtone philoſopho rogatus, quid reſponderit. 82 *b*
Jupiter qualis fulmina mittat. 574. *b* Capitolinus. 114. *a* opt. max. quis. 442. *a* quo antecedat virum bonum. 216. *b* quod mittit fulmen ſolus, cur placabile. 573. *b* retrogradus. 707. *b* uni Vulcano crus fregit, & uxorem ſuſpendit. 722 *b*
Jovis allocutio. 430. *b* color. 521 *b*
Jovis vita reſoluto mundo. 23 *b*
Jovem ad pugnam vocavit C. Cæſar. 22 *a*
Jurabatur per fictiles deos. 114 *a*
Juriſconſultorum acutæ ineptiæ. 499 *a*
Juriſconſultorum reſponſa valent etiam non reddita ratione. 356 *b*
Juſſo, pro juſſero. 151 *b*
Juſtitia Stoicis animal eſt. 454. 455 *b*
Juventutis ingratitudo, 487. *a* ſtudia. 307 *b*

K.

K *Λαικάς*. 649 *b*

Kalendarium quid. 539 *a*
in Kalendario nemo beneficia ſcribit. 369 *a*
Kalendis Januariis, ideſt anno novo, legere, ſcribere, dicere aliquid, & in Virginem deſilire ſolitus Seneca. 471 *b*
Κρύσταλλος quid Græcis. 605 *b*

L

Labor, neque bonum, neque malum. 89 *b*
Labor optimos citat. 201 *a*
Lac retinet pabuli ſaporem. 601 *b*
Lacedæmona ſervire juſſit Alexander. 364 *b*
Lacedæmonii cur ſuos cives pancratio, aut ceſtu decernere vetuerint. 471. *a* liberorum indolem publice verberibus admotis experiuntur. 199. *a* unguentarios urbe expulerunt. 636 *b*
Lacedæmoniis corium uſum pecuniæ præſtitit. 483 *a*
Lacon impubes, ne ſerviret, illiſum parieti caput rupit. 240 *b*
Lacones. 519 *a*
Ladon fl. terræ motu effuſus. 679 *b*
Lælius Sapiens. 171. *b* ad exemplum eligendus. 28. *b* Lælii ſapientis dictum ad quędam ſexagenarium. 687. *b* ſapientia. 384 *b*
Lapides cur in quibuſdam aquis non peſſum eant. 603 *b*
Laſſitudo corporis cavenda iracundis. 66 *a*
Latini ſermonis egeſtas. 150 *b*
Latro quis. 483 *a*
Latrones philetæ Ægyptiis vocati. 133 *b*
Lavandi qualis mos apud veteres. 291 *b*
Laudationis commodum, & incommodum. 42 *a*
Laus, & laudatio differunt. 410 *b*
Laurea in Capitolini Jovis gremio repoſita. 114 *a*
Laurus idonea eliciendis ignibus. 560 *b*
Lauti-

Digitized by Google

Lautitia ad cœnas tranſlata. 460 *b*
Lectio omnis generis voluminum improbatur. 5. *b* varia delectat, certa prodeſt. 114. *b* cum ſtylo temperanda eſt. 276 *b*
Lex juſti, injuſtique regula. 446 *a*
Lex naturæ. 10 *b*
Lex a L. anno militem non cogit, a lx. ſenatorem non citat. 325 *a* brevis eſſe debet. 359 *b*
Leges cum prologo improbantur. ibid. *b* quando cæperint. 321. *b* quid ſint. 359 *b*
Legum auctores ſapientes. 321 *b*
Lentulus factioſus, & impotens in frontem Catonis inſpuit. 91 *a*
Leo magiſtrum ſuum beſtiarum a feris protexit. 397 *a*
Leones rotæ motu terrentur. 34. *a* ſoluti, & alligati in circo dati. 316 *a*
Leones mappa proritat. 85 *a*
Leonidas quam fortiter allocutus ſit Laconas. 268 *b*
Lepid. Auguſto inſidiatur. 304. *a* ſuum exercitum fugit. 621 *b*
Lepidus Decimo tribuno cervicem præbuit C. Cæſaris juſſu. 9 *b*
Lepidum principis ornamenta tenentem per multos annos tulit Auguſtus. 276 *a*
Libarii exclamationes. 145 *b*
Liber inventor vini cur dictus. 238 *a*
Librorum multitudo improbatur. 225 *a*
Librorum multorum lectio pernicioſa. 5 *b*
Libris non multis, ſed bonis opus eſt. 114 *b*
Liberalis triſtis ob Lugdunum exuſtum. 332 *b*
Liberalis Ebucii laus. 470 *a*
Liberales multi ob frontis infirmitatem. 383 *a*
Liberalia ſtudia non numerantur in bonis. 303. *b* vide Studia.
Liberalitas unde dicta. 350 *a* non debet nepotari. 381 *a*

Liberi majorane beneficia parentibus dare poſſint, quam acceperint. 434 *a*
Liberorum vera laus. 435. *a* amiſſio uti ferenda. 737 *b.*
Libertas. 261. *a* abſoluta quæ. 219. *b* justa & inter amicos data. 350. *a* vera. 18 *b.*
ad Libertatem quod iter. 73 *a.*
Libertinus quid. 90 *b.*
Libidinis effectus. 70 *b.*
Libidinis deteſtandæ exemplum. 542. 143 *b.*
Libidini dediti quam turpiter vivant. 306. 307 *a*
Libra tardiſſime emergit. 708 *b.*
Libonotus. 649 *b.*
Licinius multos annos Lugduni regnavit. 719 *b*
Ligures Corſicam incoluerunt. 109 *a.*
Litterarum inutilium ſtudia reprehenduntur. 315 *a.*
Liviæ conſilium Auguſto datum. 274. *a* filius Tiberius. 159. *a* luctus ob Druſi mortem. 157 *a*
Livius Druſus queritur, quod nullæ ſibi, ne puero quidem, feriæ contigerint. 305 *a*
Livii Druſi immatura ambitio, & mors. 171. 306 *a.*
Livius dialogos, & libros philoſophicos ſcripſit. 402 *b*
Livii viri diſertiſſimi dictum improbatur. 22 *a* vide T. Liv.
Locus non multum ad tranquillitatem confert. 143. *b* non multum confert ſtudiis. 447 *b*
Locorum mutatio vitanda. 4. 5. *b* mutationibus nihil proficiunt vitia ſecum circumferentes. 79. 80 *b*
Lucis, & ſplendoris diſcrimen. 57 *b.*
Lucilius clarus redditus epiſtolis Senecæ. 58. diſtillationibus, & febriculis vexatus. 242. *b* Siciliæ procurator. 616 *b*
Lucilii carmen de Ætna. 250. 251. *b* laus. 51 *b*

Digitized by Google

L. Bibulus uno die duos filios, conſulatum anno luxit. 169 *a*
L. Cinna Cn. Pompeji nepos inſidiis Auguſto ſtructis veniam conſequitur. 274 *a*
L. Piſo urbis cuſtos, arcana ab Auguſto commiſſa, quamvis ebrius, continuit. 272. 273 *b*
L. Sylla tam felix, deorum crimen. 168. *a* Corneliam legem tulit. 196. *a* ingratus, quia patriam durioribus remediis, quam pericula erant, curavit. 485. *a* merito tyrannus ob crudelitatem appellatur. 278. *a* primus in circo leones ſolutos dedit. 315. *a* quomodo filii mortem tulerit. 168 *a*
L. Syllæ crudelitas in Marium. 74 *a*
L. Syllæ tyrannis. 195 *a* vide Sylla.
Lucretia. 171 *a*
Luctus immodici improbatio. 393 *b*
Luctus tempus fœminis conſtitutum. 121 *a*
in Luctu filios tondere moris erat. 474 *a*
Luctibus frangi, naturale non eſt. 161 *a*
Lucus fidem numinis facit. 107 *b*
Lugdunenſis colonia, provincialium ornamentum, & monti impoſita, centeſimo ab origine ſua anno exuſta eſt. 332. 333 *b*
Lugendi quomodo ſint amici. 165. 166 *b*
Lunæ, & ſolis circuitus commoda. 455 *a*
Lunare ſydus æſtus marini cauſa. 190 *a*
Luxuria conviviorum, & veſtium, corruptæ civitatis indicium eſt. 461 *b*
Luxuriæ caſtigatio. 113. *a* exempla. 376. 377. *b* gradus. 460. *b* incrementum. 325. *b* loca vitanda. 131. *b* miniſtri. 370. 371. *b* propoſitum. 501. *b* tormenta. 407 *b*
Luxuriæ publicæ argumentum eſt orationis laſcivia. 458 *b*
Luxurioſorum natura. 503 *b*
Lychnobius. 504 *b*
Lycus fl. intercidit, & renaſcitur. 605. 606 *b*

Lycurgus. 321 *b*
Lymphatici. 682. 683 *b*
Lynceſtius amnis potus furore mentem movet. 601 *b*
Lyrici novem. 78 *b*
Lyricos ut legat, ſe tempus habiturum Cicero negat. 126 *b*
Lyſimachus ab Alexandro leoni objectus fuit. 74 *a*
Lyſimachi in amicum ſuum ſævitia inaudita. 74 *a*

M

MAcedonia terræ motu agitata. 658 *b*
Macedoniæ oppida devorata. 335. *b* urbes terræ motu prorutæ. 710 *b*
Macedonum gazæ a Diogene calcatæ. 472 *a*
Macte virtute eſto, ex acie redeuntibus dicitur. 187 *b*
Mæander fluvius, poetarum omnium exercitatio, & ludus. 419 *b*
Mecænas vir ingenioſus, & magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus, niſi felicitas eum caſtraſſet. 53. *b* abſentis Cæſaris partibus functus eſt. 459. *b* ab Auguſto deſideratur. 520. *a* ingenium grande, & virile habuit, niſi illud ipſe diſcinxiſſet. 346. 347 *b*
Mecænatis dictum. 466. *a* dictum e libro, qui Prometheus inſcribitur. 53. *b* infelices moroſæ uxoris repudia deflentis vigiliæ. 196. *a* ut vitia diſcincta, ſic oratio ſoluta. 459. *b* verba citata. ibid.
Mecænatis veſtitus, & comitatus mollitiem præ ſe tulit. 459. *b* votum turpiſſimum. 406. *b* & carmen effœminatum. ibid. *b*
Mecænatem quidam deliciis provocant. 493 *b*
Magiſter populi antiqu. qui nunc Dictator. 438 *b*

Magiſtratuum contemptores perperam exiſtimantur philoſophi. 214 *b*
Magni cognomen honori datum. 280 *a*
Magnitudinis non eſt certus modus. 112. 113 *b*
Magnum a bono ſeparari non poteſt. 22 *a*
Magi Platoni defuncto cur immolaverint. 156 *b*
Mago imperium ablatum. 73 *a*
Malefaciendi non animus, ſed vires quibuſdam deſunt. 110 *b*
Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit: dictum Attali. 260 *b*
Mala cur bonis viris accidant, cum ſit providentia. 191. *a* fortuita præmeditando molliuntur. 228. *a* interdum honeſti ſpeciem offerunt. 483. 484. *b* naturalia minus terribilia, quam quæ ex aliena potentia pendent. 36. *b* plura contingunt nobis, quam accidunt. 445 *b*
Malorum fortuitorum metus remedia. 32 *b*
Malorum futurorum contemptus, & præmeditatio. 428 *b*
Malorum noſtrorum cauſa. 506 *b*
Mali commodis fruuntur propter bonos. 458. *a* nullo vitio carent. 457. *a* qualia beneficia accipiant. 482 *a*
Mali ſumus, fuimus, & erimus. 376 *a*
Malis etiam honeſti aliquid ineſt. 450 *a*
Mamercus Scaur. Coſ. ancillarum menſtruum ore exceptans. 461 *a*
Mamerci Scauri dictum obſcœnum. Ibid.
Manipulares duo de rege ſuo male loquentes. 78 *a*
Manlii pietas in patrem imperioſum. 436 *a*
Manubia Jovi triplex. 572 *b*
Mappa urſos, leoneſque proritat. 85 *a*
Marcellinus homo ingenioſus, & urbanus, non facilis ad corrigendum, nec tamen deploratus. 81. 82 *b*
Marcelli reditus a ſenatu impetratus. 112 *a*

Marcelli Octaviæ filii laus, & mors ſine fine a matre defleta. 157 *a*
Martia. 154 *a*
M. Agrippa. 431. *a* vir ingentis animi fatetur ſe multum debere ſententiæ Salluſtianæ de concordia. 360. 361 *b*
M. Allius prætor a Tiberio Cæſare ære alieno liberatur. 387 *a*
M. Anton. avus Claudii fratris obitum fortiter tulit. 148. *a* fratri xx. legionum ſanguine parentavit. ibid. *a*
M. Antonii egregia exclamatio. 497. *a* conſulis latus petiit Auguſtus inſidiis. 274 *a*
M. Antonium ebrietas, & Cleopatræ amor perdidit. 275 *b*
M. Brutus an a D. Julio vitam accipere debuerit. 397. *a* doluit ſe reverti ſine Marcello exſule. 112 *a*
M. Bruti liber περὶ καθήκοντος. 377. *b* lib. de virtute. 111. *a* remedium adverſus locorum mutationem. 109 *a*
M. Cato uterque. 171. *b* vide Cato.
M. Cicero, vide Cicero.
M. Mario vicatim ſtatuæ poſitæ, & thure, ac vino ſupplicatum fuit. 74. *a* ejus crudele ſupplicium. ibid.
Marcus Senecæ F. 100. 125 *a*
Mare, & terra ſibi undique paria ſunt. 611 *b*
Mare unde ſit. 594. *b* immunda littoribus impingit. 606 *b*
Maris commercium, commune bonum. 458 *a*
Maris nomina varia. 614. *b* ſapor dulcis Euthymeni. 626 *b*
Maria cur non creſcant fluminum acceſſione. 589 *b*
Marii ambitio reprehenditur. 365 *b*
Marium ubi caliga dimiſit, Conſulatus exercet. 321 *a* quære C. Mar.
Martis, & Saturni congreſſus. 692 *b*
Mar-

Martis rubor remiſſior. 521 *b*
Marullo filium lugenti ſcripta epiſtola a Seneca. 393 *b*
Maſſiliam Graji colunt. 109 *a*
Materia quid Stoicis,& Ariſtoteli. 171. 172 *b*
Materiæ, & partis differentia. 550 *b*
Mathematica. 309 *b*
Matronæ quos deteſtentur. 376 *a*
Maturitas imminentis exitii indicium eſt. 184 *a*
Media, ac indifferentia. 266 *b*
Medicamenta valetudinaria non ſunt donomittenda. 378 *a*
Medicina aliis in remedium, aliis in levamentum adhibetur. 355 *b*
Medicina & decreta, & præcepta habet. 369. *b* etiam ſceleratis opem miniſtrat. 459. *a* quando proficiat. 318 *b*
Medicina veterum qualis. 370 *b*
Medicinæ uſus apud ægros, honor apud ſanos. 266 *a*
Medicus ægros perambulat. 507. *a* ægris prodeſt, ſed hos non obligat. 447. *a* bonam valetudinem non præſtat. 212. *b* cibi, aut balnei tempus non poteſt per epiſtolas eligere. 60. *b* & curat, & monet. 354. *b* quam viam teneat in curandis morbis. 7. *a* quando peregerit ſuas partes. 545. *a* quid ægro præcipiat. 243. *b* vitam dat. 434 *a*
Medici boni officium. 507 *a*
Medico quantum debeatur. ibid.
Medicum non facit peregrinatio. 419. *b* ſanantem, non eloquentem æger quærit. 227 *b*
Medici antiqui multa ignorant. 372. *b* familiares. 241 *a*
Medicorum maximus ob fœminarum luxuriam in mendacio deprehenſus. 371 372 *b*
Medicis gravis annus in quæſtu eſt. 524 *a*
Mel in arundinum foliis invenitur. 277 *b*

quo-

Digitized by Google

quomodo fiat ab apibus, ib. quibuſdam morbi vitio amarum. 441 *b*
Melas fl. miræ naturæ. 603 *b*
Meminiſſe, & ſcire quid differant. 94 *b*
Memoria certior, quæ nullum extra ſe ſubſidium habet. 310. *b* frequenti cogitatione conſervatur. 410 *a*
Memoria beneficiorum cur caduca. 411. *a* ſubinde reficienda. 400 *a*
Memoriæ malæ, quam compendiariam excogitarit ſibi Sabinus. 78 *b*
Menenius Agrippa ære collato funeratus eſt. 117 *a*
Mens ſine Deo nulla bona. 217. *b* ſui juris eſt. 422 *a*
Mens bona a ſe ipſa impetratur, non ab alio. 107. *b* bona non emitur, ſed mala. 79 *b*
Mentis bonæ fundamentum, & culmen. 64 *b* malæ indicium. 493 *b*
Menſtruum ancillarum ore exceptans Coſ. 461 *a*
Meridianus circulus. 650 *b*
Meritorum frequens commemoratio odioſa. 389. *a* memoria ſubinde reficienda. 400 *a*
Meſſallæ nominis origo. 316 *a*
Meſſalla, & Narciſſus diu publici hoſtes. 619 *b*
Meſſallina uxor Claudii a Claud. occiſa. 723 *b*
Meſſana capta Valerio Corvino nomen Meſſallæ dedit. 316 *a*
in Metallum antiquum demiſſi, flumina, & aquas ingentes viderunt. 647 648 *b*
Metalla in hominum uſum a Deo data. 441 *a*
Metalla ferri, & æris non ſunt a ſapientibus inventa. 223 *b*
Metellus cur luce privatus. 201 *a*
Metellus fortiter tulit exſilium. 67 *b*
Metellus triumphans cxx. elephantos duxit. 317 *a*
Metilius Marciæ F. 172. *a* ejus laus. 183 184 *a*
Metrodorus admiratur Stoicorum Παράδοξα,
Digitized by Google

ſa, cum tamen ipſe ejuſdem ſit opinionis. 258. *b* aſſe toto paſci ſolitus. 50. *b* Græciæ pene inauditus fuit. 252 *b*
Metrodori amicitia cum Epicuro. ibid. opinio cognatam aliquam triſtitiæ voluptatem dicentis improbata. 398 *b*
Metrodorum magnum virum Epicuri contubernium fecit. 14 *b*
Metus ſceleratis perpetuus. 388 389 *b*
Metu futurorum malorum torqueri, quam ſit ſtultum. 67 *b*
Miles a quinquageſimo anno non cogitur. 325 *a*
Miles bellum optat. 524. *a* ex confragoſo fortior, urbanus, & verna, ſegnis. 132 *b*
Miles Julio Cæſari beneficia a ſe præſtita in memoriam revocat. 493 *a*
Miletus lxx. urbium. 107 *a*
Militares viri gloriantur vulneribus. 198 *a*
Militiæ vinculum. 375 *b*
Mindyridis mollities. 44 *a*
Miniſteriis non ſunt ſervi æſtimandi. 121 *b*
Mirari quæ ſoleamus. 467 468 *b*
Mirmillo ſub C. Cæſare de raritate munerum queſtus. 198 *a*
Miſericordia non virtus, ſed vitium eſt. 296 *a*
Miſericordiæ genus cito occidere. 386 *a*
Miſerum nihil eſt. 384 *b*
Mithridates Armeniæ rex inter Cajanas cuſtodias. 230 *a*
Moralia non omnia bonos mores faciunt. 494 *b*
Moralis philoſophiæ partitio. 315 *b*
Moralibus quædam rationalia immixta ſunt. 408 *b*
Monentis auctoritas quomodo proſit. 316 *b*
Moneri velle, ac poſſe, ſecunda virtus. 495 *a*
Monitiones non ſunt ſupervacuæ. 355 *b*
Monitionum genera. 359 *b*
Monitores ad latus habendi. 366 *b*
Montanus Julius tolerabilis poeta, & amicitia

Digitized by Google

citia Tyberii notus, & frigore. 502 *b*
Montani Julii carmen. 502 503 *b*
Morbus omnis tria gravia habet. 243 *b*
Morbi metus ut pellendus. 334 335 *b*
Morbi prænuntia ſigna. 225 *b*
Morbi ſupplicia, luxuriæ. 371 *b*
Morbi non extimeſcendi, ſed fortiter fe-
rendi ſunt. 143 244 245 *b*
Morbi, vitia mentis inveterata. 282 *b*
Morum argumentum ex minimis interdum
capitur. 136. *b* corruptio e turba, & ſpe-
ctaculis. 14. 15. *b* everſio quanta. 374. *b*
corruptorum indicium oratio corrupta.
460 461 *b*
Mori tota vita diſcendum eſt. 307. *a* unum
ex vitæ officiis eſt. 241 *b*
Mori ſua morte, bellam rem eſſe, falſum
verbum. 196 *b*
Morimur peiores, quam naſcimur. 63 *b*
Morimur quotidie. 71 *b*
Moritur nemo, niſi ſuo die. 196 *b*
Morituri cur ſe gratos oſtendere velint. 454 *a*
Mortalia omnia mortalium bona. 391 *b*
Mortalitatis extendendæ ratio. 319 *a*
Mors quid. 176. *b* cur timeatur tantopere.
266. 267. *b* facilis, & in proximo eſt. 205. *a*
inter indifferentia ponitur. 265. *b* inter-
dum in ſuorum utilitatem revocanda. 416.
b naturalis eſt. 86. *b* naturæ lex eſt. 687.
b nec bonum, nec malum eſt. 177. *a* nun-
quam recuſanda, aliquando adſciſcenda.
196. 197. *b* omnes æquat. 336. *b* omnibus
ex æquo communis. 30. *b* optimum natu-
ræ inventum. 177. *a* quid mali afferat.
70. 71. *b* ſitne ob ſenectutem, vel mor-
bum, vel dolorem ſibi conſciſcenda. 157.
158. *b* ſitne occupanda, an exſpectanda,
cum eam vis externa denuntiat. 198. *b*
vitam intermittit, non eripit. 99. *b* o-
mnium par eſt, ſed per quæ venit, diver-
ſa ſunt. 186 *b*

Digitized by Google

Mortis cauſæ variæ. 166. *a* commoda. 177. *a* contemptores. 200. 201. *b* contemptus. 205. *a* contemptus, & præparatio ad eam. 87. *b* effugia, quæ homines quærere ſolent, refutata. 239. 240. *b* infamia certatim a multorum ingeniis aucta. 267. *b* malum nullum. 86. *b* metus. 405. 406. *b* metus remedium. 733 *b*
Mortis moræ. 266. *b* præmeditatio. 76. 77. *b* ſolatium. 658. *b* viæ variæ. 72. 76. 201 *a*
Mortis contemptus argumentum eſt animi ab altiore venientis ſede. 492 *b*
Mortis genera alia præter ſenectutem, ſpei mixta ſunt. 85 *b*
Mortis meditatio medicis dicitur aſthma morbus. 140 *b*
Mortis omnes æque timidi. 63 *b*
Mortis timore mori ſtultitia eſt. 197 *b*
Mortem ante oculos habere, non moleſtum ſenectuti. 30 *b*
Mortem concupiſcentes, & timentes objurgat Epicurus. 82 *b*
Mortem cur aliquando invocent homines, 319 *a*
de Morte publica querela. 487 *a*
Mortium ſigna an dii præmittant. 520 *b*
Mortuis nulla mala ſunt. 176. 177 *a*
Mucius dextra ignes premit, & erroris ſui a ſe exigit pœnas. 195. *a* ignem vicit. 392. *b* ſpectator diſtillantis in hoſtili foculo dextræ. 68. 188. *b* trunca manu duos reges vicit. ibid.
Mucii manus inſtar occiſi Porſenæ fuit. 543 *a*
Mucio facilius ignovit Porſena, quam Mucius ſibi. 68 *b*
Muliebris in cultu inſania taxatur. 538 *a*
Mullus quinque millibus H. S. emptus ab Octavio. 377 *b*
Mullorum morientium color obſervatus. 598 *b*
Mundus deorum templum. 365 *a*

Digitized by Google

Mundus non ſemper ſuum ordinem tenebit. 205 *b*
Mundus non eſt-cauſa. 174 *b*
Mundus vel anima, vel corpus. 612 *b*
Mundi cauſæ quinque. 173. *b* concordia ex diſcordibus conſtat. 708. *b* contemplatio. 174. *a* conflagratio. 612. *b* variæ dotes. 455. *a* novi generatio. 615. *b* officium. 445. *a* partes. 549 *b*
Mundum providentia regi, pluribus probatur. 189 *a*
Munus accipi poteſt, accipiendo quod ſuum eſt. 535 *a*
Munus munere expungere, rejiciendi genus eſt. 468 *a*
Munera amicorum ſæpe non differunt ab hoſtium votis. 392 *a*
Munera duratura danda ſunt, ut memoriam excitent. 379. *a* ſupervacua, aut morbum exprobratura, non ſunt mittenda. 378. *a* Munerum divinorum æſtimatores reprehenduntur. 403 *a*
Murena inſidiatur Auguſto. 274 304 *a*
Mures ſubterranei. 597 *b*
Murium tergis induuntur Scythæ. 324 *b*
Muri uſus. 507 *a*
Muſica non facit virum bonum. 304 *b*

N

NAndi imperitos ferunt quidam lacus. 603 *b*
Nares totius pop. in Syria Rex Perſar. recidit. 76 *a*
Natales veterum celebrandi. 170 *b*
Natura, Deus. 442 *a*
Natura cur vultus noſtros in cœlum erexerit. 362. *b* dux vitæ eſſe debet. 329. *a* ad contemplationem, & ad actionem nos genuit, 361. 362. *a* paucis contenta. 163. *b* per conſtituta procedit. 596 *b*
Natura rerum cur nihil dicatur perdere. 477. *a* ea-

a eadem eſt erga omnes. 337. b ſua ſacra non ſimul tradit. 711 b
Naturæ lex. 1073 b
Naturæ contemplationis uſus. 587 661 b
Naturæ in nos meritum. 450 a
Naturæ maxima gloria homo. 512 513 a
Naturæ convenienter vivere quid ſit. 334 a
Naturæ legibus obtemperandum. 429 b
Naturæ ordinem in vitæ ratione immutantes taxantur. 501 402 b
Naturæ Dei, & noſtræ diſcrimen. 519 b
Naturæ nihil negandum paucis contentæ. 485 b
Naturale quas proprietates habeat. 161 a
Naturalia vitia arte vinci nequeunt. 27 b
Naufragii conſolatio. 738 b
Naufrago ignoto benefacere ſolemus. 445 a
Navigatio belli cauſa ſuſcepta improbatur. 651 b
Navigii gubernacula piſcium exemplo facta. 327 b
Navigia quid natare faciat. 553 b
Naumachiæ ſpectaculum ſecundum. 201 b
Nauſea maris. 137 b
Nauſiphanis opinio de incertitudine rerum. 313 b
Nautis in tempeſtate terra magis, quam quidquam aliud timetur. 138 b
Neapolitana crypta. 148 b
Nebulæ ſub terra. 646 b
Negotiorum turba non obſtat ſtudiis. 165 b
Negotiis quomodo ſe extricare debeat philoſophiæ cupidus. 60 b
Neptunus ἐννοσίγαιος. 678 b
Neptune, numquam hanc navem, niſi rectam. 287 b
Nequitiæ certamen. 31 a
Nero Cæſar veritatis amantiſſimus. 665 b
Neronis Cæſaris cum Auguſto comparatio. 277. a clementia, 264. 265. 292. a laudes. 264. 265. 277. a 292. b verſus. 531 b

Neronis in latrones animadverſuri vox generoſa. 292 a
Neronis principatu cometes ſex menſes viſus. 703 b
Nervi, ſedes dolorum. 243 b
Neſciebam, imperitorum vox. 237 b
Neſtoris vita brevis naturæ reſpectu. 241 b
Nicopolis nobilis terræ motu. 681 b
Nilus Ægyptum dilatat. 680. b æſtate augetur. 419. 605. 663. b cum mundo cœpit. 601. b cur æſtivis menſibus abundet. 621. b nihil excedit, nec abradit terras. 624. b quoties non exundaverit. 625 b
Nili animalia. 624. b cataractæ, & fragor. 622. b inundationis cauſa. 665. b miracula. 622. b primum incrementum, & progreſſus. 621. 622. b ſeptem oſtia. 624 b caput qui inveſtigarent, a Nerone miſſi. 665 b
Nili fragor cadentis cauſa urbis transferendæ. 145 b
Nili venæ ſcopuli duo dicti. 622 b
Nilotica aqua fœminas fœcundiores facit. 604. b
cur ningat hyeme. 630 b
Nix quid, 629 b fixa, & dura minus alget, quam tenera, & labefacta. 631. b ubi fiat. 632. 634. b a quibuſdam editur. 637 b emi ſolita. 635 636 b
Nivis reponendæ officina. 636. b aſſervatio, & potio luxurioſa. ibid.
Nobile quid faciat. 113 b
Nobilitas turpiſſimos quoſdam induſtriis prætulit. 460 a
Nobilior quiſnam altero. 427 a
Nocens aliquando latendi fortunam habet, nunquam fiduciam. 389 b
Nocens nobis poſtea quam profuit, an nos debito ſolvat. 256 b
Nocens fit etiam non nocendo. 249 a
Nocitura petentibus neganda. 391 a

Digitized by Google

Noctis, & diei officia commutantium reprehenſio. 502 *b*
Nominis illuſtris prætextus Deus, 427 *a*
Nomina ſecum fieri quidam nolunt. 399 *a*
Nomenclatori memoriæ loco audacia eſt. 371 *a*
Noſce te. 165 *a*
Notus ventus, Latine Auſter. 640 *b*
Novitas, magna pars mali imperitis. 237 *b*
Novitas pondus calamitatibus adjicit. 333 *b*
Novorum cupiditas priora obſcurat. 411 *a*
Nubes quid. 565. *b* reſoluta ventum facit. 639 *b*
Nubes attritæ, cum ſint udæ, quomodo ignem gignere poſſint. 562. *b* ſubterraneæ. 646 *b*
Nubium obſervandarum periti grandinem prædicunt. 631 *b*
Nubibus quidam immolant. ibid.
in Nubibus unde, & quomodo ignis, & qua ratione a nubibus emittatur. 555 546 *b*
Nucerinorum colonia cladem terræ motus ſenſit. 655 *b*
Numantiæ mœnia una manu capta. 248 *a*
Numerus perfectiſſimus. 156 *b*
Nundinis lavari toti veteres ſoliti. 291 *b*
Nutricis cur minima auctoritas. 552 *a*

O

OBſtinatio animi. 234 351 *b*
Occaſio in rebus obſervanda. 60 *b*
Occaſus quotuplex. 649 *b*
Ocean. 605. *b* terrarum vinculum. 175. *a* ad lunæ arbitrium exundat. 190 *a*
Occupatorum conditio miſera. 324. *a* vita breviſſima. 310·311 *a*
Occupatio deſidioſa. 313 *a*
Occupationes novæ veteribus ſubſtitui ſolent. 221. *a* non tanti eſſe debent, ut philoſophiæ ſtudium differatur, vel omittatur. 212 *b*

Digitized by Google

Occupationum præmia contemnenda occupationes fugienti. 61 *b*
Occupationibus diſtrictus quomodo ſe explicare debeat, ſi philoſophiæ ſtudium amplecti cupiat. 60 *b*
Octavia ſoror Auguſti. 147 *a*
Octaviæ impatiens luctus ob Marcellum amiſſum. 157 *a*
Octavius Auguſti pater. 432 *a*
Oculi erui ſolent in quibuſdam mendaciis. 630 *b*
Oculorum amiſſio ut ferenda. 737 *b*
Oculorum dolor cur acutiſſimus. 244 *b*
Oculorum in rebus viſis fallacitas. 528 *b*
Oculorum faſtidium reprehenditur. 89 *a*
Oculos noſtros multa fugiunt. 711 *b*
Oderint, dum metuant, verſus execrabilis. 22 278 293 *a*
Odium blandum, & affabile. 392. *a* vitandum. 38. *b* quomodo vitandum. 424 *b*
Offendentia nos quomodo accipienda. 48 *a*
Officii humani formula. 379 *b*
Officia præceptis diſponuntur. 358 *b*
Officia civilia an gerat virtutis ſtudioſus. 216 *a*
Officiorum quam juris regula patet latius. 46 *a*
Olivetum alteri ponere. 291 *b*
Olivetum duobus modis diſpoſitum. ibid.
Olympia. 197. *a* 609 *b*
Olympus, & Oſſa terræ motu receſſerunt. 679 *b*
Omnia fiunt ex omnibus. 591 *b*
Ὄν Latine dici nequit. 151. *b* ſex modis dicitur. ibid.
Oneſicritus præfect. claſſib. Alexandri. 532 *a*
Opera pertinax nihil inexpugnatum relinquit. 129 *b*
Opera utilis non omnis beneficium eſt. 459 *a*
Opes non ſunt bona. 294 & ſeq. *b*
Opum poſſeſſio non interdicitur. 50 *b*

Opi-

Digitized by Google

Opinio nos cruciat. 176 *a*
Optabilia ſintne omnia bona. 189 *b*
Optantium voces nocent. 302 *b*
Oraculo reddita præcepta. 356 *b*
Oratio quid. 400. *b* animi vultus eſt. 465. *b* certam regulam non habet. 459. *b* etiam timidiſſimis audax. 76. *b* qualis philoſophum deceat. 401 *b*
Oratio popularis, & philoſophi multum differt. 104 *b*
Oratio talis hominibus, qualis vita. 458 *b*
Orationis celeritas Græcis potius, quam Latinis permiſſa. 106. *b* licentia quid oſtendat. 461. *b* compoſitio varia. 405 *b*
Orator iratus an aliquando melior. 38 *a*
Oratori qualis oratio apud Homerum data. 104 *b*
Oratorius vigor. 402 *b*
Orbis in tres diviſus, Cæſarem, Pompejum, Craſſum. 243 *a*
in Orbe omnia æqualia. 477 *a*
Organorum, ac tibiarum genus ex pulpito conſonabat olim. 278 *b*
Origo omnium eadem. 112. *b* 427 *a*
Ὁρίζων ſeu finitor, ſeu finiens. 650 *b*
Os moriturorum ſpongia, vel panno occludi juſſit C. Cæſar. 76 *a*
Os præcidi in mendaciis levioribus ſolet. 730 *b*
Oſſa Olympo olim cohæſit. 679 *b*
Oſſa leguntur. 52 181 194 494 *a*
Otioſi qui vulgo dicantur. 312. 314 *a* 142 *b*
Otioſi ſoli ſunt ſapientes. 317 *a*
Otium an ſapienti conceſſum. 360. 363. *a* ſectandum, ſed non jactandum. 192 193 *b*
Otium ſine litteris mors eſt, & hominis vivi ſepultura. 266 *b*
Otium nonnullorum occupatum. 313 *b*
Otii vitia negotio diſcutienda. 146 *b* vota 308 *a*
Otii philoſophici finis. 216 *a*
Ovidii laus, & cenſura. 610. *b* gener. 259 *a*

Ovium ſexcentarum grex terræ motu exanimatus. 655. 681 *b*
Ovium greges inficientia flumina. 603 *b*
Οὐσία. 351 *b*

P

PAcuvius, qui Syriam uſu ſuam fecit, a cœna quotidie ſe ad ſymphoniam efferri curavit. 31 *b*
Pædagogia oblita facie vehuntur. 506 *b*
Pædagogium pretioſa veſte ſuccingitur. 343 *a*
Pædagogi publici aſſis non faciendi. 506 *b*
Pallor, corporis pulſus, non affectus indicium eſt. 27 *a*
Panetius. 93. *b* quid de Cometis ſtatuerit. 711 *b*
Panis lapidoſus. 386 *a*
Panis in fame unus, beneficium eſt. 415 *a*
Panis olim cinere calido, & fervente teſta percoctus. 326 *b*
Panis quadra non eſt beneficium. 459 *a*
Paphus aliquoties corruit. 331 685 *b*
Papulas alienas obſervatis, ipſi obliti ulceribus. 355 *a*
Par Deo dignum quodnam. 192 *a*
Parabolis in ſcribendo qui uſi. 150 *b*
Παράδοξα inopinata omnibus. 258 *b*
Παραινετική. 367 *b*
Pararii, pro interceſſoribus. 399 419 *a*
Parciſſimus, homo puſilli, & contracti animi vocatur. 407 *a*
Parelia quid ſint, & quomodo fiant. 538. *b*
bina quomodo fiant. 539 *b*
Parentatur interdiu mortuis. 500 *b*
Parentes liberos beneficiis vincunt. 473 *a*
Parentum amor magis in ea, quorum miſeretur, inclinat. 182. *b* beneficia in liberos. 513. *a* caſtigatio quemadmodum accipienda. 46. *a* cura de infantia liberorum. 513. *a* exhortatio ad liberos. 435. *a* officium. 280. *a* veneratio. 434 *a*

Pa-

Parentibus cur quædam privilegia data. 416 *a*
Parentibus majorane beneficia liberi dare poſſint, quam acceperint. 431 *a*
Parmenidis dictum. 313 *b*
Parricida culeo inſuitur. 17 *a*
Parſimonia. 407. *a* ſera in fundo eſt. 4 *b*
Parſimoniæ laus. 224 *a*
Parthus de Craſſo ſententiam tulit. 9 *b*
Parthus infans arcum ſtatim tendit. 98 *b*
Parthi capillum effundunt. 513 *b*
Parthos reges ſine munere ſalutare non licet. 47 *b*
Parvo adſueſcendum eſt. 505 *b*
Paſithea una Gratiarum Homero, & nupta. 370 *a*
Paſtor equ. Rom. ut dolorem ob filii mortem apud C. Cæſarem ſuppreſſerit. 52 *a*
Patavii conditor Antenor. 108 *a*
Pater an beneficium accipiat ab eo, qui filio dederit. 587 *a*
Pater patriæ cur princeps vocetur. 280 *a*
Pater quidam, morte filii nuntiata, ſacra rite perfecit. 168 *a*
Pater familiæ olim, qui nunc dominus. 120 *b*
Patri quantum præſtare debeat filius. 428 *a*
Patientiæ laus. 198 200 *a*
Patria carere, intolerabile non eſt. 105 *a*
Patriam relinquendi, quærendique cauſæ variæ. 106 107 108 *a*
Patrimonia bina auriculis dependent. 739 *b*
Patrimonia, maxima humanarum ærumnarum materia. 222 *a*
Patrimoniorum exitium culina. 376 *a*
Paulina uxor Senecæ. 416 *b*
Paulinus. 322. *a* curæ frumenti publici præfectus. ibid. *a*
Paulo bellum adverſus Perſeum gerente ignis lunari magnitudine apparuit. 520 *b*
Paulus prætorius imaginem Tiberii obſcœnis admovens a ſervo ſervatur. 426 *a*
Pavonum cervix cur varii coloris. 531 *b*

Digitized by Google

Pauper quis ſit. 5 *b*
Pauper quomodo numquam fias. 44 *b*
Pauper non eſt, cui nihil deeſt, quod ſatis ſit. 485. *b* & cui modicum ſat eſt. 3 *b*
Pauperis, & divitis comparatio. 117. *a* 254 *b*
Pauperibus quoque licet eſſe liberales. 375 *a*
Paupertas non per poſitionem, ſed per detractionem, ſeu orbationem dicitur. 302 *b*
Paupertas, parvi poſſeſſio 302. *b* cur amanda. 54. *b* non eſt mala. 254. *b* non obſtat philoſophiæ 46. *b* nulli malum, niſi repugnanti. 509 *b*
Paupertatis commendatio. 46. 736. *b* contemptus. 203. *a* experimentum certis diebus faciendum. 49 56 57 *b*
Paupertatis metu philoſophandi tempus non eſt differendum. 468 *b*
Pauſanias pœnam de ingrato ſumit. 466 *a*
Peccantium multitudo conſuetudinem peccandi facit. 288. *a* pudorem ſceleris tollit. 419 *a*
Peccantium pœna prima, & maxima peccaſſe. 388 *b*
Peccantibus non iraſcendum. 15 *a*
Peccati notitia, initium ſalutis. 81 *b*
Peccata quomodo vitentur. 27 28 74 *b*
Peculium mancipia pro capite numerant. 254 *b*
Pecunia ex quo in honore eſſe cœpit, verus rerum honor cecidit. 468. *b* multorum malorum cauſa. 10 *b*
Pecuniæ mala. 222. *a* modus optimus. 223. *a* poſſeſſio quam anxia. 468. *b* amiſſæ conſolatio. 736 *b*
Peneus fluv. Theſſaliæ paludes ſiccavit. 670 *b*
Peregrinatio hominum reprehenditur. 506 *b*
Peregrinationis utilitas. 419 *b*
Peregrinationes quando proſint, quando non. 79 418 419. *b*
Perfectum quid ſit. 512 *b*
Pericula alia non æque pernicioſa, atque ea,

ea, quæ ex homine ſunt. 414 *b*
Peripatetici an recte temperent affectus. 470 471 *b*
Peripateticorum reſponſa ad Stoicorum argumentum. 475 280 *b*
Perſici regni ſtemma totum imperii cupidum. 532 *a*
Perſonata felicitas quorum. 255 *b*
Peruſinæ aræ, & proſcriptiones. 277 *a*
Pedes quibus dolent, vino, aut balneo abſtinent. 193 *b*
Peſtilens vapor exhalans in Italia. 682 *b*
Peſtilentia a terræ motu. ib. *b*
Petrejus & Juba ſe mutuo interemerunt. 193 *a*
Phalaris tyrannus. 28. *a* crudelis. 295 *a*
Phalarid. taurus. 181 *b*
Pharos quantum abſit a continenti. 680 *b*
Phidias. 20. 288. *b* triplicem fructum operis habet. 406 *a*
Philetæ latrones Ægyptiis dicti. 131 *b*
Philippus Macedonum rex civitates aut vicit, aut emit. 364. *b* plures in metallum antiquum demiſit explorandi gratia. 647 *a*
Philippi Macedonum regis patientia in legati Athenienſium contumeliis audiendis. 79 *b*
Philippus medicus Alexandri. 43 *a*
Philologia. 248 *b*
Philoſophandi tempus non eſt differendum paupertatis metu. 45 *b*
Philoſophandum eſt re, & vita, non verbis. 43 *b*
Philoſophari, valere eſt. 45 *b*
Philoſophia quid. 308. *b* in viros tranſibit. 81 *b* inſularum loco eſt. 38. *b* murus inexpugnabilis. 263. *b* honeſte tractanda. 38. *b* nec rejicit, nec eligit quemquam. 112. *b* non eſt inutilis, ſive fato, ſive caſu omnia adminiſtrentur. 44. *b* primum ſimplex, cur operoſior facta. 374. *b* quid præſtet. 84 *b* quid promittat. 11. *b* 123. *b*

Digitized by Google

Philoſophia, & ſapientia quomodo differant. 315 *b*
Philoſophiæ decreta, & præcepta quid differant. 357. 370 *b*
Philoſophiæ plures diviſiones. 317. 318. *b* effectus. 43. *b* laus. 139. *b* nomen invidioſum. 11. *b* officium & indicium. 54. *b* placita perquam neceſſaria. 375. *b* partes duæ. 369. *b* partes tres. 308. 315. *b* partium ad homines, & ad deos ſpectantium diſcrimen. 516. *b* pars præceptiva an ad vitam beatam ſuffic. 368. *b* pars præceptiva ſola ne recipienda, an, ut Ariſt. vult, rejicienda. 350. *b* per totam epiſtolam. regnum quale. 138. *b* ſervitus, vera libertas. 19. *b* ſtudioſus quomodo ſe ex negotiorum procuratione expedire debeat. 60. *b* vis. 432. *b* utilitas. 46 *b*
Philoſophiæ decreta præceptis præfert Ariſto Stoicus. 350 *b*
Philoſophiæ inventa non eſſe artes vulgares. 321 *b*
Philoſophiæ præceptis animus penitus imbuendus, non leviter tingendus eſt. 44 *b*
Philoſophiæ deditos non eſſe refractarios, nec magiſtratuum, ac regum contemptores. 214 *b*
Philoſophiam clamores dedecent. 136 *b*
Philoſophiam velut venale aliquod artificium diſcentes arguuntur. 440 *b*
Philoſophus verus qualis ſit. 450 *b*
Philoſophi ſchola quibuſdam otii diverſorium eſt. 432 *b*
Philoſophum qualis oratio deceat. 104. 400 *b*
Philoſophi ad quid audiendi, vel legendi ſint. 439. *b* permulta habent ſupervacua. 312 *b*
Philoſophorum auditores varie affecti. 431. *b* defenſio contra vulgo jactatum dictum, quod aliter loquantur, aliter vivant. 343. & ſeq. *a* familiæ cur deficiant. 713. *b*
Philo-

Digitized by Google

Philoſophorum veterum chorus qualis. 278 b
Philoſophis non ſollicite verba quærenda. 226 b
Phœnix. 109 b
Phthiſis. 228 b
Pictor inter ceram, opuſque facili vultu ac manu commeat. 495 b
Pictores non recipiuntur in artes liberal. 307 b
Pii ſumus ad mercedem. 468 b
Pilæ luſus beneficia reddenda docet. 394 a
Pila in caſtris ardere viſa. 522 b
ad Pileum ſervos vocare. 121 b
Pingere, quam pinxiſſe jucundius. 21 b
Piſcatum ire dolabra. 597 b
Piſces quibuſdam locis e terra eruuntur. ibid. b
Piſiſtrati Athenienſium tyranni moderatio in conviva ebrii convitiis ferendis. 68 a
Piſtrinum ſapientum inventum eſſe vult Poſidonius. 326 b
Plato a duobus pueris quæritur. 503. a iræ pœnas a ſe exigit. 70. a plus ex moribus, quam ex verbis Socrat. traxit. 14. b pueris vinum negandum putat. 40. a quæcumque ſunt, in ſex modos partitur. 153. b quinque cauſas ſtatuit. 171. b ſervi caſtigationem Speuſippo commiſit. 69. a ſervivit. 120. b Socrati de eruditione agit gratias. 476 a
Platonis argumentum de ira. 8 a
Platonis dictum. 183. 462. a 113. b dictum de animadverſione. 21. a dictum de officio portitoris ſibi præſtito. 509. a ideæ. 154. b liber a Catone lectus ultima nocte. 68. b navigationes. 156. b pater. 431. a teſtimonium. 654 b
Platoni nomen latitudo pectoris fecit. 156 b
Platoni objectum, quod pecuniam petierit. 355. a quod aliter viveret, aliter loqueretur. 344 a

Neronis in latrones animadverſuri vox gene-
rosa. 292 a
Neronis principatu cometes ſex menſes viſus.
703 b
Nervi, ſedes dolorum. 243 b
Neſciebam, imperitorum vox. 237 b
Neſtoris vita brevis naturæ reſpectu. 241 b
Nicopolis nobilis terræ motu. 681 b
Nilus Ægyptum dilatat. 680. b æſtate auge-
tur. 419. 605. 663. b cum mundo cœpit.
601. b cur æſtivis menſibus abundet. 621. b
nihil excedit, nec abradit terras. 624. b
quoties non exundaverit. 625 b
Nili animalia. 624. b cataractæ, & fragor.
622. b inundationis cauſa. 665. b miracu-
la. 622. b primum incrementum, & pro-
greſſus. 621. 622. b ſeptem oſtia. 624 b
caput qui inveſtigarent, a Nerone miſſi.
665 b
Nili fragor cadentis cauſa urbis transferendæ.
145 b
Nili venæ ſcopuli duo dicti. 623 b
Nilotica aqua fœminas fœcundiores facit.
604. b
cur ningat hyeme. 630 b
Nix quid, 629 b fixa, & dura minus alget,
quam tenera, & labefacta. 631. b ubi fiat.
632. 634. b a quibuſdam editur. 637 b emi
ſolita. 635 636 b
Nivis reponendæ officina. 636. b aſſervatio,
& potio luxurioſa. ibid.
Nobile quid faciat. 113 b
Nobilitas turpiſſimos quoſdam induſtriis
prætulit. 460 a
Nobilior quiſnam altero. 427 a
Nocens aliquando latendi fortunam habet,
nunquam fiduciam. 389 b
Nocens nobis poſtea quam profuit, an nos
debito ſolvat. 256 b
Nocens fit etiam non nocendo. 249 a
Nocitura petentibus neganda. 391 a

Digitized by Google

Noctis, & diei officia commutantium reprehenſio. 502 *b*
Nominis illuſtris prætextus Deus, 427 *a*
Nomina ſecum fieri quidam nolunt. 399 *a*
Nomenclatori memoriæ loco audacia eſt. 371 *a*
Noſce te. 165 *a*
Notus ventus, Latine Auſter. 640 *b*
Novitas, magna pars mali imperitis. 237 *b*
Novitas pondus calamitatibus adjicit. 333 *b*
Novorum cupiditas priora obſcurat. 411 *a*
Nubes quid. 565. *b* reſoluta ventum facit. 639 *b*
Nubes attritæ, cum ſint udæ, quomodo ignem gignere poſſint. 562. *b* ſubterraneæ. 646 *b*
Nubium obſervandarum periti grandinem prædicunt. 631 *b*
Nubibus quidam immolant. ibid.
in Nubibus unde, & quomodo ignis, & qua ratione a nubibus emittatur. 555 546 *b*
Nucerinorum colonia cladem terræ motus ſenſit. 655 *b*
Numantiæ mœnia una manu capta. 248 *a*
Numerus perfectiſſimus. 156 *b*
Nundinis lavari toti veteres ſoliti. 291 *b*
Nutricis cur minima auctoritas. 552 *a*

O

OBſtinatio animi. 234 351 *b*
Occaſio in rebus obſervanda. 60 *b*
Occaſus quotuplex. 649 *b*
Ocean. 605. *b* terrarum vinculum. 175. *a* ad lunæ arbitrium exundat. 190 *a*
Occupatorum conditio miſera. 324. *a* vita breviſſima. 310. 311 *a*
Occupatio deſidioſa. 313 *a*
Occupationes novæ veteribus ſubſtitui ſolent. 321. *a* non tanti eſſe debent, ut philoſophiæ ſtudium differatur, vel omittatur. 212 *b*

Occu-

Occupationum præmia contemnenda occupationes fugienti. 61 *b*
Occupationibus diſtrictus quomodo ſe explicare debeat, ſi philoſophiæ ſtudium amplecti cupiat. 60 *b*
Octavia ſoror Auguſti. 147 *a*
Octaviæ impatiens luctus ob Marcellum amiſſum. 157 *a*
Octavius Auguſti pater. 432 *a*
Oculi erui ſolent in quibuſdam mendaciis. 630 *b*
Oculorum amiſſio ut ferenda. 717 *b*
Oculorum dolor cur acutiſſimus. 244 *b*
Oculorum in rebus viſis fallacitas. 528 *b*
Oculorum faſtidium reprehenditur. 89 *a*
Oculos noſtros multa fugiunt. 711 *b*
Oderint, dum metuant, verſus execrabilis. 22 278 293 *a*
Odium blandum, & affabile. 392. *a* vitandum. 38. *b* quomodo vitandum. 424 *b*
Offendentia nos quomodo accipienda. 48 *a*
Officii humani formula. 379 *b*
Officia præceptis diſponuntur. 358 *b*
Officia civilia an gerat virtutis ſtudioſus. 216 *a*
Officiorum quam juris regula patet latius. 46 *a*
Olivetum alteri ponere. 292 *b*
Olivetum duobus modis diſpoſitum. ibid.
Olympia. 197. *a* 609 *b*
Olympus, & Oſſa terræ motu receſſerunt. 679 *b*
Omnia fiunt ex omnibus. 591 *b*
Ὢ, Latine dici nequit. 151. *b* ſex modis dicitur. ibid.
Oneſicritus præfect. claſſib. Alexandri. 532 *a*
Opera pertinax nihil inexpugnatum relinquit. 129 *b*
Opera utilis non omnis beneficium eſt. 459 *a*
Opes non ſunt bona. 294 & ſeq. *b*
Opum poſſeſſio non interdicitur. 50 *b*
Opi-

Digitized by Google

Opinio nos cruciat. 176 *a*
Optabilia ſintne omnia bona. 189 *b*
Optantium voces nocent. 302 *b*
Oraculo reddita præcepta. 356 *b*
Oratio quid. 406. *b* animi vultus eſt. 465. *b* certam regulam non habet. 459. *b* etiam timidiſſimis audax. 76. *b* qualis philoſophum deceat. 401 *b*
Oratio popularis, & philoſophi multum differt. 104 *b*
Oratio talis hominibus, qualis vita. 458 *b*
Orationis celeritas Græcis potius, quam Latinis permiſſa. 106. *b* licentia quid oſtendat. 461. *b* compoſitio varia. 405 *b*
Orator iratus an aliquando melior. 38 *a*
Oratori qualis oratio apud Homerum data. 104 *b*
Oratorius vigor. 402 *b*
Orbis in tres diviſus, Cæſarem, Pompejum, Craſſum. 243 *a*
in Orbe omnia æqualia. 477 *a*
Organorum, ac tibiarum genus ex pulpito conſonabat olim. 278 *b*
Origo omnium eadem. 112. *b* 427 *a*
Ὁρίζων ſeu finitor, ſeu finiens. 650 *b*
Os moriturorum ſpongia, vel panno occludi juſſit C. Cæſar. 76 *a*
Os præcidi in mendaciis levioribus ſolet. 730 *b*
Oſſa Olympo olim cohæſit. 679 *b*
Oſſa leguntur. 52 181 194 494 *a*
Otioſi qui vulgo dicantur. 312. 314 *a* 142 *b*
Otioſi ſoli ſunt ſapientes. 317 *a*
Otium an ſapienti conceſſum. 360. 363. *a* ſectandum, ſed non jactandum. 192 193 *b*
Otium ſine litteris mors eſt, & hominis vivi ſepultura. 266 *b*
Otium nonnullorum occupatum. 313 *b*
Otii vitia negotio diſcutienda. 146 *b* vota 308 *a*
Otii philoſophici finis. 216 *a*
Ovidii laus, & cenſura. 610. *b* gener. 259 *a*

Digitized by Google

Ovium ſexcentarum grex terræ motu exanimatus. 655. 681 *b*
Ovium greges inficientia flumina. 603 *b*
Οὐσία. 151 *b*

P

PAcuvius, qui Syriam uſu ſuam fecit, a cœna quotidie ſe ad ſymphoniam efferri curavit. 31 *b*
Pædagogia oblita facie vehuntur. 506 *b*
Pædagogium pretioſa veſte ſuccingitur. 343 *a*
Pædagogi publici aſſis non faciendi. 506 *b*
Pallor, corporis pulſus, non affectus indicium eſt. 27 *a*
Panetius. 93. *b* quid de Cometis ſtatuerit. 711 *b*
Panis lapidoſus. 386 *a*
Panis in fame unus, beneficium eſt. 415 *a*
Panis olim cinere calido, & fervente teſta percoctus. 326 *b*
Panis quadra non eſt beneficium. 459 *a*
Paphus aliquoties corruit. 331 685 *b*
Papulas alienas obſervatis, ipſi obliti ulceribus. 355 *a*
Par Deo dignum quodnam. 192 *a*
Parabolis in ſcribendo qui uſi. 150 *b*
Παράδοξα inopinata omnibus. 258 *b*
Παραινετική. 367 *b*
Pararii, pro interceſſoribus. 399 419 *a*
Parciſſimus, homo puſilli, & contracti animi vocatur. 407 *a*
Parelia quid ſint, & quomodo fiant. 538. *b*
bina quomodo fiant. 539 *b*
Parentatur interdiu mortuis. 500 *b*
Parentes liberos beneficiis vincunt. 473 *a*
Parentum amor magis in ea, quorum miſeretur, inclinat. 182. *b* beneficia in liberos. 513. *a* caſtigatio quemadmodum accipienda. 46. *a* cura de infantia liberorum. 513. *a* exhortatio ad liberos. 435. *a* officium. 280. *a* veneratio. 434 *a*
Pa-

Digitized by Google

Parentibus cur quædam privilegia data. 416 *a*
Parentibus majorane beneficia liberi dare poſſint, quam acceperint. 431 *a*
Parmenidis dictum. 313 *b*
Parricida culeo inſuitur. 17 *a*
Parſimonia. 407. *a* ſera in fundo eſt. 4 *b*
Parſimoniæ laus. 224 *a*
Parthus de Craſſo ſententiam tulit. 9 *b*
Parthus infans arcum ſtatim tendit. 98 *b*
Parthi capillum effundunt. 513 *b*
Parthos reges ſine munere ſalutare non licet. 47 *b*
Parvo adſueſcendum eſt. 505 *b*
Paſithea una Gratiarum Homero, & nupta. 370 *a*
Paſtor equ. Rom. ut dolorem ob filii mortem apud C. Cæſarem ſuppreſſerit. 52 *a*
Patavii conditor Antenor. 108 *a*
Pater an beneficium accipiat ab eo, qui filio dederit. 587 *a*
Pater patriæ cur princeps vocetur. 280 *a*
Pater quidam, morte filii nuntiata, ſacra rite perfecit. 168 *a*
Pater familiæ olim, qui nunc dominus. 120 *b*
Patri quantum præſtare debeat filius. 428 *a*
Patientiæ laus. 198 200 *a*
Patria carere, intolerabile non eſt. 105 *a*
Patriam relinquendi, quærendique cauſæ variæ. 106 107 108 *a*
Patrimonia bina auriculis dependent. 739 *b*
Patrimonia, maxima humanarum ærumnarum materia. 222 *a*
Patrimoniorum exitium culina. 376 *a*
Paulina uxor Senecæ. 416 *b*
Paulinus. 322. *a* curæ frumenti publici præfectus. ibid. *a*
Paulo bellum adverſus Perſeum gerente ignis lunari magnitudine apparuit. 520 *b*
Paulus prætorius imaginem Tiberii obſcœnis admovens a ſervo ſervatur. 426 *a*
Pavonum cervix cur varii coloris. 531 *b*

Digitized by Google

Pauper quis ſit. 5 *b*
Pauper quomodo numquam fias. 44 *b*
Pauper non eſt, cui nihil deeſt, quod ſatis ſit. 485. *b* & cui modicum ſat eſt. 3 *b*
Pauperis, & divitis comparatio. 117. *a* 254 *b*
Pauperibus quoque licet eſſe liberales. 375 *a*
Paupertas non per poſitionem, ſed per detractionem, ſeu orbationem dicitur. 302 *b*
Paupertas, parvi poſſeſſio 302. *b* cur amanda. 54. *b* non eſt mala. 254. *b* non obſtat philoſophiæ 46. *b* nulli malum, niſi repugnanti. 509 *b*
Paupertatis commendatio. 46. 736. *b* contemptus. 203. *a* experimentum certis diebus faciendum. 49 56 57 *b*
Paupertatis metu philoſophandi tempus non eſt differendum. 468 *b*
Pauſanias pœnam de ingrato ſumit. 466 *a*
Peccantium multitudo conſuetudinem peccandi facit. 288. *a* pudorem ſceleris tollit. 419 *a*
Peccantium pœna prima, & maxima peccaſſe. 388 *b*
Peccantibus non iraſcendum. 15 *a*
Peccati notitia, initium ſalutis. 81 *b*
Peccata quomodo vitentur. 27 28 74 *b*
Peculium mancipia pro capite numerant. 254 *b*
Pecunia ex quo in honore eſſe cœpit, verus rerum honor cecidit. 468. *b* multorum malorum cauſa. 10 *b*
Pecuniæ mala. 222. *a* modus optimus. 223. *a* poſſeſſio quam anxia. 468. *b* amiſſæ conſolatio. 736 *b*
Peneus fluv. Theſſaliæ paludes ſiccavit. 670 *b*
Peregrinatio hominum reprehenditur. 506 *b*
Peregrinationis utilitas. 419 *b*
Peregrinationes quando proſint, quando non. 79 418 419 *b*
Perfectum quid ſit. 512 *b*
Pericula alia non æque perniciofa, atque
ea,

Digitized by Google

ea, quæ ex homine ſunt. 414 *b*
Peripatetici an recte temperent affectus. 470 471 *b*
Peripateticorum reſponſa ad Stoicorum argumentum. 475 280 *b*
Perſici regni ſtemma totum imperii cupidum. 532 *a*
Perſonata felicitas quorum. 255 *b*
Peruſinæ aræ, & proſcriptiones. 277 *a*
Pedes quibus dolent, vino, aut balneo abſtinent. 193 *b*
Peſtilens vapor exhalans in Italia. 682 *b*
Peſtilentia a terræ motu. ib. *b*
Petrejus & Juba ſe mutuo interemerunt. 193 *a*
Phalaris tyrannus. 28. *a* crudelis. 295 *a*
Phalarid. taurus. 181 *b*
Pharos quantum abſit a continenti. 680 *b*
Phidias. 20. 288. *b* triplicem fructum operis habet. 406 *a*
Philetæ latrones Ægyptiis dicti. 131 *b*
Philippus Macedonum rex civitates aut vicit, aut emit. 364. *b* plures in metallum antiquum demiſit explorandi gratia. 647 *a*
Philippi Macedonum regis patientia in legati Athenienſium contumeliis audiendis. 79 *b*
Philippus medicus Alexandri. 43 *a*
Philologia. 248 *b*
Philoſophandi tempus non eſt differendum paupertatis metu. 45 *b*
Philoſophandum eſt re, & vita, non verbis. 43 *b*
Philoſophari, valere eſt. 45 *b*
Philoſophia quid. 308. *b* in viros tranſibit. 8. *b* inſularum loco eſt. 38. *b* murus inexpugnabilis. 263. *b* honeſte tractanda. 38. *b* nec rejicit, nec eligit quemquam. 112. *b* non eſt inutilis, ſive fato, ſive caſu omnia adminiſtrentur. 44. *b* primum ſimplex, cur operoſior facta. 374. *b* quid præſtet. 84 *b* quid promittat. 11. *b* 123. *b*

Philoſophorum veterum chorus qualis. 278 b
Philoſophis non ſollicite verba quærenda. 226 b
Phœnix. 109 b
Phthiſis. 228 b
Pictor inter ceram, opuſque facile vultu ac manu commeat. 495 b
Pictores non recipiuntur in artes liberal. 307 b
Pii ſumus ad mercedem. 468 b
Pilæ luſus beneficia reddenda docet. 394 a
Pila in caſtris ardere viſa. 522 b
ad Pileum ſervos vocare. 121 b
Pingere, quam pinxiſſe jucundius. 21 b
Piſcatum ire dolabra. 597 b
Piſces quibuſdam locis e terra eruuntur. ibid. b
Piſiſtrati Athenienſium tyranni moderatio in conviva ebrii convitiis ferendis. 68 a
Piſtrinum ſapientum inventum eſſe vult Poſidonius. 326 b
Plato a duobus pueris quæritur. 503. a iræ pœnas a ſe exigit. 70. a plus ex moribus, quam ex verbis Socrat. traxit. 14. b pueris vinum negandum putat. 40. a quæcumque ſunt, in ſex modos partitur. 153. b quinque cauſas ſtatuit. 171. b ſervi caſtigationem Speuſippo commiſit. 69. a ſerviit. 120. b Socrati de eruditione agit gratias. 476 a
Platonis argumentum de ira. 8 a
Platonis dictum. 183. 462. a 113. b dictum de animadverſione. 21. a dictum de officio portitoris ſibi præſtito. 509. a ideæ. 154. b liber a Catone lectus ultima nocte. 68. b navigationes. 156. b pater. 431. a teſtimonium. 654 b
Platoni nomen latitudo pectoris fecit. 156 b
Platoni objectum, quod pecuniam petierit. 355. a quod aliter viveret, aliter loqueretur. 344 a

Platoni tres ſervi fuerunt. 117. *a* unde contigerit, ut ſuo natali deceſſerit, & annum unum, & octogeſimum impleverit. 156 *b*
Pluvia ultra x. pedes terram non madefacit in altitudinem. 589 *b*
Pluviæ an quid conferant fluminibus. ibid. quando copioſæ, quando lentæ. 630 *b*
Podagra. 33. *a* 138. *b* ad tempus reſpondet. 696. *b* quomodo interquieſcat. 243 *b*
Podagræ delinimenta magis, quam remedia componuntur. 343 *a*
Podagricæ fœminæ contra Hippocratis doctrinam. 371 *b*
Pœna quid ſpectet. 288 *a*
Pœnæ inferendæ duo fines. 21. 50 *a*
Pæni in Africa a Regulo fuſi. 116. *a* Hiſpaniam incolunt. 107. *a* in Sicilia a Metello victi. 316 *a*
Poetæ non ſolliciti de vero, id ſpectant, quod belle facit ad verſum. 371. *a* temporum nimis accurati deſcriptores. 716 *b*
Poetarum ſcopus eſt aures oblectare, & dulcem fabulam nectere. 372 *a*
Poliorcetes Demetrii cognomen. 246 *a*
Pollioni Aſinio quid dixerit Scaurus homo obſcœnus. 461 *a*
Pollionem Aſinium oratorem magnum nulla hora ultra decimam retinuit. 238 *a*
Pollux, & Caſtor. 522 *b*
Polyænum magnum virum fecit Epicuri contubernium. 14 *b*
Polybius Claudii libertus. 726 *b*
Poma per vitrum aſpicientibus multo majora, ut & aquæ innatantia. 524 528 *b*
Pomaria in ſummis turribus. 502 *b*
Pomœrium Rom. quando proferre licebat. 317 *a*
Pompeji Campaniæ urbs terræ motu deſedit. 655 *b*
Pompejorum fortuna. 146 *a*
Pomp.

Pomp. ab ultimo mancipio transfoſsus. 317 *a* alienum exercitum fugit. 621 *b* clienti præbet cervicem. 235. *a* primus in circo elephantorum duodeviginti pugnam edidit. 316 *a*
Pompeji theatrum exuſtum a Cæſare refectum. 182 *a*
Pompejo Pœno ſiniſter pes oſculandus porrigitur a C. Cæſ. 390 *a*
Ponticis littoribus Achajæ civitates impoſitæ. 107 *a*
Pontificalis carminis verba ſolemnia. 168 *a*
Pontificis oculi velamento a funere arcebantur. 170 *a*
Pontus cur in inferum mare aſſidue fluat, non autem refluat. 626 *b*
Popinarum inſtitutores. 145 *b*
Popul. in tribus deſcribitur. 314. *b* cur reges, principeſque amet, & protegat. 269. *a* vitiorum auctor. 16 *b*
Populi ſcita. 105 *a*
Populo non placet ſapientiæ deditus. 84 *b*
Populorum tranſportationes publica exilia ſunt. 108 *a*
Porſena facilius Mucio ignovit, quam ſibi Mucius. 67. *b* Mucii gloriæ invidit. 188 *b*
Porſenæ occiſi inſtar Mucii manus fuit. 543 *a*
Portentoſi fœtus extingui ſoliti. 15 *a*
Poſidonius plurimum philoſophiæ contulit. 325. *b* Zenonis cauſam agit de ebrietate. 272 *b*
Poſidonii collectiones de divitiis. 302. *b* opinio de colore arcus. 533. *b* de grandine 629. *b* opinio de tonitru. 578. *b* ſententia. 456 *b*
Poſidonio de artium inventione aſſentitur Seneca. 321. 322. 323 *b*
Potentes cur magni videantur. 227 *b*
Potentia aliena terribilis quomodo vitanda. 337 *b*
Potio liberalior interdum conceſsa. 238 *a*

Præceptiva philoſophiæ pars an ſatis ſit ad conſummandam ſapientiam. 367. *b* ſitne a philoſophia removenda. 354. *b* per totam epiſtolam.
Præceptor liberalibus ſtudiis quis dign. 282 *a*
Præceptoris beneficia. 433. *a* officium 508 *a*
Præceptori quantum debeatur. 506 507 *a*
Præceptores plus laboris ab his exigunt, in quibus certior ſpes eſt. 199 *a*
Præceptores ſapientiæ quales eligendi. 135 *b*
Præceptum vetus, Deum ſequere. 341 *a*
Præcepta carmini inſerta, aut proſa oratione in ſententiam coarctata, multum habent ponderis. 356 *b*
Præcipuum quid in rebus humanis. 586 *b*
Præcordia luxu corrupta. 635 *b*
Prædictio quam vim habeat. 567 *b*
Præſtigiatorum acetabula, & calculi. 115 *b*
Præſumptioni omnium hominum multum dari ſolet. 473 *b*
Prætexta non honor, ſed honoris inſigne. 373 *a*
Prætori quis honor exhibitus. 171 *b*
Præxaſpi quæ merces a Cambyſe relata fuerit ob fidele conſilium. 70. 71 *a*
Præcantium voces deum beneficum teſtantur. 440. 441 *a*
Precibus empta omni re cariora. 383 *a*
Pretium cujuſque rei pro tempore eſt. 507 *a*
Priamus ut iram diſſimulaverit. 52 *a*
Priapi ſignum Chereæ datum a Cajo. 266 *a*
Princeps cur pater patriæ dicatur. 280. *a* quibus de cauſis punire, & quomodo debeat. 285 *a*
Principis præcipua virtus clementia. 267. 269 *a*
Principe, quæ digna corona. 291 *a*
Principes cur amentur. 269. *a* deorum exemplum imitari debent. 271 *a*
Principum officium. 281 *a*

Digitized by Google

Principali, id eſt ἡγεμονικῷ, ineſt aliquid irrationale, & rationale. 339 *b*
Principia omnium exigua. 428. *a* a ſequenti magnitudine obruuntur. ibid. totius operis dimidium. 97 *b*
Procella uti fiat. 645 *b*
Procurationes quorſum fiant, ſi fata immutabilia ſunt. 562 *b*
Prodeſſe, & beneficium dare differunt. 489 *a*
Prodeſſe qui dicantur. 441 *b*
Prodigus non ſine avaritia. 457 *a*
Promiſſa quatenus ſervanda. 464 467 *a*
Promiſſorum dilatio arguitur. 386 *a*
Propoſitum ſitne cauſa rei. 173 *b*
Protagoræ dictum. 313 *b*
Providentia Deus dici poteſt. 574 *b*
Providentia ſi mundus regitur, cur multa bonis viris accidant mala. 189 *a*
Provocatio a regibus ad populum fuit. 438 *b*
Prytanes. 218 *a*
Pſeudomenos. 116 *b*
Ptolemæus Africæ rex inter Cajanas cuſtodias. 230 *a*
Publius tragicis, comiciſque vehementior. 229 *a*
Publii verſus laudati. 229. *a* 19. 20. *b*
P. Clodius remp. venundedit. 242 *a*
Pudica dici quæ non poſſit. 447 *a*
Pudor deprehenſus amittitur. 551 *a*
Puer ſtatura ingentis viri. 183 *a*
Puerorum educatio ſalubriter inſtituenda. 41. *a* 362. *b* diſſentium offenſationes patienter ferunt magiſtri. 494 *a*
Puerorum infelicium greges. 473 *b*
Pueris, quibus omne ludicrum in pretio eſt, ſimillimi ſumus. 467 *b*
Pullus nubibus immolari ſolitus. 631 *b*
Puniendi tres cauſæ. 288. *a* finis. 20 *a*
Puniens iraſci non debet. 15 *a*
Punire quomodo Princeps debeat. 286 *a*
Purgatio ſtatum diem ſervat. 595 *b*

Purpura conchylio ſaturata. 115 a
Purpuræ color diverſus unde. 529 b
Putei cur hieme caleant. 668 b
Puteolanus pulvis miræ naturæ. 600 b
Pyrenæus Germanorum tranſitus non inhibuit. 107 a
Pyrrhus certaminis gymnici præcept. 36 a
Pyrrhi regis aurum repulit Fabricius. 489 b
Pyrrhum Fabricius monet, ut inſidias medici caveat. ibid.
Pythagoras. 318. a ait, alium animum fieri intrantibus templum, & oraculi opperientibus vocem. 360. b cur animalibus abſtinuerit. 435. b perturbationes animi lyra componebat. 66 a
Pythagoræ amorem Senecæ iniecit Socion. 435. b diſcipuli quinquennium tacebant: 135. b tacitus ſeceſſus. 322 b
Pythagorica ſchola præceptorem non invenit. 713 b
Pythagoricus quidam ſutori etiam mortuo debitam pecuniam reddit. 548 a
Pythicis oraculis adſcripta vox, Noſce te, 165 a
Pythii filius a Xerxe occiſus. 73 a
Pythocles ut locuples faciendus. 59 b

Q

Quadra panis non eſt beneficium. 459 a
Quadratoria res. 290 b
Quadruplatores beneficiorum. 550 a
Quæſitor eſt, ubi judex deſit eſſe. 222 a
Quæſtiones inutiles damnantur. 304 b
Quæſtionum de univerſo diviſio. 548 b
Quæſtionum operoſa ſolutio quid utilitatis ferat. 484 a
Quam diu hæc? delicatorum ſollicita cogitatio. 321 a
Quartana flagellis diſcuſſa. 50 a
Querela de hominum nequitia omni tempore. 376 a

Quercus, & ilex antiqua alimenta. 607 *b*
Quies an ſummo bono adjici debeat. 339 *b*
Quies bonum non eſt. 297. *b* & ſeq.
Quieſcentes ſemper, & inquieti reprehenduntur. 7 *b*
Quintius dictaturam properat evadere. 321. *a*
Q. Catuli buſtum. 75 *a*
Q. Sextii patris magni viri, & Stoici liber laudatur. 169 *b* vide Sext.
Quiritium jus. 587 *b*
Quod eſt, ſeu τὸ ὄν, ſex modis dicitur a Platone. 151. *b* ſummum genus rerum. ib.
Quouſque eadem? vox rabidarum deliciarum. 215 *a*

R

Rabirius poeta. 497 *a*
Ratio quid. 179. 184. *b* arbitra eſt bonorum, & malorum. 184. *b* bonum proprium hominis. 233. *b* diis, hominibuſque communis. 344. 245. *b* non eget affectuum armis. 17. *a* numquam in adjutorium affectus aſſumit. 10. *a* omnis honeſti comes. 447 *a*
Rationalis philoſophiæ partis diviſio. 315 *b*
Rebili conſularis, hominis infamis pecuniam renuit Julius Græcinus. 399 *a*
Reddidit gratiam, non dicimus. 257 *b*
Regalis ingenii mos. 521 *a*
Reges, vide Rex.
Regiæ potentiæ miniſtri arguuntur ſuperbiæ. 385 *a*
Regiam ad menſam adhibitorum quale vitæ genus. 72 *a*
Regiones a bonis moribus alienæ vitandæ. 131 *b*
Regionum electio parum confert ſtudiis. 416 417 *b*
Regnum aureo ſæculo penes ſapientes fuit. 322 *b*
Regulus, & Virginius Coſſ. 655 *b*

Digitized by Google

Regulus. 191. b a Pœnis captus eſt, non victus. 467. a clavis confixus. 236. a. fidei, & patientiæ documentum. 196 a
Reguli arca. 190 b
Rejiculi dies. 308 a
Relativa parem deſiderant regulam. 391 a
Relativorum natura. 480 a
Religio primum militiæ vinculum. 478 b
Religioſi ſunt boni etiam farre, ac fictili. 374 a
Remedia non ſunt, quæ fortuito ſanant. 502 a
Remediorum qualium uſus apud veteres. 371 b
Remetiri dicta, & facta ſua Seneca ſolebat. 90 a
Remetiri vinum vomitu. 196. a 371 b
Remiſſio animis danda. 237 a
Remus integer in aqua fracti ſpeciem reddit. 528 b
Reprehenſiones in beneficiis cavendæ. 387 a
Rerum natura cur nihil perdere dicatur. 478 a
Rerum potius, quam verborum ratio habenda. 114 b
Reſp. an, quomodo, & quando ſapienti adminiſtranda. 215. 216. 217. a ſitne ſapienti capeſſenda, ambigitur inter Stoicos, & Epicureos. 359 a
Reſpubl. ſine Cæſare eſſe non poteſt. 269 a
Reipubl. ingratitudo in optimos cives. 486 a
Reip. qui proſint. 215. 216 a
Reſpublicæ duæ. 360 a
Reus ſententiis paribus abſolvitur. 63 b
Rex omnis ex ſervis oriundus. 113 b
Regis, & tyranni diſcrimen. 278 a
Regi verborum intemperantia non eſt ex majeſtate. 272 a
Regem maxime decet clementia. 267 289 a
Regem natura commenta eſt. 284 a
Reges cujus rei indigi. 520. a cur amentur. 269.

Digitized by Google

269. *a* multa opertis oculis donant. 465. *a* mali cur regnent. 462 *a*
Reges Romani duo, quorum alter patre, alter matre caruit. 438 *b*
Reges quid ſecuros præſtet. 285 *a*
Reges Parthos non poteſt quiſquam ſine munere ſalutare. 48 *b*
Regum animi notantur. 122 *b*
Regum contemptores perperam philoſophiæ dedití cenſentur. 214 *b*
Regum conſuetudo. 521 *a*
Regum amicis quanti conſtent bona conſilia, exemplo declaratur. 72 *a*
Regibus major ſecuritas eſt ex manſuetudine. 273. *a*. eis utilis eſt iræ continentia. 73 *a*
Rhenus. 518. 609. 663 *b*
Rhinocolura urbs, unde extiterit. 76 *a*
Rhodanus. 609 719 *b*
Rhodii vox effœminatiſſima. 198 *b*
Rhodiis libertas cum immunitate data. 486 *a*
Rhodiorum fons ex intervallis fœda fundens. 606 *b*
Ridens in tormentis. 246 *b*
Rixam a laſſo quæri, vetus dictum. 66 *a*
Rogantis verba intercidenda. 383 *a*
Rogo, moleſtum, & oneroſum verbum. ib.
Romæ incendia dolet Timagenes, quod meliora ſciret reſurrectura, quam arſiſſent. 336 *b*
Romæ aut Scipio eſſe debebat, aut Romæ libertas. 289 *b*
Romanæ pacis exitium. 269 *a*
Romana vitia. 313 *a*
Romani ducis verba ad milites locum occupaturos. 268 *b*
Romani imperii exul auctor. 108 *a*
Romani mores. 12. 74. *a*. 159 *b*
Romanorum ſtudia inutilia. 315 *a*
Romanorum ultimus Sylla pomœrium protulit. 317 *a*
Ro-

Romanus ſermo non tam præproperus, quam Græcus. 106 *b*
Romulus perit ſolis defectione. 438 *b*
Romuli caſa. 111 *a*
Rubentes cur iracundiſſimi. 39 *a*
Rufillus. 291 *b*
Ruffus ordinis ſenatorii ab offenſo Cæſare gratiam, & munus impetrat. 426. 427 *a*
Rutilius ob innocentiam exſul. 182. *a* malevolentiæ expoſitus. 245. *a* in exilio vivit. 235. *a* ſolus Syllæ dictatori aliquid negavit. 195. *a* ſuam damnationem libenter tulit. 67 *b*
Rutilii innocentia violata effulſit, 252. *b* exſulis animoſitas in reditus abominatione. 524 *a*

S

SAbbatis lucernam accendere. 378 *b*
Saccus homo eſt. 240 *b*
Sacrilegium quarum rerum ſit. 536. 537 *a* an ex aliqua parte bonum. 298 *b*
Sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphis feruntur. 298 *b*
Sacrilegi puniuntur. 483 *a*
Sacrilegos omnes eſſe probat Bion. 536 *a*
Sacrorum ſanctiora ſolis initiatis nota. 382 *b*
Sæculum aureum. 322. 330. 331. 468 *b*
Sævitiæ deteſtatio. 288. *a*. inſtrumenta. 37 *b*
Salluſtii verba. 437. *a* 163. 694 *b*
Salluſtio vigente qualis orationis cultus. 462 *b*
Saltus ſaliaris, aut fullonius. 42 *b*
Salutare Parthos reges nemo ſine munere poteſt. 48 *b*
Salutatio meritoria. 318 *a*
Salutatio potentum. 522 *a*
Salutationes matutinæ deorum. 378 *b*
Salutis initium, peccati notitia. 81 *b*
Sanguis, pars, & materia noſtri. 550 *b*
San-

Digitized by Google

Sanguine nubibus litatum. 632 *b*
Sanguine vitalis calor continetur. 441 *a*
Sanitas etſi de fato, debetur tamen & medico. 570 *b*
Sapiens quis. 161. *b* Deum aliquo antecedit. 139 *b* etiam in Phalaridis tauro per-uſtus exclamabit: Dulce eſt. 181. *b* externa incommoda ſentit, nulla interna. 214. *b* incurvari, & ſuccumbere non poteſt. 208. *b* miſer fieri nequit. 340. *b* nec liberorum, nec amicorum amiſſione affligitur. 224. *b* nihil cupit. 532. *a* non eſt dolorum expers. 208. 286. *b* non ignoſcet, nec veniam dabit. 297. *a* non miſerebitur, ſed ſuccurret, & proderit. 297. *a* non timet. 285. *b* nulla injuria, vel contumelia affici poteſt. 253. *a* nulla re indiget, & tamen multis illi opus eſt. 23. *b* omnibus affectibus vacare debet: 281. 282. *b* ſimilis Deo, excepta mortalitate. 250. *a* ſolus ſcit referre gratiam, & beneficium dare. 258. *b* tremet, dolebit, & expalleſcet. 208 *b*
Sapiens an ad remp. accedat, controvertitur. 359. *a* an beatior, qui diutius vixerit. 343. *b* an iraſci debeat. 29. *a* an lacrymari debeat. 398. *b* an munus accipere, debere, emere, & conducere poſſit. 537. *a* an ſapienti proſit. 441. *b* colaphis percuſſus quid faciat. 258. *a* corpore parum proſpero uſus, an neque miſer, neque beatus habendus. 341. *b* cum non accipiat injuriam, cur puniat hanc inferentes. 255. *a* deliberaturus ſitne aliquem in conſilium advocaturus. 443 *b*
Sapiens Stoicorum an alicubi inveniatur. 249 *a*
Sapientis animus qualis debeat eſſe. 339. *b* animus talis, qualis mundi ſtatus ſuper lunam. 162. *b* comparatio cum Jove. 215. *b* deſcriptio. 537. *a* fiducia quanta. 227. *a* inventa. 328. *b* partes duæ. 208. *b* patria, &

Digitized by Google

& virtutis exercendæ campus. 217 *a*
Sapientis omnia ſunt. 534. *a* quomodo hoc intelligatur. 535. 536 *a*
Sapientis, & gubernatoris diverſa conditio. 390 *b*
Sapientis, & ſapientiæ affectatoris diverſa remedia in contumeliis ferendis. 262 *a*
Sapienti an aliquid donari, & beneficium dari poſſit. 537. *a* etiam in afflicta rep. occaſio eſt ſe proferendi. 219. *a* nec a paupertate, nec a dolore nocetur. 285. 286. *b* nihil contra opinionem accidit. 232. *a* non interdicitur naturæ contemplatione. 175. *b* potentium iræ declinandæ. 38. *b* ut Deo omnia ſæcula ſerviunt. 319 *a*
Sapientem ſe non eſſe, quomodo quis intelligat. 161 *b*
Sapientem an numquam ſui facti pœniteat. 465. 466. *a*
Sapientem inter, & ſtultum quid interſit, ſi uterque habere vult. 465 *a*
Sapientes non fuerunt in ſæculo fortunato. 329. 330. *b*
Sapientes omnes pares ſunt, & æquales. 250. *b* quo Deum antecedant. 204. *a* ſoli veri gaudii participes. 65 *b*
Sapientia quid. 340. *a* 56. *b* ars eſt. 83. *b* de quibus rebus ſit. 314. *b* non eſt in litteris. ibid. ſola libertas. 100 *b*
Sapientia an bonum ſit, ſapere vero bonum non ſit. 473 *b*
Sapientia futura an bonum ſit. 479 *b*
Sapientia vetus rudis fuit. 370 *b*
Sapientia ſumma. 202 *b*
Sapientia, & philoſophia quomodo differant. 314 *b*
Sapientiæ effectus. 327. *b* inventa amplificanda ſunt. 160. *b* præceptores quales eligendi. 135. *b* ſtudium vere liberale. 302 *b*
Sapientia conſummata, & procedentis viri quo differant. 212 *b*

Digitized by Google

Sapientiæ alludentes. 213 *b*
Sapientiam profeſſi reprehenduntur a Seneca. 198 *b*
Sapientiam ſectantium magnum diſcrimen. 208 *b*
Sappho. 310 *b*
Sarmatas Danubius cohibet. 663 *b*
Sacagii. 390 *b*
Saturitas etiam in aqua, & polenta. 50. *b*
Saturnalia non ſemper erunt. 724 *b*
Saturn. & Mars. 305 *b*
Saturni ſtella. 690. 710 *b*
Scaurus ſenatus princeps. 461 *a*
Scauri jocus de Ariſtone philoſopho. 82 *b*
Sceleratis nunquam contigit ſecuritas. 388. 425 *b*
Sceleris in ſcelere ſupplicium eſt. 388 *b*
Scelerum enumeratio, & reprehenſio. 29 30 *a*
Schola deſerta, theatrum factum. 230 *b*
Schola philoſophi quibuſdam otii diverſorium eſt. 431 *b*
Sciebam, ſapientis vox. 235 *b*
Scientia rerum bonum. 89 90 *b*
Scientia quarundam rerum inutilis. 315 *a*
Scipio Æmilianus eodem fere tempore patris triumphum, & duorum fratrum funera ſpectavit. 146. *a* a Paulo patre in adoptionem datus. 168 *a*
Scipio Africanus ruſticitatis ab aliquibus damnatur. 289. *b* exſul Liternum ſe recepit. 132. 289. *b* Hannibalis victor, & Antiochi. 322. *a* ſine ira bellum geſſit. 12. *a* tripudiare ſolebat. 237 *a*
Scipioni Africani pietas in fratrem captum, & mortuum. 146. *a* erga patrem beneficia. 435. *a* filia Cornelia. 171. *a* filiæ ex ærario dotem acceperunt. 117. *a* animam in cœlum unde erat, rediiſſe credit Seneca. 289 *b*
Scipio Numantiam claudit, & comprimit. 13. *a* 179 *b*

Digitized by Google

Scipio Cn. Pompeji ſocer morte ſua majoribus ſe parem fecit. 69 *b*
Scire, & meminiſſe quid differant. 94 *b*
Scire plus velle, quam ſit ſatis, intemperantiæ genus eſt. 300 *b*
Sciron, ventus Athenis infeſtus. 650 *b*
Scorpiones. 558 *b*
Scribendum, & legendum ſimul. 275 *b*
Scribonia amita Druſi Libonis. 197 *b*
Scripta eruditorum hominum ignotos notos faciunt. 58 *b*
Scripta quorumdam clarum nomen habent, ſed exanguia ſunt. 169 *b*
Scythæ comam ſpargunt. 514. *b* iracundiſſimi. 36. *a* tergis vulpium, & murium teguntur. 322. 323 *b*
Scythis bellum indixit Darius. 73 *a*
Scylla. 340 *b*
Scylla ſaxum eſt non terribile nautis. 247. *b*
Secreta eloqui nulla lex vetat. 494 *a*
Sectæ diverſæ. 369 *b*
Securitas ſecuritate mutua paciſcenda eſt. 286 *a*
Securitatis pars maxima quæ. 424 *b*
an Sedeat, delicatus interrogat. 315 *a*
Sejanus ad latus Tiberii ſtetit. 170. *a* Cordum Satrio Secundo congiarium dedit. 182. *a* ſummis honoribus functus, a popul. in fruſta diviſus fuit. 230 *a*
Sejani crudelitas. 182 *a*
Sejani tam odium, quam amor periculoſ. 142 *b*
de Sejano cum actum eſt, prodigium viſum. 520 *b*
Sejani ſatellites. 154 *a*
Sejanianum jugum. ibid. *a*
Sela, id eſt fulgores, quomodo fiant. 541 *b*
Seminum vis. 436 *a*
Seneca ſedulus auditor Attali fuit. 432 *b* & Fabiani Papirii. 403. *b* Claudio Cæſari adulatur. 144. 147. *a* decrepitum ſe vigore animi non deſtitui, nec mortis metu tene-

Digitized by Google

teneri ſcribit. 75. *b* cum Earino curſu contendit. 270. *b* Demetrium ſecum circumferre ſolitus. 164. *b* diligens vinearum foſſor. 590. *b* diſſentit a Stoicis. 451. 452. 473. 476. *b* dormiturus facta, & dicta diei remetitur. 90. *a* epiſtolis ſuis clarum ſe Lucilium reddere promittit. 58. *b* immodice Annæum Serenum flevit. 169. *b* in quantum Stoicos ſequatur. 328. 329. 358. 359. *a* juvenis edidit volumen de motu terrarum. 653. *b* magnorum virorum imagines, & natales celebrat. 169. *b* matrem de ſuo exilio conſolatur. 100. *a* non turbatus fuit clamoribus. 271. *b* ob ſenectutem lectulo adfixus. 188. *b* puer apud Sotionem philoſophum ſedit. 125. *b* quæſturam geſſit. 126. *a* qualis in exilio fuerit. 128. *a* quantum profecerit ex Attali auditione. 434. *b* Scip. manes ad aram adorat. 288. *b* ſe parvo contentum ſcribit. 505. *b* ſenectutis ſuæ argumenta colligit. 29. *b* ſenex philoſophum diſputantem audit, 230. *b* urbis fuga febrem fugit. 415 *b*

Senecæ abſtinentia. 434. 435. *b* fratres. 124. *a* frater Gallio. 327. *a.* 618. *b* infelicitas in navigando. 135. 136. *b* infirmitas mentis jam ad recta, jam ad prava urgentis. 208. *a* juventa in Tiberii Cæſaris principatum incidit. 435. *b* libri moralem philoſophiam continentes. 430. 444. *b* mala valetudo. 140. *b* nomen, prænomen, & cognomen. 444. *a* opus, & quæſtiones de morali philoſophia. 425. *b* ſpes de ſui reſtitutione. 144. 145. *a* ſomnus. 270. *b* vigiliæ, & de poſteris cura. 18. *b* uxor Paulina. 417. *a* uxor mortua. 125 *a*

Senecæ pater philoſophiam oderat. 435. *b* ideo Albinam minus ſtudiis indulgere paſſus. 124 *a*

Senecæ amorem Pythagoræ injecit Sotion. 435 *b*

Digitized by Google

Senecam patris ſenectus in vita retinuit. 242 *b*
Senecio Cornelius, eques Rom. ex tenui principio ſe promovens, ſubito angina ſuffocatur. 404 *b*
Senectus, & morbi conjuncti apud Virgilium. 439 *b*
Senectus laſſæ ætatis, non fractæ, nomen. 75 *b*
Senectus quando attentius conſervanda. 416 *b*
Senectutis extrema an faſtidire oporteat, & finem non opperiri, ſed manu facere. 157 *b*
Senectutem in aula quomodo quidam conſecutus ſit. 52. *a* frugalitas producere poteſt. 157 *b*
Senex elementarius, res turpis. 98 *b*
Senex linteatus, laurum, & lucernam medio die præferens. 355 *a*
Senis, & juvenis corrigendi diverſa ratio. 37 *b*
Seni quoque diſcendum eſt. 229 *b*
Seni turpe, ex commentario ſapere. 94 *b*
Sene vivere incipiente nihil turpius. 36 *b*
Senes pueris ſimiles. 254. *a* queruli, & iracundi. 39 66 *a*
Senes puerorum vitia habere, turpe. 8 *b*
Senum decrepitorum querela de vita. 312 *a*
Senibus infantia exprobratur. 63 *b*
Senile corpus navi dehiſcenti, & ædificio putri comparatur. 85 *b*
Senilis anima in primis labris eſt. 87 *b*
Senſibilene, an intelligibile ſit bonum. 510 *b*
Senſus de bonis, ac malis non judicat. 184 *b*
Senſus in homine, quam in aliis animalibus tardior. 510 *b*
Senſus conſtitutionis ſuæ an ſit animalibus. 495 *b*
Sententiæ pueris ediſcendæ. 94 *b*
Sententiis paribus reus abſolvitur. 260 *b*
Sententiarum vitia. 461 *b*

Digitized by Google

Sepelire mortuum an beneficium. 491 *a*
Septentrio ventus. 650 *b*
Septentrionalis plaga. 631 *b*
Sepultura ſapienti negligenda. 345 *b*
Sepulturæ jactura non æſtimanda eſt. 734 *b*
Serapio philoſophus volubilis linguæ. 103 *b*
Serenus, ad eum Senecæ aliquot libri. 241 *a*
Serenus Seneca minor mortuus. 168 *b*
Seres. 323 *b*
Sermo improborum vitandus. 507 *b*
Serpens in Africa ſævus. 269 *b*
Serræ inventor. 322 323 *b*
Servientibus ira pernicioſa eſt. 73 *a*
de Servii regis matre dubitatur. 438 *b*
Servitus quæ graviſſima. 587 *b*
Servitus paucos, plures ſervitutem tenent. 62 *b*
Servitutem morte effugit Lacon puer impubes. 240 *b*
Servus nomen eſt ex injuria natum. 91 *b*
Servus an domino beneficium dare poſſit. 423. *a* omnis ex regibus oriundus. 111 *b*
Servus cum peculio licet domini ſit, huic tamen munus dare poteſt. 534 *a*
Servi definitio Chryſippea. 425 *a*
Servi a pedibus domini ſtare ſoliti. 428. *a* 78. *b* commoti ad memoriam refricandam. ibid. etiam menſæ admovendi. 119 *b*
Servi, olim familiares appellati. 120. *b* quomodo tractandi. 118 119 *b*
Servi ex dominis facti, & ex ſervis domini. 119. 120. *b*
Servi omnes ſumus. 121 *b*
Servi quot, hoſtes. 119 *b*
Servis ad ſtatuam confugere licet. 284 *a*
Servorum dies feſtus. 120 *b*
Servorum fidelitatis erga dominos exempla. 423. 427. 428. *a* fuga ægre ferenda. 428 *b*
Servos Epicurus amicos vocavit. 428 *b*
Servos ut a liberis cultus diſtingueret. aliquando dicta in ſenatu ſententia eſt. 289 *a*

Se-

Digitized by Google

Severitas non eſt contraria clementiæ. 195 a
Severus Cornelius Ætnam deſcripſit. 249 b vide Cornel.
Sextius cur animalibus abſtinuerit. 435. b dicebat, Jovem plus non poſſe, quam virum bonum. 216. b iter ad deos monſtrat. ibid. b
Sextius pater latum clavum D. Julio dante repulit. 392. 393. b vide Q. Sext.
Sextii Græcis verbis, Romanis moribus philoſophantis imago de exercitu, & ſapiente. 159. b conſuetudo excutiendi totum diem. 90. a dictum. 55 a
Sextus Papinius flagris a C. Cæſare animi cauſa cæſus. 75 a
Sextus Pompejus ſorori, & fratri ſuperſtes. 145. a cur conſul factus. 462 a
Sicilia ab Italia inundatione ſecluſa eſt. 682 b
Siciliæ circuitus. 247. b laus. 620. b in Siciliæ ſtagno quodã injecta non merguntur. 603 b
Siculorum juvenum pietas in parentes. 436. 524 a
Sidera ſemper, ut in opere, ita in paſtu. 551 b
Sidera quinque, 174 a
Sidera volantia. 521 b
Sidera circumnectentis fulgoris cauſæ. 523 b
Siderum defectio cur brevis. 697 b
Siderum vis. 606 b
Sidon mari ſuperfuſa. 679 680 b
Silentium non eſt ſtudiis neceſſarium. 144 b
Silenum habeo in caſtris. 79 a
Silvæ in tectis domorum, ac faſtigiis. 502 b
Silvæ fulmine crematæ. 560 b
Simplices qui. 37 a
Simplicitatis indicium iracundia. 61 a
Sirenes. 148 b
Siſyphus. 71 728 b
Smaragdi fictitii inventor. 329 b
Socculus aureus margaritis diſtinctus oſculandus porrigitur. 391 a
Sociale animal. 531 a
Societas ſalva quando ſit. 50 a

Digitized by Google

Societatis commoda. 453 *a*
Soſiorum garum. 373 *b*
Socrates. 170. *b* ab amicis ſe coargui paſſus. 70. *a* ab Athenienſibus damnatus fuit. 365. *a* damnatus an injuriam accepit. 249. *a* ad Archelaum regem cur venire noluerit. 477. *a* Ariſtophani jocorum materiam præbuit. 355. *a* carcerem intravit ipſi loco ignominiam detracturus. 119. *a* carcerem omni curia honeſtiorem reddidit. 355. *a* in carcere diſputat, & exire noluit. 67. *b* xxx dies in carcere exigit. 195. *b* in carcere moritur. 235. *a* colapho percuſſus quid dixerit. 68. *a* cum pueris ludere non erubuit. 237. *a* facetus, deriſor omnium, maxime potentium. 477. *a* loquens inducitur. 353. 354. 355. *a* non fuit patricius. 112. *b* perpeſſitius ſenex, per omnia aſpera jactatus. 421. *b* totam philoſophiam ad mores revocavit. 196. *b* quam ſummam dicat ſapientiam. ib. ſervi caſtigationem, ne iraſceretur, diſtulit. 15. *a* Sophroniſcum exſpirare non patitur. 433. *a* venenum vicit. 392. *b* veritatem, & virtutem idem eſſe dicebat. 205 *b*
Socratis æqualitas in fortunæ inæqualitate. 423. *b* calamitatum enumeratio. 421. *b* idem vultus. 29. *a* irati ſignum. 69. *a* libertas, & conſtantia ſub triginta tyrannis. 219. *a* mors laudatiſſima. 196. *a* patientia in comœdiarum ſalibus, & uxoris injuriis ferendis. 261. *a* reſponſum datum cuidam querenti, quod peregrinatione nihil profecerit. 418 *b*
Socratem calix venenatus e carcere in cælum tranſtulit. 190. *b* cicuta magnum fecit. 35. *b* in carcere Athenæ occiderunt. 219. *a* vix fama recepit. 250 *b*
Sol quibuſdam ſaxum, aut fortuitorum ignium globus. 558. *a* etiam ſceleratis oritur. 458. *a* aliquando cauſa venti. 651 *b*

Digitized by Google

Solis alimentum . 672. *b* area viſa . 523. *b* defectio perfecta . 539. *b* defectio quomodo deprehendatur . ib. quomodo fiat . 477 *a*
Solis, & lunæ dotes. 457 *a*
Solis lux, & vis integra eſt, etiam inter oppoſita. 341 *b*
Solis miracula, 689. *b* officium . 448. *a* radiorum duplicatio cauſa caloris . 643 *b*
Soli quantum debeatur. 511. 513 555 *a*
Solem quidam pedalem dixerunt. 529 *b*
Soles bini, ternique viſi. 539 *b*
Solatium maximum mortis noſtrorum . 130 *a*
Solitudo, & frequentia miſcenda ſunt. 237 *a*
Solœciſmum ſcienter commiſſum non erubeſcit grammaticus. 370 *b*
Solon Athenas æquo jure fundavit. 321 *b* vino indulſit. 238 *a*
Solſtitium, & bruma in quibus ſignis fiant. 613 *b*
Solutio omnis non idem, ſed tantundem reddit. 500 *a*
Sophiſmata, id eſt captiones. 114. *b* Latine cavillationes dicuntur. 449 *b*
Sophroniſcus Socratis pater. 433 *a*
Socion philoſophus. 124. *b* Pythagoræ amorem Senecæ injecit. 435 *b*
Spectacula matutina . 94. *a* 198. *a* bonis moribus damnoſa . 15. *a* mane, & meridie fiebant. ibid.
Specularia. 199. *a* 636 *b*
Speculariorum uſus Senecæ tempore innotuit. 327 *b*
Speculum iratis opponendum . 55. *a* concavum qualem imaginem reddat. 530 *b*
Specula cur inventa . 545. *b* ex multis minutis compoſita. 531 *b*
Speculorum variæ naturæ. 533 543. *b* luxuries. 547 *b*
de ſpeculis duæ opiniones. 540 *b*
Specus ſubterran. 598 *b*
Spes
Digitized by Google

Spes improborum ut vitanda. 424 *b*
Spes longa inchoantium dementia. 405 *b*
Speuſippo ſervi caſtigationem Plato commiſit. 69 *a*
Spiritus, & ſanguis corporis humani. 670 *b*
Spiritus ſacer inter nos ſedet. 105 *b*
Spiritus quomodo ſubeat terram. 679. 680 *b*
Spiritus vitalis terræ ineſt. 673 *b*
Spiritus terræ motus cauſa ſtatuitur. 668. 670. 673. 674 *b*
Spiritus vis. 551 *b*
Spiritus, & venti diſcrimen. 646 *b*
Splendidum nihil ſine luce. 87 *a*
Splendoris, & lucis diſcrimen. 57 *b*
Spongia ad emundanda obſcœna. 199 *b*
Spongia inſerta os morituris incluſum. 76 *a*
Sponſaliorum genus indecentiſſimum adulterium. 376 *a*
Spanii lucifugæ vita deſcribitur. 504 *b*
Stagna quædam ſine fundo. 600. *b* ſacrata. 106. *b* ſubterranea. 597 *b*
Statilia inſcribi ſuo monumento juſſit, ſe xcix. annos vixiſſe. 220 *b*
Stella ſuper lanceam viſa. 522 *b*
Stellæ Artemidoro innumerabiles. 699. *b* cur ſtare, vel redire dicantur. 708. *b* falſo putantur decidere, aut tranſilire. 521. *b* volantes. 540. *b* tranſvolantes tempeſtatis ſignum. 523 *b*
Stellarum tranſvolantium cauſæ. 557 *b*
Stellarum alimentum. 550. 551. *b* curſus. 455. *a* effectus. 555. *b* numerus, & nomina quandiu fuerint excogitata. 707 *b*
Stellarum concurſu non fit cometes. 699 *b*
Stellarum quinque curſus ſolum quando notus eſſe cœperit. 707. *b* poteſtas a Chaldæis obſervata. 567 *b*
Stellis duplex motus. 705 *b*
de Stellis quæſtiones. 690 *b*

Digitized by Google

Stemma non inſpicere docet philoſophia . 111 *b*
Stigmata ingratum hoſpitem teſtantia . 468 *a*
Stilponis auditor Crates . 25. *b* objurgator Epicurus . 24. *b* reſponſum Demetrio datum interroganti , num quid perdidiſſet . 247 *a*
Stilponi quid Epicurus objecerit . 20 *b*
Stilus, & lectio conjungenda ſunt . 275 *b*
Stoica lingua . 33 *b*
Stoicæ ſectæ paradoxum . 406 *a*
Stoicæ ſectæ ſpecie quidam ad vitia hortantur . 509 *b*
Stoicus quidam Senecæ amicus Marcellinum ad mortem ſubeundam hortatur . 237 *b*
Stoici animam hominis magno pondere extriti permeare non poſſe exiſtimant . 149. *b* defenſi . 459. *a* Deo rotundam formam dant . 455. *b* duos ingratos ſtatuunt . 458. *a* ſingulis & Genium , & Junonem dederunt . 445 *b*
Stoicorum animalia infinita deridet Seneca. 452. 456. *b* cum Peripateticis diſputatio . 286. *b* decretum de perpetuo actu ſapientis . 258. *a* exempla , & præcepta . 359. *a* 392. *b* paradoxa . 383. *a* paradoxum , ſapientem numquam facti ſui pœnitere . 465. *a* placitum , ſapientiam bonum eſſe , ſapere bonum non eſſe examinatur . 473. *b* præcepta in actu mori imperantia . 17. 18. *b* opinio de cometis , & cæteris cœli oſtentis. 704. *b* opinio de paritate bonorum probatur . 178. *b* opinio de rerum principiis . 593. *b* ſapientia a Zenone cœpit . 117. *a* ſecta vulgo nimis dura , ſed re ipſa lenis, & benigna eſt . 296 *a*
Stoicorum ſecta de fati immutabilitate defenditur . 569 *b*
Stoicorum , & Epicureorum diſſenſio de otio ſapientis . 359 360 *a*
Stoicis una ſaltem cauſa . 172 *b*

Stoi-

Digitized by Google

Stoicis præceptis quæ fidem detrahere ſoleant. 242 243 *a*
Stomachi faſtidientis eſt multa deguſtare. 5 *b*
Struthiocamelus depilatus. 259 *a*
Studia liberalia cur ita dicta. 303. *b* ad alia multum, ad virtutem nihil conferunt. 307 *b* non cenſentur inter bona. 303 *b* præſidia certiſſima ſunt. 123 *a*
Studiis liberalibus non obſtant negotia. 165 *b*
Studiis non neceſſarium eſt ſilentium. 144 *b* in ſtudiis utilia, non ſubtilia quærenda. 114 *b*
Stultitia cur nos tam pertinaciter teneat. 160 *b* ſemper incipit vivere. 36 *b*
Stultus omnia vitia habet. 459 *a*
Stulti, & ſapientis quod diſcrimen, ſi uterque habere vult. 354 *a*
Stulti res non eſt. 409 *a*
Stulti omnes mali. 486. *a* omnes inſaniunt, nec tamen omnes elleboro curantur. 409 *a*
Styx in Arcadia mortifera. 603 *b*
Subtilitas nimia veritati infeſta eſt. 312 *b*
Succuſſio terræ motus ſpecies. 677 *b*
Sudare, & bibere, cardiaci vita eſt. 42 *b*
Sudorem quid aquileges vocent. 595 *b*
Superbia in beneficio dando vitanda. 387 *a*
Superbia miniſtrorum regiæ potentiæ reprehenditur. 387 *a*
Superſtitio quid. 509 *b*
Superſtitionis argumentum, abſtinentia quorumdam animalium. 436 *b*
Supervacuis ſuperſedendum. 230 *a*
ad Supplicium decem dies medii. 237 *a*
Supplicia multa principi turpia ſunt. 289. *a* de ſceleratis ſitne ira ſumenda. 16 *a*
Suſpectus ſui nimius ingratos facit. 402 *a*
Suſpicionibus locus dandus non eſt. 43 44 *a*
Sylla Coloniam in Corſicam deduxit. 109 *a* Romanorum ultimus pomœrium protulit. 317. *a* ſeptem millia civium trucidari juſſit. 278. *b* violentiſſimus erat rubore ſuffuſus.

Digitized by Google

fuſus. 27 28 b
Syllæ dictum ad ſenatum ob gementium conclamationem exterritum. 279. b crudelitas. 487. a proſcriptio. 25 a
Syllanæ crudelitatis exemplum, quod a rep. liberos proſcriptorum removit. 53 a
Syllanæ proſcriptionis ſpoliarium. 195 a
Syriæ oppida terræ motu agitata. 334 b
in Syriæ ſtagno natant lateres. 603 b
in Syria totius populi nares reciſæ ſunt. 77 a
Syrtes. 90. b 186 b
Syrticæ gentes in defoſſo latent ob æſtum. 324 b

T

TAbernaculum in cubiculo. 238 b
Tabulæ novæ beneficiorum. 374 a
Tabularum duodecim cautio. 633 b
Tædium rerum quomodo tollendum. 215 a
Tabularia, tormenti genus. 76 a
Talthybius deorum nuntius. 716 b
Tanuſii annales. 349 b
Tardiloquium laudatur. 106 b
Tarpejo proditor, hoſtiſve publicus imponitur. 16 a
Taurus colore rubicundo excitatur. 85 a
Tectorum machinationes non excogitavit philoſophia. 321 b
Teleſphorus Rodius decurtatus in cavea paſtus fuit. 74 a
Temperantia. 309 b
Temperatura corporis tolli arte nequit. 28 b
Tempeſtatis argumenta. 522 533 540 b
Tempeſtates an munuſculis redimantur. 632 b
Templa compoſiti intramus. 70 b
Temporariæ amicitiæ. 22 b

Tempus

Digitized by Google

Tempus ad neceſſaria diſcenda non ſufficit. 126 *b*
Temporis brevitas. 480. *b* diſpendia varia. 217. *b* 480. *b* edacitas. 99. *a* fuga colligenda, & ſervanda. 3. *b* jactura triplex. ib. partes tres. 513. *b* partes inter ſe comparatæ. 311. 312. *a* velocitas. 124 688 *b*
Temporis unius honeſta avaritia eſt. 302 *a*
Temporis velocitas non patitur ſupervacua diſcere. 126 *b*
Tempori parce. 313 355 *b*
Tentyritæ quomodo crocodilos ſuperent. 625 *b*
Terra corpori humano confertur. 595. *a* cum mari globum facit. 611. *b* mas, & fæmina. 594. *b* non eſt ſine ſpiritu vitali. 671. *b* puncto comparatur. 518. *b* pars mundi, & materia. 550. *b* quibuſdam animal 670. *b* quibuſdam terræ motus cauſa eſt. 667. *b* quomodo ad continuanda flumina ſufficiat. 589 *b*
Terram aquæ innatare rudis, & inepta opinio eſt. 594 663 *b*
Terra multa habet mortifera. 683 *b*
Terrarum orbis pila eſt. 634 *b*
Terræ motus ingens in **Campania**. 656 *b* inſanis aliquot ſimiles diſcurrere fecit. 683 *b*
Terræ motus cauſæ. 653. 666. 668. *b* & deinc. effectus. 653. 682. *a* & deinc. genera. 676. & ſeq. *b*
Terræ motu qui fiat, ut loca disjiciantur, & intereant. 680 *b*
Terræ motus timor demitur. 656 686 *b*
Teſſellæ in balneo ſeparatæ, iterumque commiſſæ terræ motu. 685 *b*
Teſtamenti ordinatio quam diligenter curetur. 456 *a*
Teſtes cur adhibeantur. 420 *a*
Teſtamentorum captandorum artem profeſſi. 135 *a*

Textricum ars male dicitur a ſapientibus inventa. 325 *b*
Thales Mileſius terram aquæ innatare opinatur. 663 *b*
Thaletis opinio de Nili incremento refellitur. 627. *b* opinio de terræ motu improbatur. 663. *b* ſententia de aquæ elemento. 594 *b* ſententia, quod terra aquæ innatet, exploditur. ibid. *b*
Thalia Gratiarum ultima. 372. *a* Heſiodo Charis eſt, Homero muſa. 373 *a*
Thaſius lapis, rarum quondam in aliquo templo ſpectaculum. 290 *b*
Theatrum Neapolitanum farctum. 230 *b*
Themiſonis ſecta. 369 *b*
Theodorus philoſophus quid tyranno mortem minanti reſponderit. 232 233 *a*
Theophraſtus diſcipulus Ariſtotelis. 668 *b* non divini, dulcis tamen eloquii vir, & nitidi ſine labore. ibid. arguitur. 12. *a* 583 *b*
Theraſia inſula in Ægæo mari enata. 676 *b*
Thermarum fundamenta in mare iacta. 502 *b*
Theſſaliæ paludes quomodo ſiccatæ. 680 *b*
Teutonici a Mario cæſi. 366. *b* cladis cauſa. 11 *a*
Thraſcias ventus. 650 *b*
Thucydides allegatus. 679 680 *b*
Tiara recta in capite, ſolis regib. data. 520 *a*
Tiberius filius Liviæ Auguſtæ. 159 *a*
Tiberius Cæſ. amicorum notitiam averſatus. 496. 497. *a* Atilio Butæ prodigo paupertatem confitenti, Sero, inquit, experrectus es. 503. *b* a pluribus rogatus, ut æri alieno ſuccurreret. 389. *a* Coſſo ebrioſo & urbem, & arcana multa commiſit. 272. 273. *b* M. Ælium prætorium a creditoribus liberat. 389. *a* fratris Druſi mortem æquo animo tulit. 147. *a* mullum ingentis formæ vendit. 377. *a* pro roſtris filium mortuum laudavit. 170 *a*

Digitized by Google

Tiberii imago exculpta. 427. *a* oblivio. 496 *a*
Tiberii amicitia notus Montanus Julius. 503 *b*
Tibiarum, ac organorum genus ex pulpito conſonabat. 278 *b*
Tigrim oſculatur cuſtos. 288 *b*
Tigris fl. evaneſcit, & tandem iterum emergit. 419 606 665 *b*
Tillius, ſive Tullius Cimber acerrimus Cæſarianarum partium defenſor Cæſarem poſtea interfecit. 86. *a* ejus jocos in ſe. 272 *b*
Timagenes hiſtoriarum ſcriptor, in Auguſtum procax. 80. *a* felicitati urbis Romæ inimicus. 335 336 *b*
Timendorum tria genera. 37 *b*
Timeri non eſt potentiæ ſignum. 32 *a*
Timeri, quam deſpici periculoſius. 33 *a*
Timidus duorum generum eſt. 459 *a*
Timor acer, & aſſiduus quid efficiat. 280 *a*
Timor, vide reliqua in Metus.
Tiro palleſcit ad vulneris ſuſpicionem. 198 *a*
Tirunculorum impetus primi. 437 *b*
T. Arii liberalitas, & clementia in filium parricidam. 281 282 *a*
T. Manlii pietas in patrem imperioſum. 437 *a*
Togatæ inter comæd. & tragœdias mediæ. 19 *b*
Togis inter ſe corona ſordidior, & turba cultior diſtant. 461 *b*
Tolerantia fortis aſperorum ſitne optabilis. 189 *b*
Tondere filios in luctu moris erat. 477 *a*
Tonitru quomodo fiat. 555 556 558 578 *b*
Tonitrua, antiqui tonitruum, aut tonum dixerunt. 577 *b*
Tonitrua quædam abſque nubium concurſu. 565 *b*
Tonitrua, fulmina, & fulgurationes ſimul fiunt. 555 *b*
adverſus Tonitrua ſubterraneæ domus exco-

Digitized by Google

gitatæ. 656 660 *b*
Tormentorum patientia ſitne optabilis. 189 *b*
Torqueri, & in convivio jacere, pariane ſint. 180 207 *b*
Trabes igneæ. 521. 522. *b* an inter cometas ponendæ. 542 *b* quomodo fiant. 692 *b*
Tranquillitas Epicureorum. 449 *a*
Tranquillitas quæ vera. 145. *b.* quibus remediis procuretur. 212 *a*
Tranquillitatis cauſa non locus, ſed animus eſt. 142 *b*
Tremor terræ. 677 *b*
Tremoris corporum cauſa. 674 677 *b*
Tribunus a Manlio in ordinem impune redactus. 437 *a*
Tributum provinciarum una cæna conſumptum. 113 *a*
Triſtitiæ ſitne cognata voluptas aliqua. 399 *b*
Troglodytæ. 626 *b*
Tuber tyranni gladio diviſum. 398 *a*
Tubero fictilibus in publica cœna uſus. 392 *b*
Tuberonis lignei lectuli, hædinæ pelles, & vaſa fictilia. 384 *b*
Tullius Marcellin. conſilio de morte cum amicis habito, tridui inedia ſibi vitam ademit. 238 *b*
Turannius, ſive Tyrannus ſenex, procurationis vacatione accepta, quid fecerit. 325 *a*
Turbo igneus. 645 *b*
Turpia quæ. 87 *b*
Tuſcis ſumma fulminum ſcientia. 566 *b*
Tuſcos Aſia ſibi vendicat. 107 *a*
Tuto ut vivas, quæ obſervanda. 424 *b*
Tympana cur ſonent. 565 *b*
Tyrannus an beneficium det. 398 *a*
Tyranni, & regis differentia. 278 *a*
Tyrannone beneficium dandum. 547 & ſeq. *a*
Tyranni triginta Athenienſium XIII. M. cives occiderunt. 218 *a*
Tyrannorum pœna. 291 *a*

Digitized by Google

Tyrii Africam incolunt. 107 *a*
Tyros aliquando ruinis infamis fuit. 658. *b* movetur, & diluitur. 681 *b*

V

VAcatio procurationis Turannii. 325 *a*
Vagellii carmen. 660. *b*. valere philoſophari eſt. 40 *b*
Valerius Corvinus ob Meſſanam captam Meſſalla dictus. 316 *a*
Valetudo animi primum, deinde corporis curanda. 40 *b*
Valetudo felicior. 184 *b*
Valetudine feſſi, iracundiores. 39 *a*
Vapor ſiccus, & humidus. 556 *b*
Varices quidam exſecandas præbens, legere librum perſeveravit. 246 *b*
Varro citatus. 721. *b* qua arte ventos ordinet. 649. *b* vulturni nomen uſurpat. ibid.
Varronis Romanorum doctiſſimi remedium adverſus mutationem locorum. 109 *a*
Varus eques Rom. cænarum bonarum aſſectator. 503 *b*
Vaticinantium copia ubi. 683 684 *b*
Vatinius ſcurra quomodo Ciceronis urbanitatem effugerit. 260. *a*. Vatinius remp. venumdedit. 242 *a*
in Vatinium Calvi ſententia. 356 *b*
Vedius Pollio murænas ſanguine humano ſaginabat. 284. *a* ob ſævitiam in ſervos caſtigatus ab Auguſt. 93 *a*
Vellem quæ velles. 191 *b*
Velocitas quæ laudabilis. 54 *a*
Vena ad extenuandum corpus percutitur. 199. *b*. medico tangenda eſt. 60 *b*
Venæ aquarum. 595 *b*
Venæ ſanguinis receptacula. ibid. incertæ, & naturalem turbantes modum, febris indicium. 416. *b* quibuſdam remedii cauſa-

Digitized by Google

ſa extrahuntur. 194 *a*
Vendere quæ emeris, gentium jus eſt. 378 *a*
Venenata, fulmine icta, venenum amittunt. 566 *b*
Veneris comites ſunt Gratiæ. 373 *a*
Venia. 201. *a* quam laudabilis ſit. 53 54 *a*
Venter bene moratus, magna pars eſt libertatis. 506. *b* parvo dimittitur. 60 *b*
Ventris cauſa quantum laboretur. 465 *b*
Ventri obedientes, animalia ſunt, non homines. 162 *b*
Ventus quid. 694. 637. *b* quomodo fiat. 630 *b*
Venti, & aeris diſcrimen. 641 *b*
Venti, & ſpiritus diſcrimen. 646 *b*
Venti. ἐκνεφίαι. 644. *b* Eteſiæ. 643. *b* ſubterranei. 646. *b* quidam quorundam locorum proprii. 650. 651. *b* quando, & unde flent. 642 643 645 *b*
Ventorum abuſus. 651. *b* numerus, & nomina. 648. & ſeq. *b* utilitas. 651 *b*
Verba multa apud antiquos ſitu occupata. 150. *b* philoſophantium qualia eſſe debeant. 225 226 *b*
Verborum cura non nimis anxia eſſe debet. 465 *b*
Verborum notæ. 327 *b*
Verbis opera concordare debent. 52 *b*
Verecundia quorundam extimeſcenda. 24 *b*
Veritas, & virtus idem. 205 206 *b*
Veritas involuta in alto latet. 533 *a*
Veritatis argumentum eſt publicus conſenſus. 473 *b*
Veritatis ſimplex oratio. 105 *b*
Verſura domi fit. 479 *a*
Verſuram facere. 51 *b*
Verſus Græcus deteſtabilis. 294 *a*
Verſus diſertiſſimi inter mimos jacent. 19 *b* multo efficaciores ſunt ſoluta oratione. 433 *b*
Verſuū duorum de beneficiis examen. 370 *a*

Digitized by Google

Verum non niſi audituro dicendum. 80 *b*
Verum dicere, & audire adſueſcendum. 193 *b*
Verum omnibus publice dicit Seneca. 318 *b*
Verum qui dicat, potentibus deeſt. 528 *a*
Vertebrarum dolor quomodo interquieſcat. 243 *b*
Veſtis perverſa magiſtratus. 16 *a*
Veſtis nihil celatura. 324 *b*
Veſtis ſapienti non omnis conveniens, nec quivis color. 130 *b*
Veſtis mundæ electio appetenda homini. 341 *b*
Veſtes e corticibus arborum, avium plumis, vulpium tergis, &c. 324 *b*
Veſtes ſericæ exprobrantur. 538 *a*
Veterum opiniones parum exactæ, & rudes. 653 *b*
Veterum præceptum de optima vita ſequenda. 334 *a*
Viane monſtranda ſit ingrato. 461 *a*
Vicepotæ, ſive nicepotæ filius Dieſpiter. 722. *b*
Victimæ quando gratæ. 375 *a*
Vigiliæ perverſum tempus arguitur. 501 *b*
Vindicta quando laudata, quando non. 51 52 *a*
Vinum calentibus ingeniis, & pueris ſubtrahendum. 39. *a* iram cur incendat. 38. *a* fulmine gelatum cur potum exanimet, aut dementes faciat. 577. *b* fracto dolio rigidum ſtat. 566 *b*
Vini inventor cur Liber dictus. 338 *a*
Vini veteris amaritudo ipſa delectat. 166 *b*
Vino interdum indulgendum. 238 *a*
Vir bonus an beneficium ingrato noto daturus ſit. 458. *a* an non iraſcatur, ſi patrem cædi, vel matrem rapi viderit. 12 *a*
Vir bonus duplicis notæ. 108. *b* non poteſt non facere, quod facit. 510. *a* ſummæ pietatis erga deos eſt. 234. *b* vinci nequit. 473 *a*
Viri boni animus qualis, 466. *b* exemplum

ſemper intuendum. 27. 74. *b* ſimilitudo cum Deo. 190 *a*
Virum bonum non faciunt ſtudia liberalia. 303 *b*
Viri boni omnes pares. 185 *b*
Viris bonis cur mala accidant. 189. 191 *a*
Viros bonos, candidatos dicimus. 6 *b*
Viri diſerti turpiſſimum principium. 478 *b*
Vir fortis, & ſtrenuus. 61 *b*
Viri fortes qui. 385 *b*
Virorum magnorum imagines, & natales celebrandi. 169. *b* exempla ſequenda. 420 *b*
Virorum ſapientium converſatio utilis. 349 *b*
Virgarum, coronarum, & arcus differentiæ. 537 *b*
Virgarum ſignificationes, & cauſæ. 538 *b*
Virgil. a Polybio converſus. 137 *a*
Virgilius Ætnam deſcripſit. 249 *b* Ennium imitatus eſt. 439. *b* reprehenditur. 292 *b*
Virgilii præcepta nautica. 136. *b* verſus duo æternam memoriam promittentes. 56. *b*
Virgilium aliter grammaticus legit, aliter philoſophus. 437 *b*
Virgo aqua. 270 *b*
Virtus animi una, ſed multæ ſpecies. 177 *b*
Virtus, quam ultima extundit neceſſitas, acerrima eſt. 279 *a*
Virtus a voluptatum miniſterio defenditur. 438. *a* ad bene, beateque vivendum ſatis eſſe probatur, opinionibus contrariis breviter refutatis. 342. *a* 278. 295. *b*. experimento innoteſcit. 197. *a* major, vel minor fieri non poteſt. 275. *a* 203. 205. 206. *b* natura glorioſa. 434. *a* nihil in ſe habet venale. 437. *a* non cohoneſtatur pulchritudine corporis, nec deformitate fœdatur. 177. *b* non dediſcitur. 130. *b* non propter voluptatem petitur. 335. *a* omnibus patet. 413. *a* periculi avida eſt. 296. *a* quædam effugere non poteſt. 148. *b* quid ſit. 208.

Digitized by Google

208. *b* ſua magnitudine omnes dolores, moleſtias, injurias elidit. 181. *b* ſuapte natura placet 450. *a* unicũ hominis bonũ. 230 231 *b*
Virtutis ardui aggreſſus. 203. 348 *a* opera omnia bona. 231. *b* vis. 451 *a*
Virtutis, & voluptatis diſſimilitudo. 332 *a*
Virtutis, & voluptatis ſocietatem quid prohibeat. 339. 340 *a*
Virtuti etiam in lectulo locus. 245 *b*
Virtuti oppoſita nihil detrahunt. 342 *b*
Virtutes inter ſe pares, ut virtutum opera. 179 *b*. quædam ſtimulis, quædam frænis egent. 352 *a*
Virtutes ſi animalia ſint, quam multa abſurda ſequantur. 451 *b*
Virtutum humanarum unica regula. 179 *b*
Virtutum pretium in ipſis eſt. 258. *b* ſemina natura inſita ſunt. 433 *b*
Virtutum magnarum memoria ſacra. 460 *a*
Vis electioni obeſt. 396 *a*
Viſcata beneficia. 18 *b*
Viſus fallax. 528 *b*
Vita actu, non tempore metienda eſt. 347 *b*
Vita cujuſnam longiſſima. 307. 312. *a*. cur brevis videatur. 300. 301. 307. *a* errorum plena. 323. 327. *a* fortunæ expers, mare mortuum eſt. 192. *b*. inter bonos, & publicos mores temperanda. 12. *b*. melior, quam vulgus vivit; inſtituenda, non contraria. 11. *b*. moleſtiis plena. 132. *a* nuda, muſcarum, ac vermium bonum. 431. *a* non ſentientib. effluit. 196. 197. *b* potius deridenda, quam deploranda eſt. 434. *a* punctum eſt, & adhuc puncto minus. 126. *b* quomodo hominib. elabatur. 3. *b* quorum breviſſima, ideoque miſerrima ſit. 319. 321. 324. *a*. omnis ſervitium eſt. 226. *a* ſupplicium eſt. 139. *a* ſimilis fabulæ. 240. *b* ſimilis civitati captæ. 551. *a* ut tuta ſit, & ſecura, quæ obſervanda. 424 *a*
Vita otioſa, & ignava differunt. 142 *b*

Digitized by Google

Vita occupatorum breviſſima eſt. 307 *a*
Vita quorumdam formicis per arbuſta repentibus ſimilis. 231 *a*
Vitæ amor catenæ comparatus. 77. *b* brevitas. 179. *a* 91. 240. *b* conditio qualiſcumque æquo animo ferenda. 429. *b* conſenſus cum oratione laudatus. 54. *b* diuturnitas non canis, vel rugis æſtimanda. 308. *a* exordium a fletu. 134. *a* faſtidium quomodo effugiatur. 215. 216. a forma ſana & ſalubris. 18. *b* genera tria, quodque ſit optabilius. 364. *a* genus auſterum fugiendum. 11 *b* inconſtantia. 357. *a* inconſtantia unde. 55. *b* mendicatio fœda. 407. *b* opera qua regula diſtribuenda. 531. *a* ſpatium ampliſſimum. 348. *b* tria tempora. 311. *a* tributa. 385. *b* vitium maximum. 406 *b*
Vitæ beatæ ſumma. 112 *b*
Vitæ in contrarium circumactæ cauſa. 505 *b*
de Vitæ brevitate an juſte mortales conquerantur. 300 *a*
Vitæ ſuæ ſitne vis inferenda. 197 *a*
Vitalia in homine prius ordinantur. 7 *a*
Vitalis calor. 441 *b*
Vitiligo, & fœda ex albo varietas. 605 *b*
Vitis ex arbuſto ſuo annoſa quoque transfertur. 292. *b* non quælibet inſitionem patitur. 450 *b*
Vitis virtus. 108 *b*
Vitia contactu nocent. 221. *a* excuſantur deorum exemplis. 320. *a* male rebus, locis, & temporibus adſcribuntur, cum cujuſque propria ſint. 128. *b* naturalia nulla arte vinci poſſunt. 27. *b* non in uſum recipienda ſunt, quia aliquando boni quid effecerint. 13. *a* non ſtant uno loco, ſed ſe invicem pellunt. 376. *a* omnia in omnib. ſed non omnia in ſingulis exſtant. 457. *a* ſub virtutum nomine obrepunt. 115. *b* virtutibus confinia. 491 *b*

Vi-

Digitized by Google

Vitia vulgi nobis ridicula videri debent, non inviſa. 234 *a*
Vitia non temporum hujus, vel illius ſæculi eſſe, ſed hominum. 386 *b*
Vitiorum proceſſus. 713. *b* remedia. 447 *b*
Vivendi corrupta ratio corruptum dicendi genus producit. 458 *b*
Vivere beate, & ſecundum naturam, idem eſt. 334 *a*
Vivere bene, omni loco poſitum. 80 *b*
Vivere non licere, multi falſo queruntur 307 308 *a*
Vivere oſtio aperto vix eſt qui poſſit. 110 *b*
Vivere ſemper incipientium ſtultitia. 33 *b*
Vivere intempeſtive incipientium reprehenſio. 66 *b*
Vivere tota vita diſcendum eſt. 307 *a*
Ulceribus plurimis obſiti papulas alienas obſervatis. 355 *a*
Ulyſſes ſapientis viri exemplar. 242. *a* ad Ithacæ ſuæ ſaxa properat. 183. *b* ſociis aures clufit. 87. 88. *b* voces Sirenum niſi alligatus prætervehi noluit. 508 *b*
Ulyſſis nauſeatoris naufragia. 138. *b* remedium adverſus Sirenas. 138 *b*
Ultio, verbum inhumanum. 51 *a*
Ultio duas res præſtare ſolet. 286. *a* improbatur. 62 *a*
Ultionis genus contumelioſiſſimum. 51 *a*
incommoda. 287 *a*
Ultione quomodo principi utendum. 287 *a*
Unguentarii a Lacedæmon. urbe pulſi. 637 *b*
Unguentum bis die, terque renovari ſolitum. 291 *b*
Unitas quid. 549 *b*
Univerſa ex materia, & Deo conſtant. 175. *b*
Vocaliora ſunt vacua, quam plena. 565 *b*
Voleſi Aſiæ proconſulis crudelis exclamatio. 29 *a*
Voluntas recta. 380 *b*
Voluntas officii cauſa. 504 *a*

Vo-

Voluntas tribuentis jucundiſſima in beneficio. 384 *a*
Voluntatis mutatio, cujus rei indicium. 95 *b*
Voluptas quid. 158. 159. *b* nihil ad beatam vitam facit. 332. *a* pecoris bonum. 339. *b* ſitne aliqua juncta dolori. 399 *b*
Voluptatis laudatio periculoſa. 338. *a* poſſeſſio periculoſa. 340. *a* vituperium. 535. *a* 677 650 *b*
Voluptatis, & gaudii differentia juxta Stoicos 158 *b*
Voluptatis, & virtutis diſſimilitudo. 333 *a*
Voluptatum duo genera. 245 *b*
Voluptatum miniſtra virtus eſt Epicur. 436 *a*
Voluptatibus non eſt locus dandus. 131 *b*
Voluptatib. obſeſſos plurimos malos eſſe demonſtratur. 337 *a*
Vota deos admonent. 494. *a* parciora eſſent, ſi palam fierent. 383. *a* quæ ſuſcipienda. 26. *b* quomodo proficiant, ſiquidem fata inexorabilia. 569 570 *b*
Vota hominum deos beneficos eſſe teſtantur. 439 *a*
Vota parentum, & amicorum inimica nobis. 163 *b*
Vox quid. 551. 565. *b* qua ratione per parietes tranſmittatur. 553 *b*
Vox contra Stoicos publica. 472 *b*
Vox viva oratione efficacior. 14 *b*
Voces optantium, & exſecrantium nocent. 362 *b*
Voces imperitorum eodem loco, quo ventris crepitus ſunt. 337 *b*
Urbes an certioris ſoli quo propiores mari. 681 *b*
Urbium fata. 206 235 236 *b*
Uſura quid. 539 *a*
Utilitas accipientis ſola in beneficiis dandis ſpectanda. 443. 446 *a*
Vulcano crus fregit Jupiter. 724 *b*

Digitized by Google

Vulgus veritatis peſſimus interpres. 328 *a*
Vulturnus Euri nomen, uſurpatam a Livio, & Varrone. 649 *b*
Vultus in cœlum cur erecti. 362 363 *b*
Uxoris bonæ amiſſio qua ratione ferenda. 739 *b*

X

XAnthippe Socratem immunda aqua profudit. 261 *a*
Xenocrates putat beatum ſola virtute fieri poſſe, non tamen unum bonum eſſe, quod honeſtum eſt. 283 *b*
Xenophontis pater. 431 *a*
Xerxes Pythii filii cæde exercitum luſtrat. 73 *a*
Xerxis ſtoliditas. 518 *a*
Xerxi ſolus Demaratus verum dixit. 519 *a*

Z

ZAleuci leges laudantur. 321 *b*
Zeno Eleates nihil ait eſſe. 313 *b*
Zeno. 318. *a* 171. *b* auctor eſt Stoicæ ſapientiæ. 117. *a* ſectæ ſanctiſſimæ, & fortiſſimæ conditor. 270. *b* multum profuit, etſi non adminiſtrarit remp. 210. 363. 364. *a* nullum ſervum habuit. 117 *a*
Zen. collectio ab ebrietate dehortantis ridetur. 270. *b* dictum. 18. *a* dictum, cum ei naufragium nuntiatum eſſet. 232. *a* ſententia de cometis. 703. *b* quingentos denarios cuidam credentis excuſatio. 467 *a*
Zenoni actionis, & doctrinæ diſſidentia objecta. 344 *a*
Zenonem Cleanthes expreſſit. 14 *b*
Zephyrus. 649. *b* Latinis Favonius. ibid.

In-

INDEX
RERUM, ET VERBORUM
In M. Annæum Senecam Rhetorem.

A

Abdicans patruus. 59
Abdicandus quia fratrem abdicatum adoptavit. 368
Abdicatus ter venenum terens. 201. & ſeq. 416
Abronus Silo Latronis auditor. 19
Addeus rhetor ex Aſianis non projecti nominis. 246
Adoleſcentium tempore Senecæ propudioſum ſpecimen. 50 51
Adoptandus poſt tres abdicatos. 120 350
Adoptio fortunæ remedium eſt. 126
Adultera tenui veſte perſpicua. 177
Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, ſine fraude ſit. 86 241
Adulterium liceat in matre, & filio vindicare. 86 344
Adulterii tempus nox. 212 419
Ædificiorum luxuria notata. 122 123
Ægris nihil magis prodeſt, quam ab eo curari, a quo volunt. 385
Ælii Tuberonis paupertas virtus fuit. 123
Æmilianus Græcus rhetor. 330
Æmiliorum, & Scipionum familias adoptio miſcuit. 126
Affectus in nos dominatur ille, qui animum primus intravit. 112
Affectus hominum diverſi ſunt. 244. in noſtra poteſtate non ſunt. 65
Agamemnon de Iphigenia immolanda deliberat. 21. & ſeq.

Agrip-

Agrippa Vipſanii nomine ſublato M. Agrippam ſe dixit. 156
Agrippæ notata ignobilitas. 156. filios Cæſar Auguſtus adoptaturus videbatur. ibid.
Agritæ Maſſilienſis inculta declamatio. 171
Albutius triſtis, & ſolicitus declamator. 180 homo ſummæ probitatis, qui nec facere injuriam, nec pati ſciret. 181. Ceſtii, mordaciſſimi hominis contumelias effugere non potuit. ibid.
Albutii Sili virtutes, & vitia in dicendo, 178. & ſeq.
Alexander M. deliberat, an Babyloniam intret. 25. & ſeq. ejus potentia. 4
Alexandro diſſuadetur, ne Oceanum naviget. 3. & ſeqq.
Alexandrum ſuus orbis non capit. 5
Alfius Flavus etiam puer eloquentia notus. 68 341
Amor, qui ex miſericordia venit, magnus eſt. 432
Animus generoſus contumeliam pati non poteſt. 433
Animus divina origine hauſtus ad ſedes ſuas, & cognata ſidera recurrit. 29
Animum ſubinde relaxare prodeſt. 55
Antonius Liberum patrem imitans. 6. deſponſata ſibi Minerva dotis nomine mille talenta Athenienſibus imperat. ibid.
Antiphontis libri, Othonis Junii quatuor colorum libri dicti a Gallione. 132 133
Antonius proſcriptum Ciceronem juſſit occidere. 194 414
Antonium an deprecetur Cicero, deliberat. 20. & ſeqq.
in Antonium libelli contumelioſi propoſiti. 6
Apollodorus Brutidii præceptor. 139
Apollodorus veneficii damnatus Maſſiliæ docuit. 163
ab Aratro rapti ſua paupertate beatam fecere remp. 200

Archipiratæ filia captum liberat, a quo ducitur. 96. & ſeqq. 346
Arellii Fuſci dicendi genus quale. 118 119
Argentarius Ceſtii ſimius. 263
Aſinius Pollio infenſiſſimus famæ Cicer. 28 33.
Aſinius Pollio Ciceroni invitus teſtimonium reddit. 37
Aſinius Pollio Atticor. hoſtis. 333
Aſin. Pollio quo animo mortem filii tulerit. 375
Aſinii Pollionis cum Timagene conflictus. 332 ambitio. 374. dicendi facultas. ibid.
Athenæ eloquentia inclytæ. 13
Athenienſes deliberant de trophæis Perſicis. 28. & ſeq. belli tempore liberos, & conjuges in tutiore loco depoſuere. 163
Athenienſium blanditiæ ab Antonio quomodo caſtigatæ. 6
Attali Stoici laus. 15
Atticus naſus. 6
Atticus Vipſanus Apollodori diſcipulus. 161
Atroces quoque animos miſericors natura debilitat. 345
Avaritia muliebrium vitiorum fundamentum. 177 358
Avaro tam deeſt, quod habet, quam quod non habet. 205
Auditores contumeliæ cauſa Latronis diſcipuli vocabantur. 255
Aufidii Baſſi de Cicerone elogium. 36
Auguriis non credendum. 22
Auguſtus admiratione dignus ob permiſſam loquendi licentiam. 157

B

BArbarus declamator. 9
Baſſus homo diſertus quo vitio laborarit. 291
Beneficium quid. 245 432
Be-

Beneficium non eſt, ſed officium, facere quod debeas. 162
Blandus eques Rom. Rhetor Romæ docuit. 120
Brocco declamator. 129
Brutus in liberos, non factos hoſtes, ſed futuros, animadvertit. 315 445
M. Bruti eloquentia lacerata. 297. laus. ibid.
Brutidii Nigri de morte Cic. elogium. 37
Buteo aridus quidem declamator; ſed prudens diviſor controverſiarum. 164

C

CÆcus de publico mille denarios accipiat. 367
Cædis damnatus imprudentis quinquennio exulet. 384
Cæſar allato ad ſe capite Pompeji flevit, & oculos avertit. 307
Cæſaris humanitas. 411
Ceſtius homo naſutiſſimus, nullius ingenii, Cic. infeſtus. 47. mordaciſſimus homo. 181
Ceſtii faſtus Cic. ſe præferentis, & uti a Caſſio Severo exceptus. 367 368
Calamitoſis fungitur animus. 424
Callias Cimonem redimens. 244
Calliſthenes ab Alex. cur occiſus. 5. & ſeq.
Calvus diu cum Cic. litem de principatu eloquentiæ habuit. 209. 401. accuſator violentus. 209
Calvi carmina. 209. in actione violentia. ib.
Capito bona fide ſcholaſticus erat. 292
Captus ab Archipiratæ filia dimiſſus. 96. 346
Carmen a poeta recitatum quidam protinus memoria recitavit, & ſuum eſſe dixit. 59
Caſſii Severi bellum dictum, Labieni libris combuſtis. 290
Catilina. 197
M. Cato. 309
M. Cato coloni ſui filiam duxit uxorem. 224 420

Digitized by Google

M. Cato maximum vivendi, moriendique exemplum. 30. mori maluit, quam rogare. ibid.
Cato venenum vendidit, 406
Cato ſui homicida. 429
Catonem conſcium furti dixit ſervus tortus. 282 443
in Catone moderatio deſideratur. 152
Cauſæ Cic. quæ aliis poſtea controverſiæ. 54
Cenſu æſtimantur, & acquiruntur honores. 127 351
Charybdis ipſius maris naufragium. 9
Chirographum cum abdicato. 401
Cicero deliberat, an Antonium deprecetur. 30. & ſeqq. quo animo perſecutionem Antonii, & mortem exceperit, hiſtoricorum aliquot teſtimonia. 33. & ſeq. nec Pompeji, nec Cæſaris certus amicus, ſed utriuſque adulator. 205. 417. deliberat, an ſcripta ſua comburat. 40. & ſeq.
Cicer. comparatio cum illuſtribus viris. 197. 198
Ciceronem eloquentia ſua in carminibus deſtituit. 363
Cimon ingratus Calliæ. 241. & ſeq. 433
Codrus poſitis inſignibus ad mortem cucurrit. 427
Cætus quid. 373
Colorum quatuor lib. edidit Otho Junius. 134 451
Commentarii uſus Caſſ. perpetuus. 361
Competitori liceat in competitorem dicere. 398
Confeſſio conſcientiæ vox eſt. 423
Conſilia magna non bene vultus tegit. 159
Contumeliam pati generoſus animus non poteſt. 242 428
Cornelia lex. 377
Cornelii Severi verſus de morte Cicer. 40
Corvus ſtuporis arguitur. 21
Craſſus ditiſſimus apud Parthos ſepulchro nunc eget. 124

Digitized by Google

Cremutii Codri teſtimonium de morte Cic. 37
Crimen qui defendit, auditur tanquam reus. 383
Criſpus antiquus rhetor. 212
Cræſus inter reges opulentiſſimus vinctis manibus ad tormenta ductus. 124
Crœſi filius mutus. 218
Crux ſervi, venenum ægro Domino negantis. 376
Curtius in morte reperit ſepulchrum. 427
Cyclops excæcatus. 9

D

Damaſeticus. 9
Damnum ſciens qui dederit, reddat quadruplum: qui inſciens, ſimplum. 400
Damni illati ſit actio. 373
Debilitans expoſitos. 320. & ſeq.
Decius. 303 439
Declamatores aridi fidelius tuentur colores. 129 355
Deformes ſæpe pudicæ non animo, ſed defectu corruptoris. 128 355
Deillius bellorum civilium deſultor. 7. laſcivas ad Cleopatram literas dedit. ibid. ejus in Antonium jocus. ibid.
Demens, qui filio ceſſit uxorem. 404
Dementiæ ſit actio. 346
Dementiæ accuſatur, qui ſervo filiam junxit. 217 419
Dementiæ accuſatur a filio pater, quod nepotem ex meretrice adoptaſſet. 151
Demoſthenis dicendi genus. 209
Deorum adulteria picta. 325
Deorum providentia circa res abjectas eluditur. 24 25
Deorum voluntatem ab hominibus non intelligi. 22
Deos magis miſeri, quam beati colunt. 424

Deſinere antequam deficias, optimus virtutis finis eſt. 110
Deſinere ſcire, non minus magna virtus, quam ſcire dicere. 280 438
Dies hic meus eſt. 16
Dii etiam ſecreta vident. 71
Dii irati coluntur diligentius. 419
Dii immortales providentia ſua humanum genus regunt. 132
Divinis nulla vis humana reſiſtit. 79
Divite novitio nihil inſolentius. 121
Divitiæ fortunæ ludibria. 121. vitiorum cauſa. 129
Domus cum tyranno incenſa. 371
Domus exuſta cum arbore. 396
Dorionis corruptiſſima ſententia. 8

E

ELii Phidiam mutilant. 421
Eloquentia, res magna & varia. 366
Eloquentiæ cum tempore defectus unde. 1
Eloquentiæ regula incerta. 281
Eloquentia, quo plura exempla inſpecta ſunt, plus perficitur. 50
Euctemon declamator levis, ſed dulcis. 691
homo venuſtiſſimi ingenii. 210
Euctemonis jocus in rhetorem puſillæ ſtaturæ. ibid.
Eurotas amnis Spartam alluens. 13
Exemplo, quid imitandum, quid vitandum, facilius docemur. 255 434
Exempla ad aliquod controverſiæ thema ſemper redigere, ineptum. 214
Exercitatio quæ utilis. 239
Exercitatio ſcholaſtica delicata nimis reprehenditur. 239. & ſeq.
Ex[illegible]um qui agroverit, ſolutis alimentis recipiat. 245
Exp[illegible]tum repetens e duob. ibid. & ſeq.
Exul pater fundo prohibitus. 399
Exulem

Exulem tecto, & cibo juvare non licet. ibid.

F

FAbian. Max. nobiliſſim. vir a Severo Caſſio notatus. 154
Fabiani philoſophi dicendi genus, & facultas. 113. encomium. ibid.
Fabritius Samnitium munera ſpernens. 120
Fabric. cum auro dominium timuit accipere. 129
Fati lex maligna quæ. 53
Fata non poſſe revocari. 22
Felicitas fragilis, & caduca. 120. nulla certa eſt. 226. omnis inſtabilis & incerta. 342. in malo ingenio intolerabilis eſt. 42. ſuperba nunquam ſtetit in ſolido. 13
Filia conſcia in veneno privigni. 280. & ſeq. 437
Filius, & privignus indiſcreti. 386
Filius ob non interfectam matrem adulteram abdicatur. 85. & ſeq. 341
Flaminius inter cœnam reum puniens. 247 430
Flendi cauſa nulla major eſt, quam flere non poſſe. 379
Fletus humanarum neceſſitatum verecunda exſecratio eſt. 431
Florus Latronis auditor. 256
Fortis ſine manibus. 84 346
Fortis nolens ad patrem fortem redire. 428
Fortiter qui fecerit ter, militia vacet. 710 348
Fortuna mutabilis. 60. 342. ſemper expectari, quam regi mavult. 160. omnis adverſa habet in querelis levamentum. 380. de ſuis muneribus ludit. 400
Fortunæ qui neſciunt ſuccumbere, viri magni ſunt. 377. & ſeq.
Forum quaſi arena. 367
Fragilitatis humanæ oblivio quam noxia. 12

Digitized by Google

Fratres pancratiaſtæ. 394
Fugere quam periculoſum. 15
Fugiſſe cuilibet viro turpe. 13
Fur accuſator proditoris. 332. & ſeq. 452
Fur concione prohibeatur. 332 452
Furem nocturnum lex occidi quoquo modo jubet. 332 452
Futurorum ſcientia negatur eſſe conceſſa. 224

G

GAllio, adoleſcentulus jam, declamat apte, & decenter. 179
Gallio de Nicete ait: *plena Deo*. 22
Gallus Vib. tam magnæ olim eloquentiæ, quam poſtea inſaniæ. 119
Gargius rhetor. 330
Gargon. duas res ſtultiſſime dixit. 47
Gavius Silo ab Auguſto elogium eloquentiæ tulit. 292
Gener divitis inimici. 392
Gladius inter duos fortioris eſt. 391
Gloriæ nullus finis. 12
Glycon Græcus declamator laudatus. 10
Gorgon. Buteonis auditor, & Scholæ ſucceſſor. 111
Græcæ eloquentiæ facilis in latinum tranſitus. 224
Græciæ crudelis carnifex Philipp. 324 448
Gurgitis luxuria. 253

H

HAterius imbecillo animo filiorum mortes tulit. 377. quomodo declamarit. 378
Herculis occidentis liberos picturæ. 330
Heres ex uncia. 280
Hermagoras raras, ſed argutas ſententias dicere ſolitus. 171

Hexa-

Digitized by Google

Hexarida fatuus. 330
Homicida ſui. 428
Homicida inſepultus abjiciatur. ibid.
Horat. Hetruſcas acies corpore ſuo ſummovens. 302 440
Hortenſii ingens memoria. 56
Hoſtem veneno, aut proditione vinci P. R. noluit. 389
Humani generis conditio miſerrima, uno modo naſci, multis mori. 184

I

IDiotiſmus inter oratorias virtutes res quæ raro procedit. 179
Ignota cognoſcendi acrior eſt cupiditas, quam nota repetendi. 378
Imitandus in eloquentia non eſt unus, quamvis ſit præcipuus. 51
Imitator authori numquam ſit par. ibid.
Imperator in bello ſummam poteſtatem habeat. 399
Imperia magna nunquam otioſa. 27
Impudicus concione prohibeatur. 398
Inceſta de ſaxo. 80 & ſeq. 342
Inceſta de ſaxo dejiciatur. 80 343
Indiſcreti filius, & privignus. 385
Infamis in nurum. 427
Ingenium immature magnum vix vitale. 70
Ingenia quoque magna vix unquam plus, quam in uno eminuerunt opere. 364
Ingeniorum ſupplicia. 290
Ingeniorum quotidiana decrementa. 52
Ingeniis donanda vitia, non portenta ſunt. 290
Ingratus quiſnam. 162
Ingrati ſit actio. 433
Injuriarum ſit actio. 295 444
Innocentia magnum eſt in periculis præſidium. 186
Invidia nihil periculoſius. 226
Iphigenia an immolanda, deliberatur. 24 & ſeq.

Digitized by Google

Judex, quam tulit de reo tabellam, revocare non poteſt. 236
D. Julius Laberium mimum equeſtri ordini reddidit. 205
Julius Sabinus homo urbaniſſimus. 270. in periculis ſuis iocabatur etiam. 272.
Jusjurandum mariti, & uxoris. 146 349
Juvenum corrupti mores deplanguntur. 14.

L

LAbienus homo mentis, quam linguæ amarioris. 376
Labienus magnus orator quomodo declamaverit. 289
Labienus libris ſuis per inimicos combuſtis ſe vivum ſepulchro incluſit. 291
Labieni declamatio diſerta. 318. 319. ſcripta qui comburenda cenſuit, ejus vivi ſcripta combuſta ſunt. 210
Laberius Pomponii vitium imitatus. 205
Laberii jocus in Cic. ibid.
Lacon aridus, & exſuccus declamator. 213
Laconis capti verba. 14.
Lacones CCC. contra Xerſem miſſi deliberant de fuga. 11 & ſeqq.
Laconum educatio. 16
Lacryma indicium inoptatæ rei. 430
Lacrymæ nunquam opprimuntur imperio, ſed etiam irritantur. 379
Læſæ Reipublicæ ſit actio. 321 449
Laſthenes Olynthum Philippo prodit. 327
Latina lingua facultatis non minus, licentiæ minus, quam Græca habet. 320
Latro Porcius declamatoriæ virtutis unicum exemplum. 239
Latronis Porcii confuſio, & ſolœciſmus. ibid. v. Porcii Latr.
Legis ſcriptum anguſtum, interpretatio diffuſa. 267 440
Leges ad vindictam omnium injuriarum ſcri-

Digitized by Google

ſcriptæ ſunt. 373
Lepidus declamator Neronis præceptor. 151
Leonidæ ſententia. 15
Lesbocles ut filii mortem tulerit. 16
Liber, ſervuſve nemo natus. 224 420
Liberi parentes alant, aut vinciantur. 61 104
Libertinas uxores magnos viros duxiſſe. 224
Licentia majore, quæ non videmus, agimus. 213
Ligarium apud Cæſarem defendit Cicero. 308
T. Liv. candidiſſ. magnorum ingeniorum æſtimator. 38. vituperat ſententiam Salluſtii e Thucidide tranſlatam. 246. de oratoribus, qui verba antiqua, & ſordida conſectantur, quid memoret. 256. 437. de Ciceronis fuga, ac morte narratio. 37 38
Luculli avaritia. 254 435
Lugens pauperis filius divit. ſequens. 292. & ſeq.
Lunæ pro vicibus ſuis vis. 19
Luxuriæ remedium, ætas. 180
Luxuria ingeniis nihil magis mortiferum. 13
Luxurioſus a ſodalibus excæcatus. 367
Luxurioſi, pater, & filius. 167 361

M

M*Agiſtratus de confeſſo ſumat ſupplicium.* 423
L. Marius declamator gener T. Liv. 287
Majeſtatis læſæ accuſari qui poſſit. 253 254
Maleficii inſcripti ſit actio. 392
Manl. in filium victorem animadvertit. 311. 448.
Manlii impotentia. 254 437
Marcellus Marcius Votieni amicus. 184
Marcell. Eſerninus. Pollionis diſcipulus. 377
M. Annæi Senecæ memoria ſtupenda. 50 51
Marillius rhetor homo ſatis aridus. 59
Marium in crepidine qui viderat, in ſella figuravit. 197

Mariti, & uxoris juſjurandum. 136 350
Mater nothi lecta pro parte. 402
Mater cæca filium retinens. 206. & ſeqq. 415
Matrem adulteram interficere juſſus filius noluit. 89
Medicus privignus. 386
Melæ laudatio, & cohortatio. 120
Memoria in juvene multo fidelior, quam in ſene. 51
Memoria ſenilis marcet. 238
Memoria res ex omnibus partibus animi maxime delicata, & fragilis. 53
Memoriæ admirandæ exempla. 53 55 59
Mendici debilitati. 312 449
Meneſtrati declamatoris ſententia corrupta. 9
Meretrix crudelem fecit prætorem. 250
Meſſalla Corvinus de Deillio quid ſentiat. 7
Meſſallæ Gallionis interrogandi conſuetudo, *Nunquid plena Deo*. 22
Meſſalla exactiſſimi ingenii, Latini ſermonis obſervator diligentiſſimus. 155
Metell. in Veſtæ æde extinxit incendium: Cicero Romæ. 197
Metellus cæcatus. 382
Miles a virgine occiſus. 69 346
Miltiades rhetor. 256
Miltiades Græciæ ſervator, & Perſ. vindex, Orientiſque domitor. 242. peculatus damnatus in carcere decedit. 244. 434. unus ejus cenſus filius Cimon. 242 434
Minerva Phidiæ opus. 327
Minturnenſis palus exulem Marium non exhauſit. 197 415
Mithridatem occidere Luculli centurio non potuit. 188 413
Moderatio inter ſecunda magni eſt pectoris. 4
Montanus Julius comis, & egregius poeta. 193

Mon-

Montan. Votien. homo rariſſimi, etſi non emendatiſſimi ingenii. 274. ſententias ſuas repetendo corrumpit. 285. 441. toto animo Scholaſticus. 216. a Vinicio apud Cæſar. accuſatus. ib.
Montanum Scaurus ſolebat inter oratores Ovidium vocare. 277 435
Morum juvent. peſſima mutatio deſcript. 54
Mori, naturæ finis, non pœna. 42
Mortis viæ variæ. 186 413
Mortem ſemper timere crudelius eſt, quam mori. 371
Mucius in hoſtilia arma ruens. 300
Multitudo ſemel mota modum non ſervat. 375
Munerariorum mos. 374
Muſa rhet. multum habuit ingenii, nihil cordis. 200. ejus ineptiæ. ib.
Muſa notatus. 216

N

NAſo Arellii Fuſci auditor, Latronis admirator fuit. 159. quales controverſias declamarit. 141
Natura rerum ſui juris eſt. 161 351
Naturæ jura ſacra ſunt etiam apud piratas. 188 413
Naturam ſuam effugere difficile. 272
Neceſſitas eſt lex temporis. 356
Neceſſitas magnum humanæ infelicitatis patrocinium. 266 440
Negotiator peregrinus. 173. & ſeqq. 356
Nepos ex meretrice ſuſceptus. 151. & ſeqq. 353
Nicetes *Plena Deo*. 22
Novorum cupiditas. 376
Nox ſceleri placet. 212 406
Nocte portas aperire in bello non liceat. 402

Digitized by Google

O

OCcidere ſcelus eſt etiam, ubi remedium eſt mori. 371
Oceanus rerum extremum. 3
Oceani deſcriptio. 3. 5
de Oceano Phyſicorum dubitatio. 5
Officium alicui facere, in officiis verſari, quomodo per jocum dicta. 378
Olynthius pater reus concurſus. 369
Olynthius a pictore tortus. 326
Olynthii Athenienſibus fœdere juncti. 330
Olynthus a Philippo victa. 374
Opera honeſta voluntas inchoat, occaſio perficit. 388
Oppius Flamma Proconſul. 272
Optio mutanda raptore convicto. 233
Oraculum quid. 52
Orator Catoni quid. ib.
Orba poſt laqueum ſacrilega. 424
Oſcus nihil ſine ſchem. dixit; ideo urbane a Pacato ſchem. ſalutatus fuit. 290
Otho Jun. Pater difficiles controverſias belle ſolebat dicere. 134. quatuor edidit libros colorum ſomniis plenos. ib. 350
Otho Jun. pater ex ſomniator. totus erat. 231
Otryades. 17
Ovid. Naſo Latronis admirator. 35 1. V. Naſo.
Ovid. quod bene ceſſit, relinquere neſcit. 278. 443.

P

PAcatus rhet. Oſcum ſchem. ſalutat. 290
Parendum non omnibus imperiis. 62
Parrhaſii Prometheus. 322. & ſeq.
Parricida æquis ſententiis abſolutus. 367
Parricidii damnatus alligans fratrem. 405
Parricidii pœna. 406

Digitized by Google

Paſſienus eloquentiſſimus, & temporis ſui primus orator. 166
Paſſieni dicendi facultas qualis. 364
Pater raptam continens. 370
Pater, & filius luxurioſi. 165 359
Pater a ſepulcro a luxurioſo raptus. 379
Patrem qui pulſaverit, ei manus præcidantur. 252 427
Patre exule filia rapta. 386
Patrim. major frater dividat, min. eligat. 401
Patrim. cum filio tricenario pater dividat. 368
Patronus operas remiſſas repetens. 390
Patruus abdicans. 60. & ſeq. 340
Pauperis filius lugens divitem ſequens. 293. & ſeq. 442
Paupertas bonum ignotum. 126
Pauper. laudare facilius eſt, quam ferre. 128
Peculatus damnatus Miltiades. 241 434
Pecunia multorum malorum cauſa. 168
Peregrinus negotiator. 172. & ſeq. 361
Perſica trophæa an tollenda, deliberatur. 23
Phidias Jovem fecit velut tonantem, licet non viſum. 323
Phidias amiſſis manibus. 426
Philippus Olynth. captivos vendit. 322
Piratæ tyrannicidam dimittunt. 104 346
Piratarum feritas, & latrocinium. 74
Piratas non omnia vendere. 106
Platonis oratio pro Socrate, nec patrono, nec reo digna eſt. 363
Plena Deo. 23
Plotius primus omnium Latin. rhet. Rom. 120
Plures judicio contendant. 301 445
Poll. Aſin. a Calvo liberatus circumventione Clientium Catonis. 205
Pollio Aſinius, v. Aſinius Pollio.
Pompejus terrarum, mariſque domitor Hortenſii ſe clientem confeſſus eſt. 197 415
Pompejus ſua virtute Magnus. 346
Pomp. contra piratas. 117. Cn. Pompeii a-

dolescentis ſtultitia. 309
in Pompejum carmen compoſitum. 297
Pomponius Attellanarum ſcriptor. 205
Popilius Cic. interfector. 194. & ſeq. 414
Popil. a paucis traditur Cic. interfector. 192 415
Populi Rom. majeſtatem quinam lædat. 251
Porcell. Grammat. ſolœciſmi arguit Corn. Severi carmen. 17
Porcius Latro quales dixerit colores. 293
Porcius Latro Senecæ a pueritia ſodalis. 54. laudatur, ib. & ſeq. neminem ſolebat audire declamantem, dicens, ſe non magiſtrum, ſed exemplum eſſe. 255
Porcii Latronis virtutes, lucubrandi, ſcribendi, ac declamandi conſuetudo deſcripta. 54. 55. ſubtilitas. 58. diſcipuli contumeliæ cauſa auditores vocati. 255
Potamon magnus declam. Mithilenis a funere filii declamavit. 18
Potentia nimia ſaluberrima brevitate conſtringitur. 234
Poteſtatem, quæ magna eſt, brevem eſſe, utile. 237
Potio ex parte mortifera. 401
Præſtare quæ exegeris, lex eſt fortunæ. 61
Prætor qua re majeſtatem violet. 253
Prætoris majeſtas. 248
Priami virgo. 21
Privignus ab avo raptus novercæ. 273 441
Privignus medicus. 384
Prodition. ſit actio. 226
Proditione hoſtem vinci noluit pop. Ro. 383
Promethei Parrhaſius. 222 450
Promethei duo maxima munera. 324 325
Pub. fama unius facto nunquam corrump. 326
Publii Mimographi verſus aliquot. 204 205
Publii Scipionis generoſa mors. 46
Pudicæ elog. 173 359
Pudi-

Pudicitia deformium ſæpe non ex animo. 351 352
Pudicitiæ magnus fructus eſt, pudicam credi. 177
Pulcher Catonem furti accuſat. 297

Q

Qui cætum, & concurſum fecerit, capitale ſit. 273
Quinctilianus declamator. 288
Quinquennis teſtis in procur. 211. & ſeq. 418

R

Rabienus, Labienus quare dictus. 289
Rabies in mortem concitatiſſima. 280 443
Rapta filia patre exule. 382
Rapta Raptoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. 91 423 430
Raptor duarum. 91. & ſeq. 345
Raptor patrem ſuum non exorans. 141. & ſeq. 353
Raptor, niſi ſuum, & raptæ patrem intra trigeſimum diem exoraverit, pereat. ibid.
Raptus in veſte muliebri. 398
Reges uſu rerum diſpares. 5
Remed. quædam graviora ipſis periculis ſunt. 410
Remediis temerariis graves morbi curantur. 385
Reip. læſæ ſit actio. 312
Reip. læſæ quinam teneatur. 316 317
Rempub. qui lædant. 325 441
Res ſecundæ mire ſunt vitiis obtentui. 434
Rerum inſtabilitas. 7
Res tuas tibi habe. 7 161
Romæ urbis humile initium. 97
Romanos ad ſervilem dilectum Cannenſis pugna compulit. 266

Romulus non tantam urbem fecit, quantam Cicero ſervavit. 195

S

SAbinus Clodius declamator, 263 438
Sacerdos integer ſit. 381
Saccerd. caſta e caſtis, pura e puris ſit. 70 342
Sacerdos proſtituta. 70 342
Sacerdoti honor exhiberi quinam ſolitus. 357
Sacerdoti ſumma reverentia exhibita. 76 69
Sacratiſſima duo inter homines, hoſpitium, & affinitas. 432
Sacrilegus bonum exitum non facit. 424
Sacrilego præcidantur manus. ibid.
Saguntini patres occiderunt fame compulſi. 266 439
Sallaputium diſertum. 210
Salluſtii orat. in honorem hiſtoriar. leguntur. 363
Saturnius Furius majus nomen in foro, quam in declam. habuit. 232
Scævola Mucius. 428
Scaurus qualis declamator. 84
Scaurus de Montano. 279 442
Scauri orat. ſeptem ſenatuſconſulto combuſtæ. 289
Scelere abſtinere non eſt beneficium. 162. 222 420
Scelera quoque, quamvis citra exitium ſubcederunt, puniuntur. 387
Sceleribus magnis jura naturæ intereunt. 104
Schemata non decoris cauſa inventa, ſed ſubſidii. 58
Schola quaſi ludus. 364
Scholaſtica ſupervacua. 363
Scholaſtica ſtudia leviter tractata delectant, contrectata faſtidio ſunt. 288
Scholaſtic. morbus. 216
Scipio Æmilianus in bello Numantino dux neceſſario electus. 116

Digitized by Google

Scipio Gracchi inimicus, & tamen poſtea ſocer. 392. victus vocem victoris emiſit. 30
Scipionum, & Æmiliorum familias adoptio miſcuit. 126
Secundis rebus modus imponendus. 7
Senator poſt lxv. annum in Cur. venire non cogitur, nec vetatur. 111 350
Senecio ingenii confuſi, ac turbulenti. 18 nonniſi grandia habere voluit, ideo Grandio dictus. 18
Senianus a Seneca deriſus. 392
Sententiarum alienarum compilatores vocati. 329
Sepul. viol. ſit actio. 383
Sepulturam natura omnibus dedit. 428
Servatus a filio. 369
Servatus contra ſervatorem ne quam habeat actionem. ib.
Serv. in humilit. nominis virtutib. clarus. 96 97
Serv. rex fuit. 231 420
Servi, liberive nomina fortuna impoſuit. 224
Servo filiam qui junxit, dementiæ accuſ. 217 419
Servo natus rex. 374
Servitutis finis vocatur injuria. 350
Sever. Caſſ. nunquam ſine commentar. dixit. 363
Sev. Caſſ. orat. qualis. 361. ſtatura, vox, ingenium, exercitat. ejus. 363
Sextilium Henam poetam Ciceronis encomium recitaturum Pollio Aſinius fugit. 42
Silentium videtur conſeſſio. 302
Silo Pomp. rhet. homo, qui judicio cenſebatur. 255. de eo judic. Senecæ. 364
Similitudo ſemper citra veritatem eſt. 52
Sparſus homo inter Scholaſt. ſanus, inter ſanos Scholaſticus. 111
Sparſus quomodo dixerit. 291
Sparta armis inclyta. 12
Spar-

Digitized by Google

Spartæ nulli muri. 12. muri arma. 13
Spes eſt ult. adverſarum rerum ſolatium. 391
Stultitia diligenti nihil inamabilius. 215
Subtil. maximum vitium, nimis ſe oſtendere. 57
Summa incremento locum non relinquunt. 4
Syllana civ. ſangu. ſitis. 31
Syriacus Vallius homo diſertus. 133
Syriac. Val. urbane a Jul. Sabino exceptus. 269
Syriaci, & Brutidii contentio. 132 133

T

TArp. ſaxi deſcri. 81
Taygetus mons. 14
Ter fortis. 110. & ſeqq. 341
Teſtim. falſum qui dixerit, vinciatur apud eum, in quem dixit. 395
Teſtis quinquennis in procuratorem. 211. & ſeq.
Teſtis gravior ſolet eſſe, qui a reo ſurgit, 206
Tetracolon primum quorum. 292
Thebæ ſacris inclytæ. 13
Theod. Syriaci præcept. 133
Thermopilæ. 13 14
Thuſcus hiſt. fatuus. 20
Timagenes acidæ linguæ homo, & nimis liber. 329. interdicta ſibi Cæſ. domo Auguſti hiſtorias combuſſit. ib.
Torta a tyranno pro marito. 157
Tortus ſervus Catonem conſcium furti dixit, 282 443
Tractationis malæ ſit actio. 394
Trecenti ab Imperatore non recepti. 399
Tribun. poteſt. P. R. plus quam ſe voluit. 375
Triptolemus. 331
Triumphalis ſenex Aſinius Pollio. 376
Træzenii. 52 13 14
Troja furto capta. 332 452
Tur-

Digitized by Google

Turdus inter inf. maxime, & inviſos hom. 272
Turrini Clodii laus. 293
Tyrannus poſt abolitionem candidatus. 400
Tyrannicida a piratis dimiſſus. 101 347
Tyrannicida, & adulter tyranni. 387
Tyrannicida præmium detur. ibid.

V

VAtinius reus in media Calvi actione judices compellat. 209 418
Venefica torqueat, donec conſcios indicet. 280
Veneficii ſit actio. 405 407
Venenum habere ſcelus eſt. 374
Venenum habuit Demoſthen. & Mithrid. 203 416
Venenum terens ter abdicatus. 201. & ſeq. 415
Venenum datum filio furenti. 272
Veneno hoſtem vinci noluit pop. Rom. 388
Veneno extincta fœmina. 405
Veſtalis verſus. 410
Vim in judicio qui fecerit, capite puniatur. 408. *per vim, metumque geſta irrita ſunto.* 256. 389. 437. *de Vi ſit actio.* 273 441
Vinicius ſumm. Ovidii amator. 321
Vinicius exactiſſimi vir ingenii. 215 419
L. Vinic. nemo civis Rom. in agendis cauſis præſentius habuit ingenium. 166 357
Vir fortis non cedens forti patri. 305 445
Vir fortis, quod præmium volet, optet. ibid.
Virgil. felic. ingenii in orat. ſoluta reliquit. 363
Virgo a pirat. capta. 70 342
Virtus loquax. 240
Virtus perfecta mortalium contigit nulli. 40
Virtutis optimus finis eſt, antequam deficias, deſinere. 112 349
Vita non qualibet mercede redimenda. 45
Vitæ in finem naſcentibus ſtatuta dies. 12
Vitii nemo expers. 153 254

Digitized by Google

Vitia nemo, quæ odit, imitatur. 168. non coercet, qui provocat. ibid.
Vitia quidam ſua & intelligunt, & amant. 282
Vitia ſua excuſare omnes malunt, quam effugere. 179
Vitiorum muliebr. fundament. avaritia. 73 359
Vitii obtentui ſunt res ſecundæ. 346
Vivimus incertæ ſortis. 25
Urbanitatis Julii Sabini exempla. 270
Vultus repugnantis animi index. 431 432
Uxor beata malum inſolens. 98
Uxor ob maritum ſe præcipitans. 135 344
Uxor cum viro mori cupiens. 395
Uxor torta a tyranno pro marito. 157 352
in Uxore ducenda quænam ſpectanda. 98
Uxores divites ſervitutem exigunt. ibid.
Uxorum fidarum exempla. 308
Uxorum quarundam in maritos amor. 136

X

Xerxe minante ſe rediturum, niſi trophæa tollantur, ob id Athenienſes deliberant. 27

Z

Zeuſis uvæ pictæ aves advolant. 28

FINIS.

2563515

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

B.5.5.570

C F 2 5 6 3 5 1 5

Digitized by Google

515